PREFAȚA

CARTEA PORTRETUL UNEI DOAMNE, *ca și* Roderick Hudson, *a fost începută la Florența, în timpul celor trei luni pe care le-am petrecut acolo în primăvara anului 1879. Ca și* Roderick *și* Americanul, *fusese programată pentru publicarea în* The Atlantic Monthly, *unde a început să apară în 1880. Spre deosebire însă de cele două romane dinainte, și-a aflat drum deschis, de la o lună la alta, și în* Macmillan's Magazine ; *ceea ce trebuia să fie pentru mine una dintre ultimele ocazii de „serializare" simultană în cele două țări, pe care condițiile schimbătoare în colaborarea literară dintre Anglia și Statele Unite nu o afectaseră pînă atunci întru nimic. Este un roman lung și mi-a trebuit vreme îndelungată pînă să-l termin ; îmi aduc aminte că m-am ocupat mult cu el și în anul următor, în timpul unei șederi de cîteva săptămîni la Veneția. Aveam un apartament pe Riva Schiavoni, la ultimul etaj, lîngă pasajul ce duce spre San Zaccaria ; viața de pe mal, minunata lagună ce se desfășura înaintea mea și pălăvrăgeala neîncetată a oamenilor din Veneția ajungeau la mine prin ferestrele spre care am impresia că eram mereu atras în frămîntarea*

zadarnică a creației, de parcă aș fi vrut să văd dacă afară, pe canalul albastru, nu s-a ivit cumva corabia vreunei sugestii potrivite, a unei expresii mai bune, a următoarei cotituri fericite în subiectul cărții sau a următoarei trăsături de penel pentru pînza mea. Dar îmi amintesc destul de bine că răspunsul pe care îl primeam cel mai des la aceste întrebări fără astîmpăr era prevenirea, oarecum neîndurătoare, că locurile romantice și istorice care abundă în Italia oferă artistului un ajutor îndoielnic pentru concentrare, atunci cînd nu constituie obiectul acesteia. Propria lor viață este prea bogată și sînt prea încărcate numai de înțelesurile lor, pentru a-l ajuta s-o scoată la capăt cu o sărmană expresie ; îl îndepărtează de la mărunta lui problemă, ademenindu-l spre marile lor probleme ; așadar în scurtă vreme el se simte, privindu-le cu nesaț în greaua-i încercare, ca și cum ar cere unei armate de veterani glorioși să-l ajute să prindă un negustor ambulant care nu i-a restituit mărunțișul ce i se cuvenea.

Există pagini ale cărții pe care, recitindu-le, aveam impresia că zăresc din nou cotitura plină de animație a Rivei largi, petele mari de culoare ale caselor cu balcoane și unduirea continuă a podețelor gheboase, marcată de urcarea și coborîrea, asemenea valului, a trecătorilor văzuți de la înălțime. Zgomotul pasului și strigătul venețian — totul vorbește acolo, de oriunde rostit, avînd tonul unei chemări peste apă — vin încă o dată la fereastră, reînnoind vechea impresie a simțurilor delectate și a spiritului în cumpănă, frustrat. Cum se face că locuri ce încîntă atît de mult imaginația nu-i oferă în momentul respectiv lucrul pe care îl dorește? Îmi amintesc mereu cum, aflîndu-mă în locuri frumoase, mă minunam de acest fapt. Adevărul este, cred, că ele exprimă, drept răspuns, prea mult — mai mult decît ai nevoie în cazul dat ; așa încît te pomenești lucrînd la urma urmelor mai puțin inspirat de priveliștea ce te înconjoară decît dacă ai fi în prezența unor fapte obișnuite și neutre, pe care le putem investi cu ceva din lumina viziunii noastre. Un loc ca Veneția este prea mîndru pentru asemenea carități ; Veneția nu ia cu împrumut, ci oferă cu toată mărinimia. Beneficiem astfel enorm, dar pentru asta trebuie sau să nu fim în serviciu, sau dacă sîntem, atunci numai în slujba ei. Acestea sînt, și atît de jalnice, amintirile mele ; deși, în general, fără îndoială, cartea pe care o scrii și „efortul literar" au de cîștigat de pe urma lor. Ciudat de roditor se dovedește adesea, în cele din urmă, un efort zadarnic al atenției. Totul depinde de felul în care a fost amăgită, cheltuită atenția. Există înșelătorii nerușinate, samavolnice, iar altele perfide, ascunse. Și există, mi-e teamă, chiar la artistul cel mai iscusit, o destul de neroadă bună credință și o dorință destul de nerăbdătoare pentru a nu se păzi de șiretlicurile acestea.

Încercînd să regăsesc aici, spre identificare, germenii ideii mele, îmi dau seama că ea n-a putut consta în conceperea unei „intrigi", cuvînt fatal, în imaginarea, într-o străfulgerare, a unei serii de relaţii, sau în vreuna din acele situaţii ce, printr-o logică a lor, se pun în mişcare, înaintînd spre povestitor, ba chiar dînd năvală, cu tropot de paşi grăbiţi; ci cu desăvîrşire într-un singur personaj, în caracterul şi înfăţişarea unei anumite tinere fermecătoare, la care trebuiau adăugate elementele obişnuite ale unui subiect şi bineînţeles, ale unui mediu. La fel de interesantă ca şi eroina, atunci cînd e la înălţime, mi se pare, trebuie să repet din nou, această proiectare a memoriei asupra întregii evoluţii, în imaginaţia mea, a acelui ceva ce se pretinde a fi un motiv. Acestea sînt fascinaţiile artei povestitorului, aceste forţe ale expansiunii care mijesc, aceste necesităţi de a încolţi ale seminţei, aceste minunate tendinţe, din partea ideii nutrite, de a creşte cît mai înalt cu putinţă, de a ieşi la lumină şi la aer şi de a înflori pe deplin acolo; şi, de asemenea, aceste frumoase posibilităţi de a regăsi, dintr-o poziţie favorabilă de pe terenul cîştigat, istoria intimă a întregii probleme — de a trasa din nou şi a reconstitui treptele precum şi etapele ei. Îmi amintesc întotdeauna cu plăcere o remarcă pe care am auzit-o cu ani în urmă de pe buzele lui Ivan Turgheniev despre experienţa sa cu privire la originea obişnuită a tabloului ficţiunii. Pentru el începea aproape întotdeauna cu imaginea unui personaj sau a cîtorva personaje ce pluteau parcă în faţa lui, solicitîndu-l fie ca persoană activă, fie ca una pasivă, interesîndu-l şi încîntîndu-l, chiar aşa cum erau şi prin ceea ce erau. Le vedea astfel ca disponibles, *le vedea supuse întîmplărilor, complicaţiilor existenţei şi le vedea clar, dar apoi trebuia să găsească pentru ele relaţiile potrivite, acelea care să le scoată cel mai bine în relief; să-şi imagineze, să născocească, să aleagă şi să înjghebeze situaţiile cele mai utile şi conforme cu semnificaţia personajelor înseşi, complicaţiile pe care le vor produce şi simţi cu cea mai mare probabilitate.*

„A ajunge la aceste lucruri înseamnă a ajunge la «povestirea» mea, zicea el, şi acesta e felul în care o caut. Rezultatul este că sînt adesea acuzat că nu am destulă «povestire». Mie mi se pare că am atîta cît e necesar — pentru a-mi prezenta oamenii, pentru a arăta relaţiile dintre ei; căci aceasta e întreaga mea măsură. Dacă îi privesc îndeajuns de mult, îi văd întrunindu-se, îi văd plasaţi la locul lor, îi văd angajaţi într-un act sau altul, într-o dificultate sau alta. Cum arată, cum vorbesc, cum se mişcă şi se poartă, mereu în mediul pe care l-am găsit pentru ei, aceasta e povestirea mea — despre care îndrăznesc să spun, vai, que cela manque souvent d'architecture. *Dar prefer, cred, să am prea puţină arhitectură decît prea multă — cînd există pericolul ca ea să diminueze*

măsura adevărului pe care îl redau. Francezilor le place desigur mai multă decît ofer eu — avînd prin geniul lor atîta îndemînare pentru ea ; și, într adevăr, trebuie să oferi tot ceea ce poți. În ce privește originea acestor germeni purtați de vînt, cine v-ar putea spune, dacă ați întreba, de unde vin ? Trebuie să ne întoarcem prea departe înapoi, prea mult în urmă, pentru a spune. Tot ceea ce putem spune nu e că ei vin din toate colțurile cerului, că se află acolo, la aproape orice cotitură de drum ? Se acumulează, iar noi îi culegem întotdeauna, alegîndu-i. Ei sînt suflarea vieții — înțeleg prin aceasta că viața însăși, prin felul ei, îi degajă. Ei sînt astfel oarecum destinați, impuși — purtați spre mințile noastre de curentul vieții. Acest fapt reduce la imbecilitate cearta criticului vanitos cu subiectul scriitorului, cînd nu are inteligența de a-l accepta. Binevoiește atunci să indice care altul s-ar fi potrivit ? Sarcina lui fiind mai ales să indice. Il en serrait bien embarrassé. *A, dacă îmi indică ce am făcut sau n-am reușit să fac din subiect, atunci e altceva : acolo se află în domeniul său. Îi predau «construcția» mea, conchide distinsul meu prieten, «atît cît dorește».“*

Astfel s-a exprimat acest frumos geniu și este o mîngîiere să-mi amintesc gratitudinea ce mi-a insuflat-o referirea sa la puterea sugestiei pe care poate s-o ofere figura izolată, personajul neatașat, imaginea en disponibilité. *Mi-a acordat o garanție mai mare decît îmi fusese dat să găsesc pînă atunci tocmai pentru acel obicei binecuvîntat al fanteziei : procedeul de a investi un individ imaginar sau întîlnit, o pereche sau un grup de indivizi, cu proprietate germinativă și autoritate. Eu însumi eram mult mai conștient în prealabil de existența personajelor mele decît de mediul lor — un interes prea preliminar și preferențial în care mă frapa, ca de obicei, faptul că, după cum s-ar zice, se punea carul înaintea boilor. Aș putea să-l invidiez, deși n-aș putea să-l întrec, pe scriitorul imaginativ astfel structurat încît întîi își vede povestirea și numai după aceea deslușește forțele care o pun în mișcare ; îmi venea atît de greu să mă gîndesc la vreo povestire care să nu aibă nevoie de aceste forțe ca s-o declanșez ; îmi venea atît de greu să mă gîndesc la vreo situație care să nu depindă, în felul cum interesa, de natura personajelor situate și deci de modul cum ele se comportă în cadrul ei. Există, cred, metode ale așa numitei prezentări — printre romancierii pare-se de mare succes — ce consideră situația ca fiind indiferentă față de acest sprijin ; mie, însă, nu mi-a pierit simțămîntul valorii pe care, la vremea aceea, o avea pentru mine mărturia admirabilului rus ce mă punea în situația să nu mai încerc în mod cu totul superstițios să execut vreo gimnastică de acest fel.*

Alte ecouri din aceeași sursă îmi stăruie în minte, mărturisesc, la fel de viu — dacă nu constituie totul, de fapt, un singur ecou atotcuprinzător. Era imposibil, după asta, să nu descifrezi, în folosul tău, o claritate profundă în problema chinuită, desfigurată și confuză a valorii obiective, și chiar în aceea a aprecierii critice privind „subiectul" romanului.

Am avut de timpuriu, în privința aceasta, instinctul pentru estimarea corectă a unor asemenea valori și pentru faptul că această claritate reduce la absurd disputa plictisitoare asupra subiectului „imoral" și moral. Recunoscînd atît de prompt unica măsură a valorii unui subiect dat, întrebarea despre el, la care dacă se răspunde corect, le înlătură pe toate celelalte — anume este el valabil, într-un cuvînt, autentic, este sincer, rezultatul vreunei impresii sau perceperi directe a vieții? — găsisem puțină edificare, mai cu seamă în acea pretenție critică ce neglijase de la început orice delimitare a terenului și orice definire a termenilor. Atmosfera acelor vremuri trecute apare memoriei ca fiind întunecată în întregime de această zădărnicie — dacă nu cumva deosebirea, astăzi, constă tocmai într-o ultimă nerăbdare și o slăbire a atenției. Nu există, cred, adevăr mai roditor sau mai sugestiv în această legătură decît cel al perfectei dependențe a sensului moral al operei de artă de măsura vieții trăite ce intră în alcătuirea ei. Revenim, astfel, evident la felul și gradul sensibilității primare a artistului, ce constituie solul din care răsare subiectul său. Calitatea și capacitatea acelui sol, putința lui de a produce cu prospețimea și claritatea necesară orice viziune asupra vieții, reprezintă intens sau palid moralitatea proiectată. Acel element este doar un alt nume pentru legătura mai mult sau mai puțin strînsă a subiectului cu o pecete imprimată asupra minții, cu o experiență sinceră. Prin asta, binețeles, departe de noi gîndul de a susține că acel aer al umanității artistului care învăluie opera — care dă ultimul retuș valorii operei — n-ar fi un element cu variație largă și uimitoare; fiind uneori un mediu bogat și minunat și altădată unul relativ sărac și lipsit de generozitate. Prin aceasta obținem exact valoarea ridicată a romanului ca formă literară — capacitatea sa, în timp ce menține acea formă cu strictețe, nu numai de a cuprinde toate aspectele relației individuale cu subiectul său general, toate varietățile concepției asupra vieții, ale dispoziției de a reflecta și proiecta, create de condiții ce nu sînt niciodată aceleași de la om la om (sau, dacă e vorba, de la bărbat la femeie), ci și de a apărea într-adevăr mai credincios caracterului său pe măsură ce își forțează sau tinde să spargă, cu extravaganță latentă, tiparele.

Pe scurt, casa ficțiunii nu are o singură fereastră, ci un milion — mai degrabă un număr incalculabil de posibile ferestre; fiecare din ele a fost deschisă sau mai poate să fie încă deschisă în vasta fațadă a casei de către necesitățile viziunii individuale și datorită presiunii voinței individuale. Aceste deschideri, de forme și mărimi diferite, sînt toate așezate deasupra scenei vieții umane, încît ne-am fi putut aștepta ca reprezentările lor să fie mai asemănătoare una cu cealaltă. Ele sînt în cel mai bun caz ferestre, doar niște deschizături în zid, risipite, cocoțate la înălțime; nu sînt uși prinse în țițîni care să se deschidă drept asupra vieții. Dar au o caracteristică proprie și anume că la fiecare dintre ele stă o figură înzestrată cu doi ochi sau cel puțin cu un binoclu, ce formează mereu un instrument unic pentru observare, creînd persoanei care îl folosește o impresie deosebită de oricare alta. Ea și vecinii săi privesc același spectacol, dar unul vede mai mult acolo unde celălalt vede mai puțin, unuia părîndu-i-se negru aceea ce altuia i se pare alb, unul zărind ceva mare, cîtă vreme celuilalt i se pare că vede ceva mic, unul redînd lucrurile în mare, iar celălalt văzîndu-le cu multă subtilitate. Și așa mai departe; nu se poate, din fericire, spune asupra cărui aspect nu se va deschide fereastra pentru anumiți ochi; „din fericire", tocmai datorită acestei diversități incalculabile. Cîmpul care se deschide în fața ochilor, priveliștea vieții, reprezintă „alegerea subiectului"; deschiderea fie că e mare, cu balcon, sau doar ca o crăpătură și joasă, constituie „forma literară"; dar ele, luate separat sau împreună, nu sînt nimic fără prezența observatorului postat în spatele lor, cu alte cuvinte fără conștiința artistului. Spuneți-mi cine este artistul, și vă voi spune ce l-a impresionat. Astfel vă voi arăta pe dată atît libertatea lui nemărginită cît și poziția sa „morală".

Dar toate acestea sînt un lung ocoliș pentru a ajunge la prezentarea primelor tatonări spre Portretul, care au constat tocmai din cuprinderea în minte a unui singur personaj — achiziție făcută într-un fel care aici nu se poate reconstitui. Destul că eram, după cum mi se părea, în deplina lui stăpînire că fusesem astfel de multă vreme, că aceasta îl făcea familiar fără a-i știrbi din farmec și că, insistent și chinuitor, l-am văzut în mișcare și, cum s-ar spune, în trecere. Aceasta înseamnă că l-am văzut concentrat asupra destinului său — un destin oarecare; problema fiind tocmai alegerea uneia dintre mai multe posibilități. Astfel personajul îmi apărea plin de viață — viu, foarte ciudat, deși plutea încă în vag, nefiind limitat de condiții și fără a fi prins în rețeaua la care recurgem atît de mult pentru a crea acea amprentă ce constituie o identitate. Dacă această apariție mai trebuia să fie plasată cum de nu se înfățișa totuși atît de viu? — dat fiind că descifrăm asemenea per-

sonaje mai ales prin plasarea lor. Am putea da un răspuns frumos la această întrebare, fără îndoială, în cazul că am putea realiza un lucru atît de subtil, dacă nu și atît de monstruos, ca acela de a transcrie istoricul evoluției imaginației noastre. Atunci am descrie ce fapt extraordinar s-a întîmplat cu ea într-o anume perioadă și astfel am fi de exemplu în situația de a spune, încercînd să clarificăm procesul, cum, favorizată de împrejurări, imaginația a fost în stare să preia (să preia direct din viață) o figură sau o formă însuflețită, structurată într-un anumit fel. Personajul este în acea măsură, după cum vedeți, plasat — plasat în imaginația ce îl deține, îl păstrează, îl apără, se bucură de el, conștientă de prezența lui în magazia întunecată, aglomerată, eterogenă dinapoia minții, ca și un prudent negustor de nimicuri prețioase, în stare să dea un „avans" pentru obiectele rare ce i-au fost încredințate, și care este conștient de mica „piesă" rară, lăsată în depozit de către doamna cu titlu de noblețe, sărăcită și misterioasă, sau de către amatorul speculant, și care se și află acolo pentru a-și dezvălui valoarea de îndată ce o cheie va descuia ușa dulapului.

Recunosc că s-ar putea să fie o analogie prea subtilă pentru „valoarea" specială de care vorbesc aici, imaginea tinerei naturi feminine pe care în mod ciudat o aveam de atîta vreme la dispoziția mea ; dar memoriei duioase îi apare tocmai corespunzătoare întîmplării — amintindu-mi în plus de pioasa mea dorință de a-mi plasa comoara la locul potrivit, și mă gîndesc astfel la negustorul resemnat să nu „valorifice", resemnat să-și țină obiectul prețios ferecat la infinit, mai degrabă decît să-l încredințeze, indiferent la ce preț, unor mîini vulgare. Căci există negustori de asemenea forme, figuri și comori capabili de un atare rafinament. Important este însă că această mică și singură piatră fundamentală, concepția despre o anume tînără înfruntîndu-și destinul, a început prin a fi întregul meu material pentru marea construcție a Portretului unei doamne. *A ajuns să fie o casă solid construită și spațioasă, sau cel puțin așa mi se părea, revizuind-o ; dar așa cum era, trebuia așezată în jurul tinerei femei, în timp ce ea stătea acolo, în deplină izolare. Aceasta este după părerea mea, din punct de vedere artistic, situația ce interesează ; căci m-am pierdut încă o dată, mărturisesc, în curiozitatea de a analiza structura. Prin ce proces de dezvoltare logică această „personalitate" firavă, umbra zveltă a unei fete inteligente și prezumțioase se va găsi înzestrată cu înaltele atribute ale unui Subiect ? Și, într-adevăr, ce inconsistență nu va vicia în cel mai bun caz un asemenea subiect ? Milioane de fete prezumțioase, inteligente sau neinteligente, își înfruntă zilnic destinul, și ce destin le stă în față, în cel mai bun caz, ca noi să facem atîta zarvă în legătură cu asta ?*

Romanul este prin natura lui o „zarvă", mult zgomot pentru nimic, și cu cît va lua proporții mai mari, cu atît mai mare va fi, bineînțeles, zgomotul. Prin urmare acest fapt mă preocupa în mod conștient — să organizez pur și simplu mult zgomot în jurul Isabelei Archer.

Am privit bine în față, după cum îmi amintesc, această „extravaganță", rezultatul fiind tocmai recunoașterea farmecului problemei. Apropiați-vă de o asemenea problemă cu oarecare înțelegere și veți vedea îndată cîtă substanță conține ; de mirare fiind, tot timpul, cînd privim lumea, felul absolut, excesiv, în care femeile de tipul Isabelei Archer, dar și altele mult mai puțin remarcabile, insistă asupra importanței lor. George Eliot a consemnat-o în mod admirabil : „În aceste făpturi fragile se transmite de-a lungul veacurilor comoara afecțiunii umane." În Romeo și Julieta, *Julieta trebuie să fie importantă, întocmai după cum trebuie să fie Hetty Sorrel. și Maggie Tulliver și Rosamond Vincy și Gwendolen Harleth în* Adam Bede[1], *în* The Mill on the Floss[2], *în* Middlemarch[3] *și în* Daniel Deronda[4], *avînd mereu suficient teren solid sub picioare, suficient aer înviorător pentru plămîni. Ele sînt totuși caracteristice pentru o categorie de personaje care, într-un caz particular dat, pot deveni cu greu centrul subiectului ; atît de greu, de fapt, încît numeroși maeștri pricepuți, ca de exemplu Dickens și Walter Scott, sau chiar o mînă atît de subtilă ca cea a lui R. L. Stevenson, au preferat să nu facă încercarea. Există de fapt unii scriitori despre care putem deduce că scuza lor constă în a presupune că nu merită ca ei să facă încercarea ; aceasta este lipsă de curaj, care nu le salvează în prea mare măsură onoarea. A reprezenta inadecvat o valoare nu înseamnă niciodată o atestare a ei, nici măcar a ideii imperfecte pe care ne-o facem despre ea, nu înseamnă niciodată respect față de un adevăr. A face un lucru cît mai rău posibil nu este niciodată o compensație, din punct de vedere artistic, pentru sentimentul nedeslușit pe care artistul îl are despre acel lucru. Există căi mai bune decît aceasta, cea mai bună dintre toate fiind să abordăm problema cu mai puțină stupiditate.*

S-ar putea replica între timp, cu privire la exemplul lui Shakespeare și George Eliot, că acea concesie pe care ei o fac în legătură cu „importanța" unor personaje ca Julieta, Cleopatra și Portia (chiar dacă Portia este însuși tipul și modelul tinerei inteligente și prezumțioase), cît și cu cea a unor Hetty și Maggy sau Rosamond și Gwendolen, suferă o reducere în sensul că aceste figuri puțin substanțiale, atunci cînd reprezintă principalul reazem al subiectului, nu sînt lăsate niciodată

[1], [2], [3], [4] Romane de George Eliot.

să rămînă singurul său punct de atracție; insuficiența lor este compensată prin elemente comice, prin intrigi secundare, după cum le numesc autorii dramatici, dacă nu prin asasinate, bătălii și mari prefaceri ale lumii. Dacă sînt totuși prezentate ca avînd toată importanța pe care ele ar putea s-o pretindă, dovada acestui fapt o fac o sumedenie de alte personaje, plămădite dintr-un material mult mai consistent, și angrenate, fiecare, într-o mulțime de alte relații, care sînt importante pentru ele concomitent cu relația față de personajul feminin. Cleopatra are o însemnătate nemărginită pentru Antoniu, dar prietenii lui, dușmanii lui, starea Romei și bătălia iminentă sînt de asemenea de o importanță prodigioasă; Portia este importantă pentru Antonio, și pentru Shylock, și pentru Prințul de Marocco, și pentru cei cincizeci de pretendenți ai ei, dar acești gentilomi mai au și alte preocupări presante; pentru Antonio, mai ales, este vorba de Shylock și Bassanio, de speculațiile sale nereușite și de situația limită în care se află. Tocmai această situație limită o afectează pe Portia — deși faptul devine interesant doar datorită interesului pe care noi îl avem față de ea. Oricum, interesul nostru pentru ea, în jurul căruia gravitează aproape totul, vine în sprijinul afirmației mele despre acest frumos exemplu de recunoaștere a unei valori într-o simplă femeie tînără. (Spun „simplă" femeie tînără, deoarece socot că pînă și Shakespeare, oricît de preocupat ar fi fost de pasiunile prinților, n-ar fi pretins că esența pledoariei sale se baza pe înalta ei stare socială.) Este un exemplu de înfruntare a unei profunde dificultăți, aceea de a face din „făptura fragilă" a lui George Eliot, dacă nu centrul exclusiv al atenției noastre, cel puțin nota cea mai limpede a chemării.

A vedea cum cineva înfruntă o mare dificultate înseamnă întotdeauna, pentru adevăratul artist, să resimtă nobilul îndemn în mod aproape dureros, în așa fel încît să dorească chiar ca riscul să fie și mai mare. Cu adevărat demnă de abordat nu poate fi pentru el decît dificultatea maximă admisă de cazul dat. Îmi amintesc astfel cum, în cazul de față, am avut sentimentul (conștient fiind, mereu, de terenul extrem de nesigur pe care mă aflam) că va trebui să existe o cale mai bună decît alta — ah, cu mult mai bună decît orice altă cale — prin care să-l fac să-și apere cauza pînă la capăt. Făptura fragilă, atît de împovărată de „comoara" lui George Eliot și, prin aceasta, atît de importantă pentru cei ce se apropie de ea plini de curiozitate, are totodată și posibilități de a fi importantă pentru ea însăși — posibilități ce permit o tratare, ba chiar o reclamă în mod deosebit, de îndată ce au fost luate în considerare. Există întotdeauna un subterfugiu pentru a eluda zugrăvirea amănunțită a elementului slab din asemenea povestiri, folosind drept punte pentru evadare, retragere sau fugă perspec-

tiva relațiilor eroinei cu cei din jurul ei. Puneți accentul pe relațiile acestora *și stratagema a reușit ; veți da impresia generală a efectelor pe care ea le produce, și în măsura în care este vorba de a ridica o suprastructură pe această bază, o veți putea face cu maximă ușurință. Ei bine, îmi amintesc perfect cît de puțin mă atrăgea această maximă ușurință, avînd în vedere relația mea de acuma stabilită cu subiectul și cum mi se părea că mă debarasez de ea printr-o repartizare cinstită a greutăților pe cele două talere ale cîntarului. „Plasează miezul subiectului în însăși conștiința eroinei, îmi ziceam, și vei obține o dificultate pe atît de interesantă și de frumoasă pe cît îți dorești. Nu te îndepărta de acest principiu — în ce privește miezul ; așază greutatea cea mai mare în acest taler, care va fi mai ales cel al relațiilor eroinei cu ea însăși. Înzestrează-o doar cu suficient interes pentru lucrurile din afara ei și relația aceasta nu va risca să devină prea limitată. În celălalt taler vei pune greutatea mai mică (de obicei aceea care face să se încline balanța interesului) ; pe scurt, insistă cît mai puțin asupra conștiinței sateliților eroinei tale, mai ales a celor masculini, care nu trebuie decît să contribuie la interesul temei principale. În orice caz, merită să vezi ce se poate realiza în felul acesta. Ce cîmp mai fertil ar putea să existe pentru ingenuitatea cuvenită ? Imaginea tinerei plutește, neștearsă, ca aceea a unei ființe încîntătoare, iar sarcina va consta tocmai în a o tălmăci în termenii cei mai înalți ai acestei formule, și mai mult chiar, pe cît posibil la* toți *termenii. Nu uita că a te baza în mod exclusiv pe ea și pe micile ei preocupări, pentru a duce munca la bun sfîrșit, va face necesar s-o «creezi» cu adevărat."*

O dată ajuns aici cu raționamentul, nu mai era nevoie decît de acea rigoare tehnică, după cum bine îmi dau seama acum, pentru a-mi inspira încrederea necesară ridicării, pe un asemenea teren, a acelui edificiu armonios, cu cărămizile îngrijit așezate, care să se înalțe deasupra lui și care, din punctul de vedere al construcției, trebuia să formeze un monument literar. Iată cum mi se înfățișează astăzi Portretul *: ca o construcție ridicată cu competență „arhitecturală", după cum s-ar exprima Turgheniev, și care face din el, în concepția autorului, cea mai echilibrată din lucrările sale, după* Ambasadorii, *care trebuia să urmeze cu mulți ani mai tîrziu și care posedă, fără îndoială, o armonie superioară. Eram hotărît în privința unui lucru și anume acela că, deși va trebui să așez cu migală cărămidă peste cărămidă pentru a trezi interesul față de subiectul meu, să nu ofer totuși nici un pretext reproșului că vreun element ar fi în discordanță cu linia, cu dimensiunile sau cu perspectiva întregului. Aveam de gînd să construiesc în stil mare — cu bolți fin dăltuite, cu arcade pictate, asemenea unui om conștient de*

faptul, pe care nu-l va lăsa să transpară însă vreodată, că mozaicul pardoselii, terenul de sub picioarele cititorului, nu reuşeşte să ajungă în toate punctele pînă la baza pereţilor. Recitind cartea, constat că acest spirit de precauţie reprezintă vechea notă care mă impresionează cel mai mult ; este pentru mine o mărturie a solicitudinii cu care căutam să asigur distracţia cititorului. Aveam sentimentul, ţinînd cont de limitările posibile ale subiectului meu, că nici o precauţie nu putea fi exagerată, iar dezvoltarea acestuia nu era decît forma generală pe care o îmbrăcau străduinţele mele. Şi-mi dau seama că acesta este de fapt singurul fel în care îmi pot explica evoluţia intrigii. În numele acestei străduinţe au avut loc amplificările necesare, s-au iniţiat complicaţiile potrivite. Făcea parte, desigur, din esenţa operei, ca tînăra femeie să fie ea însăşi complexă — lucrul acesta era elementar — sau, în tot cazul, asta era lumina în care îmi apăruse la origine Isabel Archer. Lumină, însă, ce nu lumina decît o parte a drumului, şi alte lumini, rivale şi contradictorii, într-o gamă de culori pe cît posibil tot atît de variată ca şi focurile de artificii ale unui „spectacol pirotehnic", deveneau utilizabile la rîndul lor pentru a atesta complexitatea eroinei. Aveam pe atunci, fără îndoială, un fel de instinct care nimerea pe dibuite complicaţiile cele mai potrivite, pentru că în prezent nu mă mai simt de loc în stare să reconstitui originea acelora care alcătuiesc situaţia generală, aşa cum ea apare în roman. Ele se află acolo, pe merit sau nu, şi sînt foarte numeroase ; dar în ceea ce priveşte provenienţa lor şi felul în care s-au conturat, trebuie să mărturisesc că memoria mea nu mai păstrează nici o urmă.

Mi se pare că m-am trezit într-o dimineaţă în posesia lor — Ralph Touchett şi părinţii săi, Madame Merle, Gilbert Osmond cu fiica şi sora lui, Lordul Warburton, Caspar Goodwood şi Miss Stackpole, întregul cortegiu de contribuţii la povestea Isabelei Archer. Îi recunoşteam, îi ştiam, erau piesele jocului meu, termenii concreţi ai „intrigii" mele. Păreau să fi apărut în cîmpul meu vizual parcă din propria lor iniţiativă şi doar ca răspuns la întrebarea mea principală : „Ce va face ea ?" Iar răspunsul lor părea să mă asigure că, dacă voi avea încredere în ei, mi-o vor arăta ; drept care eu, rugîndu-i insistent să facă povestea cît mai interesantă, le-am acordat încredere. Erau asemănători acelui g. p de slujitori şi artişti care vin cu trenul atunci cînd se organizează o petrecere la ţară ; reprezentau condiţia pentru continuarea petrecerii. Era o excelentă relaţie faţă de ei. o relaţie care devenea posibilă chiar cu un personaj atît de nesigur (datorită coeziunii sale reduse) cum este Henrietta Stackpole E un adevăr binecunoscut oricărui romancier, în momente de efort susţinut, că după cum unele elemente

ale operei sînt de ordinul esenței, altele nu aparțin decît formei ; că după cum anumite personaje sau o anumită dispunere a materialului fac parte direct din subiect, altele nu au cu el decît o legătură indirectă — sînt intim legate de tratare. Acesta este însă un adevăr de care scriitorul nu poate să profite decît rareori — deoarece el îi poate fi pus la dispoziție doar de o critică bazată pe înțelegere, o critică ce nu se întîlnește prea des în această lume. Recunosc sincer, de altfel, că scriitorul nu trebuie să se gîndească la vreun folos — aceasta este calea spre dezonoare ; el nu trebuie să aibă în vedere decît unul singur — folosul, de oricare natură ar fi el, implicat în faptul de a fi reușit să captiveze formele mai simple, chiar cele mai simple, ale atenției. Iată tot ce poate să pretindă. Nu are vreun drept, și scriitorul trebuie s-o admită, la nimic din ceea ce ar putea să primească din partea cititorului ca rezultat al unui act de reflecțiune sau discernămînt. Se poate bucura *de acest omagiu mai subtil — aceasta este o altă chestiune, dar numai cu condiția să-l considere ca pe un dar, dat „pe deasupra", ca pe un noroc neașteptat, fruct al unui pom pe care el nu poate pretinde că l-a scuturat. Împotriva reflecțiunii și a discernămîntului, în interesul lui, conspiră și cerul și pămîntul ; iată de ce afirm că scriitorul, în multe cazuri, trebuie să se învețe de la bun început să lucreze doar pentru un „salariu minim", care constă în acordarea de către cititor a cantității minime de atenție necesară pentru a deveni conștient de „vraja" operei. „Bacșișul" binevoitor, ocazional, reprezintă actul unei înțelegeri superioare, este mărul de aur căzut în mîna autorului de-a dreptul din pomul mișcat de vînt. Artistul, în clipa de exuberanță, poate desigur să viseze la un fel de rai (al artei), în care apelul direct la înțelegere ar putea fi legalizat ; pentru că el nu poate spera ca nostalgia spiritului său să se refuze vreodată cu desăvîrșire unor asemenea extravaganțe. E însă bine să-și dea seama că este vorba de extravaganțe.*

Toate acestea nu reprezintă, poate, altceva decît a spune pe ocolite, dar totodată grațios, că Henrietta Stackpole, în Portretul, *este un bun exemplu al acelui adevăr la care tocmai m-am referit — cel mai bun pe care l-aș putea aminti, dacă Maria Gostrey din* Ambasadorii, *pe atunci încă ascunsă în adîncurile viitorului, n-ar fi un exemplu și mai bun. Fiecare din aceste personaje este doar asemenea unei roți a trăsurii ; nici unul dintre ele nu face parte din corpul vehiculului și nu primește, nici pentru o clipă, un loc în interiorul său. Acolo este adăpostit doar subiectul, sub forma „eroului și a eroinei, cît și, să zicem, a demnitarilor privilegiați care însoțesc regele și regina. Există motive pentru care scriitorul ar fi dorit ca toate acestea să fie sesizate,*

după cum, în general, el ar dori ca în opera sa să fie sesizat aproape tot ceea ce lui i s-a părut important. Am văzut însă cît de zadarnice sînt asemenea pretenții și mi-ar părea rău să fac prea mult caz de ele. Maria Gostrey și Miss Stackpole reprezintă deci, fiecare, cazuri de ficelle ușoară și nu de adevărați factori activi. Ele pot să tot alerge alături de trăsură, pe cît le-o permit puterile, se pot ține de ea pînă ce le piere răsuflarea (lucru pe care biata Miss Stackpole îl face cu atîta ostentație), dar nici una nu reușește măcar să pună piciorul pe scară și nu încetează o clipă să calce prin colbul drumului. Am putea spune chiar că sînt asemenea vînzătoarelor de pește care, în acea zi fatală din prima jumătate a Revoluției franceze, au ajutat să fie readusă de la Versailles la Paris caleașca familiei regale. Singurul lucru despre care recunosc că aș putea fi întrebat pe bună dreptate este de ce anume am permis personajului Henriettei (pe care, fără îndoială, îl vedem prea mult) să se infiltreze într-un mod atît de inoportun, ciudat și aproape inexplicabil. Voi lămuri de îndată, pe cît posibil, această anomalie — și încă într-o manieră pe cît se poate de conciliantă.

Un alt fapt pe care doresc să-l mai relev este următorul: dacă raporturile de încredere între mine și acei actori ai dramei care, spre deosebire de Miss Stackpole, erau adevărații protagoniști, au fost excelente, mai rămînea problema raporturilor mele cu cititorul, ceea ce era o chestiune cu totul diferită și în privința căreia îmi dădeam seama că nu mă puteam încrede decît în mine însumi. Solicitudinea aceasta trebuia să-și găsească expresia cuvenită în acea iscusință răbdătoare cu care, după cum am mai spus, așezam cărămidă peste cărămidă. Cărămizile, în tot acest bilanț — și înțelegînd prin cărămizi mărunte trăsături de penel, invenții și sublinieri — mi se par de-a dreptul nenumărate și potrivite laolaltă cu mare scrupulozitate. Este vorba de un efect de detaliu dintre cele mai minuțioase; deși, dacă ar fi să spunem totul în această privință, ne-am exprima speranța că atmosfera generală, mai amplă, a acestui modest monument continuă să supraviețuiască. Mi se pare că regăsesc cheia cel puțin a unei părți a acestui belșug de amănunte ilustrative ingenioase, amintindu-mi cum, în interesul eroinei mele, am indicat precis cel mai evident dintre atributele ei. „Ce va «face» ea?" Ei bine, în primul rînd va veni în Europa, și asta va constitui un element important al principalei sale aventuri. A veni în Europa înseamnă în acest veac minunat, chiar și pentru acea „făptură fragilă", o aventură puțin primejdioasă; dar ce poate fi mai adevărat decît faptul că într-o anumită privință — aceea a stihiilor naturii, a acciden-

telor neprevăzute, a bătăliilor și asasinatelor, a morții subite — aventurile ei vor fi mai puțin primejdioase? Fără presentimentul aventurii, fără simțul ei pentru aventură, ele nu înseamnă aproape nimic. Dar nu constă oare toată frumusețea și dificultatea problemei tocmai în a reda transformarea lor mistică, datorită acestui simț al ei, în substanța unei drame sau, cuvînt și mai minunat, în cea a unei „povestiri"? Teza mea era tot atît de limpede precum sunetul unui clopot de argint. Două foarte bune exemple ale acestui efect de transformare, două cazuri ale acestei rare alchimii sînt, după părerea mea, paginile în care Isabel, intrînd în salonul de la Gardencourt, după o plimbare pe ploaie, în acea după amiază mohorîtă, o găsește pe Madame Merle instalată acolo, pe Madame Merle așezată în fața pianului, cu totul cufundată în gînduri, dar senină, și are deodată revelația profundă, în acel ceas, în mijlocul umbrelor ce se adună. în prezența acestui personaj despre a cărui existență nici nu auzise măcar cu o clipă înainte, că se află în fața unui moment hotărîtor al vieții ei. Este oribil, în orice demonstrație artistică, să dai prea multe indicații, să fii prea explicit, să insiști asupra intențiilor tale, și eu nu doresc să fac aceasta acum; dar problema care se punea aici era aceea de a produce o intensitate maximă cu un minimum de sforțare.

Interesul cititorului trebuia să atingă punctul culminant, păstrîndu-se totodată tonalitatea de bază a elementelor constitutive; astfel încît, dacă scena producea efectul dorit, aș fi putut demonstra ce avantaj este pentru un personaj să aibă o interesantă viață interioară, chiar dacă aceasta rămînea perfect normală. Și nu găsesc un exemplu de aplicare mai consecventă a acestui ideal decît în acea relatare lungă, tocmai dincolo de jumătatea cărții, despre extraordinara veghe meditativă a eroinei cu ocazia unui eveniment care trebuia să devină atît de hotărîtor pentru ea. Redusă la esență, nu este decît o veghe a spiritului critic scrutător, dar care impulsionează acțiunea mai mult decît ar fi putut s-o facă douăzeci de „incidente". Trebuia să aibă întreaga vioiciune a incidentului și întreaga economie a unui tablou. Eroina stă pînă tîrziu noaptea, lîngă focul care se stinge, fascinată de recunoașterea unor adevăruri care i se dezvăluie cu maximă acuitate. Nu este decît o reprezentare a felului cum, nemișcată, înțelege lucrurile, o încercare, totodată, de a face ca simpla ei luciditate imobilă să devină la fel de interesantă ca și apariția neașteptată a unei caravane sau identificarea unui pirat. Aceasta reprezintă, de altfel, una din identificările care-i sînt dragi romancierului și chiar indispensabile lui; dar totul se întîmplă fără ca vreo altă persoană să se apropie de eroină și fără ca ea să se ridice din fotoliu. Este în mod evident cel mai reușit episod al cărții

care nu constituie însă decît o ilustrare supremă a planului general. In ceea ce o privește pe Henrietta, pentru care nu mi-am încheiat încă scuzele, mi-e teamă că, prin omniprezența ei, nu exemplifică un element al planului, ci doar al excesului meu de zel. Atît de timpuriu trebuia să se manifeste tendința mea spre o tratare excesivă, mai degrabă decît spre una prea sumară, a subiectului (cînd exista posibilitatea unei alegeri sau vreun pericol). (După cum îmi dau seama, mulți dintre confrații mei nu sînt de loc de acord cu mine, în ceea ce mă privește, însă, am considerat întotdeauna că o tratare excesivă reprezintă un deserviciu minor.) Tratarea Portretului *a însemnat să nu uit niciodată, sub nici o formă, că această operă avea în mod deosebit obligația de a fi distractivă. Exista pericolul binecunoscutei „inconsistențe", care trebuia înlăturat, cu orice preț, prin cultivarea elementului vioi. Cel puțin așa văd eu astăzi lucrurile. Henrietta, la acea vreme, trebuie să fi făcut parte din faimoasa mea noțiune a vioiciunii. Și apoi, a mai fost și altceva. Mă stabilisem de cîțiva ani la Londra și mi se părea că lumina „internațională" inunda scena din plin în acele vremuri. Era lumina care cădea pe o mare parte a tabloului. Asta este însă o altă chestiune. Sînt într-adevăr prea multe de spus.*

HENRY JAMES

Capitolul 1

ÎN ANUMITE ÎMPREJURĂRI, PUŢINE sînt orele din viaţă care să fie mai plăcute decît ora consacrată ceremoniei ceaiului de după-amiază. Există împrejurări cînd fie că bei ceaiul sau nu — unii bineînţeles n-o fac niciciînd — ocazia în sine este încîntătoare. Cele care îmi stăruie în minte acum, la începutul acestei simple povestiri, ofereau un admirabil cadru pentru o delectare pură. Instrumentele acelei mici petreceri fuseseră aşezate pe pajiştea unei vechi vile englezeşti de ţară, în toiul unei după-amiezi splendide de vară. Trecuse o parte a după-amiezii, dar mai rămăsese mult din ea şi vremea care a mai rămas era de o minunăţie rară. Mai erau ore destule pînă în amurg ; însă lumina puternică a verii îşi potolise năvala, aerul devenise molcom, umbrele zăceau lungi pe iarba deasă şi moale. Se alungeau însă alene, iar priveliştea exprima acel simţămînt al tihnei care ştii că va mai dura şi care este poate principalul izvor de bucurie într-un asemenea peisaj şi la

această oră. De la orele cinci la opt seara se scurge în anumite ocazii o mică eternitate ; dar într-o ocazie ca aceea, intervalul de timp putea să fie doar o eternitate a plăcerii. Persoanele în cauză sorbeau în liniște din această desfătare și nu făceau parte din sexul care optează de obicei pentru ceremonia amintită. Umbrele de pe pajiștea perfect netedă erau drepte și colțuroase ; era umbra unui bătrîn așezat într-un fotoliu împletit și adînc, lîngă masa joasă pe care se servise ceaiul, și umbrele a doi tineri care se plimbau, schimbînd cîte o vorbă, prin fața lui. Bătrînul ținea ceașca în mînă ; era o ceașcă neobișnuit de mare, pictată în culori vii și avînd un model diferit de restul serviciului. Își bea ceaiul pe îndelete, ținînd ceașca vreme îndelungată în dreptul bărbiei și stînd cu fața întoarsă spre casă. Cei doi tineri sau își terminaseră ceaiul sau farmecul acestei ocazii îi lăsa indiferenți. Fumau și continuau să se plimbe. Unul dintre ei arunca în răstimpuri, trecînd pe lîngă el, cîte o privire atentă spre omul mai vîrstnic, care nu-și dădea seama că era observat și ședea cu ochii ațintiți pe fațada roșie și impunătoare a locuinței sale. Casa ce se înălța dincolo de pajiște era un edificiu în stare să răsplătească o asemenea considerație, fiind cel mai caracteristic element în tabloul specific englez, pe care m-am încumetat să-l zugrăvesc.

Era așezată pe o colină deasupra rîului — este vorba de Tamisa — și la o depărtare de vreo patruzeci de mile de Londra. O fațadă lunguiață din cărămidă roșie, deasupra cu fronton, de care timpul și intemperiile își rîseseră în fel și chip, însă numai pentru ca s-o facă interesantă și s-o rafineze, se înfățișa pajiștei, cu fîșii de iederă și coșuri îngrămădite, cu ferestre ascunse pe sub verdeața ce invada zidurile. Casa avea un nume și o istorie. Bătrînul care își lua ceaiul ar fi fost încîntat să vă vorbească despre aceste lucruri : cum fusese construită în timpul lui Eduard al VI-lea și mai tîrziu oferise găzduire o noapte marii regine Elisabeta (augusta sa persoană se odihnise pe un pat imens, magnific și grozav de colțuros, care constituia încă un obiect de mare cinste al dormitoarelor), cum casa fusese foarte lovită și deteriorată în vremea războaielor lui Cromwell, ca apoi să fie reparată și extinsă mult în timpul Restaurației ; și cum, în sfîrșit, după ce a fost transformată și desfigurată în secolul al optsprezecelea, trecu

în stăpînirea plină de grijă a unui şiret bancher american, care o cumpără aşa cum se afla, deoarece (datorită unor împrejurări prea complicate pentru a fi relatate) îi fusese oferită la un preţ de nimic : o cumpărase exprimîndu-şi nemulţumirea faţă de urîţenia, vechimea şi lipsa ei de comoditate, dar acum, după douăzeci de ani, începuse să manifeste o adevărată pasiune estetică faţă de această casă, aşa încît îi cunoştea toate colţurile de interes istoric şi putea să-ţi spună exact cum să te aşezi ca să le vezi în cadrul unui ansamblu, precum şi ora exactă cînd umbrele diverselor ei protuberanţe — care cădeau domoale peste zidăria caldă, istovită de vremi — se proiectau în mărime naturală. Apoi, după cum ziceam, ar mai fi putut să înşire pe cei mai mulţi dintre proprietarii şi locatarii ei, dintre care unii se bucurau de o oarecare faimă ; ar fi povestit însă toate acestea avînd convingerea neexprimată că ultima etapă a destinului acestei case nu era totuşi cea mai puţin onorabilă. Intrarea principală a casei nu era în partea ce dădea înspre acea porţiune a pajiştei despre care vorbim : era într-o altă aripă. Aici te aflai în deplină izolare, iar covorul întins de iarbă, care acoperea culmea netedă a colinei, nu părea decît extinderea în afară a unui interior somptuos. Stejarii şi fagii neclintiţi dădeau o umbră deasă ca aceea a unor draperii de catifea ; şi locul acesta, unde cărţi şi hîrtii zăceau pe iarbă, cu scaune tapisate şi covoraşe de un colorit viu, era aranjat ca o odaie. Rîul se afla la o oarecare distanţă ; acolo unde terenul începea să coboare în pantă, se termina de fapt pajiştea. Era totuşi o plimbare încîntătoare pînă jos la rîu.

Bătrînul domn de la masa unde se servea ceaiul venise din America în urmă cu treizeci de ani şi adusese cu el, în afară de maldărul de bagaje, o fizionomie de american ; şi nu numai că o adusese cu dînsul, dar o păstră cu cea mai mare stricteţe, aşa încît, dacă va fi fost nevoie, s-o fi putut duce înapoi în ţara sa, cu deplină încredere. Acum era limpede totuşi că nu-i mai venea să se mute ; călătoriile sale se sfîrşiseră şi se odihnea înaintea odihnei de veci. Avea o faţă îngustă, proaspăt bărbierită, cu trăsături dispuse armonios şi o expresie de agerime senină. Faţa lui nu avea o expresivitate prea bogată, aşa că aerul de şiretenie mulţumită care i se citea pe figură era cu atît mai mult un merit. Părea să spună că reuşise în viaţă, dar mai spunea că izbînda nu-i

fusese deplină și de invidiat, că devenise în mare măsură inofensivă din cauza eșecului. Era bineînțeles un bun cunoscător de oameni, dar avea un fel de simplitate rustică în zîmbetul care i se schița ușor pe obrajii mari și slăbiți și care îi lumină ochii ironici cînd, în cele din urmă, așeză încet și cu grijă ceașca mare de ceai pe masă. Era curat îmbrăcat, în haine negre, bine periate ; un șal îi înfășura genunchii, iar în picioare avea niște papuci groși, brodați. Un frumos cîine ciobănesc stătea pe iarbă lîngă scaunul său, urmărind din ochi fața stăpînului cu duioșia cu care acesta contempla fizionomia și mai impunătoare a casei ; un terier mic, zburlit și neastîmpărat se învîrtea prin preajma celorlalți doi domni.

Unul dintre ei era un bărbat deosebit de chipeș, în vîrstă de treizeci și cinci de ani, și cu o figură pe atît de caracteristic englezească pe cît cea a bătrînului era cu totul diferită : o față remarcabil de frumoasă, avînd o culoare proaspătă, o figură sinceră și cinstită, cu trăsături hotărîte și linii drepte, cu ochi cenușii și vioi, bogat împodobită de o barbă castanie. Această persoană avea înfățișarea unui om favorizat de natură, strălucită și excepțională, aerul unei naturi echilibrate, îmbogățită printr-o educație aleasă — ceea ce într-o clipă ar fi stîrnit invidia oricui l-ar fi privit. Purta în picioare cizme de călărie și pinteni, de parcă ar fi descălecat de la drum lung ; pe cap avea o pălărie albă care părea prea mare pentru el ; ținea mîinile la spate și într-una din ele — într-un pumn alb, mare și vînjos — erau mototolite niște mănuși soioase din piele de cîine.

Prietenul său, care măsura cu pasul pajiștea alături de el, avea cu totul altă înfățișare, și, deși ar fi putut stîrni un interes serios, nu te-ar fi făcut, ca celălalt, să-ți dorești pe dată să fii în locul lui. Înalt, slab și deșirat, avea o figură urîtă, bolnăvicioasă, spirituală și simpatică, pe care însă mustața și favoriții răsfirați pe obraz nu o înfrumusețau în nici un caz. Părea deștept, dar bolnav — o combinație nicidecum fericită ; purta o haină maro de catifea. Din felul cum umbla cu mîinile în buzunare, puteai să deduci că era un obicei vechi al său. Mergea tîrșîit și parcă în neștire ; nu se ținea prea bine pe picioare. După cum ziceam, de cîte ori trecea pe lîngă bătrînul care stătea pe scaun, își oprea ochii asupra lui ; iar în clipa aceea, observînd asemănarea dintre fețele lor, nu era greu

să-ţi dai seama că erau tată şi fiu. Tatăl, în sfîrşit, îi surprinse privirea şi îi răspunse printr-un zîmbet blînd şi înţelegător.

— Mi-e foarte bine, spuse el.

— Ţi-ai băut ceaiul ? întrebă fiul.

— Da, şi mi-a plăcut.

— Să-ţi mai dau ?

Bătrînul reflectă liniştit.

— Mai stau niţel şi o să văd. Vorbea cu accent american.

— Îţi este frig ? întrebă fiul.

Tatăl îşi frecă încet picioarele.

— Nu ştiu. Pînă nu simt nu pot spune.

— Poate ar putea să simtă altcineva pentru dumneata, spuse tînărul rîzînd.

— Sper să fie întotdeauna cineva care să înţeleagă ce simt eu. Dumneata, lord Warburton, nu mă înţelegi ?

— A, cum să nu, nespus de mult, răspunse prompt domnul căruia i se adresase pe numele de lord Warburton. Trebuie să spun însă că păreţi a vă simţi minunat de bine.

— Ei da, în cele mai multe privinţe. Bătrînul privi în jos şi-şi netezi şalul verde care îi acoperea genunchii. — Adevărul este că de atîţia ani mă simt bine, încît am impresia că m-am obişnuit cu starea asta şi nu-mi mai dau seama de ea.

— Da, de aceea e plicticos să te simţi bine, spuse lordul Warburton. Numai răul ne trezeşte.

— Am impresia că sîntem cam pretenţioşi, remarcă celălalt tînăr.

— A, da, fără îndoială că sîntem pretenţioşi, murmură lordul Warburton. Cei trei bărbaţi rămaseră tăcuţi o vreme, tinerii stînd în picioare şi uitîndu-se în jos la bătrîn, care curînd mai ceru ceai. Mă mir că nu vă supără şalul acela, continuă lordul Warburton, în timp ce prietenul său umplu din nou ceaşca bătrînului.

— O, nicidecum, trebuie să poarte şalul, spuse cu voce ridicată domnul în haina de catifea. Nu-i vîrî în cap asemenea idei.

— Este al soţiei mele, spuse simplu bătrînul.

— A, dacă e vorba de motive sentimentale... şi lordul Warburton se scuză cu un gest.

— Cred că va trebui să i-l dau cînd o să vină, continuă bătrînul.

— Ba te rog să nu faci una ca asta. Îl vei păstra ca să-ți acoperi bietele tale picioare bătrîne.

— Ei bine, nu e cazul să-mi insulți picioarele, spuse bătrînul. Cred că sînt la fel de bune ca și ale tale.

— A, ești absolut liber să mi le insulți, răspunse fiul, în timp ce-i servea ceaiul.

— Da, sîntem doi amărîți. Nu cred că e mare diferență între noi.

— Îți rămîn foarte îndatorat pentru că mi-ai zis amărît. Cum e ceaiul ?

— Cam fierbinte.

— Asta vrea să fie o calitate.

— El are o mare calitate, murmură bătrînul binevoitor. E un foarte bun infirmier, lord Warburton.

— Nu e cam stîngaci ? întrebă lordul.

— A, nu, nu e stîngaci, dacă ținem seama că el însuși e suferind. Este un foarte bun infirmier — pentru un infirmier bolnav. Eu îi spun infirmierul meu bolnav, pentru că și el este bolnav.

— Ei, lasă, tată ! exclamă tînărul cel urît.

— Așa este ; aș vrea să nu fie așa. Dar cred că n-ai ce-i face.

— Aș putea să încerc : asta ar fi o idee, zise tînărul.

— Dumneata, lord Warburton, ai fost vreodată bolnav ? întrebă tatăl.

Lordul Warburton se gîndi o clipă.

— Da, domnule, o singură dată în Golful Persic.

— Nu te ia în serios, tată, spuse celălalt tînăr. E un soi de glumă.

— Ei bine, în ziua de azi par să fie atîtea soiuri de glume, răspunse tatăl senin. În orice caz nu arăți ca și cum ai fi fost vreodată bolnav, lord Warburton.

— Tocmai îmi spunea că e sătul de viață ; nu mă mai slăbește cu ideea asta, spuse prietenul lordului Warburton.

— Adevărat ? întrebă grav bătrînul.

— Dacă este într-adevăr așa, fiul dumneavoastră nu mi-a dat nici o consolare. E groaznic să discuți cu el — e un adevărat cinic. Pare să nu creadă în nimic.

— Acesta e un alt soi de glumă, spuse persoana acuzată de cinism.

— E din pricina sănătăţii sale şubrede, explică tatăl său lordului Warburton. Îi influenţează judecata şi felul de a privi lucrurile ; dă impresia că se simte ca un om care n-a avut niciodată noroc. Dar ştii, asta numai teoretic ; nu pare să-i afecteze buna dispoziţie. Aproape că nu l-am văzut vreodată să nu fi fost vesel — cam aşa cum e acum. Mă înveseleşte adesea.

Tînărul descris în acest fel se uită la lordul Warburton şi rîse.

— E vorba oare de un elogiu călduros, sau de o acuzaţie de neseriozitate ? Ţi-ar plăcea să-mi pun în aplicare teoriile, tată ?

— Pe onoarea mea, în cazul acesta am asista la lucruri ciudate ! exclamă lordul Warburton.

— Sper că n-ai pornit pe această cale, spuse bătrînul.

— Calea pe care a luat-o lordul Warburton este mai primejdioasă decît a mea ; pretinde că este plictisit. Eu nu sînt de loc plictisit. Găsesc că viaţa este deosebit de interesantă.

— A, *prea* interesantă ; ştii, n-ar trebui să-i permiteţi să fie chiar aşa !

— Nu mă plictisesc niciodată cînd vin aici, spuse lordul Warburton. Discuţiile sînt neobişnuit de interesante.

— Acesta e un alt soi de glumă ? întrebă bătrînul. N-ai nici un motiv să te plictiseşti, indiferent unde ai fi. Cînd eram de vîrsta dumitale nici nu ştiam de aşa ceva.

— Probabil că v-aţi maturizat foarte tîrziu.

— Nu, m-am maturizat foarte rapid, tocmai acesta a fost motivul. La douăzeci de ani eram într-adevăr foarte matur. Munceam pe brînci. N-aţi simţi plictiseala dacă aţi avea ceva de făcut ; dar voi, toţi tinerii, sînteţi prea leneşi. Vă gîndiţi prea mult la plăcerea voastră personală. Sînteţi prea mofturoşi, şi prea indolenţi, şi prea bogaţi.

— A, ştiţi, exclamă lordul Warburton, nu sînteţi dumneavoastră persoana chemată să acuzaţi pe cineva de prea multă bogăţie !

— Pentru că sînt bancher ? întrebă bătrînul.

— Pentru acest motiv, dacă vreţi ; şi pentru că aveţi — nu-i aşa ? — posibilităţi materiale nelimitate.

— Nu este foarte bogat, îl apără celălalt tînăr cu îndurare. A dăruit o imensă sumă de bani.

— Dar mi se pare că îi aparţineau, spuse lordul Warburton ; şi poate exista o mai bună dovadă de bogăţie decît aceasta ? Să nu spună un binefăcător public că unii se gîndesc prea mult la plăcerea lor.

— Tata se preocupă mult de plăceri — de cele ale altora.

Bătrînul clătină din cap.

— Nu am pretenţia să fi contribuit cu ceva la distracţia contemporanilor mei.

— Tată dragă, eşti prea modest !

— E un soi de glumă, domnule, zise lordul Warburton

— Voi, tinerii, ştiţi prea multe glume. Cînd se vor isprăvi glumele, n-o să vă mai rămînă nimic.

— Din fericire, mai există întotdeauna glume, remarcă tînărul cel urît.

— Nu cred ; părerea mea este că lucrurile devin tot mai serioase. Vă veţi da seama şi voi, tinerii.

— Seriozitatea tot mai mare a lucrurilor — iată un prilej grozav de a face glume.

— Acelea vor fi glume sinistre, spuse bătrînul. Sînt convins că vor avea loc prefaceri mari ; şi nu toate vor fi în bine.

— Sînt de acord cu dumneavoastră, declară lordul Warburton. Sînt absolut sigur că vor avea loc prefaceri mari şi că se vor întîmpla tot felul de lucruri ciudate. De aceea îmi vine atît de greu să vă urmez sfatul. Vă aduceţi aminte că mai deunăzi îmi spuneaţi că ar trebui să mă „apuc" de ceva. Dar nu-ţi prea vine să te apuci de un lucru de care mîine se poate alege praful.

— Ar trebui să-ţi găseşti o femeie drăguţă, spuse prietenul său. Încearcă din răsputeri să se îndrăgostească, îi explică el tatălui său.

— Chiar şi femeile drăguţe se pot spulbera, exclamă lordul Warburton.

— Nu, nu, ele vor rămîne pe poziţie, interveni bătrînul. Nu vor fi afectate de schimbările social-politice la care mă refeream.

— Vreţi să spuneţi că nu vor fi desfiinţate ? Foarte bine, în cazul acesta voi găsi una cît mai curînd şi o să mi-o leg de gît ca un colac de salvare.

— Femeile ne vor salva, spuse bătrînul ; mă refer la cele desăvîrşite —căci eu fac deosebire între ele. Fă curte unei

asemenea femei, căsătorește-te cu ea și viața dumitale va deveni mult mai interesantă.

Tăcerea de o clipă a celor doi care îl ascultau exprima prețuirea nobleței sale, căci nu era un secret nici pentru fiul său, nici pentru musafir că experiența matrimonială a bătrînului nu fusese fericită. Dar așa după cum spusese, el făcea o deosebire ; și aceste vorbe erau poate mărturisirea unei erori personale ; însă firește că nici unul dintre cei doi tineri nu se cădea să remarce că doamna inimii sale, după cîte se știa, nu fusese una dintre cele mai desăvîrșite.

— Dacă mă voi căsători cu o femeie interesantă și viața o să-mi devină mai interesantă : asta vreți să spuneți ? întrebă lordul Warburton. Nu țin de loc să mă căsătoresc — fiul dumneavoastră m-a prezentat greșit ; dar nu se știe ce ar putea face din mine o femeie interesantă.

— Mi-ar plăcea să văd care este ideea ta despre o femeie interesantă, zise prietenul său.

— Dragul meu, ideile nu se pot vedea — mai ales cînd sînt atît de eterice ca ale mele. Dacă măcar eu însumi aș putea întrezări ideea asta — ar însemna un mare pas înainte.

— Ei bine, poți să te îndrăgostești de cine dorești. Dar să nu te îndrăgostești de nepoată-mea, zise bătrînul.

Fiul său pufni în rîs.

— Va crede că i-o spui ca o provocare ! Tată dragă, trăiești printre englezi de treizeci de ani și ți-ai însușit o mulțime din lucrurile pe care ei le spun. Dar n-ai reușit să înveți lucrurile pe care nu le spun !

— Spun ce poftesc, răspunse bătrînul cu toată seninătatea.

— N-am avut onoarea s-o cunosc pe nepoata dumneavoastră, zise lordul Warburton. E pentru prima oară că aud de ea.

— Este nepoata soției mele ; doamna Touchett o aduce în Anglia.

Atunci tînărul domn Touchett dădu explicații :

— Știi, mama și-a petrecut iarna în America și o așteptăm să se întoarcă. Ne scrie că a descoperit o nepoată și că a invitat-o să vină încoace cu ea.

— Aha ! — frumos din partea ei, spuse lordul Warburton. E interesantă domnișoara ?

— Nici noi nu știm mai mult decît tine ; mama n-a intrat în amănunte. Cu noi comunică mai ales prin telegrame și telegramele ei sînt cam încîlcite. Se spune că femeile nu știu să

scrie telegrame, dar mama cred că a atins cel mai înalt grad al conciziunii. „Sătulă America, vreme caldă, îngrozitor, întorc Anglia cu nepoata, primul vapor, cabină ca lumea.“ Acesta e genul mesajelor pe care le primim de la ea — așa suna ultimul care ne-a parvenit. Dar cred că verișoara era pomenită pentru prima oară în penultima telegramă. „Schimbat hotel, foarte rău, funcționar obraznic, adresa aici. Luat fata surorii, murit anul trecut, mergem Europa, două surori, complet independent.“ Ne tot gîndim și acum ce vrea să zică ; se poate interpreta în atîtea feluri.

— Un singur lucru e clar, zise bătrînul ; i-a tras funcționarului de la hotel un perdaf s-o țină minte.

— Nici de asta nu sînt sigur, căci el a alungat-o din cîmpul bătăliei. La început ne gîndeam că sora despre care scrie o fi sora funcționarului ; dar menționarea în continuare a unei nepoate pare să indice că se referă la una din mătușile mele. Apoi ne întrebam ale cui or fi cele două surori ; probabil că sînt fiicele mătușii mele răposate. Dar cine este „absolut independent“ și în ce sens e folosit termenul ? — această problemă n-am clarificat-o încă. Se referă oare expresia mai exact la tînăra adoptată de mama, sau și la surorile ei ? Și este ea folosită în sens moral sau financiar ? Să însemne oare că li s-a lăsat avere, sau că nu vor să aibă față de nimeni obligații ? Sau vrea pur și simplu să spună că doresc să se conducă singure ?

— Nu știu ce mai vrea să spună telegrama, dar acest fapt e clar, remarcă domnul Touchett.

—O să vă lămuriți singuri, spuse lordul Warburton. Cînd sosește doamna Touchett ?

— Habar n-avem ; de îndată ce găsește o cabină ca lumea. Poate că asta așteaptă și acum ; dar se poate tot așa de bine să fi și debarcat în Anglia.

— V-ar fi telegrafiat probabil, în acest caz.

— Nu telegrafiază niciodată cînd te aștepți, numai atunci cînd nu te aștepți, zise bătrînul. Îi place să ne ia prin surprindere ; crede că mă găsește făcînd ceva rău. Pînă acum n-a avut ocazia, dar nu s-a descurajat.

— E o trăsătură a familiei ei, această independență de care vorbește.

Fiul ei dădu o apreciere mai favorabilă acestui fel de a fi.

— Or fi avînd aceste domnișoare un spirit independent, dar nici mama nu e mai prejos. Îi place să facă totul singură

şi nu are încredere în ajutorul nimănui. În faţa ei sînt tot atît de nefolositor ca şi un timbru fără lipici şi nu m-ar ierta niciodată dacă mi-aş permite să merg şi s-o întîmpin la Liverpool.

— Mă vei anunţa cel puţin cînd soseşte verişoara ta ? întrebă lordul Warburton.

— Numai cu condiţia de care ţi-am amintit — să nu te îndrăgosteşti de ea ! răspunse domnul Touchett.

— Sînteţi crud. Nu mă consideraţi îndeajuns de bun ?

— Te consider prea bun — pentru că nu mi-ar plăcea să se mărite cu dumneata. Sper că nu vine aici ca să-şi caute soţ ; atîtea fete fac acest lucru de parcă acasă la ele n-ar fi bărbaţi cumsecade. Apoi, s-ar putea să fie logodită ; fetele din America sînt de obicei logodite, mi se pare. De altfel, nu sînt sigur, la urma urmei, că vei fi un soţ ideal.

— Foarte probabil că este logodită ; am cunoscut destule fete din America şi toate erau logodite. Dar zău că nu văd de ce ar conta acest fapt ! Iar în ceea ce mă priveşte, continuă musafirul domnului Touchett, nu sînt sigur că aş putea să fiu un soţ bun. Dar omul poate să încerce.

— Poţi să încerci cît vrei, dar nu pe seama nepoatei mele, spuse zîmbind bătrînul, care se împotrivi ideii cu mult humor.

— Ei bine, spuse lordul Warburton, cu şi mai mult humor, poate că la urma urmelor nici nu merită.

Capitolul 2

ÎN TIMP CE BĂTRÎNUL ŞI LORDUL Warburton glumeau astfel între ei, Ralph Touchett se îndepărtă puţin cu umbletul lui neglijent şi cu mîinile în buzunare, urmat de micul său terier scandalagiu. Faţa îi era îndreptată spre casă, însă privirile i se aţinteau meditative asupra pajiştii ; în felul acesta deveni punctul de observaţie al unei persoane care tocmai îşi făcuse apariţia în uşa largă a casei, cu cîteva clipe înainte ca el s-o zărească. Atenţia i-a fost atrasă spre ea de cîinele său care o zbughi deodată înainte cu un ropot de lătrături ascuţite, ce sunau mai degrabă a bun venit, decît a provocare. Persoana în cauză era o tînără domnişoară, care

păru să priceapă imediat salutul micului animal. Cîinele alergă iute şi se opri la picioarele ei, privind în sus şi lătrînd tare ; domnişoara se aplecă fără ezitare şi îl luă în braţe, privindu-l drept în faţă, cîtă vreme el îşi continua trăncăneala rapidă. Între timp stăpînul lui se apropie şi văzu că noua prietenă a lui Bunchie era o fată înaltă, îmbrăcată într-o rochie neagră şi părea drăguţă la prima vedere. Nu avea nimic pe cap, de parcă ar fi fost de-a casei — fapt care îl miră pe tînăr, conştient fiind că ei erau scutiţi de vizitatori, ceea ce era necesar de cîtva timp, din pricina bolii tatălui său. În vremea aceasta musafira fu observată şi de ceilalţi doi domni.

— Doamne, dar cine o fi femeia asta străină ? întrebă domnul Touchett.

— Poate că este nepoata doamnei Touchett — tînăra independentă, sugeră lordul Warburton. Ea trebuie să fie, după felul cum se poartă cu cîinele.

Cîinele ciobănesc îşi îndreptă şi el atenţia spre tînăra domnişoară din prag şi o porni într-acolo mişcînd încet din coadă.

— Dar unde este soţia mea ? murmură bătrînul.

— Pesemne că domnişoara a părăsit-o pe undeva ; e şi acesta un semn de independenţă.

Fata vorbea cu Ralph, zîmbind cu terierul în braţe.

— E căţelul dumitale, domnule ?

— Acum o clipă era al meu ; dar acum se pare că dumneata ai devenit deodată proprietara lui.

— N-am putea să-i fim amîndoi stăpîni ? întrebă fata. E atît de drăgălaş.

Ralph o privi o clipă ; era neaşteptat de drăguţă.

— Poţi să-l iei de tot, răspunse el.

Tînăra domnişoară părea să aibă multă încredere atît în propria-i persoană, precum şi în alţii ; dar această generozitate spontană o făcu să roşească.

— Ar trebui să-ţi spun că sînt probabil verişoara dumitale, zise ea lăsînd jos căţelul. Uite, altul ! adăugă repede, în timp ce cîinele mare se apropia.

— Probabil ? exclamă tînărul, rîzînd. Presupuneam că acest fapt a şi fost stabilit. Ai sosit cu mama ?

— Da, acum o jumătate de oră.

— Te-a depus aici şi a plecat iar ?

— Nu, s-a dus direct în camera ei şi mi-a zis că, dacă te văd, să-ţi spun să mergi acolo la şapte fără un sfert.

Tînărul se uită la ceas.

— Îţi mulţumesc foarte mult ; voi fi punctual. Apoi se uită la verişoara sa. Bine ai venit. Sînt bucuros că te cunosc.

Ea se uita peste tot cu un ochi care trăda o percepţie clară — la vărul ei, la cei doi cîini, la cei doi domni de sub copaci, la peisajul frumos care o înconjura.

— Este cel mai încîntător loc pe care l-am văzut vreodată. Am umblat prin toată casa ; cît este de minunat aici !

— Îmi pare rău că te afli la noi de atîta timp fără ca să ştim.

— Mama dumitale mi-a spus că în Anglia se soseşte în mare linişte. De aceea credeam că aşa e nimerit. Unul din domnii aceia este tatăl dumitale ?

— Da, cel mai vîrstnic — acela care şade, spuse Ralph.

Fata rîse.

— Cred şi eu că nu este celălalt. Cine e celălalt ?

— Este un prieten de-al nostru - lordul Warburton.

— Ah, speram să fie şi un lord ; totul e ca într-un roman ! Şi apoi deodată : O, scumpule ! strigă aplecîndu-se şi ridicînd din nou căţeluşul.

Rămase pe loc, fără să-şi manifeste dorinţa de a pleca mai departe sau de a vorbi cu domnul Touchett şi, în timp ce zăbovea în prag, înaltă şi fermecătoare, interlocutorul ei se întreba dacă aşteaptă cumva ca bătrînul să vină şi să-i prezinte omagiile. Fetele din America erau obişnuite să li se acorde mult respect, iar în ceea ce-o priveşte, li s-a lăsat să înţeleagă că avea un spirit independent. Într-adevăr, Ralph putea citi aceasta pe faţa ei.

— Nu vrei să vii să-l cunoşti pe tatăl meu ? spuse el totuşi. Este bătrîn şi infirm — nu-şi părăseşte scaunul.

— O, bietul de el, îmi pare foarte rău ! exclamă fata, pornind pe dată. Din cele spuse de mama dumitale, am avut impresia că este mai degrabă — mai degrabă foarte activ

Ralph Touchett nu spuse nimic o clipă.

— Nu l-a văzut de un an.

— Şade într-un loc încîntător. Hai, căţeluşule !

— E un loc drag, spuse tînărul, privind într-o parte spre ea.

— Cum se numeşte ? întrebă, cu ochii din nou la terier.

— Tata ?

— Da, zise tînăra amuzată ; dar să nu-i spui că te-am întrebat.

Sosiră la locul unde şedea domnul Touchett, iar el se ridică încet din scaun pentru a se prezenta.

— A sosit mama, spuse Ralph. Domnişoara Archer.

Bătrînul îşi puse ambele mîini pe umerii fetei, o învălui într-o privire plină de bunăvoinţă şi apoi o sărută curtenitor.

— E o mare plăcere pentru mine să te văd aici ; dar mi-ar fi plăcut să ne daţi ocazia să vă întîmpinăm.

— Oh, am fost întîmpinate, spuse fata. Erau vreo doisprezece servitori în hol. Şi mai era o bătrînă care ne-a făcut plecăciuni la poartă.

— Putem face o primire şi mai bună — cînd sîntem înştiinţaţi. Bătrînul stătea în picioare, zîmbind, frecîndu-şi mîinile, clătinînd încetişor din cap spre fată. Dar doamnei Touchett nu-i plac primirile.

— S-a dus direct în camera ei.

— Da, şi s-a încuiat înăuntru. Asta o face întotdeauna. Ei, dar sper s-o văd săptămîna viitoare. Şi soţul doamnei Touchett îşi reluă locul.

— Mai devreme, spuse domnişoara Archer. Va coborî la cină — la orele opt. Nu uita — şapte fără un sfert, adăugă ea, întorcîndu-se cu un zîmbet spre Ralph.

— Ce este la şapte fără un sfert ?

— Atunci o întîlnesc pe mama, zise Ralph.

— Oh, fericit fiu ! comentă bătrînul. Şezi, te rog, şi ia ceaiul, spuse el nepoatei soţiei sale.

— Mi-au adus ceai în cameră de îndată ce am sosit, răspunse tînăra. Îmi pare rău că sînteţi bolnav, adăugă, oprindu-şi privirile asupra venerabilei gazde.

— Oh, sînt bătrîn, dragă ; e timpul să fiu bătrîn. Dar acum că te avem aici, mă voi simţi mai bine.

Tînăra fată privi din nou de jur împrejur — pajiştea, copacii mari, Tamisa argintie, scufundată în stufăriş, casa veche şi frumoasă ; şi în timp ce era absorbită de această examinare, rezervase totuşi loc în cadrul ei şi persoanelor ce o înconjurau ; o cercetare amplă, uşor de explicat la o tînără care, evident, era şi inteligentă şi impresionată. Se aşeză lăsînd cîinele deoparte ; mîinile albe îi erau împreunate în poală, pe rochia neagră ; ţinea capul sus, avea ochii luminaţi, iar figura-i

mobilă se întorcea dintr-o parte în alta, mînată de repeziciunea cu care, în mod evident, recepta impresiile. Impresiile erau numeroase și se oglindeau toate într-un zîmbet senin și constant.

— N-am văzut ceva atît de frumos niciodată.

— Arată foarte bine, spuse domnul Touchett. Știu cum te impresionează. Am trecut și eu prin asta. Dar dumneata însăți ești foarte frumoasă, adăugă el cu o politețe nicidecum exagerată sau zeflemitoare, fiind cu sufletul împăcat că vîrsta înaintată îi dădea privilegiul de a spune asemenea lucruri chiar persoanelor tinere care ar fi putut poate să se neliniștească la auzul lor.

În ce măsură s-a neliniștit această tînără persoană nu e nevoie să se știe exact ; se ridică într-o clipă cu o îmbujorare în obraji, care nu exprima însă indignare.

— A, da, desigur că sînt drăguță ! răspunse ea cu un rîs fugar. Cît de veche e casa ? Este elizabetană ?

— Este din perioada timpurie a Tudorilor, spuse Ralph Touchett.

Tînăra fată se întoarse spre el, privindu-l.

— Perioada timpurie a Tudorilor ? Ce încîntător ! Probabil că mai sînt multe altele la fel.

— Sînt, într-adevăr, și cu mult mai reușite.

— Nu spune asta, fiule, protestă bătrînul. Nici una nu e mai frumoasă ca a noastră.

— Casa mea este foarte reușită ; cred că în unele privințe o depășește pe aceasta, spuse lordul Warburton, care nu vorbise pînă atunci, dar care o privise tot timpul cu atenție pe domnișoara Archer. Se înclină ușor zîmbind : cu femeile se purta excelent. Fata aprecie acest lucru pe dată ; nu uitase că era lordul Warburton. Mi-ar face foarte multă plăcere să v-o arăt, adăugă el.

— Nu-l crede, exclamă bătrînul ; nu te uita la ea ! E o mizerabilă baracă veche — nu se compară cu a noastră.

— Nu știu, nu pot spune nimic, zise fata, zîmbind lordului Warburton.

Pe Ralph Touchett nu-l interesa de loc această discuție ; stătea cu mîinele în buzunare părînd foarte dornic să reia conversația cu verișoara nou descoperită.

— Îţi plac mult cîinii ? o întrebă pentru a intra în vorbă. Părea să-şi dea seama că era un început cam stîngaci pentru un om inteligent.

— Îmi plac într-adevăr foarte mult.

— Păstrează terierul, continuă el, la fel de stîngaci.

— Cît timp voi sta aici, îl voi păstra cu plăcere.

— Vei rămîne multă vreme, sper.

— Eşti foarte amabil. Nici eu nu prea ştiu. Mătuşa trebuie să hotărască.

— Voi hotărî eu împreună cu ea — la şapte fără un sfert. Şi Ralph se uită din nou la ceas.

— Sînt bucuroasă că mă aflu aici, zise fata.

— Nu cred că îngădui altora să ia hotărîri în numele dumitale.

— Ba da ; în cazul că lucrurile se hotărăsc după voia mea.

— Şederea dumitale am s-o hotărăsc după voia mea, spuse Ralph. E de necrezut că noi nu te-am cunoscut mai înainte.

— Eram acolo — trebuia doar să veniţi şi să mă vedeţi.

— Acolo ? Unde, adică ?

— În Statele Unite : la New York, Albany şi în alte locuri din America.

— Am fost acolo peste tot, dar nu te-am întîlnit niciodată. Nu ştiu cum s-a făcut.

Domnişoara Archer şovăi o clipă.

— Din pricină că au fost unele neînţelegeri între mama dumitale şi tatăl meu, după moartea mamei mele, cînd eu eram copil. De aceea nu ne-am gîndit niciodată să te cunoaştem.

— A, dar eu nu sînt de acord cu toate certurile mamei — ferească domnul ! exclamă tînărul. Ţi-ai pierdut de curînd tatăl ? continuă pe un ton mai grav.

— Da, de mai bine de un an. După aceasta mătuşa a fost foarte bună cu mine ; a venit să mă vadă şi mi-a propus s-o însoţesc în Europa.

— Înţeleg, spuse Ralph. Te-a adoptat.

— Adoptat ? Fata îl privi uimită şi se îmbujoră din nou, iar expresia momentană de durere ce i se oglindi pe faţă îngrijoră întrucîtva pe interlocutorul ei. Nu se gîndise la efectul vorbelor sale. Lordul Warburton, care părea mereu dornic să se uite mai îndeaproape la domnişoara Archer, veni spre cei doi veri şi pe cînd se apropia, fata îşi opri ochii mari de ui-

mire asupra lui. A, nu ; nu m-a adoptat. Nu sînt candidată la adoptat.

— Îmi cer mii de scuze, murmură Ralph. Am vrut să zic — am vrut... Nici el nu știa ce voise să spună.

— Voiai să zici că m-a luat în grija ei. Da ; îi place să aibă oameni în grijă. Este foarte bună cu mine, însă, adăugă ea cu dorința vie de a fi înțeleasă clar, îmi este foarte dragă libertatea.

— Vorbiți de doamna Touchett ? strigă bătrînul din scaunul în care era așezat. Vino, draga mea, și vorbește-mi de ea. Sînt întotdeauna bucuros de informații.

Fata ezită din nou zîmbind.

— Este într-adevăr foarte binevoitoare, răspunse ea ; apoi se duse la bătrînul unchi, care deveni mai voios auzind-o ce spune.

Lordul Warburton rămase în picioare alături de Ralph Touchett, căruia îi zise peste o clipă :

— Adineaori voiai să vezi ideea mea despre o femeie interesantă. Iat-o !

Capitolul 3

DOAMNA TOUCHETT ERA DESIGUR O persoană cu multe ciudățenii, o dovadă clară fiind comportamentul pe care l-a avut la întoarcerea în casa soțului ei, după multe luni de absență. Făcea totul după cum o tăia capul, și aceasta este cea mai simplă descriere a unui personaj care, deși nu lipsit de porniri generoase, rareori dădea impresia de duioșie. Oricît bine ar fi făcut, doamna Touchett nu era nicicînd simpatizată. Acest fel de a fi, personal, la care ținea atît de mult, nu era în sine jignitor — se deosebea doar net de felul de a fi al altora. Limitele comportamentului ei erau atît de clar definite, încît pentru persoane mai susceptibile avea uneori efectul unui tăiș de cuțit. Această neîndurare desăvîrșită ieși la iveală în atitudinea ei din primele ceasuri după ce se întorsese din America, împrejurări în care s-ar fi zis că primul lucru ce trebuia făcut era să meargă să-și salute soțul și fiul. Doamna

Touchett, din motive pe care le considera excelente, se retrăgea întotdeauna în asemenea ocazii într-o izolare de nepătruns, amînînd ceremonia sentimentală a întîlnirii pînă cînd îşi aranja ţinuta vestimentară cu o minuţiozitate care n-ar fi trebuit să fie atît de importantă, căci nu era legată nici de dorinţa de înfrumuseţare şi nici de vanitate. Era o femeie bătrînă, cu o faţă neatrăgătoare, ce nu făcea fasoane şi nu purta lux, dar avea un respect deosebit faţă de propriile ei motive. Era de obicei pregătită să le explice — cînd i se cerea această favoare ; iar atunci se dovedeau a fi complet altele decît acelea care îi fuseseră atribuite. Era de fapt despărţită de soţul ei, dar ea nu vedea nimic nepotrivit în această situaţie. Fusese limpede încă de la începutul convieţuirii lor că ei doi niciodată nu-şi doreau acelaşi lucru în acelaşi moment şi acest fapt o îndemnase să salveze neînţelegerile dintre ei de la vulgaritatea izbucnirilor accidentale. Se străduia să facă din aceasta o lege — un aspect mult mai moralizator al situaţiei — mergînd să locuiască la Florenţa, unde îşi cumpără o casă, lăsîndu-şi soţul să supravegheze filiala engleză a băncii sale. Aranjamentul îi convenea de minune ; era atît de lămurit. Soţul ei avea aceeaşi impresie, în Londra cea ceţoasă, unde uneori era cel mai lămurit lucru pe care putea să-l desluşească ; dar ar fi preferat totuşi ca asemenea fapte nefireşti să rămînă mai vagi. A fi de acord cu neînţelegerile îl costase un efort ; era gata să cadă la învoială cu orice în afară de aceasta şi nu vedea motivul pentru care înţelegerea sau neînţelegerea trebuia să fie atît de teribil de categorică. Doamna Touchett nu se lăsa pradă regretelor sau speculaţiilor şi venea de obicei o dată pe an pentru a petrece o lună cu soţul ei, perioadă în care se căznea să-l convingă că ea adoptase sistemul adecvat. Nu-i plăcea modul de viaţă englez şi avea trei sau patru motive la care se referea în mod curent : ele vizau unele probleme minore ale acelei orînduiri străvechi, dar pentru doamna Touchett justificau cu prisosinţă stabilirea ei în altă parte. Detesta sosul de pîine, care, după spusele ei, arăta ca o cataplasmă şi avea gust de săpun ; nu admitea ca servantele ei să consume bere ; şi mai afirma că spălătoreasa britanică (doamna Touchett acorda o grijă deosebită aspectului lenjeriei sale) nu era stăpînă pe meseria ei. La intervale fixe îşi vizita ţara natală ; dar această ultimă vizită fusese mai lungă decît celelalte.

O luase în grija ei pe nepoată — nu mai încăpea nici o îndoială. Într-o după-amiază ploioasă, cu vreo patru luni în urma întîmplărilor povestite anterior, această domnişoară stătea singură în odaia ei şi citea o carte. A spune că era astfel ocupată însemna că nu se lăsase copleşită de singurătate ; căci setea ei de cunoaştere avea un caracter fecund şi imaginaţia îi era vie. La vremea aceea simţea totuşi lipsa a ceva nou, înviorător, lipsă pe care sosirea unei musafire neaşteptate o remedie mult. Vizitatoarea nu fusese anunţată ; în cele din urmă fata o auzi umblînd prin odaia de alături. Era într-o casă veche, la Albany, o casă mare, pătrată şi dublă, cu un anunţ de vînzare la fereastra uneia din camerele de la parter. Existau două intrări dintre care una nu se mai folosea de mult, dar nu fusese totuşi desfiinţată. Intrările erau identice — uşi mari duble, boltite, cu două geamuri largi, şi aşezate pe două verande mici de piatră roşie de unde coborai, de o parte şi de alta, spre caldarîmul de cărămidă al străzii. Cele două case formau o singură clădire, zidul despărţitor fiind înlăturat şi stabilindu-se o comunicare între odăi. La etaj erau multe camere, toate zugrăvite la fel, într-un alb gălbui, care devenise cu timpul pămîntiu deschis. La etajul al treilea se afla un fel de pasaj boltit care lega cele două părţi ale casei, numit de Isabel şi sora ei în copilărie „tunel", şi care deşi scurt şi bine luminat, fetei i se părea întotdeauna bizar şi pustiu, mai ales în după-amiezile de iarnă. Fusese în casa aceasta, în diferite perioade ale copilăriei ei ; pe vremea aceea bunică-sa locuia acolo. Urmă apoi o absenţă de zece ani, după care se întoarse la Albany înaintea morţii tatălui ei. Odinioară bunică-sa, bătrîna doamnă Archer, manifestase, mai ales faţă de familie, o deosebită ospitalitate, şi cele două fetiţe petreceau adesea săptămîni în şir în casa ei — săptămîni de care Isabel îşi amintea cu mult drag. Felul de viaţă era diferit de cel de acasă — mai larg, mai îmbelşugat, de fapt mai sărbătoresc ; disciplina din camera copiilor i se părea încîntătoare prin lipsa ei de stricteţe, iar posibilitatea de a asculta conversaţia oamenilor mari (ceea ce pentru Isabel constituia o plăcere nespusă) era aproape nelimitată. În casa aceea era un du-te-vino permanent ; fiii şi fiicele bunicii precum şi copiii lor primeau în permanenţă invitaţia de a veni şi rămîne, astfel încît casa avea aspectul unui han de provincie, fremătînd de viaţă, iar hangiţa era o bă-

trină cumsecade. care ofta mult și nu prezenta niciodată nota de plată. Isabel nu avea bineînțeles habar de nota de plată ; dar încă de copil casa bunicii i se păruse romantică. În spatele ei era o galerie acoperită unde se găsea un leagăn care era sursa unui interes emoționant ; mai încolo se afla o grădină lungă, ce cobora în pantă spre grajduri, plantată cu piersici care îi deveniseră nespus de familiari. Isabel locuise la bunica ei în diferite sezoane, dar i se părea că toate vizitele acestea aveau parfum de piersici. Peste drum era o clădire veche, care se numea „Casa olandeză" – o clădire aparte datînd din perioada colonială timpurie, din cărămizi vopsite în galben, încununată de un fronton care sărea în ochi străinilor, apărată de un gard șubred de lemn și a cărei intrare nu era la stradă. În această clădire se afla o școală primară mixtă, pe care o conducea sau mai degrabă o lăsa în voia sorții o cucoană demonstrativă de felul ei, despre care Isabel își aducea mai ales aminte că purta părul prins la tîmple în niște piepteni ciudați și că era văduva unui bărbat cu vază. Fetița a avut posibilitatea să-și pună bazele primelor cunoștințe în această instituție ; dar și-a petrecut acolo doar o singură zi, după care, protestînd împotriva legilor ei, i se dăduse voie să stea acasă de unde, în zilele de septembrie, cînd ferestrele Casei olandeze erau deschise, auzea zumzetul vocilor de copii care repetau tabla înmulțirii — situație în care entuziasmul libertății și durerea neparticipării se amestecau într-un chip confuz. Bazele cunoștințelor și le-a pus de fapt în atmosfera de lenevie din casa bunicii, unde, pentru că nici unul din locatari nu era oameni de carte, Isabel se putea folosi în voie de biblioteca plină de cărți cu frontispicii, pe care le cobora din rafturi, urcîndu-se pe un scaun. Cînd își găsea o carte pe gustul ei — se conducea în alegere mai ales după frontispiciu — o lua cu ea într-o odaie misterioasă, care se afla după bibliotecă și căreia în mod tradițional îi spuneau, nimeni nu știa de ce, birou. Al cui era biroul și care fusese vremea prosperității lui Isabel n-a putut afla niciodată ; pentru ea era suficient că avea ecou și un miros plăcut de mucegai și că era camera de dizgrație a unor mobile vechi cu infirmități nu întotdeauna vizibile (așa încît dizgrația părea nemeritată și ele deveneau victime ale nedreptății, iar cu acestea, în jocurile ei de copil, stabilise relații aproape omenești și bineînțeles dramatice. Mai cu seamă se afla acolo o canapea veche acoperită cu stofă

din păr de cal, căreia Isabel îi încredințase sute de necazuri copilărești. Melancolia misterioasă a acestei încăperi se datora în mare parte faptului că intrarea în cameră se făcea prin ușa a doua a casei, ușă ce fusese condamnată și ferecată cu zăvoare, pe care fetița plăpîndă nu era în stare să le deschidă. Ea știa că acest portal ce amuțise în nemișcarea lui dădea în stradă ; dacă geamurile ușii n-ar fi fost astupate cu hîrtie verde, ar fi putut să privească afară la mica terasă brună și la caldarîmul uzat din cărămizi. Dar nu dorea să se uite afară, căci aceasta ar fi fost împotriva teoriei, după care de cealaltă parte se afla un loc straniu și nevăzut — un loc ce deveni în imaginația copilei, cînd un tărîm al fericirii, cînd al groazei.

În acea după-amiază melancolică de primăvară timpurie, despre care aminteam, Isabel ședea tot în „birou". Atunci ar fi putut alege orice cameră din casă, dar preferase să stea în cea mai mohorîtă încăpere a ei. Nu deschisese niciodată ușa zăvorîtă și nu luase hîrtia verde (între timp reînnoită de alte mîini) de la geamurile ușii ; n-a ținut niciodată să se asigure că dincolo de zid era strada banală. O ploaie aspră și rece cădea în șiroaie mari ; primăvara era într-adevăr un îndemn — părea un îndemn răutăcios și nesincer — la răbdare. Isabel nu dădu totuși atenție vicleșugurilor cosmice ; avea ochii ațintiți pe carte și încerca să-și adune mințile. I se păruse în ultima vreme că mintea îi rătăcea ca o vagabondă și se străduise cu multă dibăcie s-o exerseze în ritm de pas militar, învățînd-o să avanseze, să se oprească, să se retragă și să execute chiar și manevre mai complicate la comandă. Chiar atunci îi dăduse ordin de marș și își tîra picioarele anevoie pe cîmpiile nisipoase ale istoriei gîndirii germane. Deodată auzi un pas foarte diferit de cel al intelectului ei ; ascultă o clipă și își dădu seama că cineva se mișca prin biblioteca ce dădea în birou. Crezu la început că erau pașii unei persoane pe care o aștepta, dar apoi, aproape imediat, desluși mersul unei femei străine — nu era așteptatul musafir. Pașii trădau curiozitate în fața unei experiențe noi, ceea ce sugera că va trece pragul biroului ; și într-adevăr foarte curînd apăru în cadrul ușii o doamnă care rămase pe loc, privind-o neclintit pe eroina noastră. Era o femeie în vîrstă, cu o figură ștearsă, îmbrăcată într-o manta largă de ploaie. Pe față i se vedea întipărită multă îndîrjire.

— Aici stai de obicei ? începu ea.

Privi împrejur la aspectul eterogen al scaunelor şi meselor.

— Atunci cînd am musafiri nu, spuse Isabel ridicîndu-se pentru a întîmpina persoana nepoftită.

Se îndreptară înapoi spre bibliotecă, în timp ce vizitatoarea continua să privească în jurul ei.

— Se pare că mai aveţi o mulţime de alte camere ; sînt în stare ceva mai bună. Dar totul este grozav de uzat.

— Aţi venit să vedeţi casa ? întrebă Isabel. Slujitoarea o să v-o arate.

— Spune-i să plece ; nu vreau s-o cumpăr. Probabil a pornit să te caute pe sus ; nu părea de loc inteligentă. Ar fi mai bine să-i spui că nu e nevoie. Iar apoi, pentru că fata stătea locului mirată şi ezitînd, acest critic neaşteptat îi zise brusc: Mi se pare că eşti una dintre fiice.

Isabelei i se păru ciudată.

— Depinde la ale cui fiice vă referiţi.

— La ale răposatului domn Archer — şi ale bietei mele surori.

— Ah, spuse încet Isabel, probabil că sînteţi nebuna noastră mătuşă Lydia !

— Aşa te-a învăţat tatăl tău să-mi zici ? Eu sînt mătuşa voastră Lydia, dar nu sînt nebună de loc : n-am năluciri ! Şi care dintre fiice eşti ?

— Sînt cea mai mică dintre ele şi mă numesc Isabel.

— Da ; pe celelalte le cheamă Lilian şi Edith. Tu eşti cea mai drăguţă ?

— Habar n-am, spuse fata.

— Cred că tu eşti. În felul acesta mătuşa şi nepoata se împrieteniră. Mătuşa şi cumnatul se certaseră cu mulţi ani în urmă după moartea surorii ei, căci îl luase la zor pentru felul cum îşi creştea cele trei fiice. Domnul Archer, fiind iute la mînie, îi ceruse să-şi vadă de treburile ei, iar ea se conformă. Ani de-a rîndul n-a mai comunicat cu el şi, după moartea lui, n-a adresat nici o vorbă fiicelor sale, care fuseseră învăţate să aibă despre ea acea părere lipsită de respect pe care am văzut că o exprimă Isabel, fără să vrea. Atitudinea doamnei Touchett era ca de obicei, bine gîndită. Intenţionase să meargă în America să-şi supravegheze investiţiile (cu acestea, soţul ei, în ciuda excelentei sale poziţii financiare, nu avea nimic

de-a face), şi totodată să se intereseze de situaţia nepoatelor. Nu era nevoie de corespondenţă, căci n-ar fi pus nici un temei pe veştile ce le-ar fi avut despre ele, prin scrisori ; era de părere întotdeauna că trebuie să te convingi cu propriii tăi ochi. Isabel află totuşi că mătuşa cunoştea o mulţime de lucruri despre ei şi că ştia de căsătoria celorlalte două fete ; ştia că bietul lor tată lăsase foarte puţini bani, iar casa din Albany, pe care el o moştenise, urma să fie vîndută în folosul lor ; ştia, în sfîrşit, că Edmund Ludlow, soţul Lilianei, luase asupra sa această sarcină pentru a o îndeplini, şi că tînăra pereche care venise la Albany în timpul bolii domnului Archer rămăsese deocamdată, ca şi Isabel, în casa veche.

— Cît credeţi că veţi primi pe ea ? o întrebă doamna Touchett pe însoţitoarea ei, care o poftise în salonul din faţă şi pe care îl examină fără entuziasm.

— Habar n-am, spuse fata.

— Pentru a doua oară îmi dai acelaşi răspuns, îi zise mătuşa. Şi totuşi nu pari de loc proastă.

— Nu sînt proastă ; dar nu mă pricep de fel la afaceri.

— Da, aşa ai fost crescută — de parcă ai fi avut de moştenit un milion. Ce ai moştenit, de fapt ?

— Zău că nu sînt în stare să vă spun. Trebuie să-i întrebaţi pe Edmund şi Lilian ; se întorc peste o jumătate de oră.

— La Florenţa i-am zice o casă foarte proastă, spuse doamna Touchett ; dar aici cred că se vinde la un preţ bun. Ar trebui să primiţi fiecare o sumă frumuşică din vînzare. Dar, în afară de aceasta, mai trebuie să aveţi şi altceva ; ignoranţa ta e nemaipomenită. Locul este de valoare şi probabil că vor demola casa şi vor construi un şir de prăvălii ; mă întreb de ce nu faceţi voi acest lucru ; aţi putea să închiriaţi prăvăliile cu un cîştig foarte bun.

Isabel îşi aţinti privirile în gol ; ideea de a închiria prăvălii i se părea cu totul nouă.

— Sper că n-o vor demola, zise ea. Ţin extrem de mult la casă.

— Nu înţeleg ce te face să-ţi fie atît de dragă ; doar tatăl tău a murit aici.

— Da, şi totuşi nu-mi displace, răspunse fata în chip destul de ciudat. Îmi plac locurile unde s-au întîmplat evenimente

— chiar dacă sînt triste. Mulţi au murit aici ; casa a fost plină de viaţă.

— Asta numeşti tu plin de viaţă ?

— Vreau să spun plină de experienţe — de sentimentele şi necazurile oamenilor. Şi nu numai de necazurile lor, căci în copilărie eu am fost foarte fericită aici.

— Ar trebui să mergi la Florenţa, dacă îţi plac casele unde au avut loc evenimente — mai ales morţi. Eu locuiesc într-un palat vechi, în care au fost omorîţi trei oameni ; trei care se cunosc, şi nu mai ştiu cîţi alţii în afară de ei.

— Într-un palat vechi ? repetă Isabel.

— Da, dragă ; ceva cu totul diferit de casa voastră. Aceasta e foarte burgheză.

Isabel se simţi emoţionată, căci ea admirase întotdeauna casa bunicii. Dar natura acestei emoţii o îndemnă să zică :

— Mi-ar plăcea foarte mult să merg la Florenţa.

— Ei, dacă vei fi foarte cuminte şi ai să faci tot ce îţi voi spune, o să te iau cu mine, declară doamna Touchett.

Emoţia tinerei noastre crescu ; s-a înroşit uşor şi a zîmbit mătuşii în tăcere.

— Să fac tot ceea ce îmi veţi spune ? Nu cred că pot promite.

— Nu, nu pari genul ; ţii să acţionezi după capul tău. Dar nu sînt eu chemată să-ţi reproşez aceasta.

— Şi totuşi, pentru a merge la Florenţa, exclamă fata peste o clipă, aş promite aproape orice !

Edmund şi Lilian nu mai veneau şi doamna Touchett discută neîntrerupt timp de o oră cu nepoata ei, care găsi că era o persoană stranie şi interesantă ; o persoană într-adevăr cum nu mai întîlnise. Era excentrică, aidoma cum şi-o imaginase Isabel ; şi pînă atunci de cîte ori auzea vorbindu-se de oameni excentrici, şi-i închipuia neplăcuţi sau periculoşi. Termenul îi sugerase întotdeauna ceva grotesc şi chiar sinistru. În cazul mătuşii problema se prezenta sub forma unei ironii uşoare, de natură superioară, sau ca o comedie, ceea ce o făcea să se întrebe dacă tonul comun, singurul pe care îl cunoştea, fusese vreodată chiar atît de interesant. Cu siguranţă că nimeni, în nici o împrejurare, nu o captivase atît de mult ca această femeie măruntică, cu buze subţiri, ochi strălucitori şi cu un aer străin, care compensa o înfăţişare

insignifiantă. printr-o comportare distinsă, și care, șezînd acolo într-o manta de ploaie ponosită, îi vorbea cu o familiaritate uimitoare despre curțile Europei. Nu era nimic zvînturat în caracterul doamnei Touchett, dar nu recunoștea nici o superioritate socială și, judecînd pe mai marii lumii în această lumină, era conștientă că făcea impresie asupra unui spirit candid și sensibil. La început Isabel răspunse la o mulțime de întrebări și, din aceste răspunsuri, doamna Touchett își formă o părere foarte bună despre inteligența fetei. Apoi Isabel fu aceea care puse o mulțime de întrebări și răspunsurile mătușii, orice întorsătură ar fi luat ele, i se părură a fi hrană pentru adînci meditații. Doamna Touchett își așteptă cealaltă nepoată atît cît crezu de cuviință și, deoarece la orele șase doamna Ludlow nu venise încă, se pregăti să plece.

— Pesemne că soră-ta pălăvrăgește mult. Are obiceiul să stea în vizită atîtea ore ?

— Dumneata ai stat aproape cît ea. răspunse Isabel : n-a plecat cu mult înaintea sosirii dumitale.

Doamna Touchett se uită la fată fără răutate ; părea că îi plac replicile îndrăznețe și că era dispusă să fie iertătoare.

— Poate că nu are o scuză atît de bună ca mine. Spune-i, în orice caz, să vină să mă întîlnească diseară la hotelul acela oribil. Poate să-l aducă și pe soțul ei, dacă vrea. dar pe tine nu e nevoie să te aducă. Voi avea ocazia să te văd destul de mult, mai încolo.

Capitolul 4

DOAMNA LUDLOW ERA CEA MAI vîrstnică dintre cele trei surori și era considerată de obicei ca cea mai cu scaun la cap dintre ele ; clasificarea arătînd în general că Lilian era spiritul practic, Edith reprezenta frumusețea, iar Isabel superioritatea „intelectuală“. Doamna Keyes, a doua din grup, era soția unui ofițier genist din Statele Unite și, deoarece povestirea noastră nu se va ocupa de soarta ei, este de ajuns să amintim că era într-adevăr frumoasă și constituia ornamentul diverselor cantonamente militare, îndeosebi în

cercurile modeste din vest, unde, spre marea ei supărare, soțul îi fusese surghiunit în repetate rînduri. Lilian se măritase cu un avocat din New York, un tînăr cu voce puternică și entuziasm pentru profesiune ; partida nu era cu nimic mai grozavă decît a Edithei, dar se spunea că Lilian trebuia să fie fericită că se putuse mărita, căci în privința înfățișării era mult mai neatrăgătoare decît surorile ei. Ea era însă foarte fericită și, ca mamă a doi băiețași foarte obraznici și ca stăpînă a unui ic de piatră brună puternic împlîntat în Strada cincizeci și trei, părea să jubileze în starea în care se afla, ca într-o aventură îndrăzneață. Era scundă și solidă, iar pretenția ei că are siluetă era contestată, deși i se recunoștea o ținută remarcabilă, care totuși nu era maiestuoasă ; de altfel se spunea că arată mult mai bine de cînd s-a măritat, iar cele două lucruri din viață de care își dădea seama cel mai clar erau puterea de argumentație a soțului ei și originalitatea surorii sale Isabel.

— N-am putut nicicînd să țin pasul cu Isabel, mi-ar fi luat absolut tot timpul, observase ea de multe ori ; și totuși o iubea cu duioșie ; se uita la ea așa cum un prepelicar se uită matern la un ogar liber. Vreau s-o văd la casa ei — asta îmi doresc, îi spunea adesea soțului.

— Eu, drept să-ți spun, nu m-aș însura cu ea, obișnuia să răspundă Edmund Ludlow pe un ton extrem de răspicat.

— Știu că spui asta din spirit de contradicție ; susții întotdeauna părerea contrară. Nu înțeleg de ce ești împotriva ei, decît poate pentru că este atît de originală.

— Ei bine, mie nu-mi plac originalele ; îmi plac traducerile, răspundea adesea domnul Ludlow. Isabel este scrisă într-o limbă străină. N-o pot înțelege. Ar trebui să se mărite cu un armean sau portughez.

— Tocmai de asta mi-e teamă ! țipa Lilian care o credea pe Isabel în stare de orice.

Ascultă cu mult interes relatarea fetei despre apariția doamnei Touchett și seara se pregăti să îndeplinească porunca mătușii. Nu știm ce i-a zis Isabel atunci, dar cu siguranță că vorbele fetei au îndemnat-o să-i spună soțului ei, în timp ce se pregăteau amîndoi de vizită :

— Sper din suflet că va face ceva important pentru Isabel ; este clar că-i place mult fata.

— Ce ai vrea să facă? întrebă Edmund Ludlow. Să-i dea un cadou grozav?

— Nici pomeneală, nu de asta e vorba. Dar să se apropie de ea — s-o înţeleagă. Este tocmai persoana în stare s-o aprecieze. A trăit atît de mult în străinătate; i-a povestit Isabelei totul. Doar şi tu ai considerat-o pe Isabel întotdeauna ca avînd ceva străin în ea.

— Vrei să-i acorde puţină înţelegere străină, nu? Nu eşti de părere că primeşte destulă acasă?

— Ei, totuşi ar trebui să plece în străinătate, spuse doamna Ludlow. E făcută pentru asta.

— Şi vrei ca doamna bătrînă s-o ducă, nu?

— S-a oferit s-o ducă — ţine morţiş ca Isabel să plece. Dar ceea ce doresc este ca atunci cînd ajunge în străinătate, să-i ofere toate avantajele. Sînt sigură că ceea ce trebuie să facem noi, zise doamna Ludlow, este să-i creăm posibilitatea.

— Ce posibilitate?

— Posibilitatea de a se dezvolta.

— O, doamne! exclamă Edmund Ludlow. Sper că n-are de gînd să se mai dezvolte încă!

— Dacă n-aş şti că o spui numai din spirit de contradicţie, m-aş simţi foarte prost, răspunse soţia lui. Ştii doar bine că o iubeşti.

— Tu ştii că te iubesc? îi zise tînărul Isabelei pe un ton glumeţ mai tîrziu, în timp ce-şi peria pălăria.

— Ce-mi pasă mie dacă mă iubeşti sau nu! exclamă fata; dar vocea şi zîmbetul îi erau mai puţin semeţe decît vorbele.

— Oh, se simte minunat de cînd cu vizita doamnei Touchett, spuse sora ei.

Dar Isabel pară această afirmaţie printr-o seriozitate profundă.

— Nu vorbi aşa, Lily. Nu mă simt de loc minunat.

— Nu e nici un rău în asta, spuse Lily împăciuitoare.

— Ah, dar nu e nimic în vizita doamnei Touchett care să te facă să te simţi minunat.

— Oh, exclamă Ludlow, e într-al nouălea cer!

— Cînd voi fi aşa cum spui, zise fata, va exista un motiv mai serios.

Fie că era ori nu într-al nouălea cer, Isabel se simţea în orice caz alta, de parcă i s-ar fi întîmplat ceva. Rămasă singură

seara, stătu un timp sub lumina lămpii, nefăcînd nimic, uitînd de ocupațiile ei obișnuite. După aceea se ridică și se plimbă prin cameră, iar apoi dintr-o cameră în alta, căutînd colțurile unde nu ajungea lumina difuză a lămpii. Era neliniștită și chiar agitată ; erau clipe cînd tremura ușor. Ceea ce se întîmplase era mult mai important decît părea să fie ; în viața ei se petrecu într-adevăr o schimbare. Ce va aduce această schimbare după sine era încă extrem de nelămurit ; dar în situația ei, Isabel aprecia orice schimbare. Dorea să lase trecutul în urmă și, după cum își spunea în sinea ei, să înceapă o nouă viață. Dorința nu i se născuse cu acest prilej ; îi era tot atît de cunoscută ca și ropotul ploii la geam și o îndemnase de mai multe ori să ia viața de la început. Închise ochii în timp ce stătea într-unul din ungherele mai întunecate ale salonului liniștit ; dar nu pentru a se cufunda în uitare, ațipind, ci dimpotrivă, deoarece se simțea prea lucidă și dorea să se poată controla ca să nu se mai gîndească la prea multe lucruri deodată. Imaginația ei era din obișnuință ridicol de activă ; cînd ușa era închisă, sărea pe geam. Într-adevăr, Isabel nu era obișnuită s-o țină sub zăvoare ; și, în momente importante, cînd ar fi trebuit să asculte numai de glasul rațiunii, ispășea pedeapsa de a-și fi încurajat prea mult facultatea de a prevedea fără să judece. În prezent, o dată cu simțămîntul că sunase ceasul pentru a începe o viață nouă, îi apăreau treptat o sumedenie de imagini ale lucrurilor pe care le lăsa în urmă. Îi veniră în minte anii și orele vieții ei și, în tăcerea întreruptă doar de tic-tacul ceasului mare de bronz, le trecu în revistă îndelung. A avut o viață foarte fericită, iar ea fusese o persoană foarte norocoasă — acesta era adevărul care părea să se desprindă cu multă claritate. Avusese parte de ce era mai bun din toate, și într-o lume în care atîția oameni duceau o existență de neinvidiat, era o binefacere să nu fi știut niciodată ce înseamnă lucruri deosebit de neplăcute. Isabelei i se păru că fusese ținută chiar prea departe de ceea ce era neplăcut în viață, deoarece aflase din literatură că și acest aspect putea fi sursă de interes și instruire. Tatăl ei o ferise de așa ceva — tatăl ei cel chipeș și mult iubit, care avusese întotdeauna o atît de mare aversiune față de ceea ce era neplăcut. Era o mare fericire să fi fost fiica lui ; se simțea chiar mîndră de tatăl ei. După

moartea lui, avea impresia că el se înfăţişase copiilor mai ales sub latura sa bravă şi că reuşise să ignoreze ceea ce era urît mai mult în aspiraţii decît în practică. Dar aceasta îi sporea duioşia pentru el ; nu era nici măcar dureros să te gîndeşti că fusese prea cumsecade, prea generos, prea indiferent la considerentele meschine. Mulţi susţinuseră că mergea prea departe cu această indiferenţă, mai ales marele număr al celor cărora le datora bani. Despre părerea lor Isabel nu fusese niciodată prea bine informată ; dar poate că pe cititor l-ar interesa să afle că aceşti oameni, deşi recunoscuseră că răposatul domn Archer avea o figură deosebit de frumoasă şi un fel de a fi fermecător şi răpitor (de fapt, după cum spusese unul dintre ei, răpea întotdeauna cîte ceva), declarară că îşi irosise viaţa fără rost. Cheltuise o avere considerabilă, fusese deplorabil de petrecăreţ, se ştia că era mînă spartă la jocul de cărţi. Cîţiva critici foarte aspri au mers pînă într-acolo încît să spună că nici măcar nu s-a ocupat de creşterea fiicelor sale. Nu li se dăduse o educaţie sistematică şi nu avuseseră un domiciliu stabil ; au fost în acelaşi timp răsfăţate şi neglijate; crescuseră cu îngrijitoare şi guvernante (de obicei foarte rele), sau fuseseră trimise la şcoli conduse de francezi, unde se învăţa de mîntuială şi de unde, după o lună, erau retrase cu lacrimi în ochi. Această opinie ar fi stîrnit indignarea Isabelei, căci ei i se părea că avusese posibilităţi mari. Nici chiar cînd tatăl ei îşi părăsise fiicele timp de trei luni la Neufchâtel, lăsîndu-le pe mîna unei bone franţuzoaice, care fugise cu un nobil rus ce stătea în acelaşi hotel — nici chiar în această situaţie nepermisă (un incident care s-a întîmplat cînd Isabel avea unsprezece ani), ei nu îi fusese frică, sau ruşine, considerînd că întîmplarea era un episod romantic în cadrul unei educaţii libere. Tatăl ei avea vederi largi asupra vieţii, o dovadă fiind nestatornicia sa şi chiar unele abateri în conduită. Dorise ca fiicele lui, chiar cînd erau copii, să vadă cît mai multe ţări ; de aceea înainte ca Isabel să împlinească paisprezece ani, le transportase de trei ori peste Atlantic, acordîndu-le, de fiecare dată, cîteva luni pentru scopul propus ; o situaţie care aprinse curiozitatea eroinei noastre, fără a-i da însă posibilitatea să şi-o satisfacă. Isabel trebuia să fie apărătoarea

lui, căci din acel trio, ea îl „recompensa“ cel mai mult pentru neplăcerile suferite și de care el nu pomenea niciodată. În ultimele sale zile, consimțirea în general de a-și lua rămas bun de la o lume în care cu cît înaintai în vîrstă era tot mai greu să faci ce-ți place fusese considerabil ușurată de durerea despărțirii de inteligenta, superioara și remarcabila sa fiică. Mai tîrziu, cînd călătoriile în Europa încetară, el continuă să facă tot soiul de hatîruri fiicelor sale și, chiar dacă avea necazuri pecuniare, nimic nu le zdruncina credința neîntemeiată că posedau avere multă. Isabel, deși dansa foarte bine, nu-și amintea să fi fost cîndva, la New York, o membră talentată a cercului de coregrafie ; sora ei Edith era, după cum zicea toată lumea, mult mai atrăgătoare. Edith era un exemplu atît de grăitor al succesului, încît Isabel nu putea să se înșele în privința acestui avantaj, sau a capacităților ei limitate de a zburda, sări, sau chicoti — mai ales cu efectul dorit. Nouăsprezece persoane din douăzeci (incluzînd pe sora mai mică) susțineau că Edith era cea mai drăguță dintre ele două : dar a douăzecea persoană, în afară că răsturna această părere, se distra considerîndu-i pe toți ceilalți esteți vulgarizatori. Isabel avea în străfundurile ființei ei o dorință și mai nestinsă de a place decît Edith ; dar străfundurile naturii acestei tinere domnișoare erau foarte tainice și între ele și comunicarea la suprafață se interpuneau o serie de forțe capricioase. Ea vedea tinerii care veneau în număr mare s-o viziteze pe sora ei ; dar în general se temeau de Isabel ; credeau că era nevoie de o anume pregătire pentru a sta de vorbă cu ea. Reputația că citea foarte mult plana asupra ei ca un nor ce învăluie o zeiță dintr-o epopee ; se zicea că ridica probleme dificile și că menținea conversația la o temperatură joasă. Bietei fete îi plăcea ca lumea s-o considere deșteaptă, dar îi era nesuferit s-o creadă savantă ; obișnuia să citească în taină și, deși avea o memorie excelentă, se abținea să facă referiri spectaculoase. Era tare dornică de învățătură, dar în realitate prefera aproape orice izvor de informație în locul paginii tipărite ; avea o curiozitate imensă pentru viață și privea mereu cu ochi mirați și se minuna. Purta în ea un fond bogat de viață și cea mai mare bucurie era să simtă cum frămîntările sufletului ei se continuau în agitația

lumii. De aceea îi plăcea nespus să vadă mulţimi de oameni şi întinderi mari de pămînt, să citească despre revoluţii şi războaie, să privească tablouri istorice — o categorie de eforturi pentru care de multe ori încălcase bunul gust, iertînd pictura proastă de dragul subiectului. Era doar o copilă în vremea războiului civil ; dar petrecu luni întregi din acel lung răstimp într-o stare de emoţie aproape pasionată, în care o impresiona uneori (spre marea ei nedumerire) vitejia oricăreia dintre armate, aproape fără deosebire. Bineînţeles că circumspecţia cavalerilor suspicioşi n-a mers niciodată pînă într-acolo încît să facă din ea o proscrisă social ; căci toţi cei ale căror inimi, venind în preajma ei, băteau numai atît de repede încît să-i facă să nu uite că aveau şi minţi, nu-i aduseră la cunoştinţă disciplinele supreme la care trebuiau să se supună persoanele de sexul şi vîrsta ei. Avusese tot ceea ce putea să-şi dorească o fată : atenţie, admiraţie, bomboane, buchete, simţămîntul că nu era exclusă de la nici unul din privilegiile lumii în care trăia, ocazii nenumărate de a dansa, o mulţime de rochii noi, ziarul londonez *The Spectator,* cele mai recente publicaţii, muzica lui Gounod, poezia lui Browning, proza lui George Eliot.

Aceste lucruri acum, în timp ce memoria ei apăsa pe fiecare clapă a trecutului, se conturau într-o mulţime de scene şi figuri. Lucruri uitate îi veneau în gînd ; multe altele care în ultima vreme i se păruseră de mare însemnătate îi scăpau din vedere. Rezultatul era caleidoscopic, dar mişcarea instrumentului fu în cele din urmă întreruptă de apariţia unui slujitor, care anunţă numele unui domn. Numele domnului era Caspar Goodwood ; era un tînăr de nădejde din Boston, care o cunoştea pe domnişoara Archer de douăsprezece luni şi care, socotind-o drept cea mai frumoasă fată a vremii, declarase că epoca lor în conformitate cu norma amintită, era de-a dreptul stupidă. Îi scria uneori şi de vreo săptămînă sau două îi scrisese din New York. Se gîndise că s-ar putea ca domnul Goodwood să sosească şi de fapt toată ziulica aceea ploioasă fusese într-o vagă aşteptare. Iar acum, cînd află că era acolo nu se simţea de loc dornică să-l primească. Era cel mai desăvîrşit tînăr pe care îl cunoscuse vreodată, era într-adevăr un tînăr splendid ; îi inspira un sentiment de respect rar, deosebit. Nimeni nu o impresionase într-o asemenea măsură. Lumea în general presupunea că intenţia lui era s-o ia în căsătorie, dar

aceasta era desigur o chestiune care îi privea pe ei doi. Se poate însă afirma că făcuse călătoria de la New York la Albany anume ca s-o vadă ; căci află la New York, unde spera s-o găsească şi unde stătu cîteva zile, că ea era şi acum în capitala statului. Isabel întîrzie cîteva minute ; zăbovi în cameră, cuprinsă de presimţirea unor complicaţii. În sfîrşit i se înfăţişă şi îl găsi stînd lîngă lampă. Era înalt, puternic şi oarecum ţeapăn ; era de asemenea slab şi cu pielea de culoare închisă. Frumuseţea lui nu era romantică, ci mai degrabă comună ; dar fizionomia lui îţi atrăgea într-un fel atenţia, pe care însă o răsplătea în măsura în care găseai că au farmec ochii lui albaştri ce te priveau stăruitor, ochii unui ten de o altă culoare decît al lui, şi un maxilar oarecum pătrat, despre care se spune că exprimă hotărîre. Isabelei i se păru că în seara aceea exprima într-adevăr hotărîre ; totuşi peste o jumătate de oră Caspar Goodwood, care sosise hotărît şi plin de speranţe, se înapoia spre locuinţa lui cu simţămîntul unui om învins. S-ar mai putea adăuga că nu era omul care să se dea uşor bătut.

Capitolul 5

DEŞI RALPH TOUCHETT ERA UN FILOZOF, bătu la uşa mamei lui (la orele şapte fără un sfert), cu foarte multă nerăbdare. Chiar şi filozofii îşi au preferinţele lor şi trebuie să recunoaştem că dintre părinţii lui tatăl era acela pentru care nutrea cel mai mult sentimentul de duioşie filială. Tatăl său, după cum îşi spusese adesea, era ca o mamă ; mama sa, pe de altă parte, era paternă şi după cum se zicea pe atunci în argou, „guvernatorială". Dar totuşi îl iubea mult pe unicul ei copil şi insistase întotdeauna ca el să-şi petreacă trei luni pe an alături de ea. Ralph îi aprecia din plin afecţiunea şi ştia că în gîndurile şi în viaţa ei, pe de-a întregul planificată, el venea la rînd întotdeauna după problemele care o preocupau mai îndeaproape, după împlinirea cu punctualitate a imperativelor voinţei ei. O găsi gata îmbrăcată pentru cină, dar îşi îmbrăţişă băiatul cu mîinile înmănuşate şi îl pofti să se aşeze alături de ea pe divan. Se interesă în amănunţime de sănătatea soţului, precum şi de cea

a tînărului şi, veştile pe care le primi nefiind de loc strălucite, menţionă că era mai convinsă decît oricînd că evitînd clima engleză făcea un lucru foarte înţelept, căci de nu, ar fi putut s-o dea gata şi pe ea. Lui Ralph îi veni să zîmbească la ideea că ceva ar fi putut s-o dea gata pe maică-sa şi nu mai vru să-i aducă aminte că boala lui nu era cauzată de clima engleză şi că de altfel o bună parte a anului era plecat din Anglia.

Fusese un băieţel cînd tatăl său, Daniel Tracy Touchett, care trăise la Rutland, în statul Vermont, veni în Anglia ca asociat secundar al unei bănci în care zece ani mai tîrziu dobîndi control preponderent. Daniel Touchett întrezărea perspectiva de a trăi toată viaţa în ţara sa adoptivă, pe care o privi de la bun început în mod simplu şi sănătos şi cu dorinţa de a se acomoda. Dar, după cum îşi zicea, nu intenţionase niciodată se se dezamericanizeze sau să-l înveţe pe unicul său fiu o asemenea artă subtilă. Îi venise atît de uşor să trăiască în Anglia asimilat, însă fără a se converti, încît i se părea tot atît de simplu ca urmaşul său legitim să conducă după moartea sa, pe mai departe, banca veche şi cenuşie în lumina albă a Americii. S-a străduit totuşi să intensifice lumina aceasta, trimiţîndu-şi fiul acasă pentru a fi educat acolo. Ralph îşi petrecuse mai multe semestre într-o şcoală americană şi îşi luă licenţa la o universitate americană, iar apoi, deoarece tatălui său i s-a părut că devenise excesiv de american, a fost trimis pentru vreo trei ani la Oxford. Oxfordul a anulat Harvardul şi Ralph deveni în sfîrşit englez. Conformismul său exterior faţă de obiceiurile în mijlocul cărora trăia era totuşi masca unei gîndiri foarte independente, căreia nimic nu-i impune prea multă vreme, şi care, înclinată fireşte spre aventură şi ironie, se complăcea într-o libertate nemăsurată de apreciere. Începu prin a fi un tînăr promiţător ; la Oxford s-a distins, spre inefabila satisfacţie a tatălui său, iar cei din jurul lui spuneau că era mare păcat ca un om atît de inteligent să fie exclus de la profesarea unei cariere. Ar fi făcut carieră dacă s-ar fi întors în ţara sa (deşi posibilitatea aceasta este învăluită în incertitudini), dar chiar dacă domnul Touchett ar fi fost de acord să se despartă de el (ceea ce nu era adevărat), fiului i-ar fi venit greu să se lase în permanenţă separat printr-o întindere de apă de bătrînul pe care îl considera drept cel mai bun

prieten al său. Ralph nu numai că își iubea tatăl, dar îl și admira — se delecta observîndu-l. Daniel Touchett, după părerea lui, era un om de geniu și deși el personal nu avea aptitudini pentru misterul bancar, își pusese în gînd să învețe meseria, așa încît să poată face față marelui rol pe care îl jucase tatăl său. Dar nu aceasta îl încînta pe el mai ales ; ci suprafața fină de fildeș, lustruită parcă de aerul englez, pe care bătrînul a opus-o încercărilor de penetrație. Daniel Touchett nu fusese nici la Harvard, nici la Oxford și el era de vină că așezase în mîna fiului său cheia criticii moderne. Ralph, al cărui cap era plin de idei pe care tatăl lui nici nu le bănuise vreodată, avea o stimă deosebită pentru originalitatea părintelui său. Americanii, pe drept sau pe nedrept, sînt lăudați pentru ușurința cu care se adaptează la condițiile din străinătate. Dar domnul Touchett făcuse tocmai din limitele maleabilității sale jumătate din temeiurile succesului său general ; păstrase proaspete majoritatea trăsăturilor ce exprimau avîntul său de la început ; vorbea, după cum Ralph fusese întotdeauna bucuros să observe, cu accentul de prin părțile mai prospere ale regiunii New England. La sfîrșitul vieții devenise, în baza propriei sale experiențe, pe cît de matur pe atît de bogat ; în ființa lui se amesteca viclenia desăvîrșită cu predispoziția de a fraterniza la suprafață, iar „poziția lui socială", pentru care nu-și făcuse niciodată griji, avea perfecțiunea fermă a unui fruct neatins. Cauza era poate lipsa lui de imaginație și ceea ce se numește conștiință istorică ; dar posibilitățile de receptivitate la multe impresii pe care viața engleză le lasă asupra străinului cult erau la el complet închise. Existau anumite deosebiri pe care nu le-a perceput niciodată, unele obiceiuri pe care nu și le-a însușit niciodată, unele întunecimi pe care nu le-a explorat niciodată. În privința acestora din urmă, în ziua cînd le-ar fi explorat într-adevăr, fiul lui ar fi avut o părere mai puțin bună despre el.

Ralph, după ce a părăsit Oxfordul, și-a petrecut cîțiva ani călătorind ; după care s-a trezit cocoțat pe un scaun înalt în banca tatălui său. Răspunderea și cinstea unor astfel de situații nu se măsoară, cred, după înălțimea scaunului, care depinde de alte considerente : lui Ralph, care avea picioare foarte lungi, nu-i plăcea să șadă, ci mai degrabă să se plimbe în timpul slujbei. Dar fu obligat să acorde o perioadă limitată acestui exercițiu, căci cam după optsprezece luni și-a dat seama

că era serios bolnav. Contractase o răceală gravă care îi pricinui puternice tulburări pulmonare. A trebuit să părăsească munca şi să se conformeze întru totul tristei injoncţiuni de a se îngriji. La început o luă uşor ; i se părea că nu era el acela de care se îngrijea, ci o persoană neinteresantă şi nepăsătoare cu care nu avea nimic comun. Dar această persoană îi deveni mai apropiată cu timpul şi sfîrşi prin a avea nu prea de bună voie o anume toleranţă şi chiar un respect reţinut faţă de ea. Oamenii se apropie la necaz şi tînărul nostru simţind că era ceva în joc în această situaţie — i se părea a fi reputaţia bunului său simţ — dedică persoanei sale nevrednice o atenţie care fu pe dată luată în seamă şi care cel puţin avea efectul de a-l ţine în viaţă pe sărmanul om. Unul din plămîni începu să i se vindece, celălalt promitea să facă la fel, iar el era sigur că ar fi putut rezista la zeci de ierni dacă s-ar fi dus în ţările cu climă caldă, unde se strîng de obicei ofticoşii. Deoarece Londra ajunsese să-i placă foarte mult, blestema platitudinea exilului ; blestema dar se şi conforma şi, încetul cu încetul, văzînd că organismul său sensibil era recunoscător chiar şi pentru favoruri acordate cu stricteţe, începu să le ofere cu mînă mai largă. Ierna în străinătate, cum se zice ; stătea la soare, rămînea în casă cînd bătea vîntul, cînd ploua se culca, iar o dată sau de două ori, cînd ninsese peste noapte, aproape că nu se mai putu pune pe picioare.

O rezervă tainică de indiferenţă — ca o prăjitură groasă pe care o doică bătrînă şi grijulie ar fi strecurat-o în primul său ghiozdan — îi veni într-ajutor şi îi înlesni împăcarea cu sacrificiul ; căci chiar şi în cel mai bun caz era prea bolnav pentru a face altceva decît acest joc trudnic. După cum îşi spunea, nu ţinea cu tot dinadinsul să facă ceva anume, aşa că cel puţin nu renunţase la cîmpul de luptă. Dar acum, totuşi, parfumul fructului oprit părea să-l ajungă în răstimpuri şi pe el şi să-i aducă aminte că cea mai desăvîrşită plăcere o afli în vîrtejul acţiunii. Viaţa lui era ca lectura unei cărţi bune într-o traducere proastă — slabă satisfacţie pentru un tînăr care simţea că ar fi putut să devină un lingvist excelent. Avea ierni bune şi rele şi uneori, în vremea celor dintîi, se amăgea cu iluzia unei însănătoşiri. Dar această iluzie se spulberă cam cu trei ani înaintea întîmplărilor de la începutul povestirii noastre : s-a nimerit atunci să rămînă în Anglia ceva mai tîrziu

ca de obicei și îl apucă vremea rea înainte de a ajunge la Algiers. Sosi acolo mai mult mort decît viu și zăcu bolnav între viață și moarte timp de mai multe săptămîni. Convalescența sa constituia un miracol, dar primul lucru de care își dădu seama în perioada aceea era că asemenea miracole au loc doar o singură dată. Își zicea că n-o va mai duce mult și că trebuia să nu piardă din vedere acest fapt, dar că totuși putea să-și petreacă timpul care îi rămăsese cît mai plăcut posibil într-o asemenea stare. Numai la gîndul că le-ar putea pierde, folosirea facultăților sale deveni o plăcere admirabilă ; i se părea că bucuriile contemplației nu-i fuseseră niciodată revelate. Era departe vremea cînd i se părea greu să renunțe la ideea de a se distinge ; o idee totuși persistentă, deși vagă, și totuși încîntătoare, deși trebuia să lupte în același piept cu izbucniri de autocritică înflăcărată. Acum prietenii îl socoteau mai vesel și atribuiau această bună dispoziție teoriei, la auzul căreia clătinau din cap cu înțeles, că se va însănătoși. Seninătatea lui era doar mănunchiul florilor sălbatice ascunse în propria sa ruină.

Se prea poate că tocmai însușirea de a fi dulce a obiectului observat stîrnise atît de grabnic interesul lui Ralph față de o domnișoară care, evident, nu era insipidă. Dacă era dispus să observe, ceva îi spunea că aici putea să găsească ocupație destulă pentru un șir întreg de zile. S-ar mai putea adăuga pe scurt că fantezia de a iubi — alta decît aceea de a fi iubit — deținea încă un loc în schema lui săracă de viață. Doar că își interzisese exprimarea pătimașă. Însă nu trebuia să inspire verișoarei pasiune și de altfel nici ea nu ar fi putut, chiar dacă ar fi încercat, să i-o insufle lui.

— Ei, și acum spune-mi despre tînăra domnișoară, îi zise mamei sale. Ce ai de gînd să faci cu ea ?

Răspunsul doamnei Touchett fu prompt.

— Am de gînd să-l rog pe tatăl tău s-o invite să stea trei sau patru săptămîni la Gardencourt.

— Nu-i nevoie să te formalizezi în felul acesta, zise Ralph. Tatii i se pare că e foarte firesc s-o invite.

— Nu știu. E nepoata mea ; nu a lui.

— Doamne ferește, mamă dragă, ce simț al proprietății ! Cu atît mai mult o va invita să rămînă. Dar după asta — vreau să spun după trei luni (căci e absurd s-o inviți pe biata fată

numai pentru trei sau patru săptămîni) — ce ai de gînd să faci cu ea ?

— Am de gînd s-o iau cu mine la Paris. Am de gînd să-i cumpăr îmbrăcăminte.

— A, se înţelege. Dar în afară de asta ?

— Am s-o invit să petreacă toamna cu mine la Florenţa.

— Văd că rămîi la detalii, mamă dragă, zise Ralph. Aş dori să ştiu ce ai de gînd să faci pentru ea, în general.

— Datoria ! declară doamna Touchett. Mi se pare că îţi este foarte milă de ea.

— Nu, nu cred că mi-e milă de ea. Nu mi se pare de loc demnă de compătimit. Cred că o invidiez. Dar înainte de a fi sigur, spune-mi cam ce înţelegi prin această datorie.

— Înţeleg să-i arăt patru ţări europene — o las pe ea să aleagă două din ele — şi să-i dau posibilitatea de a-şi perfecţiona franceza, pe care o şi ştie foarte bine.

Ralph se încruntă uşor.

— Asta sună cam sec — chiar dacă o laşi să aleagă două dintre ţări.

— Dacă propunerea mea e seacă, zise mama lui rîzînd, Isabel o va face să rodească ! E binefăcătoare ca o ploaie de vară, nu mai încape vorbă.

— Vrei să spui că e o fiinţă dotată ?

— Nu ştiu dacă e o fiinţă dotată, dar e o fată deşteaptă — cu voinţă puternică, plină de energie. Nu ştie ce înseamnă să fii plictisit.

— Îmi închipui, spuse Ralph, apoi adăugă brusc : cum vă înţelegeţi ?

— Vrei să spui că o plictisesc ? Ea nu mă găseşte plictisitoare. Unele fete ar putea să mă considere astfel, ştiu ; dar Isabel e prea deşteaptă pentru asta. Cred că o distrez foarte mult. Ne împăcăm pentru că eu o înţeleg ; cunosc genul ei. E foarte sinceră, şi sînt foarte sinceră : ştim la ce să ne aşteptăm una de la cealaltă.

— Ah, mamă dragă, exclamă Ralph, de la *tine* omul ştie întotdeauna la ce să se aştepte ! Nu mi-ai făcut niciodată surprize, în afară de azi — prezentîndu-mi o verişoară drăguţă, de a cărei existenţă n-am avut habar.

— O consideri chiar atît de drăguţă ?

— Foarte drăguţă, într-adevăr ; dar nu asta vreau să subliniez. Mă uimeşte aerul ei care pare să spună că este cineva.

Cine e această rară creatură şi ce este ea ? Unde ai găsit-o şi cum ai ajuns s-o cunoşti ?

— Am găsit-o într-o casă veche la Albany, şezînd într-o cameră mohorîtă, citind o carte voluminoasă şi plictisită de moarte în timp ce afară ploua. Ea nu-şi dădea seama că era plictisită, dar după ce am plecat fără îndoială că mi-a rămas foarte recunoscătoare, pentru că i-am deschis ochii. Ai putea zice că n-ar fi trebuit s-o luminez — că mai bine era s-o fi lăsat în pace. E adevărat, dar am acţionat condusă de simţul datoriei ; mă gîndeam că e făcută pentru ceva mai bun. Mi-a trecut prin minte că ar fi fost frumos din partea mea s-o iau cu mine şi să-i arăt lumea. Ea îşi închipuie că ştie multe despre lume — de altfel ca majoritatea fetelor din America; dar, precum majoritatea fetelor din America, greşeşte în mod ridicol. Dacă vrei să ştii, mă gîndeam că îmi va face cinste. Îmi place ca lumea să aibă o părere bună despre mine şi pentru o femeie de vîrsta mea o nepoată drăguţă constituie, în anumite privinţe, avantajul cel mai mare. Ştii că nu-i mai văzusem pe copiii surorii mele de ani de zile ; eram total împotriva tatălui. Dar am vrut întotdeauna să fac ceva pentru ei, după ce el îşi va da duhul. M-am interesat unde puteau fi găsiţi şi fără alte preliminarii m-am dus şi m-am prezentat. Mai sînt două — ambele măritate ; dar n-am văzut-o decît pe cea mai mare care, în treacăt fie zis, are un soţ foarte necioplit. Soţia, care se numeşte Lily, a sărit în sus de bucurie cînd a înţeles că mă interesează Isabel ; spunea că tocmai aceasta îi lipseşte surorii ei — cineva care să se intereseze de ea. Vorbea despre Isabel de ai fi zis că e o vreo tînără genială — lipsită de încurajare şi îndrumare. S-ar putea ca Isabel să fie un geniu : dar pînă acum n-am aflat în ce domeniu excelează. Doamna Ludlow ţinea cu tot dinadinsul s-o iau cu mine în Europa ; toţi cei de acolo privesc Europa ca o ţară a emigrării, a salvării, un refugiu pentru surplusul lor de populaţie. Isabel însăşi se arătă foarte bucuroasă să vină şi totul s-a aranjat uşor. Au existat unele dificultăţi în privinţa banilor, căci ea nu doreşte să aibă obligaţii pecuniare. Dar avînd un mic venit, îşi închipuie că face călătoria pe cheltuială proprie.

Ralph ascultase cu atenţie această informare judicioasă, interesul pe care i-l stîrnea tînăra verişoară nefiind prin aceasta cu nimic diminuat.

— A, dacă este genială, spuse el, trebuie să descoperim în ce domeniu. În cel al cochetatului, oare ?

— Nu cred. Ai putea să-ţi închipui asta la început, dar te înşeli. Cred, în orice caz, că nu e uşor s-o cunoşti.

— Atunci Warburton n-are dreptate ! exclamă vesel Ralph. Se laudă că a făcut descoperirea asta.

Mama lui dădu din cap.

— Lordul Warburton n-o va înţelege. Degeaba încearcă.

— E foarte inteligent, spuse Ralph ; dar nu-i strică să fie şi el pus în încurcătură din cînd în cînd.

— Isabelei i-ar plăcea să pună în încurcătură un lord, remarcă doamna Touchett.

Fiul ei îşi încreţi fruntea uşor.

— Ce ştie ea despre lorzi ?

— Absolut nimic ! Asta îl va pune într-o şi mai mare încurcătură.

Ralph salută aceste vorbe rîzînd şi privi pe fereastră.

— Nu cobori să-l vezi pe tata ? întrebă el.

— La opt fără un sfert, zise doamna Touchett.

Fiul ei se uită la ceas.

— Atunci mai ai un sfert de oră. Mai vorbeşte-mi despre Isabel. Apoi, deoarece doamna Touchett refuză, declarînd că n-avea decît să afle singur, zise : Ei bine, cu siguranţă că îţi va face cinste. Dar oare n-o să-ţi pricinuiască şi necazuri ?

— Sper că nu ; dar în caz contrar n-o să dau înapoi. Nu fac asta niciodată.

— Mi se pare foarte naturală, zise Ralph.

— Oamenii naturali nu aduc cele mai mari necazuri.

— Nu, spuse Ralph ; dumneata însăţi eşti o dovadă. Eşti extrem de naturală şi sînt sigur că n-ai necăjit niciodată pe nimeni. Asta cere osteneală. Dar spune-mi un lucru ; tocmai îmi trece prin minte. Ar putea Isabel să se facă nesuferită ?

— A, exclamă maică-sa, pui prea multe întrebări. N-ai decît să afli singur !

Însă întrebările lui nu se sfîrşiseră.

— Dar nu mi-ai spus pînă acum, zise el, ce intenţionezi să faci cu ea.

— Să fac cu ea ? Vorbeşti de parcă ar fi un metru de stambă. N-o să fac absolut nimic, ea singură va face tot ce va pofti. Mi-a şi adus la cunoştinţă.

— Deci în telegrama pe care ne-ai trimis-o voiai să spui că este un caracter independent.

— Niciodată nu știu ce vreau să spun în telegramele mele — mai ales în cele pe care le trimit din America. Claritatea este prea scumpă. Hai să mergem la tatăl tău.

— Nu e încă opt fără un sfert, zise Ralph.

— Trebuie să ținem cont că e nerăbdător, răspunse doamna Touchett.

Ralph știa ce să creadă despre nerăbdarea tatălui său ; dar nu ripostă și oferi brațul mamei sale. Aceasta îi dădu posibilitatea ca, în timp ce coborau împreună, s-o oprească un moment pe palierul de la jumătatea scării — scara lată, joasă cu brațul larg, făcută din lemn de stejar, înnegrit de vremi și care constituia una din cele mai interesante particularități ale casei de la Gardencourt.

— N-ai planuri s-o măriți ? întrebă el zîmbind.

— S-o mărit ? Mi-ar părea rău să-i joc o asemenea festă ! Dar, în afară de aceasta, e în stare să se mărite singură. Are toate capacitățile.

— Vrei să spui că și-a găsit pe cineva de soț ?

— De soț nu știu, dar e un tînăr la Boston... !

Ralph continuă ; nu ținea să audă despre tînărul din Boston.

— Așa e cum zice tata, sînt întotdeauna logodite.

Curiozitatea, îi spusese maică-sa, trebuia să și-o satisfacă la sursă și în curînd se dovedi că avea ocazii berechet. Discută mult cu tînăra sa rudă după ce rămaseră singuri în salon. Lordul Warburton, care locuia cam la zece mile depărtare, venise călare de acasă și o porni din nou la drum înainte de cină ; la o oră după terminarea mesei, domnul și doamna Touchett care, după cîte se părea, sfîrșiseră ce aveau să-și spună, s-au retras sub pretextul plauzibil al oboselii, în apartamentele lor. Tînărul petrecu o oră în compania verișoarei sale ; deși călătorise jumătate din ziua aceea, nu părea ostenită de fel. În realitate era obosită ; o știa prea bine și mai știa că pentru aceasta avea să plătească în ziua următoare ; dar la vremea aceea obiceiul ei era să reziste pînă cînd pica din picioare și să-și mărturisească osteneala numai atunci cînd nu mai era în stare să se prefacă. O ușoară ipocrizie era posibilă pentru prezent ; o interesa totul ; după cum își spunea singură, era purtată de un curent. Îl rugă pe Ralph să-i arate tablourile ; se aflau o

mulțime în casă, majoritatea alese de el. Cele mai valoroase erau așezate într-o galerie de stejar, de proporții excelente, cu cîte un salon la fiecare capăt și care seara era de obicei luminată. Lumina aceea nu scotea în relief întreaga frumusețe a tablourilor și vizitarea galeriei s-ar fi putut amîna pe a doua zi ; Ralph se încumetă să facă această propunere ; dar Isabel păru dezamăgită — continuînd să zîmbească totuși — și spuse :

— Dacă nu te superi mi-ar plăcea să le văd numai puțin. Era nerăbdătoare, știa că era nerăbdătoare și că se vedea ; dar n-avea încotro și pace. „Nu primește sugestii", își zise Ralph ; dar și-o spuse fără supărare ; graba ei îl amuza și chiar îi plăcea. Lămpile erau așezate pe suporturi la intervale și dădeau o lumină insuficientă, dar blîndă. Cădea pe porțiunile obscure de culoare tare și pe auriul decolorat al ramelor masive ; arunca o lucire pe dușumeaua lustruită a galeriei. Ralph luă în mînă un sfeșnic și, trecînd pe lîngă tablouri, i le arătă pe acelea care îi plăceau : Isabel, care se apleca de la un tablou la altul, lăsa să-i scape mici exclamații și murmure. Era evident un critic ; avea un gust natural ; pe Ralph îl frapă acest fapt. Luă și ea un sfeșnic, oprindu-se încetișor ici și colo ; îl înălță deasupra și Ralph se pomeni stînd în mijlocul galeriei cu privirile coborîte mai mult asupra ei decît asupra tablourilor. Nu pierdu nimic privind-o, căci merita mai mult să te uiți la ea decît la multe din operele de artă. Era fără îndoială zveltă și ușoară în greutate și înaltă ; cei ce voiau s-o deosebească de celelalte două domnișoare Archer îi spuneau „cea mlădioasă". Părul întunecat, aproape negru, fusese motiv de invidie pentru multe femei ; ochii de un cenușiu deschis, puțin poate prea hotărîți în momentele ei mai grave, aveau sclipiri încîntătoare de îngăduință. Au mers agale pe o parte a galeriei, apoi s-au întors pe cealaltă, iar după aceea Isabel zise :

— Acum știu mai mult decît la început !

— Se pare că ai o mare pasiune pentru cunoaștere, răspunse vărul ei.

— Cred că da ; majoritatea fetelor sînt îngrozitor de ignorante.

— Îmi pari deosebită de majoritatea fetelor.

— A, poate și altele ți s-ar părea ca mine — dar felul în care li se vorbește ! murmură Isabel, care preferă să nu mai lungească vorba despre pesoana ei. Apoi peste un moment, pen-

tru a schimba subiectul : Spune-mi, te rog, nu există vreo stafie pe aici ?

— Stafie ?

— Un spectru de castel, ceva care apare. În America le zicem stafii.

— Şi noi tot aşa le zicem cînd le vedem.

— Va să zică le vedeţi ? Ar trebui, în casa aceasta veche şi romantică.

— Nu e o casă veche şi romantică, zise Ralph. O să fii dezamăgită dacă aşa îţi închipui. E o casă regretabil de prozaică; nu e nici un romantism aici, în afară de acela pe care poate l-ai adus cu tine.

— Am adus mult ; dar mi se pare că l-am adus la locul potrivit.

— Ca să-l păstrezi intact, desigur ; aici n-o să i se întîmple nimic, în prezenţa mea şi a tatii.

Isabel îl privi o clipă.

— În afară de tatăl tău şi de tine nu mai vine niciodată nimeni pe aici ?

— Mama, bineînţeles.

— Oh, o cunosc pe mama ta ; nu e romantică. Pe altcineva nu mai aveţi ?

— Foarte puţini.

— Îmi pare rău dacă e aşa : îmi place atît de mult să cunosc lume.

— A, o să invităm întregul comitat ca să te distreze, spuse Ralph.

— Acum îţi rîzi de mine, răspunse fata pe un ton cam grav. Cine era domnul care stătea pe pajişte cînd am sosit ?

— Un vecin din comitat ; nu prea vine des.

— Îmi pare rău ; îmi place, zise Isabel.

— Cum aşa, că aproape nici nu i-ai vorbit, obiectă Ralph.

— Nu-i nimic, îmi place totuşi. Şi tatăl tău îmi place nespus de mult.

— Aici ai perfectă dreptate. Este cel mai drăguţ om din lume.

— Îmi pare atît de rău că e bolnav, spuse Isabel.

— Trebuie să-mi ajuţi să-l îngrijesc ; presupun că eşti o bună soră de caritate.

— Nu cred că sînt ; mi s-a spus că nu sînt ; se zice că am prea multe teorii în cap. Dar nu mi-ai povestit despre stafii, adăugă ea.

Ralph nu luă totuşi în seamă această remarcă.

— Îţi place tata şi îţi place lordul Warburton. Bănuiesc că îţi place şi mama.

— Mama ta îmi place foarte mult... pentru că... pentru că... Isabel se pomeni încercînd să găsească motivul afecţiunii ei pentru doamna Touchett.

— A, nu ştim niciodată de ce ! spuse rîzînd însoţitorul ei.

— Eu ştiu întotdeauna de ce, răspunse fata. Deoarece nu se aşteaptă ca lumea s-o simpatizeze. Nu-i pasă de asta.

— Înseamnă că o adori — pentru a fi altfel decît toată lumea. Eu semăn mult cu mama, spuse Ralph.

— Cred că nu-i semeni de loc. Tu doreşti ca oamenii să te simpatizeze şi încerci să-i obligi s-o facă.

— Doamne, cum vezi prin om ! exclamă el cu o descurajare care nu prea era în glumă.

— Dar îmi placi cu toate acestea, continuă verişoara. Şi dacă vrei să ne înţelegem bine, arată-mi stafia.

Ralph dădu din cap trist.

— Aş putea să ţi-o arăt, dar n-ai s-o vezi niciodată. Privilegiul acesta nu-l are oricine ; dar nu e de invidiat. Stafia n-a fost văzută niciodată de o persoană tînără, fericită şi pură ca tine. Mai întîi trebuie să suferi, să suferi mult, să dobîndeşti cunoaşterea durerii. În felul acesta îţi deschizi ochii ca s-o poţi zări. Eu am văzut-o de mult, zise Ralph.

— Adineaori îţi spuneam că sînt însetată de cunoaştere, răspunse Isabel.

— Da, de cunoaştere fericită — de cunoaştere plăcută. Dar n-ai suferit şi nu eşti făcută să suferi. Sper că nu vei vedea niciodată stafia !

Tînăra fată îl ascultase cu atenţie, cu un zîmbet pe buze, dar cu oarecare gravitate în ochi. Deşi o găsea fermecătoare, lui Ralph i se păru totuşi cam închipuită — dar asta făcea parte din farmecul ei ; şi se întreba ce îi va răspunde.

— Nu mi-e teamă, să ştii, zise ea, ceea ce trăda destulă înfumurare.

— Nu ţi-e teamă de suferinţă ?

— Ba da, mi-e teamă de suferinţă. Dar nu mi-e teamă de stafii. Şi apoi cred că oamenii suferă prea din orice fleac, adăugă ea.

— Cred că tu nu eşti aşa, spuse Ralph, privind-o cu mîinile în buzunare.

— Nu consider asta o greşeală, îi răspunse. Nu e absolut necesar să suferi ; nu pentru asta am fost făcuţi.

— Tu nu, într-adevăr.

— Nu vorbesc de mine. Se îndepărtă puţin.

— Nu, nu e o greşeală, zise vărul ei. E un merit să fii tare.

— Numai că dacă nu suferi, se spune că eşti neîndurător, remarcă Isabel.

Ieşiră din salonul cel mic unde se întorseseră din galerie şi se opriră în hol, la scară. Aici Ralph oferi verişoarei sale luminarea pentru dormitorul ei, pe care o luă dintr-o nişă.

— Nu contează cum ţi se spune. Cînd suferi într-adevăr ţi se zice idiot. Cel mai de seamă lucru este să fii cît se poate de fericit.

Isabel îl privi cîteva clipe ; îşi luă luminarea şi puse piciorul pe scara de stejar.

— Ei bine, spuse ea, de aceea am venit în Europa, să fiu cît se poate mai fericită. Noapte bună.

— Noapte bună ! Îţi doresc mult succes şi voi fi foarte bucuros să contribui şi eu la el !

Isabel se depărtă şi el o urmări cu privirea în timp ce urca scările încet. Apoi, tot cu mîinile în buzunare, se întoarse în salonul pustiu.

Capitolul 6

ISABEL ARCHER ERA O PERSOANĂ tînără cu multe teorii ; fantezia ei era deosebit de activă. Era norocul ei că avea o minte mai ageră decît majoritatea persoanelor printre care fusese sortită să vieţuiască ; că dispunea de o înţelegere mai vastă a faptelor înconjurătoare şi că era dornică de a cunoaşte ceea ce avea o tentă de neobişnuit. Este adevărat că printre contemporanii ei, trecea drept

o tînără de o extraordinară profunzime a spiritului; căci aceşti admirabili oameni nu-şi reţineau niciodată admiraţia faţă de anumite dimensiuni ale intelectului de care ei înşişi nu erau conştienţi şi vorbeau despre Isabel ca de o minune a învăţăturii, o creatură despre care se spunea că citise autorii clasici — în traducere. Mătuşa ei din partea tatălui, doamna Varian, răspîndi o dată zvonul că Isabel scria o carte — doamna Varian avînd veneraţie pentru cărţi — şi declară că fata se va distinge prin publicaţii. Doamna Varian admira literatura, pentru care nutrea acel respect ce provine dintr-un sentiment al privaţiunii. În casa ei mare, remarcabilă prin aranjamentul plăcilor de mozaic şi prin tavanurile ornamentate, nu exista o bibliotecă, iar în privinţa volumelor tipărite, nu conţinea altceva decît o jumătate de duzină de romane nelegate, pe o poliţă în apartamentul uneia din domnişoarele Varian. La drept vorbind, contingenţele doamnei Varian cu literatura se reduceau la revista *New York Interviewer*; aşa după cum foarte just remarca dînsa, citind revista *Interviewer* îţi pierdeai orice încredere în cultură. Scopul ei, prin aceasta, era să-şi ţină fiicele departe de ziarul *Interviewer*; era hotărîtă să le dea o educaţie cum se cuvine şi nu citeau absolut nimic. Impresia ei privitoare la îndeletnicirile Isabelei era complet iluzorie; fata nu încercase niciodată să scrie cărţi şi nu tînjea după lauri de autor. Nu avea talentul exprimării şi prea puţin din conştiinţa geniului; era doar de părere că lumea avea dreptate cînd o trata ca pe o fiinţă superioară. Fie că era sau nu superioară, lumea făcea bine că o admira, dacă o socotea ca atare; căci i se părea adesea că mintea ei se mişca mai iute decît a celorlalţi şi acest fapt încuraja o agerime ce putea fi uşor confundată cu superioritatea. Se poate afirma chiar de pe acum că Isabel era supusă păcatului autoaprecierii; adesea îşi examina propria-i natură cu mulţumire de sine; obişnuia să fie convinsă, cînd dispunea doar de puţine dovezi, că are dreptate; îşi acorda prilejuri de omagii. În acelaşi timp, erorile şi închipuirile ei erau adesea de o asemenea natură, încît un biograf interesat să menţină demnitatea personajului său se abţine să le specifice. Gîndurile ei erau un vălmăşag de principii confuze, care nu fuseseră niciodată corectate de judecata unor oameni competenţi. Adopta opinii după cum o tăia capul, ceea ce o dusese la mii de zig-zaguri ridicole. Erau clipe cînd,

descoperind că greşea în mod grotesc, îşi rezerva o săptămînă de amarnică umilinţă. După aceea îşi ţinea capul mai sus decît oricînd ; căci dorea cu orice preţ să aibă o părere bună despre sine şi pace. Susţinea teoria că numai cu această condiţie avea rost viaţa ; că trebuia să fii dintre cei mai buni, să ştii că ai o structură superioară (nu putea să nu ştie că structura ei era superioară), că trebuie să te mişti într-o împărăţie a luminii, a înţelepciunii naturale, a impulsului fericit, a inspiraţiei înălţătoare în permanenţa ei. Era tot atît de nepotrivit să cultivi îndoieli asupra propriei persoane, pe cît era de fără rost să cultivi îndoieli asupra celui mai bun prieten : trebuie să te străduieşti să-ţi fii ţie însuţi cel mai bun prieten şi să-ţi oferi astfel cea mai distinsă companie. Fata avea o anume nobleţe a imaginaţiei care îi făcea multe servicii, dar o şi păcălea de multe ori. Îşi petrecea jumătate din timp gîndindu-se la frumuseţe, curaj şi mărinimie ; luase hotărîrea fermă să privească lumea ca pe un tărîm al strălucirii, al desfăşurării libere, al acţiunii irezistibile ; socotea că era detestabil să-ţi fie teamă sau ruşine. Avea speranţa infinită că nicicînd nu va face nimic rău. Îşi respinsese cu atîta putere, după ce le descoperise, simţirile eronate (descoperirea lor o făcea întotdeauna să tremure de parcă ar fi scăpat dintr-o capcană ce ar fi putut s-o prindă şi s-o strivească), încît posibilitatea de a răni sentimentele cuiva în mod cu totul incidental o făcea uneori să-şi ţină respiraţia. Aceasta i se părea cel mai îngrozitor lucru ce putea să i se întîmple. În general, reflectînd, îşi dădea seama fără şovăială care erau lucrurile rele. Nu-i plăcea să le vadă, cînd însă le fixa necruţător cu ochii, le recunoştea. Era rău să fii meschin, să fii invidios, să fii fals, să fii nemilos ; i-a fost dat să vadă puţine din relele lumii, dar văzuse femei care minţeau, şi care încercau să-şi pricinuiască necazuri una alteia. La vederea unor astfel de lucruri, spiritul ei nobil se răzvrătea ; era o necuviinţă să nu le dispreţuieşti. Desigur primejdia care pîndea un spirit nobil era primejdia inconsecvenţei — primejdia de a ţine sus steagul după ce locul a fost predat ; un fel de comportament atît de strîmb, încît devenea aproape o dezonoare pentru steag. Dar Isabel care nu prea cunoştea atacurile de artilerie la care sînt expuse tinerele, se măgulea cu ideea că astfel de contradicţii nu se vor ivi nicicînd în conduita ei. Viaţa îi va fi mereu în

acord cu cea mai plăcută impresie pe care o va produce; va fi în fond ceea ce va părea să fie, și va părea să fie ceea ce era cu adevărat. Uneori mergea pînă într-acolo, încît își dorea să se pomenească o dată într-o situație grea, pentru ca să aibă plăcerea de a fi bravă pe măsura împrejurării. Cu slabele ei cunoștințe, cu idealurile ei umflate, cu încrederea ei inocentă și dogmatică în același timp, cu felul ei de a fi exigent și totodată îngăduitor, cu amestecul de curiozitate și rafinament, de vioiciune și indiferență din natura ei, cu dorința de a face o impresie cît mai bună și de a se depăși pe sine dacă era posibil, cu hotărîrea de a vedea, de a încerca, de a cunoaște, cu acea combinație de spirit delicat, neastîmpărat ca o flacără și individualitate aprigă, produs al condițiilor, ar putea deveni ușor victima unei critici științifice, dacă nu ar fi menită de noi să trezească în cititor o pornire mult mai gingașă și plină de așteptare.

Una din teoriile ei era că independența Isabelei Archer constituia un mare noroc și că această situație trebuia folosită cu multă chibzuință. N-o numea niciodată stare de solitudine și cu atît mai puțin de celibatară; pe acestea le considera drept aprecieri slabe și, de altfel, sora ei Lily o îndemna încontinuu să locuiască la ei. Avea o prietenă pe care o cunoscuse cu puțină vreme înaintea morții tatălui ei și care oferea un exemplu excelent de activitate folositoare, așa încît Isabel o socotea întotdeauna un model. Henrietta Stackpole se bucura de avantajul unei aptitudini mult prețuite; era de-a binelea lansată în ziaristică și scrisorile pe care le trimitea din Washington, New-port, White Mountains și alte locuri ziarului *Interviewer* erau universal citite. Isabel le decreta cu aplomb drept „efemere", dar prețuia curajul, energia și optimismul scriitoarei care, fără părinți și fără avere, adoptase trei dintre copiii unei surori văduve și infirme și îi întreținea la școală din veniturile activității ei literare. Henrietta era în fruntea progresului și avea păreri hotărîte în cele mai multe probleme; visul ei era să vină în Europa și să scrie o serie de articole la ziarul *Interviewer* de pe poziții radicale — o acțiune cu atît mai ușoară cu cît știa dinainte care îi vor fi părerile și la ce obiecții se expuneau majoritatea instituțiilor europene. Cînd auzi că Isabel pleacă în Europa, vru să pornească și ea imediat; gîndindu-se, desigur, că va fi plăcut să călătorească

împreună. A fost însă nevoită să-şi amîne plecarea. O considera pe Isabel o creatură excepţională şi vorbise despre ea pe departe în unele din articolele ei, deşi se ferise să-i spună, deoarece ştia că acest fapt n-ar fi bucurat-o pe prietena ei care, de altfel, nu citea cu regularitate ziarul. Pentru Isabel, Henrietta era mai ales o dovadă că o femeie poate să se descurce singură şi să fie fericită. Aptitudinile ei erau evidente ; însă chiar dacă cineva nu avea talent ziaristic şi geniul de a ghici — cum zicea Henrietta — ce interesează publicul, nu trebuia să conchidă că era lipsit de orice vocaţie, de orice fel de înclinaţie binefăcătoare şi să se lase în voia frivolităţii şi a superficialităţii. Isabel era nestrămutată în hotărîrea de a nu fi superficială. Dacă omul aşteaptă cu răbdarea cuvenită, va găsi fără îndoială munca ce i se potriveşte în mod fericit. Bineînţeles că din mănunchiul de teorii ale acestei domnişoare nu lipseau părerile referitoare la căsătorie. Prima pe listă conţinea ideea că era vulgar să te gîndeşti prea mult la ea. Se ruga cu ardoare să fie mîntuită de primejdia de a cădea pradă nerăbdării ; susţinea că o femeie care nu e deosebit de uşuratică, ar trebui să fie în stare să trăiască singură, şi că era perfect posibil să fie fericită fără societatea unei persoane de sex opus, cu intelect mai mult sau mai puţin neşlefuit. Ruga fetei fu răsplătită din plin ; ceva pur şi mîndru în caracterul ei — ceva glacial şi sec, ar fi zis un pretendent fără sorţi de izbîndă şi înclinat spre analiză — o ţinuse pînă atunci departe de deşertăciunea unor posibile planuri matrimoniale. Puţini dintre bărbaţii pe care i-a întîlnit păreau să merite o investiţie falimentară şi îi venea să zîmbească la gîndul că vreunul dintre ei s-ar fi putut prezenta ca un îndemn la nădejde şi ca o răsplată a aşteptării. În adîncul sufletului — era cel mai tainic gînd al ei — exista credinţa că dacă ar fi răsărit o anume rază de lumină, era în stare să i se dedice pe de-a întregul ; dar această imagine era în general prea fantastică pentru a fi atrăgătoare. Deşi gîndurile Isabelei pluteau în jurul acestei imagini, rareori zăboveau mai mult asupra ei ; foarte curînd se alarma. Deseori avea impresia că se gîndeşte prea mult la propria-i persoană ; oricînd puteai s-o faci să roşească numind-o egoistă de rînd. Făcea întotdeauna planuri cu privire la dezvoltarea ei, aspirînd la autoperfecţionare, urmărindu-şi progresul. Natura ei şi-o închipuia asemănătoare unei grădini, amintind de miresme şi foşnet de ramuri, de umbra foişoarelor şi de întinderi pier-

dute în zare, ceea ce o făcea să simtă că introspecţia era la urma urmelor un exerciţiu în aer liber şi că o vizită făcută în ascunzişurile spiritului nu era cu nimic dăunătoare cînd te întorceai cu poala plină de trandafiri. Dar viaţa îi atrăgea atenţia adesea că erau şi alte grădini pe lume decît acelea ale remarcabilului ei suflet şi că se mai aflau încă şi o mulţime de locuri care nu erau nicidecum grădini — doar întinderi întunecate şi pestilenţiale, sădite des cu urîţenie şi mizerie. În şuvoiul acelei curiozităţi răsplătite, pe unda căruia plutise în ultima vreme şi care o purtase spre această frumoasă şi veche Anglie, în stare s-o ducă încă mult mai departe, se oprea adesea, cu gîndul la miile de oameni mai puţin fericiţi decît ea – un gînd din pricina căruia conştiinţa ei nobilă şi bogată îi apărea un moment lipsită de ruşine. Cum rămînea cu mizeria lumii cînd concepeai o viaţă plăcută pentru tine însuşi ? Trebuie să mărturisim că această întrebare n-o preocupa niciodată multă vreme. Era prea tînără, prea dornică de viaţă, prea străină de durere. Revenea întotdeauna la teoria ei că o fată tînără, pe care la urma urmelor toată lumea o consideră deşteaptă, trebuie să înceapă prin a-şi forma o impresie generală despre viaţă. Această impresie era necesară pentru a înlătura greşelile şi numai după aceea condiţia nenorocită a altora putea să devină obiectul unei atenţii speciale din partea ei.

Anglia era pentru ea o revelaţie şi uneori se pomenea că se distrează întocmai ca un copil în faţa unei pantomime. În excursiile făcute în Europa pe cînd era copil, văzuse numai continentul, dar şi pe acela de la fereastra camerei copiilor ; Parisul şi nu Londra fusese Mecca tatălui ei, dar fetiţele sale nu aflară, desigur, multe din interesele ce îl atrăgeau în acest oraş. De altfel, imaginea acelor vremi se pierdea în depărtări şi specificul lumii vechi în toate cîte le vedea acum avea farmecul necunoscutului. Casa unchiului ei părea un tablou devenit realitate : nici un rafinament al lucrurilor plăcute nu-i scăpa Isabelei ; perfecţiunea bogată a Gardencourtului descoperea o lume şi satisfăcea totodată o necesitate. Camerele mari, joase, cu tavanuri brune şi colţuri întunecate, pervazurile adînci ale ferestrelor şi canaturile ciudate, lumina molcomă pe panourile întunecate şi lucioase, verdele intens de afară, ce părea întotdeauna că priveşte înăuntru, simţămîntul unei izolări bine orînduite în mijlocul unei „proprietăţi" — un loc unde sunetele erau din fericire un accident rar, unde zgomotul pasului

era înăbuşit în pămîntul însuşi, iar în aerul blînd şi dens, orice fricţiune se stingea şi orice ţipăt amuţea — toate aceste lucruri erau pe gustul tinerei noastre domnişoare, iar gustul juca un rol important în emoţiile sale. Înfiripă o prietenie strînsă cu unchiul ei şi obişnuia să stea lîngă scaunul lui cînd era dus afară pe pajişte. Bătrînul petrecea ore întregi în aer liber, şezînd cu braţele încrucişate ca un zeu al casei, placid şi simplu, un zeu al serviciului care îşi terminase munca şi îşi primise plata, iar acum încerca să se deprindă cu săptămîni şi luni formate numai din zile libere. Isabel îl distra mai mult decît bănuia — efectul pe care îl avea asupra oamenilor era adesea diferit de acela pe care şi-l închipuia — iar el adesea îşi îngăduia plăcerea de a o face să pălăvrăgească. În felul acesta califica el conversaţia Isabelei, care exprima mult din „ascuţimea" compatrioatelor ei, spre care urechea lumii se pleacă mai cu atenţie decît spre surorile lor din alte ţări. Ca şi majoritatea fetelor americane, Isabel fusese încurajată să se exprime ; remarcile ei au fost luate în considerare ; lumea se aşteptase ca ea să aibă emoţii şi păreri. Multe din opiniile ei aveau fără îndoială o valoare neînsemnată, multe din emoţiile ei piereau imediat ce le dădea glas ; dar toate acestea lăsaseră urme creîndu-i deprinderea de a părea cel puţin că simte şi gîndeşte şi dădeau cuvintelor ei, cînd era într-adevăr mişcată, acea vioiciune promptă pe care atîţia o consideraseră drept semn al superiorităţii. Domnul Touchett avea impresia că Isabel îi amintea de soţia lui cînd aceasta nu împlinise încă douăzeci de ani. Se îndrăgostise de doamna Touchett pentru că fusese proaspătă, naturală, ageră la minte şi iute la vorbă — toate caracteristici ale nepoatei sale. Totuşi nu dezvăluise niciodată această analogie fetei ; căci dacă doamna Touchett fusese cîndva ca Isabel, Isabel nu era de loc ca doamna Touchett. Bătrînul era plin de bunătate faţă de ea. De multă vreme, după cum spunea, nu mai avuseseră tinereţe în casă ; şi eroina noastră care foşnea, zburda şi avea vocea limpede îi încînta la fel de mult simţirea, ca şi clipocitul apei care curge. Voia să facă ceva pentru Isabel şi i-ar fi plăcut ca ea să-i ceară o favoare. Dar Isabel punea doar întrebări şi nu cerea nimic ; este adevărat că întreba mult. Unchiul avea o mare rezervă de răspunsuri, deşi graba curiozităţii ei îl

punea uneori în încurcătură. Îl întreba o sumedenie de lucruri despre Anglia, despre constituția britanică, despre firea englezului, situația politică, moravurile și obiceiurile familiei regale, particularitățile aristocrației, despre felul de viață și de gîndire al vecinilor săi ; și cerînd să fie lămurită asupra acestor probleme se interesa îndeobște dacă ele corespundeau descrierilor din cărți. Bătrînul o privea întotdeauna cu zîmbetul său fin și sec, în timp ce își netezea șalul care îi acoperea picioarele.

— Cărțile ? spuse el odată ; eu nu prea știu multe despre cărți. Despre asta trebuie să-l întrebi pe Ralph. Întotdeauna m-am lămurit personal — mi-am luat informațiile sub formă naturală. Nici măcar n-am întrebat mult ; am stat liniștit și am observat. Bineînțeles că am avut ocazii foarte bune — mai bune decît cele pe care le are în mod firesc o domnișoară. Sînt curios din fire, deși, uitîndu-te la mine, n-ai spune-o ; dar oricît de pătrunzător m-ar privi cineva, eu îl privesc cu și mai multă pătrundere. Privesc acești oameni de mai bine de treizeci și cinci de ani și nu șovăi să spun că am dobîndit informații considerabile. În general este o țară foarte frumoasă — mai frumoasă decît o socotim noi, cei de peste ocean. Există unele îmbunătățiri pe care mi-ar plăcea să le văd introduse ; dar necesitatea lor nu s-a făcut încă general simțită. Cînd necesitatea unui lucru devine general simțită, de obicei reușesc s-o rezolve ; dar pînă atunci se pare că așteptarea le convine. Mă simt între ei mai la largul meu decît mă așteptam la început cînd am venit : cred că aceasta se datorează succeselor nenumărate pe care le-am avut. Cînd ai izbînzi firește că te simți mai la larg.

— Credeți că dacă voi avea succese o să mă simt ca la mine acasă ? întrebă Isabel.

— Cred că e foarte probabil să fie așa și fără îndoială că o să ai succese. Celor de aici le plac foarte mult domnișoarele din America ; sînt deosebit de amabili cu ele. Dar știi, nu trebuie să te simți chiar ca acasă.

— Oh, nu sînt de fel sigură că voi fi într-adevăr mulțumită, întări judicios Isabel. Îmi place țara foarte mult, dar nu sînt sigură că îmi vor plăcea oamenii.

— Oamenii sînt foarte buni ; mai ales dacă îți plac.

— Nu mă îndoiesc că sînt buni, răspunse Isabel ; dar în societate sînt plăcuți ? N-or să mă jefuiască și n-or să mă

bată : dar vor căuta să-mi devină simpatici ? Asta îmi place mie la oameni. Nu ezit s-o afirm pentru că apreciez întotdeauna acest lucru. Nu cred că sînt deosebit de drăguți cu fetele : în romane nu par să fie.

— Nu știu cum e cu romanele, spuse domnul Touchett. Sînt convins că romanele sînt scrise cu foarte multă iscusință, dar nu cred că sînt fidele realității. A stat la noi odată o doamnă care scria romane ; era prietenă cu Ralph și el a invitat-o aici. Era foarte sigură de sine și deosebit de isteață în toate ; dar nu era genul de persoană pe ale cărei mărturii să te bizui. Imaginație prea liberă — asta cred că era. După aceea a publicat un roman, în care, după cîte s-a înțeles, voia să facă o prezentare — un fel de caricatură, aș putea spune — a umilei mele persoane. Nu l-am citit, dar Ralph mi-a însemnat pasajele mai importante. Voia să fie o descriere a conversației mele : particularitățile americane, vorbire nazală, idei de yankeu, stindardul american. Ei bine, nu era de loc exact : pe semne că nu m-a ascultat cu atenție ; n-am avut nimic împotrivă, putea să-mi descrie conversația dacă dorea ; ce nu mi-a plăcut la ea a fost faptul că nici măcar nu s-a obosit să mă asculte. Firește că vorbesc ca un american — doar n-o să vorbesc ca un hotentot. Dar oricum aș vorbi, cei de aici m-au înțeles întotdeauna destul de bine. Însă nu vorbesc ca bătrînul din romanul doamnei. Nu era american ; în nici un caz nu ne-ar plăcea să-l vedem pe acolo pe la noi. Ți-am povestit aceasta doar pentru a-ți arăta că romanele nu sînt întotdeauna exacte. Bineînțeles că deoarece eu nu am fiice și pentru că doamna Touchett locuiește la Florența, n-am prea avut ocazia să cunosc situația domnișoarelor tinere. Reiese uneori că tinerele nu prea sînt bine tratate în clasele de jos, dar cred că situația lor este mai bună în clasele de sus și chiar în cele mijlocii.

— Doamne, dar cîte feluri de clase au ? Vreo cincizeci, mi se pare.

— Nu-mi aduc aminte să le fi numărat vreodată. N-am dat mare atenție claselor nicicînd. Acesta e avantajul de a fi american printre ei ; nu aparții nici unei clase.

— Sper, spuse Isabel. Oare cum e cînd aparții unei clase din Anglia ?

— Cred că e destul de comod să faci parte din unele — mai ales din cele de sus. Dar pentru mine există numai două

clase : oamenii în care mă încred şi cei în care nu mă încred. Dintre acestea două, tu aparţii primei, draga mea Isabel.

— Vă sînt foarte recunoscătoare, spuse fata repede. Felul în care răspundea complimentelor părea uneori cam sec ; se lepăda de ele cît putea mai repede. În această privinţă era uneori judecată greşit ; se credea că e insensibilă la ele, cînd adevărul era că nu voia să arate cît de mult o încîntau. A arăta aceasta însemna a arăta prea mult. Am certitudinea că englezii sînt foarte convenţionali, adăugă ea.

— La ei totul este bine stabilit, recunoscu domnul Touchett. Totul e fixat dinainte — nu lasă nimic pe ultima clipă.

— Nu-mi place cînd totul e fixat dinainte, spuse fata. Îmi place mai mult neprevăzutul.

Unchiul ei păru amuzat de claritatea preferinţelor ei.

— Ei bine, e stabilit dinainte că vei avea mare succes, răspunse el. Cred că asta îţi va plăcea.

— N-o să am succes dacă ei sînt de un convenţionalism prea stupid. Eu nu sînt de fel stupid de convenţională. Sînt tocmai contrariul. Asta n-o să le placă.

— Nu, nu, să ştii că nu ai de loc dreptate, spuse bătrînul. Nu poţi să ştii ce le va plăcea Sînt foarte schimbători ; tocmai de aceea sînt interesanţi.

— Ei da, spuse Isabel, stînd în faţa unchiului ei cu mîinile prinse de cordonul rochiei negre şi măsurînd pajiştea cu privirea — asta o să-mi convină de minune !

Capitolul 7

CEI DOI SE AMUZAU ADESEA DISCUTÎND despre atitudinea publicului britanic, de parcă fata ar fi fost în situaţia de a face apel la el ; în realitate publicul britanic rămase pentru prezent profund indiferent faţă de domnişoara Isabel Archer, pe care soarta o mînase, după cum spunea vărul ei, în cea mai posomorîtă casă din Anglia. Unchiul ei, care suferea de gută, primea foarte puţini oaspeţi, şi doamna Touchett, necultivînd relaţii de prietenie cu vecinii soţului ei, nu se putea aştepta la vizite din partea lor. Dar

avea totuşi o slăbiciune : îi plăcea să i se lase cărţi de vizită. Aşa numitele relaţii sociale o încîntau foarte puţin ; dar nimic n-o bucura mai mult decît să-şi găsească masa din hol albă de simbolicele bucăţi dreptunghiulare de carton. Îi plăcea să creadă că e o femeie foarte dreaptă şi că stăpînea adevărul suprem după care nimic pe lume nu se obţine de pomană. Nu jucase nici un rol social în calitate de stăpînă a proprietăţii Gardencourt şi nu se putea presupune că în împrejurimi lumea ţinea socoteala amănunţită a sosirilor şi plecărilor ei. Dar nu este de loc sigur că doamna Touchett nu considera această nepăsare a vecinilor drept o greşeală şi că neputinţa sa (într-adevăr foarte gratuită) de a deveni pentru ei o persoană importantă nu era strîns legată de aluziile amare pe care le făcea la ţara adoptată de soţul ei. Isabel se pomeni pe neaşteptate în situaţia ciudată de apăra constituţia britanică în faţa mătuşii ei ; doamna Touchett avînd obiceiul de a străpunge cu ace acel venerabil instrument. Isabel simţea întotdeauna imboldul de a scoate acele ; nu pentru că îşi închipuia că ele ar fi putut face vreun rău pergamentului vechi şi tare, ci deoarece i se părea că mătuşa ar fi putut să-şi manifeste mai cu folos ascuţimea spiritului. Isabel însăşi avea un foarte pronunţat spirit critic — era caracteristic vîrstei, sexului şi naţionalităţii ei ; dar era tot pe atît de sentimentală şi ceva în tonul sec al mătuşii dădea drumul izvoarelor ei morale.

— Dar care este părerea dumitale ? o întrebă pe mătuşa ei. Cînd critici totul în Anglia, trebuie să porneşti de la un punct de vedere. Se pare că nu îl ai pe cel american — acolo totul ţi se părea nesuferit. Cînd critic, eu am un punct de vedere ; este cu desăvîrşire cel american !

— Draga mea domnişoară, spuse doamna Touchett, pe lumea asta cîţi oameni cu judecată atîtea puncte de vedere. Ai putea răspunde că în acest caz nu sînt prea numeroase ! American ? Pentru nimic în lume ; au un orizont scandalos de strîmt. Punctul meu de vedere e, slavă Domnului, personal !

Isabelei i s-a părut acest răspuns mai bun decît recunoscu pe faţă ; era o descriere acceptabilă a propriului ei mod de a judeca, dar nu se cuvenea s-o spună. O asemenea declaraţie rostită de o persoană mai puţin înaintată în vîrstă şi mai puţin luminată prin experienţă decît doamna Touchett ar fi trădat lipsă de modestie, ba chiar aroganţă. Îndrăzni totuşi să i-o facă lui Ralph, căci discutau mult şi conversaţiile lor de-

curgeau într-un fel care dădea libertate deplină extravaganței. Vărul ei obișnuia, cum s-ar zice, s-o necăjească ; foarte curînd Ralph se înfățișă Isabelei ca o persoană ce lua totul în glumă, dar nu era el omul care să ignoreze privilegiile unei asemenea reputații. Tînăra fată îl acuza de o condamnabilă lipsă de seriozitate, că rîde de absolut totul, începînd cu propria lui persoană. Ușorul sentiment de venerație de care era capabil se concentra în întregime asupra tatălui său ; în rest își exersa jocul spiritului deopotrivă cu privire la fiul tatălui său și plămînii slabi ai acestui domn, la viața lui de prisos și la mama lui fantastică, cu privire la prietenii lui (în special lordul Warburton), precum și la țara sa adoptivă și natală și la fermecătoarea verișoară, de curînd descoperită.

— Țin o orchestră în anticamera mea, îi spuse el odată. Are ordin să cînte fără întrerupere ; îmi face două excelente servicii. Împiedică zgomotele lumii să ajungă pînă la apartamentul meu personal și face ca lumea să-și închipuie că aici înăuntru e dans. Auzeai, într-adevăr, muzică de dans cînd te aflai în apropierea orchestrei lui Ralph ; cele mai zglobii valsuri păreau să plutească în aer. Pe Isabel o agasa adesea zdrăngăneala aceasta permanentă. I-ar fi plăcut să treacă prin anticameră, cum o numea vărul ei, și să pătrundă în apartamentul personal. Ralph o asigurase că se compune din niște încăperi foarte posomorîte, dar asta n-avea importanță ; i-ar fi plăcut să se apuce de măturat și să facă ordine acolo. Nu prea era ospitalier ținînd-o afară ; și pentru a-l pedepsi Isabel aplică nenumărate bătăi cu vîrful spiritului ei tînăr și spontan. Trebuie spus că își exersa spiritul în mare măsură pentru autoapărare, căci vărul ei se amuza zicîndu-i „Columbia“ și acuzînd-o de un patriotism atît de fierbinte, încît te frigea. Desenă o caricatură a ei în care apăru ca o tînără foarte drăguță îmbrăcată după moda vremii, dar în faldurile drapelului național. Lucrul de care se îngrozea cel mai mult în această perioadă a dezvoltării ei era ca nu cumva să apară în fața lumii drept o persoană cu vederi înguste ; în al doilea rînd îi era teamă să nu fie într-adevăr astfel. Nu ezita totuși să-i facă vărului ei pe plac, prefăcîndu-se că suspină după farmecele țării natale. Dacă el voia s-o vadă în chip de americană înverșunată, îi va ține hangul și dacă avea chef să rîdă de ea, îi va oferi ocupație din belșug. Apăra Anglia împotriva mamei lui, dar cînd Ralph o ridica în slăvi, înadins, cum zicea ea,

pentru ca s-o întărîte, își dădea seama că avea alte păreri decît el într-o serie de probleme. De fapt calitatea acestei țări mici și coapte i se părea tot atît de dulce ca și gustul unei pere de octombrie ; și mulțumirea ei se afla la baza bunei dispoziții care o făcea în stare să accepte tachinarea vărului și să-i răspundă cu aceeași monedă. Dacă voioșia îi slăbea uneori, nu era din pricină că se simțea jignită, ci pentru că îi părea deodată rău de Raph. Avea impresia că vorbește ca un orb și că punea prea puțin suflet în ceea ce spunea.

— Nu știu ce e cu tine, observă ea odată ; dar cred că ești un mare prefăcut.

— N-ai decît să crezi, răspunse Ralph, care nu fusese obișnuit să i se vorbească atît de dur.

— Nu știu la ce ții tu ; cred că nu ții la nimic. În realitate nu ții la Anglia cînd o lauzi ; nu ții la America, nici chiar atunci cînd ai pretenția că o insulți.

— Nu țin la nimic în afară de tine, dragă verișoară, spuse Ralph.

— Dacă aș putea să cred măcar asta, aș fi foarte bucuroasă.

— Ei, da, cred și eu ! exclamă tînărul.

Isabel ar fi putut să-l creadă și n-ar fi fost departe de adevăr. Ralph o admira ; era mereu prezentă în mintea lui. Într-o vreme cînd gîndurile îi deveniseră o grea povară, sosirea ei neașteptată, care nu promitea nimic și care era un dar generos al soartei, îi reîmprospătă și învioră cugetul, îi dădu aripi și ceva pentru care să zboare. Bietul Ralph se afla de multe săptămîni copleșit de melancolie ; perspectiva lui, de obicei sumbră, era apăsată de umbra unui nor și mai întunecat. Era neliniștit din pricina tatălui său, căci paralizia începuse să-i cuprindă în afară de picioare și alte părți ale corpului. Bătrînul fusese grav bolnav în primăvară și doctorii îi șoptiseră lui Ralph că după un nou atac de gută își va reveni mai greu. În prezent se părea că durerea îl lăsase, dar Ralph nu putea să scape de bănuiala că această stare însemna doar un subterfugiu al inamicului, care aștepta să-l lovească pe neașteptate. Dacă această stratagemă va reuși, erau slabe nădejdi de rezistență. Ralph avusese întotdeauna credința că tatăl său îi va supraviețui și că el va fi întîiul care o să audă chemarea neîndurătoare. Tatăl și fiul fuseseră întotdeauna prieteni apropiați și ideea de a rămîne singur în mijlocul unei vieți anoste nu putea să-i surîdă lui Ralph, care se bizuise

întotdeauna în mod tacit pe ajutorul tatălui său în încercarea de a da sens unei existențe amărîte. La gîndul pierderii marelui său îndemn, lui Ralph îi pieri într-adevăr singurul lui elan. Dacă ar fi putut să moară împreună ar fi fost foarte bine; dar fără încurajarea tatălui său, nu va avea răbdare nici măcar să-și aștepte rîndul. Nu avea simțămîntul stimulator că era indispensabil mamei sale; mama lui nu regreta nimic, din principiu. Ralph își spunea că dorința ca dintre ei doi cel activ și nu cel pasiv să simtă mai întîi rana grea, dovedea puțină solicitudine față de tatăl său; își amintea că bătrînul îi considerase întotdeauna previziunea cu privire la sfîrșitul său timpuriu drept un sofism ingenios, pe care ar fi fost încîntat să-l discrediteze, atît cît îi stătea în putință, murind primul. Dar dintre cele două izbînzi, aceea de a dovedi eroarea unui fiu sofist și aceea de a continua să existe într-o situație în care cu toate neajunsurile se simțea bine, Ralph considera că nu era un păcat să spere ca cea de a doua să-i fie hărăzită domnului Touchett.

Toate acestea erau probleme delicate, dar sosirea Isabelei puse capăt frămîntărilor lui Ralph. Îi sugera chiar că putea să existe o compensație pentru plictiseala insuportabilă de a supraviețui bunului său tată. Se întreba dacă nutrea „iubire" pentru această tînără spontană din Albany; dar socoti că totuși nu era îndrăgostit. După ce o cunoscuse timp de o săptămînă se hotărî să nu se îndrăgostească și cu fiecare zi se simțea tot mai sigur. Lordul Warburton avusese dreptate; într-adevăr era o mică personalitate. Ralph se întrebă cum de reușise vecinul lor să descopere atît de repede; dar apoi își zicea că aceasta era o dovadă în plus a dotării superioare a prietenului său, pe care o admirase întotdeauna atît de mult. Chiar dacă verișoara lui nu era să fie decît un prilej de amuzament pentru el, Ralph își dădea seama că era vorba de un amuzament de ordin superior. „Un asemenea caracter, își zicea el, o mică forță cu adevărat pasionată pe care s-o vezi în acțiune este cel mai desăvîrșit lucru în natură. Este mai minunat decît cea mai minunată operă de artă — decît un basorelief grecesc, decît un mare Tițian, decît o catedrală gotică. Este foarte plăcut să găsești o asemenea satisfacție, acolo unde o cauți cel mai puțin. N-am fost niciodată mai deprimat, mai plictisit decît în săptămîna dinaintea sosirii ei; niciodată nu m-am așteptat mai puțin la ceva plăcut. Deodată primesc un

Tițian prin poșă, ca să-l atîrn pe perete — un basorelief grecesc pe care să-l pun deasupra căminului meu. Mi se azvîrle în mînă cheia unui edificiu frumos și mi se spune să pășesc înăuntru și să admir. Dragul meu băiat, tristă a fost nerecunoștința ta și acum ai face mai bine să stai foarte liniștit și să nu te mai văicărești."

Sentimentul acestor reflecții era foarte just, dar nu era tocmai adevărat că lui Ralph i se pusese o cheie în mînă. Verișoara lui era o fată foarte inteligentă, pe care, cum zicea el, era greu să ajungi s-o cunoști ; dar era necesar s-o cunoască și atitudinea lui față de Isabel, deși contemplativă și critică, nu era tocmai imparțială. Privea edificiul dinafară și îl admira nespus ; privea înăuntru pe geamuri și avea impresia unor proporții la fel de desăvîrșite. Dar simțea că întrezărea doar crîmpeie și că nu stătuse încă sub acoperiș. Ușa era închisă și deși avea chei în buzunar, era convins că nici una nu se potrivea. Era inteligentă și generoasă ; avea o natură liberă și nobilă ; dar ce avea de gînd să facă ? Această întrebare era neobișnuită pentru că majoritatea femeilor nu dădeau ocazia să ți-o pui. Cele mai multe femei nu făceau nimic ; așteptau, într-o pasivitate mai mult sau mai puțin grațioasă, un bărbat care să apară și să le creeze un destin. Isabel dădea impresia că avea anumite intenții și în aceasta consta originalitatea ei.

„Oricînd și le-ar împlini, își spunea Ralph, bine ar fi să fiu și eu acolo și să văd !"

Onorurile casei îi reveneau lui. Domnul Touchett nu se putea mișca din scaun, iar soția lui părea să fie o musafiră cam neîndurătoare. Așa că în atitudinea pe care trebuia s-o adopte Ralph, datoria și plăcerea se înlănțuiau armonios. Nu mergea mult pe jos, dar se plimba prin parcul casei cu verișoara lui — recreație pentru care vremea rămase favorabilă cu persistență, în ciuda previziunilor oarecum lugubre ale Isabelei ; și în lungile după-amiezi a căror lungime exprima doar măsura curiozității ei gratificate, se plimbau cu barca pe rîu, pe rîulețul drag, cum îl numea Isabel, malul opus fiind parcă tot o parte din primul plan al peisajului ; sau mergeau cu faetonul — o trăsură joasă, încăpătoare, cu roți mari, folosită mult de domnul Touchett pe vremuri, dar de care nu se mai putea bucura acum. Isabelei îi plăcea nespus de mult să se plimbe cu acest faeton și, mînuind hățurile într-o ma-

nieră care vizitiului i se părea a fi proprie unei „cunoscătoare", nu se mai sătura să mîne caii strașnici ai unchiului ei pe cărări șerpuite și drumuri lăturalnice pline de aspecte de viață rurală, pe care fusese sigură că le va întîlni ; treceau pe lîngă căsuțe din bîrne și cu acoperișuri de stuf, pe lîngă cîrciumi din lemn rindeluit și cu grilaj, pe lîngă porțiuni dintr-un străvechi teren comunal, și parcuri pustii, și printre garduri vii cu frunziș des în miez de vară. Cînd ajungeau acasă aflau de obicei că ceaiul fusese servit pe pajiște și că doamna Touchett catadicsise să-i înmîneze ceașca soțului ei. Dar domnul și doamna Touchett stăteau mai mult fără să-și vorbească ; bătrînul cu capul dat pe spate și ochii închiși, soția sa ocupată cu împletitul și avînd aerul acelei preocupări adînci cu care unele doamne urmăresc mișcarea andrelelor.

Dar într-o zi apăru un musafir. Cei doi tineri petrecuseră o oră pe rîu și, ajungînd acasă după o plimbare făcută pe jos, îl zăriră pe lordul Warburton care ședea sub copaci purtînd cu doamna Touchett o conversație care chiar la distanță părea să fie cam dezlînată. Venise cu trăsura și avea la el o valiză și, deoarece tatăl și fiul îl invitaseră adesea, le ceru ospitalitatea. Isabel îl văzuse cam o jumătate de ceas în ziua sosirii ei și își dăduse seama în acel interval scurt de timp că lordul Warburton îi plăcea ; se imprimase destul de distinct în percepția ei fină și de atunci se gîndise la el de mai multe ori. Spera să-l întîlnească din nou — spera de asemenea să întîlnească și alte persoane. La Gardencourt nu era o atmosferă posomorîtă ; locul era excepțional, unchiul devenea din ce în ce mai mult un fel de bunic de aur și Ralph era un văr cum nu mai întîlnise — ideea ei despre veri fiind cam întunecată. Iar impresiile îi erau încă atît de proaspete și i se reînnoiau atît de repede, încît pînă acum nu se putea întrezări nimic monoton. Dar Isabel nu trebuia să uite că pe ea o interesa natura umană și că, venind în străinătate, sperase să cunoască mai cu seamă multă lume. Cînd Ralph îi spuse, de cîteva ori de altfel: „Mă mir că ți se pare suportabil să stai aici ; ar trebui să cunoști pe unii dintre vecinii și pe unii dintre prietenii noștri, pentru că avem într-adevăr cîțiva, deși n-ai crede-o poate" — cînd se oferi să invite ceea ce numea el „o sumedenie de persoane" și s-o prezinte societății engleze, Isabel încurajă această pornire de ospitalitate și promise dinainte că se va arunca în luptă. Dar puțin se alesese din planurile lui

Ralph pînă în prezent, şi putem destăinui cititorului că tînărul întîrzia să le îndeplinească deoarece descoperi că sarcina de a o distra pe verişoara lui nu era de loc anevoioasă pentru ca să aibă nevoie de ajutor străin. Isabel îi vorbea deseori de „specimene“, era un cuvînt care juca un rol considerabil în vocabularul ei ; îi dăduse să înţeleagă că dorea să vadă societatea engleză ilustrată de cazuri eminente.

— Ei bine, există un specimen, îi spuse Ralph în timp ce se depărtau de malul rîului şi recunoscîndu-l pe lordul Warburton.

— Ce fel de specimen ? întrebă fata.

— Specimenul unui gentleman englez.

— Vrei să spui că toţi sînt ca el ?

— A, nu ; nu toţi sînt ca el.

— E un specimen pozitiv în acest caz, spuse Isabel ; căci sînt sigură că e drăguţ.

— Da, e foarte drăguţ şi foarte norocos.

Norocosul lord Warburton dădu mîna cu eroina noastră, exprimîndu-şi speranţa că se simţea foarte bine.

— Dar nu e nevoie să pun o asemenea întrebare, spuse el, căci aţi mînuit vîslele.

— Am vîslit puţin, răspunse Isabel ; dar de unde ştiţi ?

— Ştiu că el nu vîsleşte ; este prea leneş, spuse domnia-sa, rîzînd şi arătînd spre Ralph Touchett.

— Are o scuză serioasă pentru lenevia lui, adăugă Isabel puţin mai încet.

— A, el are o scuză serioasă pentru orice! exclamă lordul Warburton, continuînd cu veselia lui sonoră.

— Motivul pentru care nu vîslesc este că verişoara mea vîsleşte atît de bine, spuse Ralph. Face totul bine. La atingerea ei orice lucru se înfrumuseţează !

— Asta te face să-ţi doreşti să fii atins, domnişoară Archer, declară lordul Warburton.

— Să fii atins în sensul bun şi n-o să-ţi strice, spuse Isabel, care, dacă era mulţumită să audă spunîndu-se că avea numeroase aptitudini, era din fericire capabilă să reflecteze că o asemenea mulţumire de sine nu era indiciul unei minţi sărace, dat fiind că ea excela în mai multe direcţii. Dorinţa ei de a avea o părere bună despre sine se cerea întotdeauna

sprijinită de dovezi și, în acest sens, conținea și un element al umilinței.

Lord Warburton nu numai că a rămas peste noapte la Gardencourt, dar s-a lăsat convins să mai stea și a doua zi ; și la sfîrșitul ei se hotărî să-și amîne plecarea pentru ziua următoare. În tot acest timp, i se adresă de multe ori Isabelei, care era încîntată să primească această mărturie a stimei sale. Își dădu seamna că persoana lui îi plăcea foarte mult ; de la început făcuse o puternică impresie asupra ei, iar la sfîrșitul unei seri petrecute în compania lui, aproape că îl văzu ca pe un erou romantic, deși de loc senzațional. În seara aceea, se retrăsese cu sentimentul că era norocoasă, avînd o încredere sporită în posibile fericiri viitoare.

— Este foarte plăcut să cunoști doi oameni atît de încîntători ca ei, spuse Isabel gîndindu-se la vărul ei și la prietenul vărului. Trebuie adăugat că atunci mai avu loc un incident, care ar fi putut să-i știrbească buna dispoziție. Domnul Touchett se dusese la culcare la orele nouă și jumătate, iar soția lui rămase în salon cu ceilalți membri ai societății. Își prelungi șederea cu mai puțin de o oră și apoi se ridică, adresîndu-i Isabelei observația că era timpul să le spună domnilor noapte bună. Dar Isabel nu voia încă să meargă la culcare ; ocazia avea, după părerea ei, un caracter festiv, și banchetele nu se terminau de obicei atît de curînd. Așa încît, fără a mai sta pe gînduri, răspunse foarte simplu :

— Trebuie să merg, mătușă dragă ? O să vin și eu peste o jumătate de oră.

— Mi-e imposibil să te aștept, răspunse doamna Touchett.

— A, dar nu e nevoie să mă aștepți ! Ralph o să-mi aprindă lumînarea, sugeră Isabel veselă.

— Eu o să vă aprind lumînarea ; vă rog lăsați-mă să v-o aprind, domnișoară Archer ! exclamă lordul Warburton. Numai nu înainte de miezul nopții, v-aș ruga.

Doamna Touchett își aținti ochii mici și lucitori asupra lui pentru o clipă, apoi cu răceală își mută privirea spre nepoată-sa.

— Nu poți să rămîi singură cu acești domni. Nu ești — nu ești în binecuvîntatul tău Albany, dragă.

Isabel se ridică îmbujorată.

— Mai bine aş fi acolo, spuse ea.

— Vai, mamă ! izbucni Ralph.

— Dragă doamnă Touchett ! murmură lordul Warburton.

— Nu eu v-am făcut ţara, milord, spuse doamna Touchett maiestuos. Trebuie s-o iau aşa cum este.

— Nu pot să rămîn cu vărul meu ? întrebă Isabel.

— Nu ştiu ca lordul Warburton să-ţi fie văr.

— Poate ar fi mai bine ca eu să merg la culcare, sugeră vizitatorul. Atunci totul se va aranja.

Doamna Touchett păru puţin exasperată şi se aşeză din nou.

— O, dacă e nevoie, pot să stau pînă la miezul nopţii.

Ralph, între timp, îi dădu Isabelei sfeşnicul. O urmărise ; i se păru că era mînioasă — un accident, care putea fi interesant. Dar dacă se aştepta la o izbucnire fu dezamăgit, căci fata a rîs puţin, apoi le-a zis noapte bună şi s-a retras însoţită de mătuşa ei. Cît despre el, era puţin nemulţumit de maică-sa, deşi socotea că avusese dreptate. Cînd au ajuns sus, mătuşa şi nepoata se despărţiră la uşa doamnei Touchett. Isabel nu spusese nimic în timp ce urcară scările.

— Eşti bineînţeles jignită fiindcă m-am amestecat, spuse doamna Touchett.

Isabel reflectă o clipă.

— Nu sînt jignită, dar sînt mirată — şi mai ales nelămurită. Nu se cădea să rămîn în salon ?

— Nu, de loc. Fetele tinere de aici — în case respectabile — nu stau singure cu domni seara tîrziu.

— Ai făcut foarte bine că mi-ai spus, în cazul acesta. Nu prea înţeleg, dar îmi pare foarte bine că ştiu.

— O să-ţi spun întotdeauna, răspunse mătuşa ei, cînd o să mi se pară că îţi iei prea multe libertăţi.

— Te rog ; dar dojana dumitale nu mi se va părea întotdeauna dreaptă.

— Tot ce se poate. Ţii prea mult să acţionezi după capul tău.

— Da, cred că aşa este. Dar doresc să ştiu întotdeauna lucrurile pe care nu se cade să le fac.

— Pentru ca să le faci ? întrebă mătuşa ei.

— Pentru ca să aleg, spuse Isabel.

Capitolul 8

DEOAREСE ERA O ADMIRATOARE A efectelor romantice, lordul Warburton îndrăzni să-şi exprime speranţa că Isabel va veni într-o zi să-i vadă casa, o clădire foarte veche şi ciudată. Reuşi să smulgă doamnei Touchett promisiunea că o va duce pe nepoata ei la Lockleigh, iar Ralph îşi manifestă dorinţa de a le întovărăşi pe doamne, dacă tatăl lui se va putea lipsi de el. Lordul Warburton o asigură pe eroina noastră că între timp surorile lui vor veni s-o cunoască. Isabel ştia cîte ceva despre surorile lui, căci îl făcu să vorbească, în timpul orelor petrecute împreună la Gardencourt, despre multe probleme referitoare la familia sa. Cînd pe Isabel o interesa ceva, punea o mulţime de întrebări şi, deoarece companionul ei era un interlocutor vorbăreţ, îndemnurile ei cu această ocazie n-au fost de loc zadarnice. Îi spuse că avea patru surori şi doi fraţi şi că pierduse ambii părinţi. Fraţii şi surorile erau oameni foarte cumsecade — „ştiţi, nu deosebit de inteligenţi", spuse el, dar foarte de treabă şi plăcuţi ; şi avu amabilitatea să spere că domnişoara Archer îi va cunoaşte bine. Unul dintre fraţi era slujitor al bisericii, stabilit pe moşia familiei, cea din Lockleigh, care era o parohie mare şi împrăştiată, şi era un om excelent cu toate că avea păreri diferite de ale lui în absolut toate problemele. Apoi lordul Warburton menţionă cîteva din părerile fratelui său, pe care Isabel le mai auzise şi care, după cîte credea, erau susţinute de o parte considerabilă a familiei omenirii. Avea impresia că ea însăşi susţinuse multe din ele, pînă ce el o asigură că se înşelase, că era într-adevăr cu neputinţă, că fără îndoială îşi închipuise doar că le-a împărtăşit, căci, reflectînd puţin, va vedea cu siguranţă că nu exprimau în fond nimic. Cînd i-a răspuns că meditase cu seriozitate asupra multora dintre ele, lordul Warburton declară că ea nu era decît un alt exemplu al faptului care l-a surprins adesea şi anume că, dintre toţi oamenii din lume, americanii erau cei mai fanatici superstiţioşi. Erau torii şi bigoţii cei mai înverşunaţi ; conservatori ca cei din America nu mai existau. Unchiul şi vărul ei o dovedeau cu prisosinţă ; multe din părerile lor erau de-a dreptul medievale ; aveau idei pe care englezii se ruşinau să le mărturisească ; şi mai aveau impertinenţa, spuse lordul

rîzînd, să pretindă că ei cunosc mai bine nevoile şi primejdiile bietei Anglii, dragă ţară bătrînă şi nătîngă, decît acela care s-a născut acolo şi posedă o parte considerabilă a ei — cu atît mai ruşinos pentru el ! Din toate acestea Isabel a dedus că lordul Warburton era un nobil de cea mai recentă factură, un reformator, un radical, un dispreţuitor al vechilor rînduieli. Celălalt frate al său, ofiţer în India, era cam nesăbuit şi îndărătnic şi nu făcuse mare lucru pînă atunci, în afară de datorii, pe care trebuia să le plătească Warburton — unul din privilegiile cele mai de preţ ale fratelui mai vîrstnic.

— N-am de gînd să mai plătesc, spuse prietenului ei ; duce un trai incomparabil mai bun decît mine, îşi permite extravaganţe nemaiauzite şi se crede un gentleman mult mai distins decît mine. Deoarece sînt un radical consecvent, susţin egalitatea ; nu pot fi pentru superioritatea fraţilor mai mici. Două dintre cele patru surori ale lui, a doua şi a patra, erau căsătorite, una avînd o situaţie foarte bună cum s-ar zice, cealaltă, aşa şi aşa. Soţul celei mai vîrstnice, lordul Haycock, era un tip foarte de treabă, dar din păcate un tori teribil ; şi soţia lui, ca toate soţiile bune engleze, era şi mai înverşunată decît soţul ei. Cealaltă se căsătorise cu un mic nobil de ţară din Norfolk şi, deşi nu se măritase de mult, avea deja cinci copii. Despre acestea şi multe altele îi vorbi lordul Warburton tinerei americane, străduindu-se să clasifice şi să dezvăluie înţelegerii ei particularităţile vieţii engleze. Isabel se amuza adesea de caracterul explicit al conversaţiei lui şi de încrederea slabă pe care o manifesta cu privire la experienţa şi imaginaţia ei. „Crede că sînt barbară, spunea ea, şi că n-am văzut în viaţa mea furculiţe şi linguri" ; şi obişnuia să-i pună întrebări naive pentru a se distra auzindu-l cum răspunde cu toată seriozitatea. Apoi după ce cădea în cursă : „Ce păcat că nu mă puteţi vedea machiată ca un războinic şi împodobită cu pene, remarcă ea ; dacă aş fi ştiut cît sînteţi de îngăduitor cu sărmanii sălbatici, mi-aş fi adus costumul străbunilor". Lordul Warburton călătorise prin Statele Unite şi ştia mai multe despre ele decît Isabel ; avea amabilitatea să spună că America era cea mai încîntătoare ţară din lume, dar amintirile sale păreau să întărească ideea că americanii care soseau în Anglia aveau nevoie de o mulţime de explicaţii.

— Dacă v-aş fi avut pe dumneavoastră în America pentru a-mi da lămuriri ! zise el. Eram cam nedumerit în ţara dum-

neavoastră ; de fapt eram complet zăpăcit şi culmea era că explicaţiile mă nedumereau şi mai mult. Cred că adesea mi se dădeau înadins explicaţii greşite ; se pricep la aşa ceva, pe acolo. Dar atunci cînd dau eu lămuriri, puteţi avea toată încrederea ; tot ceea ce vă spun este absolut autentic. Inteligenţa şi cultura lui deosebită, precum şi vastele lui cunoştinţe despre aproape orice pe lume erau într-adevăr fapte autentice. Deşi relatările lui erau dintre cele mai interesante şi captivante, Isabel îşi dădea seama că nu erau niciodată menite să-i pună în evidenţă persoana şi deşi avusese ocazii excepţionale şi primise de-a gata, cum zicea ea, daruri înalte din partea vieţii, nu-şi făcea din toate acestea un merit. Avusese parte de tot ce putea fi mai bun în viaţă, dar acest fapt nu-i tulbura simţul măsurii. În natura lui se amesteca o experienţă bogată — oh, atît de uşor dobîndită ! şi o sfială uneori aproape copilărească, a cărei savoare dulce şi sănătoasă — de parcă ar fi fost plăcută la gust — nu pierdea nimic prin adăugarea unei note de bunăvoinţă demnă de încredere.

— Îmi place foarte mult specimenul tău de gentleman englez, îi spuse Isabel lui Ralph, după plecarea lordului Warburton.

— Şi mie îmi place. Îl iubesc mult, răspunse Ralph. Dar îl compătimesc şi mai mult.

Isabel îl privi chiorîş.

— Socotesc că singurul lui defect este chiar acesta, că nu poate fi puţin compătimit. Pare să aibă totul, să ştie totul, să fie totul.

— Vai de el ! insistă Ralph.

— Te referi cumva la sănătate ?

— Nu, în această privinţă e supărător de teafăr. Vreau să spun că e un om cu o situaţie strălucită, căreia însă îi joacă tot felul de farse. Nu se ia în serios.

— Se consideră o farsă ?

— Mai rău, se consideră o povară — un fel de abuz.

— Poate că este, spuse Isabel.

— Poate că este — deşi nu cred totuşi. Dar în acest caz ce poate fi mai jalnic decît un abuz sensibil şi conştient de sine, sădit de alte mîini, cu rădăcini adînci şi suferind din pricina unui simţămînt al nedreptăţii sale ? Eu unul, în locul lui, aş fi tot atît de solemn ca o statuie a lui Buda. Situaţia lui corespunde imaginaţiei mele. Răspunderi mari, ocazii mari,

respect mare, bogăție mare, putere mare, o participare firească la treburile publice ale unei țări mari Dar se află într-o confuzie totală în ceea ce privește persoana lui, situația lui, puterea lui și de fapt absolut totul pe lume. Este victima unei perioade critice ; a încetat să creadă în el însuși și nu mai știe în ce să creadă. Cînd încerc să-i spun (căci dacă aș fi în locul lui știu foarte bine în ce aș crede) îmi zice bigot îmbuibat. Cred că într-adevăr mă consideră un filistin nesuferit ; zice că nu-mi înțeleg epoca. O înțeleg neîndoielnic mai bine decît el, care nu poate nici să se desființeze ca pacoste, nici să se mențină ca instituție.

— Nu pare prea nenorocit, observă Isabel.

— Poate ; deși fiind un om de mare rafinament, cred că are adesea momente cînd se simte prost. Dar ce înseamnă cînd spui despre un om cu posibilitățile lui că nu este nenorocit ? De fapt cred că este.

— Eu nu cred, spuse Isabel.

— Ei, dacă nu este, ar trebui să fie ! ripostă Ralph.

În după-amiaza aceea petrecu o oră alături de unchiul ei, pe pajiște, unde bătrînul ședea ca de obicei, cu picioarele înfășurate în șal, ținînd în mîini ceașca mare cu ceai slab. În timpul conversației o întrebă ce părere avea despre musafirul lor. Isabel fu promptă.

— Cred că e încîntător.

— E o persoană drăguță, spuse domnul Touchett, dar nu-ți recomand să te îndrăgostești de el.

— Bine ; nu mă voi îndrăgosti niciodată, decît la recomandația dumitale. Pe lîngă aceasta, caracterizarea pe care i-o face Ralph nu e prea favorabilă.

— Serios ? Nu știu ce să zic, dar nu uita că *trebuie* să aibă și Ralph ceva de zis.

— Crede că prietenul dumneavoastră este prea subversiv sau că nu este destul de subversiv ! Nu înțeleg prea bine care din două, spuse Isabel.

Bătrînul clătină din cap încetișor, zîmbi și puse jos ceașca.

— Nici eu nu știu care din ele. Merge foarte departe, dar s-ar putea să nu meargă totuși destul de departe. Vrea să desființeze o mulțime de lucruri, dar în ceea ce-l privește dorește să rămînă la fel. Cred că e firesc, dar este cam inconsecvent.

— O, sper că vă rămîne, spuse Isabel. Dacă ar fi să dispară, prietenii i-ar simți mult lipsa.

— Ei bine, spuse bătrînul, sper că va rămîne să-şi amuze prietenii. Eu cu siguranţă că i-aş simţi mult lipsa aici la Gardencourt. De cîte ori vine pe la noi mă distrează şi cred că se distrează şi pe sine. Sînt mulţi ca el în societate ; tocmai acum sînt foarte la modă. Nu ştiu ce încearcă să facă — dacă pregătesc vreo revoluţie. Sper în orice caz că o vor amîna pînă ce eu n-am să mai fiu. Ştii, vor să desfiinţeze totul ; dar eu sînt un moşier destul de mare aici, şi nu doresc să fiu desfiinţat. N-aş fi venit din America dacă aş fi ştiut că au de gînd să se poarte astfel, continuă domnul Touchett cu veselie crescîndă. Am venit pentru că îmi închipuiam că Anglia era o ţară în siguranţă. Dacă au de gînd să introducă schimbări radicale va fi o curată înşelătorie ; mulţi vor fi dezamăgiţi în cazul acesta.

— O, eu sper că vor face o revoluţie ! exclamă Isabel. Aş fi încîntată să asist la o revoluţie.

— Ia să vedem, spuse unchiul ei cu intenţie glumeaţă ; nu mai ştiu dacă eşti de partea celor vechi, sau a celor noi. Te-am auzit susţinînd păreri opuse.

— Sînt de partea ambelor tabere. Cred că sînt puţin de partea tuturor. Într-o revoluţie — după ce s-ar afla într-un stadiu avansat — cred că aş fi o loialistă îndîrjită şi semeaţă. Omul simpatizează mai degrabă cu ei, şi apoi au ocazia să se comporte atît de excelent. Vreau să zic în mod atît de pitoresc.

— Nu cred că te înţeleg atunci cînd spui că vor avea un comportament pitoresc, dar am impresia că tu îl ai întotdeauna, draga mea.

— A, ce drăguţ eşti, dacă aş putea să cred ! îl întrerupse fata.

— Mi se pare că pînă la urmă nu vei avea plăcerea să mergi graţios la ghilotină chiar acum, continuă domnul Touchett. Dacă vrei să asişti la o mare izbucnire, trebuie să ne faci o vizită lungă. Căci vezi, cînd e vorba de fapte, nu le convine să fie luaţi în serios.

— De cine vorbeşti ?

— Ei bine, mă gîndesc la lordul Warburton şi prietenii lui — radicalii clasei de sus. Îţi pot spune, fireşte, cum văd eu lucrurile. Toţi aceştia vorbesc despre schimbări, dar nu cred că îşi dau prea bine seama ce reprezintă. Tu şi cu mine ştim ce înseamnă să trăieşti sub instituţii democratice ; le-am con-

siderat totdeauna foarte bune, dar am fost obişnuit cu ele de la început. Şi apoi eu nu sînt lord ; tu eşti o lady, draga mea, dar eu nu-s lord. Cei de pe aici nu prea sînt lămuriţi. Este o chestiune de fiecare zi şi fiecare ceas şi cred că nu vor fi mulţi aceia cărora o să li se pară la fel de plăcut ca acum ; binînţeles că dacă vor să încerce, n-au decît ; dar cred că nu vor încerca prea mult.

— Nu crezi că sînt sinceri ? întrebă Isabel.

— Ei vor să se ia în serios, acceptă domnul Touchett. Dar se pare că rămîne totul în teorie. Opiniile lor radicale sînt un fel de amuzament ; trebuie să se amuze şi ei de ceva şi dacă e vorba ar putea să aibă şi gusturi mai grosolane. Vezi, ei sînt foarte luxoşi şi aceste idei progresiste sînt aproape cel mai mare lux al lor. Ele îi fac să se simtă morali şi în acelaşi timp nu le prejudiciază poziţia. Pun mare preţ pe poziţia lor ; nu-i lăsa să te convingă că nu este aşa, căci dacă ai porni de la ideea aceasta, te-ai trezi foarte brusc la adevăr.

Isabel urmări foarte atent părerile unchiului ei pe care acesta i le dezvălui cu o limpezime plină de farmec şi, deşi nu cunoştea aristocraţia britanică, găsi că aceasta corespunde impresiilor ei generale despre natura umană. Iar cît despre lordul Warburton, simţi îndemnul de a protesta :

— Nu cred că lordul Warburton este un farsor. Nu-mi pasă cum sînt alţii. Mi-ar plăcea să-l văd pe lordul Warburton pus la încercare.

— Fereşte-mă Doamne de prieteni! răspunse domnul Touchett. Lordul Warburton este un tînăr foarte amabil — un tînăr excelent. Are un venit de o sută de mii pe an. Are cincizeci de mii de acri de pămînt pe această insuliţă şi atîtea alte lucruri încă. Are mai multe case. Are un loc în parlament, aşa cum am eu unul la masa din sufragerie. Are gusturi rafinate — îi plac literatura, arta, ştiinţa, tinerele încîntătoare. Cel mai rafinat este însă gustul lui pentru noile opinii. Şi îi oferă multă plăcere — poate mai multă decît orice altceva, în afară de tinerele domnişoare. Casa lui veche de colo — cum îi zice, Lockleigh ? — este foarte atrăgătoare; deşi nu cred să fie atît de plăcută ca a noastră. Dar asta n-are importanţă — are atîtea altele. După cîte văd opiniile lui nu fac rău nimănui ; nu-i fac rău nici lui, binînţeles. Dar dacă ar avea loc vreo revoluţie, el ar scăpa foarte uşor.

Nu l-ar atinge, l-ar lăsa aşa cum este ; se bucură de o simpatie prea mare.

— Ah, chiar dacă ar dori, n-ar putea să fie martir ! suspină Isabel. Este o poziţie prea umilă !

— Nu va fi niciodată martir, în afară de cazul că îl vei face tu să devină, spuse bătrînul.

Isabel clătină din cap ; era ceva rizibil în expresia melancolică pe care şi-o luă.

— Nu voi face pe nimeni martir vreodată.

— Nici tu n-ai să fii, sper.

— Sper şi eu. Deci dumneata nu-l compătimeşti pe lordul Warburton ca Ralph ?

Unchiul ei o privi un timp cu o agerime plină de bunătate.

— Ba da, îl compătimesc, la urma urmelor.

Capitolul 9

CELE DOUĂ DOMNIŞOARE MOLYNEUX, surorile nobilului Warburton, veniră curînd s-o cunoască şi Isabel le îndrăgi pe tinerele domnişoare, care i s-au părut de o factură cu totul originală. Este adevărat că atunci cînd le-a descris în felul acesta lui Ralph, el declară că nici o trăsătură nu putea fi mai puţin caracteristică domnişoarelor Molyneux, căci mai erau încă cincizeci de mii de tinere în Anglia, care le semănau leit. Despuiate de această calitate, vizitatoarele Isabelei rămîneau cu aceea a unei sfiiciuni şi a unei drăgălăşenii încîntătoare şi mai aveau, după părerea ei, ochi ca bazinele liniştite, ca cercurile de „apă ornamentală", aşezate printre muşcate, în parterele grădinilor.

„În orice caz, nu sînt morbide", îşi zise eroina noastră ; acest fapt constituia un farmec aparte, căci două sau trei dintre prietenele ei fuseseră expuse în chip regretabil unei astfel de acuze (ar fi fost atît de drăguţe fără acest defect), ca să nu mai vorbim de Isabel, care şi ea se suspecta uneori de o asemenea înclinaţie. Domnişoarele Molyneux trecuseră de prima tinereţe, dar aveau feţele luminoase şi proaspete şi ceva din zîmbetul copilăriei. Da, ochii aceia pe care Isabel îi

admira erau rotunzi, domoli și mulțumiți, iar siluetele lor, rotunjite și ele cu dărnicie, erau înveșmîntate în jachete din blană de lutru. Mare le era prietenia, atît de mare, încît parcă se jenau să și-o arate ; le era oarecum teamă de tînăra care venise din cealaltă parte a lumii, și bunele sentimente li se vădeau mai degrabă în expresia feței decît în vorbele pe care le rosteau. I-au spus însă lămurit că sperau să vină să ia prînzul la Lockleigh, unde locuiau cu fratele lor, iar după aceea puteau să se întîlnească foarte, foarte des. Se întrebau dacă nu era dispusă să vină o dată și să doarmă acolo : așteptau niște musafiri pe data de douăzeci și nouă și poate voia să vină în timpul cît vor fi și ei.

— Mi-e teamă că nici unul din ei nu e prea remarcabil, spuse sora cea mai mare ; dar cred că ne luați așa cum sîntem.

— Vă voi găsi foarte drăguți ; îmi păreți fermecătoare așa cum sînteți, răspunse Isabel, care adesea ridica în slăvi.

Vizitatoarele se aprinseră la față și vărul ei îi zise, după ce plecară, că bietele fete puteau să creadă că Isabel, spunîndu-le asemenea lucruri, se amuza în chip nebunatic și nesocotit pe seama lor ; era convins că pentru prima dată în viață, li se spusese că sînt încîntătoare.

— Nu pot să n-o spun, zise Isabel. Cred că e admirabil ca cineva să fie atît de blînd, rațional și mulțumit. Mi-ar plăcea să fiu ca ele.

— Ferească sfîntul ! exclamă Ralph cu ardoare.

— Am de gînd să încerc să le imit, spuse Isabel. Doresc foarte mult să le văd la ele acasă.

Avu această plăcere cîteva zile mai tîrziu, cînd merse cu trăsura la Lockleigh, împreună cu Ralph și mama lui. Domnișoarele Molyneux ședeau într-un salon mare (află mai tîrziu că existau mai multe), tapetat pe de-a-ntregul cu creton decolorat ; cu această ocazie se îmbrăcaseră în catifea neagră. Acasă la ele Isabelei îi plăcură chiar mai mult decît la Gardencourt și impresia că nu erau morbide fu de data aceasta și mai puternică. Înainte i se păruse că dacă aveau vreun defect, acela era o lipsă de vioiciune a minții ; dar curînd văzu că erau capabile de emoții profunde. Înaintea prînzului stătu un timp cu ele deoparte, în vreme ce lordul Warburton, într-un alt capăt, discuta cu doamna Touchett.

— E adevărat că fratele dumneavoastră este un radical atît de convins ? întrebă Isabel. Ştia că era adevărat, dar am văzut că interesul ei pentru natura umană era foarte viu şi acum ar fi dorit să mai scoată cîte ceva de la domnişoarele Molyneux.

— O, Doamne, desigur ; este teribil de progresist, spuse Mildred, sora mai tînără.

— Dar Warburton e şi foarte rezonabil, observă domnişoara Molyneux.

Isabel îl privi o clipă în cealaltă parte a camerei ; era clar că se străduia să se facă simpatizat de doamna Touchett. Ralph întîmpinase avansurile îndrăzneţe ale unuia dintre cîini, în faţa focului care, dată fiind temperatura unui august englez din străvechile ţinuturi, nu constituia o impertinenţă.

— Credeţi că fratele dumneavoastră e sincer ? întrebă Isabel, cu un zîmbet.

— Cum de nu, trebuie să fie ! exclamă în grabă Mildred, în timp ce sora mai vîrstnică o privea pe eroina noastră în tăcere.

— Credeţi că ar face faţă încercării ?

— Încercării ?

— Vreau să spun, de pildă, dacă ar trebui să renunţe la tot ce are aici.

— Dacă ar trebui să renunţe la Lockleigh ? spuse domnişoara Molyneux, cu glas tremurător.

— Da, şi la celelalte ; cum se numesc ?

Cele două surori schimbară o privire aproape înfricoşată.

— Vreţi să spuneţi — vreţi să spuneţi din cauza cheltuielilor ? întrebă cea mai tînără dintre ele.

— Cred că ar putea să închirieze una sau două dintre case, spuse cealaltă.

— Să le închirieze pe gratis ? întrebă Isabel.

— Nu mi-l pot imagina renunţînd la proprietate, spuse domnişoara Molyneux.

— Ah, mi se pare că e un impostor ! răspunse Isabel. Nu credeţi că e o falsă poziţie ?

Companioanele ei, evident, nu mai pricepeau nimic.

— Poziţia fratelui meu ? întrebă domnişoara Molyneux.

— Este considerată ca foarte bună, spuse sora mai tînără. Este cea mai de frunte în această parte a comitatului.

— Cred că mă considerați foarte ireverențioasă, găsi prilejul să remarce Isabel. Am impresia că îl venerați pe fratele dumneavoastră și că vă este cam teamă de el.

— E firesc ca un frate să fie privit cu respect, spuse simplu domnișoara Molyneux.

— Dacă este așa, probabil că e foarte bun — pentru că dumneavoastră două sînteți evident minunat de bune.

— Este foarte afectuos. Nu se va ști niciodată cît bine face el.

— Aptitudinile lui sînt cunoscute, adăugă Mildred ; toată lumea e de părere că sînt excepționale.

— A, de asta îmi dau seama, spuse Isabel. Dar dacă aș fi în locul lui, aș dori să lupt pînă la moarte ; vreau să spun pentru moștenirea trecutului. Nu m-aș lăsa.

— Cred că trebuie să fim liberali, contrazise Mildred blînd. Noi am fost întotdeauna, chiar din vremurile cele mai vechi.

— A, desigur, spuse Isabel, și ați izbutit de minune. Nu mă mir că vă place să fiți astfel. Văd că vă pasionează broderia.

Cînd după prînz, lordul Warburton îi arătă casa, Isabelei i se păru firesc ca ea să fie un edificiu nobil. În interior fusese modernizată în mare măsură — unele dintre cele mai interesante părți ale ei își pierduseră puritatea ; dar privind-o din grădină — o clădire cenușie și solidă de nuanța cea mai stinsă, cea mai închisă și bătută de vremi, care se înălța împrejmuită de un șanț de fortificații larg, cu apa nemișcată, i se păru că zărește un castel din basme. Ziua era răcoroasă și lipsită de strălucire ; sunase prima notă a toamnei și lumina spălăcită a soarelui cobora pe ziduri, în luciri răzlețe și confuze de parcă ar fi vrut să le scalde în locuri alese cu duioșie, unde rana vetusteții era mai dureroasă. Fratele gazdei, vicarul, venise și el la masă și Isabel avu o convorbire de cinci minute cu el — timp suficient pentru a întreprinde o investigație asupra unor bogate preocupări ecleziastice și pentru a o abandona apoi ca fără rost. Vicarul din Lockleigh se distingea printr-o statură înaltă, atletică, o expresie sinceră și naturală, o poftă de mîncare considerabilă și printr-o înclinație de a rîde fără motiv. Isabel află după aceea de la vărul ei că, înainte de a deveni preot, fusese un luptător vînjos, și mai era încă în stare cînd se ivea ocazia — în cercul

intim al familiei — să-şi culce la pămînt adversarul. Isabelei îi plăcu vicarul — era într-o dispoziţie cînd îi plăcea totul ; însă îşi forţă mult imaginaţia pentru ca să vadă în el o sursă de ajutor spiritual. După prînz întreaga societate ieşi la plimbare primprejur. Dar lordul Warburton făcu uz de o oarecare dibăcie pentru a se depărta cu musafira pe care o cunoştea cel mai puţin în altă direcţie.

— Aş vrea să observaţi totul bine, amănunţit, spuse el Nu puteţi dacă atenţia vă este sustrasă de discuţii fără noimă. Propria lui conversaţie (deşi îi povestea Isabelei multe despre casă, care avea o istorie foarte interesantă) nu era pur arheologică ; din cînd în cînd abătea discuţia spre probleme mai personale — probleme personale referitoare la tînăra domnişoară, precum şi la el. În sfîrşit spuse, după o oarecare pauză, întorcîndu-se pentru o clipă la tema care servise înainte ca pretext : Ei bine, sînt într-adevăr foarte bucuros că vă place baraca noastră veche. Aş vrea s-o cunoaşteţi mai bine — să staţi la noi o vreme. Surorile mele vă îndrăgesc nespus — dacă asta ar putea fi un imbold.

—Nu e nevoie de imbolduri, răspunse Isabel, dar mi-e teamă că nu pot promite nimic. Mă aflu în deplina putere a mătuşii mele.

— Ah, iertaţi-mă dacă vă spun că nu cred să fie chiar aşa. Sînt aproape sigur că puteţi face orice doriţi.

— Îmi pare rău că v-am dat această impresie ; nu cred că e o impresie favorabilă.

— Are meritul de a-mi îngădui să sper. Şi lordul Warburton se opri o clipă.

— La ce să speraţi ?

— Că în viitor voi putea să vă văd des.

— A, spuse Isabel, pentru a avea această plăcere nu e nevoie să fiu atît de teribil de emancipată.

— Bineînţeles că nu ; deşi am impresia că nu-i plac unchiului dumneavoastră.

— Vă înşelaţi foarte mult. L-am auzit vorbind foarte frumos despre dumneavoastră.

— Îmi pare bine că aţi vorbit despre mine, spuse lordul Warburton. Dar cu toate acestea nu cred că i-ar place să mă vadă că vin mereu la Gardencourt.

— Nu pot răspunde pentru preferințele unchiului meu, răspunse fata, deși se cuvine să țin seama de ele, atît cît pot. În ce mă privește aș fi foarte bucuroasă să vă văd.

— Tocmai asta îmi place să vă aud spunînd. Sînt încîntat că mi-o spuneți.

— Vă încîntați ușor, milord, spuse Isabel.

— Nu, nu mă încînt ușor! Apoi se opri un moment. Dar dumneavoastră m-ați încîntat, domnișoară Archer.

Vorbele acestea fură rostite cu un sunet nelămurit care o înfioră pe Isabel ; avu impresia că e preludiul unui fapt grav ; mai auzise sunetul acela înainte și acum îl recunoscu. Totuși nu dorea deocamdată ca un asemenea preludiu să aibă urmare și, deși era tulburată, zise cît putu mai repede și mai voios :

— Mi se pare că n-o să mai pot veni.

— Niciodată ? zise lordul Warburton.

— Nu vreau să spun „niciodată" ; ar suna foarte melodramatic.

— Atunci pot să vin eu să vă văd într-o zi din săptămîna viitoare ?

— Desigur. Există ceva care vă împiedică ?

— Nimic precis. Dar cu dumneavoastră nu sînt niciodată sigur. Am într-un fel impresia că mereu cîntăriți în minte oamenii.

— Dumneavoastră nu pierdeți neapărat prin asta.

— Sînteți foarte amabilă ; dar chiar de-aș cîștiga, nu dreptatea severă îmi place cel mai mult. Doamna Touchett intenționează să vă ducă în străinătate ?

— Sper că da.

— Anglia nu este destul de bună pentru dumneavoastră ?

— Ceea ce spuneți sună foarte machiavelic ; nu merită un răspuns. Vreau să văd cît mai multe țări.

— În felul acesta veți continua să meditați, cred.

— Sper că o să mă și distrez.

— Da, asta vă place cel mai mult ; nu-mi dau seama ce anume urmăriți, spuse lordul Warburton. Am impresia că aveți scopuri misterioase — planuri mari.

— Ați avut amabilitatea să creați o teorie despre mine căreia însă nu-i corespund de loc. Există ceva misterios în intenția pe care o au și o duc la îndeplinire, în fiecare an, cincizeci de mii dintre compatrioții mei, în modul cel mai public

posibil — intenția de a-și îmbogăți mintea călătorind în străinătate ?

— Dumneavoastră nu puteți să vă mai îmbogățiți mintea, domnișoară Archer, declară cel ce o însoțea. Este deja un formidabil instrument. Ne privește pe toți de sus ; ne disprețuiește.

— Vă disprețuiește ? Vă bateți joc de mine, spuse Isabel cu seriozitate.

— Ei bine, ne socotiți „ciudați" — ceea ce înseamnă același lucru. Mai întîi că eu nu vreau să fiu socotit ciudat ; nu sînt cîtuși de puțin. Protestez.

— Protestul acesta e unul din lucrurile cele mai ciudate pe care le-am auzit vreodată, răspunse Isabel zîmbind.

Lordul Warburton nu zise nimic cîteva clipe.

— Judecați numai dinafară — nu vă pasă. Apoi îndată : Vreți doar să vă amuzați. Tonul vocii lui de mai înainte reapăru, de data aceasta străbătut de o notă perceptibilă de amărăciune — o amărăciune atît de bruscă și inexplicabilă, încît fetei îi fu teamă că l-ar fi jignit. Auzise adesea că englezii erau un popor foarte excentric și citise chiar în opera unui scriitor iscusit că ei sînt în fond cea mai romantică nație. Lordul Warburton devenise oare deodată romantic — avea de gînd să-i facă o scenă în propria lui casă, acum cînd îl întîlnea doar a treia oară ? Dar se liniști destul de curînd, sub impresia excelentelor lui maniere, impresie ce nu fu diminuată de faptul că el atinsese limita bunei cuviințe, cînd și-a exprimat admirația pentru tînăra care se încredințase ospitalității lui. Încrederea Isabelei în bunele lui maniere fu justificată, căci numaidecît continuă rîzînd ușor și fără tonul acela care o neliniștise înainte : Nu vreau să spun, bineînțeles, că vă amuzați cu fleacuri. Selectați un material bogat : metehnele, nenorocirile naturii umane, particularitățile națiunilor !

— Dacă e vorba despre asta, spuse Isabel, aș putea găsi la propria mea națiune distracție pentru o viață. Dar avem un drum lung pînă acasă și mătușa va voi să plece în curînd. Se întoarse spre ceilalți, iar lordul Warburton, mergea alături de ea în tăcere. Dar înainte de a-i ajunge pe ceilalți :

— Voi veni să vă văd săptămîna viitoare, spuse el.

Isabel avu un şoc puternic, dar, deoarece pieri curînd, nu putea pretinde faţă de ea însăşi că fusese prea dureros. Totuşi răspunse declaraţiei lordului destul de glacial :

— Cum doriţi. Şi răceala ei nu era calculată pentru a produce un anume efect — joc pe care îl practica mult mai puţin decît le-ar fi părut multora dintre critici. Izvora dintr-o anumită teamă.

Capitolul 10

ÎN ZIUA CARE A URMAT VIZITEI LA Lockleigh, primi o scrisoare de la prietena ei, domnişoara Stackpole — o scrisoare al cărei plic vădind în acelaşi timp ştampila din Liverpool şi caligrafia corectă a Henriettei iute de mînă îi pricinui o emoţie vie. „Iată-mă sosită, scumpa mea prietenă, îi scria domnişoara Stackpole. Am reuşit să descind în sfîrşit. M-am hotărît abia în noaptea dinaintea plecării mele din New York — căci *Interviewer* a acceptat suma pretinsă de mine. Mi-am pus cîteva lucruri într-o geantă, ca un ziarist veteran, şi am luat un tramvai pînă la vapor. Unde eşti şi unde ne putem întîlni ? Presupun că eşti în vizită la vreun castel şi ţi-ai însuşit accentul corect. Poate chiar te-ai măritat cu vreun lord ; aproape că aş dori să fie adevărat, căci vreau să cunosc oamenii cei mai de frunte şi mă bazez pe tine întrucîtva. *Interviewer* are nevoie de anumite lămuriri asupra nobilimii. Primele mele impresii (despre oamenii de aici în general) nu sînt tocmai trandafirii ; dar mi-ar plăcea să le discutăm împreună şi tu ştii că oricum aş fi, superficială nu sînt. De asemenea am să-ţi spun ceva cu totul special. Fixează o întîlnire cît mai curînd posibil ; vino la Londra (mi-ar plăcea atît de mult s-o vizităm împreună), sau vin eu la tine, *oriunde te-ai afla*. O voi face cu plăcere ; deoarece ştii că mă interesează totul şi aş dori să văd cît mai mult din viaţa interioară."

Isabel socoti că era mai bine să nu arate această scrisoare unchiului ; dar îi aduse la cunoştinţă conţinutul ei şi, după cum era de aşteptat, el o rugă numaidecît s-o asigure pe dom-

nişoara Stackpole în numele lui că va fi încîntat s-o primească la Gardencourt.

— Deşi este o doamnă de litere, spuse bătrînul, sper că fiind americană n-o să mă demaşte cum a făcut cealaltă. A mai văzut, desigur, şi alţii ca mine.

— N-a mai văzut pe nimeni atît de încîntător! răspunse Isabel; dar nu era tocmai împăcată cînd se gîndea la instinctele de reproducere ale Henriettei, ce aparţineau acelei laturi a caracterului ei de care Isabel era cel mai puţin mulţumită. Scrise totuşi domnişoarei Stackpole că va fi bine venită în casa domnului Touchett, şi acea tînără vioaie îşi anunţă fără întîrziere venirea grabnică. Se duse la Londra de unde luă trenul şi coborî la cea mai apropiată gară de Gardencourt, unde era aşteptată de Isabel şi Ralph.

— S-o iubesc sau s-o urăsc? întrebă Ralph în timp ce se plimbau pe peron.

— Pentru ea va fi totuna, spuse Isabel. Nu se sinchiseşte nici un pic de părerea pe care o au bărbaţii despre ea.

— Ca bărbat trebuie să-mi displacă în cazul acesta. O fi probabil un soi de monstru. E foarte urîtă?

— Nu, este fără îndoială drăguţă.

— O femeie care ia interviuri — un reporter în fustă? Sînt foarte curios s-o văd, recunoscu Ralph.

— E foarte uşor să rîzi de ea, dar nu e uşor să fii la fel de brav ca şi ea.

— Cred şi eu că nu; actele de violenţă şi atacurile la adresa persoanelor cer mai mult sau mai puţin curaj. Crezi că o să-mi ia şi mie un interviu?

— Nici gînd. Nu te va considera destul de important pentru asta.

— Ai să vezi, spuse Ralph, că o să trimită ziarului ei o descriere a noastră, a tuturor, inclusiv Bunchie.

— Am s-o rog să nu facă una ca asta, răspunse Isabel.

— O crezi deci capabilă de aşa ceva?

— Absolut.

— Şi totuşi îţi este prietenă intimă.

— Nu-mi este prietenă intimă; dar îmi place cu toate defectele pe care le are.

— Ei bine, mie mi-e teamă că o să-mi displacă, spuse Ralph, cu toate meritele pe care le are.

— Probabil te vei îndrăgosti de ea, după trei zile.

— Ca să-mi văd scrisorile de dragoste publicate în *Interviewer*? Niciodată! exclamă tînărul.

Trenul sosi în curînd și domnișoara Stackpole coborî grăbită, arătînd așa cum o descrisese Isabel, de o frumusețe delicată, deși cam provincială. Era o persoană cu aspect îngrijit, durdulie, de statură potrivită, avea o față rotundă, gura mică, tenul catifelat, un mănunchi de cîrlionți de culoare castaniu-deschis strînși la ceafă și ochii deosebit de ageri și mirați. Ceea ce frapa cel mai mult în înfățișarea ei era fixitatea acestui organ, care se oprea fără provocare sau obrăznicie, părînd să fie în exercițiul conștient al unui drept natural, asupra oricărui obiect ce îi ieșea în cale. Se fixă în felul acesta asupra lui Ralph, care rămase puțin surprins de înfățișarea grațioasă și plăcută a domnișoarei Stackpole, gîndindu-se că nu-i va fi atît de ușor, cum și-a închipuit, s-o respingă. Foșnea, lucea în îmbrăcămintea proaspătă de culoare cenușie și Ralph observă dintr-o privire că era tot atît de apretată, nouă și plină de vești ca și prima ediție a ziarului înainte de a fi împăturit. Probabil că nu avea nici o greșeală de tipar din cap pînă în picioare. Vorbea răspicat și cu voce subțire — o voce puternică, răsunătoare, deși caldă; totuși după ce-și ocupă locul alături de ei în trăsura domnului Touchett, Ralph avu impresia că nu era scrisă în caractere majuscule, caracterele oribilelor titluri de ziare, așa cum se așteptase. Răspundea întrebărilor Isabelei, la care se alătura și tînărul, cu o luciditate guralivă; iar mai tîrziu, în bibliotecă la Gardencourt, după ce făcuse cunoștință cu domnul Touchett (soția lui negăsind necesar să-și facă apariția), își arătă și mai mult încrederea pe care o avea în capacitățile ei.

— Aș vrea să știu dacă vă considerați americani sau englezi, izbucni ea. O dată ce știu, pot să vă vorbesc corespunzător.

— Vorbește-ne oricum și vom fi mulțumiți, răspunse Ralph generos.

Henrietta își pironi ochii asupra lui și ceva în caracterul lor îi aminti de nasturii mari lucioși — nasturi care ar fi putut fixa găicile elastice ale unei haine strîmte: i se părea că zărește reflectarea obiectelor înconjurătoare în pupilele lor. Un nasture nu are desigur o expresie omenească și totuși era ceva în privirea domnișoarei Stackpole, care îl făcea pe el, ca om foarte modest, să se simtă ușor jenat — mai puțin in-

vulnerabil, mai lipsit de onoare, decît îi convenea. Trebuie să adăugăm că această senzație, după ce petrecu o zi sau două în societatea ei, s-a atenuat simțitor, deși nu dispăru de tot niciodată.

— Cred că n-ai de gînd să mă convingi că dumneata ești într-adevăr american, spuse ea.

— Sînt gata să fiu englez, turc, numai să-ți plac !

— Dacă te poți schimba în felul acesta, n-ai decît, răspunse domnișoara Stackpole.

— Sînt sigur că înțelegi totul și că diferențele de naționalitate nu sînt o barieră pentru dumneata, continuă Ralph

Domnișoara Stackpole îl privea liniștit.

— Te referi la limbile străine ?

— Limbile nu contează. Mă refer la spirit — la geniu.

— Nu cred că te înțeleg, spuse corespondenta ziarului *Interviewer* ; dar sper că voi reuși înainte de plecare.

— El e ceea ce se numește cosmopolit, sugeră Isabel.

— Asta înseamnă că e puțin din toate și nimic prea mult. Cred că patriotismul este ca și caritatea — începe la tine acasă.

— Ah, dar unde începe casa, domnișoară Stackpole ? întrebă Ralph.

— Nu știu unde începe, dar știu unde se sfîrșește. S-a sfîrșit cu mult înainte de a sosi aici.

— Nu-ți place la noi ? întrebă domnul Touchett cu glasul său bătrîn și nevinovat.

— Ei bine, încă nu m-am hotărît ce poziție să iau. Mă simt foarte înăbușită. Am avut această senzație tot timpul călătoriei de la Liverpool la Londra.

— Poate ai venit într-un vagon aglomerat, fu de părere Ralph.

— Da, dar era încărcat cu prieteni — o societate de americani pe care i am cunoscut pe vapor ; un grup simpatic din Little Rock, Arkansas. Și totuși simțeam că mă înăbuș de parcă m-ar fi apăsat ceva ; n-aș fi putut spune ce era. De la bun început am simțit că nu voi putea să mă adaptez atmosferei. Dar cred că-mi voi crea o atmosferă proprie. Numai așa e posibil — atunci se poate respira. Împrejurimile de aici par foarte atrăgătoare.

— A, dar și noi sîntem un grup simpatic ! spuse Ralph. Așteaptă puțin și vei vedea.

Domnişoara Stackpole se arătă foarte dispusă să aştepte şi, evident, intenţiona să stea o bună bucată de vreme la Gardencourt. Dimineaţa avea îndeletniciri literare ; cu toate acestea Isabel petrecea multe ore în compania prietenei ei care, după ce îşi termina activitatea zilnică, detesta izolarea, de fapt fugea de ea. Isabel găsi foarte urgent ocazia de a-şi exprima dorinţa ca Henrietta să se abţină de la sărbătorirea fericitei lor întîlniri în presă, căci descoperi în a doua dimineaţă după sosirea domnişoarei Stackpole că ticluia o scrisoare către ziarul *Interviewer* al cărei titlu, scris citeţ cu caligrafia ei excepţional de îngrijită (exact ca aceea din caietele pe care eroina noastră şi le aminti de la şcoală) era *Americani şi Tudori — Impresii de la Gardencourt.* Domnişoara Stackpole, avînd conştiinţa cît se poate de liniştită, se oferi să citească scrisoarea Isabelei, care protestă numaidecît.

— Nu cred că e bine ce faci. Nu cred că se cuvine să descrii locul acesta.

Henrietta o privi fix, ca de obicei.

— Dar este tocmai ceea ce le place oamenilor şi acesta e un loc minunat.

— E prea minunat ca să apară în ziare şi unchiul meu nu doreşte aşa ceva.

— Asta s-o crezi tu ! exclamă Henrietta. Sînt întotdeauna încîntaţi după aceea.

— Unchiul n-o să fie încîntat — şi nici vărul meu. Vor considera că nu ştii să răspunzi ospitalităţii lor.

Domnişoara Stackpole nu se arătă de loc tulburată ; îşi şterse simplu peniţa cu multă băgare de seamă de un mic şi elegant ustensil pe care îl ţinea la ea în acest scop şi îndepărtă manuscrisul.

— Fireşte că dacă tu nu eşti de acord, n-o s-o trimit : dar sacrific un subiect frumos.

— Sînt o sumedenie de alte subiecte, sînt subiecte peste tot în jurul tău. Vom face nişte plimbări cu trăsura. O să-ţi arăt nişte peisaje fermecătoare.

— Peisajele nu sînt specialitatea mea ; am nevoie întotdeauna de un subiect uman. Ştii că sînt profund umană, Isabel ; am fost întotdeauna, adăugă domnişoara Stackpole. Tocmai intenţionam să introduc caracterul vărului tău — americanul înstrăinat. Chiar acum se cere foarte mult americanul

înstrăinat și vărul tău e un specimen desăvîrșit. L-aș fi tratat cu severitate.

— Ar fi murit ! exclamă Isabel. Nu din cauza severității, ci a publicității.

— Ei, mi-ar fi plăcut să-l ucid puțin. Apoi aș fi fost încîntată să-l zugrăvesc și pe unchiul tău, care îmi pare un tip mult mai nobil — americanul credincios încă. E un bătrîn venerabil ; nu văd de ce s-ar împotrivi intenției mele de a-l onora.

Isabel își privi prietena uimită ; i se părea curios ca o natură pe care o respecta atît de mult să-și dea în petic în felul acesta.

— Sărmana mea Henrietta, spuse ea, tu nu ai simțul discreției.

Henrietta se înroși tare și o clipă ochii ei strălucitori se umplură de lacrimi, în vreme ce Isabelei i se păru mai mult ca oricînd inconsecventă.

— Mă învinuiești pe nedrept, spuse domnișoara Stackpole cu demnitate. Despre mine n-am scris în viața mea o vorbă !

— Sînt absolut sigură ; dar cred că trebuie să fim discreți și cînd e vorba de alții.

— A, bravo ! exclamă Henrietta luîndu-și tocul din nou. Să-mi notez asta și s-o introduc undeva. Era o femeie de bună-credință, și peste o jumătate de oră se afla în cea mai veselă dispoziție pe care putea s-o aibă o duduie ziaristă lipsită de material. Am promis că mă voi ocupa de latura socială, îi spuse Isabelei, și cum aș putea s-o fac dacă nu strîng idei ? Casa aceasta zici că nu se poate descrie, dar nu cunoști vreuna pe care aș putea totuși s-o descriu ? Isabel îi promise că se va gîndi și în ziua următoare, discutînd cu prietena ei, pomeni întîmplător de vizita pe care o făcuse la străvechea casă a lordului Warburton. A, să mă duci și pe mine acolo — este exact ceea ce îmi trebuie ! exclamă domnișoara Stackpole. Vreau să-mi formez cîteva impresii despre nobilime.

— Nu te pot duce, spuse Isabel ; dar vine lordul Warburton pe aici și vei avea ocazia să-l vezi și să-l observi. Numai că dacă ai de gînd să-i repeți conversația în ziar, îl voi avertiza negreșit.

— Să nu faci asta ! o rugă prietena ei. Vreau să fie natural.

— Englezul nu e niciodată atît de natural ca atunci cînd își ține gura, declară Isabel.

Trecură trei zile şi nu se vedea ca Ralph să se fi îndrăgostit, aşa cum prezisese Isabel, de musafira lor, cu toate că petrecu multă vreme în societatea ei. Se plimbau împreună prin parc şi şedeau sub copaci, iar după-amiaza, cînd era plăcut să pluteşti pe Tamisa, domnişoara Stackpole ocupa un loc în barca în care, pînă atunci, Ralph fusese însoţit doar de Isabel. Prezenţa ei păru mai puţin ireductibilă la particule fine decît se aşteptase Ralph, simţămîntul său în legătură cu perfecta solubilitate a verişoarei sale fiind fireşte tulburat ; căci corespondenta ziarului *Interviewer* îl înveselea şi el hotărîse de mult că un *crescendo* al veseliei va fi floarea vieţii lui în declin. Henrietta, pe de altă parte, nu îndreptăţea întru totul declaraţia Isabelei despre indiferenţa ei faţă de părerile masculine ; căci se pare că bietul Ralph i se înfăţişase ca o problemă care o intriga şi ar fi fost aproape imoral să n-o descifreze.

— Ce face pentru a-şi cîştiga existenţa ? o întrebă pe Isabel în seara sosirii ei. Se plimbă toată ziua cu mîinile în buzunare ?

— Nu face nimic, zîmbi Isabel ; e un domn de bani gata.

— Ei bine, asta e o ruşine — cînd eu trebuie să muncesc ca un taxator de tramvai, răspunse domnişoara Stackpole. Mi-ar plăcea să-l demasc la ziar.

— Are o sănătate şubredă ; e complet incapabil de muncă, insistă Isabel.

— Pfu ! Să nu crezi asta ! Eu lucrez şi cînd sînt bolnavă, exclamă prietena ei. Mai tîrziu după ce se urcă în barcă, îi spuse lui Ralph că probabil n-o putea suferi şi că dorea s-o înece.

— A, nu, spuse Ralph. Îmi rezerv victimele pentru o tortură mai lentă. Şi dumneata ai fi una atît de interesantă !

— Dumneata mă torturezi într-adevăr ; pot spune asta. Dar eu constitui un şoc pentru prejudecăţile dumitale ; asta cel puţin e o consolare.

— Prejudecăţile mele ? N-am absolut nici o prejudecată. Poţi găsi la mine sărăcie intelectuală.

— Cu atît mai ruşinos pentru dumneata ; eu am cîteva delicioase. Bineînţeles că îţi stric flirtul, sau cum vrei să-l numeşti, cu verişoara dumitale ; dar nu-mi pasă de asta, căci îi aduc un serviciu, încercînd să te fac să vorbeşti despre dumneata. Va vedea cît eşti de lipsit de fond.

— A, fă-mă să vorbesc despre mine ! exclamă Ralph. Atît de puţini sînt aceia care s-ar obosi să încerce.

În această investigaţie domnişoara Stackpole părea să nu cruţe nici un efort ; recurgînd în mare măsură, de cîte ori se ivea ocazia, la procedeul natural al interogării. În ziua următoare era vreme rea şi după-amiază tînărul, pentru ca Henrietta să nu se plictisească, se angajă să-i arate tablourile. Henrietta se plimbă alături de el prin galeria lungă, în timp ce Ralph îi arătă principalele ei podoabe, menţionînd pictorii şi subiectele zugrăvite. Domnişoara Stackpole privi tablourile în tăcere deplină, fără să-şi dea vreo părere, şi Ralph fu satisfăcut văzînd că nu scotea nici una din acele mici exclamaţii tip ce exprimau încîntare şi pe care vizitatorii Gardencourt-ului le ofereau cu atîta dărnicie. Această tînără domnişoară, la drept vorbind, se preta foarte puţin la folosirea termenilor convenţionali ; era ceva zelos şi plin de inventivitate în tonul ei, care uneori, în deliberarea lui încordată, dădea impresia unei persoane de înaltă cultură ce vorbea o limbă străină. Ralph află ulterior că fusese cîndva critic de artă la un ziar din cealaltă parte a lumii ; dar nu părea, cu toate acestea, să poarte în buzunare ceva din mărunţişul admiraţiei. Deodată, după ce el îi atrase atenţia asupra unui admirabil Constable, se întoarse şi îl privi de parcă el însuşi ar fi fost un tablou.

— Întotdeauna îţi petreci timpul în acest fel ? întrebă ea.

— Rar mi se întîmplă să-l petrec atît de plăcut.

— Ei, înţelegi ce vreau să spun — fără o ocupaţie precisă.

— Ah, spuse Ralph, sînt cel mai leneş om din lume. Domnişoara Stackpole îşi îndreptă din nou privirile spre Constable şi Ralph îi abătu atenţia spre un mic Lancret din apropiere care reprezenta un domn îmbrăcat în jiletcă trandafirie, cu guler încreţit şi ciorapi, rezemat de piedestalul statuii unei nimfe, într-o grădină, şi cîntînd la chitară pentru două doamne aşezate pe iarbă. Pentru mine acesta e idealul unei ocupaţii precise, spuse el.

Domnişoara Stackpole se întoarse din nou spre el şi deşi ochii ei zăboviseră asupra tabloului, Ralph îşi dădu seama că nu-l înţelesese de fapt. Se gîndea la ceva mult mai serios.

— Nu înţeleg cum poţi să-ţi împaci conştiinţa cu o asemenea idee.

— Dragă domnişoară, eu nu am conştiinţă !

— E bine, îţi recomand să-ţi cultivi una. O să ai nevoie de ea data viitoare cînd vei veni în America.

— Probabil că n-am să mai vin niciodată.

— Îți este rușine să te arăți ?

Ralph reflectă cu un zîmbet blînd.

— Cred că dacă cineva nu are conștiință, nu are nici rușine.

— Dumneata ai foarte multă îndrăzneală, declară Henrietta. Consideri că e bine să renunți la țara ta ?

— Omul nu poate renunța la țara lui după cum nu poate renunța la bunică. Ambele sînt anterioare alegerii — elemente care intră în alcătuirea lui și care nu se pot elimina.

— Înseamnă că ai încercat și ai fost învins. Ce gîndesc cei de aici despre dumneata ?

— Sînt încîntați de mine.

— Asta din cauză că te ploconești în fața lor.

— A, încearcă să explici puțin această încîntare și prin farmecul meu natural ! suspină Ralph.

— Nu știu nimic despre farmecul dumitale natural. Dacă ai vreun farmec, este cu totul nenatural. Este în întregime dobîndit — sau trăind aici, ai încercat din răsputeri să-l dobîndești. Nu spun că ai izbutit. Este în orice caz un farmec pe care eu nu-l apreciez. Caută să devii folositor într-un fel și apoi vom sta de vorbă.

— Bine, spune-mi ce să fac, spuse Ralph.

— Pentru început, pleacă direct acasă.

— Da, înțeleg. Și apoi ?

— Apucă-te imediat de ceva.

— Bine, dar de ce să mă apuc ?

— De orice dorești, de vreme ce te apuci. Vreo nouă idee, vreo muncă însemnată.

— E tare greu să te apuci ? se interesă Ralph.

— Nu este dacă pui suflet în ceea ce faci.

— Ah, sufletul meu, spuse Ralph. Dacă depinde de inimă...! N-ai inimă ?

— Am avut acum cîteva zile, dar am pierdut-o.

— Nu ești serios, remarcă domnișoara Stackpole ; asta-i pricina cu dumneata. Dar totuși peste o zi sau două binevoi să se preocupe din nou de situația lui și cu această ocazie atribui o altă cauză îndărătniciei lui misterioase. Știu eu care-i pricina cu dumneata, domnule Touchett, spuse ea. Îți închipui că ești prea bun pentru a te căsători.

— Mi-am închipuit pînă cînd te-am întîlnit pe dumneata, domnișoară Stackpole, răspunse Ralph ; apoi mi-am schimbat deodată părerea.

— O, pfu ! exclamă cu ciudă Henrietta.

— Atunci mi s-a părut, spuse Ralph, că nu sînt destul de bun.

— Te-ar schimba în bine. În afară de asta, e de datoria dumitale.

— Ah, exclamă tînărul, omul are atîtea datorii ! E şi asta o datorie ?

— Fireşte că este — n-ai ştiut pînă acum ? E de datoria fiecăruia să se căsătorească.

Ralph reflectă un moment : era dezamăgit, Miss Stackpole începea să-i placă ; dacă nu era o femeie fermecătoare, cel puţin făcea parte din categoria „soiului" de treabă. Nu era distinsă, dar, după cum se pronunţase Isabel, era bravă : intra în cuşti, flutura bice ca o îmblînzitoare într-un costum strălucitor. N-o credea în stare de şmecherii vulgare, însă aceste ultime cuvinte ale ei făceau notă discordantă. Cînd o femeie tînără candidată la măritiş depune insistenţe matrimoniale pe lîngă un tînăr liber, cea mai clară explicaţie a comportamentului ei nu este dată de impulsul altruistic.

— A, da, în privinţa asta sînt multe de spus, zise Ralph.

— Poate, dar acesta e lucrul principal. Trebuie să-ţi spun că îmi pari extrem de egoist văzîndu-te că umbli singur singurel, de parcă nici o femeie nu e destul de bună pentru dumneata. Crezi că eşti mai bun decît oricine pe lume ? În America oamenii au obiceiul să se căsătorească.

— Dacă e de datoria mea, întrebă Ralph, nu este prin analogie şi a dumitale ?

Suprafeţele oculare ale domnişoarei Stackpole captară lumina soarelui, fără să clipească.

— Vrei cu orice preţ să găseşti un cusur în judecata mea ? Binînţeles că şi eu am dreptul să mă căsătoresc ca oricine altul.

— Ei, atunci, zise Ralph, n-o să-ţi spun că mă deranjează să te văd necăsătorită. Mai degrabă mă bucură.

— Nu eşti serios încă. Nu vei fi niciodată.

— N-ai să crezi că m-am făcut serios nici în ziua cînd îţi voi spune că doresc să renunţ la obiceiul de a umbla singur ?

Domnişoara Stackpole îl privi o clipă într-un fel ce părea să vestească un răspuns care, strict vorbind, putea fi numit încurajator. Dar spre marea lui mirare, această expresie se transformă deodată într-o aparenţă de îngrijorare şi chiar de resentiment.

— Nu, nici măcar atunci, răspunse ea sec. După care se depărtă.

— Nu simt pasiune pentru prietena ta, îi spuse Ralph Isabelei în seara aceea, deşi am discutat azi dimineaţă cîtva timp despre această problemă.

— Ai spus ceva ce nu i-a plăcut, răspunse fata.

Ralph o privi mirat.

— S-a plîns de mine ?

— Mi-a spus că i se pare că în tonul cu care europenii vorbesc femeilor există ceva foarte vulgar.

— Mă numeşte european ?

— Şi încă dintre cei mai răi. Zicea că i-ai spus un lucru pe care un american nu l-ar fi spus niciodată. Dar n-a repetat ce anume.

Ralph izbucni într-un hohot de rîs.

— Ea e o combinaţie formidabilă. Credea că îi fac curte ?

— Nu ; chiar şi americanii fac asta, cred. Dar părea să aibă impresia că ai înţeles greşit ceea ce ţi-a spus şi că ai interpretat în chip nepoliticos intenţia ei.

— Credeam că mă cere în căsătorie şi am acceptat-o. A fost aceasta o nepoliteţe ?

Isabel zîmbi.

— A fost faţă de mine. Eu nu vreau să te căsătoreşti.

— Draga mea verişoară, cu voi nu mai ştie omul ce să se facă. Domnişoara Stackpole îmi spune că e o datorie de onoare a mea şi că, în general vorbind, este datoria ei să mă vadă că mi-o îndeplinesc !

— Are un mare simţ al datoriei, spuse Isabel grav. Îl are într-adevăr şi tot ceea ce zice de acolo provine. Tocmai de aceea îmi place Henrietta. Consideră că e nedemn din partea ta să ţii atîtea lucruri doar pentru tine. Asta voia să zică. Dacă ai crezut că încearcă să te atragă, te-ai înşelat foarte mult.

— E adevărat că totul părea ciudat, dar chiar am crezut că încearcă să mă atragă. Iartă-mi depravarea.

— Eşti foarte încrezut. Ea nu avea nici un interes şi nu şi-a închipuit că o vei considera în felul acesta.

— Trebuie să fii foarte modest cînd discuţi cu asemenea femei, spuse Ralph umil. Dar ea e un tip cu totul neobişnuit. Este prea personală — avînd în vedere că aşteaptă ca alţii să nu fie. Intră în casă, fără să bată la uşă.

— Da, mărturisi Isabel, nu recunoaşte îndeajuns existenţa ciocănaşelor de la uşă ; şi într-adevăr nu ştiu dacă nu le consideră ca pe nişte ornamente cam pretenţioase. Crede că uşa omului trebuie să stea întredeschisă. Dar totuşi îmi place.

— Şi totuşi o consider prea familiară, replică Ralph, fireşte oarecum stînjenit sub impresia că se înşelase de două ori în privinţa domnişoarei Stackpole.

— Cred că îmi place tocmai pentru că este cam vulgară, spuse Isabel zîmbind.

— Motivul tău ar flata-o !

— Dacă i-aş spune nu m-aş exprima în acest fel. I-aş spune că îmi place pentru că are în ea ceva din „popor".

— Ce ştii tu despre popor ? Şi dacă e vorba, ce ştie chiar şi ea ?

— Ştie foarte mult, iar eu ştiu destul pentru a simţi că ea este un fel de emanare a marii democraţii — a continentului, a ţării, a naţiunii. Nu vreau să spun că le însumează pe toate, deoarece i s-ar cere prea mult. Dar le sugerează ; le schiţează în mod viu.

— Îţi place deci din motive patriotice. Mi se pare că eu tocmai de aceea am de obiectat.

— Ah, spuse Isabel cu un suspin de bucurie. Îmi plac atîtea lucruri ! Dacă un lucru mă impresionează cu o anumită intensitate, îl accept. Nu fac pe grozava, dar cred că am un spirit destul de suplu. Îmi place ca oamenii să fie cu totul diferiţi de Henrietta — în genul surorilor lordului Warburton, de pildă. Atît timp cît mă uit la domnişoarele Molyneux, mi se pare că ele întruchipează un fel de ideal. Apoi apare Henrietta şi mă convinge imediat ; nu atît din respect pentru ea, cît din respect pentru ceea ce există dincolo de ea.

— Ah, vrei să spui, privind-o din spate, fu de părere Ralph.

— Are dreptate Henrietta, răspunse verişoara lui ; n-o să fii niciodată serios. Îmi place ţara mare care se întinde departe, dincolo de rîuri şi preerii, înflorind, cu zîmbet, şi continuînd pînă ce se opreşte la Pacificul verde ! O mireasmă tare, dulce şi proaspătă parcă se înalţă din ea, şi Henrietta — iartă-mi comparaţia — are ceva din mireasma aceea în veşmintele ei.

Isabel se îmbujoră puţin după ce sfîrşi acest discurs şi roşeaţa din obraji, împreună cu înflăcărarea ei momentană îi veneau atît de bine, încît Ralph o privi o clipă zîmbindu-i, după ce ea termină.

— Nu sînt sigur că Pacificul e chiar atît de verde, spuse el ; dar tu ești o tînără cu imaginație. Însă Henrietta miroase într-adevăr a Viitor — te doboară la pămînt, aproape !

Capitolul 11

DUPĂ CELE ÎNTÎMPLATE, RALPH SE hotărî să nu-i mai interpreteze greșit vorbele, nici chiar atunci cînd domnișoara Stackpole dădea foarte puternic impresia că erau la mijloc interesele ei. Își spunea că persoanele, în concepția acestei domnișoare, erau organisme simple și omogene și că, în ceea ce îl privea, era un reprezentant prea denaturat al naturii umane pentru a avea dreptul să o trateze în termeni de strictă reciprocitate. Își duse la îndeplinire hotărîrea cu mult tact și în noua situație tînăra nu găsi nici o piedică în exercitarea geniului ei de a cere informații fără nici o rezervă, modul obișnuit în care își manifesta încrederea. Situația ei la Gardencourt, deși Henrietta era apreciată după cum am văzut de Isabel, ea însăși apreciind foarte mult acel joc liber al inteligenței care, după părerea ei, făcea ca Isabel să-i fie o soră spirituală, precum și de domnul Touchett, care era venerabil în mod firesc și cu al cărui ton nobil era întru totul de acord — situația ei la Gardencourt spuneam, ar fi fost plăcută, dacă nu ar fi început s-o privească cu neîncredere irezistibilă pe acea cuconiță de care la început se socoti obligată să „țină cont" ca fiind stăpînă a casei. Descoperi în curînd că această obligație era dintre cele mai neînsemnate și că doamna Touchett se sinchisea foarte puțin de felul cum se comportă domnișoara Stackpole. Doamna Touchett o caracteriză Isabelei drept o aventurieră și o pisăloagă — cuvîntul aventurieră sunînd de obicei mai senzațional ; se miră cum de nepoată-sa își alesese o asemenea prietenă, iar apoi adăugă imediat că prietenii Isabelei erau o problemă care o privea personal și că ea niciodată nu încercase să-i placă pe toți sau s-o oblige pe fată să se limiteze la aceia care îi plăceau ei.

— Dacă ar fi să-i vezi numai pe aceia care îmi plac mie, ai avea o societate foarte restrînsă, draga mea, recunoscu sincer doamna Touchett ; și nu cred că îmi place vreun bărbat sau

femeie destul pentru ca să ţi-i recomand. Cînd e vorba de recomandat, nu e uşor. Nu-mi place domnişoara Stackpole — totul la ea mă nemulţumeşte ; discută aşa de mult şi de tare şi te priveşte de parcă tu ai dori să te uiţi la ea — ceea ce nu este adevărat. Sînt sigură că toată viaţa a trăit într-o pensiune şi detest manierele şi libertăţile din asemenea locuri. Întrebată dacă prefer manierele mele, pe care fără îndoială le consideri foarte proaste, îţi voi spune că le prefer incomparabil mai mult. Domnişoara Stackpole ştie că detest civilizaţia de pensiune şi de aceea mă detestă şi ea pe mine, fiindcă pe de altă parte ea o consideră ca cea mai înaltă din lume. I-ar plăcea casa de la Gardencourt mult mai mult dacă ar fi pensiune. Eu una găsesc că seamănă şi aşa prea mult cu o pensiune! De aceea noi două nu ne vom împăca niciodată şi n-are rost să încercăm.

Doamna Touchett avea dreptate cînd îşi închipuia că Henrietta o dezaproba, dar nu nimerise exact motivul. La o zi sau două după sosirea domnişoarei Stackpole, făcu nişte remarci jignitoare la adresa hotelurilor americane, care stîrniră o pornire de contraargumente din partea corespondentei ziarului *Interviewer*, căci în exerciţiul profesiunii ei cunoscuse în lumea din vest tot felul de caravan-seraiuri. Henrietta îşi exprimă părerea că hotelurile americane erau cele mai bune din lume, iar doamna Touchett, care nu de mult se luptase din nou cu ele, declară că erau cele mai proaste. Ralph, cu amabilitatea-i experimentată, fu de părere, pentru a potoli conflictul, că adevărul se situa între cele două extreme şi că localurile în cauză ar fi trebuit descrise ca potrivit de bune. Dar această contribuţie a lui Ralph fu respinsă de domnişoara Stackpole, cu dispreţ. Care va să zică, potrivit de bune! Dacă nu erau cele mai bune din lume, atunci erau cele mai proaste, căci în privinţa hotelurilor americane nu putea să existe nimic mediocru.

— Evident, judecăm din puncte de vedere deosebite, spuse doamna Touchett. Mie îmi place să fiu tratată ca individ ; dumitale îţi place să fii tratată ca „grup".

— Nu ştiu ce vreţi să spuneţi, zise Henrietta. Îmi place să fiu tratată ca doamnă americană.

— Bietele doamne americane! exclamă doamna Touchett, rîzînd. Ele sînt sclavele sclavilor.

— Ele sînt tovarăşele de viaţă ale oamenilor liberi, răspunse Henrietta.

— Sînt tovarăşele de viaţă ale servitorilor lor — camerista irlandeză şi chelnărul negru. Fac aceeaşi muncă.

— Numiţi slujitorii dintr-o casă americană „sclavi“ ? întrebă domnişoara Stackpole. Dacă acesta este felul în care doriţi să-i consideraţi, nu e de mirare că nu vă place America.

— Fără slujitori buni eşti nenorocit, spuse doamna Touchett cu seninătate. În America sînt foarte slabi. Eu am cinci excepţionali la Florenţa.

— Nu văd de ce vă trebuie cinci, zise Henrietta, neputînd să se abţină. Nu cred că mi-ar plăcea să văd cinci persoane în jurul meu, slujindu-mă.

— Îmi place să-i văd în această situaţie mai mult decît în altele, declară doamna Touchett cu tîlc.

— Ţi-aş plăcea mai mult dacă aş fi majordom, dragă ? întrebă soţul ei.

— Nu cred : n-ai avea de loc acea *tenue* necesară.

— Tovarăşele oamenilor liberi — îmi place domnişoară Stackpole, zise Ralph. E o prezentare frumoasă.

— Cînd am spus oameni liberi, nu m-am gîndit la dumneata, domnule !

Şi aceasta fu singura răsplată pe care Ralph o primi pentru complimentul său. Domnişoara Stackpole era contrariată ; credea evident că aprecierea doamnei Touchett asupra unei clase pe care în sinea ei o considera ca o misterioasă supravieţuire a feudalismului avea în ea ceva trădător. Poate din pricina că o apăsa acest gînd, trecură cîteva zile înainte de a-i spune Isabelei :

— Draga mea prietenă, mă întreb dacă nu devii necredincioasă.

— Necredincioasă ? Necredincioasă ţie, Henrietta ?

— Nu, asta ar fi foarte dureros, dar e vorba de altceva.

— Necredincioasă ţării mele, cumva ?

— A, sper că aşa ceva nu se va întîmpla niciodată. Cînd ţi-am scris din Liverpool, ziceam că am ceva anume să-ţi spun. Nu m-ai întrebat niciodată despre ce e vorba. Din cauză că ai bănuit ?

— Ce să bănuiesc ? Cred că nu am obiceiul de a bănui, spuse Isabel. Acum îmi aduc aminte de fraza aceea din scrisoarea ta, dar îţi mărturisesc că o uitasem cu desăvîrşire. Ce ai să-mi spui ?

Henrietta păru dezamăgită şi privirea ei fixă exprimă acest simţămînt.

— Nu întrebi aşa cum ar trebui — ca şi cum ai considera că este important. Te-ai schimbat — gîndurile îţi sînt în altă parte.

— Spune-mi despre ce e vorba şi o să mă gîndesc.

— O să te gîndeşti, într-adevăr ? De acest lucru vreau să fiu sigură.

— Nu-mi prea pot stăpîni gîndurile, dar o să mă străduiesc, spuse Isabel. Henrietta îşi îndreptă privirile asupra ei în tăcere, pentru un timp, iar în cele din urmă, Isabel pierzîndu-şi răbdarea o întrebă : Vrei poate să-mi spui că te căsătoreşti ?

— Numai după ce voi vedea Europa ! spuse domnişoara Stackpole. De ce rîzi ? continuă ea. Ceea ce vreau să-ţi comunic este că domnul Goodwood a venit pe acelaşi vapor cu mine.

— Ah ! răspunse Isabel.

— Bine zici. Am discutat mult cu el ; a pornit după tine.

— Ţi-a spus el ?

— Nu, nu mi-a spus nimic ; tocmai de aceea ştiu, zise Henrietta isteaţă. A spus foarte puţine lucruri despre tine, în schimb eu am vorbit mult.

Isabel aşteptă. Cînd auzi numele domnului Goodwood păli uşor.

— Regret foarte mult că ai făcut asta, observă Isabel în cele din urmă.

— Pentru mine a fost o bucurie şi îmi plăcea cum ascultă. Aş fi putut să vorbesc multă vreme unui asemenea interlocutor ; era atît de liniştit, atît de concentrat ; sorbea orice vorbă.

— Ce i-ai spus despre mine ? întrebă Isabel.

— I-am spus că te socotesc în general cea mai desăvîrşită fiinţă din cîte cunosc.

Îmi pare foarte rău. Are şi aşa o părere prea bună despre mine ; n-ar trebui să fie încurajat.

— Se prăpădeşte după puţină încurajare. Parcă îi văd şi acum faţa şi privirea gravă şi absorbită în timp ce vorbeam. N-am văzut niciodată un om urît arătînd atît de frumos.

— Are o minte foarte simplă, spuse Isabel. Şi nu e atît de urît.

— Nimic nu simplifică mai mult decît o mare pasiune.
— Nu e o mare pasiune ; sînt absolut sigură că nu este.
— N-o spui de parcă ai fi convinsă.
Isabel zîmbi glacial.
— O să i-o spun mai bine domnului Goodwood în persoană.
— O să-ţi dea prilejul în curînd, spuse Henrietta. Isabel nu răspunse acestei afirmaţii pe care prietena ei o rosti cu un aer foarte încrezător. Te va găsi schimbată, continuă ea. Te-a impresionat noua ambianţă.
— Se prea poate. Mă impresionează orice.
— Orice în afară de domnul Goodwood ! exclamă domnişoara Stackpole cu o veselie uşor răutăcioasă.
Isabel nu fu în stare nici măcar să-i răspundă printr-un zîmbet şi întrebă peste o clipă :
— Te-a rugat să-mi vorbeşti ?
— Nu atît prin cuvinte. Dar ochii lui mi-o cereau — şi strîngerea lui de mînă cînd şi-a luat rămas bun.
— Îţi mulţumesc. Şi Isabel se întoarse în altă parte.
— Da, eşti schimbată ; ai idei noi de cînd eşti pe aici, continuă prietena ei.
— Sper, zise Isabel ; omul trebuie să acumuleze cît mai multe idei noi cu putinţă.
— Da ; dar ele nu trebuie să intervină împotriva celor vechi, cînd cele vechi sînt cele bune.
Isabel se întoarse din nou spre ea.
— Dacă vrei să spui că eu am avut vreo idee în privinţa domnului Goodwood — ! Dar se poticni în faţa strălucirii implacabile a prietenei ei.
— Draga mea copilă, bineînţeles că l-ai încurajat.
Isabel avu o clipă pornirea de a respinge această acuză ; dar în loc de aceasta, răspunse îndată :
— E foarte adevărat. L-am încurajat. Apoi o întrebă dacă aflase de la domnul Goodwood ce intenţiona să facă. Era o concesie făcută curiozităţii, căci nu-i plăcea să discute despre acest subiect şi apoi găsea că Henrietta era lipsită de delicateţe.
— L-am întrebat şi mi-a spus că intenţionează să nu facă nimic, răspunse domnişoara Stackpole. Dar nu-l cred : nu e el omul care să nu facă nimic. E om de acţiuni mari, îndrăzneţe. Orice i s-ar întîmpla va fi mereu în activitate şi orice ar face, va fi întotdeauna bine.

— Sînt absolut convinsă de asta. Cu toate că Henrietta nu era destul de delicată, pe Isabel o mişcă această declaraţie.

— A, va să zică, totuşi ţii la el! răsună vocea musafirei.

— Orice ar face, va fi întotdeauna bine, repetă Isabel. Cînd un om are o asemenea natură infailibilă, ce contează pentru el care sînt sentimentele altcuiva?

— Pentru el poate nu contează, dar contează pentru cel care le are.

— A, vrei să-mi spui cît contează pentru mine — nu despre asta e vorba acum, zise Isabel cu un zîmbet rece.

Da data aceasta prietena ei deveni gravă.

— În sfîrşit, nu mă priveşte; dar tu te-ai schimbat cu adevărat. Nu mai eşti aceeaşi de acum cîteva săptămîni şi domnul Goodwood o să observe. Trebuie să pice din zi în zi.

— Sper că o să mă urască în cazul acesta, spuse Isabel.

— Cred că doreşti tot atît de mult pe cît îl cred eu capabil de aşa ceva.

La această remarcă eroina noastră nu replică; îngrijorarea ce o cuprinse la vestea că domnul Goodwood se va prezenta la Gardencourt puse completă stăpînire pe ea. Căuta să se convingă totuşi că era imposibil şi mai tîrziu comunică această neîncredere prietenei ei. Cu toate acestea în următoarele patruzeci şi opt de ore se aştepta ca numele tînărului să-i fie anunţat. Presimţirea aceasta îi îngreuia sufletul; avea impresia că aerul era înăbuşitor, de parcă vremea ar fi urmat să se schimbe; şi vremea, social vorbind, fusese atît de favorabilă în timpul şederii Isabelei la Gardencourt, încît orice schimbare ar fi fost numai în rău. Suspensul acesta se risipi în ziua următoare. Se duse în parc în compania prietenosului Bunchie, şi după ce se plimbă o vreme distrată, dar plină de nelinişte, se aşeză pe o bancă în grădină, într-un loc de unde se zărea casa, sub un fag rămuros, şi cum era îmbrăcată într-o rochie albă împodobită cu panglici negre, forma, printre umbrele tremurînde, o imagine armonioasă şi plină de graţie. Cîteva clipe discută cu micuţul terier, în privinţa căruia propunerea unei posesiuni împărţite cu vărul ei fusese aplicată cît mai imparţial posibil — cu imparţialitatea pe care o permiteau simpatiile oarecum nestatornice şi schimbătoare ale lui Bunchie. Cu acest prilej, îşi dădu seama pentru prima oară de caracterul finit al intelectului lui Bunchie; pînă atunci o impresionase, dimpotrivă, amploarea lui. Se gîndi, în sfîrşit, că era mai bine să

ia o carte ; înainte, cînd își simțea inima grea, era în stare, cu ajutorul unui volum bine ales, să-și transpună centrul conștiinței în organul rațiunii pure. În ultima vreme era de netăgăduit că literatura i se părea o lumină tot mai slabă și chiar după ce își aminti că biblioteca unchiului ei conținea seria completă a autorilor care nu trebuiau să lipsească din colecția nici unui gentleman, rămase nemișcată și cu mîinile goale, cu ochii aplecați pe iarba verde și răcoroasă a pajiștii. Meditațiile îi fură în curînd întrerupte de sosirea unui slujitor care îi înmînă o scrisoare. Scrisoarea purta ștampila Londrei, iar scrisul de pe plic îl cunoștea prea bine sugerîndu-i deosebit de viu vocea și figura celui ce o expediase și care îi era prezent în minte. Acest document se dovedi scurt și poate fi redat în întregime.

DRAGĂ DOMNIȘOARĂ ARCHER — Nu știu dacă ai aflat sosirea mea în Anglia, dar oricum ea nu poate să fie o surpriză pentru dumneata. Îți amintești că acum trei luni la Albany, cînd m-ai alungat, eu n-am fost de acord. M-am împotrivit. Dumneata puteai să accepți împotrivirea mea și să recunoști că aveam dreptate. Venisem pentru a te întîlni și cu speranța că îmi vei da voie să te conving ; aveam motive dintre cele mai întemeiate cînd nutream această speranță ; dar m-ai dezamăgit ; te-am găsit schimbată și n-ai putut să motivezi această schimbare. Ai recunoscut că nu erai rezonabilă și aceasta a fost singura concesie pe care ai vrut s-o faci ; dar era foarte ieftină, căci felul acela de a fi nu te caracterizează. Nu, dumneata nu ești și nu vei fi niciodată arbitrară sau capricioasă. De aceea cred că îmi vei permite să te văd din nou. Mi-ai spus că nu îți sînt dezagrebail și te cred ; căci nu văd de ce ți-aș fi. Mă voi gîndi întotdeauna la dumneata ; nu mă voi gîndi niciodată la altcineva. Am venit în Anglia doar pentru că știam că ești aici ; nu mai puteam sta acasă, după ce ai plecat ; țara îmi era nesuferită pentru că dumneata lipseai. Dacă îmi place acum această țară, este numai pentru că te afli dumneata în ea. Am mai fost în Anglia, dar nu mi-a plăcut prea mult. N-aș putea veni să te văd pentru o jumătate de oră ? Aceasta este în prezent dorința cea mai arzătoare a prietenului dumitale, care-ți rămîne mereu credincios,

Caspar Goodwood.

Isabel citi această misivă atît de atent, încît nu băgă de seamă pasul care se apropia pe iarba moale. Ridicînd privirea în timp ce împături scrisoarea în mod mecanic, îl zări pe lordul Warburton care stătea în fața ei.

Capitolul 12

PUSE SCRISOAREA ÎN BUZUNAR ȘI își întîmpină musafirul cu un zîmbet de bun venit, fără să trădeze vreo urmă de tulburare, mirîndu-se singură de calmul ei.

— Mi s-a spus că vă aflați aici, spuse lordul Warburton ; și pentru că nu e nimeni în salon și deoarece pe dumneavoastră vreau să vă întîlnesc, am venit fără alte formalități.

Isabel se ridică de pe bancă ; o clipă dori ca el să nu se așeze lîngă ea.

— Tocmai mergeam spre casă.

— Vă rog nu plecați ; e mult mai plăcut aici ; am venit călare de la Lockleigh ; e o zi minunată. Zîmbetul îi era deosebit de prietenos și agreabil și întreaga lui persoană părea să emane acea iradiere de bunăvoință și îndestulare care constituia farmecul primelor ei impresii despre el. Îl învăluia ca un nimb de vreme frumoasă de iunie.

— Să ne plimbăm puțin, spuse Isabel, simțind că musafirul venise cu o anume intenție pe care ea voia s-o evite, dar era totodată și curioasă să o cunoască. Îi trecuse prin minte o dată cam ce putea să fie și, după cum știm, se neliniștise întrucîtva atunci. Această neliniște se compunea din diverse elemente, dar nu toate erau dezagreabile ; le analiză timp de cîteva zile și reuși să separe ceea ce era plăcut de ceea ce era dureros în „curtea“ lordului Warburton. Tînăra domnișoară ar putea să apară unor cititori ca o ființă prea repezită și în același timp cu pretenții din cale afară de mari, dar această acuzație de pe urmă, dacă ar fi s-o credem adevărată, are cel puțin meritul de a o scuti de vina celei dintîi. Nu era dornică să se convingă de faptul că un magnat, cum auzise că i se zicea lordului Warburton, s-a îndrăgostit de ea ; o asemenea declarație din partea lui atrăgînd după sine de fapt mai multe întrebări decît răspunsuri. Avea puternica impresie că el era un „personaj“ și

se ocupase cu examinarea acestei imagini a lui. Cu riscul de a spori dovezile înfumurării ei, trebuie să spunem că existau momente cînd posibilitatea de a fi admirată de către un personaj reprezenta pentru ea o agresiune, aproape un afront care ajungea chiar s-o deranjeze. Nu cunoscuse pînă atunci un personaj; în viaţa ei nu existaseră asemenea personaje: probabil că nici nu se aflau astfel de oameni în ţara ei. Cînd se gîndise la indivizi excepţionali, pornise întotdeauna de la caracter şi inteligenţă — de la ceea ce putea să placă în privinţa minţii şi conversaţiei unui gentleman. Ea însăşi era o figură aparte — nu putea să nu-şi dea seama de aceasta; şi pînă atunci pentru ea viziunea asupra unei conştiinţe alese conţinea în mare măsură imagini morale — lucruri ce trebuiau să concorde cu sufletul ei sublim. Lordul Warburton i se înfăţişă înaintea ochilor, clar şi luminos, ca o întruchipare de atribute şi capacităţi ce nu se puteau măsura cu ajutorul acestei reguli simple, reclamînd un alt fel de apreciere — o apreciere pentru care Isabel, cu obiceiul ei de a judeca rapid şi nestînjenit, simţi că nu are răbdare. Părea să-i pretindă ceva ce nimeni altul, ca să zicem aşa, nu îndrăznise să-i ceară. Avea impresia că un magnat teritorial, politic şi social pusese la cale s-o atragă în sistemul în care el trăia şi se mişca oarecum pe nedrept. Un anumit instinct, care nu era năvalnic, ci persuasiv, îi spunea să reziste — îi şoptea că de fapt ea avea un sistem şi o orbită proprie. Îi mai spunea şi alte lucruri — lucruri care se contraziceau şi, în acelaşi timp, se confirmau unele pe altele: că a se încredinţa unui asemenea om nu era pentru o fată cel mai rău lucru din lume şi că ar fi fost foarte interesant să afle cîte ceva despre sistemul lui din punctul său de vedere; că, totuşi, pe de altă parte, va socoti că în mare măsură era doar o complicaţie de fiecare clipă şi că în întreg sistemul acesta era ceva rigid şi stupid care îl va face să-i devină o povară. Pe lîngă aceasta mai era un tînăr de curînd sosit din America, care nu avea nici un fel de sistem, dar avea un caracter despre care zadarnic s-ar fi autoconvins că lăsase asupra minţii ei o impresie slabă. Scrisoarea pe care o purta în buzunar îi amintea cu prisosinţă contrariul. Nu zîmbiţi, totuşi, îndrăznesc să repet, cînd vi se povesteşte de această tînără din Albany, care se întreba dacă să accepte sau nu un pair englez, înainte ca el să i se fi oferit şi care era înclinată să creadă că în general putea să aibă şanse şi mai bune în viaţă. Era o persoană de foarte bună credinţă

și dacă în gîndirea ei era multă nebunie, acelora care o judecă sever li se poate acorda satisfacția de a afla că mai tîrziu ea dobîndi o înțelepciune consecventă numai cu prețul unei nesocotințe, ce va constitui aproape un apel direct la milă.

Lordul Warburton părea dispus să se plimbe, să stea jos sau să facă orice ar fi propus Isabel, și o asigură de acest fapt cu obișnuitul său aer de a fi deosebit de bucuros să exercite o virtute socială. Cu toate acestea nu-și putea stăpîni emoțiile și pe cînd se plimba alături de ea în tăcere un moment, privind-o fără ca ea să știe, se observă o stînjeneală în ochii și în rîsul lui nemotivat. Da, desigur — am mai amintit acest fapt și putem să revenim la el pentru o clipă — englezii sînt cei mai romantici oameni din lume și lordul Warburton dădea tocmai un exemplu în această privință. Era pe cale să ia o hotărîre, care îi va uimi pe toți prietenii lui, nemulțumindu-i pe mulți dintre ei și care la prima vedere nu părea să fie prea strălucită. Tînăra domnișoară care pășea pe iarbă alături de el venise dintr-o țară ciudată de peste mări, despre care el știa multe lucruri ; antecedentele și relațiile ei erau foarte vagi în mintea lui, în afară de aspectul lor generic și ca atare se arătau distincte și neesențiale. Domnișoara Archer nu avea nici avere și nici genul de frumusețe care să îndreptățească un om în fața mulțimii și socoti că în total petrecuse cam douăzeci și șase de ore în compania ei. Chibzui totul — îndărătnicia impulsului care respinsese cele mai liberale posibilități de a ceda, și verdictul omenirii, exemplificat mai ales de acea jumătate a ei care avea judecata mai pripită : privise toate aceste lucruri drept în față ca apoi să le alunge din gîndurile sale. Nu-i păsa mai mult de ele decît de bobocul de trandafir de la butoniera hainei. E norocul omului care, aproape toată viața, s-a ferit fără efort să devină dezagreabil prietenilor săi, că la vremea cînd nu le mai poate face pe plac această atitudine nu este discreditată de asociații supărătoare.

— Sper că drumul pînă aici a fost plăcut, spuse Isabel care observă șovăiala celui ce o însoțea.

— Simplul motiv că mă purta spre locul acesta era suficient pentru a-l face plăcut.

— Vă place Gardencourt-ul atît de mult ? întrebă fata, din ce în ce mai sigură că voia să-i destăinuiască ceva ; nedorind să-l provoace dacă șovăia și dorind să-și păstreze în întregime

calmul raţiunii dacă el ar fi început să-i vorbească. Deodată îi trecu prin minte că situaţia în care se afla i-ar fi părut profund romantică, doar cu puţine săptămîni în urmă : parcul unei vechi vile englezeşti de ţară, dominat de figura unui „mare“ (cum credea ea) nobil pe cale de a face curte unei domnişoare care, observată mai îndeaproape, prezenta analogii considerabile chiar cu ea. Dar dacă ea era acum eroina situaţiei, nu era mai puţin adevărat că reuşea să o privească şi din afară.

— Nu ţin de loc la Gardencourt, spuse însoţitorul ei. Ţin numai la dumneavoastră.

— Mă cunoaşteţi de prea puţină vreme pentru a avea dreptul să vorbiţi astfel şi nu pot crede că sînteţi serios.

Isabel nu se îndoia cîtuşi de puţin de sinceritatea lordului Warburton şi de aceea cuvintele ei nu erau tocmai lipsite de prefăcătorie. Ele erau o recunoaştere a faptului — de care îşi dădea perfect seama — că ceea ce declarase el ar fi părut surprinzător unei lumi vulgare. Şi dacă părerea pe care şi-o formase deja că lordul Warburton nu era un om cu mintea fluşturatică n-ar fi putut s-o convingă îndeajuns de seriozitatea sentimentelor lui, tonul pe care îi răspunse fu o dovadă grăitoare în această privinţă.

— Dreptul cuiva în asemenea cazuri nu se măsoară cu timpul, domnişoară Archer ; el se măsoară cu simţirea însăşi. Dacă ar trebui să aştept trei luni ar fi acelaşi lucru; n-aş fi mai sigur de ceea ce vreau să spun decît sînt astăzi. V-am văzut foarte puţin, desigur, dar impresia mea datează chiar din prima oră cînd ne-am întîlnit. N-am pierdut timp şi m-am îndrăgostit de dumneavoastră chiar atunci ; la prima vedere, cum se spune în romane ; ştiu acum că aceste vorbe nu sînt o fantezie, şi de aici înainte o să am o părere mai bună despre romane. Cele două zile petrecute aici mi-au statornicit sentimentele ; nu ştiu dacă bănuiaţi, dar în timpul acela v-am acordat — mintal vorbind — cea mai mare atenţie. Nimic nu-mi scăpa din ceea ce făceaţi sau spuneaţi. Cînd aţi venit la Lockleigh mai deunăzi — sau mai bine zis cînd aţi plecat — eram absolut sigur. Totuşi, am hotărît să reflectez în continuare şi să dezbat cu mine însumi problema foarte amănunţit. Asta am şi făcut ; nimic altceva n-am făcut în zilele acestea ; eu nu mă înşel în astfel de situaţii ; sînt un animal cu multă judecată. Nu mă aprind uşor, dar cînd se întîmplă, totuşi, este pe viaţă. Este pe

viaţă, domnişoară Archer, este pe viaţă, repetă lordul Warburton pe tonul cel mai blînd, mai iubitor şi mai plăcut din cîte auzise Isabel vreodată şi privind-o cu ochi încărcaţi de lumina unei pasiuni care se purificase de elementele inferioare ale emoţiei — înflăcărarea, nestăpînirea, nesocotinţa — şi care ardea nepotolit ca o lampă într-un loc fără adiere.

Printr-un acord tacit, în timp ce el vorbea, încetiniră tot mai mult pasul, iar apoi, oprindu-se, el îi luă mîna.

— Ah, lord Warburton, ce puţin mă cunoaşteţi ! spuse Isabel foarte blînd. Tot atît de blînd îşi retrase mîna.

— Nu mă necăjiţi spunîndu-mi mereu că nu vă cunosc mai bine, căci acest lucru mă face şi aşa destul de nefericit ; n-am decît de pierdut prin asta. Tocmai de aceea vreau să vă cunosc şi cred că am ales calea cea mai bună. Dacă veţi vrea să-mi fiţi soţie, atunci vă voi cunoaşte, şi cînd o să vă spun toate impresiile mele bune despre dumneavoastră, n-o să mai puteţi zice că ele izvorăsc din ignoranţă.

— Dacă mă cunoaşteţi puţin, eu vă cunosc şi mai puţin, spuse Isabel.

— Vreţi să spuneţi că eu, spre deosebire de dumneavoastră, nu mă voi dovedi mai bun după o cunoaştere mai îndelungată ? A, da, se poate: Dar dacă vă vorbesc în felul acesta, gîndiţi-vă cît de hotărît sînt să încerc să fiu vrednic de dumneavoastră. Vă plac totuşi, nu-i aşa ?

— Foarte mult, lord Warburton, răspunse ea ; şi în clipa aceea îl plăcea nespus.

— Vă mulţumesc ; înseamnă că nu mă priviţi ca pe un străin. Cred într-adevăr că am făcut faţă celorlalte relaţii de viaţă în mod foarte onorabil, şi nu văd de ce n-aş fi la înălţime în noua relaţie prin care mă dăruiesc dumneavoastră — avînd în vedere că ţin mult mai mult la ea. Întrebaţi pe cei ce mă cunosc bine ; am prieteni care vor vorbi pentru mine.

— Nu am nevoie de recomandarea prietenilor, spuse Isabel.

— A, asta e minunat din partea dumneavoastră. Credeţi în mine.

— Absolut, declară Isabel. Plăcerea de a simţi că era adevărat îi invadă sufletul.

Lumina din ochii însoţitorului ei se transformă în zîmbet, iar apoi răspunse printr-o exclamaţie prelungă de bucurie.

— Dacă vă veţi înşela, domnişoară Archer, să pierd tot ce am !

Se întrebă dacă voia să-i aducă aminte că era bogat, dar numaidecît își dădu seama că nu aceasta i-a fost intenția. Trecea sub tăcere acest fapt, cum ar fi spus și el ; și la drept vorbind, putea să-l lase pe seama memoriei oricărui interlocutor al său, mai cu seamă cînd era vorba de cineva căruia îi oferea mîna. Isabel se rugase să rămînă calmă și mintea îi era destul de liniștită chiar și în timp ce asculta și se întreba cum era mai nimerit să răspundă acestei critici care se ivi pe neașteptate. Se întreba ce să-i răspundă. În primul rînd dorea să-i spună lucruri, dacă era posibil, nu mai puțin frumoase decît acelea pe care i le spusese el. Vorbele lui fuseseră pe deplin convingătoare ; simțea că ființa ei, într-un fel atît de misterios, însemna mult pentru el.

— Mulțumirea mea pentru propunerea dumneavoastră nu poate fi exprimată îndeajuns prin vorbe, răspunse în cele din urmă. Îmi face mare cinste.

— A, nu spuneți asta ! exclamă el vehement. Mă temeam că veți spune ceva în genul acesta. Nu văd legătura. Nu înțeleg de ce mi-ați mulțumi — eu sînt acela care se cade să vă mulțumească pentru că mi-ați dat ascultare : un om pe care îl cunoașteți atît de puțin și care vine cu o asemenea bombă ! E o problemă serioasă, desigur ; trebuie să recunosc că prefer s-o pun, decît să trebuiască să răspund eu. Dar felul în care m-ați ascultat — sau cel puțin faptul că m-ați ascultat — îmi dă oarecari speranțe.

— Nu sperați prea mult, spuse Isabel.

— O, domnișoară Archer ! murmură însoțitorul ei, zîmbind din nou, cu toată seriozitatea, de parcă o asemenea prevenire ar fi putut să fie rostită în glumă, ca o exuberanță a bucuriei.

— Ați fi foarte surprins dacă v-aș ruga să nu sperați de loc ? întrebă Isabel.

— Surprins ? Nu știu ce înțelegeți prin surprindere. N-ar fi vorba de asta ; ar fi un simțămînt mult mai grav.

Isabel păși mai departe ; cîteva clipe nu zise nimic.

— Sînt foarte sigură că, deși vă prețuiesc încă de pe acum, dacă v-aș cunoaște bine, aprecierea mea ar crește și mai mult. Dar nu sînt de loc sigură că dumneavoastră n-ați fi dezamăgit. Și asta n-o spun cîtuși de puțin dintr-o modestie convențională; sînt absolut sinceră.

— Sînt dispus să-mi asum riscul, domnişoară Archer, replică însoţitorul ei.

— Este o problemă serioasă, aşa cum spuneţi. Este o problemă foarte grea.

— Nu mă aştept, bineînţeles, la un răspuns imediat. Gîndiţi-vă atît cît veţi crede necesar. Dacă, aşteptînd, aş putea să cîştig, sînt bucuros să aştept vreme îndelungată. Dar nu uitaţi că, la urma urmelor, cea mai scumpă fericire a mea depinde de răspunsul dumneavoastră.

— Mi-ar părea foarte rău să vă ţin în aşteptare, spuse Isabel.

— O, nu vă gîndiţi la asta. Aş prefera să primesc un răspuns bun peste şase luni decît unul nefavorabil astăzi.

— Dar s-ar putea ca nici peste şase luni să nu fiu în stare să vă dau un răspuns pe care să-l socotiţi bun.

— De ce nu, dacă vă plac într-adevăr ?

— A, de asta să nu vă îndoiţi niciodată, spuse Isabel.

— Atunci, nu văd ce altceva aţi mai putea cere !

— Nu e vorba de ceea ce aş vrea să cer ; e vorba de ceea ce pot să dau. Nu cred că v-aş corespunde; nu cred, într-adevăr.

— Să nu vă faceţi gînduri din pricina aceasta. E o chestiune care mă priveşte doar pe mine. Nu e nevoie să fiţi o mai bună regalistă decît regele.

— Nu e numai asta, spuse Isabel ; dar nu sînt sigură că vreau să mă căsătoresc.

— Se prea poate să fie aşa. Fără îndoială că multe femei au început prin a gîndi în acest fel, spuse lordul, care, la drept vorbind, nu credea cîtuşi de puţin în axioma pe care o rosti, pentru a-şi ascunde teama. Dar sînt adesea convinse pînă la urmă.

— Asta pentru că doresc să fie ! şi Isabel rîse uşor.

Figura pretendentului ei se umbri şi o privi o clipă în tăcere.

— Faptul că sînt englez vă face să ezitaţi, mi se pare, spuse el îndată. Ştiu că unchiul dumneavoastră crede că ar trebui să vă căsătoriţi în ţara natală.

Isabel ascultă această declaraţie cu oarecare interes : nu-i trecuse prin minte niciodată că domnul Touchett ar fi putut să discute despre perspectivele ei matrimoniale cu lordul Warburton.

— Dînsul v-a spus ?

— Îmi aduc aminte că făcea odată această remarcă. Poate s-a referit la americani în general.

— Se pare că îi place foarte mult să locuiască în Anglia. Isabel vorbi într-un fel care ar fi putut să pară puțin răutăcios, dar care exprima atît impresia ei permanentă cu privire la mulțumirea pe care o manifesta domnul Touchett, cît și înclinația ei generală spre evitarea oricărei obligații de a adopta păreri înguste.

Răspunsul acesta dădu speranțe însoțitorului ei, care exclamă imediat călduros :

— A, dragă domnișoară Archer, bătrîna Anglie e o țară foarte bună, să știți ! Și va fi și mai bună după ce o s-o renovăm puțin.

— O, să n-o renovați, lord Warburton ; lăsați-o în pace. Îmi place așa cum este.

— Ei bine, dacă vă place, pricep din ce în ce mai puțin împotrivirea pe care o aveți față de propunerea mea.

— Mi-e teamă că n-o să vă pot face să înțelegeți.

— Ar trebui cel puțin să încercați. Pricep destul de ușor. Vă e teamă — teamă de climă ? Știți, am putea foarte bine să locuim în altă parte. Puteți alege orice climă din lume.

Aceste vorbe au fost rostite cu o sinceritate generoasă, care i se păru ca îmbrățișarea unor brațe puternice — ca un parfum risipit drept în obrazul ei de răsuflarea buzelor lui curate, parfum din nu știu ce grădini necunoscute, adus de nu știu ce brize înmiresmate. Ce n-ar fi dat în momentul acela să poată simți simplu și impetuos pornirea de a răspunde : „Lord Warburton, cred că mi-e cu neputință să fac ceva mai bun în această lume minunată decît să mă încredințez cu multă recunoștință loialității dumneavoastră." Dar deși era pierdută în admirația ocaziei care i se ivise, reuși să se retragă în umbra cea mai întunecată a ei, ca o ființă sălbatică prinsă într-o cușcă imensă. „Splendida" siguranță care i se oferea nu era totuși cea mai mare din cîte își putea închipui. Ceea ce se gîndi să răspundă în cele din urmă era ceva cu totul diferit — ceva care amîna necesitatea de a înfrunta criza în care se afla.

— Nu mi-o luați în nume de rău dacă am să vă rog să nu mai vorbiți astăzi despre această chestiune.

— Desigur, desigur ! exclamă lordul Warburton. N-aş vrea să vă plictisesc pentru nimic în lume.

— Vorbele dumneavoastră îmi dau mult de gîndit şi promit să le acord atenţia cuvenită.

— Asta e tot ceea ce vă cer bineînţeles — şi nu uitaţi că fericirea mea se află cu desăvîrşire în mîinile dumneavoastră.

Isabel ascultă cu respect deosebit acest avertisment, dar zise peste un minut :

— Trebuie să vă spun că o să mă gîndesc la o modalitate de a vă face cunoscut că ceea ce-mi cereţi este cu neputinţă — de a vă comunica acest lucru fără să vă fac nefericit.

— Nu există nici o modalitate de acest fel, domnişoară Archer. Nu vreau să spun că refuzul dumneavoastră mă va ucide ; nu voi muri din asta. Dar se va întîmpla ceva şi mai rău ; n-o să-mi mai găsesc nici un rost pe lume.

— Veţi trăi pentru ca să vă căsătoriţi cu o femeie mai vrednică decît mine.

— Nu spuneti asta, vă rog, zise lordul Warburton foarte grav. Nu e drept pentru nici unul dintre noi.

— Să vă căsătoriţi cu una mai nevrednică, atunci.

— Dacă există femei mai bune decît dumneavoastră, atunci eu le prefer pe cele rele. Altceva nu mai pot să spun, continuă el cu aceeaşi seriozitate. Gusturile nu se discută.

Felul lui grav o făcu să se simtă la fel de gravă şi îi ceru din nou să abandoneze discuţia deocamdată.

— O să vă vorbesc eu — foarte curînd. Poate vă voi scrie.

— Da, cum doriţi, răspunse el. Timpul care va trece pînă atunci mi se va părea oricum lung şi cred că va trebui să mă împac cumva şi cu asta.

— Nu vă voi ţine în aşteptare ; vreau numai să-mi adun minţile puţin.

El suspină trist şi se opri s-o privească o clipă, cu mîinile la spate, lovind scurt şi nervos cu cravaşa de vînătoare.

— Ştiţi că îmi este foarte teamă de — de remarcabila dumneavoastră minte ?

Biograful eroinei noastre n-ar putea să spună de ce, dar întrebarea aceasta o făcu să tresară şi îşi dădu seama că se îmbujorează. Îi înfruntă privirea o clipă, iar apoi pe un ton care aproape că îi implora compasiunea, exclamă în mod ciudat :

— Şi mie, milord !

Vorbele acestea nu-i stîrniră compasiunea ; toată compătimirea de care era în stare îi era necesară acasă.

— Ah ! aveţi milă, ai milă, murmură el.

— Cred că ar fi mai bine să plecaţi, spuse Isabel. Am să vă scriu.

— Foarte bine ; dar să ştiţi că voi veni să vă văd, indiferent ce-mi veţi scrie. Apoi căzu pe gînduri cu ochii aţintiţi pe figura atentă a lui Bunchie, care avea aerul că pricepuse toate cîte se spuseseră şi că nu băga în seamă indiscreţia, prefăcîndu-se deodată curios să vadă ce era cu rădăcinile unui stejar străvechi.

— Mai este ceva, continuă el. Ştiţi, dacă nu vă place cumva la Lockleigh — dacă vă închipuiţi că e un loc prea umed sau aşa ceva — nu e nevoie să vă apropiaţi nici la cincizeci de mile de el. Nu e umed, în treacăt fie zis, totuşi ; am pus să se examineze casa în amănunţime ; este în stare perfectă. Dacă totuşi nu vă este pe plac, să nu vă treacă prin minte că veţi locui vreodată acolo. În privinţa aceasta nu există dificultăţi ; sînt case destule. Mă gîndeam să vă spun aceasta într-o doară ; unora, ştiţi, nu le plac şanţurile de fortificaţii. La revedere.

— Ador şanţurile de fortificaţii, spuse Isabel. La revedere.

Lordul Warburton întinse mîna şi Isabel i-o dădu pe a ei o clipă — destul timp pentru ca el să-şi aplece capul frumos, descoperit, şi să i-o sărute. Apoi, stăpînindu-şi emoţia şi agitînd încă instrumentul de vînătoare, se depărtă în grabă. Evident, era adînc tulburat.

Şi Isabel era tulburată, dar întîmplarea n-o afectase aşa cum şi-ar fi imaginat. Ceea ce simţea nu era o mare răspundere, o mare dilemă în alegere. I se părea că nici nu era vorba de ales. Nu putea să se mărite cu lordul Warburton ; căsătoria se împotrivea oricăror idei luminoase despre libera explorare a vieţii, pe care le nutrise înainte sau le nutrea atunci. Trebuia să-i scrie acest lucru, trebuia să-l convingă, şi această datorie era destul de simplă. Dar ceea ce o frămînta în sensul că o umplea de uimire, era faptul că o costa atît de puţin să refuze o „şansă" strălucită. Orice s-ar zice, lordul Warburton îi oferise un prilej excepţional ; situaţia putea să prezinte oarecare neajunsuri, elemente apăsătoare, aspecte limitative sau să se dovedească a fi într-adevăr doar un calmant ameţitor. Dar nu făcu o nedreptate sexului feminin cînd se gîndi că nouă-

sprezece femei din douăzeci s-ar fi adaptat fără nici o strîngere de inimă. Atunci de ce nu i-a impus și ei în mod irezistibil? Cine era ea, ce era ea, ca să se considere superioară? Ce concepție despre viață și fericire și ce planuri avea care să se pretindă mai ample decît aceste prilejuri ample, fabuloase? Dacă refuza o asemenea situație, trebuia să îndeplinească fapte mărețe, ceva mai măreț. Biata Isabel găsea motiv să-și amintească din cînd în cînd că nu trebuia să fie prea mîndră și nimic nu putea fi mai sincer decît ruga ei de a fi izbăvită de o asemenea primejdie; izolarea și singurătatea mîndriei i se prezentau cu groaza unui loc pustiu. Dacă mîndria ar fi împiedicat-o să-l accepte pe lordul Warburton, o asemenea *bêtise*[1] ar fi fost complet deplasată; și era atît de conștientă de faptul că acest om îi plăcea, încît îndrăzni să se asigure că era la mijloc tocmai o duioșie și o înțelegere delicată a unor afinități. Îi plăcea prea mult pentru a se căsători cu el, acesta era adevărul; ceva îi spunea că există o eroare undeva în logica înflăcărată a propunerii — așa cum o vedea el — deși n-ar fi putut să pună vîrful degetului pe punctul sensibil; iar să năpăstuiești un om care oferea atît de mult cu o soție înclinată să critice, ar fi fost o faptă cu totul nedemnă. Și promisese că va reflecta asupra problemei și cînd, după plecarea lui, se îndreptă înapoi spre bancă unde o găsise el cufundată în meditație, părea că își ține făgăduiala. Dar nu era adevărat; se întreba dacă nu era cumva o ființă rece, crudă și înfumurată și cînd se ridică, în sfîrșit, și plecă iute spre casă se simți, așa cum îi spusese prietenului ei, înfricată de propria-i persoană.

Capitolul 13

ACEST SIMȚĂMÎNT ȘI NU DORINȚA de a cere sfaturi — nu avea nevoie de așa ceva — o îndemnă să-i vorbească unchiului ei despre ceea ce se petrecuse. Dorea să discute cu cineva; s-ar simți mai naturală, mai umană, și unchiul ei, în acest scop, i se prezenta într-o lumină mai atrăgătoare decît mătușa, sau prietena ei Henrietta. Vărul ei

[1] Prostie (franc.).

putea să fie, desigur, un confident ; dar ar fi trebuit să-şi calce pe inimă pentru a dezvălui acest deosebit secret lui Ralph. Astfel că în ziua următoare, după micul dejun, căută un prilej. Unchiul ei nu-şi părăsea niciodată apartamentul pînă după amiază, dar îşi primea amicii, cum le spunea el, în camera cu garderoba. Isabel se încadră în această clasă din care mai făceau parte fiul bătrînului, medicul său, slujitorul lui personal şi chiar şi domnişoara Stackpole. Doamna Touchett nu figura pe listă şi acest fapt o ajută să-l găsească mai uşor pe domnul Touchett singur. Şedea într-un scaun mecanic complicat la geamul deschis din camera sa, privind spre vest, unde erau parcul şi rîul, cu maldăre de ziare şi scrisori lîngă el. Bătrînul, cu toaleta proaspătă şi îngrijită, avea faţa netedă şi gînditoare, aşteptînd cu o expresie plină de bunăvoinţă.

Isabel puse problema fără înconjur.

— Cred că ar trebui să-ţi spun că lordul Warburton m-a cerut în căsătorie. S-ar cuveni să-i spun şi mătuşii : dar mi se pare că e mai bine să-ţi spun dumitale întîi.

Bătrînul nu se arătă mirat şi îi mulţumi pentru încrederea pe care i-o dovedea.

— Vrei să-mi spui dacă l-ai acceptat ? întrebă el apoi.

— Nu i-am dat încă un răspuns definitiv ; mi-am rezervat timp de gîndire, pentru a-i arăta că îi respect propunerea. Dar nu-l voi accepta.

Domnul Touchett nu făcu nici o observaţie ; se gîndea că, oricît l-ar fi interesat chestiunea, prieteneşte vorbind, nu era el chemat să spună cuvîntul hotărîtor.

— Ei, ţi-am spus eu că o să ai succes aici. Americancele sînt foarte apreciate.

— Foarte apreciate, într-adevăr. Dar cu riscul de a părea lipsită de gust şi recunoştinţă, nu cred că voi putea să mă mărit cu lordul Warburton.

— Bineînţeles, continuă unchiul ei, că un bătrîn nu poate să-şi dea păreri cînd e vorba de o domnişoară tînără. Îmi pare bine că nu m-ai întrebat înainte de a lua o hotărîre. Cred că ar trebui să-ţi spun, adăugă el rar, dar ca şi cum n-ar fi avut mare importanţă, că eu ştiu de toate acestea de trei zile.

— Despre starea de spirit a lordului Warburton ?

— Despre intenţiile lui, cum se zice pe aici. Mi-a scris o scrisoare frumoasă în care îmi spune toate acestea. Ai vrea să-i vezi scrisoarea ? întrebă bătrînul foarte amabil.

— Mulţumesc ; nu cred că m-ar interesa. Dar îmi pare bine că ţi-a scris ; a procedat bine şi, de altfel, era încredinţat că va face numai ceea ce e bine.

— A, mi se pare că îţi place lordul Warburton ! declară domnul Touchett. Nu e nevoie să te ascunzi.

— Îmi place foarte mult ; o recunosc fără înconjur. Dar acum nu vreau să mă căsătoresc cu nimeni.

— Crezi că ar putea să apară cineva care să-ţi placă mai mult ? Da, e posibil, spuse domnul Touchett, care părea că doreşte să-şi arate bunătatea faţă de Isabel căutînd parcă să-i uşureze luarea hotărîrii şi să găsească motive înveselitoare în acest scop.

— Nu-mi pasă dacă nu mai găsesc pe cineva. Îmi place lordul Warburton destul de mult. Păru că îşi schimbă brusc punctul de vedere, atitudine prin care uneori îşi uimea interlocutorii, ba chiar îi şi nemulţumea.

Dar asupra unchiului ei acest fapt părea să nu producă nici un efect.

— E un om desăvîrşit, reluă el pe un ton care ar fi putut să treacă drept încurajator. Scrisoarea lui a fost una dintre cele mai frumoase din cîte am primit în ultimele săptămîni. Cred că unul din motivele pentru care mi-a plăcut a fost că era vorba în ea numai despre tine ; vreau să spun în afară de partea în care scria despre el. Cred că ţi-a spus şi ţie.

— Mi-ar fi spus totul dacă aş fi vrut să-l întreb, spuse Isabel.

— Dar n-ai fost curioasă ?

— Curiozitatea mea n-ar fi avut rost — o dată ce am hotărît să-i refuz propunerea.

— N-ai găsit-o poate destul de atrăgătoare ? întrebă domnul Touchett.

Fata rămase tăcută o clipă.

— Cred că acesta a fost motivul, recunoscu ea îndată. Dar nu ştiu de ce.

— Din fericire, doamnele nu trebuie să dea motive, spuse unchiul ei. Există multe puncte atractive în această idee ; dar nu pricep de ce ne ademenesc englezii să ne părăsim ţara. Ştiu că noi încercăm să-i atragem spre America, dar asta o facem pentru că populaţia noastră este insuficientă. Aici sînt cam îngrămădiţi. Totuşi, presupun că există pretutindeni loc pentru tinere fermecătoare.

— Se pare că a fost loc şi pentru dumneata, spuse Isabel în timp ce ochii îi rătăceau peste spaţiile largi şi frumoase ale parcului.

Domnul Touchett zîmbi subtil şi cu înţeles.

— Găseşti loc oriunde, draga mea, dacă plăteşti. Uneori mă gîndesc că am plătit prea scump acest loc. Poate şi tu va trebui să plăteşti prea scump.

— Poate, răspunse fata.

Află în această idee un motiv mai precis de reflectare, decît putu să găsească în propriile ei gînduri, şi faptul că perspicacitatea binevoitoare a unchiului i se asocie în mine cu dilema ei, dovedi că Isabel era cuprinsă de emoţiile fireşti şi rezonabile ale vieţii şi că nu era de loc victimă a rîvnei intelectuale sau a unor ambiţii vagi — ambiţii care să depăşească chemarea minunată a lordului Warburton şi care să ajungă la ceva de nedefinit şi poate nu tocmai lăudabil. Dacă nedefinitul avea o oarecare influenţă asupra conduitei ei în această împrejurare, nu era vorba în nici un caz de ideea chiar şi neformulată a asocierii cu Caspar Goodwood. Şi dacă rezistase să fie cucerită de către generosul ei pretendent englez, era cel puţin tot atît de hotărîtă să nu cadă sub stăpînirea tînărului din Boston. După ce citi scrisoarea primită de la el, căută refugiu în adoptarea unui punct de vedere critic asupra sosirii lui în străinătate ; căci influenţa pe care o avea asupra ei, parcă o priva de simţămîntul libertăţii. Avea impresia unei prezenţe neînduplecate care dădea năvală în mod supărător în viaţa ei. Fusese obsedată în unele momente de imaginea şi primejdia dezaprobării lui şi se întrebase — o consideraţie pe care nu o acordase nimănui într-o asemenea măsură — dacă era de acord cu ceea ce făcea ea. Dificultatea consta în faptul că mai mult decît oricare dintre oamenii pe care îi cunoscuse, mai mult decît bietul lord Warburton (începuse să-l onoreze cu acest epitet), Caspar Goodwood exprima pentru ea o energie — o şi simţise ca pe o forţă — ce ţinea de însăşi natura lui. Nu era o chestiune de „avantaje“ — ci de spiritul din ochii lui care ardeau limpezi de parcă ar fi stat neobosit de veghe la un geam. Fie că era sau nu de acord, el insistase întotdeauna cu greutatea întregii lui puteri : chiar în relaţiile obişnuite pe care cineva le-ar fi avut cu el trebuia să ţină seama de acest fapt. Ideea unei libertăţi diminuate îi era deosebit de dezagreabilă în vremea aceea, căci tocmai dăduse un fel de impuls independenţei ei,

privind drept în față mita considerabilă a lordului Warburton, ca apoi s-o refuze. Uneori Caspar Goodwood părea să facă parte din destinul ei, să fie cea mai îndărătnică realitate din cîte cunoscuse ; în asemenea momente își zicea că ar fi putut să-l evite pentru o vreme dar că pînă la urmă trebuia să ajungă la o înțelegere cu el — o înțelegere care cu siguranță va fi în favoarea lui. Simțise impulsul de a se folosi de faptele care o ajutau să reziste unei asemenea obligații ; și acest impuls o determinase în mare măsură să accepte cu însuflețire invitația mătușii, într-o vreme cînd se aștepta din zi în zi să-l vadă pe domnul Goodwood, și fu bucuroasă că avea un răspuns gata pregătit la o întrebare pe care era sigură că i-o va pune. Cînd ea îi spusese la Albany, în seara vizitei doamnei Touchett, că în momentele acelea nu se simțea în stare să discute probleme dificile, uluită cum era de marea perspectivă imediată a „Europei" pe care i-o deschisese mătușa ei, el declară că aceasta nu era un răspuns ; iar acum pornise peste mări după ea, pentru a obține unul mai bun. Nu ne mirăm că pentru o tînără cu imaginație căreia Goodwood i se părea nestrămutat, el reprezenta un fel de soartă neîndurătoare : dar cititorul are dreptul să privească mai îndeaproape și mai clar.

Tatăl său fusese proprietarul unei bumbăcării binecunoscute în Massachusetts — un om care adunase o avere considerabilă. În prezent Caspar conducea fabrica în chip foarte judicios și cumpătat, așa încît în ciuda concurenței aprige și a unor ani slabi, reușise să-i mențină prosperitatea. Studiase la Harvard College unde însă își cîștigase renume mai degrabă ca gimnast și vîslaș decît ca spicuitor de cunoștințe mai variate. Mai tîrziu își dădu seama că și o cunoaștere mai fină putea să încovoaie, să smulgă și să forțeze — putea chiar, bătînd recordul, să realizeze isprăvi deosebite. Astfel își descoperi un ochi ager pentru misterul mecanicii și făcu o inovație în procesul de toarcere a bumbacului, care era acum aplicată pe scară largă și îi purta numele. Putea fi citit în ziare în legătură cu această avantajoasă descoperire ; și o asigură pe Isabel de adevărul acestui fapt, arătîndu-i în coloanele ziarului *Interviewer* din New York un articol exhaustiv despre patenta Goodwood — articol ce nu fusese scris de domnișoara Stackpole, cu toate că ea se arătase atît de prietenoasă în privința intereselor lui de ordin sentimental. Domnului Goodwood îi făceau plăcere lucrurile complicate și anevoioase ; îi plăcea

să organizeze, să se lupte, să administreze ; era în stare să-i facă pe oameni să acţioneze după voia lui, să aibă încredere în el, să păşească înaintea lui şi să-l apere. Aceasta era, cum s-ar zice, arta conducerii, care la el se mai baza pe o ambiţie îndrăzneaţă, dar cumpănită. Acei care îl cunoşteau bine ziceau că ar fi putut întreprinde acţiuni mai mari decît conducerea unei fabrici de bumbac ; Caspar Goodwood nu era om de vată şi prietenii lui erau convinşi că într-o bună zi, într-un fel sau altul, îşi va înscrie numele cu litere mari. Dar părea că ceva enorm şi tulbure, ceva întunecat şi urît va face apel la energia lui : la urma urmelor el nu era făcut pentru o tihnă meschină, pentru lăcomie şi cîştig, pentru o stare a cărei respiraţie vitală era tocmai reclama mereu prezentă. Isabelei îi plăcea să şi-l închipuie zburînd pe un cal avîntat, în vîrtejul unei lupte mari — o luptă asemănătoare Războiului civil, care ei îi adumbrise conştiinţa copilăriei, iar lui vara tinereţii.

În orice caz îi plăcea să şi-l reprezinte ca fiind din fire şi în realitate un animator de forţe — îi plăcea această imagine a lui mai mult decît alte trăsături ale caracterului sau înfăţişării sale. La fabrica de bumbac nu se gîndea de fel — patenta Goodwood nu-i însufleţea cîtuşi de puţin imaginaţia. N-ar fi vrut ca el să aibă nici cu un dram mai puţină bărbăţie, dar se gîndea uneori că ar fi mai drăguţ dacă, de pildă, ar fi arătat puţin mai altfel. Maxilarul îi era prea pătrat şi ferm, iar ţinuta prea dreaptă şi ţeapănă : aceste lucruri sugerau o lipsă de armonie cu ritmurile mai adînci ale vieţii. Apoi privea cu rezervă obiceiul lui de a se îmbrăca mereu în acelaşi fel ; nu că ar fi purtat tot timpul aceleaşi haine, căci, dimpotrivă, îmbrăcămintea lui arăta într-un fel prea nouă. Dar părea mereu aceeaşi : fasonul, materialul erau monoton de obişnuite. Îşi spusese de mai multe ori că aceasta era o obiecţie frivolă la adresa unei persoane de importanţa lui ; apoi se corectase zicîndu-şi că ar fi fost o obiecţie frivolă numai în cazul că ar fi fost îndrăgostită. Nu era îndrăgostită de el şi de aceea îşi permitea să-i critice defectele mici precum şi pe cele mari — acestea din urmă constînd în reproşul unanim că era prea serios, sau mai bine zis nu că era, deoarece nimeni nu poate fi, ci că fără îndoială, părea să fie. Îşi exprima dorinţele şi planurile prea simplu şi fără iscusinţă ; cînd te aflai singur cu el vorbea prea mult despre aceeaşi problemă şi cînd erau şi alţii de faţă prea puţin despre orice. Şi totuşi era o fiinţă

neasemuit de puternică şi integră — ceea ce conta atît de mult ; vedea diferitele părţi care îi alcătuiau fiinţa, aşa cum văzuse în muzee şi portrete părţile ce alcătuiau figura luptătorilor în armură — din plăci de oţel admirabil încrustate cu aur. Era foarte ciudat : unde era oare legătura reală între impresia şi fapta ei ? Caspar Goodwood n-a corespuns niciodată ideii ei despre o persoană încîntătoare şi credea că acesta era motivul pentru care îl critica atît de aspru. Totuşi, cînd lordul Warburton, care nu numai că întruchipa această idee, dar o şi extindea dincolo de limitele ei, îi ceru consimţămîntul, se simţi tot nemulţumită. Era, neîndoielnic, ciudat.

Simţămîntul inconsecvenţei ei nu o ajută să răspundă la epistola domnului Goodwood şi Isabel se hotărî să nu-l onoreze cu nici un răspuns o bucată de vreme. Dacă s-a hotărît s-o urmărească n-avea decît să suporte consecinţele ; în primul rînd putea să-şi dea seama cît de puţin o încînta venirea lui la Gardencourt. Era deja expusă incursiunilor unui pretendent în acest loc şi, deşi o admiraţie venită din diverse părţi ar fi putut s-o măgulească, era ceva vulgar în faptul de a te ocupa în acelaşi timp de doi admiratori atît de pasionaţi, chiar dacă această ocupaţie ar fi constat doar în respingerea lor. Nu-i răspunse domnul Goodwood ; dar după trei zile îi scrise lordului Warburton şi scrisoarea face parte din povestirea noastră.

„Stimate Lord Warburton — O îndelungă şi serioasă gîndire cu privire la propunerea pe care aţi avut bunătatea să mi-o faceţi zilele trecute n-a putut să-mi schimbe hotărîrea. Nu sînt în stare, într-adevăr îmi este cu neputinţă, să vă privesc ca pe un tovarăş de viaţă ; sau să-mi găsesc căminul în casa dumneavoastră — în diferitele case pe care le aveţi. Asemenea lucruri nu se pot explica şi v-aş ruga din suflet să nu mai reveniţi la problema pe care am dezbătut-o atît de amănunţit. Fiecare om îşi priveşte viaţa din punctul său de vedere ; acesta este privilegiul celor mai slabi şi mai umili dintre noi ; eu nu voi putea nicicînd să mi-o văd pe a mea în felul pe care mi l-aţi propus. Aş dori ca aceste rînduri să fie îndeajuns de grăitoare şi vă rog să mă credeţi că am reflectat asupra cererii dumneavoastră în căsătorie cu profundă consideraţie şi respectul ce i se cuvine. Cu aceeaşi deosebită stimă rămîn a dumneavoastră,

Isabel Archer."

În timp ce autoarea acestei misive se pregătea s-o expedieze, Henrietta Stackpole luă o hotărîre care nu suferea ezitări. Îl invită pe Ralph Touchett la o plimbare prin grădină și cînd acesta consimți să meargă, cu acea promptitudine care parcă dovedea tot timpul că se așteaptă la surprize mari, ea îl informă că dorea să-i ceară un serviciu. Putem mărturisi că, auzind acest lucru, tînărul șovăi ; căci avea impresia, după cum am văzut, că domnișoara Stackpole știa că profite de ocazie. Dar îngrijorarea lui era fără temei ; căci nu cunoștea nici aria, nici profunzimea indiscreției ei, și declară foarte politicos că era gata s-o servească. Îi era teamă de ea și îi spuse pe dată acest lucru.

— Cînd mă privești într-un anumit fel, îmi tremură genunchii și îmi pierd mințile ; mă înfior din cap pînă în picioare și nu cer decît să am putere pentru a-ți îndeplini poruncile. Ai un fel de a vorbi pe care nu l-am întîlnit la nici o femeie.

— Ei bine, replică Henrietta voioasă, dacă n-aș fi știut dinainte că încerci cumva să rîzi de mine, aș ști-o acum. Cad ușor în cursă, desigur — eu am fost crescută în cu totul alte idei și obiceiuri. Nu sînt obișnuită cu normele dumneavoastră arbitrare și în America nu mi s-a vorbit niciodată în felul în care mi-ai vorbit dumneata. Dacă vreun domn de acolo mi-ar vorbi în modul acesta n-aș ști ce să cred. Nouă, americanilor, ni se par toate mult mai firești și la urma urmelor sîntem mult mai simpli ; recunosc asta ; și eu sînt foarte simplă. Binînțeles că, dacă vrei să rîzi de mine, din cauza aceasta, n-ai decît ; dar cred că prefer să fiu eu însămi, decît să fiu ca dumneata. Sînt pe deplin mulțumită de mine ; nu vreau să mă schimb. Există mulți oameni care mă apreciază așa cum sînt. Este adevărat că aceia sînt oameni simpatici, americani proaspeți, care s-au născut liberi ! În ultima vreme Henrietta adoptase un ton de nevinovăție neputincioasă și de largă îngăduință. Vreau să mă ajuți puțin, continuă ea. Nu-mi pasă cîtuși de puțin dacă, făcînd aceasta, te vei amuza pe socoteala mea ; sau mai degrabă sînt absolut de acord ca răsplata să-ți fie acest amuzament. Vreau să mă ajuți în privința Isabelei.

— Ți-a făcut vreun rău ? întrebă Ralph.

— Dacă ar fi așa cum zici, nu mi-ar păsa și nu ți-aș spune-o niciodată. Dar mi-e teamă că își face ei rău.

— E foarte posibil, cred, spuse Ralph.

Cea care îl însoţea se opri pe aleea din grădină, fixîndu-l cu o privire care îl zăpăci.

— Te-o fi amuzînd şi asta poate. Ai un fel de-a vorbi ! N-am întîlnit pe nimeni atît de indiferent.

— Faţă de Isabel ? Asta nu !

— Ei bine, sper că nu te-ai îndrăgostit de ea.

— Cum aş putea, cînd sînt îndrăgostit de altcineva ?

— Acel Altcineva eşti dumneata ! declară domnişoara Stackpole. Să-ţi fie de bine ! Dar dacă vrei măcar o dată în viaţă să fii serios, ai ocazia acum ; şi dacă ţii într-adevăr la verişoara dumitale, poţi s-o dovedeşti acum. Nu mă aştept de la dumneata s-o înţelegi ; aş cere prea mult. Nici nu e nevoie de aşa ceva pentru ca să faci ceea ce te rog. O să te informez despre ce este vorba.

— Îmi pare grozav de bine ! exclamă Ralph. Eu voi fi Caliban [1], iar dumneata Ariel. [2]

— Nu eşti de loc precum Caliban, pentru că dumneata eşti sofisticat, iar Caliban nu era. Dar nu vreau să vorbesc despre personaje imaginare ; vorbesc despre Isabel. Isabel e teribil de reală. Vreau să-ţi spun că o găsesc îngrozitor de schimbată.

— Vrei să zici, de cînd ai venit la noi ?

— De cînd am venit şi pînă atunci. Nu mai este fiinţa minunată de mai înainte.

— Cum era în America ?

— Da, în America. Cred că ştii că vine de acolo. Acesta e adevărul, n-are încotro.

— Vrei s-o schimbi la loc ?

— Bineînţeles, şi vreau să mă ajuţi.

Ah, spuse Ralph, dar eu sînt numai Caliban ; nu sînt Prospero [3].

[1] Caliban — personaj fantastic din piesa *Furtuna* de Shakespeare. Gnom monstruos, plin de maliţiozitate infernală, Caliban este personificarea brutei răufăcătoare.

[2] Ariel — Spiritul aerului în piesa *Furtuna*.

[3] Prospero — personaj din *Furtuna*. Duce, exilat din Milano, şi magician, trăieşte cu fiica lui Miranda într-o insulă pustie unde, prin vrăjile sale şi cu ajutorul lui Ariel, îşi întîlneşte duşmanii, îi învinge, dar pînă la urmă îi iartă.

— Ai fost Prospero îndeajuns pentru a o face să devină ceea ce este. Ţi-ai exercitat influenţa asupra ei de cînd e aici, domnule Touchett.

— Eu, dragă domnişoară Stackpole ? Nici pomeneală. Isabel Archer şi-a exercitat influenţa asupra mea — da ; şi-o exercită asupra tuturor. Eu am fost absolut pasiv.

— Atunci eşti prea pasiv. Ai face mai bine să te trezeşti şi să fii mai atent. Isabel se schimbă cu fiecare zi ; o ia razna — de-a dreptul spre mare. Am urmărit-o şi nu mi-e greu să văd. Nu mai este americana isteaţă de altădată. Începe să adopte alte păreri, alte concepţii, renunţînd la vechile idealuri. Eu vreau să salvez acele idealuri, domnule Touchett, şi aici ai putea să intervii şi dumneata.

— Nu în calitate de ideal, bineînţeles.

— Ei, sper că nu, răspunse Henrietta prompt. Tare mi-e teamă că se va mărita cu unul din europenii aceştia înfiorători, şi vreau s-o împiedic.

— Aha, înţeleg, exclamă Ralph, şi pentru a o împiedica, vrei să mă căsătoresc eu cu ea.

— Nu tocmai ; leacul acesta ar fi tot atît de rău ca şi boala, căci dumneata eşti exact tipul europeanului înfiorător, de care vreau s-o scap. Nu ; doresc să ai în vedere o altă persoană, un tînăr pe care ea l-a încurajat mult cîndva şi care acum i se pare că nu e destul de bun. Este un om excepţional şi un prieten foarte drag al meu şi aş dori mult să-l inviţi aici.

Ralph nu ştiu ce să mai creadă auzind toate acestea şi faptul că la început nu pricepu chestiunea în modul cel mai simplu nu prea este o dovadă a unui suflet pur. Considera situaţia ca fiind destul de încîlcită şi făcea greşeala de a crede că dorinţa domnişoarei Stackpole nu era dintre cele mai nevinovate de pe lumea asta. Ca o tînără femeie să ceară pentru un domn, pe care îl prezenta drept un foarte drag prieten de al ei, crearea unui prilej de a se face agreabil unei alte tinere femei, o tînără ale cărei gînduri pribegeau prin alte părţi şi care era mai atrăgătoare — acest fapt i se părea o anomalie ce pentru moment îi solicita întreaga ingeniozitate de interpretare. Era mai uşor să citeşti printre rînduri, decît să urmăreşti textul, şi a crede că domnişoara Stackpole dorea ca tînărul să fie invitat la Gardencourt pentru ea denota nu atît vulgaritate, cît o minte tulburată. Ralph a fost salvat însă de la acest act scuzabil de vulgariate, şi a fost salvat printr-o forţă pe care

n-am putea-o numi decît inspirație. Fără alte lămuriri asupra problemei, avu deodată convingerea că ar fi fost o nedreptate capitală față de corespondenta ziarului *Interviewer* să atribuie un motiv reprobabil vreunuia din actele sale. Această convingere îi trecu prin minte ca un fulger ; a fost poate însuflețită de strălucirea pură a privirii imperturbabile a acestei tinere domnișoare. O clipă răspunse acestei înfruntări, conștient, rezistînd pornirii de a se încrunta ca în fața unor aștri mari.

— Cine este domnul de care vorbești ?

— Domnul Caspar Goodwood — din Boston. A fost plin de atenție față de Isabel — cum nu se poate mai devotat. A pornit după ea și în prezent se află la Londra. Nu-i știu adresa, dar cred că pot s-o aflu.

— N-am auzit niciodată de el, spuse Ralph.

— Ei, cred și eu că n-ai auzit de toată lumea ; nici el nu cred că a auzit de dumneata ; dar acesta nu e un motiv pentru ca Isabel să nu se mărite cu el.

Ralph rîse îngăduitor și cu două înțelesuri.

— Ce pornită ești pe căsătorii ! Îți amintești că mai deunăzi voiai să mă căsătorești și pe mine ?

— Nu mai vreau acum. Dumneata nu știi să consideri cum se cuvine asemenea idei. Domnul Goodwood știe ; asta îmi place la el. E un om desăvîrșit și un gentleman perfect, iar Isabel știe asta.

— Îl iubește mult ?

— Dacă nu-l iubește ar trebui să-l iubească. El e îndrăgostit pînă peste cap de ea.

— Și dumneata dorești să-l chem aici, spuse Ralph pe gînduri.

— Ar fi un act de adevărată ospitalitate.

— Caspar Goodwood, continuă Ralph — e un nume cam neobișnuit.

— Nu-mi pasă de numele lui. Din partea mea ar putea să-l cheme și Ezekiel Jenkins. E singurul om demn de Isabel, din cîți cunosc.

— Ești o prietenă foarte devotată, spuse Ralph.

— Bineînțeles că sînt. Dacă spui asta pentru ca să mă acoperi de dispreț, nu-mi pasă cîtuși de puțin.

— N-o spun ca să te disprețuiesc ; dar mă impresionează foarte mult.

— Ești mai ironic decît oricînd, dar te sfătuiesc să nu rîzi de domnul Goodwood.

— Te asigur că sînt foarte serios ; ar trebui să-ți dai seama, spuse Ralph.

Într-o clipă însoțitoarea lui înțelese.

— Cred că ești ; acum ești prea serios.

— E greu să-ți intre cineva în voie.

— O, dar ești într-adevăr foarte serios. N-o să-l inviți pe domnul Goodwood.

— Nu știu, spuse Ralph. Sînt în stare de lucruri ciudate. Vorbește-mi puțin de domnul Goodwood. Cum se prezintă ?

— E tocmai opusul dumitale. Conduce o fabrică de bumbac ; o fabrică excelentă.

— Are maniere plăcute ? întrebă Ralph.

— Maniere splendide — în stilul american.

— Ar fi oare un membru agreabil al micului nostru cerc ?

— Nu cred că l-ar interesa prea mult micul nostru cerc. Și-ar concentra atenția asupra Isabelei.

— Și cum i-ar place verișoarei mele acest lucru ?

— Foarte posibil să nu-i placă de loc. Dar pentru ea va fi bine. Îi va rechema gîndurile.

— I le va rechema ? — De unde ?

— De pe meleaguri străine și alte locuri nefirești. Acum trei luni i-a dat domnului Goodwood toate motivele să înțeleagă că îl va accepta și nu e demn din partea Isabelei să-și trădeze un prieten adevărat, numai pentru că a schimbat decorul. Și eu am schimbat decorul și rezultatul este că țin mai mult la vechile relații decît oricînd. Cu cît va reveni mai curînd la vechiul decor, cu atît mai bine. O cunosc îndeajuns pentru a-mi da seama că nu va fi niciodată cu adevărat fericită aici și aș dori să-și creeze o legătură americană serioasă care va acționa ca un mijloc de protecție.

— Oare nu ești prea grăbită ? întrebă Ralph. Nu crezi că ar trebui să-i acorzi mai multe șanse în sărmana Anglie ?

— Șansa de a-și ruina viața tînără și luminoasă ? Niciodată nu ești prea grăbit cînd e vorba să salvezi o ființă valoroasă de la înec.

— După cîte înțeleg, spuse Ralph, dumneata vrei să-l împing pe domnul Goodwood peste bord după ea. Știi că n-am auzit-o niciodată pomenindu-i numele ?

Henrietta zîmbi radioasă.

— Sînt încîntată ; înseamnă că se gîndeşte mult la el.

Ralph păru să fie de acord cu ceea ce spunea ea şi se lăsă pradă gîndurilor în vreme ce însoţitoarea lui îl privea pieziş.

— Dacă l-aş invita pe domnul Goodwood, spuse el în sfîrşit, aş face-o pentru a mă certa cu el.

— Să nu faci una ca asta ; se va dovedi cu siguranţă că el e mai destoinic.

— Văd că faci totul pentru a mă convinge să-l urăsc ! Nu cred, într-adevăr, că pot să-l invit. Mi-e teamă să nu fiu bădăran faţă de el.

— Cum doreşti, replică Henrietta. Habar n-aveam că eşti îndrăgostit de ea.

— Crezi într-adevăr ? întrebă tînărul, ridicîndu-şi sprîncenele.

— Acestea sînt cel mai naturale vorbe pe care le-am auzit pînă acum de la dumneata ! Binecînţeles că aşa cred, spuse domnişoara Stackpole cu isteţime.

— Ei bine, conchise Ralph, pentru a-ţi dovedi că greşeşti, o să-l invit ; ca prieten al dumitale, bineînţeles.

— N-o să vină ca prieten al meu ; şi nu îl vei chema pentru a-mi dovedi mie că greşesc — ci pentru a-ţi dovedi dumitale !

Ultimele cuvinte ale domnişoarei Stackpole (după care se despărţiră) conţineau un adevăr pe care Ralph Touchett fu obligat să-l recunoască ; dar acest fapt potoli într-atîta înverşunarea unei recunoaşteri prea violente, încît deşi bănuia că era mai indiscret să-şi ţină cuvîntul dat, decît să-l calce, scrise domnului Goodwood un bileţel de şase rînduri, exprimînd plăcerea pe care o va avea domnul Touchett cel vîrstnic dacă domnul Goodwood va consimţi să vină în mijlocul societăţii de la Gardencourt, din care domnişoara Stackpole făcea parte ca membră de seamă. După ce a trimis scrisoarea pe adresa unui bancher pe care îl pomenise Henrietta, rămase în aşteptare. Auzea de această nouă şi formidabilă figură pentru prima dată ; deoarece cînd maică-sa pomeni ceva la sosire de un „admirator" de acasă al fetei, ideea i se păru lipsită de realitate şi nu se obosise să pună întrebări ale căror răspunsuri puteau să fie doar vagi şi neplăcute. Acum, această admiraţie din ţara natală care se concentra asupra verişoarei lui deveni mai concretă ; apărea sub forma unui tînăr care pornise după ea la Londra, conducea o bumbăcărie şi avea maniere în cel mai

splendid stil american. Ralph avea două teorii cu privire la acest intrus. Sau pasiunea lui era o confabulaţie sentimentală de-a domnişoarei Stackpole (exista întotdeauna un fel de înţelegere tacită între femei, izvorîtă din solidaritatea sexului, conform căreia îşi descopereau şi inventau iubiţi), iar în acest caz Caspar Goodwood nu era de temut şi probabil că nu va accepta invitaţia ; sau va accepta invitaţia şi cu această ocazie se va dovedi o creatură prea iraţională pentru a merita să te gîndeşti la el. A doua ipoteză a argumentaţiei lui Ralph putea să pară incoerentă ; dar ea exprima convingerea lui că dacă pe domnul Goodwood îl interesa Isabel atît de serios cum susţinea domnişoara Stackpole, nu va fi dispus să vină la Gardencourt chemat de ea. „Presupunînd acest lucru, îşi spuse Ralph, el trebuie s-o considere drept un spin pe mlădiţa trandafirului său ; ca mijlocitoare trebuie s-o socotească lipsită de tact."

Două zile după ce trimise invitaţia, primi o foarte scurtă notă de la Caspar Goodwood, în care-i mulţumea şi-şi exprima regretul că alte angajamente îl împiedicau să vină la Gardencourt, transmiţînd totodată multe complimente domnişoarei Stackpole. Ralph înmînă bileţelul Henriettei, care, după ce îl citi, exclamă :

— Un om mai formalist n-am văzut în viaţa mea !

— Mi se pare că nu-l interesează chiar atît de mult verişoara mea, cum îţi închipui, observă Ralph.

— Nu, nu e vorba de asta ; e un motiv mai subtil la mijloc. Are o natură profundă. Dar sînt hotărîtă să-i cercetez adîncimile şi îi voi scrie pentru a vedea ce intenţii are.

Refuzul de a primi invitaţia lui Ralph era oarecum derutant ; din momentul cînd refuză să vină la Gardencourt, prietenul nostru începu să-i acorde importanţă. Ce îl privea pe el — se întreba în sinea lui — dacă admiratorii Isabelei erau aventurieri sau nişte molii ? Nu erau rivalii săi şi n-aveau decît să-şi pună în acţiune geniul. Totuşi era foarte curios să afle rezultatul cercetării promise de domnişoara Stackpole asupra cauzelor rigidităţii domnului Goodwood — o curiozitate nesatisfăcută deoarece cînd trei zile mai tîrziu o întrebă dacă scrisese la Londra, Henrietta n-a avut încotro şi a recunoscut că-i scrisese în zadar. Domnul Goodwood nu i-a răspuns.

— Cred că reflectează asupra problemei, spuse ea : chibzuieşte totul cu atenţie ; nu e de loc repezit. Dar sînt obişnuită să mi se răspundă la scrisori în aceeaşi zi. În orice caz îi

propuse numaidecît Isabelei să întreprindă amîndouă o excursie la Londra.

— Drept să-ţi spun, remarcă ea, eu nu prea văd multe pe aici, şi cred că nici tu. N-am văzut nici măcar pe aristocratul acela — cum îl cheamă ? — pe lordul Warburton. Se pare că vă ocoleşte grozav.

— Am aflat că lordul Warburton vine mîine la noi, răspunse prietena ei, care primise o notă din partea proprietarului de la Lockleigh, ca răspuns la scrisoarea ei. Vei avea ocazia să-l întorci şi pe faţă şi pe dos.

— Ar putea să fie de ajuns pentru un articol, dar ce contează un articol cînd vrei să scrii cincizeci ? Am descris întreg peisajul dimprejur şi am trăncănit despre toate bătrînele şi măgarii de pe aici. Dar orice ai spune, peisajul nu poate da viaţă unui articol. Trebuie să mă întorc la Londra şi să culeg cîteva impresii din viaţa reală. Am stat acolo doar trei zile, timp insuficient pentru a lua contact cu realitatea.

Deoarece Isabel, în drumul ei de la New York la Gardencourt, rămăsese şi mai puţin timp în capitala britanică, propunerea Henriettei de-a face o călătorie de agrement la Londra părea foarte binevenită. Era o sugestie minunată ; Isabel era curioasă să vadă tumultul londonez care i se contura în toată bogăţia şi vastitatea lui. Îşi discutară în fel şi chip planurile, lăsîndu-se în voia închipuirilor romantice. Vor locui la un han vechi şi pitoresc — la unul din hanurile descrise de Dickens — şi se vor plimba prin oraş în trăsurile acelea încîntătoare. Henrietta era femeie de litere şi marele avantaj al unei scriitoare era că putea să meargă oriunde şi să facă orice. Vor cina la o cafenea şi după aceea vor merge la teatru ; vor vizita Westminster Abbey şi Muzeul britanic şi vor afla unde a trăit doctorul Johnson, şi Goldsmith, şi Addison. Isabel deveni nerăbdătoare şi în curînd dezvălui frumosul proiect lui Ralph, dar acesta pufni într-un rîs care nu prea exprima simpatia la care se aşteptase Isabel.

— Ce plan grozav ! spuse el. Vă sfătuiesc să mergeţi la Duke's Head din Covent Garden, un loc accesibil, nepretenţios şi vechi, iar eu am să vă şi înscriu la clubul meu.

— Vrei să zici că nu se cuvine ? întrebă Isabel. Doamne, dar aici nu se cuvine nimic ? Cu Henrietta pot merge oriunde ; ea nu se lasă stînjenită de asemenea considerente. A străbătut

întreg continentul Americii şi poate cel puţin să se orienteze în această minusculă insulă.

— Ei atunci, spuse Ralph, să profit şi eu de protecţia ei şi să merg la Londra. S-ar putea să nu mai am niciodată posibilitatea de a călători într-o asemenea securitate !

Capitolul 14

DOMNIŞOARA STACKPOLE AR FI fost imediat gata de plecare ; dar Isabel fusese, după cum am aflat, anunţată că lordul Warburton va veni din nou la Gardencourt şi considera că era de datoria ei să rămînă să-l întîlnească. Timp de patru sau cinci zile nu-i răspunse la scrisoare ; apoi îi scrise doar cîteva rînduri pentru a o anunţa că va veni să ia prînzul la ei, peste două zile. În aceste amînări şi întîrzieri exista ceva care o afecta şi îi reînvia simţămîntul că el dorea să fie înţelegător şi cu răbdare, să nu pară prea dur prin insistenţă ; o consideraţie cu atît mai mult studiată cu cît era sigură că lui îi „plăcea cu adevărat" persoana ei. Isabel i-a spus unchiului despre scrisoarea pe care o primise şi că lordul Warburton intenţiona să le facă o vizită ; ca urmare, bătrînul îşi părăsi camera mai curînd decît de obicei şi îşi făcu apariţia la masa de orele două. Acesta nu era de loc un act de vigilenţă din partea lui, ci rezultatul credinţei sale binevoitoare că, fiind prezent, putea să acopere o eventuală retragere a lor, în caz că Isabel ar fi dat din nou ascultare nobilului musafir. Acel personaj venise cu trăsura de la Lockleigh, împreună cu sora lui mai mare, o măsură dictată probabil de reflexii asemănătoare cu cele ale domnului Touchett. Cei doi musafiri fură prezentaţi domnişoarei Stackpole care, la masă, şedea lîngă lordul Warburton. Isabel, care era nervoasă şi nu avea chef să discute din nou problema deschisă de el atît de prematur, nu putea să nu admire stăpînirea de sine şi voioşia lordului Warburton ; în acest fel, îşi masca domnia-sa pe deplin sentimentele pe care era firesc să-şi închipuie că le avea în prezenţa ei. Nici n-o privea, nici nu-i vorbea şi singurul semn al emoţiei sale era faptul că evita să-i întîlnească privirile. Avea pentru ceilalţi multe de spus

şi părea să savureze bucatele alegîndu-le cu atenţie. Domnişoara Molyneux, care avea o frunte netedă de călugăriţă şi purta la gît o cruce mare de argint, era în mod evident preocupată de Henrietta Stackpole asupra căreia îşi concentra mereu privirile într-un fel ce sugera conflictul dintre un sentiment de înstrăinare profundă şi o uimire galeşă. Dintre cele două domnişoare de la Lockleigh, ea îi plăcuse Isabelei cel mai mult ; în ea sălăşluia o lume de linişte ereditară. În afară de aceasta Isabel era sigură că fruntea ei senină şi crucea de argint aminteau de vreun ciudat mister anglican — probabil de vreo încîntătoare reinstituire a minunatului serviciu al canonicii. Se întreba ce ar fi crezut domnişoara Molyneux despre ea dacă ar fi ştiut că domnişoara Archer l-a refuzat pe fratele ei ; iar apoi avu certitudinea că domnişoara Molyneux nu va şti niciodată — că lordul Warburton nu-i spunea niciodată asemenea lucruri. O iubea pe sora lui şi era bun cu ea, dar în general nu-i spunea prea multe. Aceasta cel puţin era teoria Isabelei ; cînd, la masă fiind, nu lua parte la discuţii, obişnuia să creeze diferite teorii despre cei din jur. Potrivit Isabelei, dacă domnişoara Molyneux va afla vreodată de cele petrecute între domnişoara Archer şi lordul Warburton, va fi uluită de faptul că o fată ca ea n-a încercat să se ridice la o poziţie mai înaltă ; sau nu, mai degrabă (aceasta a fost ultima opinie a eroinei noastre) va avea de reproşat tinerei americane doar conştiinţa firească a inegalităţii.

Oricum s-ar fi folosit Isabel de ocaziile pe care le avea, Henrietta Stackpole nu era de fel dispusă să le neglijeze pe acelea în mijlocul cărora picase.

— Ştiţi că sînteţi primul lord pe care îl întîlnesc ? spuse prompt vecinului ei. Credeţi probabil că sînt foarte înapoiată.

— Aţi scăpat prilejul de a vedea nişte oameni foarte urîţi, răspunse lordul Warburton, aruncînd spre masă o privire uşor distrată.

— Sînt foarte urîţi ? Pe noi, cei din America, vor să ne facă să credem că sînt toţi frumoşi şi măreţi şi că poartă robe minunate şi coroane.

— A, robele şi coroanele au ieşit din modă, spuse lordul Warburton, întocmai ca securile şi revolverele dumneavoastră.

— Îmi pare rău ; eu cred că aristocraţia ar trebui să fie splendidă, declară Henrietta. Dacă nu e aşa, atunci cum este ?

— O, știți, nu e mare lucru de capul ei, recunoscu lordul. Nu serviți un cartof ?

— Nu-mi prea plac cartofii aceștia europeni. N-aș putea să vă deosebesc de un domn obișnuit din America.

— Chiar vă rog să mă considerați astfel, spuse lordul Warburton. Nu înțeleg cum puteți trăi fără cartofi ; probabil că sînt atît de puține lucruri pe care le găsiți de mîncat pe la noi.

Henrietta nu spuse nimic o vreme ; se putea întîmpla să nu fie sincer.

— Aproape că n-am poftă de mîncare de cînd sînt aici, continuă ea în cele din urmă ; așa că nu contează prea mult. Știți, cu dumneavoastră nu sînt de acord ; simt că trebuie să v-o spun.

— Nu sînteți de acord cu mine ?

— Da, cred că nimeni nu v-a mai spus acest lucru, nu-i așa ? Nu sînt de acord cu lorzii, ca instituție. Cred că lumea i-a depășit — i-a depășit mult.

— A, și eu gîndesc la fel. Nu sînt de loc de acord cu mine însumi. Cîteodată îmi trece prin minte ceva — cum aș obiecta împotriva mea, dacă n-aș fi eu, mă înțelegeți ? Dar e bine, în treacăt fie zis, să nu aspiri la glorie deșartă.

— Atunci de ce nu renunțați ? întrebă domnișoara Stackpole.

— Să renunț... la... ? întrebă lordul Warburton înfruntîndu-i inflexiunea aspră cu una foarte blîndă.

— Să renunțați la calitatea de lord.

— O, îmi aparține atît de puțin ! Noi am uita complet de ea, dacă mizerabilii de americani nu ne-ar aminti încontinuu. Totuși mă gîndesc într-adevăr să renunț la calitatea de lord, atît cît a mai rămas din ea, într-una din zilele acestea.

— Mi-ar plăcea să vă văd renunțînd ! exclamă Henrietta cam sever.

— Am să vă invit la ceremonie ; vom da o cină urmată de dans.

— Mi-ar plăcea să cunosc toate aspectele, spuse domnișoara Stackpole. Nu aprob existența unei clase privilegiate, dar îmi place să aud ce spun despre ei înșiși aceia care fac parte din ea.

— Extrem de puțin, după cum vedeți !

— Mi-ar plăcea să mai scot cîte ceva de la dumneavoastră, continuă Henrietta. Dar vă uitați mereu în altă parte. Vă e teamă să-mi întîlniți privirile. Văd că vreți să mă evitați.

— Nu, caut doar cartofii aceia pe care-i dispreţuiţi.

— Atunci vă rog să mă lămuriţi cum e cu domnişoara de acolo — sora dumneavoastră. Nu înţeleg ce e cu dînsa. Este o Lady ?

— Este o fată excepţional de bună.

— Nu-mi place felul în care vorbiţi — de parcă aţi vrea să schimbaţi subiectul. Poziţia dînsei e inferioară celei pe care o aveţi dumneavoastră ?

— Nici unul din noi nu are de fapt o poziţie ; dar ea o duce mai bine decît mine, fiindcă nu are bătaia mea de cap.

— Da, într-adevăr, nu pare să aibă prea multă bătaie de cap. Mi-ar plăcea şi mie să-mi bat capul atît de puţin. Nu ştiu ce altceva faceţi dumneavoastră pe aici, dar fapt este că produceţi oameni liniştiţi.

— A, vedeţi, noi luăm viaţa uşor, spuse lordul Warburton. Şi pe urmă sîntem foarte posaci. A, ce posaci sîntem cînd vrem !

— Vă sfătuiesc să încercaţi altceva. N-aş şti ce să discut cu sora dumneavoastră ; pare o fiinţă atît de aparte. Crucea de argint este un blazon ?

— Un blazon ?

— Un semn al rangului ?

Privirile lordului Warburton rătăciseră foarte mult, dar de data aceasta le întîlniră pe cele ale vecinei sale.

— A, da, răspunse el imediat ; femeile poartă asemenea lucruri. Crucea de argint este purtată de surorile cele mai vîrstnice ale viconţilor. Ceea ce era din partea lui o răzbunare inofensivă pentru faptul că în America fusese de cîteva ori prea uşor păcălit. După prînz, îi propuse Isabelei să viziteze împreună galeria de tablouri ; şi deşi ea ştia că el mai văzuse tablourile de zeci de ori consimţi, fără să critice pretextul acesta. Conştiinţa îi era acum foarte uşoară ; din clipa cînd îi trimise scrisoarea i se luase o povară de pe suflet. Lordul Warburton păşi agale pînă la capătul galeriei, uitîndu-se la tablouri fără să rostească o vorbă. Apoi izbucni deodată :

— Speram că nu-mi veţi scrie în felul acela.

— Nu puteam altfel, lord Warburton, spuse fata. Vă rog încercaţi să mă credeţi.

— Dacă aş putea crede, desigur că v-aş lăsa în pace. Dar degeaba ne forţăm să credem ; şi trebuie să mai spun că nu

vă înţeleg. Aş putea înţelege că vă displac ; asta aş fi înţeles-o prea bine. Dar să recunoaşteţi că...

— Ce am recunoscut ? întrerupse Isabel în timp ce faţa îi păli uşor.

— Că mă consideraţi bun ; n-aţi spus asta ? Ea nu zise nimic şi el continuă : Se pare că nu aveţi nici un motiv şi de aceea mă simt nedreptăţit.

— Am un motiv, lord Warburton, spuse Isabel pe un ton care lui îi strînse inima.

— Aş dori foarte mult să-l cunosc.

— O să vi-l spun într-o zi, cînd puterea lui se va vedea mai bine.

— Iertaţi-mă dacă vă spun că pînă atunci mă voi îndoi de el.

— Mă faceţi foarte nefericită, spuse Isabel.

— Nu-mi pare rău de asta ; vă ajută să înţelegeţi cum mă simt eu. Sînteţi bună să-mi răspundeţi la o întrebare ? Consimţirea Isabelei nu se auzi, dar el îi citi ceva în ochi care îi dădu curaj să continue. Preferaţi pe altcineva ?

— Aş dori să nu răspund la această întrebare.

— Înseamnă că aşa este ! murmură pretendentul ei cu amărăciune.

Această amărăciune o impresionă şi de aceea exclamă vehement :

— Greşiţi ! Nu este adevărat.

Lordul Warburton se aşeză la voia întîmplării pe o bancă, îndîrjit, ca un om la ananghie ; cu coatele pe genunchi şi privirile în pămînt :

— Acest fapt nici nu mă bucură măcar, spuse în sfîrşit, rezemîndu-se cu spatele de perete, poate că e o scuză.

Isabel îşi înălţă sprîncenele mirată.

— O scuză ? E nevoie să mă scuz ?

El nu răspunse nimic. O altă idee îi veni în minte.

— Din pricina opiniilor mele politice ? Credeţi că merg prea departe ?

— N-am obiecţii în legătură cu opiniile dumneavoastră politice pentru că nu le înţeleg.

— Puţin vă pasă ce gîndesc ! exclamă el, ridicîndu-se. Vă este totuna.

Isabel merse spre celălalt capăt al galeriei ; rămase acolo întoarsă cu spatele ei frumos, lăsînd să i se vadă silueta zveltă

și ușoară, gîtul alb, cum stătea cu capul plecat, și bogăția pletelor întunecate. Se opri în fața unui mic tablou de parcă ar fi vrut să-l cerceteze ; și era ceva atît de tineresc și liber în felul cum se mișca, încît însăși mlădierea sa părea să-și bată joc de el. Dar ochii ei nu văzură nimic ; se umplură deodată de lacrimi. Într-o clipă veni lîngă ea, însă între timp își șterse lacrimile ; dar cînd se întoarse, fața îi era palidă și expresia ochilor stranie.

— Motivul acela pe care n-am voit să vi-l spun... vi-l spun totuși. Nu pot să-mi evit soarta.

— Soarta ?

— Dacă m-aș căsători cu dumneavoastră aș căuta s-o evit.

— Nu înțeleg. De ce n-ar putea fi tocmai aceasta soarta dumneavoastră ?

— Pentru că nu este, spuse Isabel ferm. Știu că nu este. Soarta mea nu este să renunț — știu că nu poate fi.

Bietul lord Warburton privi în gol cu un semn de întrebare în fiecare ochi.

— Dacă vă căsătoriți cu mine înseamnă că renunțați ?

— Nu în sensul obișnuit. Înseamnă dobîndirea... dobîndirea... dobîndirea multor lucruri. Dar și renunțare la alte posibilități.

— Ce alte posibilități ?

— Nu mă refer la posibilități de căsătorie, spuse Isabel, în timp ce culoarea îi revenea iute în obraji. Apoi se opri, privind în jos, cu fruntea încrețită adînc, de parcă ar fi fost zadarnic să încerce să-și clarifice intenția în fața lui.

— Nu consider că sînt încrezut dacă vă spun că o să aveți mai mult de cîștigat decît de pierdut, remarcă însoțitorul ei.

— Nu pot să mă feresc de nefericire, spuse Isabel. Căsătorindu-mă cu dumneavoastră ar însemna să încerc acest lucru.

— Nu știu dacă ați încerca, dar ați fi desigur ferită de nefericire ! Asta trebuie s-o recunosc cu toată sinceritatea ! exclamă el rîzînd îngrijorat.

— Nu trebuie... nu pot ! strigă fata.

— Dacă doriți neapărat să fiți nenorocită nu văd de ce mă faceți și pe mine să fiu la fel. Nu știu ce farmec are pentru dumneavoastră o viață de necazuri, dar știu că pentru mine nu are nici unul.

— Nu sînt dispusă să duc o viață de necazuri, spuse Isabel. Întotdeauna am ținut morțiș să fiu fericită și am crezut adesea că voi fi. O spuneam și lumii ; puteți să întrebați. Dar din cînd în cînd am impresia că nu voi putea atinge fericirea într-un mod neobișnuit ; în nici un caz depărtîndu-mă, sau separîndu-mă.

— De ce să vă separați ?

— De viață. De posibilitățile și primejdiile obișnuite, de lucrurile pe care majoritatea oamenilor le cunosc și de pe urma cărora suferă.

Zîmbetul lordului Warburton avu o licărire de speranță :

— Dar, dragă domnișoară Archer, începu el să explice plin de însuflețire, eu nu vă feresc de viață, sau de posibilități și primejdii. Aș vrea să-mi stea în putere s-o fac ; fiți sigură că aș face-o ! Drept cine mă luați ? Doamne iartă-mă, doar nu sînt împăratul Chinei ! Tot ceea ce vă ofer eu este posibilitatea de a avea o soartă obișnuită în condiții de bunăstare. Soarta obișnuită ? Dar eu m-am consacrat soartei obișnuite ! Aliați-vă cu mine și vă asigur că veți avea din plin o soartă obișnuită. Nu vă veți separa absolut de nimic — nici chiar de prietena dumneavoastră, domnișoara Stackpole.

— Ea nu va fi niciodată de acord, spuse Isabel, încercînd să zîmbească și să profite de această portiță de scăpare ; disprețuindu-se destul pentru că făcea acest lucru.

— Vorbim de domnișoara Stackpole ? întrebă lordul nerăbdător. N-am mai pomenit o ființă care să judece lucrurile de pe poziții atît de teoretice.

— Acum cred că vorbiți de mine, spuse Isabel cu umilință ; și se întoarse din nou în altă parte, văzînd-o pe domnișoara Molyneux care intra în galerie, însoțită de Henrietta și de Ralph.

Domnișoara Molyneux se adresă lordului Warburton cu o anumită sfiiciune, amintindu-i că trebuie să fie acasă înainte de ora ceaiului, căci așteaptă musafiri. El nu răspunse — probabil că n-o auzise ; era îngîndurat și pe bună dreptate. Domnișoara Molyneux stătea ca o doamnă de onoare în fața maiestății sale.

— Ei, asta e culmea, domnișoară Molyneux ! spuse Henrietta Stackpole. Dacă aș dori să plec ar trebui să plece și dînsul. Dacă aș vrea ca fratele meu să facă un lucru, ar trebui să-l facă.

— O, Warburton face tot ce vrei, răspunse domnişoara Molyneux, cu un rîs fugar şi timid. Ce multe tablouri aveţi ! continuă ea, întorcîndu-se spre Ralph.

— Par multe pentru că sînt strînse toate la un loc, spuse Ralph. Dar nu e bine aşa.

— O, mie mi se pare atît de încîntător. Mi-ar plăcea să avem o galerie la Lockleigh. Îmi plac atît de mult tablourile, continuă domnişoara Molyneux cu persistenţă către Ralph, de parcă i-ar fi fost teamă că domnişoara Stackpole o să i se adreseze din nou. Henrietta părea s-o fascineze şi s-o înfricoşeze în acelaşi timp.

— A, da, picturile sînt foarte binevenite, spuse Ralph, care părea să cunoască genul de reflecţii care i se potrivea ei.

— Sînt atît de plăcute cînd plouă, continuă domnişoara. A plouat atît de des în ultima vreme.

— Îmi pare rău că plecaţi, lord Warburton, spuse Henrietta. Am vrut să aflu mult mai multe de la dumneavoastră.

— Nu plec, răspunse lordul Warburton.

— Sora dumneavoastră spune că trebuie. În America domnii ascultă porunca doamnelor.

— Mi se pare că avem oaspeţi la ceai, spuse domnişoara Molyneux, uitîndu-se la fratele ei.

— Foarte bine, draga mea. Plecăm.

— Speram să vă opuneţi ! exclamă Henrietta. Voiam să văd ce va face domnişoara Molyneux.

— Nu fac niciodată nimic, spuse domnişoara.

— În situaţia dumneavoastră cred că e suficient să existaţi ! replică domnişoara Stackpole. Mi-ar plăcea foarte mult să vă văd acasă.

— Poftiţi din nou la Lockleigh, îi spuse domnişoara Molyneux Isabelei foarte drăgălaş, neluînd în seamă remarca prietenei ei.

Isabel privi o clipă în ochii ei liniştiţi şi în clipa aceea i se păru că zăreşte în adîncimile lor cenuşii reflectarea a tot ceea ce respinsese ea, respingîndu-l pe lordul Warburton — liniştea, bunătatea, onoarea, posesiunile, o siguranţă deplină şi o mare izolare. O sărută pe domnişoara Molyneux şi îi zise :

— Mi-e teamă că n-am să mai pot veni niciodată.

— Niciodată ?

— Cred că voi pleca de aici.

— O, regret atît de mult, spuse domnişoara Molyneux. Cred că nu faceţi bine.

Lordul Warburton observă acest scurt episod ; apoi se întoarse şi îşi pironi privirile asupra unui tablou. Ralph stătea rezemat de balustrada din faţa tabloului cu mîinile în buzunare şi îl urmărea din priviri.

— Mi-ar place să vă văd acasă la dumneavoastră, spuse Henrietta cînd lordul Warburton se pomeni cu ea alături. Mi-ar place să discutăm o oră ; am o mulţime de întrebări pe care aş dori să vi le pun.

— Voi fi încîntat să vă primesc, răspunse proprietarul de la Lockleigh. Dar sînt sigur că n-o să pot răspunde la multe din întrebări. Cînd doriţi să veniţi ?

— Cînd va voi domnişoara Archer să mă ducă. Intenţionăm să plecăm la Londra, dar mai întîi vom merge să vă vizităm. Vreau neapărat să-mi satisfac curiozitatea.

— Dacă depinde de domnişoara Archer, nu cred că veţi putea. Nu doreşte să vină la Lockleigh ; nu-i place locul acela.

— Mi-a spus că e încîntător ! zise Henrietta.

Lord Warburton şovăi.

— Cu toate acestea nu va veni. Ar fi mai bine să veniţi singură, adăugă el.

Henrietta îşi îndreptă ţinuta şi ochii ei mari se deschiseră larg.

— Aţi spune acest lucru unei doamne engleze ? se interesă ea cu asprime domoală în glas.

Lordul Warburton privi fix.

— Da, dacă mi-ar place îndeajuns.

— Aţi avea grijă ca să nu vă placă îndeajuns. Dacă domnişoara Archer nu vrea să vă mai viziteze, este pentru că nu doreşte să mă ia cu dînsa. Ştiu ce crede despre mine şi presupun că dumneavoastră credeţi acelaşi lucru — că n-ar trebui să descriu indivizi. Lordul Warburton se afla în încurcătură ; nu i se adusese la cunoştinţă profesiunea domnişoarei Stackpole şi prin urmare nu pricepea aluzia. Domnişoara Archer v-a prevenit ! continuă ea în consecinţă.

— Să mă prevină ?

— Nu de aceea s-a retras aici cu dumneavoastră — ca să vă pună în gardă ?

— O, doamne, nici vorbă ! spuse lordul Warburton cu tărie ; discuția noastră n-a avut un caracter atît de solemn.

— Ei bine, ați fost toată vremea în gardă — extrem de mult. Cred că e și natural pentru dumneavoastră ; tocmai asta am vrut să observ. Domnișoara Molyneux la fel — a stat în rezervă. Dumneavoastră ați fost în orice caz prevenită, continuă Henrietta, adresîndu-se tinerei domnișoare ; dar pentru dumneavoastră nu era nevoie.

— Sper că nu, spuse domnișoara Molyneux, vag.

— Domnișoara Stackpole notează totul, explică Ralph împăciuitor. E un mare spirit satiric ; vede prin noi toți și ne prelucrează.

— Ei bine, trebuie să spun că n-am avut niciodată o asemenea colecție de material prost ! declară Henrietta, uitîndu-se de la Isabel la lordul Warburton și de la acest nobil la sora dînsului și apoi la Ralph. Aveți ceva cu toții ; sînteți posomorîți de parcă ați fi primit o telegramă cu vești rele.

— Zău că vezi prin noi, domnișoară Stackpole, spuse Ralph cu vocea scăzută, făcîndu-i un mic semn din cap cu înțeles, în timp ce îi conducea spre ieșirea din galerie. E ceva cu noi toți.

Isabel veni în urma lor ; domnișoara Molyneux, care fără îndoială o iubea nespus de mult, o luase de braț pentru a păși alături de ea pe dușumeaua lustruită. Lordul Warburton mergea pe cealaltă parte cu mîinile la spate și ochii în jos. Cîteva clipe nu zise nimic ; apoi :

— E adevărat că plecați la Londra ? întrebă el.

— Așa ne-am înțeles.

— Și cînd vă întoarceți ?

— Peste cîteva zile ; probabil pentru foarte scurtă vreme. Plec la Paris cu mătușa.

— Atunci, cînd vă pot revedea ?

— Peste multă vreme, spuse Isabel. Dar într-o bună zi, sper.

— Sperați într-adevăr ?

— Foarte mult.

El merse cîțiva pași în tăcere ; apoi se opri și întinse mîna.

— La revedere.

— La revedere, spuse Isabel.

Domnişoara Molyneux o sărută din nou şi Isabel îi petrecu din priviri. Apoi, fără a se mai apropia de Henrietta şi Ralph, se retrase în camera ei ; în acest apartament a fost găsită înaintea cinei de doamna Touchett care se opri acolo în drum spre salon.

— Pot să-ţi spun, o anunţă această doamnă, că unchiul tău m-a informat despre relaţiile pe care le ai cu lordul Warburton.

Isabel reflectă o clipă.

— Relaţii ? Nu se prea pot numi astfel. Tocmai asta e curios : m-a întîlnit doar de vreo trei sau patru ori.

— De ce i-ai spus mai degrabă unchiului şi nu mie ? întrebă doamna Touchett fără ciudă.

Fata ezită din nou.

— Pentru că îl cunoaşte mai bine pe lordul Warburton.

— Da, dar eu te cunosc pe tine mai bine.

— Nu sînt sigură de asta, spuse Isabel zîmbind.

— Nici eu nu sînt, la urma urmelor ; mai ales cînd mă priveşti atît de semeţ. S-ar crede că eşti extrem de mulţumită de tine şi că ai cucerit lauri ! Presupun că, refuzînd o ofertă ca cea a lordului Warburton, te aştepţi să faci ceva mai bun.

— Ah, unchiul n-a spus asta ! exclamă Isabel, zîmbind totuşi.

Capitolul 15

S-A HOTĂRÎT CA CELE DOUĂ DOMNIŞOARE să plece la Londra escortate de Ralph, deşi doamna Touchett nu privea cu ochi buni acest plan. Era un gen de plan, spunea ea, pe care cu siguranţă că numai domnişoara Stackpole ar fi putut să-l propună şi se interesă dacă nu cumva corespondenta ziarului *Interviewer* îi va duce să locuiască la pensiunea ei preferată.

— Nu-mi pasă unde ne va duce să locuim, atîta vreme cît există culoare locală, spuse Isabel. Doar de aceea mergem la Londra.

— Cred că după ce o fată a refuzat un lord englez, poate face orice, răspunse mătuşa ei. După o ispravă ca asta nu mai trebuie să te împiedici de fleacuri.

— Ai fi dorit să mă căsătoresc cu lordul Warburton ? întrebă Isabel.

— Bineînţeles că da.

— Aveam impresia că îţi displac atît de mult englezii.

— Aşa şi este ; dar e un motiv în plus de a profita de ei.

— Aceasta este ideea dumitale despre căsătorie ? şi Isabel îndrăzni să adauge că, după cîte i se părea, mătuşa ei profitase foarte puţin de domnul Touchett.

— Unchiul tău nu este un nobil englez, spuse doamna Touchett, deşi chiar dacă ar fi fost, eu tot mi-aş fi stabilit domiciliul la Florenţa.

— Crezi că lordul Warburton ar putea să mă facă mai bună decît sînt ? întrebă fata cu oarecare însufleţire. Nu vreau să spun că sînt perfectă şi că n-aş putea să mă schimb în bine. Vreau să spun — vreau să spun că nu-l iubesc pe lordul Warburton îndeajuns pentru a mă putea mărita cu el.

— În cazul acesta bine ai făcut că l-ai refuzat, spuse doamna Touchett cu glasul cel mai mic şi firav pe care putea să-l aibă. Numai că următoarea mare cerere în căsătorie pe care o vei primi sper să-ţi corespundă etalonului ce ţi l-ai fixat.

— Mai bine să aşteptăm să apară înainte de a vorbi. Sper din suflet să nu mai am deocamdată alte cereri în căsătorie. Mă tulbură complet.

— N-o să mai fii probabil deranjată cu asemenea lucruri, dacă vei adopta modul boem de viaţă. Dar i-am promis lui Ralph că nu voi critica.

— Voi face tot ceea ce va spune Ralph că e bine, replică Isabel. Am o încredere nemărginită în Ralph.

— Mama lui îţi rămîne foarte îndatorată ! spuse această doamnă rîzînd sec.

— Am impresia că ea ar trebui într-adevăr s-o simtă ! răbufni Isabel.

Ralph o asigură că buna-cuviinţă nu va fi cu nimic încălcată dacă vor vizita — toţi trei — locurile mai interesante ale metropolei ; dar doamna Touchett era de altă părere. Ca multe doamne din ţara ei, care trăiseră vreme îndelungată în Europa, pierduse complet tactul american în asemenea pro-

bleme şi, în reacţia, care nu era deplorabilă în sine, împotriva libertăţii acordate tineretului de peste mări, ajunsese la scrupule gratuite şi exagerate. Ralph le însoţi pe vizitatoare în oraş şi le plasă la un han liniştit, pe o stradă colţ cu Piccadilly. Prima lui idee a fost să le ducă la casa tatălui său din Piaţa Winchester, o clădire mare şi posomorîtă care, la vremea aceea a anului, era învăluită în tăcere şi în huse de pînză cafenie ; dar se gîndi că bucătarul fiind la Gardencourt, nu era nimeni care să le pregătească mîncarea şi de aceea îşi stabiliră locul de popas la hotelul Pratt. Ralph, pe de altă parte, rămase să locuiască în Piaţa Winchester, deoarece avea acolo „un bîrlog“ care îi era foarte drag şi apoi socotea că o bucătărie rece nu era cea mai mare nenorocire din lume. Se folosi din plin de avantajele hotelului Pratt, începîndu-şi ziua cu o vizită matinală pe care o făcea tovarăşelor lui de călătorie, pe care le servea domnul Pratt în persoană, îmbrăcat într-o vestă mare albă şi bufantă. Ralph îşi făcea apariţia, cum spunea el, după micul dejun şi micul grup îşi alcătuia un program pe ziua respectivă. Deoarece în luna septembrie faţa Londrei este ştearsă, în afară de unele pete rămase de pe urma celor ce s-au petrecut anterior, tînărul nostru, adoptînd din cînd în cînd un ton apologetic, se simţi obligat să amintească domnişoarei Stackpole, care se distră copios auzindu-l, că nu era nici ţipenie de om în tot oraşul.

— Vrei să spui că aristocraţia e absentă, răspunse Henrietta ; dar nu e nevoie de o dovadă mai bună că, dacă ar lipsi de tot, nimeni nu i-ar duce dorul. Mie oraşul mi se pare ticsit. Nu e nimeni aici desigur, în afară de trei sau patru milioane de oameni. Cum li se spune pe aici — mica burghezie ? Ei constituie populaţia Londrei, dar asta nu are importanţă.

Ralph declară că pentru el nu există nici un gol lăsat de aristocraţie pe care domnişoara Stackpole să nu-l fi umplut şi că om mai mulţumit decît el în vremea aceea nici că se află. În această privinţă spunea adevărul, căci zilele cenuşii de septembrie în oraşul enorm pe jumătate gol închideau în ele o vrajă, precum o nestemată ar putea fi ascunsă într-o pînză prăfuită. Seara, cînd ajungea la casa goală din Winchester Square, după un şir de ore petrecute cu prietenele lui pline de ardoare, rătăcea prin sufrageria mare întunecată, unde lumînarea pe care o lua de pe masa din hol, după ce pătrundea

în casă, constituia singurul izvor de lumină. Piaţa era liniştită, casa era liniştită ; cînd ridica una din ferestrele sufrageriei ca să intre aer, auzea scîrţîitul rar al ghetelor unui poliţist singuratic. Chiar şi pasul lui în casa goală se auzea tare şi sonor ; cîteva covoare fuseseră strînse şi, de cîte ori se mişca, Ralph stîrnea un ecou melancolic. Se aşeză într-un fotoliu ; masa de sufragerie mare şi întunecată lucea ici-colo în flacăra mică a lumînării ; tablourile de pe pereţi, toate foarte cafenii, păreau neclare şi incoerente. Parcă nişte stafii i-ar fi amintit de cine de mult consumate şi de discuţii în jurul mesei care îşi pierduseră actualitatea. Această sugerare a supranaturalului se datora poate faptului că imaginaţia lui îşi lua zborul şi că rămînea aşezat în scaun îndelung după ora cînd ar fi trebuit să meargă la culcare ; fără să facă nimic, fără să citească măcar ziarul de seară. Spun că nu făcea nimic, şi menţin afirmaţia cu toate că în momentele acelea se gîndea la Isabel. Dar aceasta nu putea fi decît o preocupare fără rost care nu ducea la nimic şi nu folosea nimănui. Verişoara lui nu-i păruse niciodată atît de fermecătoare ca în aceste zile cînd cercetau, după obiceiul turiştilor, contrastele vieţii de metropolă. Isabel abunda în premise, concluzii, emoţii ; dacă venise în căutarea culorii locale, o putea găsi pretutindeni. Punea prea multe întrebări pentru ca Ralph să poată răspunde la toate şi lansa teorii îndrăzneţe despre cauze istorice şi efecte sociale pe care el nu putea nici să le accepte, nici să le respingă. Merseră de mai multe ori la British Museum şi la acel palat şi mai strălucit al artei care reclamă pentru varietatea antică o suprafaţă atît de mare dintr-o suburbie monotonă ; petrecură o dimineaţă la Abbey şi plătiră cîte un peni pentru a merge cu un vaporaş pînă la Turn ; admirară tablouri din colecţii publice şi particulare şi şezură cu diferite ocazii sub copacii mari din grădinile Kensington. Henrietta se dovedi o turistă neobosită şi mai indulgentă în modul de a judeca decît cutezase Ralph să spere. Avu într-adevăr multe dezamăgiri şi Londra în general avea de suferit de pe urma amintirilor ei vii referitoare la punctele pozitive ale ideilor civice americane ; dar căută să se împace cu amărîtele demnităţi ale Londrei şi suspina doar din cînd în cînd, lăsînd să-i scape cîte un „Ei !" care însă nu-i lămurea gîndul şi se pierdea în retrospectivă. Adevărul era, după cum recunoştea singură, că nu se afla în elementul ei.

— Nu simt nici o comuniune cu obiectele neînsufleţite, îi spuse Isabelei la National Gallery ; şi continua să sufere din cauză că atît de puţin îi fusese dezvăluit pînă acum din viaţa interioară. Peisajele lui Turner şi taurii asirieni erau slabi înlocuitori ai întrunirilor literare la care sperase să întîlnească geniile şi celebrităţile Marii Britanii.

— Unde sînt oamenii voştri de stat, unde sînt oamenii voştri de cultură ? îl întrebă ea pe Ralph stînd în mijlocul lui Trafalgar Square, de parcă aici ar fi fost locul unde în mod normal trebuia să întîlnească pe cîţiva dintre ei. Zici că acesta din vîrful coloanei e unul dintre ei — lordul Nelson ? Era şi el lord ? N-a fost el destul de înalt, de a trebuit să-l cocoaţe la o înălţime de o sută de picioare ? Dar asta a fost în trecut — nu mă interesează trecutul ; vreau să întîlnesc cîteva din personalităţile de seamă ale prezentului. Nu vreau să spun ale viitorului, pentru că nu am încredere în viitorul vostru. Bietul Ralph cunoştea puţine personalităţi de seamă şi rar avea plăcerea să intre în vorbă cu vreo celebritate ; situaţie care domnişoarei Stackpole părea să-i indice o deplorabilă lipsă de iniţiativă.

— Dacă aş fi dincolo, l-aş căuta, zise ea, pe domnul respectiv, oricine ar fi el, şi i-aş spune că am auzit multe despre dînsul şi că am venit să mă conving personal. Dar deduc din cele ce-mi spui că aşa ceva nu se obişnuieşte pe aici. Aveţi o mulţime de obiceiuri fără sens, dar nici unul dintre acelea care v-ar fi de ajutor. V-am depăşit, nu mai încape îndoială. Cred că va trebui să renunţ complet la domeniul social. Şi Henrietta, deşi umbla cu un ghid şi cu un creion în mînă şi deşi trimisese o corespondenţă la ziar despre Tower (în care descria executarea lui lady Jane Gray), avea simţămîntul că nu face faţă misiunii ce i se încredinţase.

Incidentul care s-a petrecut înaintea plecării Isabelei de la Gardencourt lăsă în mintea tinerei noastre eroine o urmă dureroasă : cînd simţea din nou în faţă, parcă dintr-un curent mereu împrospătat, răsuflarea rece a uimirii pretendentului ei, nu putea decît să-şi înfăşoare capul pînă cînd atmosfera se potolea. Mai puţin decît făcuse n-ar fi putut face ; asta era adevărat. Acţiunea ei imperioasă fusese totuşi atît de lipsită de graţie ca un act fizic într-o poziţie încordată, şi nu dorea să primească laude pentru comportamentul ei. Amestecat cu această mîndrie imperfectă era un simţămînt încîntător al

libertății, și pe cînd rătăcea prin marele oraș, împreună cu prietenii ei, care nu se potriveau nici de frică, răbufnea cîteodată în manifestări bizare. În timp ce se plimba prin Grădinile Kensington, oprea copiii (mai ales pe cei nevoiași) care se jucau pe iarbă ; îi întreba cum îi cheamă și le dădea șase peni, iar cînd erau drăguți îi săruta. Ralph observa aceste curioase acte de caritate ; nu-i scăpa nimic din ceea ce făcea. Într-o după-amiază, ca să-și treacă toți trei vremea, le invită la ceai în Piața Winchester și puse să se facă ordine, atît cît era posibil, în vederea acestei vizite. Mai era cineva invitat, un celibatar simpatic, prieten vechi de-al lui Ralph, care se afla din întîmplare în oraș și pentru care comunicarea imediată cu domnișoara Stackpole nu prezenta nici dificultăți, nici groază. Domnul Bantling, un bărbat de patruzeci de ani, voinic, spilcuit și veșnic zîmbitor, cu ținută vestimentară desăvîrșită, informat în general, și care se amuza de orice, rîdea cu poftă de tot ce spunea Henrietta, îi oferi mai multe cești de ceai, examină alături de ea remarcabila colecție de bibelouri a lui Ralph și apoi, cînd gazda le propuse să meargă cu toții în piață, închipuindu-și că ar fi fost o *fête-champêtre* [1], dădu cîteva ocoluri alături de ea prin spațiul îngrădit și, de mai multe ori, cînd conversația luă cîte o întorsătură, se repezi să aprobe — de parcă ar fi avut o adevărată pasiune pentru discuții — remarcile ei asupra vieții interioare.

— A, înțeleg ; cred că vi s-a părut mult prea liniștită viața la Gardencourt. Cu atîta boală e și firesc să se întîmple puține lucruri pe acolo. Știți, Touchett e foarte bolnav ; doctorii i-au interzis să stea în Anglia și s-a întors numai ca să-l îngrijească pe tatăl lui. Bătrînul are nu știu cîte boli. Se zice că suferă de gută, dar eu știu sigur că boala lui organică e atît de gravă, încît fără doar și poate se va stinge curînd și foarte rapid. Casa, bineînțeles, e îngrozitor de posomorîtă din pricina asta ; mă mir că invită musafiri, cînd îi pot distra atît de puțin. Apoi, cred că domnul Touchett se ciorovăiește încontinuu cu soția ; trăiește, știți, despărțită de soțul ei, în acel extraordinar stil al dumneavoastră, al americanilor. Dacă vreți să vedeți o casă unde lumea e mereu în forfotă, vă recomand să mergeți să stați la sora mea, lady Pensil în Bedfordshire. O să-i scriu mîine și sînt sigur că va fi încîntată să vă invite.

[1] Serbare cîmpenească (franc.).

Știu exact ce căutați — vă lipsește o casă unde se dau reprezentații teatrale de amatori, picnicuri și lucruri de acest soi. Sora mea este exact genul acesta de femeie ; pune mereu la cale cîte ceva și îi place întotdeauna să invite genul de persoane care s-o ajute. Sînt convins că o să vă cheme cu prima poștă : îi plac teribil de mult oamenii distinși și scriitorii. Și ea scrie ; dar n-am citit tot ce a scris. De obicei e poezie și eu nu mă prea dau în vînt după poezie — în afară de Byron. Cred că în America îl admirați mult pe Byron, continuă domnul Bantling, dîndu-și drumul în atmosfera stimulatoare creată de atenția domnișoarei Stackpole, prezentîndu-și ideile rapid și schimbînd subiectul cu un gest ușor al mîinii. În tot acest timp, plin de amabilitate, nu scăpă din vedere perspectiva vizitei, care pe Henrietta o ului de-a dreptul, la lady Pensil din Bedfordshire. Înțeleg ce doriți dumneavoastră ; doriți să vedeți distracții tipic englezești. Familia Touchett nu este de fel engleză ; ei își au obiceiurile lor, limba lor, mîncărurile lor — mi se pare chiar și o anume religie ciudată a lor. Am auzit că bătrînul susține că e păcat să vînezi. Trebuie să ajungeți din timp la sora mea pentru a nu pierde reprezentațiile teatrale și sînt sigur că va fi încîntată să vă dea un rol. Sînt sigur că jucați bine ; știu că sînteți foarte deșteaptă. Sora mea are patruzeci de ani și șapte copii, dar va juca în rolul principal. Deși nu e frumoasă se machiază grozav de bine — asta pot s-o spun. Dar dacă nu doriți să jucați în piesă, nu e nevoie.

În felul acesta domnul Bantling se desfășură în voie, pe cînd pășeau pe iarba din Piața Winchester care, deși presărată cu funingine londoneză, invita pasul să zăbovească. Henrietta își considera celibatarul înfloritor și cu glas plăcut, receptiv la meritele feminine și dispunînd de o minunată varietate de sugestii, drept un om foarte plăcut și prețui posibilitatea pe care el i-o acorda.

— Bineînțeles că m-aș duce dacă sora dumneavoastră m-ar invita. Cred că este de datoria mea. Cum se numește ?

— Pensil. E un nume curios, dar nu-i tocmai rău.

— După mine toate numele sînt la fel de bune. Dar ce rang are ?

— O, e soție de baron ; un rang acceptabil. Ești nobil, dar nu prea mare.

— Cred că pentru mine e prea nobilă. Cum se cheamă locul unde locuieşte — Bedfordshire ?

— Locuieşte tocmai în colţul din nord al regiunii. E un ţinut cam plicticos, dar cred că asta n-o să vă supere. Voi încerca să dau şi eu o fugă cît timp veţi sta acolo.

Toate acestea erau lucruri cît se poate de plăcute pentru domnişoara Stackpole şi regretă că trebuia să se despartă de îndatoritorul frate al lui lady Pensil. Dar întîmplarea făcu să întîlnească în Piccadilly, cu o zi înainte, nişte prietene pe care nu le văzuse de un an; domnişoarele Climbers, din Wilmington, Delaware, care călătoriseră pe continent şi acum se pregăteau să se îmbarce. Henrietta avu o lungă convorbire cu ele pe caldarîmul din Piccadilly şi deşi toate trei vorbeau deodată, nu terminaseră ce aveau să-şi spună. Au hotărît prin urmare ca Henrietta să vină şi să cineze cu ele în locuinţa lor din Jermyn Street la orele şase în ziua următoare, şi Henrietta îşi aminti de această promisiune. Se pregăti s-o pornească spre Jermyn Street, luîndu-şi rămas bun mai întîi de la Ralph Touchett şi Isabel, care şedeau pe scaune de grădină într-o altă parte a spaţiului îngrădit, fiind angajaţi — dacă putem zice — într-un schimb de amabilităţi mai puţin semnificative decît convorbirea practică dintre domnişoara Stackpole şi domnul Bantling. După ce se înţeleseseră amîndouă să se întîlnească la o oră potrivită la hotelul Pratt, Ralph fu de părere că Henrietta trebuia să ia o trăsură. Nu putea merge pe jos pînă la Jermyn Street.

— Vrei să spui, mi se pare, că nu se cade să umblu singură! exclamă Henrietta. Doamne fereşte, asta îmi mai lipsea!

— Nu e de loc nevoie să umblaţi singură, interveni voios domnul Bantling. Aş fi deosebit de încîntat să vă însoţesc.

— M-am gîndit pur şi simplu că vei întîrzia la cină, răspunse Ralph. Bietele doamne ar putea crede că am refuzat pînă la urmă să ne lipsim de dumneata.

— Ar fi mai bine să iei o trăsură, Henrietta, spuse Isabel.

— Am să vă găsesc o trăsură dacă aveţi încredere în mine, continuă domnul Bantling. Am putea să mergem puţin pe jos, pînă întîlnim una în drum.

— Nu văd de ce n-aş avea încredere în dînsul. Tu ce zici ? o întrebă Henrietta pe Isabel.

— Nu văd ce ar putea să-ţi facă domnul Bantling, răspunse Isabel binevoitoare ; dar dacă vrei putem să te însoţim pînă cînd găseşti o birjă.

— Nu-i nevoie ; plecăm singuri. Hai, domnule Bantling, şi ai grjă să-mi faci rost de o trăsură bună.

Domnul Bantling promise că îşi va da toată osteneala în acest scop şi plecară lăsîndu-i pe Isabel şi pe vărul ei în piaţa peste care începea să se lase amurgul clar de septembrie. Era linişte deplină ; în marele patrulater de case întunecate nu se zărea nici o lumină la geamuri, căci obloanele erau închise şi storurile trase ; caldarîmul era o întindere pustie şi în afară de doi copii mici dintr-o cocioabă învecinată care, atraşi de o animaţie neobişnuită, îşi lipiră obrajii de grilajul ruginit ce împrejmuia spaţiul, obiectul care se vedea cel mai distinct era stîlpul mare şi roşu de telegraf, în colţul din sud-est.

— Henrietta îl va ruga să urce în trăsură şi să meargă cu ea în Jermyn Street, observă Ralph. Cînd vorbea de domnişoara Stackpole îi zicea întotdeauna Henrietta.

— Foarte posibil, spuse Isabel.

— Sau nu, n-o să-l cheme, continuă el. Dar Bantling o s-o roage să-i dea voie să urce.

— Şi asta se poate. Mă bucur că s-au împrietenit atît de bine.

— L-a cucerit. El o consideră drept o femeie deosebit de inteligentă. Povestea poate să ajungă departe, spuse Ralph.

Isabel nu spuse nimic cîteva momente.

— Şi eu o socotesc pe Henrietta o femeie deosebit de inteligentă, dar nu cred că prietenia aceasta va ajunge departe. De fapt nu se vor cunoaşte niciodată. El habar n-are cum e ea în realitate, iar Henrietta îl înţelege greşit pe domnul Bantling.

— Baza de la care se porneşte de obicei în legarea unei prietenii este o înţelegere reciproc greşită. Dar n-ar trebui să fie atît de greu să-l înţeleagă pe Bob Bantling, adăugă Ralph. E un organism foarte simplu.

— Da, dar Henrietta este şi mai simplă. Şi, mă rog, ce să fac eu acum ? întrebă Isabel privind împrejur, şi în lumina înserării grădina limitată a pieţei apărea mare şi de efect. Nu-mi închipui că vrei să-mi propui, drept distracţie, să ne plimbăm într-o trăsură prin Londra.

— Putem sta şi aici — dacă n-ai nimic împotrivă. E foarte cald; mai este o jumătate de oră pînă se întunecă de-a binelea; şi dacă îmi dai voie, o să aprind o ţigară.

— Poţi să faci ce doreşti, spuse Isabel, dacă vrei să-mi ţii de urît pînă la orele şapte. Sînt de părere ca atunci să mă întorc şi să iau singură o cină simplă — două ochiuri şi un corn — la hotelul Pratt.

— Nu pot să iau şi eu masa cu tine? întrebă Ralph.

— Nu, vei cina la clubul tău.

Se întoarseră din nou la scaunele lor din mijlocul pieţei şi Ralph aprinse o ţigară. I-ar fi făcut mare plăcere să fie şi el de faţă la modesta cină pe care ea şi-o programase; dar dacă nu era chip, îi convenea chiar şi să-i fie interzis. În acele momente îi plăcea nespus de mult să fie singur cu ea printre negurile serii, în centrul oraşului atît de divers: îi dădea impresia că se bizuie pe el şi că se află în puterea lui. Era o putere pe care putea s-o exercite doar vag; cea mai bună formă de a şi-o manifesta era să accepte hotărîrea Isabelei supus — chiar şi acest lucru îl emoţiona.

— De ce nu mă laşi să cinez cu tine? întrebă el după o pauză.

— Pentru că nu doresc.

— Presupun că eşti plictisită de mine.

— O să fiu peste o oră. După cum vezi, am darul de a prevedea.

— O, voi fi încîntător pînă atunci, spuse Ralph. Dar nu mai zise nimic şi deoarece Isabel nu îi răspunse, stătură o vreme în tăcere, ceea ce păru să contrazică făgăduiala de a o distra. I se părea că era preocupată şi se întreba la ce se gîndeşte; existau două sau trei subiecte foarte posibile. În cele din urmă, zise din nou: Nu vrei să te însoţesc în seara aceasta, pentru că aştepţi vreun alt musafir?

Isabel îşi întoarse capul privindu-l cu ochii ei limpezi şi frumoşi.

— Un alt musafir? Ce alt musafir aş putea eu să am?

Ralph nu putu să numească nici unul; întrebarea sa i se păru stupidă şi în acelaşi timp brutală.

— Ai o mulţime de prieteni pe care eu nu îi cunosc. Ai un trecut al tău din care eu am fost exclus cu încăpăţînare.

— Erai rezervat pentru viitor. Nu uita că trecutul meu este acolo, peste ocean. Aici la Londra nu se află nimic din el.

— Foarte bine, dacă viitorul îți este atît de aproape. E grozav lucru să ai viitorul la îndemînă. Şi Ralph mai aprinse o ţigară gîndindu-se că probabil Isabel primise vestea că domnul Caspar Goodwood a pornit-o spre Paris. Trase cîteva fumuri, iar apoi reluă discuţia : Tocmai ţi-am promis că voi fi foarte distractiv ; dar vezi că nu pot fi la înălţime şi adevărul este că e nevoie de mare curaj cînd te încumeţi să distrezi o persoană ca tine. Ce-ţi pasă ţie de slabele mele încercări ? Tu ai idei mari — ai pretenţii înalte cînd e vorba de aşa ceva. Ar trebui să aduc cel puţin o orchestră, sau o trupă de saltimbanci.

— Un saltimbanc ar fi de ajuns, iar tu te prezinţi foarte bine. Te rog continuă şi peste zece minute o să încep să rîd.

— Te asigur că sînt foarte serios, spuse Ralph. Ceri într-adevăr prea mult.

— Nu ştiu ce vrei să spui. Nu cer nimic.

— Nu accepţi nimic, spuse Ralph. Isabel se îmbujoră şi deodată i se păru că îl înţelege. Dar de ce îi vorbea despre astfel de lucruri ? El ezită puţin şi apoi continuă : Aş dori foarte mult să-ţi spun ceva. E o întrebare pe care vreau să ţi-o pun. Cred că am dreptul să te întreb pentru că mă interesează oarecum şi pe mine răspunsul.

— Întreabă-mă orice doreşti, răspunse Isabel blînd, şi voi încerca să-ţi răspund.

— Cred că n-o să te superi dacă spun că lordul Warburton mi-a povestit despre ceva care s-a petrecut între voi.

Isabel îşi înăbuşi o tresărire ; privea la evantaiul desfăcut.

— Foarte bine ; cred că era şi normal să-ţi spună.

— Cu îngăduinţa lui ţi-am spus acest lucru. Mai are încă speranţe, zise Ralph.

— Încă ?

— Mai avea acum cîteva zile !

— Cred că nu mai nădăjduieşte acum, zise fata.

— În cazul acesta, îmi pare foarte rău pentru el ; e un om atît de cinstit.

— Spune-mi te rog, el te-a rugat să-mi vorbeşti ?

— Nu, asta nu. Dar mi-a spus pentru că nu putea altfel. Sîntem prieteni vechi şi a fost foarte dezamăgit. Mi-a scris două rînduri rugîndu-mă să vin la el, şi am plecat la Lockleigh cu o zi înainte ca el şi sora lui să ia prînzul la noi. Avea inima foarte grea ; tocmai primise o scrisoare de la tine.

— Ţi-a arătat scrisoarea ? îi vorbi Isabel de sus.

— Nici vorbă. Dar mi-a spus că era un refuz categoric. Mi-a părut rău de el, repetă Ralph.

Cîteva clipe Isabel nu spuse nimic ; apoi, în sfîrşit :

— Ştii de cîte ori m-a întîlnit ? De cinci sau şase ori.

— E meritul tău.

— Nu de aceea o spun.

— Atunci de ce o spui ? În orice caz nu pentru a-mi dovedi că starea lordului Warburton e ceva trecător, căci sînt sigur că nu crezi asta.

Isabel, bineînţeles, nu putu zice că ar fi crezut aceasta ; dar îndată spuse altceva.

— Dacă lordul Warburton nu te-a rugat să încerci să mă convingi, atunci o faci dezinteresat — sau de dragul discuţiei ?

— N-am de loc intenţia să te conving. Doresc să te las în pace. Pur şi simplu mă interesează foarte mult sentimentele tale.

— Îţi sînt foarte îndatorată ! exclamă Isabel cu un rîs uşor nervos.

— Vrei să-mi spui, bineînţeles, că mă amestec unde nu-mi fierbe oala. Dar de ce nu pot să-ţi vorbesc în această chestiune fără să te supăr şi fără să mă simt jenat ? De ce sînt vărul tău, dacă nu mă pot bucura de cîteva privilegii ? Ce rost are să te ador fără speranţă, dacă nu pot avea cîteva compensaţii ? Ce rost are să fiu bolnav şi redus doar la rolul de spectator al vieţii, dacă nu pot vedea spectacolul cînd am plătit atît de scump biletul ? Spune-mi, continuă Ralph în timp ce ea îl asculta cu atenţie mărită, ce a fost în mintea ta cînd l-ai refuzat pe lordul Warburton ?

— Ce a fost în mintea mea ?

— Care a fost logica — punctul de vedere — care a dictat un asemenea act remarcabil ?

— N-am vrut să mă mărit cu el — dacă asta se poate numi logică.

— Nu, asta nu e logică — şi am ştiut acest lucru dinainte. De fapt, nu înseamnă nimic. Ce ţi-ai *zis* în sinea ta ? Desigur că ţi-ai zis şi altceva.

Isabel reflectă un moment apoi răspunse printr-o întrebare :

— De ce îl numeşti act remarcabil ? Şi mama ta îl socoteşte la fel.

— Warburton e un tip desăvîrşit ; ca om consider că aproape nu are defecte. Iar apoi este, cum se zice pe aici, grangur mare. Are averi imense şi soţia lui ar fi considerată o fiinţă superioară. La el se îmbină avantajele intrinsece cu cele extrinsece.

Isabel voia să vadă pînă unde va merge vărul ei.

— Atunci l-am refuzat pentru că e prea perfect. Eu nu sînt perfectă şi el e prea bun pentru mine. În afară de asta, perfecţiunea lui m-ar scoate din sărite.

— Acest răspuns e mai degrabă ingenios decît sincer, spuse Ralph. De fapt pentru tine nimic pe lumea asta nu este destul de perfect.

— Crezi că eu sînt desăvîrşită ?

— Nu, dar eşti pretenţioasă, fără pretextul de a te considera desăvîrşită. Nouăsprezece femei din douăzeci, chiar dintre cele mai pretenţioase, ar fi reuşit totuşi să se mulţumească cu Warburton. Poate nu ştii cîte şi-au pus ochii pe el.

— Nu doresc să ştiu. Dar mi se pare, spuse Isabel, că odată cînd vorbeam de el, ai pomenit cîteva lucruri ciudate.

Ralph reflectă fumînd.

— Sper că ceea ce am spus atunci n-a avut vreo influenţă ; căci nu erau defecte acele lucruri de care vorbeam ; erau pur şi simplu particularităţi ale poziţiei lui. Dacă aş fi ştiut că doreşte să se însoare cu tine, nu le-aş fi amintit niciodată. Spuneam, mi se pare, că este cam sceptic cu privire la această poziţie a lui. Ar fi fost în puterea ta să-l faci să aibă încredere.

— Nu cred. Eu nu înţeleg problema şi nu ştiu să existe vreo misiune de acest fel. Este clar că eşti dezamăgit, adăugă Isabel, privindu-l pe vărul ei cu o blîndeţe plină de regret. Ţi-ar fi plăcut să fac o asemenea căsătorie.

— Nici gînd. Sînt complet lipsit de preferinţă în această problemă. Nu am pretenţia să-ţi dau sfaturi şi mă mulţumesc să te studiez — cu cel mai adînc interes.

Isabel suspină oarecum voit.

— Aş dori să fiu tot atît de interesantă pentru mine, cum sînt pentru tine !

— Iar nu eşti sinceră ; eşti foarte interesantă pentru tine. Ştii, spuse Ralph, că dacă într-adevăr i-ai dat răspunsul decisiv lordului Warburton, eu sînt bucuros că a fost aşa cum

a fost. Nu vreau să spun că îmi pare bine pentru tine şi bineînţeles cu atît mai puţin pentru el. Îmi pare bine pentru mine.

— Vrei să mă ceri în căsătorie ?

— În nici un caz. Din punctul de vedere din care vorbesc, acest lucru ar fi fatal ; ar însemna să ucid gîsca ce îmi oferă material pentru neîntrecutele mele omlete. Folosesc această vietate ca simbol al iluziilor mele nebuneşti. Vreau să spun că voi urmări cu emoţie ce face o tînără domnişoară care nu vrea să se mărite cu lordul Warburton.

— La asta se gîndeşte şi mama ta, spuse Isabel.

— A, vor fi o mulţime de spectatori ! Ne vom ţine cu toţii pe urma destinului tău. Eu nu îl voi vedea pînă la sfîrşit, dar am să văd probabil cei mai interesanţi ani. Fireşte că şi dacă te-ai căsători cu prietenul nostru, tot ai avea un destin al tău — unul foarte respectabil, de fapt foarte strălucitor. Dar, comparativ vorbind, ar fi puţin prozaic. Ar fi bine trasat dinainte ; i-ar lipsi neprevăzutul. Ştii, mie, îmi place grozav neprevăzutul şi acum că ai norocul în mînă, mă bizui pe faptul că ne vei oferi nişte reprezentaţii straşnice.

— Nu te prea înţeleg, spuse Isabel, dar pricep atîta ca să-ţi pot spune că dacă te aştepţi la reprezentaţii straşnice de orice fel din partea mea, te voi dezamăgi.

— În felul acesta te vei dezamăgi pe tine însăţi — şi îţi va veni foarte greu !

Isabel nu dădu un răspuns direct ; era adevăr în aceste vorbe şi trebuia să reflecteze. În cele din urmă spuse brusc :

— Nu văd ce rău este în faptul că nu doresc să mă leg de nimeni. Nu vreau să-mi încep viaţa căsătorindu-mă. Mai sînt şi alte lucruri de realizat pentru o femeie.

— Nimic nu poate fi pentru ea mai bun decît asta. Dar tu eşti, desigur, atît de multilaterală.

— Dacă eşti bilateral e suficient, spuse Isabel.

— Tu eşti cel mai încîntător poligon ! izbucni vărul ei. Dar îi fu de ajuns o privire din partea ei pentru a deveni grav şi pentru a-şi dovedi seriozitatea continuă : Vrei să vezi viaţa — să n-ai parte de ea dacă nu e aşa, cum zic tinerii.

— Nu cred că vreau s-o văd în felul în care doresc tinerii. Dar vreau într-adevăr să privesc în jurul meu.

— Vrei să înghiţi pînă la fund paharul experienţei.

— Nu, nu vreau să mă ating de paharul experienţei. E o băutură otrăvită ! Vreau numai să văd totul cu ochii mei.

— Vrei să vezi, dar nu să simţi, observă Ralph.

— Dacă eşti sensibil nu cred că poţi să discerni. Semăn mult cu Henrietta. Mai zilele trecute cînd am întrebat-o dacă vrea să se mărite mi-a spus : „Nu, pînă cînd nu voi vedea Europa !" .Nici eu nu vreau să mă mărit pînă cînd nu voi vedea Europa.

— Evident, te aştepţi să cucereşti un cap încoronat.

— Nu, asta ar fi mai rău decît căsătoria cu lordul Warburton. Dar se întunecă de tot, continuă Isabel, şi trebuie să plec acasă. Se ridică de pe scaun, dar Ralph stătu nemişcat, privind-o. Deoarece el rămase pe loc, Isabel se opri şi privirea pe care o schimbară între ei fu plină de înţelesuri, mai ales din partea lui Ralph, prea vagi pentru a fi exprimate în vorbe.

— Mi-ai răspuns la întrebare, zise el în sfîrşit. Mi-ai spus ceea ce doream să aflu. Îţi sînt foarte îndatorat.

— Mie mi se pare că ţi-am spus foarte puţin.

— Mi-ai destăinuit lucrul esenţial : că lumea te interesează şi vrei să te arunci în vîltoarea ei.

Ochii ei argintii străluciră o clipă în întuneric.

— N-am spus niciodată asta.

— Dar mi-ai dat să înţeleg. Nu respinge ideea. E atît de frumoasă !

— Nu ştiu ce vrei să-mi atribui, căci eu nu sînt de loc un spirit aventurier. Femeile nu sînt ca bărbaţii.

Ralph se ridică încet din scaun şi porniră împreună spre poarta pieţei.

— Nu, spuse el, femeile se laudă rar că sînt curajoase. Bărbaţii o fac destul de des.

— De aceea îl au ca să se laude cu el !

— Şi femeile îl au. Tu ai mult curaj.

— Destul pentru a merge cu trăsura pînă la hotelul Pratt, dar nu mai mult.

Ralph deschise poarta şi după ce ieşiră, fixă închizătoarea.

— Vom găsi o trăsură, spuse el ; şi în timp ce se îndreptară spre o stradă învecinată în acest scop, o întrebă din nou dacă nu îi permite s-o conducă la hotel.

— Nici gînd, răspunse tînăra fată ; eşti foarte obosit ; trebuie să mergi acasă şi să te culci.

Birja fu găsită şi el o ajută să urce, stînd un moment în uşă.

— Cînd oamenii uită că eu sînt o ființă nenorocită, mă simt adesea jenat, spuse el. Dar cînd își amintesc e și mai rău !

Capitolul 16

NU AVEA VREUN MOTIV ASCUNS pentru care să dorească să n-o conducă ; avu impresia doar că în ultimele zile ea îi ocupase o parte prea mare din timp și spiritul independent al fetei americane pe care un ajutor excesiv o pune într-o situație ce i se pare pînă la urmă „afectată", o determină să-și țină singură de urît în acele cîteva ore. Pe lîngă aceasta, îi plăceau nespus momentele de solitudine care, de cînd sosise în Anglia, fuseseră foarte puține. Acasă își putea întotdeauna permite acest lux, iar aici îi simțea lipsa. În seara aceea însă avu loc un fapt care — dacă vreun critic ar fi luat notă de el — ar fi putut considera fără noimă teoria conform căreia Isabel s-a lipsit de compania vărului ei din dorința de a rămîne singură. Șezînd pe la orele nouă în lumina palidă a hotelului Pratt și, încercînd cu ajutorul a două lumînări lungi să se adîncească într-un volum pe care îl adusese de la Gardencourt, izbuti să citească doar alte cuvinte decît acelea care erau tipărite pe filă — cuvinte pe care i le spusese Ralph în după-amiaza aceea. Deodată se auzi o bătaie înăbușită aplicată ușii cu dosul mîinii de către ospătar, care îi prezentă fără întîrziere, de parcă ar fi fost un trofeu glorios, cartea de vizită a unui musafir. Cînd acest memento înfățișă privirii ei ațintite numele domnului Caspar Goodwood, lăsă omul să aștepte în fața ei, fără a-și exprima dorința.

— Să-l conduc pe domnul sus, domnișoară ? întrebă acesta cu o inflexiune a vocii ușor încurajatoare.

Isabel ezită încă și, în timp ce ezită, se privea în oglindă.

— Poate să vină, spuse ea în sfîrșit ; și îl așteptă mai degrabă întărindu-și sufletul decît potrivindu-și părul.

Prin urmare peste o clipă Caspar Goodwood dădu mîna cu ea, dar nu zise o vorbă pînă cînd slujitorul nu ieși din cameră.

— De ce nu mi-ai răspuns la scrisoare ? întrebă el repede pe un ton profund şi întrucîtva categoric — tonul unui om care punea întrebări bine gîndite şi care era capabil de multă insistenţă.

Isabel răspunse printr-o întrebare simplă :

— De unde ai ştiut că mă aflu aici ?

— Domnişoara Stackpole m-a anunţat, spuse Caspar Goodwood. Mi-a spus că probabil vei fi singură în seara aceasta şi vei fi dispusă să mă vezi.

— Unde te-a întîlnit — ca să-ţi spună ?

— Nu m-a întîlnit ; mi-a scris.

Isabel nu spuse nimic ; nici unul din ei nu se aşezase ; se priveau îndîrjiţi, sau cel puţin gata de dispută.

— Henrietta nu mi-a spus niciodată că ţi-a scris, rosti ea în cele din urmă. Nu e frumos din partea ei.

— Îţi este atît de neplăcut să mă vezi ? întrebă tînărul.

— Nu m-am aşteptat. Nu-mi plac asemenea surprize.

— Dar ştiai că sînt la Londra ; era firesc să ne întîlnim.

— Numeşti asta întîlnire ? Speram să nu te văd. N-ar fi fost greu într-un oraş atît de mare ca Londra.

— Se pare că ţi-a fost neplăcut chiar şi să-mi scrii, continuă vizitatorul.

Isabel nu răspunse ; trădarea Henriettei, căci astfel îi califică atitudinea în acele clipe, o uluia.

— Henrietta nu este un model de discreţie ! exclamă ea cu amărăciune. Şi-a permis o mare libertate.

— Cred că nici eu nu sînt un model de discreţie, sau de orice altă virtute. Greşeala e deopotrivă a mea şi a ei.

Privindu-l, Isabel avu impresia că maxilarul nu-i fusese niciodată atît de pătrat. Acest lucru o nemulţumi, dar îşi schimbă imediat gîndurile.

— Nu, greşeala dumitale nu e atît de mare ca a ei. Ceea ce ai făcut era pentru *dumneata* inevitabil, cred.

— Era într-adevăr ! exclamă Caspar Goodwood cu un rîs forţat. Şi acum că sînt aici, n-aş putea să stau puţin ?

— Poţi să iei loc, fireşte.

Se duse înapoi la scaunul ei, în timp ce vizitatorul se aşeză pe primul scaun ce i se ivi în cale, ca omul care nu dă mult pe asemenea încurajări.

— Am sperat în fiecare zi să primesc răspuns la scrisoare. Ai fi putut să-mi scrii măcar cîteva rînduri.

— Nu, pentru că m-ar fi deranjat să-ţi scriu ; era tot atît de simplu să-ţi scriu patru pagini sau una singură. Dar tăcerea mea era semnificativă, spuse Isabel. Socoteam că e cea mai bună cale.

În timp ce Isabel vorbea, el o privea neclintit ; apoi îşi coborî ochii, aţintindu-i asupra unei pete din covor, de parcă s-ar fi străduit din răsputeri să nu spună decît ceea ce se cuvenea. Acest om tare dăduse greş şi era destul de perspicace pentru a înţelege că o manifestare dîrză a forţei sale n-ar fi făcut decît să scoată în evidenţă falsa poziţie în care se afla. Isabel era în stare să savureze în sinea ei orice avantaj ce l-ar fi avut asupra unei persoane de acest soi şi, deşi nu dorea să facă pe grozava, se bucură totuşi că putea să-i spună :

— Ştii prea bine că n-ar fi trebuit să-mi scrii ! şi încă s-o spună cu un aer triumfător.

Caspar Goodwood îşi înălţă din nou privirile spre ea ; parcă străluceau prin viziera unui coif. Avea un puternic simţ al dreptăţii şi era gata în orice moment al vieţii să-şi revendice drepturile.

— Mi-ai spus că speri să nu mai primeşti niciodată veşti de la mine ; ştiu. Dar eu n-am putut accepta această regulă. Te-am prevenit că vei auzi de mine foarte curînd.

— N-am spus că sper să nu mai primesc niciodată veşti de la dumneata, spuse Isabel.

— Ba da ; timp de cinci ani ; zece ani ; douăzeci de ani. E acelaşi lucru.

— Crezi ? După părerea mea e o mare diferenţă. Îmi pot închipui că, peste zece ani, vom purta o corespondenţă foarte plăcută. Pînă atunci o să-mi maturizez stilul epistolar.

Privi în altă parte în timp ce rostea aceste vorbe, ştiind bine că erau mult mai puţin serioase decît starea de spirit a aceluia care le asculta. Dar îşi întoarse din nou privirile spre el, cînd o întrebă la întîmplare :

— Te simţi bine la unchiul dumitale ?

— Foarte bine. Tăcu, iar apoi se porni din nou : La ce bun să insişti ?

— Ca să nu te pierd !

— N-ai dreptul să spui că pierzi ceea ce nu-ţi aparţine. Şi chiar din punctul dumitale de vedere, adăugă Isabel, s-ar cădea să ştii cînd trebuie să laşi pe cineva în pace.

— Îţi sînt foarte nesuferit, spuse Caspar Goodwood posomorît ; nu pentru a-i stîrni mila faţă de un om conştient de această pacoste, ci mai degrabă pentru a şi-o fixa bine în minte, ca apoi să acţioneze avînd-o mereu în faţa ochilor.

— Da, persoana dumitale nu mă încîntă de loc şi nici că se putea să apari într-un moment mai nepotrivit, iar felul acesta de a-mi pune la încercare sentimentele n-are absolut nici un rost. Caspar Goodwood nu avea, desigur, o natură slabă, pentru ca împunsăturile de ace s-o facă să sîngereze ; şi chiar de cînd îl cunoscuse, trebuind să se apere împotriva pretenţiei lui că el ştia mai bine decît ea ce i se potriveşte, îşi dădu seama că cea mai bună armă a ei era francheţea deplină. A încerca să-i cruţe sensibilitatea, sau să scape de el cu dibăcie, ca de cineva care nu i-ar fi aţinut calea cu atîta fermitate — aceasta în cazul lui Caspar Goodwood care se crampona de orice i s-ar fi oferit, însemna o iscusinţă irosită pe degeaba. Nu că n-ar fi avut şi el susceptibilităţile lui, dar suprafaţa lui pasivă, cît şi cea activă, era mare şi dură şi de altfel era lucru ştiut că se pricepea să-şi îngrijească singur rănile, la nevoie. La gîndul că poate i-a pricinuit totuşi durere şi suferinţă, Isabelei îi reveni vechea impresie că el era de la natură blindat, oţelit, înarmat pînă în dinţi pentru agresiune.

— Nu mă pot împăca de loc cu situaţia, spuse Goodwood simplu. Afirmaţia îi acorda o libertate primejdioasă ; căci simţea cît de uşor ar fi putut să-i reproşeze că nu-i fusese întotdeauna nesuferit.

— Nici eu nu mă pot împăca şi între noi n-ar trebui să existe această stare de lucruri. Dacă ai încerca să mă alungi din minte pentru cîteva luni, am putea să fim din nou prieteni.

— Înţeleg. Dacă aş înceta să mă gîndesc la dumneata pentru o anumită perioadă de timp, mi s-ar părea că aş fi în stare s-o duc aşa la infinit.

— E mai mult decît îţi cer. Şi nici n-aş dori acest lucru.

— Ştii că ceea ce-mi ceri este cu neputinţă, spuse tînărul cu o siguranţă care Isabelei i se păru enervantă.

— Nu eşti în stare să faci un efort dinainte calculat ? întrebă ea. Ai destulă tărie pentru orice altceva ; de ce n-ai avea şi pentru asta ?

— Un efort calculat pentru ce? iar apoi fiindcă ea întîrzia să răspundă : Cînd e vorba de dumneata nu mai am voinţă, continuă el. Nu pot decît să te iubesc la nebunie. Dacă eşti puternic, iubeşti cu tărie.

— E mult adevăr în ceea ce spui ; şi într-adevăr tînăra noastră simţi puterea acestor vorbe — vorbe aruncate, care însă atingeau sferele vaste ale adevărului şi poeziei, de fapt ca o ispită pentru imaginaţia ei. Dar îşi reveni pe dată. Gîndeşte-te, sau nu te gîndi la mine, fă cum crezi ; numai lasă-mă în pace.

— Pînă cînd ?

— Un an sau doi.

— Cît totuşi ? Între un an şi doi ani este o diferenţă ca de la cer la pămînt.

— Atunci să zicem doi, spuse Isabel, cu o seriozitate studiată.

— Şi ce voi cîştiga din asta ? întrebă el, fără măcar să clipească.

— O să-ţi rămîn extrem de îndatorată.

— Şi care îmi va fi răsplata ?

— Ai nevoie de răsplată cînd faci un act de generozitate ?

— Da, atunci cînd el implică un mare sacrificiu.

— Nu există generozitate fără un sacrificiu oarecare. Bărbaţii nu înţeleg asemenea lucruri. Dacă faci acest sacrificiu o să ai toată admiraţia mea.

— Puţin îmi pasă de admiraţia dumitale — nu dau nimic pe ea, cînd nu se manifestă în fapte. Cînd te căsătoreşti cu mine ? Aceasta e singura întrebare.

— Niciodată — dacă vei continua să-mi creezi sentimentele de acum.

— Ce cîştig atunci, dacă nu încerc să-ţi creez alte sentimente ?

— Vei cîştiga tot atît de mult ca şi atunci cînd mă agasezi de moarte !

Caspar Goodwood plecă ochii din nou şi privi un timp în calota pălăriei sale. Faţa i se aprinse ; Isabel putu să vadă că spiritul ei caustic îl atinsese în sfîrşit. Acest lucru avu imediat valoare — clasică, romantică, mîntuitoare, ce mai putea şti ? — pentru ea ; „omul puternic, îndurerat" era una din categoriile interesului uman, deşi în cazul dat el prezenta atît de puţin farmec.

— De ce mă faci să-ţi spun asemenea lucruri ? ţipă ea cu o voce tremurîndă. Vreau să fiu înţelegătoare — să fiu cît se poate de bună. Nu e plăcut pentru mine să simt că oamenii mă iubesc şi totuşi să fiu nevoită să-i lămuresc că nu trebuie. Cred că şi alţii s-ar cuveni să aibă înţelegere ; fiecare dintre noi trebuie să judece singur. Ştiu că eşti înţelegător, atît cît îţi stă în putere ; ai motive întemeiate pentru ceea ce faci. Dar nu vreau să mă căsătoresc şi nici să discut această problemă acum. Poate n-o voi face-o niciodată — nu, niciodată. Am tot dreptul să gîndesc în felul acesta şi nu eşti amabil cu o femeie cînd o forţezi atît de insistent, cînd stărui împotriva voinţei ei. Dacă te fac să suferi, nu pot decît să-ţi spun că îmi pare foarte rău. Nu e vina mea ; nu pot să mă căsătoresc cu dumneata, numai pentru a-ţi face pe voie. Nu vreau să spun că îţi voi rămîne prietenă de-a pururi, deoarece, cînd femeile declară acest lucru în asemenea situaţii, se consideră că o spun oarecum în zeflemea. Dar revino într-o bună zi.

Caspar Goodwood, toată vremea cît Isabel vorbi, îşi ţinuse ochii aţintiţi asupra numelui pălărierului şi abia la cîtva timp după ce termină, şi-i ridică. Observînd ardoarea trandafirie şi minunată de pe chipul Isabelei se zăpăci şi nu mai putu să-i analizeze vorbele.

— Plec acasă — plec mîine — te las în pace, reuşi să spună. Numai că, rosti el anevoie, e îngrozitor să nu te mai văd !

— N-ai frică. N-am să fac nimic rău.

— Te vei mărita cu altcineva, e limpede ca lumina zilei, declară Caspar Goodwood.

— Crezi că e generos să-mi faci acest reproş ?

— De ce nu ? Mulţi bărbaţi vor încerca să te ceară în căsătorie.

— Ţi-am spus chiar acum că nu vreau să mă căsătoresc şi e aproape sigur că n-am s-o fac niciodată.

— Ştiu că mi-ai spus şi îmi place acest „aproape sigur" ! Nu mă încred în ce zici.

— Îţi mulţumesc foarte mult. Mă acuzi că mint pentru a scăpa de dumneata ? Spui lucruri foarte delicate.

— De ce să nu spun ? Nu ţi-ai luat nici un angajament faţă de mine.

— Nu, asta ar mai lipsi !

— Poate crezi că ești în siguranță — numai pentru că dorești să fii. Dar nu ești, continuă tînărul care părea să se aștepte la tot ce putea fi mai rău.

— Foarte bine. Să zicem că nu sînt în siguranță. Fie așa cum vrei.

— Dar nu știu, spuse Caspar Goodwood, dacă fiind în preajma dumitale aș putea să te feresc.

— Zău ? La urma urmelor îmi este foarte teamă de dumneata. Crezi că mă mulțumesc atît de ușor ? întrebă ea deodată, schimbîndu-și tonul.

— Nu, nu cred ; o să încerc să mă consolez cu acest lucru. Dar există fără îndoială o serie de bărbați străluciți pe lume ; și de-ar fi unul singur, ar fi destul. Cel mai strălucit dintre toți ar merge drept la dumneata. Cu siguranță că nu vei lua pe cineva care nu strălucește.

— Dacă prin strălucit înțelegi deosebit de inteligent, spuse Isabel — și nu văd la ce altceva te-ai putea referi — n-am nevoie de un bărbat inteligent pentru ca să mă învețe cum să trăiesc. Pot să aflu și singură.

— Să afli cum să trăiești singură ? Vreau să mă înveți și pe mine după ce vei afla !

Isabel îl privi o clipă ; apoi cu un zîmbet fugar :

— O, dumneata ar trebui să te căsătorești ! îi zise.

Poate fi scuzat dacă pentru o clipă această exclamație i se păru că sună infernal și nu se știe dacă, atunci cînd a descărcat o asemenea săgeată, Isabel a avut un motiv clar. N-ar fi fost totuși cazul să umble flămînd și slab — atîta compasiune avea pentru el.

— Să te ierte Dumnezeu ! murmură el printre dinți și dădu să plece.

Tonul pe care îi vorbise o punea într-o lumină greșită și peste o clipă simți nevoia să se justifice. Cea mai ușoară cale era să-l pună în situația în care fusese ea.

— Îmi faci o mare nedreptate — nu știi ce vorbești ! izbucni tînăra fată. Nu cad ușor victimă — am dovedit-o.

— O, față de mine, absolut.

— Am dovedit-o și altora. Se opri un moment. Am refuzat o cerere în căsătorie săptămîna trecută ; ceea ce se cheamă — fără îndoială — o partidă strălucită.

— Îmi pare foarte bine, spuse tînărul grav.

— Era o cerere pe care multe fete ar fi acceptat-o ; era

tot ce poate fi mai bun. Isabel nu-şi propusese să-i relateze povestea aceasta, dar acum că începuse, satisfacţia de a o da în vileag şi de a-şi face dreptate puse stăpînire pe ea. Mi s-a oferit o situaţie înaltă şi o mare bogăţie — din partea unei persoane care îmi place extrem de mult.

Caspar o privea cu interes viu.

— Este englez ?

— E un nobil englez, spuse Isabel.

Vizitatorul ei primi la început vestea în tăcere, dar în cele din urmă zise :

— Îmi pare bine că este dezamăgit.

— Ei, şi pentru că ai un tovarăş de suferinţă, încearcă să te consolezi.

— Nu-l pot numi astfel, spuse Caspar neîndurător.

— De ce nu — dacă l-am refuzat categoric ?

— Asta nu înseamnă că mi-e tovarăş. Şi apoi, el e englez.

— Şi mă rog, englezul nu e şi el fiinţă umană ? întrebă Isabel.

— O, ăştia de aici ? Nu aparţin umanităţii *mele* şi nu-mi pasă ce se alege de ei.

— Eşti foarte supărat, spuse fata. Am discutat destul.

— A da, sînt foarte supărat. Mă declar vinovat de acest lucru !

Isabel se îndepărtă de el, merse pînă la fereastra deschisă şi stătu o clipă privind la pustietatea întunecată a străzii, unde o lampă de gaz cu lumina tulbure era singurul semn al animaţiei sociale. O vreme nu-şi vorbiră ; Caspar se învîrtea pe lîngă cămin cu ochii aţintiţi trist. De fapt ea îl rugase să plece — el ştia asta ; dar cu riscul de a se face odios, rămînea pe poziţie. Isabel îi devenise o necesitate prea dragă pentru a renunţa atît de uşor la ea şi traversase marea numai pentru a-i smulge o fărîmă de făgăduinţă. Curînd Isabel plecă de la fereastră şi veni iar în faţa lui.

— Mă nedreptăţeşti — mai ales după cele ce ţi-am spus chiar acum. Îmi pare rău că ţi-am spus — căci pentru dumneata nu are importanţă.

— Ah ! exclamă tînărul, de te-ai fi gîndit la *mine* cînd l-ai refuzat ! Apoi se opri de teamă ca ea să nu contrazică un gînd atît de fericit.

— M-am gîndit şi la dumneata puţin, spuse Isabel.

— Puţin ? Nu înţeleg. Dacă sentimentele mele ar conta totuşi pentru dumneata, acest „puţin" este un foarte slab răspuns din partea dumitale.

Isabel dădu din cap, de parcă ar fi vrut să înlăture o gafă.

—. Am refuzat un domn nobil şi deosebit de afectuos. Caută să te mîngîi cu acest fapt.

— Îţi mulţumesc, spuse Caspar Goodwood grav. Îţi mulţumesc nespus.

— Acum ar fi mai bine să te duci acasă.

— N-o să te mai pot vedea ? întrebă el.

— Cred că e mai bine să nu ne întîlnim. Cu siguranţă vei începe iar discuţia aceasta şi vezi că nu ajungem nicăieri.

— Promit să nu mai zic o vorbă care să te necăjească.

Isabel reflectă o clipă, apoi răspunse :

— Peste o zi sau două mă întorc la unchiul meu şi nu pot să te chem acolo. Aş fi prea inconsecventă.

Caspar Goodwood reflectă şi el.

— Trebuie să-mi faci şi mie dreptate. Am primit o invitaţie la unchiul dumitale acum o săptămînă şi ceva şi am refuzat-o.

Ea se arătă surprinsă :

— De la cine a fost invitaţia ?

— De la domnul Ralph Touchett, care cred că îţi este văr. Am refuzat deoarece n-am avut permisiunea dumitale. Se pare că domnişoara Stackpole i-a sugerat să mă invite.

— Eu una nu i-am sugerat. Dar Henrietta merge într-adevăr prea departe, adăugă Isabel.

— Nu fi prea aspră cu ea — mă afectează pe *mine*.

— Nu ; bine ai făcut că ai refuzat şi îţi mulţumesc. O trecu un fior de groază la gîndul că lordul Warburton şi domnul Goodwood s-ar fi putut întîlni la Gardencourt ; pentru lordul Warburton ar fi fost atît de penibil.

— După ce pleci de la unchiul dumitale, unde te duci ? întrebă domnul Goodwood.

— Plec în străinătate cu mătuşa — la Florenţa şi în alte locuri.

Seninătatea cu care Isabel îi dădu această veste îi îngheţă sufletul ; i se părea că o vede învîrtejită în cercuri din care el era în mod inexorabil exclus. Totuşi continuă repede cu întrebările.

— Şi cînd te întorci în America ?

— Nu prea curînd, probabil. Sînt foarte fericită aici.

— Vrei să renunţi la ţara dumitale ?

— Nu fi copil !

— Ei bine, n-o să te mai văd, într-adevăr ! spuse Caspar Goodwood.

— Nu ştiu, răspunse ea pe un ton cam măreţ. Lumea — cu toate aceste locuri ale ei astfel orînduite şi care se leagă atîta unele de altele — pare cam mică.

— Pentru mine e mult prea mare, exclamă Caspar cu o simplitate care pe tînăra noastră domnişoară ar fi putut s-o înduioşeze dacă n-ar fi fost pornită împotriva concesiilor. Această atitudine era parte dintr-un sistem, dintr-o teorie pe care o adoptase în ultima vreme şi pentru a încheia discuţia spuse peste o clipă :

— Să nu mă consideri răutăcioasă dacă îţi spun că tocmai acest fapt — adică de a nu mă mai vedea — îmi convine. Dacă am fi amîndoi în acelaşi loc, aş avea impresia că mă urmăreşti şi asta nu-mi place — iubesc prea mult libertatea. Dacă există un lucru pe lume la care ţin cu adevărat, continuă ea, din nou cu o uşoară notă de grandoare — este libertatea mea personală.

Marea superioritate cu care fură rostite aceste fraze au stîrnit admiraţia din Caspar Goodwood : nu-l supără tonul măreţ. Nu se îndoise niciodată că Isabel avea aripi şi că tînjea după ocoluri largi şi frumoase — nu se temea, cu braţele şi paşii lui mari, de puterea ei. Vorbele Isabelei, dacă erau menite să-l uluiască, nu-şi atinseră ţinta şi el zîmbi doar la gîndul că aici erau de acord.

— Cine ar dori mai puţin decît mine să-ţi reteze libertatea ? Ce poate fi mai plăcut pentru mine decît să te văd absolut independentă — făcînd tot ceea ce doreşti ? Tocmai ca să-ţi dăruiesc independenţa vreau să mă căsătoresc cu dumneata.

— Acesta e un sofism frumos, spuse fata cu un zîmbet încă şi mai frumos.

— O femeie necăsătorită — o fată de vîrsta dumitale — nu e independentă. Există o serie de lucruri pe care nu le poate face. E îngrădită la fiecare pas.

— Depinde cum priveşte problema, răspunse Isabel cu însufleţire. Nu mai sînt în prima tinereţe — pot să fac ce vreau — aparţin clasei independente. N-am nici tată, nici mamă ;

sînt săracă şi serioasă din fire ; nu sînt drăguţă. De aceea nu sînt obligată să fiu timidă şi convenţională ; într-adevăr, nu-mi pot permite asemenea luxuri. Pe lîngă asta, încerc să judec lucrurile singură ; a judeca greşit este mai onorabil, cred, decît a nu judeca de loc. Nu vreau să fiu doar o oaie din turmă ; vreau să-mi aleg singură soarta şi să ştiu mai mult despre actele omeneşti decît ar crede alţii de cuviinţă să-mi spună. Se opri o clipă, dar nu destul pentru ca domnul Goodwood să-i poată răspunde. Tocmai se pregătea să zică ceva, cînd ea continuă : Ascultă, domnule Goodwood. Ai amabilitatea să spui că ţi-e teamă să nu mă mărit. Dacă auzi vreun zvon că aş avea astfel de intenţii — despre fete se aud asemenea lucruri — aminteşte-ţi că ţi-am spus că iubesc libertatea şi încearcă să te îndoieşti.

Era o hotărîre înflăcărată în tonul cu care îi dădu acest sfat şi văzu în ochii ei o lucire de sinceritate care îl ajută s-o creadă. Se simţea mai liniştit acum şi acest lucru s-ar fi putut observa din felul cum îi zise, plin de însufleţire :

— Vrei doar să călătoreşti timp de doi ani ? Sînt absolut dispus să aştept doi ani şi poţi să faci ce doreşti în acest interval. Dacă asta e tot ce doreşti, spune-mi te rog. Nu vreau să fii convenţională ; ţi se pare că eu sînt convenţional ? Vrei să-ţi îmbogăţeşti mintea ? Mintea dumitale este de pe acum foarte bună pentru mine ; dar dacă te interesează să mai cutreieri un timp şi să vezi diferite ţări, aş fi încîntat să te ajut atît cît îmi stă în putinţă.

— Eşti foarte generos ; de altfel nu e ceva nou pentru mine. Cel mai bun mod de a mă ajuta este să creezi o distanţă de cît mai multe sute de mile de ocean între noi.

— Ar crede cineva că ai de gînd să comiţi vreo atrocitate ! spuse Caspar Goodwood.

— Poate că voi comite. Vreau să fiu liberă să fac şi aşa ceva dacă voi avea chef.

— Bine atunci, spuse el încet. Mă voi duce acasă. Şi îi întinse mîna încercînd să pară mulţumit şi încrezător.

Dar încrederea Isabelei în Caspar Goodwood era mai mare decît cea pe care putea s-o aibă el în vorbele ei. Nu că şi-ar fi închipuit-o capabilă de vreo atrocitate ; dar oricum ar fi judecat, exista ceva prevestitor de rău în felul cum îşi rezerva alegerea. În timp ce-i luă mîna, simţi pentru el un mare respect ; ştia cît de mult o iubea şi în momentele acelea

îl socoti mărinimos. Rămaseră așa o clipă, privindu-se unul pe celălalt, uniți printr-o strîngere de mînă care nu era tocmai pasivă din partea ei.

— Bine, spuse Isabel foarte blînd, aproape duios. N-o să pierzi nimic, încercînd să fii rezonabil.

— Dar mă voi întoarce, oriunde ai fi, peste doi ani, răspunse el cu neînduplecarea ce îl caracteriza.

Am văzut că tînăra noastră domnișoară era inconsecventă și la auzul acestor vorbe își schimbă brusc tonul.

— Dar să știi că nu-ți promit nimic — absolut nimic ! Apoi mai blînd, de parcă ar fi vrut să-l ajute s-o părăsească : Și mai ține minte că nu cad victimă ușor !

— O să te saturi de independență.

— Poate ; e chiar foarte probabil. Cînd va veni ziua aceea o să fiu foarte bucuroasă să te văd.

Isabel puse mîna pe clanța ușii care dădea spre camera ei și așteptă o clipă ca să vadă dacă musafirul nu avea de gînd să plece. Dar Caspar Goodwood părea țintuit locului ; în atitudinea lui mai era încă o îndărătnicie imensă și avea o dojană îndurerată în ochi.

— Trebuie să te părăsesc acum, spuse Isabel ; și deschise ușa, trecînd în cealaltă cameră.

Încăperea era întunecată, dar întunericul acela era risipit ușor de o rază palidă ce se răsfrîngea prin geam din curtea hotelului și Isabel putu să desluşească conturul mobilelor, sclipirea ușoară a oglinzii și patul mare cu patru stîlpi. Rămase pe loc un moment, ascultînd, și, în sfîrșit, auzi cum Caspar Goodwood ieși din salon și închise ușa în urma lui. Mai rămase nemișcată o vreme, iar apoi, cuprinsă de o pornire irezistibilă, căzu în genunchi înaintea patului și își ascunse fața pe brațe.

Capitolul 17

NU SE RUGA ; TREMURA — TREMURA din tot corpul. Îi era ușor să vibreze, de fapt i se întîmpla prea adesea, dar acum se pomeni trepidînd ca o harpă izbită. Nu voia decît să se ascundă în carapace, să-și pună din

nou husa de pînză. Dar dorea să-şi învingă emoţia, şi atitudinea de evlavie în care rămase pentru cîtva timp părea că o ajută să se liniştească. Se bucură din tot sufletul de plecarea lui Caspar Goodwood; scăpînd de el, era ca şi cum ar fi plătit în schimbul unei chitanţe ştampilate o datorie care-i apăsase prea mult cugetul. În timp ce simţea această fericită uşurare, îşi plecă fruntea puţin mai mult; simţămîntul acela era acolo, zvîcnindu-i în inimă, era parte din emoţia ei, dar era un lucru de care trebuia să se ruşineze — era ceva profan şi nepotrivit. Peste vreo zece minute se ridică din genunchi şi chiar după ce se întoarse în salon, tremurul n-o părăsise de tot. La drept vorbind, avea două cauze: se explica în parte prin discuţia lungă pe care o avusese cu domnul Goodwood, dar ne temem că restul se datora bucuriei de a-şi fi putut exercita puterea. Se aşeză pe scaunul în care stătuse mai înainte şi îşi luă cartea, dar nu se obosi s-o deschidă. Se rezemă de spetează, dînd glas acelui murmur încet, domol şi plin de aspiraţie, prin care răspundea adesea întîmplărilor ce ascundeau în ele un aspect înveselitor şi, în sfîrşit, se lăsă în voia satisfacţiei de a fi refuzat doi pretendenţi înflăcăraţi în două săptămîni. Acea dragoste de libertate pe care o descrisese cu atîta îndrăzneală lui Caspar Goodwood era pînă acum exclusiv teoretică; n-a putut să se lase cu totul purtată de ea. Dar i se părea că realizase totuşi ceva; gustase din bucuria victoriei, dacă nu din cea a bătăliei; fusese fidelă planului ei. În lumina acestei conştiinţe imaginea domnului Goodwood păşind trist spre casă prin oraşul mohorît i se înfăţişă împreună cu un oarecare regret; şi deoarece uşa se deschise în acel moment, se ridică de pe scaun cu presimţirea că venise înapoi. Dar era domnişoara Stackpole, care se întorcea de la cină.

Domnişoara Stackpole văzu imediat că se petrecuse ceva cu tînăra noastră şi de fapt nu era nevoie de mare perspicacitate pentru a descoperi acest lucru. Se îndreptă glonţ spre Isabel, care o întîmpină fără s-o salute. Exaltarea Isabelei datorată expedierii lui Caspar Goodwood în America presupunea că într-un fel era bucuroasă că venise s-o vadă; în acelaşi timp îşi amintea desluşit că Henrietta nu avusese nici un drept să-i întindă o cursă.

— A fost pe aici, dragă? întrebă aceasta plină de nerăbdare.

Isabel se întoarse în altă parte şi cîteva clipe nu răspunse nimic.

— Ai procedat foarte rău, declară în cele din urmă.

— Am procedat cum era mai bine. Sper că ai făcut şi tu la fel.

— Nu eşti chemată să judeci. Nu mă pot încrede în tine, spuse Isabel.

Această declaraţie nu era măgulitoare, dar Henrietta era mult prea generoasă pentru a lua în seamă învinuirea pe care i-o aducea ; o interesa numai pentru ceea ce îi dezvăluia în legătură cu prietena ei.

— Isabel Archer, remarcă ea brusc şi solemn, dacă te măriţi cu unul din aceşti oameni, n-o să-ţi mai vorbesc niciodată.

— Înainte de a rosti ameninţări atît de înfricoşătoare, ai face mai bine să aştepţi pînă cînd voi fi cerută în căsătorie, replică Isabel. Deoarece nu suflase nici o vorbă domnişoarei Stackpole despre propunerea lordului Warburton, nu simţi nici un îndemn să se justifice în faţa Henriettei, spunîndu-i că refuzase pe acel nobil.

— Vei fi cerută destul de curînd, după ce vei descinde pe continent. Annie Climber a primit trei propuneri de căsătorie în Italia — biata Annie cea urîţică.

— Dar dacă Annie n-a fost înhăţată, de ce aş fi eu ?

— Nu cred că s-a insistat la ea ; dar la tine vor stărui.

— Convingerea ta e măgulitoare, spuse Isabel calmă.

— Nu te măgulesc, Isabel, îţi spun adevărul ! exclamă prietena ei. Sper că n-o să-mi spui că domnului Goodwood nu i-ai dat cît de cît o speranţă.

— Cred că n-ar trebui să-ţi spun nimic ; după cum ziceam, nu mă pot încrede în tine. Dar pentru că domnul Goodwood te interesează atît de mult, nu vreau să-ţi ascund că se întoarce imediat în America.

— Sper că nu vrei să-mi spui că l-ai izgonit ? îi zise Henrietta aproape ţipînd.

— L-am rugat să mă lase în pace ; şi te rog şi pe tine acelaşi lucru, Henrietta. O clipă domnişoara Stackpole rămase încremenită, apoi merse la oglinda de deasupra căminului şi îşi scoase pălăria. Sper că a fost plăcut la cină, continuă Isabel.

Dar Henrietta Stackpole nu putea fi abătută de la ale ei cu una cu două.

— Îţi dai seama încotro mergi, Isabel Archer ?

— Acum merg la culcare, spuse Isabel pe acelaşi ton uşuratic de mai înainte.

— Îţi dai seama spre ce te îndrepţi ? continuă Henrietta, ţinîndu-şi pălăria delicat.

— Nu, habar n-am şi găsesc că e foarte plăcut să nu ştiu. O trăsură care goneşte într-o noapte întunecată, trasă de patru cai pe drumuri nevăzute — aceasta e ideea mea despre fericire.

— Cu siguranţă că domnul Goodwood nu te-a învăţat să spui asemenea lucruri — ca eroina unui roman imoral, zise domnişoara Stackpole. Eşti pe cale de a comite o mare greşeală.

Amestecul Henriettei o irită pe Isabel, totuşi încercă să se gîndească dacă o asemenea afirmaţie putea să conţină vreun adevăr. Dar nu se putu gîndi la nimic care s-o împiedice să spună :

— Probabil că ţii foarte mult la mine, din moment ce eşti atît de agresivă.

— Te iubesc foarte mult, Isabel, glăsui domnişoara Stackpole cu multă simţire.

— Ei, dacă mă iubeşti foarte mult, lasă-mă tot atît de mult în pace. L-am rugat şi pe domnul Goodwood şi trebuie să te rog şi pe tine.

— Ai grijă să nu fii prea mult lăsată în pace.

— Asta mi-a spus şi domnul Goodwood. I-am răspuns că trebuie să-mi asum riscul.

— Îţi plac riscurile — mă faci să mă cutremur ! exclamă Henrietta. Cînd se întoarce domnul Goodwood în America ?

— Nu ştiu — nu mi-a spus.

— Poate că n-ai întrebat, spuse Henrietta cu ironia cuvenită.

— I-am dat prea puţină satisfacţie pentru a avea dreptul să-i pun întrebări.

Domnişoarei Stackpole i se păru o clipă că această afirmaţie depăşea orice comentariu ; dar în cele din urmă exclamă :

— Uite, Isabel, dacă nu te-aş cunoaşte aş putea să cred că eşti fără suflet !

— Bagă de seamă, spuse Isabel ; mă răsfeţi prea mult.

— Mi-e teamă că am şi făcut-o. Sper, cel puţin, că va traversa Atlanticul cu Annie Climber ! adăugă domnişoara Stackpole.

În dimineaţa următoare Isabel află de la ea că hotărî să nu se întoarcă la Gardencourt (unde domnul Touchett îi spusese că va fi din nou binevenită, ci să aştepte la Londra invitaţia pe care i-o făgăduise domnul Bantling din partea surorii lui, lady Pensil. Domnişoara Stackpole îi relată foarte pe larg conversaţia cu prietenul atît de sociabil al lui Ralph Touchett şi declară că acum credea într-adevăr că i se ivise ceva care îi va fi de folos. De îndată ce va primi scrisoarea lui lady Pensil — domnul Bantling garantase de fapt sosirea acestui document — va pleca la Bedfordshire, şi dacă Isabel va vrea să-i citească impresiile în ziarul *Interviewer,* le va găsi cu siguranţă. Evident, de data aceasta Henrietta urma să vadă cîte ceva din viaţa interioară.

— Îţi dai seama spre ce te îndrepţi, Henrietta Stackpole ? întrebă Isabel, imitînd tonul pe care îi vorbise prietena ei cu o seară înainte.

— Mă îndrept spre o poziţie înaltă — aceea de regină a Ziaristicii americane. Dacă următorul meu articol nu va apărea peste tot în vest, îmi înghit sugativa.

Se înţelese cu prietena ei, domnişoara Annie Climber, tînăra cu cererile în căsătorie de pe continent, să se ducă împreună la tîrguieli, ceea ce va constitui luarea de rămas bun a domnişoarei Climber de la o emisferă în care cel puţin fusese apreciată ; aşa încît Henrietta apăru fără întîrziere în Jermyn Street pentru a-şi întîlni prietena. La scurtă vreme după ce plecă, fu anunţat Ralph Touchett şi de cum îl zări că intră, Isabel îşi dădu seama că avea ceva pe suflet. Se destăinui imediat Isabelei, şi spuse că primise de la mama lui o telegramă prin care îl vestea că tatăl său avusese un atac grav, că ea era foarte îngrijorată şi îl ruga să se întoarcă fără întîrziere la Gardencourt. De data aceasta, cel puţin, devotamentul doamnei Touchett faţă de cablul electric nu putea fi criticat.

— Am socotit că cel mai bun lucru este să-l consult mai întîi pe marele doctor sir Matthew Hope, spuse Ralph ; norocul mare e că se află în oraş. Mă va primi la douăsprezece

și jumătate și îl voi ruga să vină la Gardencourt — ceea ce va face, cu atît mai mult cu cît l-a mai văzut pe tata de cîteva ori, acolo și la Londra. Voi lua expresul de două și patruzeci și cinci ; vii cu mine sau mai rămîi aici cîteva zile, cum dorești.

— Desigur că voi veni cu tine, răspunse Isabel. Nu cred că pot fi de folos unchiului, dar dacă e bolnav aș dori să fiu lîngă el.

— Cred că ții la el, spuse Ralph, cu o bucurie timidă pe față. Îl apreciezi, ceea ce n-a făcut o lume întreagă. Este de o noblețe prea desăvîrșită.

— Îl ador de-a dreptul, spuse Isabel peste o clipă.

— Foarte bine. După fiul lui, el e cel mai mare admirator al tău.

Primi cu bucurie această asigurare, dar în sinea ei răsuflă ușurată la gîndul că domnul Touchett era un admirator care nu putea s-o ceară în căsătorie. Însă spuse cu totul altceva ; îl informă că mai erau și alte motive pentru care nu rămînea la Londra. Se săturase și dorea să plece ; pe de altă parte Henrietta pleca — va sta la Bedfordshire.

— La Bedfordshire ?

— La lady Pensil, sora domnului Bantling care i-a garantat o invitație.

Ralph era necăjit, dar auzind aceasta izbucni în rîs. Redeveni însă imediat grav :

— Bantling e un om curajos. Dar dacă invitația se pierde pe drum ?

— Credeam că poșta britanică e ireproșabilă.

— A greși e omenesc, spuse Ralph. Totuși, continuă el mai înviorat, bunului Bantling nu i se întîmplă asta niciodată și, orice ar fi, va avea grijă de Henrietta.

Ralph se duse la întîlnirea cu sir Matthew Hope și Isabel se pregăti să părăsească hotelul Pratt. Primejdia în care se afla unchiul ei o afecta îndeaproape și în timp ce stătea în fața geamantanului uitîndu-se distrată în jur la lucrurile pe care urma să le împacheteze, ochii i se umplură de lacrimi. Poate din această pricină nu era încă gata la orele două, cînd veni Ralph s-o ia la gară. Dar o găsi în salon pe domnișoara Stackpole, care tocmai se ridicase de la masă, și această dom-

nişoară își exprimă imediat regretele față de starea tatălui său.

— E un bătrîn minunat, spuse ea ; e credincios pînă la capăt. Dacă acesta e sfîrșitul — iartă-mă că vorbesc așa, dar cred că adesea te-ai gîndit la această posibilitate — îmi pare rău că nu voi fi la Gardencourt.

— Te vei distra mult mai bine la Bedfordshire.

— N-o să-mi vină să mă amuz într-o asemenea situație, spuse Henrietta foarte cuviincios. Dar adăugă imediat : Mi-ar plăcea atît de mult să comemorez scena finală.

— Tata s-ar putea să trăiască încă mult, spuse Ralph simplu. Apoi, trecînd la subiecte mai vesele, o interogă pe domnişoara Stackpole cu privire la planurile ei de viitor.

Acum că Ralph avea necazuri, ea i se adresă pe un ton mai îngăduitor și zise că îi era profund îndatorată pentru cunoștința pe care i-o făcuse cu domnul Bantling.

— Mi-a spus tocmai lucrurile pe care voiam să le știu, zise ea ; toate informațiile despre societate și totul despre familia regală. Ceea ce îmi spune, nu prea este spre lauda familiei regale ; dar el zice că numai eu privesc lucrurile în acest fel. Ei bine, ceea ce doresc e să-mi furnizeze fapte ; o dată ce le am, nu mi-e greu să le aștern pe hîrtie. Apoi adăugă că domnul Bantling avusese amabilitatea să-i promită că va veni s-o ia de acasă după-amiaza aceea.

— Unde să te ducă ? îndrăzni Ralph să întrebe.

— La Buckingham Palace. Mă va conduce peste tot, pentru a-mi face o idee despre felul cum trăiesc.

— A, te lăsăm pe mîini bune. Primul lucru pe care o să-l auzim va fi că ai fost invitată la Castelul Windsor.

— Dacă mă cheamă, bineînțeles că voi merge. O dată ce mă pornesc, nu mi-e teamă. Dar cu toate astea, adăugă Henrietta peste o clipă, nu sînt mulțumită, nu sînt împăcată din pricina Isabelei.

— Da' ce a mai făcut iar ?

— Ți-am mai spus doar și cred că nu fac nici un rău dacă voi continua să te informez. Cînd mă apuc de o treabă, o duc pînă la capăt. Domnul Goodwood a fost aici aseară.

Ralph făcu ochi mari ; se și îmbujoră puțin — îmbujorarea lui fiind semnul unei emoții oarecum violente. Își aminti că Isabel, despărțindu-se de el în Piața Winchester, respinsese presupunerea lui că așteaptă o vizită la hotelul Pratt,

iar acum simţi o strîngere de inimă la gîndul că era nevoit s-o bănuiască de duplicitate. Pe de altă parte, îşi zise imediat că ce îl priveşte pe el, dacă ea avusese o întîlnire cu vreun iubit ? Nu se socotise în toate epocile graţios ca tinerele domnişoare să facă din asemenea întîlniri un mister ? Ralph îi dădu domnişoarei Stackpole un răspuns diplomatic.

— Credeam că date fiind părerile pe care le-ai exprimat în faţa mea acum cîteva zile, acest fapt te mulţumeşte pe deplin.

— Că a venit s-o vadă ? În privinţa aceasta a fost foarte bine. Eu am pus la cale întîlnirea ; l-am vestit că sîntem la Londra şi cînd am programat să petrec seara în oraş i-am trimis o vorbă — a fost de ajuns o vorbă, căci el ştia. Speram s-o găsească singură ; şi, ca să fiu sinceră, am sperat să nu fii nici dumneata cu ea. A venit s-o vadă, dar ar fi putut tot aşa de bine să stea acasă.

— Isabel a fost crudă ? şi faţa lui Ralph se lumină la gîndul că Isabel nu era totuşi vinovată de duplicitate.

— Nu ştiu exact ce s-a petrecut între ei. Dar ea n-a răspuns de loc sentimentelor lui — l-a trimis înapoi în America.

— Bietul domn Goodwood ! suspină Ralph.

— Se pare că singurul ei gînd e să scape de el, continuă Henrietta.

— Bietul domn Goodwood ! repetă Ralph. Exclamaţia, trebuie să recunoaştem, era rostită automat ; nu-i exprima gîndurile care se îndreptau în altă parte.

— Nu pari să spui ceea ce simţi. Cred că nu-ţi pasă.

— A, spuse Ralph, nu uita că eu nu-l cunosc pe tînărul acesta interesant — că nu l-am văzut niciodată.

— Eu o să-l văd şi o să-i spun să nu renunţe. Dacă n-aş crede că Isabel îşi va reveni, adăugă domnişoara Stackpole — ei bine, aş renunţa şi eu. Vreau să spun că aş renunţa la *ea*.

Capitolul 18

LUI RALPH ÎI TRECU PRIN MINTE CĂ, în condiţiile acelea, despărţirea Isabelei de prietena ei ar fi putut să fie oarecum penibilă şi coborî spre uşa hotelului înaintea verişoarei lui care veni cu o mică întîrziere şi, după

cum i se păru lui, cu urmele unei dojeni neacceptate în ochi. Călătoriră pînă la Gardencourt într-o tăcere aproape deplină, dar servitorul care îi aştepta la gară nu le dădu veşti îmbucurătoare despre domnul Touchett — fapt care îl făcu pe Ralph să se felicite din nou pentru promisiunea pe care o obţinuse de la sir Matthew Hope de a sosi cu trenul de cinci şi de a rămîne peste noapte la ei. Doamna Touchett, află el ajungînd acasă, stătuse tot timpul alături de tatăl său şi era şi în acele clipe cu el ; acest fapt îl făcu pe Ralph să-şi spună că, la urma urmelor, doamna Touchett avea nevoie doar de ocazii prielnice. Naturile superioare erau acelea care străluceau în vremuri de încercări. Isabel se duse în camera ei simţind în toată casa acea tăcere dinaintea unei crize. După o oră coborî totuşi în căutarea mătuşii pe care voia s-o întrebe cum se mai simte domnul Touchett. Se duse în bibliotecă, dar doamna Touchett nu se afla acolo şi, deoarece vremea care fusese între timp umedă şi răcoroasă se stricase de tot, probabil că nu-şi făcea plimbarea obişnuită în parcul din jurul casei. Isabel tocmai voia să sune pentru a-i trimite o întrebare în camera ei, cînd se opri la auzul unor sunete neaşteptate — o muzică ce se auzea încet şi care parcă venea din salon. Isabel ştia că mătuşa ei nu atingea niciodată clapele şi de aceea se gîndi că Ralph era muzicantul care cînta pentru propria lui delectare. Faptul că se recrea în acest fel era un indiciu că îngrijorarea i se alinase ; aşa încît fata o porni aproape veselă spre locul de unde se auzeau armoniile. Salonul de la Gardencourt era o cameră de dimensiuni mari şi, cum pianul era aşezat în capătul cel mai îndepărtat de uşa prin care intră ea, apariţia nu-i fu observată de persoana care şedea în faţa instrumentului. Nu era nici Ralph, nici mama lui ; era o doamnă şi Isabel îşi dădu imediat seama că îi era străină, deşi o vedea numai din spate. Isabel privi surprinsă cîteva momente acest spate mare, îmbrăcat cu eleganţă. Doamna era desigur o musafiră care sosise în timpul absenţei ei şi despre care nici unul dintre slujitori — printre care şi camerista mătuşii — nu-i pomenise nimic. Isabel apucase să afle ce comori de discreţie puteau să însoţească funcţia de a primi porunci şi îşi dădu foarte bine seama că fusese tratată cu răceală de camerista mătuşii ei, printre degetele căreia alunecase probabil prea cu neîncredere şi cu efectul unui penaj cu atît mai lucios. Sosirea unui musafir nu era de loc stînjenitoare ; mai persista la ea credinţa tine-

rească după care orice nouă cunoștință exercita asupra vieții ei o înrîurire de seamă. În timp ce făcea aceste reflexii își dădu seama că doamna de la pian cînta deosebit de bine. Cînta ceva de Schubert — Isabel nu știa ce, dar recunoscu pe Schubert — și avea un tușeu fin. Dovedea măiestrie, dovedea simțire ; Isabel se așeză fără zgomot pe scaunul cel mai apropiat și așteptă pînă la sfîrșitul bucății. Cînd se termină, simți un imbold puternic de a mulțumi pianistei și se ridică în acest scop, dar în același timp străina se întoarse iute de parcă și-ar fi dat deodată seama de prezența ei.

— Piesa e foarte frumoasă și interpretarea dumneavoastră o face să fie și mai frumoasă, spuse Isabel cu acea înflăcărare tinerească ce exprima de obicei la ea un extaz adevărat.

— Nu l-am deranjat oare pe domnul Touchett ? răspunse pianista la fel de încîntător ca și complimentul care i se făcuse. Casa este atît de mare și camera lui atît de îndepărtată, încît m-am gîndit că pot să cutez, mai ales că am cîntat doar — doar *du bout des doigts* [1].

„E franțuzoaică, își zise Isabel ; a spus asta de parcă ar fi franțuzoaică." Această presupunere făcea ca musafira să devină și mai interesantă pentru eroina noastră speculativă.

— Sper că unchiul se simte bine, adăugă Isabel. Cred că auzind o muzică atît de frumoasă l-ar face într-adevăr să se simtă mai bine.

Doamna zîmbi și observă :

— Mi-e teamă că există clipe în viață cînd nici Schubert nu poate să ne mai spună ceva. Trebuie totuși să recunoaștem că acelea sînt cele mai rele clipe ale noastre.

— Eu nu mă aflu într-o asemenea stare acum, spuse Isabel. Dimpotrivă, aș fi atît de bucuroasă dacă ați mai cînta ceva.

— Dacă îți face plăcere — încîntată. Și această persoană amabilă își reluă locul și execută cîteva acorduri, în timp ce Isabel se așeză mai aproape de pian. Deodată necunoscuta se opri cu mîinile pe claviatură și se întoarse pe jumătate privind peste umăr. Avea patruzeci de ani și nu era frumoasă, deși expresia feței ei încînta.

— Iartă-mă că te întreb, spuse ea ; dumneata ești nepoata — tînăra americană ?

[1] Din vîrful degetelor (franc.).

— Sînt nepoata mătuşii mele, răspunse Isabel simplu.

Doamna de la pian stătu nemişcată o clipă, aruncînd peste umăr o privire plină de interes.

— Foarte bine ; sîntem compatrioate. Apoi începu să cînte.

„A, va să zică, nu e franţuzoaică“, murmură Isabel ; şi deoarece presupunerea contrară o făcuse romantică, această revelaţie ar fi putut să însemne o revenire pe pămînt. Dar nu ; era lucru şi mai rar să fii americană şi atît de interesantă, şi nu franţuzoaică.

Doamna cînta ca şi mai înainte domol şi grav şi în timp ce cînta camera se învălui în umbre. Se lăsa amurgul de toamnă şi, din locul ei, Isabel vedea ploaia care începuse să cadă de-a binelea spălînd pajiştea rece, în timp ce vîntul clătina copacii mari. În cele din urmă, cînd muzica se opri, musafira se ridică de pe scaun, zîmbi şi veni mai aproape, înainte ca Isabel să aibă timp să-i mulţumească din nou, şi îi zise :

— Îmi pare foarte bine că te-ai întors ; am auzit multe despre dumneata.

Isabel o socoti o persoană foarte drăguţă, dar totuşi zise pe un ton cam repezit :

— De la cine aţi auzit despre mine ?

Străina şovăi doar o clipă şi apoi :

— De la unchiul dumitale, răspunse. Sînt aici de trei zile şi din prima zi mi-a permis să-i fac o vizită în camera lui. A vorbit tot timpul despre dumneata.

— Deoarece nu mă cunoaşteţi, cred că v-aţi cam plictisit.

— M-a făcut să doresc să te cunosc. Mai ales că de atunci — mătuşa dumitale stînd atît de mult cu domnul Touchett — am fost singură şi m-am cam săturat de propria-mi societate. N-am ales un moment potrivit de vizită.

Un servitor intră cu lămpile şi fu imediat urmat de altul care aducea tava cu ceai. Doamna Touchett fusese după cît se pare anunţată, căci sosise şi ea şi se repezi numaidecît la ceainic. Felul cum îşi salută nepoata nu se deosebea propriu-zis de modul în care înălţă capacul acestui vas, pentru a arunca o privire asupra conţinutului său : în nici unul din aceste acte nu se cuvenea să se arate avidă. Fiind întrebată despre starea soţului ei, nu putu spune că îi era mai bine ; doctorul local era cu el şi se aşteptau la o clarificare de pe

urma consultației ce urma să aibă loc între acest domn și sir Mathew Hope.

— Sper că ați făcut cunoștință, continuă ea. Dacă nu, vă recomand să faceți acum ; căci cît timp vom continua — Ralph și cu mine — să stăm la căpătîiul domnului Touchett, o să vă țineți de urît una alteia pentru că n-o să prea aveți altă companie.

— Nu știu altceva despre dumneavoastră decît că sînteți o mare pianistă, spuse Isabel musafirei.

— Mai sînt o mulțime altele de știut, afirmă doamna Touchett pe tonul ei puțintel sec.

— Domnișoarei Archer îi va fi de ajuns, sînt sigură, să afle foarte puțin din toate astea ! exclamă doamna rîzînd ușor. Sînt o veche prietenă a mătușii dumitale. Am locuit timp îndelungat în Franța. Sînt madame Merle. Anunță acest lucru de parcă s-ar fi referit la o persoană cu o identitate destul de distinctă. Dar Isabelei numele ei nu-i spunea nimic ; nu putea decît să simtă în continuare că madame Merle avea un fel de a fi încîntător, cum nu mai întîlnise.

— Deși are acest nume, nu este străină, spuse doamna Touchett, s-a născut — uit întotdeauna unde te-ai născut.

— Atunci nici nu merită să-ți spun unde.

— Dimpotrivă, zise doamna Touchett, căreia rar îi scăpa din vedere o legătură logică ; dacă mi-aș aminti, n-ar avea nici un rost să-mi spui.

Madame Merle se uită la Isabel cu un surîs în care parcă se oglindea lumea largă, ceva care depășește frontierele :

— M-am născut în umbra stindardului național.

— Îi place prea mult misterul, spuse doamna Touchett ; acesta e marele ei defect.

— A, exclamă madame Merle, am într-adevăr defecte mari, dar nu cred că acesta e unul dintre ele ; cu siguranță că nu e cel mai mare. Am venit pe lume în șantierul naval Brooklyn. Tatăl meu era ofițer superior în marina Statelor Unite și avea un post — un post de răspundere — la vremea aceea, acolo. Cred că ar trebui să iubesc marea, dar o detest. De aceea nu mă întorc în America. Iubesc uscatul ; important e să iubești ceva.

Pe Isabel, ca martor imparțial ce era, n-o impresionase caracterizarea făcută de doamna Touchett musafirei ei, care avea o figură expresivă, sensibilă și comunicativă, în nici un

caz de genul acelora care, după părerea Isabelei, ar fi sugerat o fire închisă. Era o faţă care îţi vorbea de un spirit larg, de acţiuni libere şi rapide şi, deşi era lipsită de frumuseţe în sensul obişnuit, avea o figură nespus de atrăgătoare şi prietenoasă. Madame Merle era o femeie înaltă, blondă, plină la trup ; totul la ea era rotund şi împlinit, deşi fără acele acumulări care îngreuiază corpul. Trăsăturile erau groase, dar perfect armonizate şi proporţionate, iar tenul avea o transparenţă sănătoasă. Ochii cenuşii erau mici, dar plini de lumină şi incapabili de stupiditate — incapabili, după unii, chiar şi de lacrimi ; avea o gură mare, bine conturată, care atunci cînd surîdea se ridica în partea stîngă într-un fel pe care cei mai mulţi îl găseau ciudat, unii foarte afectat, iar cîţiva foarte graţios. Isabel înclina să se numere printre cei din ultima categorie. Madame Merle avea un păr blond şi des, aranjat oarecum „clasic", de parcă ar fi fost un Bust, socoti Isabel — o Junonă, sau o Niobe ; şi mîini mari şi albe, de formă perfectă, o formă atît de perfectă, încît posesoarea lor prefera să nu le împodobească şi nu purta inele cu nestemate. Isabel o luase la început, după cum am văzut, drept franţuzoaică ; dar după o observaţie mai îndelungată ai fi putut-o socoti germană — o germană de neam mare, poate o austriacă, o baroană, o contesă, o prinţesă. N-ai fi zis că venise pe lume în Brooklyn — deşi nimeni n-ar fi putut susţine că aerul de distincţie care o caracteriza în chip atît de eminent ar fi fost incompatibil cu o asemenea origine. E adevărat că stindardul naţional se desfăşurase chiar deasupra leagănului ei şi că libertatea zglobie a pavilionului Statelor Unite ar fi putut să-şi reverse influenţa asupra atitudinii faţă de viaţă pe care şi-o formă acolo. Şi totuşi era evident că nu avea nimic din fluturarea şi fîlfîirea în vînt a unei bucăţi de flamură ; felul ei de a fi exprima liniştea şi încrederea ce izvorăsc dintr-o bogată experienţă de viaţă. Această experienţă nu-i stinsese tinereţea ; o înzestrase doar cu un spirit înţelegător şi suplu. Era într-un cuvînt o femeie cu impulsuri puternice, admirabil stăpînite. Această imagine i se înfăţişă Isabelei ca o combinaţie ideală.

Fata făcu aceste reflexii în timpul cît cele trei doamne îşi luau ceaiul, dar această ceremonie a fost în scurtă vreme întreruptă de sosirea marelui doctor din Londra, care fu imediat introdus în salon. Doamna Touchett îl conduse în bibliotecă

pentru a sta de vorbă cu el între patru ochi ; atunci madame Merle şi Isabel se despărţiră, pentru ca să se întîlnească din nou la cină. Pentru Isabel cunoştinţa cu această femeie interesantă risipi în bună parte tristeţea care se aşternea tot mai mult peste Gardencourt.

Cînd veni în salon înainte de cină, găsi camera goală ; dar peste o clipă sosi Ralph. Îngrijorarea i se potolise ; după părerea lui sir Matthew Hope, starea tatălui său era mai puţin gravă decît îşi închipuise el. Doctorul recomandă ca în următoarele trei sau patru ore să rămînă numai infirmiera cu bătrînul ; aşa încît Ralph, mama sa, şi marele medic erau liberi să ia cina. Apărură apoi doamna Touchett şi sir Matthew ; madame Merle fu ultima.

Înainte de a-şi face apariţia, Isabel îi vorbi despre ea lui Ralph, care stătea în faţa căminului.

— Te rog să-mi spui cine e această madame Merle.

— Cea mai deşteaptă femeie din cîte cunosc, în afară de tine, spuse Ralph.

— Am avut impresia că e o persoană foarte plăcută.

— Eram sigur că o s-o găseşti foarte plăcută.

— De aceea ai invitat-o ?

— N-am invitat-o eu şi cînd ne-am întors de la Londra nu ştiam că e aici. Nimeni n-a invitat-o. E o prietenă de-a mamei şi imediat după plecarea noastră, mama a primit o scrisoare de la ea. Sosise în Anglia (locuieşte de obicei în străinătate, deşi mai de mult şi în ultima vreme şi-a petrecut timp îndelungat aici) şi a cerut permisiunea de a sta la noi cîteva zile. E genul de femeie care face asemenea propuneri cu cea mai mare cutezanţă ; e atît de binevenită oriunde s-ar duce. Şi cînd e vorba de mama, n-are de ce să ezite ; ea e singura persoană din lume pe care mama o admiră foarte mult. Dacă n-ar fi aşa cum este (ceea ce de fapt preferă), i-ar plăcea să fie ca madame Merle. Ar însemna, într-adevăr, o mare schimbare.

— E foarte drăguţă, spuse Isabel. Şi cîntă frumos la pian.

— Face totul frumos. E desăvîrşită.

Isabel se uită la vărul ei o clipă.

— Ţie nu-ţi place.

— Dimpotrivă, am fost pe vremuri îndrăgostit de ea.

— Dar ea nu te-a iubit şi de aceea nu-ţi place.

— Cum puteam să discutăm atunci asemenea lucruri ? Monsieur Merle mai trăia încă.

— E mort?
— Ea aşa spune.
— N-o crezi?
— Ba da, pentru că afirmaţia corespunde probabilităţilor. Era de aşteptat ca soţul doamnei Merle să se prăpădească.
Isabel îl privi din nou pe vărul ei.
— Nu ştiu ce vrei să spui. Vrei să spui ceva — şi totuşi nu-mi spui. Ce era monsieur Merle?
— Soţul doamnei.
— Eşti foarte odios. Are copii?
— Nici măcar unul — din fericire.
— Din fericire?
— Vreau să zic din fericire pentru copil. Cu siguranţă că nu s-ar fi ales nimic de el.

Isabel părea că intenţionează să-l asigure pentru a treia oară că era odios; dar discuţia fu întreruptă de sosirea doamnei care constituia subiectul convorbirii lor. Veni iute, foşnind şi scuzîndu-se că a întîrziat, închizîndu-şi o brăţară, îmbrăcată într-un satin albastru închis ce dădea la iveală un decolteu alb pe care un lanţ curios de argint încerca să-l acopere fără rezultat. Ralph îi oferi braţul cu vioiciunea unui om care nu mai iubea.

Şi chiar de n-ar fi fost aşa, Ralph avea alte lucruri care îi dădeau de gîndit. Marele doctor rămase peste noapte la Gardencourt şi, întorcîndu-se la Londra a doua zi, după un consult cu medicul de casă al domnului Touchett, fu de acord cu dorinţa lui Ralph de a vizita pacientul din nou în ziua următoare. În ziua următoare sir Matthew Hope reapăru la Gardencourt, dar de data aceasta părerea despre sănătatea bătrînului era mai puţin încurajatoare, căci în ultimele douăzeci şi patru de ore starea lui se înrăutăţise. Era extrem de slab şi fiul său, care stătea tot timpul la căpătîiul lui, avu de multe ori impresia că sfîrşitul îi era aproape. Medicul local, un om foarte cuminte, în care Ralph se încredea de fapt mai mult decît în distinsul lui coleg, era tot timpul prezent, iar sir Matthew Hope veni de mai multe ori. Domnul Touchett era mai tot timpul inconştient; dormea mult; vorbea rareori. Isabel dorea mult să-i fie de ajutor şi i se dădu voie să-l vegheze atunci cînd ceilalţi care îl îngrijeau (doamna Touchett fiind dintre cei mai conştiincioşi) mergeau să se odihnească. Părea că n-o recunoaşte şi ea îşi zicea mereu: „Dar dacă moare în

timp ce stau aici ?" ; o idee care o emoţiona şi o ţinea trează. O dată îşi deschise ochii pentru un timp şi îi fixă asupra ei de parcă s-ar fi deşteptat, dar cînd se apropie de el, sperînd s-o recunoască, îi închise şi recăzu în amorţire. A doua zi se trezi pentru un timp mai lung ; dar numai Ralph se afla cu el. Bătrînul începu să vorbească, spre marea bucurie a fiului său care îl asigură că în curînd va putea să şadă.

— Nu, fiul meu, spuse domnul Touchett, decît dacă mă înmormîntaţi şezînd cum era la unii antici — la antici ? — obiceiul.

— Ah, tată, nu vorbi despre asta, murmură Ralph. Nu trebuie să tăgăduieşti că începi să te simţi mai bine.

— N-o să fie nevoie să tăgăduiesc, dacă tu nu mi-o spui, răspunse bătrînul. De ce să ne amăgim acum la sfîrşit ? Nu ne-am amăgit nicicînd înainte. Trebuie să mor şi eu o dată şi e mai bine să mori cînd eşti bolnav, decît atunci cînd eşti sănătos. Sînt foarte bolnav — mai bolnav nu se poate. Sper că nu vrei să dovedeşti că voi putea vreodată să fiu şi mai bolnav decît acum. Ar fi păcat. Nu-i aşa că nu vrei ? Bine.

După ce dădu această excelentă lămurire, se linişti ; dar data următoare cînd Ralph era lîngă el, i se adresă din nou. Sora plecase la cină şi Ralph îl veghea singur, căci tocmai o înlocuia pe doamna Touchett care fusese de gardă de pe la vremea prînzului. Camera era luminată numai de focul care pîlpîia şi care în ultima vreme devenise necesar, iar umbra înaltă a lui Ralph era proiectată pe perete şi tavan cu un contur mereu schimbător, dar tot timpul grotesc.

— Cine este cu mine ? — fiul meu ? întrebă bătrînul.

— Da, fiul tău, tată.

— Şi nu mai e nimeni ?

— Nimeni.

Domnul Touchett nu zise nimic un timp ; iar apoi :

— Aş vrea să vorbesc puţin, continuă el.

— N-o să te obosească ? se îndoi Ralph.

— Chiar de-ar fi aşa, nu contează. Voi avea o odihnă îndelungată. Despre tine vreau să vorbesc.

Ralph se apropie mai mult de pat ; şedea aplecat înainte, cu mîna aşezată pe cea a tatălui său.

— Ar fi mai bine să alegi un subiect mai vesel.

— Ai fost întotdeauna deştept ; eram mîndru de deşteptăciunea ta. Mi-ar plăcea atît de mult să cred că vei face ceva.

— Dacă ne părăseşti, spuse Ralph, nu voi face altceva decît să-ţi duc dorul.

— Este tocmai ceea ce nu doresc ; despre asta vreau să discutăm. Trebuie să-ţi găseşti o nouă preocupare.

— Nu am nevoie, tată. Am atîtea preocupări vechi, încît nici nu ştiu ce să fac cu ele.

Bătrînul zăcea întins, privindu-şi fiul ; avea faţa unui om pe moarte, dar ochii lui erau ochii lui Daniel Touchett. Părea să chibzuiască asupra preocupărilor lui Ralph.

— O ai pe mama, binecînţeles, spuse el în cele din urmă. Vei avea grijă de ea.

— Mama se va îngriji întotdeauna singură, răspunse Ralph.

— Dar, spuse tatăl său, poate că pe măsură ce îmbătrîneşte va avea nevoie de puţin ajutor.

— Nu voi ajunge să văd acest lucru. Ea îmi va supravieţui.

— Foarte posibil ; dar acesta nu e un motiv ! domnul Touchett lăsă fraza să se stingă într-un suspin neputincios, dar nu tocmai tînguitor, şi rămase din nou tăcut.

— Nu-ţi face griji din pricina noastră, spuse fiul. Ştii, mama şi cu mine ne înţelegem foarte bine.

— Vă înţelegeţi bine fiindcă sînteţi mereu despărţiţi ; nu e firesc.

— Dacă ne părăseşti, ne vom vedea probabil mai mult.

— Ei bine, observă bătrînul cu gîndul aiurea, nu se poate spune că moartea mea va schimba prea mult felul de viaţă al mamei tale.

— Îl va schimba probabil mai mult decît bănuieşti.

— Ei da, va avea bani mai mulţi, spuse domnul Touchett. I-am lăsat cît se cuvine unei soţii bune, de parcă ar fi fost o soţie bună.

— A fost, tată, după teoria ei. Nu te-a necăjit niciodată.

— Ah, unele necazuri sînt plăcute, murmură domnul Touchett. De pildă acelea pe care mi le-ai pricinuit tu. Dar maică-ta a stat mai puţin — mai puţin — cum să spun ? mai puţin la o parte de cînd sînt bolnav. Presupun că ştie că am băgat de seamă.

— O să-i comunic negreşit ; îmi pare atît de bine că mi-o spui.

— Ei îi va fi totuna ; n-o face pentru mine. O face pentru a-şi mulţumi... Şi stătu o clipă încercînd să se gîndească de ce o făcea. O face pentru că aşa îi convine. Dar nu despre asta vreau să-ţi vorbesc, adăugă el. E vorba de *tine*. Vei fi foarte înstărit.

— Da, spuse Ralph, ştiu. Dar sper că nu ai uitat discuţia de acum un an — cînd ţi-am spus exact de cîţi bani o să am nevoie şi te-am rugat să foloseşti restul cît mai bine.

— Da, da, îmi amintesc. Am făcut un nou testament — peste cîteva zile. Cred că aşa ceva nu s-a mai pomenit — un tînăr care încearcă să modifice un testament împotriva lui.

— Nu e împotriva mea, spuse Ralph. Ar fi împotriva mea să am o mare proprietate de care să trebuiască să mă ocup. E imposibil ca un om cu o sănătate şubredă ca a mea să poată cheltui mulţi bani, şi ce-i destul e prea destul.

— Ei bine, vei avea cît îţi este destul şi ceva peste această sumă. Vei avea mai mult decît e de ajuns pentru unul singur — vor fi bani destui pentru doi.

— Asta e prea mult, spuse Ralph.

— A, nu vorbi aşa. După ce voi muri, cel mai bun lucru este să te căsătoreşti.

Raph prevăzuse unde voia să ajungă tatăl său şi ideea aceasta nu era de loc nouă. Era forma cea mai ingenioasă sub care concepea acea părere optimistă cu privire la posibila continuare în timp a fiului său. Ralph o lua de obicei în glumă ; dar în împrejurările de faţă gluma nu era permisă. Se lăsă pe speteaza scaunului, privind îndemnul din ochii tatălui său.

— Dacă eu, cu o soţie care n-a prea ţinut la mine, am avut o viaţă foarte fericită, spuse bătrînul mergînd mai departe cu ingeniozitatea, ce viaţă ai putea să ai tu, căsătorindu-te cu o persoană complet diferită de doamna Touchett. Sînt mai multe femei diferite de ea decît ca ea. Ralph stătea şi acum tăcut ; după o pauză, tatăl lui întrebă încetişor : Ce zici de verişoara ta ?

La auzul acestor vorbe Ralph tresări, primind întrebarea cu un zîmbet forţat.

— Vrei să-mi propui să mă căsătoresc cu Isabel ?

— La acest lucru mă gîndeam, de fapt. Nu-ţi place Isabel ?

— Ba da, foarte mult. Ralph se ridică de pe scaun şi merse spre foc. Stătu în faţa lui o clipă, apoi, ca să-şi facă de

lucru, se aplecă şi începu să scormonească jăraticul. Îmi place Isabel foarte mult, repetă el.

— Ei bine, spuse tatăl, ştiu că ei îi placi. Mi-a spus cît de mult îi placi.

— Ţi-a spus că ar dori să se mărite cu mine ?

— Nu, dar nu poate avea nimic împotriva ta. Şi e cea mai fermecătoare tînără din cîte am întîlnit. Şi ar fi bună cu tine. M-am gîndit mult la asta.

— Şi eu, zise Ralph, venind înapoi spre pat. Nu mă sfiesc să ţi-o spun.

— Va să zică eşti totuşi îndrăgostit de ea. Îmi închipuiam eu. Parcă ar fi venit aici anume.

— Nu, nu sînt îndrăgostit de ea ; dar aş fi dacă... dacă situaţia ar fi alta.

— A, situaţia nu e niciodată cum ar putea să fie, spuse bătrînul. Dacă aştepţi pînă se schimbă, nu faci niciodată nimic. Nu ştiu dacă ştii, continuă el ; dar cred că nu fac nici un rău că îţi spun acum : mai deunăzi, cineva a cerut-o în căsătorie pe Isabel şi ea nu l-a vrut.

— Ştiu că l-a refuzat pe Warburton ; mi-a spus-o chiar el.

— Ei, asta dovedeşte că există şanse pentru altcineva.

— Cineva a încercat să se folosească de aceste şanse mai deunăzi la Londra — şi n-a izbutit.

— Tu ai fost acela ? întrebă nerăbdător domnul Touchett.

— Nu, a fost un prieten mai vechi ; un sărman domn venit din America în acest scop.

— Îmi pare rău de el, oricine ar fi. Dar faptul nu face decît să dovedească ce spun eu — că drumul îţi este deschis.

— Dacă este într-adevăr, tată dragă, e mare păcat că nu pot păşi pe acest drum. N-am multe convingeri ; dar am vreo trei sau patru pe care le susţin cu tărie. Una din ele este că e mai bine ca, în general, verii să nu se căsătorească între ei. O alta este că oamenii care suferă de o serioasă afecţiune pulmonară ar face mai bine să nu se căsătorească.

Bătrînul îşi ridică mîna-i slabă, mişcînd-o încoace şi încolo pe dinaintea feţei.

— Ce vrei să spui cu asta ? După felul tău de a privi, totul e rău. Ce verişoară este aceea pe care n-ai văzut-o timp de mai bine de douăzeci de ani ? Sîntem cu toţii veri între noi şi dacă toţi ar gîndi ca tine, specia umană ar dispărea. Tot aşa

şi cu plămînul tău bolnav. Eşti mult mai sănătos acum decît înainte. Tot ceea ce îţi trebuie este o viaţă normală. Este mult mai normal să te căsătoreşti cu o tînără drăguţă de care eşti îndrăgostit, decît să rămîi celibatar din pricina unor principii false.

— Nu sînt îndrăgostit de Isabel, spuse Ralph.

— Ai spus chiar acum că ai fi, dacă n-ai considera că e rău. Vreau să-ţi dovedesc că nu e rău.

— O să te obosească, tată dragă, spuse Ralph care se minuna de tenacitatea părintelui său şi de faptul că mai avea putere să insiste. Ce ne facem atunci ?

— Ce te faci dacă eu nu te susţin ? Nu vrei să ai de-a face cu banca şi nici de mine n-o să te mai îngrijeşti. Spui că ai multe preocupări ; dar nu pot să-mi dau seama care sînt ele.

Ralph se lăsă pe speteaza scaunului cu braţele încrucişate ; medită o vreme cu privirea fixă. În cele din urmă zise cu aerul unui om care îşi ia inima în dinţi.

— Mă preocupă foarte mult verişoara, dar nu în felul în care doreşti dumneata. Nu voi trăi mulţi ani ; dar sper să trăiesc destul ca să pot vedea ce face cu viaţa ei. Este complet independentă de mine ; am o foarte mică influenţă asupra ei. Dar mi-ar plăcea să fac ceva pentru ea.

— Ce ţi-ar plăcea să faci ?

— Mi-ar plăcea s-o lansez în larg.

— Ce înţelegi prin asta ?

— Mi-ar plăcea să-i dau putinţa să realizeze unele din lucrurile pe care şi le doreşte. Vrea să vadă lumea, de pildă. Mi-ar plăcea să-i vărs bani în pungă.

— A, mă bucur că te-ai gîndit la asta, spuse bătrînul. Şi eu m-am gîndit. I-am lăsat o moştenire — cinci mii de lire.

— Asta-i straşnic ; e foarte frumos din partea dumitale. Dar mie mi-ar plăcea să fac ceva mai mult.

Ceva din agerimea voalată cu care o viaţă întreagă avusese obiceiul să dea ascultare tranzacţiilor financiare încă îi mai stăruia pe faţă, căci bolnavul din fiinţa lui nu nimicise omul de afaceri.

— Voi fi fericit să reflectez la asta, spuse el domol.

— Isabel este săracă. Mama îmi spune că nu are decît cîteva sute de dolari pe an. Mi-ar plăcea s-o fac bogată.

— Ce înţelegi prin bogată ?

— Numesc bogaţi acei oameni care au posibilitatea să-şi împlinească cerinţele imaginaţiei. Isabel are multă imaginaţie.

— Şi tu ai, fiul meu, spuse domnul Touchett, ascultînd foarte atent, dar puţin buimac.

— Îmi spui că o să am destui bani pentru doi. Ceea ce doresc este să mă eliberezi de partea care îmi este de prisos şi s-o transferi Isabelei. Împarte-mi moştenirea în două jumătăţi egale şi dă-i-o ei pe a doua.

— Să facă ce doreşte cu ea ?

— Absolut ce doreşte.

— Fără un echivalent ?

— Ce echivalent ar putea să existe ?

— Acela pe care ţi l-am amintit.

— Căsătoria ei — cu cineva ? Tocmai pentru a înlătura o asemenea posibilitate ţi-am făcut această propunere. Dacă are un venit îndestulător, nu va trebui niciodată să se mărite din interes. Vreau să împiedic acest lucru printr-un vicleşug. Doreşte să fie liberă şi testamentul tău o să-i dea libertatea.

— Ei bine, se pare că ai chibzuit totul dinainte, spuse domnul Touchett. Dar nu înţeleg de ce apelezi la mine. Banii or să fie ai tăi şi poţi foarte uşor să-i dai chiar tu.

Ralph deschise ochii mari.

— Ah, tată dragă, eu nu pot să-i ofer Isabelei bani !

Bătrînul scoase un geamăt.

— Să nu-mi spui că nu eşti îndrăgostit de ea ! Vrei ca meritul să fie al meu ?

— În întregime. Aş dori să fie pur şi simplu o clauză în testament, fără cea mai mică referire la mine.

— Vrei prin urmare să fac un nou testament ?

— Cîteva cuvinte vor fi de ajuns ; te poţi ocupa de această chestiune proxima dată cînd te vei simţi mai înviorat.

— Trebuie să telegrafiez domnului Hilary, în acest caz. Nu voi face nimic fără avocatul meu.

— Îl vei vedea pe domnul Hilary mîine.

— Va crede că noi doi ne-am certat, spuse bătrînul.

— Se prea poate ; mi-ar plăcea să creadă, spuse Ralph, zîmbind ; şi pentru ca să-mi fac jocul, te anunţ că voi fi foarte tăios, cu totul nesuferit şi ciudat faţă de tine.

Această poznă părea să-l intereseze pe tatăl său, care rămase tăcut o clipă, pentru a pricepe mai bine.

— Voi face tot ce doreşti, spuse domnul Touchett în cele din urmă ; dar nu sînt sigur că e bine. Spui că vrei s-o lansezi în larg, dar nu ţi-e teamă că o lansezi prea departe ?

— Mi-ar plăcea s-o văd navigînd cu vîntul în spate ! răspunse Ralph.

— Vorbeşti de parcă ai face-o numai ca să te distrezi.

— Aşa şi este, în mare măsură.

— Ei bine, nu cred că te înţeleg, spuse domnul Touchett cu un oftat. Tinerii de acum sînt cu totul altfel decît eram eu. Cînd îmi plăcea o fată — în tinereţe — nu-mi era de ajuns s-o privesc. Tu ai scrupule pe care eu nu le-aş fi avut şi nici ideile tale nu le-aş fi avut. Spui că Isabel vrea să fie liberă şi că, fiind bogată, nu va trebui să se mărite pentru bani. Crezi că ea este fata care ar face aşa ceva ?

— În nici un caz. Dar are mai puţini bani acum decît a avut vreodată. Tatăl ei îi oferea totul pentru că îşi cheltuia capitalul. I-a rămas să trăiască din fărîmiturile acelui ospăţ şi nu ştie de fapt cît de puţine sînt — va afla de aici înainte. Mama mi-a spus totul. Isabel va afla adevărul cînd va trebui să se descurce într-adevăr singură în lume şi ar fi foarte dureros pentru mine să ştiu că duce o viaţă de nevoi pe care nu şi le poate satisface.

— I-am lăsat cinci mii de lire. Cu banii aceştia poate să-şi satisfacă o serie de nevoi.

— Poate, într-adevăr. Dar i-ar cheltui probabil în doi sau trei ani.

— Crezi că ar fi cheltuitoare, va să zică ?

— Cu siguranţă, spuse Ralph zîmbind blînd.

Cu toată agerimea sa, bietul domn Touchett se pomeni în curînd de-a dreptul năucit.

— Atunci cheltuirea unei sume mai mari n-ar fi decît o chestiune de timp.

— Nu — deşi la început cred că ar arunca banii destul de uşor ; ar transfera probabil o parte din ei fiecăreia dintre surori. Dar apoi s-ar deştepta curînd, amintindu-şi că are o viaţă întreagă în faţa ei şi că va trebui să trăiască în limitele venitului.

— Ai chibzuit într-adevăr totul bine, spuse bătrînul deznădăjduit. Te interesează persoana ei, bineînţeles.

— Nu poţi să susţii că merg prea departe. Dumneata ai vrut să merg şi mai departe.

— Ei bine, nu ştiu, răspunse domnul Touchett. Nu cred că-ţi pătrund gîndurile. Îmi pare că e imoral.

— Imoral, tată dragă ?

— Ei, nu cred că e bine să faci atîtea înlesniri unei persoane.

— Depinde, fără îndoială, de persoană. Cînd persoana e bună și îi ușurezi viața, e în onoarea virtuții. A facilita realizarea impulsurilor bune, ce poate fi mai nobil ?

Era cam greu de urmărit și domnul Touchett reflectă o vreme. Apoi zise :

— Isabel este o ființă tînără și drăgălașă ; dar crezi că e chiar atît de bună ?

— E bună pe măsura posibilităților bune pe care le are.

— Ei, declară domnul Touchett, ar trebui să aibă o mulțime de posibilități pentru șaizeci de mii de lire.

— Nu mă îndoiesc că le va avea.

— Voi face bineînțeles cum dorești, spuse bătrînul. Vreau numai să înțeleg cît de cît.

— Tată dragă, nu înțelegi acum ? întrebă fiul său plin de mîngîiere. Dacă nu înțelegi, n-o să ne mai batem capul. O să lăsăm asta.

Domnul Touchett stătu vreme îndelungată nemișcat. Ralph își închipui că renunțase să mai urmărească discuția. Dar în cele din urmă, pe deplin lucid, începu iarăși :

— Spune-mi mai întîi următorul lucru. Nu-ți trece prin minte că o tînără domnișoară cu șaizeci de mii de lire ar putea să cadă victima vînătorilor de avere ?

— Nu va putea fi decît victima unuia singur.

— Unul e prea mult.

— Absolut. Acesta e un risc și a intrat în calculele mele. E demn de luat în seamă, dar îl consider mic și sînt pregătit să-i fac față.

Agerimea bietului domn Touchett se transformă în perplexitate, iar perplexitatea în admirație.

— Ai analizat într-adevăr problema cu de-amănuntul ! repetă el. Dar nu văd ce vei cîștiga tu din toate astea.

Ralph se aplecă peste pernele tatălui său și le netezi ușor ; își dădea seama că discuția se prelungise prea mult.

— Voi cîștiga tocmai ceea ce îți spuneam adineauri că vreau să pun la îndemîna Isabelei — voi reuși să-mi satisfac cerințele imaginației. Dar e scandalos felul în care am abuzat de dumneata !

Capitolul 19

DUPĂ CUM PREVĂZUSE DOAMNA Touchett, Isabel şi madame Merle se aflară mult una în compania celeilalte în timpul bolii domnului Touchett, aşa încît dacă nu ar fi devenit intime acest lucru ar fi însemnat aproape o încălcare a bunelor maniere. Manierele lor erau dintre cele mai bune, dar în afară de aceasta s-a întîmplat să se îndrăgească reciproc. Ar fi poate prea mult să spunem că îşi jurară prietenie eternă, dar cel puţin în mod tacit chemară viitorul drept martor al ei. Isabel se angaja în această prietenie cu cele mai bune intenţii, deşi n-ar fi putut spune că era intimă cu noua ei prietenă în sensul înalt pe care în sinea ei îl atribuia acestei noţiuni. Se întreba într-adevăr adesea dacă fusese sau va putea vreodată să fie intimă cu cineva. Avea un ideal despre prietenie cît şi despre alte sentimente, care nu i se părea în cazul acesta — nu i se păruse nici în alte cazuri — pe deplin întruchipat în realitate. Dar îşi spunea că existau motive esenţiale din cauza cărora idealul nu putea niciodată să devină concret. Era un lucru în care credeai, fără să-l vezi — o chestiune de credinţă, nu de experienţă. Experienţa totuşi poate să ne ofere imitaţii foarte lăudabile ale acestui ideal şi rolul înţelepciunii era să ia lucrurile aşa cum sînt. Desigur că Isabel nu întîlnise niciodată o femeie mai plăcută şi mai interesantă decît madame Merle ; niciodată nu cunoscuse o persoană care să aibă în mai mică măsură acel cusur care este principalul obstacol al prieteniei : înclinaţia de a reproduce părţile mai plictisitoare, mai anoste sau prea intime ale propriei existenţe. Porţile destăinuirilor erau mai larg deschise pentru tînăra fată decît oricînd ; acestei femei care asculta cu multă bunăvoinţă, Isabel îi spunea lucruri pe care nu le mărturisise nimănui. Uneori se înspăimînta de propria-i sinceritate : era ca şi cum ar fi încredinţat unei persoane oarecum străine cheia de la caseta ei de bijuterii. Aceste nestemate spirituale erau singurele ei posesiuni mai de preţ şi tocmai de aceea trebuiau păzite cu sfinţenie. Dar îşi aminti ea adeseori că omul nu trebuie să regrete o eroare generoasă şi că dacă madame Merle nu avea meritele pe care i le atribuise, cu atît mai rău pentru madame Merle. Fără îndoială că avea merite

mari — era fermecătoare, plină de înţelegere, inteligentă, cultă. În afară de aceasta (căci Isabel n-a avut nenorocul să treacă prin viaţă fără a întîlni cîteva persoane aparţinînd sexului ei despre care se putea vorbi la fel) era aparte, superioară, preeminentă. Sînt mulţi oameni amabili pe lume, dar madame Merle nu era o fiinţă de treabă în sensul comun şi mintea ei nu era de o vioiciune neastîmpărată. Ştia cum să gîndească — o înzestrare rară la femei ; şi gîndise cu folos. Ştia desigur şi cum să simtă ; Isabel n-ar fi putut petrece o săptămînă alături de ea fără a fi sigură de acest lucru. Acesta era într-adevăr cel mai mare talent al doamnei Merle, cel mai desăvîrşit dar al ei ; o încercase viaţa ; o simţise cu putere, şi o parte a bucuriei de a se găsi în societatea ei se datora faptului că atunci cînd vorbea despre chestiuni serioase, cum îi plăcea ei să le numească, această doamnă o înţelegea atît de uşor şi iute. E adevărat că pentru ea emoţia devenise ceva cam de domeniul istoric ; nu făcea un secret din faptul că pentru ea izvorul pasiunii, deoarece îi dăduse drumul cîndva năvalnic, nu mai curgea atît de slobod ca odinioară. Îşi propuse de altminteri şi se şi aştepta să nu mai simtă ; recunoştea fără înconjur că pe vremuri fusese puţin nebună, iar acum pretindea că era absolut cu mintea întreagă.

— Judec mai mult decît înainte, îi spuse ea Isabelei, dar am impresia că mi-am cîştigat acest drept. Nu poţi judeca pînă la patruzeci de ani ; înainte de această vîrstă sîntem prea ahtiaţi, prea aspri, prea cruzi şi în plus prea ignoranţi. Îmi pare rău pentru dumneata ; mai ai mult pînă la patruzeci de ani. Dar în tot binele e şi un rău ; mă gîndesc adesea că după patruzeci de ani nu mai eşti în stare să simţi cu adevărat. Prospeţimea, iuţeala s-au dus, desigur. Dumneata le vei păstra mai mult timp decît majoritatea oamenilor ; pentru mine va fi o mare satisfacţie să te văd peste cîţiva ani. Vreau să văd ce va face viaţa din dumneata. Un lucru e sigur — nu poate să te vatăme. Poate că te va hărţui îngrozitor, dar refuz să cred că te va zdrobi.

Isabel primi această asigurare, cum ar primi un tînăr ostaş, gîfîind încă de pe urma unei mici încăierări din care a ieşit cu onoare, o lovitură uşoară pe umăr din partea colonelului său. Ca şi o asemenea recunoaştere a meritului, ea venea din partea unei autorităţi. Cum altfel ar fi putut să fie o vorbă rostită în treacăt de o persoană care era gata să spună la orice

i-ar fi zis Isabel: „A, știu și eu ce înseamnă asta, dragă; trece, cum trec toate." Pe mulți din interlocutorii ei madame Merle i-ar fi putut intriga; era supărător de greu s-o faci să se mire. Dar Isabel, deși în nici un caz incapabilă de a dori să impresioneze, nu avea atunci acest impuls. Era prea sinceră și o interesa prea mult înțeleapta ei prietenă. Și apoi madame Merle nu spunea niciodată aceste vorbe pe un ton triumfător sau fălos; îi scăpau de pe buze ca niște mărturisiri reci.

La Gardencourt începu o perioadă de vreme rea; zilele deveneau mai scurte și se sfîrșise cu ceaiurile de pe pajiște. Dar tînăra noastră avea conversații lungi în casă cu musafira și în ciuda ploii ieșeau adesea împreună la plimbare echipate cu acel aparat de apărare pe care clima engleză cît și geniul englez l-au adus la o asemenea perfecțiune. Doamnei Merle îi plăcea aproape totul, inclusiv ploaia engleză.

— Cade întotdeauna, dar niciodată prea mult deodată, spuse ea; și nu te udă tare și întotdeauna miroase bine. Declară că în Anglia plăcerile mirosului erau mari — că în acea insulă fără pereche era un anumit amestec de ceață, bere și funingine care, oricît de ciudat ar putea să pară, constituie aroma națională și era deosebit de plăcută; apoi își ridica mîneca mantoului englezesc și își îngropa nasul în ea, inhalînd parfumul curat și fin al lînii. Bietul Ralph Touchett, de îndată ce anotimpul toamnei începu să se contureze mai bine, deveni aproape prizonier; pe vreme rea nu putea ieși din casă și uneori, stînd la una din ferestre cu mîinile în buzunare și cu o expresie pe jumătate mîhnită, pe jumătate critică, se uita la Isabel și la madame Merle care mergeau pe jos pe alee, sub o pereche de umbrele. Drumurile de la Gardencourt erau atît de solide chiar pe cea mai rea vreme, încît se întorceau întotdeauna cu o îmbujorare sănătoasă în obraji, privindu-și ghetele curate și rezistente și declarînd că plimbarea le făcuse nespus de bine. Înainte de prînz madame Merle era întotdeauna ocupată; Isabel admira și invidia felul strict în care-și stăpînea dimineața. Eroina noastră trecuse întotdeauna drept o persoană dotată și era oarecum mîndră de acest fapt; dar acum se învîrtea, de parcă s-ar fi găsit pe partea dinafară a zidului unei grădini particulare, în jurul talentelor, însușirilor și aptitudinilor împrejmuite ale doamnei Merle. Se pomeni că dorește să le întreacă și această doamnă i se înfățișa în zeci de feluri ca un model. „Aș dori grozav să fiu ca ea!" exclamă Isabel în taină

de mai multe ori, în timp ce laturile desăvîrşite ale prietenei ei ieşeau una după alta la lumină şi, în scurtă vreme, ştiu că primise lecţii de la o înaltă autoritate. Într-adevăr nu-i trebui multă vreme ca să se simtă, cum s-ar zice, sub puterea unei influenţe. „Ce e rău în asta, se întreba ea, atîta vreme cît este multă vreme ca să se simtă, cum s-ar zice, sub puterea unei influenţe bune, cu atît mai bine. Singura condiţie este să ne uităm cînd păşim — să înţelegem calea pe care am luat-o. Asta o s-o fac întotdeauna, fără îndoială. Nu trebuie să mă tem că voi deveni prea malcabilă ; nu e oare tocmai acesta cusurul meu, că nu sînt destul de malcabilă ?" Se spune că imitaţia este cea mai sinceră măgulire ; şi dacă Isabel rămînea uneori cu gura căscată în faţa prietenei ei aspirînd şi disperînd, nu era atîta din cauză că dorea şi ea să strălucească, ci pentru că voia s-o pună în lumină pe madame Merle. Îi plăcea extrem de mult această fiinţă, dar era mai degrabă uluită decît atrasă. Uneori se întreba ce ar zice Henrietta să ştie că preţuieşte atît de mult acest produs denaturat al gliei lor şi avea convingerea că acesta va fi aspru judecat. Henrietta n-o să fie de loc de acord cu madame Merle ; n-ar fi putut preciza motivele, dar îşi dădea seama de acest adevăr. Pe de altă parte era tot atît de sigură că, dacă ar cunoaşte-o, noua ei prietenă ar găsi un punct de vedere fericit din care s-o privească pe prietena ei mai veche ; madame Merle avea prea mult umor şi spirit de observaţie pentru ca să n-o aprecieze pe Henrietta la justa ei valoare şi, cunoscînd-o, ar fi dovedit un tact pe care domnişoara Stackpole nu putea nădăjdui să-l întreacă. Părea să aibă în experienţa ei de viaţă criteriul de apreciere al oricărui lucru şi, undeva, în buzunarul încăpător al memoriei ei binevoitoare, va găsi cheia valorii Henriettei. „Acesta e cel mai de seamă fapt, cugeta Isabel solemn ; acesta e norocul suprem de a fi în stare să apreciezi pe alţii mai bine decît sînt în stare să te aprecieze ei pe tine." Mai adăugă că, la drept vorbind, aceasta era esenţa poziţiei aristocratice. Din acest punct de vedere numai, dacă nu şi din altele, omul ar trebui să aspire spre poziţia aristocratică.

N-aş putea să înşir toate verigile lanţului care a condus-o pe Isabel la credinţa că poziţia doamnei Merle era aristocratică, deşi acea doamnă nu făcuse nici cea mai mică aluzie în acest sens. Cunoscuse lucruri importante şi oameni mari, dar ea nu jucase niciodată un rol mare. Făcea parte din mulţimea celor

mărunţi de pe lume ; nu fusese sortită onorurilor şi cunoştea prea bine lumea pentru a se amăgi cu iluzii stupide despre locul ce îl avea în cadrul ei. Întîlnise pe mulţi dintre acei puţini norocoşi şi îşi dădea seama perfect de punctele în care soarta lor se deosebea de a ei. Dar dacă, după aprecierea ei informată, ea nu era o figură pentru scena celor suspuşi, avea însă, în imaginaţia Isabelei, un fel de măreţie. Să fii atît de cultă şi civilizată, atît de înţeleaptă şi degajată şi totuşi să nu faci caz de toate acestea — însemna într-adevăr să fii o mare doamnă, mai ales cînd aveai ţinuta şi comportamentul doamnei Merle. Parcă întreaga societate ar fi fost la dispoziţia ei, precum şi toate artele şi graţiile pe care aceasta le practica — ori era vorba mai degrabă de efectul unor îndeletniciri plăcute, găsite pentru ea, chiar de la distanţă, un serviciu subtil pe care îl făcea unei lumi zgomotoase, oriunde s-ar fi aflat ? După micul dejun scria o serie de scrisori, căci acelea pe care le primea păreau a fi nenumărate ; corespondenţa era o sursă de uimire pentru Isabel cînd uneori mergeau împreună la poşta din sat pentru a depune ceea ce madame Merle avea de oferit cutiei poştale. Cu atîtea cunoştinţe nici nu mai putea prididi, îi spunea Isabelei, iar întotdeauna se ivea cîte ceva despre care să le scrie. Iubea pictura cu devotament, dar desenarea unei schiţe nu era mai importantă pentru ea decît gestul prin care şi-ar fi scos mănuşile din mîini. La Gardencourt profita întotdeauna de strălucirea de o oră a soarelui pentru a ieşi în natură cu un scaun pliant şi o cutie de acuarele. Am văzut că era o admirabilă muziciană, ca dovadă că atunci cînd se aşeza la pian, cum obişnuia de altfel seara, cei care o ascultau renunţau fără să cîrtească la farmecul conversaţiei ei. Isabel, de cînd o cunoştea, se ruşina de propria ei dexteritate care acum i se părea cu desăvîrşire inferioară ; şi, într-adevăr, deşi acasă fusese considerată un miracol, pierderea pentru societate atunci cînd, aşezîndu-se la pian, întorcea spatele celor din cameră, era socotită mai mare decît cîştigul. Cînd madame Merle nu scria, nu picta sau nu atingea clapele, se îndeletnicea de obicei cu minunate lucrări de broderie bogată, făcea perne, perdele, ornamente de pus pe cămin ; o artă în care ingeniozitatea ei liberă şi cutezătoare era tot atît de remarcabilă ca şi iuţeala acului pe care îl mînuia. Nu era niciodată inactivă, deoarece cînd nu se îndeletnicea cu vreuna din ocupaţiile amintite, citea (Isabelei i se părea că citeşte „tot

ceea ce era important"), sau se plimba, sau făcea pasiențe sau discuta cu cei din casă. Pe lîngă aceasta știa întotdeauna cum să se poarte în societate, nu era nici supărător de distrată, nici prea atentă la ce se petrecea. Își abandona ocupațiile tot atît de ușor cum se apuca de ele ; lucra și discuta în același timp și părea să atribuie o foarte mică importanță oricărui lucru pe care îl făcea. Dăruia schițele și goblenurile ; se ridica de la pian sau rămînea acolo, după voia ascultătorilor, pe care o intuia întotdeauna fără greș. Era, pe scurt, cea mai plăcută, convenabilă și blîndă persoană alături de care puteai să exiști. Singurul cusur pe care i-l găsi Isabel era acela că nu era naturală ; prin aceasta nu voia să spună că ar fi fost afectată sau pretențioasă, căci nici o altă femeie nu putea fi mai liberă de asemenea vicii vulgare, dar natura ei fusese prea mult constrînsă de conveniențe și unghiurile ei prea mult șlefuite. Devenise prea flexibilă, prea folositoare, prea matură și prea completă. Într-un cuvînt, era în mod prea desăvîrșit animalul social pe care bărbatul și femeia se presupune că au fost meniți să-l reprezinte ; și se debarasase de orice rămășiță a acelei nesăbuințe tonice, pe care, putem bănui, au avut-o chiar și cele mai blînde persoane în epocile cînd viața într-o vilă la țară nu era încă la modă. Isabelei îi venea greu să și-o închipuie în vreun fel separată de restul lumii, sau singură, căci ea exista numai în relațiile directe sau indirecte cu ființele omenești din jurul ei. Te puteai întreba în ce relații se afla cu propriul ei spirit. Sfîrșeai întotdeauna cu impresia că o suprafață încîntătoare nu dovedește neapărat superficialitate ; aceasta e o iluzie de care printr-o întîmplare doar reușeai să scapi cînd erai tînăr. Madame Merle nu era superficială, nici vorbă. Era profundă și natura ei se exprima în comportamentul ei, cu toate că se exprima într-o limbă convențională. „Ce este limbajul altceva decît o convenție ? spunea Isabel. Ea are bunul-simț, spre deosebire de alții pe care i-am întîlnit, de a nu pretinde că se exprimă prin semne originale."

— Mi se pare că ați suferit mult, găsi Isabel prilejul să-i spună prietenei ei, ca răspuns la o aluzie care părea să aibă rezonanțe adînci.

— Ce te face să crezi ? întrebă madame Merle cu zîmbetul amuzat al unei persoane prezentă la un joc de ghicitoare. Sper că nu am prea mult din blazarea unui neînțeles.

— Nu, dar uneori spuneți lucruri pe care oamenii care au fost întotdeauna fericiți nu le-ar fi aflat.

— N-am fost întotdeauna fericită, spuse madame Merle, zîmbind încă, dar prefăcîndu-se gravă, de parcă ar fi spus un secret unui copil. Un lucru atît de minunat!

Dar Isabel pricepu ironia.

— Mulți oameni îmi dau impresia că n-au simțit nici măcar o clipă în viața lor ceva.

— Este foarte adevărat; există desigur mult mai multe oale de fier decît de porțelan. Dar poți fi sigură că fiecare poartă un semn; chiar cele mai tari oale de fier au fost izbite undeva, au o mică spărtură. Mă încînt cu ideea că sînt destul de solidă, dar trebuie să-ți mărturisesc că sînt îngrozitor de știrbită și pocnită. Mai pot să fiu încă de folos, deoarece am fost reparată cu dibăcie; și încerc să rămîn în bufet — bufetul liniștit și întunecat, cu miros de mirodenii stătute — cît pot mai mult. Dar cînd trebuie să ies la lumină puternică — atunci, draga mea, sînt o sperietoare!

Nu știu dacă în această ocazie sau altădată cînd conversația luă întorsătura de care tocmai vorbeam, ea îi spuse Isabelei că într-o zi îi va destăinui o poveste. Isabel o asigură că va fi încîntată s-o asculte și îi aminti de cîteva ori de această promisiune. Dar madame Merle o rugă în repetate rînduri să-i dea un răgaz și în sfîrșit spuse deschis tinerei ei prietene că trebuie să aștepte pînă cînd se vor cunoaște mai bine. Acest lucru se va întîmpla cu siguranță; era limpede că aveau în față o prietenie lungă. Isabel fu de acord, dar întrebă totodată dacă nu putea să aibă încredere în ea — dacă părea capabilă să trădeze o mărturisire.

— Nu mi-e teamă că vei repeta ceea ce îți spun eu, zise madame Merle; dimpotrivă, mi-e teamă că vei lua totul prea în serios. Mă vei judeca prea aspru; aparții vremurilor neîndurătoare. Deocamdată prefera să discute cu Isabel despre Isabel și dovedi un foarte mare interes față de viața eroinei noastre, față de sentimentele, opiniile și perspectivele ei. O făcea să pălăvrăgească și o asculta cu bunăvoință infinită. Acest lucru o măgulea și o strunea pe Isabel, care era impresionată de toți oamenii distinși pe care prietena ei îi cunoscuse și de faptul că trăise, după cum zicea doamna Touchett, în cea mai excelentă societate a Europei. Isabel avea o mai bună

părere despre sine de cînd se bucura de favorurile unei persoane care deținea un cîmp de comparație atît de vast; și Isabel apela adesea la aceste rezerve de amintiri, în parte pentru a-și satisface dorința de a profita de pe urma comparațiilor. Madame Merle locuise pe multe meleaguri și avea relații sociale în zeci de țări diferite. „N-am pretenția că sînt educată, obișnuia să zică, dar cred că-mi cunosc Europa", și într-o zi spuse că va merge în Suedia la o veche prietenă, în alta că va pleca spre Malta pentru a se întîlni cu o nouă cunoștință. Anglia, unde locuise deseori, îi era absolut familiară și spre binele Isabelei o lămuri în mare măsură despre obiceiurile țării și despre caracterul oamenilor care, „la urma urmelor", cum îi plăcea ei să zică, erau cei mai convenabili, dacă era vorba să conviețuiești cu ei.

— Nu trebuie să ți se pară curios că a rămas aici într-o situație ca aceasta, cînd domnul Touchett este pe moarte, remarcă soția acestui domn. Nu e în stare să facă o greșeală; este femeia cu cel mai mult tact din cîte cunosc. Stînd aici, îmi face o favoare; și-a amînat o mulțime de vizite pe la case mari, spuse doamna Touchett, care nu uita niciodată că atunci cînd se afla în Anglia valoarea ei socială cobora cu două sau trei grade. Poate să-și aleagă locurile unde să meargă; nu duce lipsă de adăpost. Dar am chemat-o să stea la noi de data asta, pentru că vreau s-o cunoști. Socotesc că va fi un lucru bun pentru tine. Serena Merle nu are nici un defect.

— Dacă mi-ar plăcea foarte mult madame Merle, această descriere m-ar putea speria, răspunse Isabel.

— Nu e niciodată „deplasată". Te-am adus aici și vreau să fac pentru tine tot ce e mai bine. Soră-ta Lily mi-a spus că nădăjduia să-ți acord o mulțime de posibilități. Îți ofer una, punîndu-te în legătură cu madame Merle. E una dintre cele mai strălucite femei din Europa.

— Îmi place madame Merle mai mult decît descrierea pe care i-o faci, stărui Isabel.

— Te mîngîi cumva cu ideea că vei putea vreodată să-i găsești cusururi? Sper că mă vei anunța și pe mine cînd se va întîmpla asta.

— Ar fi dureros — pentru dumneata, spuse Isabel.

— Nu te gîndi la mine. Nu vei găsi nici un defect la ea.

— Poate că nu. Dar cutez să spun că nu mi-ar scăpa.

— Știe absolut tot ceea ce e de știut, spuse doamna Touchett.

După aceasta Isabel îi spuse doamnei Merle că probabil știa că doamna Touchett era de părere că perfecțiunea ei nu vădea nici cea mai mică pată. La care madame Merle răspunse :

— Mulțumesc, dar mi se pare că mătușa dumitale nu-și imaginează, sau cel puțin nu se referă la vreo eroare pe care cadranul ceasornicului nu o înregistrează.

— Vreți să spuneți că aveți o latură nesăbuită pe care ea nu o cunoaște ?

— A, nu, mi-e teamă că laturile mele cele mai întunecate sînt și cele mai îmblînzite. Vreau să spun că pentru mătușa dumitale a nu avea defecte înseamnă a nu întîrzia niciodată la cină — adică la cina *ei*. Și pentru că veni vorba, acum cîteva zile, cînd v-ați întors de la Londra n-am întîrziat ; era opt fix cînd am venit în salon ; voi, ceilalți, ați venit înainte. Înseamnă de asemenea să răspunzi la o scrisoare în ziua cînd o primești, să nu aduci prea mult bagaj cînd vii să stai la ea și să ai grijă să nu te îmbolnăvești. Pentru doamna Touchett aceste lucruri constituie virtute : e o fericire să fii în stare s-o reduci la elementele ei.

Conversația doamnei Merle, după cum se va vedea, era îmbogățită cu observații critice libere și îndrăznețe care Isabelei nu i se păreau răuvoitoare, nici chiar atunci cînd aveau un efect restrictiv. Fetei nu putea să-i treacă prin cap, de pildă, că excelenta musafiră a doamnei Touchett o vorbea pe aceasta de rău ; și aceasta din motive foarte întemeiate. În primul rînd Isabel îi pricepea cu istețime nuanțele ; în al doilea rînd madame Merle dădea de înțeles că mai erau multe de spus ; în al treilea rînd faptul că o persoană îți vorbea despre rudele tale apropiate, fără să se formalizeze, era o dovadă plăcută a prieteniei intime pe care ți-o purta. Cu trecerea timpului aceste dovezi de profundă comuniune se înmulțiră, dar nici una din ele nu o afecta pe Isabel mai mult decît preferința ei de-a face chiar din domnișoara Archer un subiect de discuție. Deși se referea adesea la întîmplări din propria ei viață nu stăruia niciodată asupra lor ; îi erau străine și egoismul grosolan și clevetelea anostă.

— Sînt bătrînă, răsuflată și ofilită, spunea adesea ; nu interesez mai mult decît ziarul din săptămîna trecută. Dumneata ești tînără, proaspătă și de azi ; dumneata ai ceea ce este esen-

ţial — ai actualitate. Şi eu am avut-o odată — toţi o avem pentru o oră. Dar dumneata o vei avea mai mult timp. Hai să vorbim despre dumneata, prin urmare ; îmi place să ascult tot ceea ce îmi spui. E semn că îmbătrînesc — faptul că îmi place să stau de vorbă cu oameni mai tineri. Cred că e o compensaţie foarte plăcută. Dacă nu mai avem tinereţe în fiinţa noastră, o putem avea dinafară şi cred cu adevărat că o vedem şi o simţim mai bine în acest fel. Trebuie să avem, desigur, înţelegere faţă de tinereţe — eu voi avea întotdeauna. Nu cred că voi fi vreodată răutăcioasă cu oamenii bătrîni — sper să nu fiu ; există desigur unii bătrîni pe care îi ador. Dar faţă de tineri voi fi întotdeauna umilă ; mă emoţionează şi mă captivează prea mult. Îţi ofer deci mînă liberă ; poţi să fii chiar şi impertinentă dacă vrei ; voi trece cu vederea şi te voi răsfăţa teribil. Spui că vorbesc de parcă aş avea o sută de ani ? Ei bine, am, dacă vrei ; m-am născut înaintea Revoluţiei franceze. Ah, draga mea, *je viens de loin* [1] ; fac parte din lumea veche, veche. Dar nu despre asta vreau să discut ; vreau să discut despre ceea ce este nou. Vorbeşte-mi mai mult despre America ; nu-mi spui niciodată destul. Sînt aici de cînd eram un copil neajutorat adus din America şi este ridicol sau mai degrabă scandalos cît de puţin cunosc despre ţara aceea splendidă, înfiorătoare şi neobişnuită — desigur cea mai mare şi mai bizară dintre toate. Mulţi dintre noi au ajuns pe aici şi trebuie să spun că sîntem un grup de oameni nenorociţi. Omul trebuie să trăiască în ţara lui ; oricum ar fi ea, locul său firesc se află acolo. Dacă nu sîntem americani buni, sîntem cu siguranţă nişte bieţi europeni ; locul nostru firesc nu e aici. Sîntem doar nişte paraziţi care se tîrăsc la suprafaţă ; nu avem picioarele împlîntate în pămînt. Cel puţin putem s-o ştim ca să nu avem iluzii. O femeie poate s-o ducă mai bine probabil ; femeia, după părerea mea, nu are un loc firesc nicăieri ; oriunde s-ar afla, trebuie să rămînă la suprafaţă şi să se tîrască, mai mult sau mai puţin. Protestezi, draga mea ? Eşti îngrozită ? Declari că nu te vei tîrî niciodată ? E adevărat că nu mi te pot închipui tîrîndu-te ; te ţii mai dreaptă decît o mulţime de alte sărmane creaturi. Foarte bine ; în general nu cred că te vei tîrî. Dar bărbaţii, americanii ; *je vous demande un peu* [2], ce

[1] Vin de departe (franc.).
[2] Te întreb în treacăt (franc.).

fac ei pe aici? Nu-i invidiez văzîndu-i cum încearcă să-şi găsească un rost. Priveşte-l pe bietul Ralph Touchett; ce zici de el? Din fericire are o tuberculoză; spun din fericire pentru că îi oferă o ocupaţie. Tuberculoza este a sa *carrière*; e un fel de poziţie. Poţi spune: „O, domnul Touchett îşi îngrijeşte plămînii, cunoaşte o mulţime de lucruri despre climă." Dar fără asta cine ar fi el, ce ar reprezenta? „Domnul Ralph Touchett, un american care trăieşte în Europa." Acest lucru nu înseamnă absolut nimic — nu poate exista ceva care să însemne mai puţin. „E foarte cult, se spune: are o foarte drăguţă colecţie de tabachere vechi." Colecţia e tot ce lipseşte pentru a face situaţia şi mai jalnică. M-am săturat să mai aud cuvîntul acesta; mi se pare grotesc. Cu bietul tată bătrîn e altceva; el îşi are identitatea sa care e destul de masivă. El reprezintă o mare întreprindere bancară şi în zilele noastre e tot ce poate fi mai bun. Unui american i se potriveşte în orice caz foarte bine. Dar rămîn la părerea mea că vărul dumitale are marele noroc de a suferi de o boală cronică, atîta vreme cît nu moare din pricina ei. E mult mai bine aşa decît soluţia cu tabacherele. Zici că ar face ceva dacă n-ar fi bolnav? — ar lua locul tatălui său la bancă? Draga mea copilă, mă îndoiesc; cred că nu-i place banca de loc. Dar dumneata îl cunoşti mai bine decît mine, deşi eu l-am cunoscut destul de bine cîndva, şi s-ar putea ca ceea ce spun eu să fie îndoielnic. Însă cazul cel mai grav îl reprezintă, cred eu, un prieten de al meu, concetăţean de al nostru care trăieşte în Italia (unde a fost şi el adus la o vîrstă cînd nu-şi dădea seama ce face) şi unul din cei mai încîntători oameni pe care îi cunosc. Într-o zi trebuie să-l cunoşti. O să creez ocazia ca să vă întîlniţi şi atunci vei înţelege ce vreau să spun. Este Gilbert Osmond — trăieşte în Italia; asta e tot ce se poate spune sau deduce despre el. E deosebit de deştept, un om făcut pentru a se distinge; dar după cum îţi spuneam epuizezi descrierea cînd spui că e domnul Osmond care trăieşte *tout bêtement* [1] în Italia. Nici o carieră, nici un nume, nici o situaţie, nici o avere, nici un trecut, nici un viitor, nimic. A, da, pictează, mă rog — pictează în acuarelă ca şi mine, dar mai bine. Picturile sale sînt destul de slabe; în general vorbind, îmi pare mai degrabă bine de asta. Din fericire este foarte indolent, atît de indolent

[1] Prosteşte (franc.).

încît lenevia îi conferă aproape o poziție. Poate spune : „O, nu fac nimic ; sînt mult prea leneș." În ziua de azi nu poți face nimic dacă nu te scoli la orele cinci dimineața. În felul acesta el devine un fel de excepție ; ai impresia că ar putea să facă ceva dacă s-ar scula devreme. Nu vorbește niciodată de picturile sale — oamenilor în general ; e prea inteligent pentru a face asta. Dar are o fetiță — o fetiță scumpă ; despre ea vorbește. Îi este devotat și dacă ar exista cariera de tată excelent, el s-ar distinge în mod deosebit. Dar mi se pare că situația aceasta nu e mai bună decît cea cu tabacherele ; poate nici măcar atîta. Spune-mi ce face lumea în America, continuă madame Merle, care în paranteză fie zis, nu debită toate aceste reflexiuni deodată, ele fiind prezentate aici într-un mănunchi de dragul cititorului. Vorbea de Florența, unde locuia domnul Osmond și unde doamna Touchett ocupa un palat medieval ; vorbea de Roma unde avea și ea un mic *pied-à-terre* [1] cu niște damasc foarte bun și vechi. Vorbea de locuri, de oameni, ba chiar cum s-ar zice de „subiecte" ; și din cînd în cînd vorbea de bătrînul și bunul domn Touchett și de șansele lui de însănătoșire. De la bun început le considerase ca fiind foarte mici și Isabel fu surprinsă de felul hotărît, lucid și competent în care privea sfîrșitul apropiat al unchiului ei. Într-o seară declară cu certitudine că nu mai avea mult de trăit.

— Sir Matthew Hope mi-a dat să înțeleg cît se putea mai clar, spuse ea ; stînd aici, lîngă foc, înainte de cină. E foarte plăcut să stai de vorbă cu marele doctor. Nu pentru că ceea ce mi-a spus ar avea vreo legătură cu această impresie. Dar știe să spună astfel de lucruri cu mare tact. I-am zis că mă simt stînjenită din pricină că am nimerit într-o asemenea perioadă ; mi se părea atît de indiscret — pentru că eu nu îngrijeam bolnavul. „Trebuie să rămîi, trebuie să rămîi, răspunse el ; pentru serviciile dumitale va veni timpul mai tîrziu." N-a fost acesta un mod foarte delicat de a-mi spune că bietul domn Touchett se va stinge și că eu aș putea să ajut întrucîtva familia să se consoleze ? De fapt, n-o să pot fi de nici un folos. Mătușa dumitale se va consola ; ea și numai ea știe de cîtă consolare are nevoie. Ar fi o chestiune foarte delicată pentru altcineva să încerce să administreze doza. Cu vărul dumitale lucrurile stau altfel ; va simți nespus de mult lipsa

[1] Locuință provizorie (franc.).

tatălui său. Dar nu mi-aş permite niciodată să-l consolez pe domnul Ralph ; nu sîntem în asemenea relaţii. Madame Merle făcuse aluzie nu o dată la un oarecare dezacord nelămurit în relaţiile ei cu Ralph Touchett ; aşa încît Isabel se folosi de acest prilej pentru a o întreba dacă nu erau prieteni buni.

— Ba da, însă eu nu-i plac.

— Ce i-aţi făcut ?

— Absolut nimic. Dar pentru asta nu e nevoie de motive.

— Ca să nu vă placă pe dumneavoastră ? Cred că e nevoie de un motiv foarte întemeiat.

— Eşti foarte amabilă. Nu uita să ai unul gata pregătit pentru ziua cînd vei începe.

— Cînd voi începe să nu vă agreez ? Nu voi începe niciodată.

— Sper că nu ; căci dacă vei începe, aşa va fi pînă la capăt. Astfel s-a întîmplat cu vărul dumitale ; nu-şi poate reveni. E o antipatie de la natură — dacă o pot numi astfel, cînd e numai de partea lui. N-am absolut nimic împotriva lui şi nu-i port pică pentru că mă nedreptăţeşte. Nu vreau altceva decît dreptate. Totuşi îmi dau seama că este un gentleman şi că niciodată n-o să mă vorbească de rău în faţa altora. *Cartes sur tables* [1], adăugă madame Merle peste o clipă. Nu mi-e teamă de el.

— Sper şi eu că nu, spuse Isabel care mai adăugă ceva în sensul că Ralph Touchett e cel mai bun om din lume. Îşi aduse totuşi aminte că atunci cînd l-a întrebat pentru prima oară de madame Merle, i-a răspuns într-un fel pe care doamna l-ar fi putut considera jignitor, deşi nu fusese explicit. Era ceva între ei, îşi zise Isabel, dar nu mai spuse altceva nimic. Dacă era ceva important trebuia să inspire respect ; dacă nu era, nu merita să fie curioasă. Cu toată dragostea ei de cunoaştere se retrăgea în mod firesc cînd era vorba să ridice perdele şi să privească în colţuri neluminate. Dragostea de cunoaştere coexista în mintea ei cu cea mai fină capacitate de ignorare.

Dar madame Merle spunea uneori lucruri care o uimeau, o făceau să-şi înalţe sprîncenele-i frumos arcuite şi să reflecteze la vorbele ei după aceea.

[1] Cărţile pe faţă (franc.).

— Ce n-aş da să am din nou vîrsta dumitale, izbucni o dată cu o amărăciune care. deşi diluată în obişnuita largheţe a spiritului ei, nu putea fi mascată îndeajuns. Dacă aş putea începe din nou — dacă aş putea să am viaţa în faţă!

— O mai aveţi încă în faţă, răspunse Isabel blînd, căci era oarecum înmărmurită.

— Nu, cea mai mare parte s-a dus, şi s-a dus în zadar.

— Cu siguranţă că n-a trecut în zadar, spuse Isabel.

— De ce nu — ce am acum ? Nici soţ, nici copil. nici avere, nici o situaţie, nici urmele unei frumuseţi pe care n-am avut-o niciodată de fapt.

— Aveţi mulţi prieteni, dragă doamnă.

— Nu sînt chiar atît de sigură ! exclamă madame Merle.

— Ah, greşiţi. Aveţi amintiri, farmec, talente...

Dar madame Merle o întrerupse.

— Ce mi-au adus talentele ? Nimic, decît necesitatea de a le folosi încă, pentru a parcurge ore şi ani, pentru ca să mă amăgesc cu pretenţia că mă mişc într-o oarecare inconştienţă. Cît despre farmecul şi amintirile mele, cu cît pomenim mai puţin de ele, cu atît mai bine. Îmi vei fi prietenă pînă cînd vei găsi ceva mai bun de făcut.

— O să vă convingeţi singură că nu va fi aşa, spuse Isabel.

— Da ; aş face un efort ca să te păstrez. Şi prietena ei o privi grav. Cînd spun că aş dori să am vîrsta dumitale, vreau să zic avînd calităţile dumitale — francheţe, generozitate, sinceritate. În acest caz, aş fi făcut ceva mai bun în viaţă.

— Ce v-ar fi plăcut să faceţi şi n-aţi făcut?

Madame Merle luă o partitură — era aşezată la pian şi cînd începu să vorbească, se roti brusc pe scaun — şi răsfoi paginile în neştire.

— Sînt foarte ambiţioasă ! răspunse ea în cele din urmă.

— Şi ambiţiile dumneavoastră n-au fost satisfăcute ? Trebuie să fi fost mari.

— Au fost, într-adevăr, mari. M-aş face caraghioasă dacă aş vorbi de ele.

Isabel se întrebă ce ambiţii a putut să aibă — dacă madame Merle aspirase cumva să poarte pe cap o coroană.

— Nu ştiu care este ideea dumneavoastră despre reuşită, dar mie mi se pare că aţi reuşit în viaţă. Pentru mine sînteţi într-adevăr imaginea vie a succesului.

Madame Merle lăsă partiturile deoparte cu un zîmbet.
— Care este ideea *dumitale* despre succes?
— Credeți desigur că e foarte modestă. Este aceea de a-ți împlini un vis al tinereții.
— A, exclamă madame Merle, așa ceva eu nu am văzut niciodată! Dar visurile mele au fost atît de mari — atît de absurde. Doamne, iartă-mă, visez chiar și acum! Și se întoarse din nou spre pian și începu să cînte magnific. În ziua următoare îi spuse Isabelei că definiția dată de ea succesului a fost foarte drăguță, dar înfiorător de tristă! Dacă ne-am lua după ea, cine a reușit vreodată? Visurile tinereții, dar sînt încîntătoare, de-a dreptul divine! Cine le-a văzut vreodată prinzînd viață?
— Chiar eu — pe cîteva din ele, cuteză Isabel să răspundă.
— Așa repede? Au fost probabil visuri de ieri.
— Am început să visez cînd eram foarte tînără, spuse Isabel zîmbind.
— A, dacă te gîndești la aspirațiile copilăriei — de a avea o eșarfă roz și o păpușă care să închidă ochii.
— Nu, nu la asta mă gîndesc.
— Sau la un tînăr cu mustață frumoasă, îngenunchind în fața dumitale.
— Nu, nici la asta, declară Isabel cu și mai multă tărie.
Madame Merle părea să observe ardoarea ei.
— Cred că la asta te gîndești. Fiecare dintre noi am visat la tînărul cu mustață. El e tînărul inevitabil; nu contează.
Isabel tăcu puțin timp, iar apoi zise cu o inconsecvență extremă și caracteristică.
— De ce să nu conteze? Există tineri și tineri.
— Și al dumitale era un model de virtuți — asta vrei să spui? întrebă prietena ei rîzînd. Dacă ți-a cerut mîna un tînăr identic cu acela la care ai visat, atunci într-adevăr ai avut succes și te felicit din toată inima. Numai că în cazul acesta, de ce nu ai fugit cu el la castelul său din Apenini?
— Nu are castel în Apenini.
— Ce are atunci? O casă urîtă de cărămidă în Fortieth Street? Să nu-mi spui asta. Refuz să consider că e un ideal.
— Nu mă interesează de fel casa lui, spuse Isabel.
— E foarte imatur să vorbești astfel. Cînd vei fi trăit atîta cît mine, îți vei da seama că fiecare ființă umană își are carapacea ei și că trebuie să iei în seamă carapacea. Prin cara-

pace înţeleg întregul înveliş al ambianţei. Nu există femeie sau om izolat; fiecare dintre noi este alcătuit dintr-o serie de apartenenţe. Cum vom denumi „eul" nostru? Unde începe? Unde se sfîrşeşte? Se revarsă în tot ceea ce ne aparţine — şi apoi curge iarăşi înapoi. Ştiu că o mare parte din mine se află în hainele pe care le aleg să le port. Am un mare respect pentru *lucruri!* Eul cuiva — pentru ceilalţi oameni — este expresia eului; iar casa cuiva, mobila, hainele cuiva, cărţile pe care le citeşte, societatea pe care o are — toate aceste lucruri îl exprimă.

Aceasta era ceva foarte metafizic; dar nu mai mult decît unele remarci pe care madame Merle le mai făcuse. Pe Isabel o pasiona metafizica, dar nu putea să fie alături de prietena ei în această analiză îndrăzneaţă a personalităţii umane.

— Nu sînt de părerea dumneavoastră. Eu cred că e tocmai invers. Nu ştiu dacă reuşesc să mă exprim, dar ştiu că nimic altceva nu mă exprimă. Nimic din ceea ce îmi aparţine nu este măsura mea; dimpotrivă, totul e o limită, o barieră, şi încă una foarte arbitrară. Cu siguranţă că hainele pe care, cum spuneţi dumneavoastră mi le aleg, nu mă exprimă; şi Doamne fereşte să fie aşa!

— Te îmbraci foarte bine, interveni madame Merle, în treacăt.

— Se poate; dar nu vreau să fiu judecată după asta. Hainele mele pot s-o exprime pe croitoreasă, dar nu mă exprimă pe mine. În primul rînd nu eu doresc să port haine; ele îmi sînt impuse de societate.

— Ai prefera să umbli fără haine? întrebă madame Merle pe un ton care de fapt sfîrşi discuţia.

Sînt obligat să mărturisesc, deşi acest lucru ar putea să întunece întrucîtva imaginea loialităţii tinereşti pe care eroina noastră a manifestat-o faţă de acea femeie desăvîrşită, că Isabel nu-i spuse absolut nimic despre lordul Warburton şi că fusese la fel de reticentă în privinţa lui Caspar Goodwood. Totuşi n-a tăinuit faptul că avusese ocazii să se căsătorească şi chiar o informase pe prietena ei despre caracterul lor avantajos. Lordul Warburton plecase de la Lockleigh în Scoţia, împreună cu surorile sale; îi scrise lui Ralph de cîteva ori ca să întrebe cum se mai simţea domnul Touchett, iar fata fu scutită de stînjeneala unor vizite pe care, tînărul lord aflîndu-se în vecinătate, s-ar fi simţit probabil obligat să le facă pentru a

vedea personal cum stau lucrurile. Avea un comportament excelent, dar dacă ar fi venit la Gardencourt ar fi întîlnit-o pe madame Merle şi era sigură că, întîlnind-o, i-ar fi plăcut această doamnă şi i-ar fi destăinuit că era îndrăgostit de tînăra ei prietenă. În timpul vizitelor anterioare ale doamnei Merle la Gardencourt — fiecare din ele mult mai scurtă decît cea de acum — s-a nimerit ca lordul Warburton sau să nu fie la Lockleigh, sau să nu treacă pe la casa domnului Touchett. De aceea, deşi ea îl ştia după nume ca omul cel mai de seamă din comitat, nu avea motive să presupună că era pretendent al nepoatei doamnei Touchett.

— Ai destulă vreme, îi spuse ea Isabelei ca răspuns la confidenţele mutilate pe care tînăra noastră i le făcu şi care nu aveau pretenţia de a fi perfecte, deşi am văzut că erau clipe cînd fata regreta că a spus şi atîta. Îmi pare bine că nu te-ai căsătorit pînă acum — că urmează s-o faci de aici înainte. E foarte bine cînd o fată refuză cîteva oferte bune — atîta vreme, bineînţeles, cît nu sînt cele mai bune pe care le-ar putea avea. Scuză-mă dacă felul meu de a vorbi pare îngrozitor de corupt ; uneori trebuie să ai în vedere şi punctul de vedere practic. Numai să nu întreci măsura, tot refuzînd. E un exerciţiu plăcut al puterii ; dar şi să accepţi este la urma urmelor un exerciţiu al puterii. Există întotdeauna pericolul de a refuza mereu pînă cînd e prea tîrziu. Eu n-am căzut în această greşeală — n-am refuzat destul de des. Dumneata eşti o fiinţă minunată şi mi-ar plăcea să te văd măritată cu un prim-ministru. Dar strict vorbind, dumneata nu eşti ceea ce se numeşte de fapt o *parti*[1] . Eşti extrem de frumoasă şi extrem de deşteaptă ; persoana dumitale în sine este cu totul excepţională. Pari să ai o idee foarte vagă despre posesiunile dumitale pămîntene; dar după cîte îmi dau seama, nu ai un venit. Aş dori să ai ceva bani.

— Şi eu aş dori să am ! spuse Isabel simplu, uitînd, după cît se pare, pentru o clipă că sărăcia ei fusese un neajuns scuzabil pentru doi gentlemeni galanţi.

În ciuda amabilei recomandaţii a lui sir Matthew Hope, madame Merle nu rămase pînă la sfîrşit, căci consecinţele bolii sărmanului domn Touchett se conturau clar. Trebuia să-şi respecte, în sfîrşit, promisiunea faţă de alte persoane care o aş-

[1] Partidă (franc.).

teptau și plecă, dar se înțelese cu doamna Touchett să vină în orice caz înainte de a părăsi Anglia s-o vadă din nou la Gardencourt, sau dacă nu în oraș. Și dacă întîlnirea ei cu Isabel marcase începutul unei prietenii, despărțirea însemna cu mult mai mult.

— Mă voi duce pe rînd în șase locuri, dar n-am să întîlnesc pe nimeni care să-mi placă atît de mult ca dumneata. Sînt cu toții prieteni vechi ; la vîrsta mea, nu-ți mai faci prieteni. Pentru dumneata am făcut o mare excepție. Trebuie să-ți amintești acest lucru și să ai gînduri cît mai frumoase pentru mine. Trebuie să mă răsplătești, crezînd în mine.

Drept răspuns, Isabel o sărută și, deși unele femei sărută ușor, există sărutări și sărutări, iar madame Merle fu mulțumită de această îmbrățișare. După aceea tînăra noastră domnișoară a fost mult timp singură ; pe mătușa și vărul ei îi vedea numai la masă și descoperi că din timpul în care doamna Touchett era invizibilă numai o mică parte era acum dedicată îngrijirii soțului ei. Restul vremii îl petrecea în apartamentul ei, unde nici măcar nepoată-sa nu avea acces, părînd să aibă ocupații misterioase și de nepătruns. La masă era gravă și tăcută ; dar această solemnitate nu era o poză — Isabel putu să vadă că era o convingere. Se întreba dacă mătușa se căia de faptul că în viață fusese prea voluntară ; dar nu dădea nici un semn — nici lacrimi, nici suspine, nici o exagerare a zelului, întotdeauna conform cu el însuși. Doamna Touchett părea să simtă pur și simplu nevoia de a reflecta asupra lucrurilor și de a trage concluzii ; avea un mic registru de contabilitate morală — cu coloane liniate exact și o închizătoare fixă de oțel — pe care îl ținea cu o grijă exemplară. Reflexia o dată rostită, avea pentru ea întotdeauna și în orice împrejurare, un ecou practic.

— Dacă aș fi prevăzut ce se va întîmpla, nu ți-aș fi propus să vii în străinătate acum, îi spuse ea Isabelei după plecarea doamnei Merle. Aș fi așteptat și te-aș fi chemat în anul viitor.

— În felul acesta probabil că nu l-aș fi cunoscut niciodată pe unchiul. E o mare fericire pentru mine că am venit acum.

— Foarte bine. Dar nu te-am adus în Europa ca să-l poți cunoaște pe unchiul. Vorbe perfect veridice ; dar după părerea Isabelei, nu tocmai adecvate momentului. Avu timp să se gîn-

dească la aceasta şi la alte probleme. În fiecare zi se plimba singură şi petrecea ore nedeslușite, răsfoind cărţi în bibliotecă. Printre chestiunile care îi atrăgeau atenţia erau şi isprăvile prietenei ei, domnişoara Stackpole, cu care corespondea în mod regulat. Isabelei îi plăcea stilul epistolar particular al prietenei ei mai mult decît cel public ; adică avea impresia că scrisorile ei publice ar fi fost excelente, dacă n-ar fi fost tipărite. Cariera Henriettei nu era totuşi atît de plină de succes cum ar fi fost de dorit, chiar în interesul fericirii ei personale ; acea imagine a vieţii interioare din Marea Britanie, pe care era atît de dornică s-o cunoască, părea să-i danseze pe dinaintea ochilor ca un *ignis fatuus*[1]. Invitaţia lady-ei Pensil, din motive misterioase, nu i-a mai parvenit ; şi bietul domn Bantling, cu toate intenţiile lui prieteneşti, n-a putut să explice o atît de gravă rătăcire a unei misive care, evident, fusese trimisă. Era clar că luase problemele Henriettei foarte în serios şi avea credinţa că îi datora o compensaţie în schimbul acestei vizite iluzorii la Bedfordshire. „Crede că ar fi bine să plec pe continent, scria Henrietta ; şi deoarece se gîndeşte să vină şi el, îmi închipui că sfatul lui e sincer. Vrea să ştie de ce nu examinez viaţa franceză ; şi fapt este că doresc foarte mult să văd noua Republică. Pe domnul Bantling nu-l interesează prea mult Republica, dar se gîndeşte în orice caz să meargă la Paris. Trebuie să-ţi spun că e cum nu se poate mai atent şi, cel puţin, am întîlnit un englez politicos. Îi zic mereu că ar fi trebuit să fie american şi de ai vedea cît e de încîntat cînd aude. De cîte ori îi spun asta, dă glas aceleiaşi exclamaţii : «Ei nu, zău !»“ Cîteva zile mai tîrziu îi scrise că s-a hotărît să plece la Paris către sfîrşitul săptămînii şi că domnul Bantling a promis că o va conduce la gară, poate o va însoţi chiar pînă la Dover. Ea va aştepta la Paris pînă la sosirea Isabelei, adăugă Henrietta ; vorbind de parcă Isabel ar fi urmat să pornească în călătoria ei pe continent singură, şi fără să facă vreo aluzie la doamna Touchett. Isabel nu uită interesul pe care îl purta Ralph prietenei lor comune şi de aceea îi aduse la cunoştinţă conţinutul mai multor pasaje din

[1] Flăcăruie (lat.).

această corespondenţă, căci el urmărea cariera reprezentantei ziarului *Interviewer* cu emoţie, aproape cu nerăbdare.

— Mie mi se pare că face foarte bine dacă pleacă la Paris cu un fost lăncier! spuse el. Dacă are nevoie de un subiect, n-are decît să descrie episodul acesta.

— Nu este cu siguranţă ceva convenţional, răspunse Isabel; dar dacă vrei să spui că în ceea ce o priveşte pe Henrietta nu va fi ceva absolut nevinovat, greşeşti foarte mult. N-o vei înţelege niciodată pe Henrietta.

— Nu te supăra, dar o înţeleg perfect. La început n-o înţelegeam de loc, dar acum am găsit punctul de vedere. Dar mi-e teamă că Bantling nu l-a găsit; s-ar putea să aibă unele surprize. O, o înţeleg pe Henrietta, atît de bine de parcă eu aş fi creat-o!

Isabel nu era de loc sigură de acest lucru, dar se abţinu să-şi exprime îndoiala, căci în acele zile era înclinată să manifeste multă caritate faţă de vărul ei. Nu trecuse tocmai o săptămînă de la plecarea doamnei Merle şi, într-o după-amiază, Isabel stătea în bibliotecă în mînă cu un volum, dar atenţia nu-i era concentrată asupra lui. Se aşezase pe bancheta adîncă de la fereastră de unde privea parcul mohorît şi umed; şi cum biblioteca era aşezată în unghi drept cu partea casei unde era intrarea, putu să vadă cupeul doctorului care aştepta de două ore în faţa uşii. O miră faptul că doctorul stătea în casă de atîta timp, dar îl văzu în cele din urmă în portic, stînd o clipă şi trăgîndu-şi încet mănuşile, pe urmă uitîndu-se la genunchii calului, ca apoi să se urce în trăsură şi s-o pornească la drum. Isabel rămase pe locul ei timp de o jumătate de oră; în casă domnea o tăcere profundă; era atît de profundă încît aproape a tresărit atunci cînd auzi în cele din urmă un pas uşor şi rar pe covorul adînc din cameră. Se întoarse iute de la fereastră şi îl zări pe Ralph Touchett tot cu mîinile în buzunare, dar pe faţă nu i se mai zărea de loc obişnuitu-i zîmbet latent. Isabel se ridică, iar mişcarea precum şi privirea ei erau o întrebare.

— S-a sfîrşit totul, spuse Ralph.

— Vrei să spui că unchiul —? şi Isabel se opri.

— Tatăl meu drag a murit acum o oră.

— Ah, bietul meu Ralph! se tîngui ea încetişor, întinzînd amîndouă mîinile spre el.

Capitolul 20

CAM DUPĂ DOUĂ SĂPTĂMÎNI DE LA acest eveniment, o trăsură o ducea pe madame Merle la casa din Piaţa Winchester. Pe cînd cobora din trăsură, observă atîrnată între ferestrele sufrageriei o tablă de lemn mare şi curată pe al cărei fond proaspăt vopsit în negru, stătea scris cu litere albe : „Acest imobil proprietate absolută, de vînzare" ; cu numele agentului unde cei interesaţi puteau să se adreseze. „Nu pierd timpul, desigur, îşi spuse vizitatoarea, după ce făcu să sune ciocanul mare de alamă de la intrare şi aşteptă să i se deschidă ; este o ţară practică !" Şi în casă, în timp ce urca spre salon, observă numeroase semne de părăsire ; tablouri luate de pe pereţi şi puse pe canapele, ferestre fără perdele şi duşumeaua goală. Doamna Touchett o primi imediat şi îi dădu să înţeleagă în cîteva vorbe că în situaţia dată condoleanţele erau de la sine înţelese.

— Ştiu ce vrei să spui — era un om foarte bun. Dar eu o ştiu mai bine decît oricine altul pentru că eu i-am dat mai multe ocazii ca să-şi dovedească bunătatea. În această privinţă cred că am fost o soţie bună. Doamna Touchett zise apoi că la sfîrşit soţul ei recunoscuse acest fapt. S-a purtat faţă de mine cu cea mai mare generozitate, spuse ea. Nu vreau să spun cu mai multă generozitate decît mă aşteptam, pentru că nu m-am aşteptat la nimic. Ştii că în general eu nu mă aştept. Dar a vrut, cred, să recunoască faptul că deşi am trăit mult în străinătate şi integrată — ai putea spune fără rezervă — în viaţa străină, n-am arătat nici cea mai mică preferinţă pentru altcineva.

„Pentru nimeni altul în afară de dumneata", remarcă madame Merle în minte ; dar reflexia rămase neauzită.

— Nu mi-am sacrificat niciodată soţul pentru altcineva, continuă doamna Touchett scurt şi cuprinzător.

„A, nu, gîndi madame Merle ; n-ai făcut niciodată nimic pentru altcineva !"

Exista un anumit cinism în aceste comentarii mute, care necesită explicaţie ; cu atît mai mult cu cît ele nu concordă nici cu părerea — întrucîtva superficială, poate — pe care ne-am format-o pînă acum despre caracterul doamnei Merle şi nici cu faptele concrete din istoria doamnei Touchett ; cu

atît mai mult, de asemenea, cu cît madame Merle avea convingerea bine întemeiată că ultima remarcă a prietenei ei nu trebuia nicidecum înțeleasă ca o aluzie la ea. Adevărul este că din clipa cînd trecu pragul, îi făcu impresia că moartea domnului Touchett avusese urmări subtile şi că aceste urmări erau avantajoase unui grup restrîns de persoane, printre care ea nu se număra. Fireşte că un asemenea eveniment trebuia să aibă consecințe ; în timpul şederii ei la Gardencourt nu o dată imaginația îi stărui asupra acestui fapt. Dar una era să prevezi o asemenea chestiune mintal şi altceva să te afli printre copleşitoarele ei urmări. Ideea împărțirii proprietății — aproape ar fi spus a prăzii — o urmărea îndeaproape în acele clipe şi o irita, căci avea sentimentul excluderii. Departe de mine gîndul de a o zugrăvi ca pe una din gurile flămînde, sau inimile invidioase ale turmei în general, dar am aflat că avea dorințe care nu fuseseră niciodată satisfăcute. Dacă ar fi fost întrebată, ar fi spus desigur — cu un zîmbet frumos şi mîndru — că nu avea nici cea mai mică pretenție să fie părtaşă la lucrurile lăsate de domnul Touchett. „N-a fost absolut nimic între noi", ar fi spus ea. „N-a fost nici măcar atîtica, bietul de el !" — şi ar fi pocnit din degetul mare şi cel mijlociu. Mă grăbesc să adaug că dacă în acele clipe nu putea să-şi înfrîneze acea netrebnică aspirație, era totuşi atentă să nu se dea de gol. Avea la urma urmelor aceeaşi părere de rău şi pentru cîştigurile doamnei Touchett cît şi pentru pierderile ei.

— Mi-a lăsat casa aceasta, spuse văduva, dar bineînțeles că nu voi locui în ea ; am una mult mai bună la Florența. Testamentul a fost deschis abia acum trei zile, dar am pus casa în vînzare. Am o parte şi din capitalul băncii ; dar încă nu pricep dacă sînt obligată s-o las acolo. Dacă nu, o să mi-o ridic, bineînțeles. Gardencourt-ul i-a rămas, desigur, lui Ralph ; dar nu sînt sigură că va avea mijloacele pentru a-l întreține. A rămas bineînțeles foarte înstărit, dar tatăl lui a donat o imensă sumă de bani ; a lăsat moşteniri unui şir întreg de veri de gradul al treilea din Vermont. Ralph însă ține foarte mult la Gardencourt şi va putea să locuiască acolo — vara — angajînd o femeie de serviciu şi un grădinar ucenic. Dar există o clauză remarcabilă în testamentul soțului meu, adăugă doamna Touchett. A lăsat nepoatei mele o avere.

— O avere ? repetă madame Merle încetișor.

— Isabel s-a pomenit cu vreo șaptezeci de mii de lire.

Madame Merle avea mîinile împreunate în poală ; cînd auzi, le ridică, împreunate încă, și le ținu o clipă la piept, în timp ce ochii, puțin dilatați, se pironiră asupra ochilor prietenei ei.

— A, exclamă ea, deșteaptă ființă !

Doamna Touchett îi aruncă o privire rapidă :

— Ce vrei să spui cu asta ?

O clipă se înroși, iar pe urmă își lăsă ochii în pămînt :

— Este desigur un lucru inteligent să tragi asemenea foloase — fără nici un efort !

— N-a fost desigur nici un efort. Dar nu spune că a tras foloase.

Madame Merle rar simțea stînjeneala retragerii vorbelor o dată rostite ; înțelepciunea ei se manifesta mai degrabă în menținerea lor și în încercarea de a le interpreta într-o lumină favorabilă.

— Scumpa mea prietenă, Isabel n-ar fi moștenit desigur șaptezeci de mii de lire, dacă n-ar fi fost cea mai fermecătoare fată din lume. Farmecul ei presupune multă inteligență.

— N-a visat niciodată, sînt sigură, că soțul meu va face pentru ea ceva ; nici eu n-am visat vreodată, căci nu mi-a vorbit nicicînd de intenția lui, spuse doamna Touchett. Ea n-a avut absolut nici o pretenție de la el ; faptul că îmi este nepoată n-a însemnat un îndemn deosebit pentru soțul meu. Tot ceea ce a dobîndit, a dobîndit fără să vrea.

— A, răspunse madame Merle, acestea sînt marile lovituri !

Doamna Touchett își rezervă părerea.

— Fata e norocoasă ; nu tăgăduiesc acest lucru. Dar deocamdată este pur și simplu năucită.

— Vrei să spui că nu știe ce ar putea face cu banii ?

— Cred că la asta nu s-a prea gîndit. Nu știe ce să creadă despre toată afacerea. E ca și cum s-ar fi tras deodată în urma ei cu un tun ; se pipăie ca să vadă dacă nu e rănită. Sînt numai trei zile de cînd a primit vizita executorului testamentar principal care a venit s-o înștiințeze, cu multă eleganță, chiar în persoană. Mi-a spus ulterior că după ce a înștiințat-o, a izbucnit deodată în lacrimi. Banii urmează să rămînă în afacerile băncii și ea o să ia dobînda.

Madame Merle clătină din cap cu un zîmbet înțelept de data aceasta și cu totul binevoitor.

— Ce delicios! După ce își va lua dobînda de două sau de trei ori, se va obișnui și cu asta. Apoi după o tăcere: Dar ce zice fiul dumitale? întrebă ea brusc.

— El a plecat din Anglia înaintea citirii testamentului — istovit de oboseală și supărări, și s-a grăbit spre sud. E în drum spre Riviera, dar încă n-am primit vești de la el. Însă cred că nu va fi niciodată împotriva vreunui lucru făcut de tatăl său.

— N-ai spus că partea lui a fost redusă?

— La dorința lui. Știu că a stăruit pe lîngă tatăl său să facă ceva pentru cei din America. Nu obișnuiește să se preocupe numai de scumpa lui persoană.

— Depinde pe cine socotește el scumpa persoană, spuse madame Merle. Apoi rămase o clipă pe gînduri cu privirile în pămînt. N-aș putea s-o văd și eu pe fericita dumitale nepoată? întrebă ea în sfîrșit, după ce își ridică ochii.

— Poți s-o vezi; dar n-o să ți se pară prea fericită. În aceste trei zile a fost solemnă, ca o madonă de Cimabue! și doamna Touchett sună după slujitor.

Isabel veni la scurtă vreme după ce valetul fu trimis s-o cheme; și de cum își făcu apariția, comparația făcută de doamna Touchett i se păru doamnei Merle foarte vie. Fata era gravă și palidă — un efect ce nu era atenuat de doliul ei profund; dar zîmbetul din clipele ei mai vesele îi apăru pe față cînd o văzu pe madame Merle care merse s-o întîmpine, puse mîna pe umărul eroinei noastre și, după ce o privi o clipă, o sărută de parcă i-ar fi răspuns la sărutul pe care îl primise din partea ei la Gardencourt. Aceasta a fost deocamdată singura aluzie pe care musafira, cu excelentul ei tact, o făcu la moștenirea tinerei ei prietene.

N-avea rost ca doamna Touchett să aștepte la Londra vînzarea casei. După ce alesese dintre mobile cîteva pe care dorea să le transporte la cealaltă locuință a ei, lăsă restul lucrurilor în grija licitantului și o porni spre continent. A fost bineînțeles însoțită în călătoria ei de nepoată-sa, care acum avea timp berechet să măsoare, să cîntărească și să-și mînuiască altminteri moștenirea ce i-a căzut pleașcă și pentru care madame Merle o felicitase în taină. Isabel se gîndea adesea la această îmbogățire a ei, privind-o din zeci de puncte de vedere; dar nu vom încerca acum să-i urmărim firul gîndu-

rilor sau să explicăm lămurit de ce la început conștiința noii ei stări i se păru apăsătoare. Însă incapacitatea ei de a se bucura imediat a fost într-adevăr de scurtă durată; fata hotărî curînd că a fi bogat era o virtute, pentru că însemna să fii în stare să acționezi și a putea să acționezi era atît de încîntător. Era contrariul plin de farmec al laturii stupide a slăbiciunii — mai ales a variantei feminine. A fi slab era, în cazul unei persoane tinere și delicate, ceva destul de grațios. dar la urma urmelor, după cum își zicea Isabel, exista o grație și mai mare decît aceasta. Tocmai atunci ce-i drept, nu se putea face prea mult — deocamdată expediase un cec lui Lily și un altul bietei Edith; dar era mulțumită că veșmintele ei de doliu și recenta văduvie a mătușii le obligau să petreacă împreună cîteva luni de liniște. Dobîndirea puterii o făcea serioasă; își examina puterea cu un fel de ferocitate afectuoasă, dar nu era nerăbdătoare să și-o exercite. Începu să și-o pună în aplicare în timpul vizitei de cîteva săptămîni pe care o făcu în cele din urmă la Paris împreună cu mătușa ei, deși pe căi ce vor părea în mod inevitabil banale. Erau căile cele mai firești într-un oraș ale cărui magazine erau admirate de lumea întreagă și care au fost prescrise fără nici o rezervă de doamna Touchett care o călăuzea și privea transformarea nepoatei ei, dintr-o fată săracă într-una bogată, din punct de vedere strict practic.

— Acum că ești o tînără cu avere, trebuie să știi cum să joci rolul — adică să-l joci bine, îi zise ea Isabelei o dată pentru totdeauna; și mai spuse că era de datoria fetei să aibă numai lucruri de prima calitate. Nu știi să ai grijă de lucrurile care îți aparțin, dar trebuie să înveți, continua ea; aceasta era a doua îndatorire a Isabelei. Isabel s-a supus, dar deocamdată imaginația nu i se învăpăiase încă; aspira la ocazii, dar nu acestea erau ocaziile la care visa.

Rar se întîmpla ca doamna Touchett să-și schimbe planurile și deoarece hotărîse înaintea morții soțului ei să petreacă o parte a iernii la Paris, nu vedea nici un motiv pentru care să se lipsească — și cu atît mai puțin s-o lipsească pe nepoata ei — de acest prilej. Deși vor trăi foarte retrase, se gîndea că va putea totuși s-o prezinte pe nepoată-sa, fără nici o ceremonie, micului grup de compatrioți ce locuia pe lîngă bulevardul Champs-Elysées. Doamna Touchett se avea bine cu mulți dintre acești amabili coloniști; le împărtășea expatrierea, convingerile, dis-

tracțiile, plictiseala. Isabel îi văzu venind foarte asiduu la hotelul unde locuia mătușa ei și felul tăios în care se pronunță asupra lor se explica fără îndoială printr-o exaltare temporară a sentimentului datoriei umane. Hotărî că viețile lor, deși luxoase, treceau fără rost, și își atrase o oarecare antipatie cînd exprimă această opinie în frumoasele după-amiezi de duminică în care absenteiștii americani își făceau vizite unii altora. Deși cei ce o ascultau treceau drept oameni menținuți într-o stare de amabilitate exemplară de către bucătarii și croitorii lor, doi sau trei dintre ei socotiră că deșteptăciunea ei, general recunoscută, era totuși inferioară inteligenței ce caracteriza noile producții dramatice.

— Cu toții trăiți aici astfel, dar unde duce viața aceasta ? îi plăcea ei să întrebe. Pare să nu ducă la nimic și mă mir că nu v-ați săturat de ea.

Întrebarea aceasta i se păru doamnei Touchett demnă de Henrietta Stackpole. O găsiră pe Henrietta la Paris, iar Isabel se întîlni cu ea tot timpul ; astfel încît doamna Touchett era îndreptățită să-și spună că dacă nepoată-sa n-ar fi fost destul de inteligentă pentru a avea inițiativă aproape în toate problemele, s-ar fi putut bănui că împrumutase genul acesta de remarcă de la prietena ei, ziarista. Isabel vorbi pentru prima dată cînd, împreună cu mătușa ei, făcu o vizită doamnei Luce, o veche prietenă a doamnei Touchett și singura persoană din Paris la care se ducea. Doamna Luce locuia la Paris încă din zilele lui Louis Philippe ; obișnuia să spună cu umor că face parte din generația de la o mie opt sute treizeci — o glumă a cărei poantă nu se înțelegea întotdeauna. În asemenea cazuri, doamna Luce obișnuia să explice : „O, da, fac parte dintre romantici" ; nu reușise să vorbească franceza perfect. Era întotdeauna acasă duminica după-amiază, înconjurată de compatrioți agreabili, de obicei aceiași. De fapt era acasă la orice oră și reproducea cu o fidelitate uimitoare, în colțișoru-i bine căptușit cu perne din orașul strălucitor, tonul domestic din natalul ei Baltimore. Din această cauză, domnul Luce, venerabilul ei soț, un domn înalt, slab, ușor cărunt, bine periat și care purta un monoclu de aur și pălăria cam prea pe ceafă, se rezuma doar la un elogiu platonic al „distracțiilor" pariziene — acesta era marele său cuvînt — căci n-ai fi putut ghici niciodată de ce necazuri scăpa aflîndu-și refugiul în ele. Una din distracții era aceea că mergea în fiecare zi la banca

americană, unde găsea un oficiu poștal, o instituție aproape tot atît de sociabilă și familiară ca și un oraș de provincie american. Petrecea o oră (cînd era vreme frumoasă) pe un scaun în Champs-Elysées și lua o masă deosebit de bună la el acasă, avînd sub picioare un parchet ceruit, despre al cărui lustru doamna Luce credea, fericită, că nu are pereche în capitala Franței. Cîteodată lua masa cu vreun prieten sau doi la *Café Anglais*, unde talentul său de a comanda o cină era sursă de bucurie pentru cei ce îl însoțeau și un motiv de admirație pentru șeful ospătar al localului. Acestea erau singurele lui distracții cunoscute, dar cu ele își omorîse timpul mai mult de o jumătate de secol și fără îndoială că îndreptățeau frecventa lui declarație că nu exista loc pe lume ca Parisul. Nicăieri altundeva nu se putea bucura în acest fel de viață. Nici un loc din lume nu era ca Parisul, dar trebuie să mărturisim că acum domnul Luce nu mai avea o părere atît de bună despre scena desfrîului său, ca odinioară. De pe lista preocupărilor lui nu trebuie să omitem reflecțiile sale politice, căci ele erau fără îndoială principiul animator al multor ore care, la prima vedere, păreau să treacă fără rost. Ca mulți dintre coloniști, domnul Luce era un semeț — sau mai degrabă un profund — conservator și nu vedea cu ochi buni guvernul de curînd statornicit în Franța. Nu avea încredere în trăinicia lui și te asigura în fiecare an că sfîrșitul îi era foarte aproape.

— Au nevoie să fie subjugați, domnule, să fie subjugați ; nimic nu-i va doborî, decît pumnul puternic — călcîiul de fier, obișnuia adesea să spună despre poporul francez ; și idealul său despre o conducere destinsă, pompoasă și inteligentă era acela al Imperiului suprimat.

— Parisul e mult mai puțin atractiv decît în zilele Împăratului ; *el* știa ce să facă pentru ca un oraș să devină plăcut. observase adesea domnul Luce față de doamna Touchett care era întru totul de acord cu părerile lui și dorea să știe de ce traversează omul odiosul acela de Atlantic, dacă nu pentru a scăpa de republici.

— Uitați, doamnă, stînd în Champs-Elysées, peste drum de Palatul Industriei, vedeam trăsurile de la Tuileries trecînd în sus și în jos de cîte șapte ori pe zi. Îmi aduc aminte că odată au trecut nu mai puțin decît de nouă ori. Ce se vede acum? N-are rost să mai vorbim, stilul acela s-a dus. Napoleon a

ştiut de ce au nevoie francezii şi pînă ce nu vor reinstaura Imperiul, deasupra Parisului, a Parisului *nostru*, va pluti un nor întunecat.

Printre musafirii de duminică după-amiaza ai doamnei Luce era şi un tînăr pe care Isabel îl găsi plin de cunoştinţe preţioase şi discută mult cu el. Domnul Edward Rosier — Ned Rosier cum i se zicea — de loc din New York, fusese crescut la Paris, sub ochii tatălui său care se întîmplase să fie un prieten vechi şi apropiat al răposatului domn Archer. Edward Rosier îşi amintea de Isabel de pe cînd era fetiţă mică ; tatăl său venise în ajutorul micuţelor Archer la hanul din Neufchâtel (călătorea pe acolo cu băiatul şi se oprise din întîmplare la hotelul acela), după ce bona lor fugise cu prinţul rus şi cînd cărările domnului Archer rămăseseră timp de cîteva zile un mister. Isabel îşi aminti perfect de băieţaşul curat al cărui păr răspîndea mirosul unui cosmetic delicios şi care avea o *bonne* numai a lui, cu ordin să nu-l slăbească din ochi sub nici un motiv. Isabel se plimbase cu ei doi pe lîngă lac şi îl socotea pe micul Edward drăguţ precum un înger — o comparaţie care în mintea ei nu era de loc convenţională, deoarece tipul de figură angelică i se înfăţişa foarte clar, iar noul ei prieten îl reprezenta aidoma. O faţă mică, roz, deasupra căreia se afla o bonetă de catifea albastră, scoasă în relief de un guler ţeapăn, brodat, deveni chipul visurilor ei de copil ; şi un timp după aceea avu convingerea fermă că oştile cereşti discută într-un dialect ciudat francez-englez, care exprima cele mai potrivite sentimente, ca atunci cînd Edward i-a spus că era „apărat" de bona lui să se apropie de marginea lacului şi că trebuie întotdeauna să asculţi *la* bona pe care o aveai. Engleza lui Ned Rosier se îmbunătăţise de atunci ; în orice caz prezenta în mai mică măsură varianta franceză. Tatăl lui era mort, iar bona concediată, dar tînărul se conforma încă spiritului educaţiei lor — nu se apropia niciodată de marginea lacului. Simţeai şi acum ceva plăcut în nări cînd te aflai în preajma lui şi mai avea ceva de loc neplăcut pentru organele mai nobile. Era un tînăr foarte blînd şi fin, avînd ceea ce se numeşte gusturi cultivate — se pricepea la porţelanuri vechi, la vinuri bune, la legatul cărţilor, cunoştea *Almanahul de la Gotha*, cele mai bune magazine, cele mai bune hoteluri, mersul trenurilor. Putea să comande o cină aproape tot atît de bine ca şi domnul Luce şi era posibil ca pe măsură ce experienţa

sa se îmbogăţea, să devină un succesor demn al acestui domn, căci susţinea necruţătoarele sale opinii politice cu o voce blîndă şi inocentă. Avea un apartament încîntător la Paris, împodobit cu dantelă veche de altar din Spania, pentru care îl pizmuiau prietenele sale, căci, declarau ele, căminul lui Ned Rosier era mai frumos înveşmîntat decît umerii distinşi ai multor ducese. Îşi petrecea de obicei o parte a iernii la Pau şi fusese o dată pentru cîteva luni în Statele Unite.

Isabel îl interesa deosebit de mult şi îşi amintea perfect de plimbarea de la Neufchâtel, cînd ea stăruise să meargă atît de aproape de marginea lacului. I se părea că recunoaşte aceeaşi tendinţă în întrebarea subversivă pe care am citat-o cu o clipă mai înainte şi care îl făcu să răspundă eroinei noastre cu mai multă curtoazie decît ar fi meritat poate vorbele ei.

— Unde duce, domnişoară Archer? Parisul duce pretutindeni. Nu poţi merge nicăieri dacă nu vii mai întîi aici. Toţi care vin în Europa trebuie să treacă pe aici. Dar nu la aceasta v-aţi referit! Vreţi să întrebaţi la ce foloseşte? Ei bine, cum poţi să pătrunzi viitorul? De unde poţi să ştii ce ne stă în faţă? Dacă drumul este plăcut nu-mi pasă încotro duce. Îmi place drumul, domnişoară Archer; îmi place asfaltul drag şi vechi. Nu poţi să te saturi de el — nu poţi, chiar dacă ai încerca. Ai impresia că te-ai plictisi, dar nu este aşa; apare mereu ceva nou şi proaspăt. Luaţi bunăoară Hôtel Drouot: au uneori trei sau patru vînzări pe săptămînă. Unde poţi găsi lucrurile pe care le afli aici? Şi orice s-ar spune, eu susţin că sînt de asemenea mai ieftine, dacă ştii locurile de unde să le cumperi. Eu cunosc extrem de multe, dar le ţin pentru mine. Vi le voi spune, dacă doriţi, ca o favoare deosebită; dar să nu spuneţi nimănui. Să nu mergeţi nicăieri înainte de a mă întreba pe mine mai întîi; vreau să-mi promiteţi acest lucru. Evitaţi în general bulevardele. N-ai ce face pe bulevarde. La drept vorbind — *sans blague* [1] — nu cred că există cineva care să cunoască Parisul mai bine decît mine. Veniţi într-o zi împreună cu doamna Touchett să luaţi micul dejun la mine şi o să vă arăt lucrurile pe care le am; *je ne vous dis que ça* [2]! Se vorbeşte foarte mult de Londra în ultima vreme; e la modă să ridici în slăvi Londra. Dar nu e cine ştie ce — n-ai ce

[1] Fără glumă (franc.).
[2] Nu vă spun decît atît (franc.).

să faci la Londra. Nimic Louis-Quinze — şi nimic din primul Imperiu ; nimic altceva decît eterna regină Ann. Se potriveşte în dormitor regina Ann — şi în camera de baie ; dar nu se potriveşte în *salon*. Dacă îmi petrec viaţa la licitaţie ? continuă domnul Rosier, ca răspuns la o altă întrebare de-a Isabelei. A, nu ; nu dispun de mijloacele necesare. Aş dori să le am. Credeţi că sînt un pierde-vară ; văd după expresia feţei dumneavoastră — aveţi o faţă minunat de expresivă. Sper că nu vă supără că o spun ; adică este ca un fel de avertisment. Credeţi că ar trebui să fac ceva şi sînt şi eu de aceeaşi părere atîta timp cît problema rămîne vagă. Dar cînd e vorba să iau o hotărîre îmi dau seama că trebuie să mă opresc. Nu pot să merg acasă pentru ca să mă fac negustor. Credeţi că mi s-ar potrivi foarte bine ? A, domnişoară Archer, mă supraapreciaţi. Pot foarte bine să cumpăr, dar nu pot vinde ; de m-aţi vedea cum sînt cînd încerc uneori să mă scap de unele lucruri ! E nevoie de mult mai multă iscusinţă ca să-i faci pe alţii să cumpere, decît pentru a cumpăra tu însuţi. Cînd mă gîndesc ce deştepţi trebuie să fie aceia care mă fac pe mine să cumpăr ! A, nu ; n-aş putea să fiu negustor ; nu pot fi doctor ; e o meserie respingătoare. Nu pot să fiu nici preot ; n-am convingeri. Şi apoi nu pot pronunţa corect numele din Biblie. Sînt foarte grele, mai ales cele din Vechiul testament. Nu pot fi avocat ; nu înţeleg — cum i se spune ? — *procédure* americană. Mai este ceva ? În America nu există nimic de făcut pentru un gentleman. Mi-ar plăcea să fiu diplomat ; dar diplomaţia americană — nu e nici ea pentru gentlemeni. Sînt sigur că dacă aţi fi văzut ultimul min...

Henrietta Stackpole, care se afla adesea la prietena ei, cînd domnul Rosier venea mai spre seară pentru a-şi prezenta omagiile şi deoarece tînărul se exprima în felul arătat, îl întrerupea de obicei cînd ajungea la acest punct şi îi ţinea un logos despre îndatoririle cetăţeanului american. Îl considera cu totul denaturat ; era mai rău decît bietul Ralph Touchett. Henrietta se deda în perioada aceasta mai mult ca oricînd la o critică superioară, căci era din nou plină de temeri din pricina Isabelei. N-o felicitase pe această tînără domnişoară pentru înavuţire şi încercă să se justifice.

— Dacă domnul Touchett m-ar fi consultat, declară ea sincer, în privinţa banilor pe care ţi i-a lăsat i-aş fi spus : „Niciodată !“

— Înţeleg, zise Isabel. Crezi că moştenirea aceasta se va dovedi un blestem ascuns. Se prea poate.

— Lăsaţi-o cuiva la care ţineţi mai puţin — aşa i-aş fi spus.

— Ţie, de pildă ? sugeră Isabel hazliu. Iar apoi : Crezi într-adevăr că mă va distruge ? întrebă ea pe un ton cu totul diferit.

— Sper că nu te va distruge ; dar va întări tendinţele tale primejdioase.

— Vrei să spui dorinţa de lux — de extravaganţă ?

— Nu, nu, spuse Henrietta ; vreau să spun că te expui din punct de vedere moral. Sînt de acord cu luxul ; cred că trebuie să fim cît mai eleganţi cu putinţă. Priveşte luxul oraşelor noastre din vest ; n-am văzut nimic asemănător pe aici. Sper că nu vei deveni niciodată de un senzualism vulgar ; dar nu mi-e teamă de asta. Primejdia pentru tine constă în faptul că trăieşti prea mult în lumea viselor tale. Nu eşti destul de aproape de realitate — de lumea din jurul tău care trudeşte, se zbate, suferă, aş putea spune păcătuieşte chiar. Eşti prea pretenţioasă ; ai prea multe iluzii frumoase. Miile pe care le-ai dobîndit de curînd te vor închide din ce în ce mai mult în societatea cîtorva oameni egoişti şi fără suflet care vor avea tot interesul să le menţină.

Ochii Isabelei se deschiseră larg în timp ce rămase cu ei aţintiţi asupra acestei scene înspăimîntătoare.

— Ce iluzii am eu ? întrebă ea. Încerc din răsputeri să nu am nici una.

— Ei bine, spuse Henrietta, tu îţi închipui că poţi duce o viaţă romantică, crezi că poţi trăi mulţumindu-te pe tine şi pe alţii. Vei vedea că greşeşti. Oricum este viaţa pe care o duci trebuie să-ţi dai sufletul pentru ea, dacă vrei să ai izbînzi de orice fel ; şi din momentul cînd faci acest lucru, viaţa încetează de a mai fi romantică, te asigur : devine realitate crudă ! Şi nu poţi să te mulţumeşti întotdeauna pe tine ; uneori trebuie să-i mulţumeşti pe alţii. Asta recunosc că eşti oricînd gata s-o faci ; dar mai este ceva şi mai important — adesea trebuie să-i *ne*mulţumeşti pe alţii. Trebuie să fii mereu pregătită pentru asta — să nu te fereşti niciodată de acest lucru. Dar ţie nu ţi se potriveşte de loc — îţi place prea mult să fii admirată, îţi place ca lumea să aibă o părere bună despre

tine. Crezi că putem scăpa de îndatoriri dezagreabile, adoptînd o concepţie romantică — aceasta e marea ta iluzie, draga mea. Dar nu putem. În multe ocazii din viaţă trebuie să fii pregătită să nu mulţumeşti pe nimeni — nici chiar pe tine însuţi.

Isabel clătină trist din cap; părea mîhnită şi speriată.

— Aceasta, pentru tine, Henrietta, spuse ea, trebuie să fie una din acele ocazii!

Era desigur adevărat că domnişoara Stackpole, în timpul vizitei la Paris, care din punct de vedere profesional a fost mai rodnică decît şederea ei în Anglia, nu trăise în lumea visurilor. Domnul Bantling, care se întorsese acum în Anglia, o însoţi în timpul primelor patru săptămîni ale vizitei ei; iar domnul Bantling nu era de fel visător. Isabel află de la prietena sa că ei doi fuseseră foarte apropiaţi, spre marele avantaj al Henriettei, căci cunoştinţele domnului Bantling despre Paris erau remarcabile. Îi explicase totul, îi arătase totul, fusese ghidul şi interpretul ei permanent. Au luat micul dejun împreună, au cinat împreună, au mers la teatru împreună, şi apoi au supat împreună, de fapt, într-un fel au trăit împreună. Era un prieten adevărat, o asigură Henrietta de mai multe ori pe eroina noastră; n-a bănuit niciodată că va putea să-i placă un englez atît de mult. Isabel n-ar fi putut să spună de ce, dar găsi ceva nostim în alianţa pe care corespondenta ziarului *Interviewer* o formase cu fratele lady-ei Pensil; amuzamentul ei dăinui de altfel şi în faţa părerii că această prietenie le făcea cinste amîndurora. Dar nu putea să se dezbare de impresia că ei amîndoi se interpretau pe de-andoaselea — că simplitatea fiecăruia dintre ei căzuse în cursă. Această simplitate era totuşi de ambele părţi onorabilă. Pentru Henrietta era tot atît de încîntător să creadă că domnul Bantling era interesat în difuzarea unei ziaristici vii şi în consolidarea poziţiei domnişoarelor corespondente, pe cît era şi pentru prietenul ei să presupună că motivul existenţei ziarului *Interviewer* — un periodic în privinţa căruia el nu se prea lămurise — era la o analiză mai subtilă (o sarcină pe care domnul Bantling se simţea cu totul în stare s-o îndeplinească) de fapt nevoia domnişoarei Stackpole de afecţiune demonstrativă. În orice caz aceşti celibatari care umblau să se cunoască, de fapt se compensau unul pe celălalt. Pe domnul

Bantling, care era de felul lui cam molatic şi împrăştiat, îl încînta nespus o femeie iute, plină de ardoare şi sigură de sine, care îl fermeca printr-un ochi scînteietor şi aprig şi un fel de prospeţime ca scoasă din cutie, dînd impresia de picanterie unui om pentru care hrana obişnuită a vieţii părea nesărată. Henriettei, pe de altă parte, îi plăcea societatea unui gentleman, care parcă era în felul său creat, prin procese costisitoare, ocolite, aproape „ciudate", pentru a-i fi ei de folos şi al cărui răgaz, deşi în general nejustificabil, era o binefacere de netăgăduit pentru o companioană mereu cu sufletul la gură, căci avea la îndemînă un răspuns degajat, tradiţional, deşi în nici un caz exhaustiv, la aproape orice chestiune socială sau practică ce s-ar fi ivit. Adesea găsea că răspunsurile domnului Bantling erau foarte convenabile şi în graba de a prinde poşta americană le dădea în mare măsură şi cu ostentaţie publicităţii. Exista primejdia de a se îndrepta vertiginos spre acele abisuri ale speculaţiei împotriva cărora, dorind să-i dea o replică glumeaţă, o avertizase prietena ei. Poate că pe Isabel o pîndea primejdia ; dar pe de altă parte nu se putea nădăjdui că domnişoara Stackpole îşi va afla liniştea adoptînd părerile unei clase legate de vechile abuzuri. Isabel continua s-o avertizeze în glumă ; îndatoritorul frate al lady-ei Pensil era uneori pe buzele eroinei noastre obiect al unor aluzii ireverenţioase şi hazlii. Henrietta era cum nu se poate mai îngăduitoare în această privinţă ; obişnuia să savureze din plin ironia Isabelei şi să enumere cu exaltare orele petrecute cu acel desăvîrşit om de lume — un termen care pentru ea nu mai avea, ca înainte, sens de oprobriu. Apoi peste cîteva clipe, uita că discutau în glumă şi pomenea cu o seriozitate plină de ardoare vreo expediţie de care se bucurase în compania lui. Spunea :

— O, ştiu totul despre Versailles ; m-am dus acolo cu domnul Bantling. Trebuia să-l văd cu de-amănuntul — l-am prevenit cînd ne-am dus că vreau să-l vizitez în amănunţime : aşa că am stat trei zile la hotel şi am cutreierat peste tot. Era o vreme plăcută — un fel de toamnă tîrzie, numai nu chiar atît de frumoasă. Locuiam de fapt în parc. A, da ; mie nu mai ai ce să-mi spui despre Versailles. Henrietta părea că se pregăteşte să-l întîlnească pe curtenitorul ei prieten în timpul verii, în Italia.

Capitolul 21

DOAMNA TOUCHETT, ÎNAINTE DE A sosi la Paris, fixase și ziua plecării, așa că spre mijlocul lunii februarie începu călătoria spre sud. O întrerupse pentru a face o vizită fiului ei, care, la San Remo, pe țărmul italian al Mediteranei, petrecea o iarnă plictisitoare și luminoasă, sub o umbrelă albă care se mișca încet. Isabel își însoți firește mătușa, deși doamna Touchett cu o logică simplă și obișnuită îi pusese în față două alternative.

— Acum ești bineînțeles stăpînă pe viața ta și liberă ca pasărea cerului. Nu vreau să spun că nu erai și înainte, dar acum ai o altă poziție — proprietatea ridică un fel de barieră. Dacă ești bogat poți să faci o sumedenie de lucruri pentru care ai fi aspru criticat dacă ai fi sărac. Poți să pleci și să vii, poți să călătorești singură, poți să ai casa ta: bineînțeles, vreau să zic dacă îți iei pe cineva ca să-ți țină de urît — vreo doamnă sărăcită, înfășurată într-un șal cîrpit de cașmir, cu părul vopsit și care pictează pe catifea. Crezi că nu ți-ar plăcea așa ceva? Poți să faci desigur cum poftești; vreau doar să înțelegi cît de mare îți este libertatea. Poți s-o iei pe domnișoara Stackpole ca *dame de compagnie*; va îndepărta foarte bine pe toată lumea. Dar cred că e mult mai potrivit să rămîi cu mine, deși nu ai nici o obligație. E mai bine din mai multe motive, chiar dacă nu-ți place. N-aș crede să-ți placă, dar îți recomand să faci acest sacrificiu. Bineînțeles că interesul pe care l-a creat la început compania mea a dispărut, și acum mă vezi așa cum sînt — o femeie bătrînă, anostă, îndărătnică și cu vederi strîmte.

— Nu te consider de loc anostă, răspunse Isabel.

— Dar crezi într-adevăr că sînt îndărătnică și cu vederi strîmte? Ți-am spus eu! zise doamna Touchett foarte entuziasmată că are dreptate.

Isabel rămase deocamdată cu mătușă-sa, căci aceasta, în ciuda pornirilor excentrice, avea o mare considerație pentru ceea ce se cuvenea și o tînără domnișoară fără relații vizibile îi făcuse întotdeauna impresia unei flori fără frunze. Ce-i drept, conversația doamnei Touchett nu-i mai păruse niciodată atît de strălucitoare ca în acea primă după-amiază la Albany, cînd

stătuse îmbrăcată în impermeabilul umed și îi prezentase ocaziile pe care Europa le oferea unei persoane tinere cu gust. Dar era în mare măsură greșeala fetei; aflase cîte ceva din experiența mătușii și imaginația ei anticipa încontinuu aprecierile și emoțiile unei femei care poseda în mică măsură această facultate. În afară de aceasta, doamna Touchett avea un mare merit: era de o cinste desăvîrșită. Rigiditatea și fermitatea ei erau un sprijin; știai exact unde s-o găsești și nu erai niciodată expus pe neașteptate la ciocniri și șocuri. Pe terenul ei era tot timpul prezentă, dar nu era niciodată prea curioasă în legătură cu domeniul vecinului. În cele din urmă Isabel ajunse să aibă față de ea un fel de milă ce nu se putea manifesta; i se părea că este ceva atît de trist în condiția unei persoane a cărei natură, ca să zicem așa, prezenta o atît de mică suprafață — oferea o față atît de limitată pentru sporirea contactelor cu umanitatea. Nimic duios, nimic drag nu se putuse fixa pe ea — nici o floare semănată de vînt, nici un mușchi moale și prietenos. Prelungirea ființei ei în afară, o întindere pasivă cu alte cuvinte, era ca tăișul unui cuțit. Dar cu toate acestea Isabel avea motive să creadă că, pe măsură ce înainta în vîrstă, făcea tot mai multe concesii unei înclinații care era oarecum deosebită de ceea ce îi era convenabil — mai multe decît pretindea să i se facă. Învăța să sacrifice constanța, acelor considerații de ordin inferior, care își găsesc motivarea în condițiile specifice ale cazului dat. Faptul că ocolise atît de mult pînă a ajunge la Florența numai de dragul de a petrece cîteva săptămîni cu fiul ei bolnav, nu făcea desigur onoare fermității absolute a caracterului ei; căci în anii trecuți una din convingerile ei cele mai nestrămutate era că atunci cînd Ralph dorea s-o vadă, n-avea decît să-și aducă aminte că la Palazzo Crescentini exista un apartament spațios cunoscut ca aripa lui *signorino.*

— Vreau să te întreb ceva, îi spuse Isabel acestui tînăr în ziua următoare sosirii ei la San Remo — ceva despre care voiam mereu să te întreb în scrisorile mele dar am ezitat. Însă acum, găsindu-ne față în față, nu-mi vine greu să te întreb. Știai că tatăl tău intenționa să-mi lase atîția bani?

Ralph își întinse picioarele puțin mai mult decît de obicei și își pironi privirile puțin mai fix asupra Mediteranei.

— Draga mea Isabel, ce importanţă are dacă am ştiut? Tata era foarte încăpăţînat.

— Va să zică, spuse fata, ştiai.

— Da; mi-a spus. Am discutat chiar puţin asupra problemei.

— De ce a făcut-o? întrebă Isabel brusc.

— Păi, ca un fel de compliment.

— Un compliment, pentru ce?

— Pentru că exişti atît de minunat.

— M-a iubit prea mult, declară ea imediat.

— Cu toţii te iubim.

— Dacă aş crede că e adevărat aş fi foarte nefericită. Dar spre norocul meu, nu cred. Vreau să fiu tratată fără părtinire; nimic altceva nu vreau.

— Foarte bine. Dar nu uita că dreptatea pe care o faci unei fiinţe încîntătoare este la urma urmelor ca şi cum ai avea un sentiment involt.

— Nu sînt o fiinţă încîntătoare. Cum poţi să spui una ca asta chiar acum cînd pun asemenea întrebări odioase? Probabil că îţi par delicată!

— Am impresia că eşti necăjită, spuse Ralph.

— Sînt necăjită.

— De ce?

O clipă nu răspunse nimic; apoi izbucni:

— Crezi că e bine să mă îmbogăţesc aşa dintr-o dată? Henrietta crede că e rău.

— La naiba cu Henrietta! spuse Ralph cu brutalitate. Dacă mă întrebi pe mine îţi spun că sînt încîntat.

— De aceea mi-a lăsat tatăl tău moştenirea — ca să te amuzi?

— Sînt de altă părere decît domnişoara Stackpole, continuă Ralph pe un ton mai grav. Cred că e foarte bine că dispui de avere.

Isabel îl privi cu ochi serioşi.

— Mă întreb dacă tu ştii ce este bine pentru mine — sau dacă îţi pasă.

— Dacă ştiu, poţi să fii sigură că îmi pasă. Să-ţi spun ce este? Să nu te amărăşti.

— Să nu te amărăsc pe tine, cred că vrei să zici.

— Asta n-o poţi face; sînt invulnerabil. Ia viaţa mai uşor. Nu te întreba atîta dacă un lucru sau altul e bun pentru tine.

Nu-ţi chestiona atît de mult conştiinţa — se va dezacorda ca un pian care zdrăngăneşte. Păstrează-o pentru ocazii mari. Nu încerca atît de mult să-ţi formezi caracterul — e ca şi cum ai încerca să deschizi cu forţa floarea închisă şi gingaşă a unui trandafir tînăr. Trăieşte cum îţi place şi caracterul tău se va modela de la sine. Cele mai multe lucruri sînt bune pentru tine ; excepţiile sînt foarte rare şi un venit îndestulător nu face parte din ele. Ralph se opri zîmbind ; Isabel îl asculta numai ochi şi urechi. Ai o prea mare capacitate de a gîndi — mai ales prea multă conştiinţă, adăugă Ralph. E peste măsură numărul lucrurilor pe care le consideri rele. Dă ceasul înapoi. Potoleşte-ţi febra. Întinde-ţi aripile ; ridică-te deasupra pămîntului. Nu e niciodată greşit să faci asta.

Isabel ascultă cu nesaţ, după cum spuneam ; de felul ei înţelegea iute.

— Mă întreb dacă îţi dai seama ce spui. Dacă într-adevăr ştii ce spui, îţi iei o mare răspundere.

— Mă înspăimînţi puţin, dar cred că am dreptate, spuse Ralph, continuînd să fie bine dispus.

— Şi totuşi ceea ce spui este foarte adevărat, zise Isabel. N-ai putea spune ceva mai adevărat. Sînt absorbită de propria-mi persoană — privesc prea mult viaţa de parcă ar fi o prescripţie medicală. De ce într-adevăr să ne gîndim mereu dacă lucrurile sînt bune pentru noi, ca şi cum am fi pacienţi internaţi într-un spital ? De ce să-mi fie atît de teamă că nu procedez bine ? Parcă are vreo importanţă în lumea asta dacă eu procedez bine sau rău !

— Primeşti sfaturile excelent, spuse Ralph: mi-o iei înainte!

Îl privi de parcă n-ar fi auzit ce spusese — deşi urmărea firul gîndului pe care îl provocase el.

— Încerc să mă preocup mai mult de lume decît de mine — dar întotdeauna revin la persoana mea. Din cauză că mi-e teamă. Se opri ; vocea îi tremura puţin. Da, mi-e teamă ; nu ştiu cum să-ţi spun. O mare avere înseamnă libertate şi de aceasta mi-e teamă. E un lucru atît de minunat şi ar trebui să-l folosesc atît de bine. Altfel m-aş simţi ruşinată. Omul trebuie să gîndească neîntrerupt ; e un efort permanent. Nu ştiu dacă nu este o situaţie mai fericită să nu ai putere.

— Pentru oamenii slabi, fără îndoială, e o mai mare fericire. Pentru oamenii slabi efortul de a nu fi de dispreţuit trebuie să fie mare.

— De unde ştii că eu nu sînt slabă ? întrebă Isabel.

— A, răspunse Ralph şi fata îi observă îmbujorarea, dacă eşti într-adevăr, m-am înşelat amarnic !

Cu fiecare zi pe eroina noastră o vrăjea tot mai adînc coasta mediteraneană, căci ea era pragul Italiei, poarta admiraţiilor. Italia, pe care pînă acum de-abia o văzuse şi o simţise, se întindea în faţa ei ca o ţară a făgăduinţei, o ţară în care dragostea de frumos se putea satisface printr-o nemărginită cunoaştere. De cîte ori se plimba pe ţărm cu vărul ei — îl întovărăşea în plimbarea lui zilnică — privea peste mare, cu ochii plini de dor, spre locul unde ştia că se află Genova. Dar îi plăcea să zăbovească pe marginea acestei aventuri mai mari ; chiar şi în această planare preliminară se simţea cuprinsă de un fior. I se părea mai degrabă un interludiu liniştit, ca o încetare a tobei şi a flautului într-o existenţă pe care pînă acum nu prea avea motive s-o considere frămîntată, dar pe care şi-o imagina totuşi mereu în lumina speranţelor, temerilor, închipuirilor, ambiţiilor, predilecţiilor ei şi care reflecta aceste trăiri subiective într-un mod destul de dramatic. Madame Merle a prezis doamnei Touchett că după ce tînăra lor prietenă îşi va fi vîrît mîna în buzunar de vreo cîteva ori, o să se împace cu ideea că fusese umplut de un unchi mărinimos ; şi mersul lucrurilor dovedi, aşa cum se întîmplase de atîtea ori înainte, perspicacitatea acestei doamne. Ralph Touchett îşi lăudase verişoara pentru că era inflamabilă din punct de vedere moral, adică îşi însuşea cu iuţeală sugestiile care erau menite să-i slujească drept sfaturi bune. Poate că sfatul lui ajutase de data aceasta ; în orice caz, Isabel se obişnui, înainte de a pleca de la San Remo, cu bogăţia. Conştiinţa acestei stări îşi găsi locul potrivit într-un grupuleţ destul de dens de idei pe care le avea despre sine şi adesea simţea că nu-i era nici pe departe dezagreabilă. O mie de intenţii bune i se înfăţişau cu puterea unei realităţi certe. Se pierdea într-o puzderie de viziuni. Faptele nobile, ce trebuiau îndeplinite de către o fată bogată, independentă şi generoasă care privea ocaziile şi obligaţiile cu un umanism mărinimos, erau sublime în acest noian. În mintea ei, averea pe care o avea deveni parte a fondului ei nobil ; îi acorda importanţă, o investea chiar în imaginaţie cu o anume frumuseţe ideală. Ce însemna această bogăţie în imaginaţia altora e cu totul altceva şi cu aceasta ne vom ocupa la vremea potrivită. Viziunile de care pomeneam se învălmăşeau cu alte

frămîntări. Isabelei îi plăcea să se gîndească mai mult la viitor decît la trecut; dar în răstimpuri, pe cînd asculta murmurul valurilor Mediteranei, privirea îi zbura în urmă. Ţintea două figuri, care, în ciuda depărtării tot mai mari, erau destul de proeminente; nu erau greu de recunoscut: Caspar Goodwood şi lordul Warburton. Era curios că pentru tînăra noastră domnişoară aceste imagini puternice trecură atît de iute pe al doilea plan. Era întotdeauna predispusă să-şi piardă încrederea în realitatea faptelor trecute; la nevoie putea să-şi recheme încrederea cu un efort, dar efortul era adesea dureros, chiar dacă realitatea fusese cîndva plăcută. Trecutul putea să-i pară mort şi reînvierea lui să înfăţişeze mai degrabă, într-o lumină palidă, o zi a judecăţii. Pe de altă parte fata nu era înclinată să ia drept sigur faptul că ea exista în mintea altora — nu era stăpînită de închipuirea neroadă că lăsa urme de neşters. Putea să se simtă rănită dacă afla că fusese dată uitării; dar dintre libertăţi cea mai scumpă i se părea libertatea de a uita. Sentimental vorbind, nu se cheltuise complet nici pentru Caspar Goodwood, nici pentru lordul Warburton, şi totuşi avea impresia că ei îi erau destul de îndatoraţi. Nu uita, bineînţeles, că de la domnul Goodwood va mai primi desigur veşti; dar asta numai peste un an şi jumătate şi pînă atunci multe lucruri se puteau întîmpla. Nu-şi puse problema, ce-i drept, că pretendentul ei american putea să-şi găsească o altă fată fără atîtea nazuri; căci, deşi ştia că erau multe asemenea fete, nu credea cîtuşi de puţin că acest merit îl va atrage. Dar reflectă că şi ea ar putea să cunoască umilinţa schimbării, că ar putea, dacă e vorba, să termine într-adevăr cu lucrurile care îi erau străine lui Caspar (deşi se părea că erau atît de multe) şi să-şi găsească liniştea tocmai în acele elemente ale prezenţei lui care acum îi dădeau impresia unor impedimente pentru o respiraţie mai largă. Era posibil ca aceste impedimente să se dovedească, într-o bună zi, un fel de binefacere ascunsă, un port liber şi liniştit, înconjurat de un dig vajnic de granit. Va veni şi ziua aceea, dar nu putea s-o aştepte cu braţele încrucişate. A şti că lordul Warburton continua să-i păstreze în suflet chipul era, după părerea ei, mai mult decît trebuia să-şi dorească să ia în seamă o umilinţă nobilă sau o mîndrie luminată. Se pornise cu atîta hotărîre să şteargă orice urmă din ceea ce s-a petrecut între ei, încît un efort similar din partea lui ar fi fost cît se poate de potrivit. Aceasta nu era, după cum

ar putea să pară, doar o teorie cu nuanță sarcastică. Isabel credea cu toată sinceritatea că domniei sale, cum s-ar zice, îi va trece dezamăgirea. Fusese profund afectat — o știa prea bine și încă mai era în stare să simtă bucurie la gîndul acesta ; dar era absurd ca un om atît de inteligent și față de care s-a purtat atît de onorabil să cultive o cicatrice prea mare în comparație cu rana. Pe lîngă aceasta englezilor le place să aibă tihnă, își zicea Isabel, și, în cele din urmă, ce puțină mîngîiere putea lordul Warburton să afle gîndindu-se la o americană încrezută, pe care o cunoscuse doar în treacăt. Își spunea încîntată că dacă va auzi pe neașteptate că s-a căsătorit cu vreo tînără din țara lui, care îl merita mai mult, va primi vestea fără o strîngere de inimă, nici măcar din pricina mirării. Aceasta ar fi dovedit că el o credea fermă și tocmai astfel dorea să-i apară. Era singurul lucru care îi satisfăcea mîndria.

Capitolul 22

ÎNTR-O ZI, PE LA ÎNCEPUTUL LUNII mai, cam la vreo șase luni după moartea bătrînului domn Touchett, un mic grup care unui pictor i-ar fi părut artistic aranjat, se afla într-una din numeroasele încăperi ale unei vile străvechi, ce încununa un deal înfășurat într-o pădure de măslini, dincolo de poarta romană a Florenței. Vila era un edificiu lung, cu înfățișare inexpresivă, cu acoperișul proiectat mult în afară, pe care Toscana îl iubește și care, pe dealurile care încing Florența, cînd e văzut din depărtare, formează un dreptunghi atît de armonios cu chiparoșii drepți, întunecați și distincți ce cresc de obicei în grupuri de trei sau patru, în apropierea lui. Fațada casei dădea într-o mică piață rurală, pustie și acoperită cu iarbă, care ocupa o parte a platoului ; această fațadă străpunsă de cîteva ferestre dispuse la distanțe inegale și cu o bancă de piatră așezată de-a lungul zidului, servind drept loc de tolăneală pentru una sau două persoane, avînd mai mult sau mai puțin acel aer al meritului nerecunoscut, care în Italia dintr-un motiv sau altul învăluie întotdeauna cu farmec pe oricine care își ia cu încredere o atitudine complet pasivă — această fațadă antică, solidă, bătută de vremi, dar

totuşi impunătoare, avea un aspect oarecum neprietenos. Era masca, nu faţa casei. Avea pleoape grele, dar ochii nu se zăreau ; în realitate casa privea în altă parte — privea îndărăt spre o splendidă întindere în orizontul luminii de după-amiază. În partea aceea, vila se înălţa deasupra pantei dealului şi a văii lungi a fluviului Arno, îmbibată de coloritul italian. Avea o grădină îngustă, ca un fel de terasă, care producea mai ales o vegetaţie încîlcită de trandafiri sălbatici şi unde se mai aflau nişte bănci vechi de piatră, acoperite cu muşchi şi încălzite de soare. Parapetul terasei era tocmai atît de înalt încît să te poţi sprijini de el, iar dedesubt terenul cobora în vălmăşagul culturilor de măslini şi viţă de vie. Pe noi însă nu ne preocupă acum exteriorul vilei ; în această dimineaţă strălucitoare de primăvară coaptă, locatarii ei aveau dreptate să prefere partea zidului care era în umbră. Ferestrele parterului, aşa cum le-aţi văzut din piaţetă, erau în nobilele lor proporţii extrem de arhitecturale ; dar scopul lor părea să fie mai puţin acela de a oferi comunicaţie cu lumea dinafară, cît mai ales de a-i sfida pe cei ce voiau să privească înăuntru. Erau străjuite cu bare masive şi aşezate la o asemenea înălţime, încît curiozitatea, chiar în vîrful picioarelor, pierea înainte de a ajunge la ele. Într-un apartament luminat de un şir de trei asemenea pizmaşe deschideri — unul din cele cîteva apartamente distincte în care era împărţită vila şi care erau mai cu seamă ocupate de străini de diferite naţionalităţi ce locuiau mai multă vreme la Florenţa — stătea un domn alături de o tînără fată şi două maici de la o mînăstire. Camera însă nu era atît de întunecată cum ar putea să pară din descrierea noastră, căci avea o uşă înaltă şi largă care era acum deschisă spre grădina cu vegetaţie încîlcită, din spatele casei ; iar zăbrelele lungi lăsau uneori să treacă mai mult decît suficient din strălucirea soarelui italian. Era pe lîngă aceasta, un loc al tihnei, de fapt al luxului, vorbindu-ţi de aranjamente studiate subtil şi de rafinamente proclamate fără înconjur şi conţinea o varietate de draperii decolorate din Damasc, tapete, scrinuri şi lăzi din stejar sculptat, lustruit de vremi, specimene colţuroase de artă plastică în rame tot atît de pedant primitive, relieve din alamă medievală şi ceramică avînd un aspect straniu, şi pentru care Italia era de multă vreme un depozit nu tocmai epuizat. Aceste lucruri existau alături de articole de mobilier modern, prin care se ţinea mult seama de o generaţie înclinată

spre trîndăvie ; se putea observa că toate scaunele erau adînci și bine tapisate și că mult loc era ocupat de o masă de scris, a cărei perfecțiune ingenioasă purta pecetea Londrei și a secolului nouăsprezece. Mai erau o sumedenie de cărți, reviste și ziare și cîteva tablouri mici, ciudate, zugrăvite migălos, mai ales în acuarelă. Una din aceste producții stătea pe un șevalet în fața căruia se așezase în momentul cînd începem să ne îndreptăm atenția asupra ei, fata de care am amintit înainte. Privea tabloul în tăcere.

Tăcerea — tăcerea deplină — nu-i cuprinse pe cei din jurul ei ; dar discuția lor părea să se desfășoare anevoie. Cele două maici nu se așezaseră pe scaunele care le-au fost oferite ; atitudinea pe care o aveau exprima o rezervă de netăgăduit, iar fețele lor înfățișau smalțul prudenței. Erau lipsite de frumusețe, pline la trup, cu trăsături blînde și de o modestie oarecum profesională, scoasă în evidență și de aspectul impersonal al pînzei scrobite și al serjului care le înveșmînta de parcă erau țintuite pe rame. Una din ele, persoană ce trecuse de vîrsta tinereții, cu ochelari, cu un ten proaspăt și obrazul dolofan, avea o atitudine mai perspicace decît colega ei, precum și responsabilitatea misiunii lor care, după toate aparențele, se referea la tînăra fată. Acest obiect al interesului lor purta pălărie — podoabă extrem de simplă și fără să distoneze cu rochia modestă de muslin, prea scurtă pentru vîrsta ei, deși probabil că i se dăduse drumul. Domnul care s-ar fi zis că se întreține cu cele două călugărițe își dădea probabil seama de dificultatea rolului său, căci este tot atît de anevoios să conversezi cu cei foarte sfioși, cît și cu cei foarte semeți. În același timp era în mod evident foarte preocupat de ființa liniștită care le fusese dată în grijă și cînd aceasta se întoarse cu spatele spre el, ochii lui se ațintiră grav asupra trupului ei mic și zvelt. Era un om de patruzeci de ani, cu un cap lunguieț, dar de formă armonioasă, cu părul încă des, care însă începuse să-i încărunțească prematur, tuns scurt. Avea o față fină, îngustă, extrem de frumos modelată și calmă, singurul ei cusur fiind tocmai efectul unei ascuțimi o idee cam pronunțate ; o înfățișare la care forma bărbii contribuia destul de mult. Această barbă, tăiată în maniera portretelor secolului al șaisprezecelea, împreună cu mustața blondă ale cărei capete erau răsucite în sus în stil romantic, dădeau celui care le purta un aspect străin și tradițional și mai sugerau că era un domn

care studia stilul. Totuşi ochii lui treji şi curioşi, cu priviri în acelaşi timp vagi şi pătrunzătoare, inteligente şi stăruitoare, ce îl exprimau atît pe omul care observa, cît şi pe visător, te-ar fi asigurat că îl studia numai în cadrul unor limite bine alese şi că, în măsura în care îl căuta, îl şi găsea. Ţi-ar fi fost greu să-i identifici locul de baştină ; nu avea nici unul din semnele superficiale care fac de obicei ca răspunsul la această întrebare să fie insipid de uşor. Dacă în vinele lui curgea sînge englez, acesta primise probabil şi un amestec francez sau italian ; dar aşa cum era, monedă fină de aur, nu-ţi sugera nici o marcă, nici o emblemă a banilor de rînd, emişi pentru circulaţie generală ; era medalia elegantă şi complicată, bătută pentru o ocazie specială. Avea un trup slab şi uşor, şi un aer de lîncezeală, şi după cîte se părea nu era nici înalt, nici scund. Era îmbrăcat aşa cum se îmbracă un om pe care puţin îl interesează hainele în afară de faptul că nu doreşte să poarte lucruri vulgare.

— Ei, draga mea, ce părere ai de tablou ? o întrebă el pe tînăra fată. Folosea limba italiană şi o folosea cu perfectă uşurinţă ; dar asta nu te-ar fi convins că era italian.

Copila îşi întoarse capul cu seriozitate, într-o parte şi în alta.

— E foarte drăguţ, tată. Dumneata l-ai făcut ?

— Bineînţeles că eu. Nu crezi că sînt îndemînatic ?

— Ba da, tată, foarte îndemînatic. Şi eu am învăţat să fac tablouri. Şi se întoarse arătînd o faţă mică şi drăgălaşă, pictată cu un zîmbet fix şi deosebit de dulce.

— Ar fi trebuit să-mi aduci un exemplar al aptitudinilor tale.

— Am adus o mulţime ; sînt în geamantan.

— Desenează foarte — foarte îngrijit, remarcă cea mai vîrstnică dintre maici, în franţuzeşte.

— Îmi pare bine. Dumneavoastră aţi instruit-o ?

— Din fericire nu, spuse maica, roşind puţin. *Ce n'est pas ma partie* [1]. Eu nu predau nimic. Las asta pentru cei mai vrednici decît mine. Avem un profesor de desen excelent — domnul — domnul — cum se numeşte ? o întrebă pe cealaltă maică.

Cealaltă maică se uita în jos, la covor.

[1] Nu e specialitatea mea (franc.).

— E un nume german, spuse ea în italiană, de parcă ar fi fost nevoie să fie tradus.

— Da, continuă cealaltă, e german și e la noi de mulți ani.

Tînăra copilă, care nu era atentă la conversație, se depărtase pînă la ușa deschisă a camerei mari și acum stătea acolo privind spre grădină.

— Iar dumneavoastră, maică, sînteți franțuzoaică, spuse domnul.

— Da, domnule, răspunse musafira, încetișor. Le vorbesc elevilor în limba mea, alta nu cunosc. Dar avem maici din alte țări — englezoaice, germane, irlandeze. Toate vorbesc în limba lor.

Domnul zîmbi.

— Fiica mea a fost dată în grija vreunei doamne irlandeze ? Și apoi, văzînd că vizitatoarele suspectau în dosul acestor vorbe o glumă pe care însă nu reușeau s-o înțeleagă : Sînteți deosebit de complete, adăugă el pe dată.

— A, da, sîntem complete. Avem totul, și totul e cît se poate mai bun.

— Avem și gimnastică, cuteză să observe maica italiană. Dar nu periculoasă.

— Sper. Acesta e domeniul *dumneavoastră ?* O întrebare care stîrni multă ilaritate nevinovată din partea celor două doamne ; iar după ce se potoliră, domnul care discuta cu ele, aruncă o privire spre fiica sa și observă că mai crescuse.

— Da, dar cred că a terminat. Va rămîne — nu prea înaltă, spuse maica franceză.

— Nu-mi pare rău. Prefer femeile ca și cărțile — foarte bune, dar nu prea lungi. Însă nu cunosc nici un motiv, spuse domnul, pentru care copila mea să rămînă scundă.

Călugărița strînse ușor din umeri de parcă ar fi dat de înțeles că asemenea lucruri pot să ne depășească.

— E foarte sănătoasă ; acesta e cel mai important lucru.

— Da, pare zdravănă. Și tatăl tinerei fete o examină o clipă. Ce vezi în grădină ? întrebă el în franțuzește.

— Văd multe flori, răspunse fata cu un glas firav și dulce și cu un accent tot atît de corect ca și al lui.

— Da, dar puține sînt frumoase. Totuși așa cum sînt, dă o fugă pînă afară și strînge cîteva pentru *ces dames.*

Copila se întoarse spre el, cu obrazul luminat de bucurie.

— Am voie într-adevăr ?

— A, cînd îți spun, zise tatăl ei.

Fata se uită la cea mai vîrstnică dintre călugărițe.

— Am voie într-adevăr, *ma mère ?*

— Ascultă-l pe *monsieur*, tatăl tău, copila mea, spuse maica roșind din nou.

Copila, mulțumită de această permisiune, coborî pragul și într-o clipă se făcu nevăzută.

— Nu le răsfățați, spuse tatăl voios.

— Pentru orice, trebuie să ceară voie. Așa este sistemul nostru. Acordăm permisiune cu dărnicie, dar trebuie s-o ceară.

— O, n-am nimic împotriva sistemului dumneavoastră. Nu mă îndoiesc că este excelent. V-am trimis-o pe fiica mea ca să văd ce veți face din ea. Am avut încredere.

— Omul trebuie să aibă încredere, răspunse maica blînd, privind lung prin ochelari.

— Ei, dar încrederea mi-a fost răsplătită ? Ce ați făcut din ea ?

Maica își coborî privirile o clipă.

— O bună creștină, *monsieur.*

Coborî și el privirile ; dar probabil că mișcarea avea în fiecare caz un mobil diferit.

— Da, și ce altceva ?

Se uită atent la maica de la mînăstire, gîndind poate că ea va zice că o bună creștină este totul ; dar cu toată simplitatea ei, nu era chiar atît de nerafinată.

— O domnișoară fermecătoare — o adevărată femeiușcă — o fiică în care nu veți găsi decît mulțumire.

— Îmi pare că este foarte *gentille* [1], spuse tatăl. E într-adevăr drăguță.

— E perfectă. Nu are cusururi.

— N-a avut nici cînd era copil și îmi pare bine că dumneavoastră nu i-ați dat nici unul.

— O iubim prea mult, spuse cu demnitate călugărița care purta ochelari. Iar cît privește cusururile, cum am putea să-i dăm ceea ce nu avem ? *Le couvent n'est pas comme le monde,*

[1] Drăguță (franc.).

monsieur[1]. Ea ca fiica noastră, cum s-ar spune. E la noi de cînd era mititică.

— Dintre toate fetele pe care le vom pierde în anul acesta, ea este cea care o să ne lipsească cel mai mult, murmură femeia mai tînără cu deferență.

— A, da, o să vorbim mult timp despre ea, spuse cealaltă. O s-o dăm ca exemplu celor care vor veni. Şi spunînd aceasta maicii i se păru că sticla ochelarilor era neclară : observînd, colega ei scotoci o clipă, apoi scoase imediat din buzunar o batistă din ţesătură durabilă.

— Nu e sigur că o veţi pierde ; încă n-am hotărît nimic definitiv, răspunse tatăl copilei repede ; nu pentru a le preveni lacrimile, ci pe tonul unui om care spune ceea ce lui îi convine nespus de mult.

— Am fi foarte fericite. La cincisprezece ani este prea de timpuriu să ne părăsească.

— O, exclamă domnul cu mai multă vioiciune decît pînă atunci, nu sînt eu acela care vreau s-o iau de la mînăstire. Aş dori s-o puteţi ţine pentru totdeauna !

— A, *monsieur*, spuse maica mai vîrstnică, zîmbind şi ridicîndu-se, deşi e atît de bună, e făcută pentru lume. *Le monde y gagnera*[2].

— Dacă toţi oamenii buni ar fi ascunşi în mînăstiri, ce ar mai fi de lumea asta ? întrebă încetişor colega ei, ridicîndu-se şi ea.

Aceasta era o întrebare de o mai largă semnificaţie decît îşi închipuia buna femeie : şi doamna cu ochelari adoptă o viziune armonioasă asupra lumii, spunînd împăciuitor :

— Din fericire există oameni buni pretutindeni.

— Dacă plecaţi, vom avea aici cu doi mai puţini, observă gazda casei în mod curtenitor.

La aceste darnice vorbe de duh, vizitatoarele lui simple n-aveau ce să răspundă şi se priviră doar una pe alta cu deprecierea cuvenită ; dar tulburarea lor fu repede înlăturată de sosirea fetei, care aducea două buchete mari de trandafiri, unul din ele complet alb, celălalt roşu.

[1] Mînăstirea nu este ca societatea, domnule (franc.).
[2] Lumea va avea de cîştigat (franc.).

— Alegeţi, *maman* Catherine, spuse copila. Numai culoarea diferă, *maman* Justine ; sînt tot atîţia trandafiri într-un buchet cît şi în celălalt.

Cele două maici se întoarseră faţă în faţă, zîmbind şi ezitînd cu : „Pe care îl doreşti ?“ şi „Nu, alege dumneata.“

— Eu îl voi lua pe cel roşu, mulţumesc, spuse mama Catherine, cea cu ochelari. Eu însămi sînt atît de roşie. Ne vor aduce mîngîiere florile acestea în timpul călătoriei noastre înapoi la Roma.

— Ah, nu vor dura, exclamă fata. Mi-ar plăcea să vă dau ceva care să dureze !

— Ne-ai lăsat o amintire frumoasă despre tine, fiica mea. Asta va dura !

— Mi-ar plăcea ca maicile să poată purta lucruri drăguţe. V-aş da mărgelele mele albastre, continuă copila.

— Şi vă întoarceţi la Roma, astă-seară ? întrebă tatăl ei.

— Da, vom lua trenul din nou. Avem atîtea de făcut *là-bas* [1].

— Nu sînteţi obosite ?

— Nu sîntem niciodată obosite.

— A, cîteodată, soră, murmură prea-cuvioasa mai tînără.

— Astăzi, în nici un caz. Ne-am odihnit prea bine aici. *Que Dieu vous garde, ma fille* [2].

Gazda casei, în timp ce maicile se sărutară cu fiica, o luă înainte pentru a deschide uşa prin care trebuiau să treacă ; dar numaidecît, dădu glas unei uşoare exclamaţii şi rămase pe loc, privind afară. Uşa dădea spre o anticameră boltită, înaltă cît o capelă şi pardosită cu dale roşii ; şi în această anticameră o doamnă fusese tocmai condusă de un servitor, un băiat în livrea ponosită, care se pregătea s-o introducă în odaia unde se aflau prietenii noştri. Domnul din uşă, după ce dădu drumul exclamaţiei, rămase tăcut ; tot în tăcere înainta şi doamna. Nu-i mai adresă nici un alt salut cu glas tare şi nu-i oferi mîna, ci se dădu la o parte, pentru a-i face loc să treacă în salon. În prag ea ezită :

— E cineva ? întrebă.

— Cineva pe care o poţi vedea.

Intră înăuntru şi se găsi deodată în faţa celor două călugăriţe şi a elevei lor, care se apropia încadrată de ele şi ţinîn-

[1] Acolo (franc.).
[2] Dumnezeu să te aibă în pază, fiica mea (franc.).

du-le de braţ. Văzînd-o, se opriră toate trei, iar doamna rămase şi ea pe loc, privindu-le. Tînăra fată dădu un mic ţipăt sfios :

— A, madame Merle !

Musafira tresări uşor, dar în clipa următoare îi răspunse plină de amabilitate.

— Da, este Madame Merle care a venit să-ţi zică bun venit. Şi întinse mîinile fetei care veni numaidecît lîngă ea, oferindu-şi fruntea pentru a fi sărutată. Madame Merle salută această parte din încîntătoarea şi mica ei fiinţă, iar apoi le zîmbi celor două călugăriţe. Ele răspunseră acestui zîmbet cu o plecăciune cuviincioasă, dar nu-şi permiseră s-o cerceteze direct cu privirea pe această femeie maiestuoasă şi strălucitoare, care părea să aducă cu sine ceva din splendoarea lumii dinafară.

— Aceste doamne mi-au adus fetiţa acasă, iar acum se întorc la mînăstire, explică domnul.

— A, vă întoarceţi la Roma ? Am venit şi eu nu de mult de acolo. E foarte plăcut acum, spuse madame Merle.

Maicile, stînd cu mîinile împreunate sub mîneci, acceptară această afirmaţie în mod necritic ; iar stăpînul casei o întrebă pe noua musafiră de cît timp plecase din Roma.

— A venit să mă vadă la mînăstire, spuse fata înainte ca doamna să aibă timp să răspundă.

— Am fost de mai multe ori, Pansy, declară madame Merle. Nu sînt eu prietena ta bună, la Roma ?

— Îmi amintesc cel mai bine de ultima dată, spuse Pansy, pentru că mi-aţi spus că voi pleca.

— I-ai spus asta ? întrebă tatăl copilei.

— Nu-mi prea amintesc. I-am spus ceea ce socoteam că o să-i facă plăcere. Sînt la Florenţa de o săptămînă. Speram să vii să mă vezi.

— Aş fi venit dacă aş fi ştiut că eşti aici. Asemenea lucruri nu le poţi şti din inspiraţie — deşi cred că ar trebui. Ia loc, mai bine.

Această discuţie avu loc pe un anumit ton al vocii — un ton pe jumătate coborît, domol şi atent, mai degrabă din obişnuinţă, decît din pricina vreunei necesităţi distincte. Madame Merle privi împrejurul ei, alegînd un scaun.

— Te îndreptai spre uşă cu aceste femei ? Nu vreau bineînţeles să întrerup ceremonia. *Je vous salue, mesdames* [1], zise ea în franceză călugăriţelor, de parcă ar fi vrut să le concedieze.

— Doamna este o bună prietenă a noastră ; probabil că aţi văzut-o la mînăstire, spuse gazda. Avem multă încredere în judecata dumneaei şi mă va ajuta să hotărăsc dacă fiica mea se va întoarce sau nu la dumneavoastră după vacanţă.

— Sper că veţi hotărî în favoarea noastră, *madame*, cuteză să remarce călugăriţa cu ochelari.

— Domnul Osmond glumeşte ; eu nu hotărăsc nimic, spuse madame Merle tot parcă în glumă. Sînt convinsă că aveţi o şcoală foarte bună, dar, prietenii domnişoarei Osmand nu trebuie să uite că este menită în modul cel mai firesc să trăiască în lume.

— Acelaşi lucru îi spuneam şi eu lui *mônsieur*, răspunse preacuvioasa Catherine. Şcoala este tocmai ca s-o pregătească pentru lume, murmură ea, uitîndu-se la Pansy care stătea la o oarecare distanţă, privind atentă la veşmintele elegante ale doamnei Merle.

— Auzi, Pansy ? Eşti menită în modul cel mai firesc să trăieşti în lume, spuse tatăl ei.

Copila îl fixă o clipă cu ochii ei puri şi tineri.

— Nu-ţi sînt menită ţie, tată ?

Tata rîse uşor şi scurt.

— Dar asta nu exclude ceea ce spuneam ! Eu fac parte din lume, Pansy.

— Permiteţi-ne să ne retragem, spuse preacuvioasa Catherine. Fii cuminte, şi înţeleaptă, şi fericită în orice caz, fiica mea.

— O să viu cu siguranţă să vă văd, răspunse Pansy, începînd din nou să le îmbrăţişeze, dar fu întreruptă de madame Merle.

— Stai cu mine, copilă dragă, spuse ea, în timp ce tatăl tău le conduce pe bunele doamne pînă la uşă.

Pansy privi în gol, dezamăgită, dar fără să protesteze. Era fără îndoială pătrunsă de ideea supunerii pe care o datora oricărei persoane ce-i vorbea pe un ton autoritar ; căci ea era o spectatoare pasivă a dirijării propriei soarte.

[1] Vă salut, doamnele mele (franc.).

— N-am voie s-o conduc pe maman Catherine pînă la trăsură ? întrebă ea totuşi foarte politicos.

— Mi-ar plăcea mai mult să rămîi cu mine, spuse madame Merle în timp ce domnul Osmond şi maicile, care au adresat din nou o plecăciune adîncă acestei musafire, trecură în anticameră.

— A, da, voi rămîne, răspunse Pansy ; şi stătu lîngă madame Merle, predîndu-şi mînuţa acestei doamne. Privea ţintă pe fereastră — ochii i se umplură de lacrimi.

— Îmi pare foarte bine că te-au învăţat să fii ascultătoare, spuse madame Merle. Aşa trebuie să fie toate fetiţele cuminţi.

— A, da, sînt foarte ascultătoare, exclamă Pansy cu însufleţire potolită, aproape cu fală, de parcă i-ar fi spus cum ştia să cînte la pian. Apoi scoase un suspin uşor, abia auzit.

Madame Merle îi ţinea mîna şi i-o aşeză peste palma ei fină, iar apoi se uită la ea. Privirea ei era critică, dar nu găsi nimic de obiectat ; mîna mică a copilei era delicată şi frumoasă.

— Sper că ai grijă să porţi întotdeauna mănuşi, spuse ea peste o clipă. Fetiţelor nu le plac mănuşile de obicei.

— Şi mie îmi displăceau, dar acum îmi plac, răspunse copila.

— Foarte bine. O să-ţi dau cadou o duzină.

— Vă mulţumesc foarte mult. De ce culori vor fi ? întrebă Pansy curioasă.

Madame Merle reflectă :

— De culori folositoare.

— Dar foarte drăguţe ?

— Îţi plac foarte mult lucrurile drăguţe ?

— Da, dar — dar nu prea mult, spuse Pansy, cu o urmă de ascetism.

— Ei bine, n-or să fie prea drăguţe, răspunse madame Merle, rîzînd. Îi luă cealaltă mînă şi o aduse pe copilă mai aproape de ea ; după care privind-o o clipă : O să-ţi fie dor de mama Catherine ? continuă ea.

— Da — cînd am să mă gîndesc la ea.

— Atunci încearcă să nu te gîndeşti la ea. Poate că într-o zi o să ai o altă mamă, adăugă madame Merle.

— Nu cred că e nevoie, spuse Pansy, repetînd acelaşi suspin uşor şi blînd. La mînăstire am avut mai mult de treizeci de mame.

Pașii tatălui ei răsunară din nou în anticameră și madame Merle se ridică, dînd drumul copilei. Domnul Osmond intră și închise ușa ; apoi fără să se uite la madame Merle împinse la loc un scaun sau două. Vizitatoarea așteptă o clipă să-l audă vorbind, urmărindu-l cu privirea în timp ce el se învîrtea prin cameră. În cele din urmă spuse :

— Speram să vii la Roma. Credeam că dorești s-o aduci personal pe Pansy.

— Era o presupunere firească ; dar mi se pare că nu e prima oară că acționez în contra calculelor tale.

— Da, spuse madame Merle. Te consider foarte înrăit.

Domnul Osmond își făcu o vreme de lucru — era loc destul pentru a se învîrti prin odaie — ca omul care caută în mod mecanic pretexte pentru a nu acorda o atenție care ar putea fi stînjenitoare. Dar în curînd pretextele se epuizară ; nu-i mai rămînea nimic — în afară de faptul că ar fi luat o carte — decît să stea cu mîinile la spate și s-o privească pe Pansy.

— De ce n-ai condus-o pe maman Catherine pînă afară ? o întrebă el deodată în franțuzește.

Pansy șovăi o clipă, uitîndu-se la madame Merle.

— Am rugat-o să stea cu mine, spuse această doamnă care se așezase din nou în alt loc.

— A, mai bine, recunoscu Osmond. Apoi se lăsă într-un scaun și stătu privind-o pe madame Merle ; puțin aplecat înainte, avînd coatele așezate pe marginea brațelor scaunului și mîinile împreunate.

— O să-mi dea niște mănuși, spuse Pansy.

— Nu e nevoie s-o spui tuturor, dragă, remarcă madame Merle.

— Ești foarte bună cu ea, spuse Osmond. Se presupune că are tot ce-i trebuie.

— Eu cred că a stat destul la maici.

— Dacă discutăm această chestiune, ar fi mai bine ca ea să plece din cameră.

— Să stea, spuse madame Merle. Vom vorbi despre altceva.

— Dacă vreți, pot să nu ascult, sugeră Pansy cu o nevinovăție convingătoare.

— Poți să asculți, copilă scumpă, pentru că nu vei înțelege, răspunse tatăl. Copila se așeză cuviincioasă lîngă ușa deschisă, de unde putea zări grădina spre care își îndreptă ochii ino-

cenţi şi galeşi ; iar domnul Osmond schimbă vorba : Arăţi deosebit de bine.

— Cred că arăt la fel, întotdeauna, zise madame Merle.

— Întotdeauna *eşti* la fel. Nu te schimbi. Eşti o femeie minunată.

— Da, cred că sînt.

— Dar uneori te răzgîndeşti. Cînd te-ai întors din Anglia, mi-ai spus că nu vei mai părăsi Roma, pentru un timp.

— Sînt încîntată că îţi aminteşti atît de bine ce spun. Aşa aveam de gînd să fac. Dar am venit la Florenţa ca să întîlnesc nişte prieteni care au sosit de curînd şi de ale căror intenţii nu eram atunci sigură.

— Acest motiv este caracteristic. Mereu faci cîte ceva pentru prietenii tăi.

Madame Merle îi zîmbi drept în faţă.

— E mai puţin caracteristic decît comentariul tău — care este complet nesincer. Dar nu consider asta o crimă, adăugă ea, deoarece dacă nu crezi ceea ce spui, n-ai decît. Nu mă prăpădesc din cauza prietenilor ; nu-ţi merit lauda ; ţin mult la persoana mea.

— Exact ; dar persoana ta include atîtea alte persoane — atît de mult din oricine şi din orice. N-am cunoscut vreo altă fiinţă a cărei viaţă să fie legată de atîtea alte vieţi.

— Ce înţelegi prin viaţa cuiva ? întrebă madame Merle. Apariţia, deplasările, angajamentele, societatea cuiva ?

— Prin viaţa *ta*, înţeleg ambiţiile tale, spuse Osmond.

Madame Merle se uită o clipă la Pansy.

— Mă întreb dacă înţelege, murmură ea.

— Vezi că nu poate sta cu noi ! şi tatăl lui Pansy zîmbi cam fără chef. Du-te în grădină, *mignonne*, şi culege nişte flori pentru madame Merle, zise el în franţuzeşte.

— Tocmai asta voiam să fac, exclamă Pansy, ridicîndu-se prompt şi depărtîndu-se fără zgomot. Tatăl o urmă pînă la uşa deschisă, se opri o clipă s-o privească, iar apoi veni înapoi, dar rămase în picioare sau mai bine zis se plimbă încoace şi încolo, de parcă ar fi vrut să-şi menţină un simţămînt al libertăţii pe care într-o altă atitudine nu l-ar fi avut.

— Ambiţiile mele se referă mai cu seamă la tine, spuse madame Merle, ridicîndu-şi privirea spre el cu o oarecare cutezanţă.

— Este exact ceea ce spuneam mai înainte. Eu sînt parte din viaţa ta — eu şi alţii o mie. Nu eşti egoistă — nu pot afirma asta. Dacă ai fi egoistă, eu cum aş fi ? Ce epitet mi s-ar potrivi ?

— Eşti indolent. Pentru mine acesta e cel mai grav defect al tău.

— Mi se pare că este de fapt cel mai bun.

— Ţie nu-ţi pasă, spuse madame Merle grav.

— Nu ; nu prea îmi pasă. Cum ţi se pare defectul acesta ? În orice caz, indolenţa a fost unul din motivele pentru care nu m-am dus la Roma. Dar a fost numai unul din ele.

— N-are importanţă — pentru mine cel puţin — că nu te-ai dus ; deşi aş fi fost bucuroasă să te văd. Îmi pare bine că acum nu eşti la Roma — după cum ai putea să fii, şi probabil te-ai găsi acolo, dacă ai fi plecat acum o lună. Aş dori să faci ceva acum, aici la Florenţa.

— Nu uita că sînt indolent, spuse Osmond.

— Nu uit ; dar pe tine, te rog să uiţi. În felul acesta vei dobîndi virtutea şi răsplata. Nu e cine ştie ce strădanie şi s-ar putea să te intereseze, într-adevăr. De cît timp n-ai mai făcut o cunoştinţă ?

— Cred că de cînd te-am cunoscut pe tine.

— Atunci e vremea să cunoşti pe altcineva. E o prietenă de a mea pe care vreau s-o întîlneşti.

Tot plimbîndu-se, domnul Osmond a ajuns din nou la uşa deschisă şi acum se uita la fiica lui care zburda în lumina puternică a soarelui.

— Ce rost are pentru mine ? întrebă el cu un fel de naivitate naturală.

Madame Merle aşteptă :

— Te va amuza. Nu era nimic naiv în replica aceasta ; fusese foarte bine gîndită.

— Ştii, dacă spui asta, te cred, zise Osmond, venind spre ea. În anumite probleme, încrederea mea în tine e completă. De pildă, sînt perfect convins că faci deosebire între societatea bună şi cea rea.

— Întreaga societate e rea.

— Pardon. Cunoaşterea pe care ţi-o atribui nu este totuna cu înţelepciunea obişnuită. Ţi-ai cîştigat-o în modul cel mai potrivit — experimental ; ai comparat între ei un număr imens de oameni mai mult sau mai puţin imposibili.

— Ei bine, te poftesc să profiţi de cunoaşterea mea.
— Să profit ? Eşti sigură că voi profita ?
— Sper. Va depinde de tine. Numai de aş putea să te conving să faci un efort !
— Ei, poftim ! Ştiam eu că va urma ceva plicticos. Ce naiba s-ar putea ivi aici ca să merite efort ?
Madame Merle se înroşi de parcă ar fi fost rănită în bunele ei intenţii.
— Nu fi nerod, Osmond. Nimeni nu ştie mai bine decît tine ce merită efort. Nu te-am cunoscut eu pe vremuri ?
— Recunosc importanţa unor lucruri. Dar nici unul din ele nu este posibil să se afle în această sărmană existenţă.
— Tocmai efortul le face posibile, spuse madame Merle.
— E ceva în ceea ce spui. Cine e deci prietena ta ?
— Persoana pentru care am venit la Florenţa ca s-o întîlnesc. E o nepoată a doamnei Touchett, pe care cred că n-ai uitat-o.
— O nepoată ? Cuvîntul nepoată sugerează tinereţe şi ignoranţă. Îmi dau seama despre ce e vorba.
— Da, este tînără — douăzeci şi trei de ani. E o bună prietenă a mea. Am întîlnit-o pentru prima oară în Anglia, acum cîteva luni şi am legat o excelentă prietenie. Îmi place persoana ei nespus de mult şi fac ceea ce nu mi se întîmplă în fiecare zi — o admir. Şi tu vei face la fel.
— Numai dacă n-am încotro.
— Exact. Dar vei vedea că n-ai încotro.
— Este frumoasă, isteaţă, bogată, splendidă, de o inteligenţă universală şi neasemuit de virtuoasă ? Numai cu aceste condiţii sînt dispus s-o cunosc. Ştii că te-am rugat acum cîtva timp să nu-mi mai vorbeşti de vreo fiinţă care nu corespunde acestei descrieri. Cunosc o mulţime de oameni fazi. Mi-e de ajuns.
— Domnişoara Archer nu e fadă, este ca lumina dimineţii. Corespunde descrierii tale ; tocmai de aceea vreau s-o cunoşti. Întruneşte toate cerinţele tale.
— Mai mult sau mai puţin, bineînţeles.
— Nu ; exact întru totul. Este frumoasă, înzestrată, generoasă, şi, pentru o americană, de familie bună. E de asemenea foarte deşteaptă şi amabilă şi mai are şi o avere considerabilă.

Domnul Osmond ascultă în tăcere, părînd să chibzuiască şi avînd ochii aţintiţi asupra celei care îl informa.

— Ce vrei să faci cu ea ? întrebă el, în sfîrşit.

— Ceea ce vezi. Să ţi-o aduc în cale.

— Nu este destinată pentru ceva mai bun ?

— N-am de unde să ştiu pentru ce sînt destinaţi oamenii, spuse madame Merle. Ştiu numai ceea ce pot eu să fac cu ei.

— Îmi pare rău de domnişoara Archer ! declară Osmond.

Madame Merle se ridică.

— Dacă acesta e începutul unui interes pentru ea, am luat notă.

Cei doi stăteau faţă în faţă ; madame Merle îşi aranjă mantila, uitîndu-se în jos la ea.

— Arăţi foarte bine, repetă Osmond, din nou fără legătură cu cele discutate. Ai în cap o idee. Niciodată nu eşti atît de frumoasă ca atunci cînd ai o idee ; îţi vin bine, întotdeauna.

În felul şi tonul acestor două persoane, la început cînd se întîlneau în orice împrejurare, şi mai ales cînd se vedeau in prezenţa altora, era ceva indirect şi circumspect de parcă s-ar fi apropiat unul de celălalt pe căi ocolite şi s-ar fi înţeles doar prin aluzii. Efectul creat de fiecare din ei părea să intensifice într-o măsură apreciabilă stînjeneala celuilalt. Bineînţeles că madame Merle se descurca în orice situaţie stînjenitoare mai bine decît prietenul ei ; dar de data aceasta nici chiar madame Merle nu era în forma pe care ar fi dorit-o — nu avea perfecta stăpînire de sine, pe care i-ar fi plăcut s-o prezinte în faţa domnului Osmond. Era de observat totuşi că la un moment dat elementul acesta care apărea între ei, oricum ar fi fost el, se anula întotdeauna şi ei rămîneau mai apropiaţi unul de celălalt decît puteau să fie vreodată faţă de oricine altul. Acest lucru se întîmplă şi acum. Stăteau unul în faţa celuilalt, cunoscîndu-se bine, fiecare din ei dispus să accepte satisfacţia de a-l cunoaşte pe celălalt, ca o compensaţie pentru inconvenientul — care o fi fost el — de a fi cunoscut.

— Aş dori foarte mult să nu fii atît de fără suflet, îi zise liniştit madame Merle. Acest lucru a fost întotdeauna împotriva ta şi va fi şi acum.

— Nu sînt atît de fără suflet cum crezi. Din cînd în cînd mă afectează cîte ceva — de pildă ceea ce mi-ai spus tocmai acum, că ambiţiile tale se referă numai la mine. Nu te

înţeleg ; nu văd în ce fel, sau de ce ar fi aşa. Dar cu toate astea, mă afectează.

— Şi cu cît trece timpul vei înţelege probabil tot mai puţin. Sînt anumite lucruri pe care nu le vei înţelege niciodată. Nici nu e nevoie.

— Tu, la urma urmelor, eşti cea mai remarcabilă femeie, zise Osmond. Fiinţa ta e mai valoroasă decît oricare alta. Nu înţeleg de ce crezi că nepoata doamnei Touchett ar conta atît de mult pentru mine, cînd... cînd... Dar se opri un moment.

— Cînd eu însumi am contat atît de puţin.

— Bineînţeles că nu asta voiam să spun. Cînd am cunoscut şi apreciat o femeie ca tine.

— Isabel Archer e mai valoroasă decît mine, spuse madame Merle.

Prietenul ei rîse.

— Ce puţin dai pe ea, dacă spui asta !

— Crezi că sînt capabilă de gelozie ? Te rog să mi răspunzi.

— Cînd e vorba de mine ? Nu ; în general nu cred.

— Vino să-mi faci o vizită, atunci, peste două zile. Locuiesc la doamna Touchett — Palazzo Crescentini — şi fata va fi acolo.

— De ce nu m-ai invitat pur şi simplu de la început, fără să-mi vorbeşti de fată ? spuse Osmond. Ar fi fost acolo, oricum.

Madame Merle îl privi ca o femeie pe care nici o întrebare din partea lui nu putea s-o găsească nepregătită.

— Vrei să ştii de ce ? Pentru că i-am vorbit de tine.

Osmond se încruntă şi se întoarse.

— Aş prefera să nu ştiu asta. Apoi, peste o clipă, arătă spre şevaletul pe care se afla micul tablou în acuarelă. Te-ai uitat cumva acolo — la ultimul ?

Madame Merle veni mai aproape şi stătu puţin pe gînduri.

— Sînt Alpii veneţieni — una din schiţele tale de anul trecut ?

— Da — dar cum le ghiceşti pe toate !

Ea mai privi un moment apoi se întoarse :

— Ştii că nu mă interesează desenele tale.

— Știu și totuși acest fapt mă miră întotdeauna. Zău că sînt mult mai bune decît ale multora.

— Tot ce se poate. Dar fiind singurul lucru pe care îl faci — ei bine, este atît de puțin. Mi-ar fi plăcut să faci atîtea alte lucruri : acestea au fost ambițiile mele.

— Da ; mi-ai spus de multe ori — lucruri care erau imposibile.

— Lucruri care erau imposibile, spuse madame Merle. Iar apoi cu tonul complet schimbat : micul tău tablou e foarte bun, în sine. Se uită prin cameră — la scrinurile vechi, la tablouri, la tapiserie, la suprafețe de mătase decolorată. Apartamentul cel puțin este perfect. Mă impresionează de cîte ori vin ; nu cunosc aranjament mai desăvîrșit. Pricepi asemenea lucruri ca nimeni altul. Ai un gust admirabil.

— M-am săturat de gustul meu admirabil, spuse Gilbert Osmond.

— Trebuie totuși să-i îngădui domnișoarei Archer să vină să vadă. I-am vorbit despre asta.

— N-am nimic împotrivă să-mi arăt lucrurile — cînd persoanele nu sînt idioate.

— O faci minunat. Îți stă deosebit de bine ca ghid în muzeul tău.

Domnul Osmond, drept răspuns la acest compliment, privi pur și simplu cu mai multă răceală și mai atent în același timp.

— Ziceai că e bogată ?

— Are șaptezeci de mii de lire.

— *En écus bien comptés ?* [1]

— Nu există absolut nici o îndoială cu privire la averea ei. E ca și cum aș fi văzut-o cu ochii mei.

— Strașnică femeie — vreau să spun *tu*. Și dacă merg s-o cunosc, o s-o văd și pe mamă ?

— Pe mamă ? Nu are — și nici tată.

— Atunci pe mătușă — cine ziceai că e ? doamna Touchett.

— Pot foarte ușor s-o țin deoparte.

— N-am nimic împotriva ei, spuse Osmond ; îmi place chiar doamna Touchett. Are un caracter de modă veche, care acum e pe cale de dispariție — o identitate vie. Dar lunganul ăla înfumurat — fiul — e și el pe acolo ?

[1] Sînt bani siguri ? (franc.).

— Este, dar nu te va deranja.
— E un mare măgar.
— Cred că greșești. E un om foarte înțelept. Dar nu-i prea place să fie acolo cînd sînt și eu, pentru că nu mă simpatizează.
— Ce poate fi mai măgăresc decît asta ? Ziceai că e drăguță ? continuă Osmond.
— Da ; dar nu mai vreau să ți-o spun ca să nu fii dezamăgit. Vino să faci începutul ; doar atîta îți cer.
— Ce fel de început ?
Madame Merle tăcu un moment.
— Vreau, bineînțeles, să te căsătorești cu ea.
— Începutul sfîrșitului ? Bine, o să văd eu. I-ai spus asta ?
— Drept cine mă iei ? Nu e un mecanism atît de dur — nici eu nu sînt.
— Într-adevăr, zise Osmond, după o oarecare chibzuială, nu-ți înțeleg ambițiile.
— Cred că pe aceasta o s-o înțelegi după ce o vei vedea pe domnișoara Archer. Nu te mai gîndi, deocamdată. Madame Merle, în timp ce vorbea, se apropie de ușa deschisă a grădinii, unde se opri o clipă ca să privească. Pansy s-a făcut într-adevăr drăguță.
— Și mie mi s-a părut.
— Dar a stat destul la mînăstire.
— Nu știu, zise Osmond. Îmi place ce au făcut din ea. E de-a dreptul încîntător.
— Nu e mînăstirea. E natura copilei.
— E o combinație, cred. E pură ca o perlă.
— Dar de ce nu vine cu florile ? întrebă madame Merle. Nu se grăbește.
— O să mergem să le luăm.
— Nu mă place, murmură vizitatoarea, în timp ce își deschise umbrela de soare și trecură în grădină.

Capitolul 23

MADAME MERLE CARE VENISE LA Florența după sosirea doamnei Touchett și la invitația acesteia — doamna Touchett oferindu-i pentru o lună ospitalitate

la Palazzo Crescentini — iscusita madame Merle îi vorbi din nou Isabelei despre Gilbert Osmond, exprimîndu-şi totodată nădejdea că îl va cunoaşte ; dar fără să pună problema ca atunci cînd o recomandase pe ea domnului Osmond. Motivul a fost poate acela că Isabel nu opuse nici o rezistenţă propunerii doamnei Merle. În Italia ca şi în Anglia, doamna avea o mulţime de prieteni, atît printre autohtoni cît şi printrei vizitatorii ei eterogeni. Înşiră Isabelei pe cei mai mulţi dintre aceia pe care va găsi nimerit să-i „întîlnească" — bineînţeles, zicea ea, Isabel era liberă să cunoască absolut pe oricine din lume — şi îl aşeză pe domnul Osmond în capul listei. Era un vechi prieten al ei ; îl cunoştea de mai bine de zece ani ; era unul din oamenii cei mai deştepţi şi agreabili — ei bine, din Europa, pur şi simplu. Se ridica deasupra mediei respectabile ; cu totul altceva. Nu era cuceritorul de profesie — departe de asta, şi efectul pe care îl producea depindea în mare măsură de starea nervilor şi de dispoziţia lui. Cînd nu era în toane bune făcea o figură foarte slabă, fiind salvat numai de faptul că în asemenea momente arăta mai degrabă ca un prinţ demoralizat în exil. Dar dacă îi place sau îl interesează ceva, sau este provocat în mod adecvat — dar exact în modul adecvat — atunci îi sesizezi deşteptăciunea şi distincţia. Aceste calităţi nu depindeau la el, ca la atîţia alţii, de faptul că nu se compromitea, sau că nu se expunea. Îşi avea şi el metehnele lui — şi Isabel va vedea că acesta va fi cazul cu toţi bărbaţii pe care merita într-adevăr să-i cunoască — şi nu lăsa să-i strălucească lumina la fel pentru toate persoanele. Totuşi madame Merle putea să garanteze că în faţa Isabelei va fi scînteietor. Se plictisea uşor, prea uşor, şi oamenii săraci cu duhul îl indispuneau întotdeauna ; dar o fată vioaie şi cultă ca Isabel îi va da stimul, ceea ce lipsea atît de mult din viaţa lui. În orice caz, era o persoană care nu trebuia scăpată din vedere. Dacă voiai să trăieşti în Italia, trebuia să te împrieteneşti cu Gilbert Osmond, care cunoştea mai multe lucruri despre ţară decît oricine, în afară de doi sau trei profesori germani. Şi dacă ei aveau mai multe cunoştinţe, el avea în schimb o percepţie mai fină şi mai mult gust — fiind om de artă pînă în măduva oaselor. Isabel îşi amintea că prietena ei îi vorbise de el la Gardencourt, cînd se adînceau în discuţii şi se întrebă care putea fi natura legăturii dintre aceste spirite superioare. Simţea că legăturile

doamnei Merle aveau întotdeauna o istorie oarecare şi impresia ei era parte din interesul pe care i-l stîrnea această femeie neobişnuită. În ceea ce priveşte relaţiile ei cu domnul Osmond, nu dădu să se înţeleagă nimic altceva decît că între ei exista o prietenie trainică şi senină. Isabel spuse că ar fi fost fericită să cunoască persoana care s-a bucurat de o încredere atît de mare, timp de atîţia ani.

— Ar trebui să întîlneşti o mulţime de bărbaţi, observă madame Merle; ar trebui să întîlneşti cît mai mulţi pentru ca să te obişnuieşti cu ei.

— Să mă obişnuiesc cu ei? repetă Isabel cu acea pironire solemnă a privirii, care uneori părea s-o decreteze lipsită de simţul umorului. Dar nu mi-e teamă de ei — ştiu foarte bine ce e de capul lor.

— Să te obişnuieşti cu ei, vreau să zic pentru a-i dispreţui. Cam la asta ajungi, cu majoritatea dintre ei. Pentru societatea dumitale îi vei alege pe cei puţini pe care nu-i dispreţuieşti.

Aceasta era o notă de cinism căreia madame Merle rar îi dădea glas; dar Isabel nu era speriată, deoarece nu-şi închipuise niciodată că, după ce cunoşteai mai bine lumea, sentimentul respectului devenea cel mai activ dintre simţăminte. Acest sentiment i-a fost creat totuşi de frumosul oraş Florenţa, care îi plăcu nu mai puţin decît îi făgăduise madame Merle; şi dacă ea singură nu putuse să perceapă şi să aprecieze minunile acestui oraş, avea însă prieteni ştiutori, ca preoţi ai acestui mister. Într-adevăr nu ducea lipsă de lămuriri estetice, căci a sluji drept ghid rudei sale tinere şi însetate de cunoaştere era pentru Ralph o bucurie care reînnoia propria-i pasiune de mai demult. Madame Merle rămînea acasă; văzuse comorile Florenţei în mai multe rînduri şi apoi avea mereu altceva de făcut. Dar toate îi rămăseseră deosebit de vii în memorie — îşi amintea colţul din dreapta al marelui Perugino şi poziţia mîinilor sfintei Elisabeta din tabloul alăturat. Despre caracterul multor opere celebre de artă avea păreri proprii, care se deosebeau adesea foarte net de cele ale lui Ralph, şi îşi apăra interpretările cu isteţime, dar şi cu voioşie. Isabel asculta discuţiile care aveau loc între cei doi cu simţămîntul că îi foloseau foarte mult şi că ele constituiau unul din avantajele de care nu s-ar fi putut bucura la Albany, de pildă. În dimineţile senine de mai,

înaintea așa-zisului mic dejun — această masă în casa doamnei Touchett se servea la orele douăsprezece — hoinărea cu vărul ei pe străzile înguste și sumbre ale Florenței, poposind o clipă în întunericul mai adînc al vreunei biserici istorice, sau în încăperile boltite ale vreunei mînăstiri pustii. A vizitat galerii și palate; a privit tablourile și statuile care pînă atunci fuseseră pentru ea doar niște nume celebre și primi în locul unui presentiment care se dovedea de obicei să fi fost doar un gol, o cunoaștere care uneori era o limitare. Îndeplini și ea toate acele acte ale închinăciunii spiritului, în voia cărora tinerețea și entuziasmul, cînd vizitează pentru prima oară Italia, se abandonează cu dărnicie; își simțea inima bătînd în prezența geniului nemuritor și cunoscu duioșia lacrimilor în ochii pentru care fresca învechită și marmura întunecată de vremi deveneau neclare. Dar întoarcerea era în fiecare zi încă și mai plăcută decît plecarea; întoarcerea în curtea largă, monumentală a casei mari în care doamna Touchett se stabilise cu mulți ani înainte și în încăperile înalte și răcoroase unde bîrnele sculptate și frescele pompoase ale secolului șaisprezece se uitau cu dispreț la obișnuitele produse ale epocii reclamelor comerciale. Doamna Touchett locuia într-o clădire istorică, pe o stradă îngustă, al cărei nume evoca lupta fracțiunilor medievale; își găsea compensație pentru întunecimea din fața casei în chiria modestă și în frumusețea unei grădini în care însăși natura părea arhaică precum arhitectura austeră a palatului și care împrospăta și parfuma camerele locuite în permanență. A trăi într-un asemenea loc însemna pentru Isabel a ține toată ziua la ureche o scoică a mării de odinioară. Acest zvon etern și nedeslușit îi ținea imaginația mereu trează.

Gilbert Osmond veni s-o vadă pe madame Merle, care îl prezentă tinerei domnișoare, furișată în celălalt capăt al camerei. Cu această ocazie, Isabel nu prea luă parte la discuție; aproape că nici nu zîmbea cînd ceilalți se întorceau spre ea îmbietor; stătea acolo de parcă ar fi fost la teatru și și-ar fi plătit locul foarte scump. Doamna Touchett nu era de față și cei doi străluceau în voie. Discutau de lumea florentină, romană și cosmopolită și ar fi putut să fie niște personaje distinse dintr-o reprezentație dată în scopuri filantropice. Totul avea desăvîrșirea bogată de pe urma repetițiilor. Madame Merle se adresa Isabelei de parcă ar fi fost

pe scenă, dar aceasta putea să ignore orice replică învățată fără a tulbura desfășurarea scenei ; deși în felul acesta o punea într-o situație extrem de penibilă pe prietena care îi spusese domnului Osmond că putea fi sigur de meritele Isabelei. Dar aceasta nu avea importanță acum ; chiar dacă miza ar fi fost mai mare, tot n-ar fi putut încerca să strălucească. Era ceva în acest vizitator care o înfrîna și o ținea în așteptare — ceva care îi spunea că era mai important să-și formeze o părere despre el, decît să producă ea una asupra lui. În afară de aceasta, nu se pricepea să producă o impresie care știa că era pregătită dinainte ; era o mare fericire în general să pari scînteietor, dar refuza cu îndărătnicie să sclipească la comandă. Domnul Osmond, la drept vorbind, avea aerul unui om binecrescut care nu aștepta nimic, o dezinvoltură calmă care învăluia totul, chiar și primele manifestări ale spiritualității lui. Acest fapt era cu atît mai lăudabil, cu cît fața, capul, îi erau fine ; nu era frumos, dar era distins, la fel de distins ca un tablou din galeria lungă de deasupra podului de la Uffizi. Chiar și vocea îi era aleasă și, fapt curios, deși limpede, nu suna totuși dulce. Aceasta o determină într-adevăr pe Isabel să nu intervină. Rostirea lui avea vibrația sticlei și, dacă ar fi întins degetul, ar fi putut să schimbe tonalitatea și ar fi stricat concertul. Totuși trebui să vorbească înainte ca el să plece.

— Madame Merle, spuse el, consimte să vină săptămîna viitoare să ia ceaiul în grădina mea din vîrful dealului. Mi-ar face mare plăcere dacă ați veni împreună. Se zice că e drăguț acolo sus — ai ceea ce se numește o panoramă. Fiica mea ar fi de asemenea atît de bucuroasă — sau mai bine zis, deoarece ea este prea tînără pentru a avea emoții puternice, *eu* aș fi atît de bucuros — foarte bucuros. Și domnul Osmond se opri ușor stînjenit, lăsîndu-și fraza neterminată. Aș fi nespus de fericit s-o cunoașteți pe fiica mea, continuă el după o clipă.

Isabel răspunse că va fi încîntată s-o întîlnească pe domnișoara Osmond și că dacă madame Merle va voi să o conducă pe drumul spre vîrful dealului, ei i-ar părea foarte bine. După această asigurare din partea ei, vizitatorul își luă rămas bun ; după care Isabel se aștepta din plin la o mustrare din partea prietenei ei pentru că fusese atît de ne-

roadă. Dar spre marea ei mirare, această doamnă care nu cădea niciodată în platitudine, îi zise peste cîteva momente:

— Ai fost fermecătoare, draga mea; ai fost exact așa cum era de dorit. Nu dezamăgești niciodată.

O dojană ar fi fost poate supărătoare, deși este mult mai probabil că Isabel nu i-ar fi luat-o în nume de rău; dar ciudat este că vorbele doamnei Merle îi produseră pentru prima dată de cînd o cunoștea pe această asociată a ei un simțămînt de neplăcere.

— E mai mult decît am intenționat, răspunse ea rece. După cîte știu, n-am nici o obligație să-l farmec pe domnul Osmond.

Madame Merle se învăpăie la față vizibil, dar știm că nu avea obiceiul să-și retragă vorbele.

— Draga mea copilă, n-am spus-o pentru el, bietul om, am spus-o pentru dumneata. Nu e vorba, firește, ca el să te placă; contează prea puțin dacă îi placi sau nu! Dar credeam că dumitale ți-a plăcut acest domn.

— E adevărat, spuse Isabel sinceră. Dar nici asta nu văd ce importanță are.

— Tot ceea ce te privește pe dumneata, pentru mine are importanță, răspunse madame Merle cu noblețea ei ostenită; mai ales cînd e vorba în același timp și de un alt prieten vechi.

Oricare ar fi fost obligațiile Isabelei față de domnul Osmond, trebuie să recunoaștem că ea le găsi motiv suficient pentru a-i pune lui Ralph diverse întrebări despre el. Socotea c modul lui Ralph de a judeca era denaturat din pricina suferințelor sale, dar își zicea că se învățase să fie îngăduitoare cu el.

— Dacă îl cunosc? spuse vărul ei. A, da, îl „cunosc"; nu prea bine, dar destul, totuși. Nu i-am cultivat niciodată societatea și după cît se pare nici el n-a găsit-o pe a mea indispensabilă fericirii sale. Cine este el, ce este el? E un american, despre care totul e vag și neexplicat și care a trăit în ultimii treizeci de ani, sau mai puțini, în Italia. De ce spun neexplicat? Numai ca pretext al ignoranței mele; nu-i cunosc antecedentele, familia, originea. Ar putea fi și un prinț travestit, habar n-am; în treacăt fie zis, cam așa arată — ca un prinț care a abdicat într-un acces de înfumurare și căruia de atunci îi e silă de toate. Obișnuia să trăiască la

Roma ; dar în ultimii ani s-a stabilit aici ; îmi amintesc că l-am auzit spunînd că Roma a devenit vulgară. Îi este groază de vulgaritate ; aceasta e specialitatea lui ; nu știu să aibă alta. Trăiește din venitul său care nu cred că e de o mărime vulgară. E un gentleman sărac, dar cinstit — așa își zice el. S-a căsătorit de tînăr și și-a pierdut soția și mi se pare că are o fiică. Mai are și o soră care e măritată cu un mic conte de prin părțile astea ; îmi amintesc că am întîlnit-o mai demult. E mai simpatică decît el, aș zice, dar cam imposibilă. Îmi aduc aminte că circulau unele povești despre ea. Nu cred că ți-aș recomanda s-o cunoști. Dar de ce n-o întrebi pe madame Merle despre acești oameni ? Îi cunoaște pe toți mult mai bine decît mine.

— Te întreb pentru că vreau să cunosc atît părerea ta, cît și a ei, spuse Isabel.

— Aiurea ! Dacă te îndrăgostești de domnul Osmond, ce contează părerea mea ?

— Nu prea mult, probabil. Dar deocamdată are o anumită importanță. Cu cît ai mai multe informații despre primejdiile care îți stau în față, cu atît mai bine.

— Nu sînt de acord — informațiile pot crea primejdii. Știm prea multe despre oameni în ziua de azi ; auzim prea multe. Urechile, mințile, gurile ne sînt îndopate cu personalități. Să nu iei seama la ceea ce spun unii despre alții. Judecă pe oricine și orice singură.

— Tocmai asta încerc să fac, zise Isabel ; dar cînd vrei să faci astfel, oamenii te consideră încrezut.

— Nu trebuie să-i iei în seamă — tocmai acesta e argumentul meu ; să nu iei în seamă ce spun despre tine mai mult decît ceea ce spun despre prietenul sau dușmanul tău.

Isabel stătu pe gînduri.

— Cred că ai dreptate ; dar sînt unele lucruri pe care nu pot să nu le iau în seamă ; de pildă cînd prietenul meu este atacat, sau cînd eu sînt lăudată.

— Bineînțeles că ai toată libertatea să-l judeci pe critic. Judecă-i însă pe oameni în calitate de critic, adăugă Ralph și îi vei condamna pe toți !

— Mă voi lămuri singură asupra domnului Osmond, spuse Isabel. Am promis că îi voi face o vizită.

— Să-i faci o vizită ?

— Să merg să-i văd panorama, tablourile, fiica — nu știu exact ce. Madame Merle mă va lua cu dînsa ; îmi spune că multe doamne îl vizitează.

— A, cu madame Merle poți să mergi oriunde, *de confiance*[1], spuse Ralph. Ea nu cunoaște decît lumea cea mai bună.

Isabel nu mai zise nimic despre domnul Osmond, dar nu peste mult îi spuse vărului ei că nu era mulțumită de tonul pe care îi vorbea despre madame Merle.

— Am impresia că insinuezi anumite lucruri. Nu știu la ce te referi, dar dacă ai motive ca ea să-ți displacă, cred că ar trebui sau să le spui pe șleau, sau să nu zici nimic.

Ralph respinse acest atac cu o ardoare ce nu îi era obișnuită :

— Vorbesc de madame Merle exact așa cum îi vorbesc și în față ; cu un respect exagerat chiar.

— Exagerat, într-adevăr. Tocmai de acest lucru mă plîng.

— Vorbesc astfel deoarece meritele doamnei Merle sînt exagerate.

— De către cine, mă rog ? De către mine ? Dacă e așa, îi fac un slab serviciu.

— Nu, nu ; de către ea însăși.

— A, protestez ! exclamă Isabel cu înflăcărare. Dacă există pe lume vreo femeie care nu face caz... !

— Ai nimerit exact, întrerupse Ralph. Modestia ei este exagerată. Destul de rău că nu face caz — are absolut tot dreptul.

— Meritele ei sînt mari, prin urmare. Te contrazici.

— Meritele ei sînt imense, spuse Ralph. E nemaipomenit de fără cusur ; un pustiu, fără urmă de pas, al virtuții ; singura femeie din cîte cunosc care nu-ți dă niciodată ocazia.

— Ce ocazie ?

— Ei, ca să-i zici neroadă ! Este singura femeie din cîte știu care nu are decît acest mic defect.

Isabel se întoarse în altă parte, nerăbdătoare.

— Nu te înțeleg ; ești prea paradoxal pentru mintea mea simplă.

— Să-ți explic. Cînd zic că exagerează nu vreau să spun că o face în sensul vulgar — că se laudă — că amplifică

[1] Cu încredere (franc.).

lucrurile, sau face pe grozava. Ceea ce vreau să spun este că ea împinge această căutare a perfecțiunii prea departe — că meritele ei sînt în ele însele forțate. Este prea bună, prea amabilă, prea deșteaptă, prea învățată, prea dotată, prea de toate. Într-un cuvînt, este prea completă. Îți spun sincer că îmi calcă pe nervi și că ceea ce simt cînd e vorba de madame Merle se aseamănă foarte mult cu sentimentele acelui atenian [1] nespus de uman față de Aristide cel Drept.

Isabel îl privi neclintit; dar spiritul batjocoritor, chiar dacă a răzbătut din vorbele sale, nu i se putea întrezări pe față de data aceasta.

— Vrei ca madame Merle să fie alungată ?

— Nici vorbă. Societatea ei e mult prea bună. Madame Merle mă încîntă, spuse Ralph simplu.

— Ești foarte odios, domnule ! exclamă Isabel. Apoi îl întrebă dacă avea cunoștință de vreun fapt care nu făcea cinste minunatei ei prietene.

— Absolut de nici unul. Nu înțelegi că tocmai asta vreau să spun ? În caracterul oricărui om poți să găsești o mică pată neagră ; dacă într-o zi aș căuta o jumătate de oră, fără îndoială, că aș găsi și în caracterul tău una. Cît despre mine, sînt plin de pete, ca un leopard. Dar la madame Merle, nimic, nimic, nimic !

— Sînt exact de aceeași părere, spuse Isabel scuturîndu-și capul. De aceea îmi place atît de mult madame Merle.

— Pentru tine e excepțional de bine că o cunoști. Deoarece dorești să vezi lumea, n-ai putea să ai un ghid mai bun.

— Mi se pare că vrei să spui prin asta că e femeie de lume.

— Femeie de lume ? Nu, spuse Ralph. Ea e însăși lumea mare, a globului.

Afirmația că madame Merle îl încînta nu fusese desigur, așa cum și-a închipuit Isabel atunci, o malițiozitate subtilă din partea lui Ralph. Ralph Touchett își lua porția de amuzament de pe unde putea și nu și-ar fi iertat niciodată dacă ar fi rămas neispitit de o asemenea maestră a artei sociale. Există simpatii și antipatii, care zac ascunse în străfundurile ființei umane și s-ar putea ca în ciuda aprecierii pe care o

[1] Este vorba de Temistocle.

avea pentru madame Merle, absenţa ei din casa mamei sale să nu-i fi făcut viaţa pustie. Dar Ralph Touchett învăţase într-un mod mai mult sau mai puţin misterios să asiste şi n-ar fi putut să găsească ceva mai „antrenant" la care să ia parte decît spectacolul general oferit de madame Merle. O gusta în sorbituri mici, o lăsa să se „desfăşoare" cu o iscusinţă pe care nici ea n-ar fi putut-o întrece. Erau momente cînd aproape că îi era milă de ea ; şi acestea, destul de ciudat, erau momentele cînd îşi manifesta cel mai puţin bunăvoinţa. Era sigur că aspirase să-şi împlinească ambiţiile şi că ceea ce realizase era mult sub măsura ei tainică. Reuşise să se instruiască perfect, dar nu cîştigă nici un premiu. Era întotdeauna doar madame Merle, văduva unui *négociant* elveţian, cu un venit mic şi cu multe cunoştinţe, care locuia multă vreme pe la alţii şi era aproape tot atît de universal „plăcută" ca un volum nou de palavre distractive. Contrastul dintre această situaţie şi oricare din cele vreo alte cîteva la care bănuia el că sperase, în diferite momente ale vieţii ei, conţinea în sine un element tragic. Mama lui îşi închipuia că el se înţelegea de minune cu amabila lor musafiră ; după părerea doamnei Touchett două persoane care debitau atît de mult teorii prea ingenioase despre conduită — propria lor conduită — trebuiau să aibă multe puncte comune. Privea cu ochi buni prietenia dintre Isabel şi eminenta ei prietenă, căci îşi dădu seama de mult că nu putea, fără împotrivire, s-o păstreze pe verişoară-sa numai pentru sine ; şi căuta să se împace cît mai bine cu această situaţie, aşa cum făcuse şi cu altele mai grave. Credea că totul se va rezolva de la sine ; prietenia nu va dura la nesfîrşit. Nici una din aceste fiinţe superioare n-o cunoştea pe cealaltă atît de bine cum îşi închipuia şi cînd fiecare din ele va face una sau două descoperiri importante, va avea loc dacă nu o ruptură, cel puţin o domolire. Între timp era dispus să admită că discuţiile cu doamna mai vîrstnică erau folositoare tinerei domnişoare care avea multe de învăţat şi, fără îndoială, era mai bine să le înveţe de la madame Merle decît de la alţi instructori ai tineretului. Nu se putea presupune că această prietenie va fi dăunătoare Isabelei.

Capitolul 24

AR FI FOST DESIGUR GREU DE înţeles ce rău putea să izvorască pentru Isabel din vizita pe care o făcu la scurtă vreme, în vîrful dealului, la domnul Osmond. Nimic nu putea fi mai încîntător — o după-amiază blîndă în toiul unei primăveri toscane. Prietenele ieşiră cu trăsura de pe Poarta Romană, pe sub construcţia enormă şi inexpresivă care încoronează arcul frumos şi clar al acelui portal, făcîndu-l impresionant în puritatea lui, iar apoi au străbătut străzi străjuite de ziduri înalte în care se revărsa bogăţia livezilor înflorite, miresmele lor, pînă ce au ajuns în mica piaţă supraurbană, de formă strîmbă unde, zidul lung şi cafeniu al vilei, ocupată în parte de domnul Osmond, constituia un obiect principal sau cel puţin foarte impunător. Isabel şi prietena ei trecură printr-o curte largă şi înaltă unde o umbră clară se întindea pe jos şi o pereche de galerii arcuite fin şi aşezate faţă în faţă deasupra opreau strălucirea soarelui pe coloanele lor zvelte şi pe plantele înfloritoare în care erau înveşmîntate. Era ceva grav şi puternic în locul acesta ; arăta oarecum de parcă o dată aflat acolo ai fi avut nevoie de un act de energie pentru a ieşi. Dar Isabelei nu-i trecea desigur prin minte să iasă, ci doar să înainteze. Domnul Osmond o întîmpină în anticamera rece — era rece chiar şi în luna mai — şi o introduse pe ea şi pe însoţitoarea ei în apartamentul unde noi am mai pătruns o dată. Madame Merle mergea în faţă şi în timp ce Isabel zăbovi o clipă discutînd cu el, înaintă ca la ea acasă şi salută două persoane care stăteau în salon. Una din ele era micuţa Pansy, căreia îi dădu un sărut ; cealaltă era o doamnă pe care domnul Osmond o recomandă drept sora sa, contesa Gemini.

— Iar aceasta e fetiţa mea, spuse el, care tocmai a venit de la mînăstire.

Pansy purta o rochie albă, modestă, iar părul ei blond era aranjat cu grijă într-o plasă ; pantofii mici îi avea prinşi ca sandalele, la glezne. Făcu în faţa Isabelei o mică reverenţă monastică, iar apoi veni pentru a fi sărutată. Contesa Gemini, salută din cap, fără să se ridice ; Isabel putu să vadă că era o femeie mondenă Era slabă şi negricioasă şi de loc drăguţă, avînd trăsături care aminteau de o pasăre tropicală —

un nas lung ca un cioc, ochi mici şi zglobii, iar gura şi bărbia împinse parcă înapoi. Expresia ei totuşi, datorită variatelor intensităţi de emfază şi mirare, de groază şi bucurie, nu era neomenească, iar în ceea ce priveşte ţinuta, era limpede că se cunoştea şi căuta să-şi pună în evidenţă calităţile. Veşmintele ei voluminoase şi delicate, înfoiate cu eleganţă, arătau ca un penaj sclipitor, iar mişcările îi erau tot atît de sprintene şi bruşte ca şi acelea ale unei creaturi care stătea cocoţată pe ramuri. Era foarte fandosită ; Isabel, care nu mai cunoscuse nici o persoană cu atîtea fasoane, o clasă numaidecît drept cea mai afectată femeie ; îşi aminti că Ralph nu i-o recomandase ; dar era gata să afirme că la prima vedere contesa Gemini nu dezvăluia adîncimi ale spiritului. Manifestările ei aminteau de fîlfîirea violentă a unui steag de pace — mătase albă cu panglici fluturînde.

— Mă vei crede că sînt bucuroasă să te văd cînd o să-ţi spun că am venit numai pentru că ştiam că eşti aici. Nu vin să-l văd pe fratele meu — îl fac pe el să vină la mine. Dealul acesta al lui e imposibil — nu ştiu ce i-a venit. Zău, Osmond, că o să-mi nenoroceşti caii într-o bună zi şi, dacă se lovesc, va trebui să-mi dai alţii. I-am auzit cum gîfîiau astăzi ; te asigur că aşa a fost. E foarte neplăcut să-ţi auzi caii gîfîind în timp ce stai în trăsură ; ai impresia că nu sînt cum ar trebui. Dar eu am avut întotdeauna cai buni ; poate că mi-au lipsit altele, dar cai buni am avut. Soţul meu nu ştie prea multe, dar la cai se pricepe. Italienii în general nu se pricep, dar soţul meu apreciază, atît cît îl duce pe el capul, tot ceea ce este englezesc. Caii mei sînt englezeşti — cu atît mai mult e păcat să se prăpădească. Trebuie să-ţi spun, continuă ea, adresîndu-se direct Isabelei, că Osmond nu mă invită des ; nu cred că îi place să mă aibă lîngă el. A fost ideea mea să vin astăzi. Îmi place să văd oameni noi şi sînt sigură că dumneata eşti foarte nouă. Dar nu sta acolo ; scaunul acela nu e cum pare. Sînt cîteva scaune foarte bune aici, dar unele sînt nişte orori.

Aceste observaţii fură însoţite de o serie de mici sbînţuieli şi aplecări din cioc, de rulade de stridenţă, avînd un accent care voia să fie un fel de evocare dragă a englezei bune, sau mai degrabă a americanei bune, în vremuri de restrişte.

— Nu-mi place să te am lîngă mine? spuse fratele ei. Sînt convins că ești neprețuită.

— Nu văd nici o oroare pe aici, răspunse Isabel privind în jur. Totul mi se pare frumos și de preț.

— Am cîteva lucruri bune, recunoscu domnul Osmond; de fapt nimic din ce posed nu e foarte prost. Dar nu am ceea ce mi-aș fi dorit.

Stătea puțin stînjenit, zîmbind și aruncînd priviri în jur; felul lui de a fi era un amestec ciudat de detașare și integrare în realitate. Părea să dea de înțeles că nimic nu avea importanță în afară de „valorile" adevărate. Printr-o inducție rapidă, Isabel gîndi: „Simplitatea absolută nu era semnul distinctiv al familiei sale. Chiar și fetița de la mînăstire, îmbrăcată în rochia ei albă, corectă, cu fața mică și supusă, șezînd cu mîinile împreunate, stătea de parcă ar fi așteptat prima împărtășanie, chiar și fiica micuță a domnului Osmond avea un fel de finisaj care nu era cu totul ingenuu."

— Ți-ai fi dorit cîteva lucruri de la Uffizi și Pitti — asta ți-ai fi dorit, spuse madame Merle.

— Bietul Osmond, cu perdelele și crucifixele lui vechi! exclamă contesa Gemini; părea să se adreseze fratelui ei numai pe numele de familie. Exclamația ei nu avea un scop anume; zîmbi Isabelei în timp ce rosti aceste vorbe și o măsură din cap pînă-n picioare.

Fratele ei nu o auzi; părea să se gîndească la ce ar fi putut să-i spună Isabelei.

— Nu serviți ceai? Trebuie să fiți foarte ostenită, se hotărî în fine să remarce.

— Nu, nu sînt de loc ostenită; ce m-a putut obosi? Isabel simți nevoia de a fi foarte francă, de a nu se preface de loc; era ceva în aer, în impresia ei generală — n-ar fi putut spune ce — care îi tăia orice elan de a se remarca. Locul, ocazia, combinația de persoane însemnau mai mult decît s-ar fi crezut la suprafață; va încerca să înțeleagă — nu va rosti pur și simplu platitudini amabile. Biata Isabel nu-și dădea seama, desigur, că multe femei ar fi rostit platitudini amabile pentru a masca activitatea observației lor. Trebuie să recunoaștem că mîndria ei era oleacă alarmată. Un om, despre care auzise vorbindu-se într-un fel ce stîrnea interes și care era limpede că putea să se distingă, o invitase pe ea, o tînără domnișoară care nu-și risipea cu ușu-

rînţă favorurile, să vină acasă la el. Acum că venise, sarcina de a distra musafirii revenea fireşte inteligenţei lui. Isabel nu pregetă să observe şi, deocamdată, socotim, nu deveni mai indulgentă văzînd că domnul Osmond îşi îndeplinea sarcina cu mai puţină satisfacţie decît era de aşteptat. „Cine m-a pus ? —" şi-l imagina exclamînd în sinea lui.

— Vei fi obosită cînd te vei întoarce acasă, dacă o să-ţi arate toate bibelourile lui şi dacă îţi va ţine o prelegere despre fiecare, spuse contesa Gemini.

— Nu mi-e teamă de asta ; dar dacă o să fiu obosită, cel puţin voi fi învăţat ceva.

— Foarte puţin, cred. Dar surorii mele îi e îngrozitor de teamă să înveţe ceva, spuse domnul Osmond.

— A, recunosc ; nu mai vreau să ştiu nimic — ştiu şi aşa prea mult. Cu cît ştii mai mult cu atîta eşti mai nefericit.

— N-ar trebui să subevaluezi învăţătura în faţa lui Pansy, care nu şi-a sfîrşit educaţia, interveni madame Merle, zîmbind.

— Lui Pansy nu-i va dăuna cu nimic, spuse tatăl copilei. Pansy e o mică floare de mînăstire.

— O, mînăstirile, mînăstirile ! exclamă contesa cu o fluturare de volane. Mie îmi vorbiţi de mînăstiri ? Poţi învăţa orice acolo ; şi eu sînt o floare de mînăstire. N-am pretenţia că sînt bună, dar călugăriţele o au. Înţelegeţi ce vreau să spun ? continuă ea apelînd la Isabel.

Isabel nu era tocmai sigură că înţelegea şi răspunse că era foarte slabă la controverse. Contesa declară apoi că şi ea detestă controversele, dar că ele sînt pe gustul fratelui ei — el discută întotdeauna.

— După mine, spuse ea, omului trebuie să-i placă sau să nu-i placă un lucru ; nu se poate să-ţi placă totul, bineînţeles. Dar nu trebuie să încerci să explici de ce, căci nu se ştie unde poţi ajunge în felul acesta. Există unele sentimente foarte bune care pot să aibă motive rele, nu-i aşa ? Şi apoi, uneori, există sentimente foarte rele care au motive bune. Înţelegeţi ce vreau să spun ? Eu, una, nu mă sinchisesc de motive, dar ştiu ce-mi place.

— A, acesta e lucrul cel mai însemnat, spuse Isabel zîmbind şi bănuind că această cunoştinţă a ei cu personajul care zbura cu atîta uşurinţă de la una la alta nu va duce la delectări intelectuale. Contesa spusese că e împotriva contro-

verselor, dar în momentele acelea nici Isabel nu era dispusă să poarte discuţii şi de aceea întinse mîna lui Pansy, cu simţămîntul plăcut că un asemenea gest n-o angaja la nimic care să ducă la divergenţă de opinii. După cîte se vedea, Gilbert Osmond o considera pe sora lui incorigibilă ; schimbă subiectul conversaţiei. Se aşeză imediat de cealaltă parte a fiicei lui, care atinse sfios degetele Isabelei ; dar în cele din urmă o scoase din scaunul pe care şedea, aducînd-o să stea între genunchii lui, iar fetiţa se sprijini de el cînd îşi trecu braţul pe după talia ei zveltă. Copila îşi fixă ochii asupra Isabelei cu o privire liniştită şi fără interes, care părea lipsită de vreo intenţie, dar conştientă totuşi de existenţa unei atracţii. Domnul Osmond vorbea despre multe lucruri ; madame Merle spusese că putea fi simpatic cînd voia şi astăzi, nu mult timp după ce doamnele sosiseră, părea nu numai să vrea, dar să şi fie hotărît în această privinţă. Madame Merle şi contesa Gemini stăteau puţin mai la o parte conversînd degajat, ca persoanele care se cunosc destul de bine pentru a se simţi la largul lor ; dar din cînd în cînd Isabel o auzea pe contesă, ca răspuns la ceva spus de madame Merle, cufundindu-se în luciditatea acesteia, ca un cîine pudel care se repede după un băţ aruncat în apă, împroşcînd în toate părţile. Se părea că madame Merle voia să vadă pînă unde va merge contesa. Domnul Osmond vorbea de Florenţa, de Italia, de bucuria de a trăi în această ţară şi de dezavantajele acestei bucurii. Erau atît satisfacţii cît şi neajunsuri ; neajunsurile erau numeroase ; străinii prea o vedeau ca pe o lume romantică. Oferea mîngîiere eşecului uman, celui social — înţelegînd prin aceasta pe oamenii care, zicînd aşa, nu puteau să-şi „valorifice" sensibilitatea ; acolo, puteau s-o păstreze cu ei, în existenţa lor săracă, fără să devină caraghioşi, aşa cum ai fi păstrat un bun moştenit sau un loc nesatisfăcător, dar inalienabil, care nu îţi aduce nici un venit. Trăind în ţara cu cele mai multe frumuseţi, aveai unele avantaje. Anumite impresii puteau fi dobîndite numai acolo. Altele, favorabile vieţii, nu le dobîndeai niciodată şi dobîndeai în schimb unele care erau foarte rele. Dar din cînd în cînd primeai cîte o impresie de calitate, care compensa totul. Italia, cu toate acestea, a ratat o mulţime de oameni ; uneori era destul de nebunatic pentru a să-şi închipuie că şi de el s-ar fi putut alege ceva mai bun, dacă şi-ar fi petrecut mai puţin timp din

viață acolo. Te făcea să fii leneș, și diletant, și de mîna a doua; nu exista acolo disciplina necesară caracterului; altfel spus, nu cultiva în om „tupeul“ social și de alte feluri, ce era însoțit de succes și înflorea la Paris și Londra.

— Sîntem duioși de provinciali, spuse domnul Osmond, și îmi dau perfect de bine seama că eu însumi sînt ruginit ca o cheie care nu se potrivește la nici o broască. Discutînd cu dumneavoastră, mă mai lustruiesc oleacă — fără a îndrăzni să pretind că aș putea să deschid încuietoarea complicată pe care, după cum bănuiesc, o are intelectul dumneavoastră! Dar n-o să vă întîlnesc nici de trei ori și veți pleca, iar după aceea, probabil că n-o să vă mai văd niciodată. Asta înseamnă să trăiești într-o țară unde oamenii vin s-o viziteze. Cînd sînt dezagreabili, e destul de rău; cînd sînt plăcuți, e și mai rău. N-ai început bine să-i îndrăgești, că se și duc! M-am înșelat prea des; nu mă mai atașez, nu-mi mai permit să simt atracție față de oameni. Aveți de gînd să rămîneți — să vă stabiliți? Asta ar fi într-adevăr îmbucurător. A, da, mătușa dumneavoastră e un fel de chezășie; cred că pe dînsa se poate conta. O, ea este o veche florentină; vreau să spun literalmente veche; nu e o modernă spectatoare dinafară. E contemporană a Medicilor; trebuie să fi fost de față la arderea lui Savonarola și nu sînt sigur că n-a azvîrlit o mînă de surcele în flăcări. Fața dînsei seamănă mult cu unele fețe din picturile timpurii; fetișoare uscățive și hotărîte, care probabil aveau multă expresie, dar aproape întotdeauna aceeași. Într-adevăr, aș putea să vă arăt portretul dînsei într-o frescă a lui Ghirlandajo. Sper că nu vă supără felul în care vorbesc despre mătușa dumneavoastră, hm? Am impresia că nu. Poate considerați că am spus acum ceva și mai rău. Vă asigur că nu implică lipsă de respect față de nici una dintre dumneavoastră. Știți, eu sînt un admirator deosebit al doamnei Touchett.

În timp ce gazda casei se străduia s-o distreze pe Isabel în această manieră, oarecum confidențială, ea se uita în răstimpuri la madame Merle, care îi întîlnea privirile cu un surîs distrat în care, de data aceasta, nu se citea nefericita sugestie că fata era la înălțime. În cele din urmă madame Merle îi propuse contesei Gemini să meargă amîndouă în grădină și contesa, ridicîndu-se și scuturîndu-și penele, începu să foșnească în direcția ușii.

— Biata domnişoară Archer ! exclamă ea, uitîndu-se la celălalt grup cu vizibilă compasiune. A picat chiar în sînul familiei.

— Domnişoara Archer nu poate, bineînţeles, să aibă decît simpatie pentru familia din care faci parte tu, răspunse domnul Osmond, cu un rîs, care, deşi răsună cumva batjocoritor, mai avea şi o undă de îngăduinţă nobilă.

— Nu ştiu ce vrei să spui cu asta ! Sînt sigură că nu poate să aibă nimic împotriva mea, în afară de ceea ce îi spui tu despre mine. Sînt mai bună decît spune el, domnişoară Archer, continuă contesa. Numai că sînt cam neroadă şi pisăloagă. A mai zis ceva despre mine ? A, prin urmare îi creezi bună dispoziţie. A început cu unul din subiectele lui preferate ? Te anunţ că există două sau trei pe care le tratează *à fond*. În cazul acesta ar fi mai bine să-ţi scoţi pălăria.

— Nu cred că ştiu care sînt subiectele preferate ale domnului Osmond, spuse Isabel care se ridică în picioare.

Contesa îşi luă un moment o atitudine de profundă meditaţie, apăsîndu-şi fruntea cu vîrfurile degetelor strînse laolaltă.

— Stai o clipă. Unul din ele este Machiavelli ; celălalt e Vittoria Colonna [1], următorul este Metastasio [2].

— A, cu mine, spuse madame Merle, trecîndu-şi braţul prin cel al contesei Gemini ca pentru a o dirija spre grădină, domnul Osmond nu este niciodată atît de istoric.

— A, dumneata, răspunse contesa în timp ce se îndepărtau, dumneata însăţi eşti Machiavelli — dumneata însăţi eşti Vittoria Colonna !

— O să auzim în curînd că biata madame Merle este Metastasio ! suspină Gilbert Osmond, cu resemnare.

Isabel se ridică, presupunînd că urmau să meargă cu toţii în grădină ; dar domnul Osmond stătea pe loc, nepărînd a fi dispus să plece din cameră, cu mîinile în buzunarele jachetei, iar fiica lui, care acum îl luă de braţ, se lipea de el, privind în sus şi mutîndu-şi privirile de la unul la celălalt. Isa-

[1] *Vittoria Colonna, marchiză de Pescaire* (1490—1547) — celebră prin frumuseţea, spiritul şi talentul ei poetic. Supranumită „Divina“, i-a inspirat lui Michelangelo o puternică pasiune platonică.

[2] *Pierre Bonaventure Trapassi,* cunoscut sub numele de *Metastasse* sau *Metastasio* (1698—1782) — poet italian, maestru al melodramei.

bel aşteptă cu un fel de mulţumire neexprimată, ca paşii să-i fie îndreptaţi ; îi plăcea conversaţia domnului Osmond, compania lui ; avea acum, ceea ce o făcea întotdeauna să simtă un fior tainic, conştiinţa unei noi relaţii. Prin uşile deschise ale camerei mari o vedea pe madame Merle şi pe contesă plimbîndu-se pe iarba măruntă a grădinii ; apoi se întoarse şi ochii îi rătăciră asupra obiectelor din jurul ei. Înţelegerea fusese că domnul Osmond îi va arăta comorile sale ; tablourile şi scrinurile arătau toate ca nişte comori. După o clipă Isabel se duse spre unul din tablouri pentru a-l vedea mai bine ; dar numaidecît Osmond zise brusc :

— Domnişoară Archer, ce credeţi despre sora mea ?

Isabel îl privi oarecum surprinsă.

— O, nu mă întrebaţi — am văzut-o pe sora dumneavoastră atît de puţin.

— Da, aţi văzut-o foarte puţin ; dar aţi observat poate, că n-ai ce vedea prea mult la ea. Ce părere aveţi de tonul nostru de familie ? continuă cu zîmbetul său rece. Mi-ar plăcea să ştiu ce impresie face asupra unei minţi proaspete şi fără prejudecăţi. Ştiu ce o să-mi spuneţi — aproape că nici nu l-aţi observat. Bineînţeles că este doar un crîmpei. Dar băgaţi de seamă în viitor, dacă aveţi ocazia. Uneori cred că am ajuns destul de rău trăind aici printre lucruri şi oameni care nu sînt de-ai noştri, fără răspunderi sau ataşamente, fără nimic care să ne ţină uniţi, sau să ne ridice moralul ; ne căsătorim cu străini, ne formăm gusturi artificiale, luăm în derîdere misiunea noastră naturală. Spunînd aceasta, însă, mă refer mai mult la mine, decît la sora mea. Ea e o doamnă foarte de treabă — mult mai de treabă decît pare. E cam nefericită dar, pentru că nu este genul grav, nu înclină spre tragism ; îşi manifestă nefericirea comic. Are un soţ îngrozitor, deşi nici ea nu caută să-l ia cu binişorul. Fără îndoială că un soţ îngrozitor e ceva penibil. Madame Merle îi dă sfaturi excelente, dar e ca şi cum ai da unui copil un dicţionar pentru a învăţa o limbă. Ştie să caute cuvinte, dar nu poate să le lege laolaltă. Soră-mea are nevoie de o gramatică, dar din nefericire, nu pricepe ce e aceea gramatică. Iertaţi-mă că vă plictisesc cu aceste amănunte ; sora mea a avut multă dreptate cînd a spus că aţi picat chiar în sînul familiei. Să iau jos tabloul acela ; aveţi nevoie de o lumină mai bună.

Coborî tabloul, îl duse la fereastră, relată cîteva fapte curioase despre el. Isabel se uită la celelalte opere de artă, în timp ce el dădea informaţiile cele mai potrivite unei tinere domnişoare care face o vizită într-o după-amiază de vară. Picturile, medalioanele şi goblenurile lui erau interesante; dar după un timp Isabelei i se păru că proprietarul lor era şi mai interesant şi independent de ele, deşi îl înconjurau peste tot cu prisosinţă. Ca el nu era nimeni ; majoritatea oamenilor pe care îi cunoştea puteau fi împărţiţi în grupuri de cîteva specimene. Existau una sau două excepţii la această categorisire ; de pildă, nu putea să şi-o închipuie pe mătuşa ei, Lydia, ca aparţinînd vreunui grup. Mai erau şi alţi oameni, relativ originali — dacă voiai să le zici originali, din complezenţă — ca de exemplu domnul Goodwood, vărul ei Ralph, Henrietta Stackpole, ca lordul Warburton, ca madame Merle. Dar în fond, dacă te uitai mai atent, aceşti indivizi aparţineau unor tipuri pe care le avea în minte. Dar mintea ei nu cunoştea nici o clasă în care domnul Osmond să-şi afle locul firesc — el era un specimen aparte. Nu că şi-ar fi dat seama de toate aceste adevăruri pe dată, dar ele începeau să i se orînduiască în minte. Pentru moment îşi spunea doar că această „nouă relaţie" poate că se va dovedi a fi cea mai distinsă din cîte avea. Madame Merle prezenta şi ea acea notă a rarităţii, dar ce forţă cîştiga imediat cînd era ilustrată de un bărbat ! Nu atît ceea ce spunea sau făcea, cît mai degrabă ceea ce reţinea în sinea lui parcă îl marca pentru Isabel cu unul din acele semne ce denotau o rară curiozitate şi pe care el i le arăta pe dosul farfuriilor vechi şi în colţul tablourilor din secolul al şaisprezecelea ; nu se deda la nici o deviere izbitoare de la normele obişnuite, era original fără a fi excentric. Nu întîlnise pînă atunci pe nimeni care să fie dotat cu o natură atît de aleasă. Această distincţie era fizică în primul rînd şi se extindea pînă la imperceptibil. Părul lui des şi fin, trăsăturile bine conturate, retuşate, faţa pură, rumenă fără să pară aspră, chiar şi netezimea bărbii şi acea supleţe uşoară şi domoală a structurii sale care făcea ca mişcarea unui singur deget să producă efectul unui gest expresiv — eroinei noastre sensibile aceste trăsături personale i se părură semne ale calităţii, ale intensităţii, care făgăduiau s-o intereseze. Era, desigur, exigent şi critic ; era probabil iritabil. Fusese stăpînit de sensibilitate — prea mult stăpînit, poate ; îl făcuse intolerant faţă de frămîntările ba-

nale şi îl determinase să trăiască singur, într-o lume sortată, cernută şi orînduită, meditînd la artă, frumuseţe şi istorie. Îşi consultase gustul în toate privinţele — numai gustul, probabil, aşa cum un bolnav conştient că este incurabil îşi consultă la sfîrşit avocatul; acest fapt îl făcea mult deosebit de toată lumea. Şi Ralph avea ceva din calitatea aceasta, aceeaşi părere că viaţa e o chestiune de discriminare fină; dar la Ralph era o anomalie, un fel de excrescenţă umoristică, în timp ce la domnul Osmond era nota dominantă şi totul era în perfectă armonie cu ea. Bineînţeles că mai era mult pînă să-l înţeleagă pe deplin; nu era întotdeauna clar ce voia să spună. De pildă era greu să pricepi ce înţelege el prin latura sa provincială — tocmai latura care ea ar fi zis că-i lipsea cel mai mult. Era un paradox inofensiv, spus cu intenţia de a o uimi? sau era acesta ultimul rafinament al unei înalte culturi? Avea credinţa că va afla cu timpul; ar fi foarte interesant să afle. Dacă e provincial să ai această armonie, care e atunci retuşul pe care ţi-l dă capitala? Şi putea să pună această întrebare, deşi simţea atît de clar că domnul Osmond e un personaj timid; căci o timiditate ca a lui — timiditatea unor nervi delicaţi şi a percepţiilor fine — era în perfect acord cu cea mai desăvîrşită educaţie. De fapt era aproape o dovadă de norme şi criterii altfel decît cele vulgare: el e probabil atît de sigur că vulgarul se înfige primul cînd e vorba de avantaje. Osmond nu era omul încrezător în sine, care trăncănea şi cleveteа cu fluenţa unei naturi superficiale; avea spirit critic faţă de sine, precum şi faţă de alţii, şi, pretinzînd mult de la alţii pentru a-i socoti agreabili, privea probabil cu ironie şi ceea ce avea el de oferit: o dovadă în plus că nu-l caracteriza o îngîmfare grosolană. Dacă n-ar fi fost timid, n-ar fi putut efectua acea transformare treptată, subtilă şi izbutită a comportamentului său, căruia Isabel îi datora atît ceea ce îi plăcea, cît şi ceea ce o uluia la el. Dacă o întrebase deodată ce crede despre contesa Gemini, aceasta a fost neîndoielnic o dovadă că îl interesează persoana ei; nu putea să fie un ajutor pentru o mai bună cunoaştere a propriei lui surori. Faptul că îl interesa, dovedea o minte iscoditoare; dar era puţin bizar că îşi sacrificase sentimentele fraterne, curiozităţii sale. Acesta era cel mai excentric lucru pe care îl făcuse.

Mai erau două camere, în afară de cea în care fusese primită, de asemenea pline de obiecte romantice şi în aceste în-

căperi Isabel petrecu un sfert de oră. Totul era neasemuit de ciudat și prețios și domnul Osmond continuă să fie cel mai amabil ghid în timp ce o conducea de la o piesă rară la alta, ținîndu-și încă fetița de mînă. Bunăvoința lui aproape că o uimi pe tînăra noastră prietenă, care se întreba de ce se deranja atît de mult pentru ea ; și o copleși la sfîrșit mulțimea frumuseților și cunoștințelor care i-au fost împărtășite. Deocamdată era destul ; nu-l mai urmărea ; îl asculta cu ochi atenți, dar gîndul îi zbura aiurea. Probabil că el o credea mai isteață, mai deșteaptă în toate privințele, mai instruită decît era de fapt. Madame Merle o fi exagerat din amabilitate ; ceea ce era destul de rău, căci în cele din urmă el va afla cu siguranță și atunci chiar și adevărata ei inteligență nu-l va putea împăca după greșeala făcută. O parte din oboseala Isabelei provenea din efortul pe care îl depunea pentru ca să pară tot atît de inteligentă cum își închipuia că o descrisese madame Merle și din frica (foarte neobișnuită la ea) de a-și trăda — nu ignoranța ; de asta îi păsa relativ puțin — dar o posibilă percepție neșlefuită. Ar fi supărat-o faptul de a-și exprima o preferință pentru un obiect despre care el, cu știința lui superioară, credea că n-ar fi trebuit să-i placă ; sau să treacă pe lîngă un obiect în fața căruia o minte cu adevărat inițiată s-ar fi oprit. Nu voia să cadă în acel grotesc — în care le văzuse pe femei (aceasta era o avertizare) bălăcindu-se cu seninătate, dar și cu dezonoare. De aceea era foarte atentă la ce zicea, la ce observa sau nu observa ; atentă cum nu mai fusese niciciînd.

Se întoarseră în prima cameră, unde se așternuse masa pentru ceai ; dar cum cele două doamne erau încă pe terasă și cum Isabel nu văzuse încă panorama care constituia atracția cea mai de seamă a locului, domnul Osmond o conduse în grădină fără întîrziere. Pentru madame Merle și contesă se aduseseră scaune și, deoarece după-amiaza era plăcută, contesa propuse să ia cu toții ceaiul în aer liber. Pansy fu deci trimisă pentru a-i porunci servitorului să pregătească totul afară. Soarele era la asfințit, lumina aurie avea acum o nuanță mai închisă, iar pe munți și pe cîmpia care se întindea la picioarele lor, masele de umbre purpurii străluceau cu aceeași bogăție ca și locurile încă expuse la soare. Priveliștea avea un farmec neasemuit. În aer domnea o liniște aproape solemnă și marile întinderi ale peisajului cu noblețea conturului său

şi cultivat ca o grădină, cu valea fremătînd de viaţă şi dealurile delicat încrestate, presărat cu sălaşuri ce aveau un aspect deosebit de omenesc, se desfăşurau în splendidă armonie şi cu graţie clasică.

— Păreţi atît de încîntată încît putem nădăjdui că o să mai veniţi pe aici, zise Osmond în timp ce o conducea spre unul din colţurile terasei.

— Voi veni cu siguranţă din nou, răspunse ea, deşi îmi spuneţi că e rău să locuieşti în Italia. Ce ziceaţi despre misiunea naturală pe care o avem? Mă întreb dacă mi-aş abandona misiunea naturală în cazul cînd m-aş stabili la Florenţa.

— Misiunea naturală a unei femei este să se afle acolo unde e cel mai mult preţuită.

— Problema este să descoperi care e acel loc.

— Foarte adevărat — femeia adesea pierde multă vreme în această căutare. Oamenii ar trebui să i-l arate foarte clar.

— Mie ar trebui să mi se arate foarte clar, zîmbi Isabel.

— Îmi pare, oricum, bine că vă aud vorbind de stabilire. Madame Merle mi-a dat să înţeleg că vă place mai degrabă d un .ţia. Mi se pare că îmi spunea că plănuiţi să faceţi înconjurul lumii.

— Mi-e cam ruşine cu planurile mele; în fiecare zi fac un nou plan.

— Nu văd de ce v-aţi ruşina; e cea mai mare dintre plăceri.

— Pare frivol, cred, spuse Isabel. Omul ar trebui să-şi aleagă ceva după multă chibzuinţă, iar apoi să-i rămînă credincios.

— Conform acestei reguli, eu n-am fost frivol.

— N-aţi făcut niciodată planuri?

— Ba da, am făcut unul, cu ani în urmă şi acţionez şi azi în conformitate cu el.

— Trebuie să fi fost un plan deosebit de plăcut, îşi permise Isabel să observe.

— A fost foarte simplu. Trebuia să rămîn cît mai liniştit cu putinţă.

— Cît mai liniştit? repetă Isabel.

— Să nu mă necăjesc — să nu mă străduiesc, sau să lupt. Să mă resemnez. Să mă mulţumesc cu puţin. Rosti aceste propoziţii domol, cu scurte pauze între ele, în vreme ce pri-

virile lui inteligente erau ațintite asupra ochilor Isabelei, cu aerul conștient al unui om care a ajuns să facă o mărturisire.

— Îl numiți simplu? întrebă tînăra fată cu ironie blîndă.

— Da, pentru că e negativ.

— Viața dumneavoastră a fost negativă?

— Ziceți-i afirmativă, dacă vreți. Numai că mi-a afirmat indiferența. Să știți că nu e vorba de indiferența mea naturală — n-am avut. Ci de indiferența mea studiată, voită.

Isabel nu-l prea înțelegea; întrebarea era dacă glumea sau nu. De ce omul acesta care ei i se părea că tăinuiește atît de mult, s-a hotărît, așa deodată, să treacă la confidențe? Dar asta îl privea pe el, iar confidențele lui erau interesante.

— Nu înțeleg de ce ați renunțat, spuse ea peste o clipă.

— Pentru că nu puteam să fac nimic. Nu aveam nici o perspectivă, eram sărac și nu eram un om de geniu. N-aveam nici talente măcar. Mi-am cîntărit posibilitățile de timpuriu. Nu eram decît cel mai pretențios gentleman din lume. Erau doi sau trei oameni pe care îi invidiam — împăratul Rusiei de pildă și sultanul Turciei! Erau chiar momente cînd îl invidiam pe papa de la Roma — pentru onoarea de care se bucură. Aș fi vrut să fiu și eu onorat la fel; însă deoarece nu era cu putință, nimic altceva mai prejos nu mă interesa și m-am hotărît să nu țintesc la onoruri. Cel mai modest gentleman poate întotdeauna să se onoreze pe sine, și din fericire eu *eram*, deși modest, un gentleman. Nu puteam să fac nimic în Italia — nu puteam nici măcar să fiu un patriot italian. Pentru asta ar fi fost nevoie să plec din țară; și o iubeam prea mult pentru ca s-o părăsesc, iar apoi eram în general prea mulțumit de ea, pentru a dori să se schimbe. Așa că am petrecut mulți ani aici, în conformitate cu acel plan liniștit de care spuneam. N-am fost de loc nefericit. Nu vreau să spun că nu m-a interesat nimic; dar lucrurile care m-au preocupat au fost precise — limitate. Evenimentele vieții mele au trecut complet neobservate de toți, în afară de mine: cumpăram cîte un crucifix vechi de argint la preț scăzut (n-am plătit niciodată mult, bineînțeles), sau descopeream, cum s-a întîmplat odată, o schiță de Coreggio, pe un tablou mîzgălit de un idiot inspirat.

Aceasta ar fi fost o prezentare cam seacă a vieții domnului Osmond, dacă Isabel ar fi crezut-o cu adevărat; dar imaginația ei o îmbogăți cu elementul uman, care era sigură că nu lipsise. Viața lui s-a întrepătruns cu alte vieți, mai mult

decît recunoştea el ; fireşte că nu se putea aştepta ca el să-i dezvăluie aceasta. Deocamdată se abţinu să mai provoace şi alte mărturisiri ; dacă i-ar fi dat să înţeleagă că nu-i spusese tetul, ar fi părut mai familiară şi mai puţin politicoasă decît dorea ea să fie — ar fi fost de fapt ceva de o vulgaritate izbitoare. Fără îndoială că îi spusese destul. Dar acum simţea îndemnul să-şi exprime admiraţia cuvenită pentru felul în care izbutise să-şi menţină independenţa.

— E o viaţă foarte plăcută, spuse ea, să renunţi la toate în afară de Correggio !

— O, în felul meu am reuşit să scot ceva bun din ea. Să nu vă imaginaţi că mă tînguiesc. Numai omul e de vină, dacă nu e fericit.

Aceasta era ceva foarte general ; Isabel rămase la o scară mai redusă.

— Aţi locuit aici, întotdeauna ?

— Nu, nu întotdeauna. Am trăit mult timp la Neapole şi mulţi ani la Roma. Dar aici sînt de vreme îndelungată. Poate va trebui totuşi să mă mut ; să fac altceva. Nu mai pot să mă gîndesc doar la mine. Fiica mea creşte şi e foarte posibil să nu ţină atît de mult la Correggio şi la crucifixe ca mine. Va trebui să fac cum e mai bine pentru Pansy.

— Da, să faceţi, spuse Isabel. E o fetiţă atît de scumpă.

— A, exclamă Gilbert Osmond frumos, e o mică sfîntă din paradis ! Ea e marea mea fericire.

Capitolul 25

ÎN TIMPUL CÎT AVU LOC ACEASTĂ convorbire destul de intimă (continuată încă şi după ce noi am încetat s-o urmărim), madame Merle şi doamna care o însoţea, spărgînd tăcerea ce se aşternuse o vreme, începură să schimbe păreri. Stăteau într-o atitudine de aşteptare neexprimată ; o atitudine ce se observa mai ales la contesa Gemini, care, avînd o fire mai nervoasă decît prietena ei, reuşea să practice cu mai puţin succes arta de a-şi masca nerăbdarea. Ce vor fi aşteptat aceste doamne, nu era tocmai clar şi poate că nici ele nu ştiau precis. Madame Merle aştepta ca Osmond s-o eli-

bereze din *tête à tête* pe tînăra lor prietenă, iar contesa aştepta, pentru că madame Merle făcea acelaşi lucru. Contesa, în timp ce aştepta, găsi că e tocmai timpul potrivit pentru una din drgălaşele ei răutăţi. Poate că dorea de cîteva minute s-o plaseze. Fratele ei merse cu Isabel pînă la capătul grădinii, şi pînă acolo ea îi urmări cu privirea.

— Draga mea, îi zise doamnei Merle, mă ierţi dacă n-o să te felicit !

— Foarte bucuros, căci habar n-am pentru ce ai face-o.

— Ai cumva un mic plan care crezi că ar fi nimerit ? Şi contesa arătă din cap spre perechea care se izolase.

Ochii doamnei Merle se îndreptară în aceeaşi direcţie ; apoi o privi senin pe vecina ei.

— Ştii că niciodată nu te înţeleg prea bine, zîmbi ea.

— Nimeni nu poate înţelege mai bine decît dumneata, atunci cînd vrei. Văd că acum *nu* vrei.

— Îmi spui lucruri pe care nu mi le spune nimeni, zise madame Merle, grav, dar fără ciudă.

— Adică, lucruri care nu-ţi plac ? Osmond nu-ţi spune uneori asemenea lucruri ?

— Ceea ce spune el are un sens.

— Da, uneori un sens otrăvit. Dacă vrei să zici că eu nu sînt atît de deşteaptă ca el, să nu crezi că sufăr din pricina acestei diferenţe. Dar ar fi mult mai bine să mă înţelegi.

— De ce ? întrebă madame Merle. Care vor fi urmările ?

— Dacă nu sînt de acord cu planul dumitale, ar trebui să ştii pentru ca să-ţi dai seama de primejdia intervenţiei mele.

Madame Merle păru gata să admită că era ceva în vorbele contesei ; dar peste o clipă zise calm :

— Mă crezi mai calculată decît sînt.

— N-am nimic împotriva calculelor dumitale ; doar împotriva calculelor greşite. Ceea ce ai făcut în cazul de faţă.

— Probabil că ai făcut şi dumneata calcule complicate pentru a descoperi acest lucru.

— Nu, n-am avut vreme. Am văzut-o pe fată doar acum, spuse contesa, iar convingerea aceasta mi-a venit aşa, deodată. Îmi place foarte mult domnişoara Archer.

— Şi mie, observă madame Merle.

— O arăţi într-un mod ciudat.

— I-am dat doar prilejul ca să te cunoască.

— Acesta, într-adevăr, ciripi contesa, este probabil cel mai bun lucru care putea să i se întîmple !

Madame Merle nu zise nimic un timp. Comportarea contesei era odioasă, era cu adevărat josnică ; dar aceasta era o poveste veche, şi cu ochii aţintiţi pe povîrnişul violet al muntelui Morello, se lăsă în voia gîndurilor.

— Dragă doamnă, zise ea în sfîrşit, te sfătuiesc să nu te agiţi. Problema la care te referi priveşte trei persoane cu o voinţă mai dîrză decît a dumitale.

— Trei persoane ? Dumneata şi Osmond, bineînţeles. Dar domnişoara Archer are şi ea o voinţă foarte dîrză ?

— Întocmai ca şi noi.

— A, prin urmare, spuse contesa radioasă, dacă o conving că este în interesul ei să vă reziste, va izbuti.

— Să ne reziste ? De ce te exprimi atît de brutal ? Nu este expusă la nici o constrîngere sau înşelătorie.

— Nu sînt sigură de asta. Dumneata şi Osmond sînteţi capabili de orice. Nu vreau să spun Osmond singur, sau dumneata singură. Dar împreună sînteţi periculoşi — ca o combinaţie chimică.

— Atunci ar fi mai bine să ne laşi în pace, zîmbi madame Merle.

— N-am de gînd să mă ating de voi — dar o să vorbesc cu fata.

— Draga mea Amy, murmură madame Merle, nu ştiu ce ţi-a intrat în cap.

— Mă interesează fata — asta mi-a intrat în cap. Îmi place.

Madame Merle şovăi un moment.

— Nu cred că dumneata îi placi.

Ochişorii sclipitori ai contesei se măriră, iar faţa îi încremeni într-o grimasă.

— A, dumneata eşti într-adevăr periculoasă — chiar şi singură !

— Dacă vrei să-i placi, nu-l vorbi pe fratele dumitale de rău în faţa ei, zise madame Merle.

— Doar nu pretinzi că s-a îndrăgostit de el după două întrevederi.

Madame Merle se uită o clipă la Isabel şi la stăpînul casei. Stătea rezemat de parapet, în faţa ei, cu braţele încrucişate ; şi se vedea clar că fata nu era absorbită numai de panorama

impersonală, deși o privea cu insistență. În timp ce madame Merle o urmărea din ochi, ea își coborî privirile; asculta, probabil, oarecum stînjenită, înfigîndu-și vîrful umbrelei în țărîna din cărare. Madame Merle se ridică din scaun:

— Ba da, așa cred! declară ea.

Valetul ponosit, pe care îl chemase Pansy — ar fi putut, așa cum era cu livreaua jerpelită și bizar ca tip, să apară din vreo schiță rătăcită a obiceiurilor de demult, zugrăvită de penelul unui Longhi sau Goya — veni cu o masă mică și o așeză pe iarbă, iar apoi plecă înapoi și aduse tava cu serviciul de ceai; după care dispăru din nou pentru a se întoarce cu niște scaune. Pansy urmări aceste pregătiri cu cel mai profund interes, stînd cu mîinile ei mici împreunate în față, peste rochia modestă; dar nu-și permise să dea ajutor. După ce masa a fost pusă, se apropie încetinel de mătușa ei.

— Credeți că tata s-ar supăra dacă aș face eu ceaiul?

Contesa se uită cu o privire critică, plină de înțeles, și nu-i răspunse la întrebare.

— Sărmana mea nepoată, zise ea, aceasta e cea mai bună rochie a ta?

— A, nu, răspunse Pansy, e doar o mică *toilette* pentru ocazii obișnuite.

— Cînd vin să te văd, e o ocazie obișnuită? — ca să nu mai vorbim de madame Merle și de domnișoara drăguță de colo.

Pansy reflectă o clipă, uitîndu-se grav de la una la cealaltă dintre persoanele amintite. Apoi fața i se lumină toată de zîmbet.

— Am o rochie drăguță, dar și aceea e foarte simplă. De ce să o etalez alături de veșmintele dumneavoastră frumoase?

— Pentru că e cea mai drăguță rochie a ta; pentru mine s-o porți întotdeauna pe cea mai frumoasă. Te rog s-o îmbraci data viitoare. Am impresia că nu ești îmbrăcată așa cum ar trebui.

Copila își netezi cu grijă rochia învechită.

— E o rochiță bună pentru ca să fac ceai — nu credeți? Nu credeți că tata mi-ar da voie?

— Îmi este imposibil să-ți spun, copila mea, spuse contesa. Pentru mine ideile tatălui tău sînt de nepătruns. Madame Merle le înțelege mai bine. Întreab-o pe dînsa.

Madame Merle zîmbi cu grația-i obișnuită.

— E o întrebare grea — să mă gîndesc. Cred că tatii i-ar plăcea să-şi vadă fetiţa harnică, făcîndu-i ceai. E o datorie a fiicei din casă — cînd creşte mare.

— Aşa mi se pare şi mie, madame Merle! exclamă Pansy. O să vedeţi ce bine pot să-l fac. O lingură pentru fiecare. Şi începu să trebăluiască la masă.

— Pentru mine două linguri, spuse contesa care, împreună cu madame Merle, o urmări din priviri cîteva clipe. Ascultă, Pansy, continuă ea apoi. Aş dori să ştiu ce părere ai de musafira ta.

— Nu e a mea — e a tatii, obiectă Pansy.

— Domnişoara Archer a venit să te vadă şi pe tine, spuse madame Merle.

— Sînt foarte încîntată. A fost foarte amabilă cu mine.

— Îţi place prin urmare? întrebă contesa.

— E încîntătoare — încîntătoare, repetă Pansy cu tonul ei cizelat de conversaţie. Îmi place întru totul.

— Dar tatii, crezi că-i place?

— Oh, contesă! murmură madame Merle, dorind să schimbe vorba. Du-te şi cheamă-i la ceai, zise copilei.

— O să vedeţi dacă n-o să le placă! declară Pansy; şi se depărtă ca să-i cheme pe cei doi care încă mai zăboveau în capătul terasei.

— În caz că domnişoara Archer îi va fi mamă, este desigur interesant de ştiut dacă fetiţa o place, spuse contesa.

— Dacă fratele dumitale se recăsătoreşte, n-o s-o facă de dragul lui Pansy, replică madame Merle. În curînd va împlini şaisprezece ani şi va avea nevoie mai degrabă de un soţ decît de o mamă vitregă.

— Tot dumneata vei face rost şi de soţ?

— Mă voi îngriji desigur ca să facă o partidă bună. Cred că şi dumneata vei face la fel.

— Eu una, nu! exclamă contesa. De ce chiar eu, dintre toate femeile, să pun atîta preţ pe un bărbat?

— Dumneata n-ai făcut o căsătorie fericită; de asta e vorba. Cînd spun soţ, mă gîndesc la unul bun.

— Nu există soţi buni. Osmond nu va fi.

Madame Merle închise ochii un moment.

— Acum eşti iritată; nu ştiu de ce, adăugă ea numaidecît. Nu cred că te-ai împotrivi căsătoriei nici a fratelui, nici a nepoatei dumitale, cînd le-ar veni vremea pentru asta; iar în

ceea ce o priveşte pe Pansy, am toată încrederea că într-o zi vom avea plăcerea să-i căutăm împreună un soţ. Numeroasele dumitale cunoştinţe ne vor fi de mare ajutor.

— Da, sînt iritată, răspunse contesa. Dumneata mă iriţi adesea. Calmul dumitale este fabulos. Eşti o femeie ciudată.

— Este mult mai bine să acţionăm întotdeauna împreună, continuă madame Merle.

— Vrei să mă ameninţi ? întrebă contesa ridicîndu-se.

Madame Merle clătină din cap, de parcă s-ar fi amuzat discret.

— Nu, într-adevăr, dumneata nu ai calmul meu !

Isabel şi domnul Osmond se apropiau agale şi Isabel o luă pe Pansy de mînă.

— Pretinzi că are s-o facă fericită ? întrebă contesa.

— Dacă ar fi s-o ia de soţie pe domnişoara Archer, cred că s-ar purta ca un gentleman.

Contesa se tot foia pe scaun.

— Vrei să spui la fel ca cei mai mulţi dintre gentlemeni ? Mare noroc pe capul ei, ce să-ţi spun ! Bineînţeles că Osmond este un gentleman ; nu e nevoie să-i aminteşti surorii lui despre asta. Dar îşi închipuie el că se poate căsători cu orice fată pe care şi-o alege ? Osmond este un gentleman desigur ; dar trebuie să spun că *niciodată*, nu, nu, niciodată nu i-am înţeles pretenţiile ! Pe ce s-or fi bazînd, habar n-am. Sînt sora lui ; s-ar presupune că ştiu. Dar cine este el, mă rog ? Ce a făcut în viaţă ? Dacă ar fi ceva deosebit de măreţ în originea lui — dacă ar fi plămădit dintr-un lut superior — cred că aş fi avut şi eu o idee, cît de cît, despre asta. Dacă familia noastră ar fi trăit în mare splendoare şi onoruri, fii sigură că m-aş fi folosit de ele ; ar fi fost tocmai pe gustul meu. Dar nu este nimic, nimic, nimic, din toate astea. Părinţii au fost oameni încîntători, desigur ; dar şi ai dumitale au fost, nu mă îndoiesc. În ziua de azi oricine este fermecător. Chiar şi eu sînt o persoană fermecătoare ; nu rîde, chiar aşa s-a spus. Cît despre Osmond, a părut întotdeauna să creadă că descinde din zei.

— Poţi să spui ce vrei, zise madame Merle care ascultase această vorbărie rapidă cu atenţie credem, deşi ochii îi rătăceau în altă parte şi deşi se îndeletnicea cu aranjarea nodurilor panglicii de la rochia ei. Dar voi, familia Osmond, sînteţi un neam ales — sîngele vostru se trage probabil dintr-un izvor foarte pur. Fratele dumitale, ca un om inteligent ce este,

are această convingere, chiar dacă îi lipsesc dovezile. Eşti modestă, dar şi dumneata eşti extrem de distinsă. Ce spui de nepoata dumitale ? Copila este ca o mică prinţesă. Cu toate acestea, adăugă madame Merle, lui Osmond nu-i va fi uşor s-o cîştige pe domnişoara Archer. Poate să încerce, totuşi.

— Sper că o să-l refuze. Aceasta îl va mai trezi puţin la realitate.

— Nu trebuie să uităm că el este unul dintre cei mai deştepţi oameni.

— Te-am mai auzit spunînd asta, dar încă n-am putut afla ce a făcut de fapt.

— Ce a făcut ? N-a făcut nimic din ce n-ar fi trebuit să facă. Şi apoi a ştiut să aştepte.

— Să aştepte banii domnişoarei Archer ? Cîţi are ?

— Nu la asta m-am referit, zise madame Merle. Domnişoara Archer are şaptezeci de mii de lire.

— Păcat că este atît de drăguţă, declară contesa. Dacă e vorba să fie sacrificată, orice fată e bună. Nu este nevoie să fie superioară.

— Dacă n-ar fi superioară, fratele dumitale nici nu s-ar uita la ea. Trebuie să aibă parte de ceea ce e mai desăvîrşit.

— Da, răspunse contesa în timp ce înaintară puţin ca să-i întîlnească pe ceilalţi, e greu să-l mulţumeşti. Asta mă face să tremur pentru fericirea ei !

Capitolul 26

GILBERT OSMOND VENI S-O VADA pe Isabel din nou ; adică veni la Palazzo Crescentini. Mai avea şi alţi prieteni acolo, iar faţă de doamna Touchett şi madame Merle se purta întotdeauna cu respectul cuvenit ; dar prima dintre aceste doamne băgă de seamă că în decurs de două săptămîni trecu pe acolo de cinci ori şi compară acest fapt cu altul de care nu-i fu greu să-şi amintească. Două vizite pe an constituiseră pînă atunci omagiul pe care i-l acorda doamnei Touchett şi aceasta nu observase ca el să-şi aleagă pentru a o vizita acele intervale care se repetau aproape periodic, cînd madame Merle se afla sub acoperişul ei. Nu venea pentru ma-

dame Merle ; ei doi erau prieteni vechi şi nu se deranja niciodată pentru ea. Pe Ralph nu-l simpatiza — aşa îi spusese Ralph — şi nu se putea presupune că domnul Osmond l-a îndrăgit, aşa deodată, pe fiul ei. Ralph era imperturbabil — avea un soi de urbanitate lejeră care îl înfăşura ca un palton prost făcut, dar de care nu se lepăda niciodată ; societatea domnului Osmond i se părea foarte plăcută şi era dispus oricînd să-l privească prin prisma ospitalităţii. Dar nu se măgulea cu gîndul că motivul acestor vizite era dorinţa de a repara o nedreptate din trecut ; el descifra situaţia mai clar. Isabel era atracţia şi, ce e drept, suficientă. Osmond era un critic, un studios al rafinamentului şi era natural ca o apariţie atît de rară să-i stîrnească interesul. De aceea cînd maică-sa îi spuse că nu mai putea fi nici o îndoială asupra gîndurilor domnului Osmond, Ralph îi răspunse că era de aceeaşi părere. Doamna Touchett găsise mai demult un loc pe lista ei sumară pentru acest domn, deşi se întreba oarecum vag prin ce artă sau proces — atît de negative şi de înţelepte cum erau — s-a impus pretutindeni cu succes. Deoarece n-a fost niciodată un musafir insistent, n-au existat ocazii să devină supărător şi ceea ce îl recomanda în ochii ei era impresia pe care o dădea că se putea lipsi de ea tot atît de bine cum putea şi ea să se lipsească de el — o calitate care, destul de ciudat, crea întotdeauna pentru ea un motiv de apropiere. Dar gîndul că Osmond îşi pusese în cap să se însoare cu nepoată-sa nu-i dădea nici o satisfacţie. Preferinţa Isabelei pentru o asemenea alianţă ar fi apărut aproape ca o perversitate morbidă. Doamna Touchett nu putea să uite că fata refuzase un *peer* englez ; şi faptul că o tînără domnişoară, pe care lordul Warburton n-a putut-o birui, să se mulţumească pînă la urmă cu un diletant american obscur, un văduv între două vîrste cu o copilă stranie după el şi cu un venit îndoielnic, acestea toate nu corespundeau de fel concepţiei pe care o avea doamna Touchett despre succes. Trebuie observat că ea privea problema matrimonială nu din punct de vedere sentimental, ci din cel raţional — un punct de vedere care s-a dovedit întotdeauna bun.

— Nădăjduiesc că n-o să facă prostia să-l asculte, îi zise fiului ei ; la care Ralph răspunse că ascultatul era una şi răspunsul Isabelei alta. Ştia că dăduse ascultare mai multor partide, cum ar fi spus tatăl lui, dar la rîndu-i se făcu şi ea ascultată ; şi se distra foarte bine gîndindu-se că după aceste cîteva

luni de cînd o cunoştea avea ocazia să zărească un nou pretendent la poarta ei. Isabel dorise să cunoască viaţa şi soarta îi făcea pe voie ; un şir de domni distinşi îngenunchind în faţa ei era tot ce putea fi mai bun. Ralph aştepta cu nerăbdare să-l vadă pe al patrulea, al cincilea, al zecelea asediator ; nu credea că se va opri la al treilea. Va ţine uşa întredeschisă şi va începe tratative ; numărul trei nu va fi lăsat cu siguranţă să intre. Ralph îşi exprimă părerea cam în felul acesta faţă de maică-sa, care îl privi de parcă ar fi dansat un jig. Spunea lucrurile cu atîta fantezie şi plasticitate, încît ar fi putut să i se adreseze tot atît de bine în alfabetul surdo-muţilor.

— Nu cred că te înţeleg, zise ea ; foloseşti prea multe figuri de stil ; n-am putut niciodată să pricep alegoriile. Cele două cuvinte din limbă pe care le respect cel mai mult sînt Da şi Nu. Dacă Isabel vrea să se mărite cu domnul Osmond, aşa va face, în ciuda tuturor comparaţiilor tale. Las-o să-şi găsească singură o comparaţie frumoasă pentru orice ar avea de gînd să întreprindă. Ştiu foarte puţine lucruri despre tînărul din America ; dar nu cred că se gîndeşte prea mult la el şi am impresia că el s-a săturat s-o mai aştepte. Nu există nimic pe lume care s-o împiedice să se mărite cu domnul Osmond, dacă îl priveşte într-un anumit fel. Foarte bine ; sînt absolut de acord că omul trebuie să facă aşa cum îi place. Dar ea găseşte plăcerea în lucruri atît de ciudate ; e în stare să se mărite cu domnul Osmond de dragul părerilor lui sau pentru autograful lui Michelangelo pe care îl are. Doreşte să fie dezinteresată ; de parcă ea ar fi singura persoană care se află în primejdia de a nu fi dezinteresată. Va fi *el* oare la fel de dezinteresat cînd o să-i cheltuiască banii ? Aceasta era ideea ei înainte de moartea tatălui tău şi de atunci încoace a dobîndit un farmec nou pentru ea. Ar trebui să se mărite cu cineva de care să fie şi ea sigură că e dezinteresat ; şi cea mai bună dovadă ar fi să aibă şi el avere.

— Mamă dragă, nu mi-e teamă, răspunse Ralph. Îşi rîde de noi toţi. O să-şi facă voia, bineînţeles ; dar în acelaşi timp nu va pregeta să studieze natura umană îndeaproape şi îşi va păstra libertatea. Ea a pornit într-o explorare şi nu cred că îşi va schimba direcţia de la început, la un semnal dat de Gilbert Osmond. Poate că şi-a încetinit viteza pentru o oră, dar nici nu vom fi prinşi de veste şi o va lua din nou la goană. Scuză o altă metaforă.

Doamna Touchett o scuză poate, dar după discuția aceasta nu se liniști atît de mult încît să nu-și exprime temerile și față de madame Merle.

— Dumneata care le știi pe toate, zise ea, trebuie s-o știi și pe asta : dacă acea creatură stranie face într-adevăr curte nepoatei mele.

— Gilbert Osmond ? Ochii limpezi ai doamnei Merle se făcură mari, și, atotștiutoare, exclamă :

— Doamne ferește, asta-i bună !

— Nu ți-a trecut prin minte ?

— Mă faci să mă simt netoată, dar îți mărturisesc că nu. Mă întreb dacă Isabelei i s-a năzărit așa ceva.

— A, acum o s-o întreb, spuse doamna Touchett.

Madame Merle reflectă.

— Nu-i vîrî ideea asta în cap. Domnul Osmond ar trebui întrebat.

— Eu nu pot, zise doamna Touchett. N-am chef să mă întrebe — cum ar putea foarte bine cu aerul acela al lui, dată fiind situația Isabelei — cu ce drept mă amestec.

— Îl voi întreba eu, declară vitează madame Merle.

— Dar cu ce drept — ar putea zice — te amesteci dumneata ?

— Tocmai pentru că n-am nici unul, îmi pot permite să-l întreb. Eu am atît de puțin dreptul să-l întreb, încît poate să scape cu un răspuns oarecare. Dar din felul cum va face aceasta, o să știu dacă e adevărat.

— Te rog să mă vestești și pe mine, zise doamna Touchett, despre rezultatele dibăciei dumitale. Dar dacă nu pot vorbi cu el, pot cel puțin să-i vorbesc Isabelei.

La auzul acestor vorbe, prietena ei dădu glas unei avertizări.

— N-o lua atît de repede. Nu-i aprinde imaginația.

— În viața mea n-am făcut nimic imaginației cuiva. Dar sînt absolut sigură că Isabel face — ei bine, ceva care nu este în genul *meu*.

— Nu, asta nu ți-ar conveni, remarcă madame Merle, fără semnul întrebării.

— De ce naiba să-mi convină ? Domnul Osmond nu are absolut nimic de oferit din punct de vedere material.

Madame Merle rămase din nou tăcută și, surîzînd gînditor, își înălța colțul stîng al gurii cu mai mult farmec ca de obicei.

— Să chibzuim. Gilbert Osmond nu este, desigur, primul venit. El e un om care, în condiţii favorabile, poate să facă o impresie excelentă. După cîte ştiu nu o dată a făcut impresie excelentă.

— Nu-mi vorbi mie de amorurile lui, în care n-a pus probabil nici pic de inimă ; nu mă interesează ! exclamă doamna Touchett. Tocmai ceea ce mi-ai spus e motivul pentru care aş dori să înceteze cu vizitele. După cîte ştiu n-are nimic pe lume în afară de zece, sau douăzeci de tablouri ale maeştrilor timpurii şi o fetiţă mai mult sau mai puţin rîzgîiată.

— Maeştrii timpurii valorează acum mulţi bani, zise madame Merle, iar fiica lui este o fiinţă foarte tînără, foarte nevinovată şi foarte inofensivă.

— Cu alte cuvinte este o puştoaică insipidă. Asta vrei să spui ? Neavînd avere nu poate spera să se mărite, după cum e obiceiul pe aici ; aşa încît Isabel va trebui să-i asigure sau întreţinerea sau zestrea.

— Probabil că Isabel nu va refuza să-i arate bunăvoinţă. Cred că o îndrăgeşte pe biata copilă.

— Un alt motiv, deci, ca domnul Osmond să stea acasă ! Căci altminteri peste o săptămînă nepoată-mea va ajunge la convingerea că misiunea ei în viaţă este de a dovedi că o mamă vitregă se poate sacrifica — şi că pentru a dovedi aceasta, trebuie ca în primul rînd să dea pildă.

— Ar fi o mamă vitregă încîntătoare, zîmbi madame Merle ; dar sînt întru totul de acord cu dumneata că ar face mai bine să nu se hotărască în pripă asupra misiunii. A-ţi schimba forma misiunii este aproape tot atît de greu ca şi cînd ai vrea să-ţi schimbi forma nasului : fiecare din ele se află acolo, în mijlocul feţei şi al caracterului — trebuie să începi prea de timpuriu. Dar voi cerceta şi îţi voi aduce la cunoştinţă ce am aflat.

Toate acestea se petreceau peste capul Isabelei ; ea nu bănuia că relaţiile ei cu domnul Osmond erau comentate. Madame Merle nu-i spusese nimic care s-o pună în gardă ; dar nu vorbea despre el mai cu tîlc decît despre alţi domni din Florenţa, autohtoni şi străini, care soseau acum în număr considerabil pentru a-şi prezenta omagiile mătuşii domnişoarei Archer. Isabel îl socotea interesant — ideea îi revenea mereu în minte ; îi plăcea să se gîndească la el în felul acesta. Luă cu ea o imagine, după vizita în vîrful dealului, care nu fu

întru nimic umbrită de cunoaşterea ulterioară a domnului Osmond şi care i se înfăţişa într-o deosebită armonie cu alte lucruri presupuse, sau închipuite, fantezii peste fantezii : imaginea unui om liniştit, inteligent, sensibil şi distins, păşind pe o terasă acoperită cu muşchi deasupra văii minunate a fluviului Arno, ţinînd de mînă o fetiţă a cărei natură limpede ca sunetul de clopot dădea un nou farmec copilăriei. Imaginea aceasta era lipsită de înflorituri, dar îi plăcea tonul ei potolit, şi atmosfera amurgului de vară care o învăluia. Îi vorbea despre acel gen de preocupare personală care o afecta pe ea cel mai mult ; de o selectare de obiecte, subiecte, contacte — cum le-ar fi putut zice ? — aparţinînd atît unei asociaţii rarefiate, cît şi uneia bogate ; despre o viaţă singuratică şi studioasă într-o ţară minunată ; despre o veche mîhnire care mai durea uneori şi astăzi ; despre un simţămînt al mîndriei, exagerat poate, dar care conţinea în el un element al nobleţei ; despre o preocupare pentru frumos şi perfecţiune atît de firească şi atît de elaborată în acelaşi timp, încît viaţa părea să se întindă pe dedesubtul şi în priveliştile dispuse în jur, cu şirul de scări, cu terasele şi fîntînile unei grădini italiene — ţinînd seama doar de locuri aride, împrospătate de roua naturală a unei paternităţi ciudate, pe jumătate temătoare, pe jumătate neputincioase. La Palazzo Crescentini comportamentul domnului Osmond rămase acelaşi ; era timid la început — vai, conştient de sine, fără îndoială ! şi se străduia din răsputeri (numai un ochi care îl înţelegea putea să observe) să-şi învingă acest neajuns ; strădanie care de obicei avea ca rezultat o conversaţie degajată, vioaie, foarte hotărîtă, oarecum agresivă şi întotdeauna foarte sugestivă. Conversaţia domnului Osmond nu suferea din pricina unei dorinţe aprige de a străluci ; Isabelei îi veni foarte uşor să creadă că o persoană ale cărei manifestări erau atît de convingătoare nu putea să fie decît sinceră — ca de pildă o apreciere evidentă şi binevoitoare faţă de orice s-ar fi spus în legătură cu părerea susţinută de el, mai ales cînd vorbea domnişoara Archer. Ceea ce îi plăcea şi mai mult era că în timp ce discuta astfel ca pentru divertisment, nu discuta, aşa cum îi auzise pe alţii, ca să producă „impresie". Îşi exprima ideile, ciudate cum păreau adesea, de parcă ar fi fost obişnuit cu ele, de parcă trăise în mijlocul lor ; măciulii, capete, mînere vechi şi lustruite, făcute dintr-un material preţios care puteau să fie montate, dacă era necesar la bastoane

noi — nici vorbă de nuiele smulse la nevoie din copacul comun, iar apoi fluturate prea cu eleganță. Într-o zi o aduse și pe fetița lui și Isabel fu bucuroasă s-o cunoască mai bine pe copilă, care în timp ce își oferea fruntea pentru a-i fi sărutată de fiecare membru al cercului, îi amintea foarte viu de o *ingénue* dintr-o piesă franțuzească. Isabel nu mai văzuse niciodată o persoană micuță de acest gen ; fetele din America erau cu totul diferite — altfel erau și cele din Anglia. Pansy era atît de formată și șlefuită pentru locșorul ei în lume și totuși ca imaginație, după cum se vedea, foarte nevinovată și copilăroasă. Ședea pe canapea lîngă Isabel ; purta o mică mantie de grenadină și una din perechile utile de mănuși pe care i le dăduse madame Merle — mănuși mici cenușii cu un singur nasture. Era ca o coală albă de hîrtie — ideala *jeune fille* din romanele străine. Isabel spera că o pagină atît de imaculată și de netedă va fi acoperită cu un text înălțător.

Veni și contesa Gemini s-o viziteze, dar contesa era cu totul altceva. Ea nu era în nici un caz o coală albă ; o mulțime de mîini scriseseră pe ea și doamna Touchett, care nu se simți de loc onorată de această vizită, declară că o serie de pete clare se puteau vedea pe suprafața ei. De fapt contesa deveni obiectul unei discuții între stăpîna casei și musafira de la Roma, în care madame Merle (care nu era atît de neroadă, încît să enerveze oamenii, fiind întotdeauna de acord cu ei), se prevală în mod destul de fericit de acea largă permisiune de a contrazice, pe care doamna Touchett o acorda cu libertatea cu care o practica. Doamna Touchett declară că e o neobrăzare din partea unei figuri atît de compromise să se prezinte la o asemenea oră din zi la ușa unei case, în care era atît de puțin stimată, după cum probabil de mult știa că este la Palazzo Crescentini. Isabel fusese informată despre aprecierea de care se bucura contesa sub acel acoperiș : sora domnului Osmond apărea ca o doamnă ce își aranjase atît de prost indecențele, încît acestea nici măcar nu mai formau împreună un tot separat — cel puțin atîta lucru se cerea în asemenea chestiuni — ci deveniseră fragmente plutitoare dintr-un renume devenit epavă, incomodînd circulația socială. O măritase maică-sa — o persoană cu mult simț organizatoric și cu o deosebită apreciere pentru titlurile străine, de care fiica, la drept vorbind, se lepădase probabil cu totul pînă la vremea aceea, — cu un nobil italian care poate găsise vreo scuză pentru încercările ei de a

înăbuşi conştiinţa unei injurii. Dar contesa se consolase în mod injurios şi lista scuzelor se pierdu în labirintul aventurilor ei. Doamna Touchett nu consimţi niciodată s-o primească, deşi pe vremuri contesa încercase să se apropie de ea. Florenţa nu era un oraş auster ; dar după cum zicea doamna Touchett, trebuia să spună şi ea o dată : „Pînă aici !"

Madame Merle o apără pe biata doamnă fără noroc cu multă însufleţire şi inteligenţă. Nu înţelegea de ce voia doamna Touchett să scoată ţap ispăşitor o femeie care de fapt nu făcuse nici un rău, care făcuse numai bine, însă pe o cale greşită. Trebuia desigur, să-ţi delimitezi societatea, trăgînd o linie la un moment dat, dar atunci trebuia s-o tragi drept ; marcajul tras cu creta, care o excludea pe contesa Gemini, era foarte strîmb. În cazul acesta ar fi fost mai bine ca doamna Touchett să-şi încuie casa de tot ; aceasta poate era cea mai bună procedură, în timpul cît stătea la Florenţa. Omul trebuia să fie drept, să nu facă discriminări arbitrare ; contesa fusese fără îndoială imprudentă, nu fusese atît de deşteaptă ca alte femei. Era o fiinţă bună, însă de loc deşteaptă ; dar de cînd era acesta un motiv de excludere din societatea bună ? De atîta vreme nu se mai auzise nimic despre ea şi nu putea să existe o dovadă mai bună că renunţase la rătăcirile ei, decît dorinţa de-a face parte din cercul doamnei Touchett. Isabel nu putu să contribuie cu nimic la această dispută interesantă, nici măcar cu o atenţie răbdătoare ; se mulţumi s-o primească prietenos pe nefericita doamnă care, cu toate defectele ei, avea cel puţin meritul de a fi sora domnului Osmond. Deoarece îi plăcea fratele, Isabel găsi nimerit să încerce să-i placă şi sora ; în ciuda lucrurilor care se complicau tot mai mult, era încă în stare să priceapă această înlănţuire elementară de idei. După ce o întîlnise pe contesă la vilă, nu rămase cu cele mai excelente impresii despre ea, dar era bucuroasă că se ivi ocazia de a repara accidentul. Doar nu spusese domnul Osmond că era o persoană respectabilă ? Din partea domnului Osmond o asemenea afirmaţie părea cam neşlefuită, dar madame Merle căută s-o cizeleze oarecum. Îi povesti Isabelei despre biata contesă mai multe lucruri decît îi spusese domnul Osmond şi îi relată şi istoria cu măritişul ei şi consecinţele acestuia. Contele făcea parte dintr-o străveche familie toscană, dar avea o avere atît de mică, încît fusese bucuros s-o accepte pe Amy Osmond în ciuda frumuseţii sale îndoielnice, care

totuși nu o împiedicase în aventurile ei, cu zestrea modestă pe care maică-sa putea să i-o ofere — o sumă aproximativ echivalentă cu aceea care constituise înainte partea fratelui din patrimoniul lor. De atunci însă contele Gemini moștenise bani, iar acum erau destul de înstăriți printre italieni, deși Amy era îngrozitor de cheltuitoare. Contele era o brută josnică; soția lui avea toate motivele să se poarte astfel. Nu aveau copii; pierduse trei la mai puțin de un an după ce se născuseră. Mama ei, care era plină de pretenții la cultură aleasă și publica poezii descriptive și coresponda cu săptămînalele engleze pe teme italienești, mama ei muri la trei ani după căsătoria contesei. Tatăl, pierdut în zorii cenușii ai situației lor din America, dar de care se spunea că fusese bogat și nesăbuit, muri mult mai de timpuriu. Acest lucru se putea observa la Gilbert Osmond, susținea madame Merle — se observase că fusese crescut de o femeie; deși, la drept vorbind, ai fi presupus că îl educase o femeie mult mai rezonabilă decît Corinna americană, cum îi plăcea doamnei Osmond să i se zică. După moartea soțului, își aduse copiii în Italia și doamna Touchett și-o amintea în anul care urmă sosirii ei. O considera îngrozitor de snoabă; dar aceasta era o inconsecvență în judecata doamnei Touchett căci ea, ca și doamna Osmond, aproba căsătoriile din interes. Contesa era foarte simpatică în societate și într-adevăr nu atît de zvînturată cum părea; tot ceea ce aveai de făcut era să respecți condiția simplă de a nu crede o vorbă din ce spunea. Madame Merle căutase întotdeauna să se împace cît mai bine cu ea, de dragul fratelui; el aprecia orice amabilitate față de Amy, căci (dacă e vorba să spunem adevărul) simțea că numele familiei lor era degradat din pricina ei. Firește că lui nu putea să-i placă stilul, stridența, egoismul ei, felul în care încălca decența și mai ales adevărul; îl călca foarte tare pe nervi, nu era genul *lui* de femeie. Care era genul lui de femeie? A, tocmai contrariul contesei, o femeie pentru care adevărul să fie, în mod obișnuit, sacru. Isabel n-ar fi putut spune de cîte ori îl profanase musafira ei în timp de o jumătate de oră: de fapt contesa îi dădu impresia unei sincerități prostești. Vorbise aproape exclusiv despre persoana ei; cît de mult i-ar plăcea s-o cunoască pe domnișoara Archer; cît de bucuroasă ar fi să aibă o prietenă adevărată; ce josnici erau oamenii din Florența; cît de mult s-a săturat de orașul acela; ce mult i-ar plăcea să locuiască altundeva — la Paris, Londra

sau Washington ; cum în Italia era imposibil să găseşti ceva frumos de purtat în afară de puţină dantelă veche ; ce scumpete era peste tot în lume ; ce viaţă de suferinţe şi privaţiuni dusese. Madame Merle ascultă cu interes cît timp Isabel îi relată acest episod, dar nu era nevoie să-l cunoască pentru a se simţi în afara oricărei nelinişti. Nu-i era teamă în general de contesă şi îşi permitea să fie aşa cum era cel mai bine — să nu pară înfricoşată.

Între timp Isabel avu o altă musafiră pe care nu era lucru atît de uşor, nici chiar din umbră, s-o domini. Henrietta Stackpole care părăsise Parisul după plecarea doamnei Touchett la San Remo îşi croise drum, cum zicea ea, în jos prin oraşele din nordul Italiei, şi ajunse pe malurile fluviului Arno, pe la mijlocul lunii mai. Madame Merle o măsură dintr-o privire, o examină din cap pînă în picioare şi, după un acces de disperare, se hotărî s-o suporte. De fapt luă hotărîrea să se distreze pe seama ei. Domnişoara Stackpole nu putea fi inhalată ca un trandafir, dar putea fi înşfăcată ca o urzică. În mîna doamnei Merle, Henrietta fu prefăcută cu blîndeţe în ceva cu totul neînsemnat şi Isabel îşi dădu seama că, prevăzînd această atitudine superioară din partea prietenei ei, îi apreciase inteligenţa pe drept. Sosirea Henriettei fusese anunţată de domnul Bantling, care venind de la Nisa în timp ce ea se afla la Veneţia şi aşteptîndu-se s-o găsească la Florenţa, unde tînăra domnişoară nu ajunsese încă, trecu pe la Palazzo Crescentini pentru a-şi exprima dezamăgirea. Henrietta sosi două zile mai tîrziu şi îi produse domnului Bantling o emoţie explicabilă în mare măsură prin faptul că n-o mai văzuse după episodul de la Versailles. Situaţia domnului Bantling fu privită sub aspectul ei comic, dar punctul acesta de vedere fu exprimat prin vorbe numai de Ralph Touchett care, retras în apartamentul lui, în timp ce Bantling fumă o ţigară acolo, ştie Domnul cît s-o fi distrat pe tema comică a aceleia care judeca totul şi a susţinătorului ei britanic. Dar acest domn nu-i luă gluma în nume de rău şi mărturisi cu toată sinceritatea că pentru el prietenia aceasta era o adevărată aventură intelectuală. Îi plăcea grozav domnişoara Stackpole ; după părerea lui, avea un excelent cap pe umeri şi găsea mare bucurie în compania unei femei care nu se gîndea tot timpul la ce se va spune despre faptele ei, faptele lor — şi făcuseră destule — şi cum vor apărea ele în ochii lumii ! Domnişoara Stackpole

nu se sinchisea niciodată de părerea lumii și dacă ei nu-i păsa, de ce mă rog să-i pese lui? Dar murea de curiozitate; voia să vadă dacă ei îi va *păsa* vreodată. El era gata să meargă cît de departe voia ea — de ce să depună el întîi armele?

Henrietta nici pomeneală să depună armele. Planurile i se împrospătară după ce părăsi Anglia și acum se bucura din plin de resursele ei copioase. Fusese într-adevăr obligată să-și sacrifice speranțele privitoare la viața interioară: problema socială pe continent era înțesată de dificultăți, mai multe chiar decît cele pe care le întîmpinase în Anglia. Dar pe continent exista viața exterioară, tangibilă, vizibilă la fiecare pas și mai ușor de preschimbat în roade literare, decît obiceiurile insularilor acelora opaci. În țările străine dacă te aflai afară din casă, după cum remarcă ea cu ingeniozitate, ți se părea că vezi fața tapetului; afară din casă în Anglia, ți se părea că îl vezi pe dos și astfel nu puteai să deslușești modelul. Trebuie să mărturisim cu o strîngere de inimă că Henrietta, pierzînd orice nădejde în privința laturii mai tainice, acordă acum o mare atenție vieții exterioare. O studiase timp de două luni la Veneția, din care oraș trimise ziarului *Interviewer* o relatare conștiincioasă despre gondole, despre Piazza, Podul suspinelor, porumbei și despre tînărul barcagiu care recita din Tasso. Ziarul *Interviewer* a fost poate dezamăgit, dar cel puțin Henrietta vedea Europa. Acum avea intenția să ajungă la Roma înainte de izbucnirea malariei — își închipuia, pesemne, că epidemia începea într-o zi fixă; și avînd acest plan, urma să petreacă doar cîteva zile la Florența. Domnul Bantling o va însoți la Roma și îi spuse Isabelei că, deoarece el mai fusese în acel oraș și fiind om de arme și pentru că primise o educație clasică — fusese la Eton unde nu se studiază decît latina și pe Whyte-Melville, zicea domnișoara Stackpole — va fi un companion extrem de util în cetatea Cezarilor. Așa stînd lucrurile, Ralph avu fericita idee de a-i propune Isabelei să pornească și ea sub escorta lui, într-un pelerinaj, la Roma. Dorea să petreacă acolo o parte din iarna viitoare — foarte bine; dar pînă atunci nu strica să cerceteze cîmpul. Mai erau zece zile din frumoasa lună mai — cea mai prețuită dintre toate de către un adevărat iubitor al Romei. Isabel va deveni o iubitoare a Romei; acest lucru se putea ști dinainte. Avea o însoțitoare de încredere, de același sex cu ea, a cărei societate, datorită faptului că atenția îi era atrasă de alte lucruri, nu va

fi probabil apăsătoare. Madame Merle va rămîne cu doamna Touchett ; plecase din Roma pe timpul verii şi nu era dispusă să se întoarcă. Se declară încîntată că putea rămîne în pace, la Florenţa ; îşi încuiase apartamentul şi-şi trimisese bucătăreasa acasă la Palestina. O îndemnă însă pe Isabel să accepte propunerea lui Ralph şi o asigură că o prezentare competentă a oraşului Roma nu era lucru de dispreţuit. Adevărul este că Isabel nu avu nevoie de îndemn şi grupul celor patru se pregăti de drum. Cu această ocazie doamna Touchett consimţi să se lipsească de o *duenna ;* am văzut că acum înclina să creadă că nepoata ei trebuia să se descurce singură. Înainte de a pleca, unul din gîndurile Isabelei a fost acela de a-l întîlni pe Gilbert Osmond şi de a-i împărtăşi intenţia ei.

— Aş dori să fiu şi eu la Roma cu dumneavoastră, remarcă el. Aş vrea să vă văd pe pămîntul acela minunat.

Isabel nu prea şovăi.

— Atunci, aţi putea să veniţi.

— Dar vor fi multe persoane în preajma dumneavoastră.

— A, fireşte că nu voi fi singură, recunoscu Isabel.

Osmond nu zise nimic o clipă.

— O să vă placă, spuse el apoi. Au cam distrus-o, dar o să rămîneţi totuşi în extaz.

— Trebuie să-mi displacă deoarece bătrîna şi draga de ea — ştiţi, o Niobe a Naţiunilor — a fost distrusă ? întrebă Isabel.

— Nu, nu cred. A fost atît de des distrusă, zîmbi el. Dacă ar fi să plec şi eu, ce să fac cu fetiţa ?

— N-o puteţi lăsa la vilă ?

— Nu cred că mi-ar plăcea — deşi avem o femeie în vîrstă foarte bună, care o îngrijeşte. Nu-mi pot permite să-i angajez o guvernantă.

— Luaţi-o şi pe ea, atunci, spuse Isabel repede.

Domnul Osmond păru grav.

— A fost la Roma toată iarna la mînăstire ; şi este prea tînără pentru a face călătorii de agrement.

— Nu vreţi s-o scoateţi în lume ? întrebă Isabel.

— Nu, eu cred că fetele tinere trebuie să trăiască retrase.

— Eu am fost crescută după alt sistem.

— Dumneavoastră ? A, la dumneavoastră a dat rezultate bune — dumneavoastră aţi fost excepţională.

— Nu văd de ce, spuse Isabel, care însă nu era tocmai sigură că în vorbele lui nu era un oarecare adevăr.

Domnul Osmond nu explică ; trecu simplu mai departe :

— Dacă aş şti că alăturîndu-se unei societăţi la Roma, ar începe să semene cu dumneavoastră, mîine aş duce-o acolo.

— Să n-o faceţi să semene cu mine, zise Isabel. Păstraţi-o aşa cum este.

— Aş putea s-o trimit la sora mea, observă domnul Osmond. Parcă voia să-i ceară sfatul ; părea că-i place să-şi discute problemele familiale cu domnişoara Archer.

— Da, aprobă Isabel : cred că asta n-ar face-o să semene cu mine !

După ce Isabel părăsi Florenţa, Gilbert Osmond o întîlni pe Madame Merle la contesa Gemini. Mai erau şi alţii prezenţi ; salonul contesei Gemini era de obicei plin şi se purta o discuţie generală, dar după un timp Osmond îşi părăsi locul şi se aşeză pe o otomană pe jumătate în spatele doamnei Merle, pe jumătate lîngă scaunul ei.

— Vrea să merg la Roma cu ea, zise el cu voce scăzută.

— Să mergi cu ea ?

— Să fiu şi eu la Roma cît timp va sta acolo. Ea mi-a propus.

— Adică tu ai propus şi ea a fost de acord.

— Bineînţeles că i-am deschis o posibilitate. Dar mă încurajează — mă încurajează foarte mult.

— Mă bucur — dar nu te declara victorios prea curînd. Bineînţeles că vei merge la Roma.

— Ah, spuse Osmond, ideea asta a ta pune omul în mişcare !

— Să nu-mi spui că nu-ţi convine — eşti foarte nerecunoscător. De mulţi ani n-ai avut o preocupare atît de interesantă.

— E frumos felul cum iei tu lucrurile, spuse Osmond. Ar trebui să fiu recunoscător pentru asta.

— Dar nu prea mult totuşi, răspunse madame Merle. Discuta cu surîsul ei obişnuit, lăsîndu-se pe spate în scaun şi privind prin cameră. Ai făcut o impresie foarte bună şi am văzut că şi cea pe care ţi-a lăsat-o ea e la fel. Doar n-ai venit la doamna Touchett de şapte ori ca să mă onorezi pe mine.

— Fata nu este dezagreabilă, recunoscu Osmond liniştit.
Madame Merle îşi aţinti privirile asupra lui o clipă, timp în care buzele i se strînseră cu o oarecare fermitate.
— Asta e tot ce poţi să spui despre fiinţa aceea aleasă ?
— Tot ? Dar nu e destul ? Despre cîţi m-ai auzit spunînd mai mult ?
Ea nu răspunse, dar continua să dăruiască societăţii conversaţia ei graţioasă.
— Eşti de nepătruns, murmură în sfîrşit. Mă înspăimîntă abisul în care o arunc.
El o luă aproape în glumă.
— Nu mai poţi da înapoi — ai mers prea departe.
— Foarte bine ; dar trebuie să faci singur restul.
— Voi face, zise Gilbert Osmond.
Madame Merle rămase tăcută, iar el îşi schimbă din nou locul ; dar cînd doamna se ridică să plece, îşi luă şi el rămas bun. Victoria doamnei Touchett o aştepta în curte şi după ce Osmond îşi ajută prietena să urce înăuntru, stătu o clipă, reţinînd-o.
— Eşti foarte indiscret, spuse madame Merle cam plictisită ; n-ar fi trebuit să pleci o dată cu mine.
Îşi scosese pălăria ; îşi trecu mîna peste frunte.
— Uit mereu ; m-am dezobişnuit.
— Eşti de nepătruns, repetă ea privind în sus la ferestrele casei, o clădire modernă, în partea nouă a oraşului.
El nu dădu nici o atenţie acestei observaţii şi îşi urmă gîndul :
— E într-adevăr fermecătoare. Aproape că n-am cunoscut o altă persoană atît de graţioasă.
— Mă bucur cînd te aud vorbind astfel. Cu cît îţi place mai mult, cu atît este mai bine pentru mine.
— Îmi place foarte mult. Este tocmai cum ai descris-o şi, pe lîngă asta, am impresia că e şi capabilă de mare devotament. Are un singur cusur.
— Care ?
— Prea multe idei.
— Te-am prevenit că e deşteaptă.
— Din fericire sînt foarte greşite, zise Osmond.
— De ce din fericire ?
— *Dame*, dacă trebuiesc sacrificate !

Madame Merle se înclină pe spate, privind drept în față ; apoi îi spuse ceva vizitiului. Dar prietenul ei o mai reținu o clipă.

— Dacă plec la Roma, ce să fac cu Pansy ?

— Voi merge s-o văd, zise madame Merle.

Capitolul 27

NU POT SĂ DESCRIU ÎN TOATĂ bogăția sa reacția tinerei noastre față de vraja adîncă a Romei și să-i analizez simțirea în timp ce pășea pe caldarîmul Forumului, sau să-i număr bătăile inimii, atunci cînd trecu pragul catedralei Sfîntul Petru. Este suficient să spunem că impresia ei a fost aceea pe care era firesc s-o aibă o persoană proaspătă și plină de ardoare ca ea. Istoria o pasionase întotdeauna și iată că acum istoria se reflecta în pietrele străzii și în atomii razelor de soare. Imaginația i se înflăcăra la auzul faptelor mărețe, și pretutindeni se săvîrșiseră fapte mărețe. Aceste lucruri o emoționau puternic, dar emoția ei rămînea lăuntrică. Prietenilor li se părea că vorbește mai puțin decît de obicei, iar Ralph Touchett cînd privea distrat și stingher deasupra capului ei, de fapt, o observa foarte concentrat. Se socotea foarte fericită ; îi venea chiar să creadă că acestea erau cele mai fericite ore pe care le va trăi vreodată. Simțămîntul formidabilului trecut al omenirii o copleșea, dar numaidecît prezentul îi dădea aripi ca să fluture în înaltul cerului. Mintea îi era atît de învălmășită, încît nici nu mai știa încotro s-o apuce și umbla cuprinsă de un extaz înăbușit al contemplației, văzînd adesea în lucrurile pe care le privea mai mult decît reprezentau ele de fapt, fără ca să observe însă multe dintre punctele enumerate în ghidul Murray. Roma, după cum spunea Ralph, se mărturisea momentului psihologic. Ceata turiștilor gălăgioși se depărtase și locurile solemne se cufundaseră din nou în solemnitatea lor. Cerul era o revărsare de albastru și stropii fîntînilor în nișele acoperite de mușchi își pierduseră răcoarea, iar muzica lor se auzea mai tare. În colțurile străzilor calde și luminoase pășeai pe mănunchiuri de flori. Prietenii noștri se duseră într-o

după-amiază — a treia zi de la venire — să privească cele mai recente excavări de la Forum, deoarece aceste lucrări erau de cîtva timp mult extinse. Coborîseră de pe strada modernă pînă la nivelul Căii sfinte, de-a lungul căreia pășiră cu o venerație care nu era de aceeași natură pentru fiecare dintre ei. Pe Henrietta Stackpole o izbi faptul că Roma antică fusese pavată foarte asemănător cu New Yorkul și găsi chiar o analogie între urmele adînci lăsate de carele de război în strada antică și zăngănitoarele șanțuri de fier care exprimau intensitatea vieții americane. Soarele asfințea, aerul era o ceață aurie și umbrele lungi ale coloanelor trunchiate și ale piedestalului inform se aplecau peste cîmpul ruinei. Henrietta se depărtă cu domnul Bantling fiind, după cum se vedea, încîntată să-l audă vorbind despre Iuliu Cezar ca de un „tip neobrăzat", iar Ralph adresă explicațiile pe care le cunoștea urechii atente a eroinei noastre. Unul dintre arheologii umili, care dădeau tîrcoale prin locul acela, își oferi serviciile celor doi veri și își repetă lecția cu o fluență care nu era cu nimic diminuată la sfîrșitul unui sezon de activitate. Se făceau săpături într-un colț îndepărtat al Forumului, iar el le propuse pe dată să meargă pînă acolo, dacă *signiori* voiau să vadă ceva interesant. Ideea îl atrase mai mult pe Ralph decît pe Isabel, care era ostenită de atîta umblat ; așa încît îl îndemnă pe vărul ei să-și satisfacă curiozitatea în timp ce ea va aștepta cu răbdare să se întoarcă. Ora și locul erau pe gustul ei — își dorea să rămînă pentru un timp singură. Ralph, prin urmare, se duse cu ghidul în timp ce Isabel se așeză pe o coloană prăbușită lîngă fundația Capitoliului. Ar fi vrut puțină solitudine, dar nu i-a fost dat să se bucure prea mult de ea. Deși o interesau cu ardoare relicvele știrbite ale trecutului roman, care erau răspîndite în jurul ei și în care eroziunea veacurilor lăsase totuși atît de mult din viața individuală, gîndurile ei, după ce se opriră o vreme asupra acestor lucruri, o luară razna, printr-o înlănțuire de asociații pe care pentru a o urmări ar fi nevoie de o anumită subtilitate, spre locuri și obiecte care conțineau o chemare mai activă. De la trecutul roman și pînă la viitorul Isabelei Archer era cale lungă, dar imaginația ei îl parcurse într-un singur zbor, iar acum se rotea încetișor deasupra cîmpului mai apropiat și mai bogat. Era atît de adîncită în gînduri, cu ochii aplecați asupra unui șir de lespezi crăpate, dar nedislocate ce acopereau terenul de la picioarele ei, încît nu auzi zgomotul pașilor care se

apropiau, pînă ce o umbră se proiectă în raza ei vizuală. Își ridică privirile și văzu un domn — un domn care nu era Ralph reîntors pentru a-i spune că excavările erau plicticoase. Acest personaj era la fel de surprins ca și ea; stătea în fața ei, descoperindu-și capul în fața surprinderii palide pe care i-o vedea pe chip.

— Lordul Warburton! exclamă Isabel în timp ce se ridică.

— Nici prin gînd nu mi-a trecut că erați aici. Am venit de după colțul acela și am dat de dumneavoastră.

Isabel privi în jur pentru a explica.

— Sînt singură acum, căci prietenii mei tocmai au plecat. Vărul meu s-a dus să se uite la lucrările de acolo.

— A, da; înțeleg. Și ochii lordului Warburton rătăciră vag în direcția indicată de ea. Acum stătea în fața ei neclintit; își recăpătă echilibrul și pare-se că dorea să arate acest lucru, deși cu multă blîndețe. N-aș vrea să vă deranjez, continuă, privind la coloana prăbușită. Mi se pare că sînteți ostenită.

— Da, sînt cam ostenită. Șovăi o clipă, apoi se așeză din nou. Dar să nu vă rețin eu pe dumneavoastră, adăugă ea.

— Nici gînd, sînt singur. N-am absolut nimic de făcut. Nu mi-a trecut prin minte că ați putea fi la Roma. Tocmai am sosit din Orient. Sînt numai în trecere.

— Ați făcut o călătorie lungă, spuse Isabel care aflase de la Ralph că lordul Warburton nu era în Anglia.

— Da, am plecat în străinătate pentru șase luni — curînd după ce v-am întîlnit ultima dată. Am fost în Turcia și Asia Mică; am venit mai deunăzi de la Atena. Reușea să nu pară stînjenit, dar nu se simțea totuși la largul lui și după ce o privi mai îndelung pe Isabel, reveni la ceea ce pentru el era esențial. Doriți să plec sau îmi dați voie să rămîn puțin?

Tînăra fată privea întreaga situație într-un mod uman.

— Nu doresc să plecați, lord Warburton; sînt foarte bucuroasă că vă văd.

— Mulțumesc. Pot să mă așez?

Coloana canelată pe care se așezase Isabel ar fi putut să ofere loc de odihnă pentru mai multe persoane și era loc destul și pentru un englez de viță nobilă. Acest specimen deosebit al unei clase superioare se așeză lîngă tînăra noastră domnișoară și în decurs de cinci minute îi puse mai multe întrebări mai degrabă la nimereală și, deoarece de cîteva ori se întîmplă să întrebe de două ori același lucru, probabil că nu urmărea

răspunsurile ; îi spuse apoi cîte ceva despre el, dar Isabelei, cu simţul ei feminin, mai calm, nu-i scăpă nimic. Repetă de mai multe ori că nu se aşteptase s-o întîlnească şi era clar că întîlnirea îl emoţionase într-o aşa măsură încît o pregătire prealabilă ar fi fost binevenită. Trecea brusc de la impunitatea lucrurilor la solemnitatea lor, de la faptul că erau încîntătoare la faptul că erau imposibile. Era splendid bronzat, chiar şi barba lui bogată primise un lustru la focul asiatic. Era îmbrăcat în veşmintele largi şi eterogene pe care călătorul englez în ţări străine le găseşte de obicei comode şi prin care îşi afirmă naţionalitatea ; şi cu ochii lui plăcuţi şi cu statornicia din privirile lor, cu pielea feţei bronzată, proaspătă sub călirea arşiţei, cu bărbăţia sa, cu felul său de a bagateliza totul, şi cu întreaga lui alură de gentleman şi de explorator era un asemenea reprezentant al neamului britanic, încît pe nici un meleag n-ar fi trebuit să fie renegat de către aceia care manifestau simpatie pentru naţia lui. Isabel observă toate aceste trăsături şi îi părea bine că lordul Warburton îi plăcuse întotdeauna. Îşi păstrase evident, în ciuda loviturilor primite, toate meritele — însuşiri aparţinînd, cum s-ar zice, de esenţa caselor mari şi respectabile, asemănătoare celor mai intime garnituri şi ornamente ale lor, nesupuse unor mutaţii banale, ci schimbîndu-se doar o dată cu o prăbuşire generală. Discutară probleme ivite în mod firesc; moartea unchiului ei, starea sănătăţii lui Ralph, felul cum şi-a petrecut Isabel iarna, vizita ei la Roma, întoarcerea ei la Florenţa, planurile pe care le avea pentru vară, hotelul în care locuia : apoi despre peripeţiile, drumurile, intenţiile, impresiile şi domiciliul actual al lordului Warburton. În cele din urmă se aşternu o tăcere care spunea mult mai mult decît spuseseră fiecare din ei, aşa încît aproape că nici nu mai era nevoie de vorbele lui.

— V-am scris de mai multe ori.

— Mi-aţi scris ? N-am primit nici o scrisoare de la dumneavoastră.

— Nu le-am trimis. Le-am ars.

— A, rîse Isabel, mai bine că aţi făcut dumneavoastră acest lucru, decît să le fi ars eu !

— Mă gîndeam că n-o să vă intereseze scrisorile mele, continuă el cu o simplitate care o emoţionă. Mi s-a părut că la urma urmelor nu aveam nici un drept să vă deranjez.

— Mi-ar fi părut foarte bine să am veşti de la dumneavoastră. Ştiţi cît am sperat să... să... dar se opri ; gîndul ei ar fi sunat atît de plat.

— Ştiu ce vreţi să spuneţi. Aţi sperat că vom rămîne întotdeauna prieteni buni. Această formulă, în felul cum o rosti lordul Warburton, sună într-adevăr plat ; dar el dorea s-o facă să pară astfel.

Ea nu putu să spună decît :

— Vă rog să nu mai vorbiţi despre asta ; cuvinte ce nu îmbunătăţiră cu nimic impresia dinainte.

— Consolarea aceasta e foarte mică ! exclamă lordul Warburton cu patimă.

— N-am pretenţia să vă consolez, spuse fata, care, cum şedea nemişcată, îşi azvîrli capul pe spate cu un fel de triumf lăuntric la gîndul răspunsului care îl satisfăcuse atît de puţin cu şase luni în urmă. El era atrăgător, era puternic, era curtenitor ; nu exista un altul ca el. Dar răspunsul ei rămînea acelaşi.

— E foarte bine că nu încercaţi să mă consolaţi ; nu v-ar sta în putere, îl auzi, în exaltarea ei ciudată, spunînd.

— Speram să ne întîlnim din nou, deoarece nu-mi era teamă că veţi încerca să-mi creaţi simţămîntul că v-am făcut vreun rău. Dar cînd vorbiţi astfel durerea e mai mare decît bucuria. După care se ridică cu un pic de maiestate voită, căutîndu-şi din ochi prietenii.

— Nu vreau să vă creez această impresie ; bineînţeles că nici nu pot spune asta. Vreau doar să ştiţi cîteva lucruri — ca să mă explic oarecum. N-o să mai revin la acest subiect. Sentimentele mele de anul trecut au fost foarte puternice ; nu puteam uita. Am încercat — cu toată energia, sistematic. Am încercat să îndrăgesc pe altcineva. Vă spun toate astea pentru că aş vrea să ştiţi că mi-am făcut datoria. N-am izbutit. Din aceleaşi motive am plecat în străinătate — cît mai departe posibil. Se spune că drumeţia îţi abate gîndurile, dar ale mele nu s-au abătut. M-am gîndit la dumneavoastră necontenit de cînd v-am văzut ultima dată. Sînt exact acelaşi. Vă iubesc tot atît de mult şi tot ceea ce v-am spus atunci este şi acum adevărat. În momentul acesta în care vă vorbesc simt din nou, spre marea mea nenorocire, *vraja* dumneavoastră de neînvins. Asta e — altceva nu mai pot spune. Nu vreau totuşi să insist ; ascultaţi-mă doar o clipă. Pot să vă mai spun că acum cîteva

minute cînd v-am întîlnit, fără să am cea mai mică bănuială că v-aş putea vedea, tocmai îmi doream, pe cuvîntul meu, să ştiu unde vă aflaţi. Îşi recăpătase stăpînirea de sine şi în timp ce vorbea îşi reveni cu totul. Era ca şi cum s-ar fi adresat unui consiliu restrîns, rostind clar şi pe îndelete o declaraţie importantă, ajutat de cîte o privire îndreptată din cînd în cînd asupra unor notiţe aşternute pe o hîrtie ascunsă în pălăria pe care nu şi-o pusese din nou pe cap. Iar consiliul fără îndoială că ar fi găsit problema pe deplin lămurită.

— M-am gîndit adesea la dumneavoastră, lord Warburton, răspunse Isabel. Fiţi sigur că mă voi gîndi întotdeauna. Şi mai adăugă pe un ton prin care încercă să-şi menţină bunăvoinţa, dar să-şi ascundă înţelesul gîndului. Nu facem nici un rău cu asta.

Merseră mai departe împreună şi ea nu întîrzie să se intereseze de surorile lui şi îl rugă să le spună că întrebase de ele. El nu mai făcu nici o aluzie la problema lor, ci se cufundă din nou în ape mai puţin adînci şi mai line. Dar voia să ştie cînd va pleca ea din Roma şi, aflînd cît va mai sta, se declară bucuros că mai rămăsese încă atîta vreme pînă atunci.

— De ce spuneţi asta dacă sînteţi doar în trecere ? se interesă Isabel oarecum îngrijorată.

— A, cînd am spus că sînt în trecere nu mă gîndeam să tratez Roma, de parcă ar fi Clapham Junction. A fi în trecere prin Roma, înseamnă a te opri o săptămînă sau două.

— Spuneţi drept că vreţi să staţi atît cît stau şi eu !

Cu zîmbetul lui emoţionat păru o clipă că-i pătrunde gîndurile.

— Asta n-o să vă placă. Vă e teamă că o să mă vedeţi prea des.

— N-are importanţă ce-mi place. Fireşte că nu pot pretinde să părăsiţi acest oraş încîntător din pricina mea. Dar mărturisesc că mi-e teamă de dumneavoastră.

— Vă e teamă că încep iar ? Promit să fiu foarte atent.

Încetiniră pasul treptat pînă ce s-au aflat unul în faţa celuilalt.

— Bietul lord Warburton ! spuse ea cu o compătimire menită să-i mîngîie pe amîndoi.

— Bietul lord Warburton, într-adevăr ! Dar o să fiu atent de acum înainte.

— Poate că sînteţi nefericit, dar să nu mă faceţi şi pe *mine* nefericită. Asta nu permit.

— Dacă aş şti că vă pot face nefericită, cred că aş încerca. La auzul acestor vorbe, Isabel i-o luă înainte, iar el o urmă. N-am să vă mai spun nici o vorbă care să vă supere.

— Foarte bine. Pentru că, altfel, se va sfîrşi cu prietenia noastră.

— Poate că într-o zi — după o vreme — o să-mi daţi voie.

— Să vă dau voie să mă faceţi nefericită ?

El ezită.

— Să vă spun din nou. Dar se înfrînă. Mă voi stăpîni. Mă voi stăpîni întotdeauna.

Ralph Touchett a fost însoţit la excavări de domnişoara Stackpole şi de companionul ei şi toţi trei ieşeau acum dintre mormanele de pămînt şi piatră strînse în jurul deschiderii, apărînd în faţa Isabelei şi a lordului Warburton. Bietul Ralph îi făcu semn de la distanţă prietenului său, cu bucuria atenuată însă de uimire, iar Henrietta exclamă cu voce ascuţită :

— Doamne, uite-l pe lordul acela !

Ralph şi vecinul lui englez se salutară cu austeritatea ce îi caracterizează pe vecinii din Anglia cînd se salută după o lungă despărţire, iar domnişoara Stackpole îşi aţinti privirea ei largă, intelectuală asupra călătorului bronzat. În situaţia aceea critică, se află şi Henrietta întrebă foarte curînd :

— Presupun că nu vă amintiţi de mine, domnule.

— Îmi amintesc foarte bine de dumneavoastră, spuse lordul Warburton. V-am rugat să-mi faceţi o vizită şi n-aţi venit.

— Nu merg peste tot unde sînt chemată, răspunse domnişoara Stackpole glacial.

— A, bine, n-o să vă mai invit, rîse stăpînul de la Lockleigh.

— Dacă mă invitaţi, voi veni ; aşa că nu cumva să uitaţi !

Lordul Warburton, cu toată veselia lui, părea, sigur, că nu va uita. Domnul Bantling stătuse deoparte fără a pretinde să fie recunoscut, dar acum avu ocazia să-l salute înclinînd din cap, pe domnia-sa, care îi răspunse cu un prietenos :

— O, eşti pe aici Bantling ? şi cu o strîngere de mînă.

— Ei, spuse Henrietta, nu ştiam că îl cunoşti !

— Presupun că nu poţi cunoaşte toţi oamenii pe care îi cunosc eu, replică Bantling glumeţ.

— Credeam că atunci cînd un englez cunoaşte un lord, o spune întotdeauna.

— A, mi se pare că lui Bantling îi era ruşine cu mine, rîse lordul Warburton din nou. Isabel se bucură de tonul acesta, scoase un mic suspin de uşurare în timp ce o luară spre casă.

Ziua următoare era duminică ; dimineaţa şi-o petrecu scriind două scrisori lungi — una surorii ei Lily, cealaltă doamnei Merle ; dar în nici una din aceste epistole nu aminti că un pretendent refuzat o ameninţase cu o nouă cerere. Duminica după-amiază toţi romanii buni (şi cei mai buni romani sînt deseori barbarii nordici), merg la vecernie la catedrala Sfîntul Petru ; şi prietenii noştri s-au înţeles să meargă cu trăsura pînă la celebra biserică. După prînz, înainte cu o oră de sosirea trăsurii, lordul Warburton se prezentă la Hôtel de Paris şi făcu o vizită celor două domnişoare, căci Ralph Touchett şi domnul Bantling plecaseră împreună în oraş. Vizitatorul pare-se că dorea să-i dea Isabelei o dovadă că îşi ţinea promisiunea pe care i-o făcuse în seara precedentă ; era discret şi franc în acelaşi timp — nici măcar stăruitor prin tăcere, sau cît de puţin încordat. Astfel îi arătă ce bun prieten putea să fie. Vorbi despre călătoriile lui, despre Persia, despre Turcia şi cînd domnişoara Stackpole îl întrebă dacă „merita“ pentru ea să viziteze acele ţări, o asigură că ele ofereau un cîmp larg pentru spiritele feminine întreprinzătoare. Isabel îl aprecie, dar se întreba ce urmărea, ce se aştepta să cîştige, chiar dovedind nota superioară a sincerităţii sale. Dacă îşi închipuia că o s-o înduioşeze arătîndu-i ce băiat de treabă e, putea să nu se mai ostenească. Cunoştea nota superiorităţii lui în toate privinţele şi nu mai era nevoie de nimic care s-o lumineze asupra acestui fapt. În afară de aceasta, prezenţa lui la Roma îi dădea impresia unei complicaţii de genul penibil — îi plăceau atîta complicaţiile de genul potrivit. Totuşi la sfîrşitul vizitei sale, cînd îi spuse că şi el va fi la catedrala Sfîntul Petru şi că o va căuta pe ea şi pe prietenii ei, fu obligată să-i răspundă că putea să vină dacă dorea.

În biserică, în timp ce păşea pe pardoseala din mozaic, el fu prima persoană care îi ieşi în cale. Isabel nu făcea parte din turiştii superiori care sînt „dezamăgiţi“ de catedrala Sfîntul Petru şi o găsesc mai mică decît îi este faima ; din momentul cînd trecu pe sub imensa perdea de piele pe care o urneşti

greu şi cu răsunet la intrare, de cînd se află pentru prima dată sub cupola arcuită prelung şi zări lumina burniţînd în aerul încărcat de tămîie şi de reflexele marmurii şi aurăriilor, ale mozaicului şi bronzului, concepţia ei despre măreţie se înălţă şi se înălţă ameţitor. Din acel moment îşi luă avînturi nemărginite. Privea şi se minuna ca un copil, sau ca o ţărancă, preamărind în tăcere sublimul ce sălăşluia în acel lăcaş. Lordul Warburton mergea alături de ea şi îi vorbea de Sfînta Sofia de la Constantinopol ; fetei îi era teamă că va sfîrşi prin a-i atrage atenţia asupra comportamentului său exemplar. Serviciul nu începuse încă, dar la catedrala Sfîntul Petru sînt multe de văzut şi deoarece există ceva aproape profan în vastitatea acelei biserici ce pare să fie destinată atît pentru exerciţii fizice cît şi spirituale, diversele figuri şi grupuri, credincioşi şi spectatori de toate felurile, pot să-şi urmeze diversele lor intenţii fără conflict şi fără a stîrni indignare. In acea splendidă imensitate nesocotinţa individuală răzbate doar cîteva clipe. Dar Isabel şi prietenii ei nu se făcură vinovaţi de nici una ; căci deşi Henrietta găsi de cuviinţă să declare cu toată sinceritatea că de pe urma comparaţiei cu cupola Capitoliului din Washington, cupola lui Michelangelo avea de suferit, ea adresă acest protest mai ales urechilor domnului Bantling şi îl rezervă în forma lui mai pronunţată coloanelor ziarului *Interviewer.* Isabel făcu înconjurul bisericii cu domnia-sa şi apropiindu-se de cor, în stînga intrării, vocile cîntăreţilor papii ajunseră pînă la ei, peste capetele marelui număr de oameni îngrămădiţi în afara uşilor. Se opriră puţin la marginea acestei mulţimi compuse în egală măsură din locuitori ai Romei şi străini curioşi şi, în timp ce rămaseră acolo, concertul sfînt continua. Ralph, împreună cu Henrietta şi domnul Bantling erau probabil înăuntru, iar Isabel, privind în direcţia aceea, dincolo de grupul des din faţa ei, văzu lumina după-amiezii, argintată de nori de tămîie care păreau să se amestece cu splendida psalmodie, cernută prin firidele sculptate ale ferestrelor înalte. După o vreme corul încetă şi atunci lordul Warburton se arătă dispus să plece mai departe cu ea. Isabel nu putea decît să-l însoţească ; dar se pomeni numaidecît faţă în faţă cu Gilbert Osmond, care stătuse pesemne la o mică depărtare în urmă. Acum venea spre ei cu toate formulele de etichetă pe care se părea că le înmulţise cu această ocazie pentru a corespunde locului

— Va să zică v-ați hotărît să veniți ? zise Isabel, întinzîndu-i mîna.

— Da, am sosit noaptea trecută și am trecut în după-amiaza aceasta pe la hotelul unde locuiți. Mi s-a spus că ați venit aici și vă căutam.

— Ceilalți sînt înăuntru, se hotărî ea să zică.

— Nu pentru ceilalți am venit, răspunse Osmond prompt.

Isabel se uită în altă parte ; lordul Warburton îi urmărea din ochi ; probabil auzise. Deodată fata își aminti că Gilbert Osmond îi spunea exact aceleași vorbe pe care i le spusese lordul Warburton în dimineața cînd venise la Gardencourt pentru ca s-o ceară în căsătorie. Cuvintele domnului Osmond o făcură să se îmbujoreze, iar această amintire nu-i risipi de loc roșeața din obraji. Căută să-și ascundă tulburarea, rostind numele fiecăruia dintre ei în timp ce făcea prezentările, dar din fericire în acest moment apăru domnul Bantling din partea unde era corul, croindu-și drum prin mulțime cu vitejie britanică, urmat de domnișoara Stackpole și de Ralph Touchett. Spun din fericire, dar aceasta ar putea fi numai o impresie superficială ; căci apariția domnului de la Florența nu i se păru lui Ralph Touchett motiv de bucurie. Dar nu șovăi să se arate politicos și remarcă pe dată Isabelei cu amabilitatea cuvenită că în curînd toți prietenii pe care îi avea vor fi în jurul ei. Domnișoara Stackpole îl întîlnise pe domnul Osmond la Florența și găsise deja prilejul să-i spună Isabelei că nu i se părea mai breaz decît ceilalți admiratori ai ei — decît domnul Touchett și lordul Warburton și chiar decît micul domn Rosier de la Paris.

— Nu știu ce e cu tine, avusese bunătatea să remarce, dar tu ca fată drăguță ce ești, atragi într-adevăr cele mai năstrușnice figuri. Domnul Goodwood este singurul pe care îl respect și el e tocmai acela pe care tu nu-l apreciezi.

— Ce părere aveți de Sfîntul Petru ? o întrebă în vremea asta domnul Osmond pe tînăra noastră domnișoară.

— E o catedrală foarte mare și strălucitoare, se mulțumi ea să răspundă.

— E prea mare ; te face să te simți ca un atom.

— Nu acesta este simțămîntul pe care trebuie să-l ai în cele mai mărețe temple ale omenirii ? întrebă, oarecum încîntată de fraza ei.

— Cred că acesta e simţămîntul pe care trebuie să-l ai pretutindeni, cînd într-adevăr nu eşti nimic. Dar în biserică îmi este tot atît de neplăcut să-l am, ca în orice alt loc.

— Ar trebui fără îndoială, să fii papă ! exclamă Isabel, amintindu-şi de ceva la care el se referise cînd erau la Florenţa.

— A, asta mi-ar fi plăcut ! zise Gilbert Osmond.

Între timp lordul Warburton se depărtă împreună cu Ralph Touchett.

— Cine e tipul care discută cu domnişoara Archer ? întrebă domnia-sa.

— Se numeşte Gilbert Osmond — locuieşte la Florenţa, spuse Ralph.

— Şi ce este în afară de asta ?

— Absolut nimic. A, da, e american, dar asta o uiţi uşor — e atît de puţin reprezentativ.

— O cunoaşte de mult pe domnişoara Archer ?

— De trei sau patru săptămîni.

— Îl place ?

— Încearcă acum să afle.

— Şi va reuşi oare ?

— Să afle ? întrebă Ralph.

— Va reuşi să-l placă ?

— Vrei să spui, îl va accepta oare ?

— Da, spuse lordul Warburton după o clipă ; cred că la acest lucru îngrozitor mă gîndeam.

— Probabil că nu, dacă e lăsată în pace, răspunse Ralph.

Domnia-sa privi în gol o clipă, dar pricepu.

— Adică să stăm liniştiţi ?

— Să tăcem chitic. Şi cum va vrea norocul ! adăugă Ralph.

— Şi dacă îl acceptă ?

— Şi dacă nu-l acceptă ?

Lord Warburton reflectă în tăcere, dar zise iar :

— E grozav de deştept ?

— Grozav, spuse Ralph.

Prietenul său stătu pe gînduri.

— Şi ce altceva ?

— Ce doreşti mai mult ? mormăi Ralph.

— Ce doreşte ea mai mult, vrei să zici.

Ralph îl luă de braţ ca să-l întoarcă ; trebuiau să se întîlnească cu ceilalţi.

— Nu doreşte nimic din ceea ce noi putem să-i oferim.
— A, sigur, dacă nu te vrea pe Tine — ! spuse domnia-sa cu îngăduinţă, în timp ce se îndepărtau.

Capitolul 28

ÎN ZIUA URMĂTOARE, SEARA, LORDUL Warburton se duse din nou să-şi vadă prietenii la hotel şi, ajungînd acolo, află că plecaseră la operă. Merse cu trăsura pînă la operă, cu intenţia de a le face o vizită în lojă, în maniera degajată a italianului ; după ce intră — era un teatru de mîna a doua — privi prin sala mare, fără ornamente şi prost luminată. Tocmai se terminase un act şi putea să caute în voie. După ce scrută cu privirea două sau trei rînduri de loji zări într-una din cele mai mari o domnişoară pe care o recunoscu uşor. Domnişoara Archer stătea cu faţa spre scenă, fiind în parte acoperită de perdeaua lojii ; iar lîngă ea, rezemat de speteaza scaunului, era domnul Gilbert Osmond. Se părea că erau singuri în lojă şi lordul Warburton bănuia că cei care îi însoţeau profitară de pauză pentru a ieşi în foaierul mai răcoros. Rămase o vreme cu ochii aţintiţi asupra acelei perechi interesante ; se întreba dacă era cazul să meargă şi să le tulbure armonia. În cele din urmă socoti că Isabel îl zărise şi atunci se hotărî să meargă. Nu trebuia să existe nici o reţinere vizibilă. Tocmai se îndrepta în sus pe scări, cînd îl întîlni pe Ralph care cobora agale cu pălăria aplecată pe o ureche în semn de plictiseală şi cu mîinile în buzunare ca de obicei.

— Te-am văzut jos înainte cu o clipă şi tocmai coboram spre tine. Mă simt singur şi am nevoie de societate. Astfel îl salută Ralph.

— Ai o companie foarte bună, dar ai părăsit-o.

— Verişoară-mea, vrei să zici ? A, are un musafir şi nu mă vrea pe mine. Iar domnişoara Stackpole şi Bantling au ieşit la cofetărie ca să ia o îngheţată — domnişoarei Stackpole îi place la nebunie îngheţata. Nici *ei*, cred, că nu mă vor. Opera e foarte slabă : femeile arată ca nişte spălătorese şi cîntă ca nişte păuni. Nu sînt de loc în apele mele.

— Ar fi mai bine să pleci acasă, spuse lordul Warburton cu toată sinceritatea.

— Și să-mi las domnișoara în acest loc trist? A, nu, trebuie s-o veghez.

— Are o mulțime de prieteni, se pare.

— Da, tocmai de aceea trebuie să supraveghez, zise Ralph, pe același ton de melancolie prefăcută.

— Dacă nu te vrea pe tine, probabil că nici pe mine nu mă vrea.

— Nu, cu tine e altceva. Du-te în lojă și stai acolo cît timp eu mă plimb pe aici.

Lordul Warburton se duse în lojă, unde Isabel îl primi ca pe un prieten atît de vechi și inofensiv, încît se întrebă nelămurit oare ce provincie mai anexa acum vremelnic. Se salută cu domnul Osmond, pe care îl cunoscuse cu o zi înainte și care, după ce el intră în lojă, stătu deoparte binevoitor și tăcut de parcă ar fi vrut să nege orice competență a sa în problemele care s-ar fi discutat. Acest al doilea vizitator al ei avu impresia că domnișoara Archer, în condiții de operă, avea o deosebită strălucire, ba era chiar ușor exaltată; dar deoarece Isabel era întotdeauna o ființă plină de însuflețire, zglobie și cu privirea ageră, poate că se înșela. Discuția cu el dovedea prezență de spirit; amabilitatea și-o exprima cu atîta chibzuială și iscusință ca pentru a-i arăta că este cu desăvîrșire stăpînă pe sine. Bietul lord Warburton avea momente de zăpăceală. Îl descurajase în modul cel mai lămurit posibil; atunci ce rost aveau aceste șiretlicuri și drăgălășenii și mai ales tonul acela parcă de consolare — de pregătire? Cînd i se adresa vocea ei avea mlădieri mieroase, dar de ce îl amăgea tocmai pe el? Ceilalți se întoarseră; spectacolul slab cu opera binecunoscută și banală începu din nou. Loja fiind mare, era loc și pentru lordul Warburton dacă voia să șadă mai la spate și în întuneric. Rămase pentru o jumătate de ceas în timp ce domnul Osmond stătea în față, imediat în spatele Isabelei, aplecat înainte, cu coatele pe genunchi. Lordul Warburton nu auzea nimic și din colțul lui întunecat nu vedea decît profilul clar al acestei tinere domnișoare, ce se deslușea în lumina obscură a sălii. În pauza următoare nu se mișcă nici unul din ei. Domnul Osmond discuta cu Isabel, iar lordul Warburton rămase în colțul lui. Dar nu stătu mult; se ridică și le zise noapte bună domnișoarelor. Isabel nu spuse nimic pentru a-l

reține, dar asta nu-l împiedică să se simtă din nou zăpăcit. De ce ținea atîta să-i scoată în evidență una din trăsăturile lui — tocmai o slăbiciune — cînd nu voia să știe de o alta care era pozitivă ? Îi era necaz pe zăpăceala lui, iar apoi fu mînios pentru că era mînios. Muzica lui Verdi îi adusese foarte puțină mîngîiere și, părăsind teatrul, plecă spre casă, fără să știe încotro mergea, pe străzile întortocheate ale Romei sub cerul cărora se petrecură nenorociri și mai mari decît ale lui.

— Care este calitatea acestui domn ? o întrebă Osmond pe Isabel după ce el se retrase.

— Ireproșabilă — nu-ți dai seama ?

— Stăpînește cam jumătate din Anglia ; aceasta e calitatea lui ; observă Henrietta. Și mai spun că e o țară liberă !

— A, e mare proprietar ? Fericit om ! zise Gilbert Osmond.

— Numești asta fericire — stăpînirea unor sărmane ființe umane ? țipă domnișoara Stackpole. Își stăpînește arendașii și are mii și sute. E plăcut să posezi ceva, dar mie îmi sînt suficiente obiectele neînsuflețite. Nu țiu să am în stăpînire creaturi omenești, minți și conștiințe.

— Mie mi se pare că și dumneata stăpînești o ființă omenească sau două, sugeră domnul Bantling hazliu. Mă întreb dacă lordul Warburton poruncește arendașilor săi așa cum îmi poruncești dumneata mie.

— Lordul Warburton este un mare radical, spuse Isabel. Are idei foarte avansate.

— Are ziduri de piatră foarte avansate. Parcul lui e înconjurat de un gard gigantic de fier, pe o distanță cam de treizeci de mile, îl informă Henrietta pe domnul Osmond. Mi-ar plăcea să-l văd discutînd cu cîțiva dintre radicalii noștri de la Boston.

— Ei nu sînt de acord cu gardurile de fier ? întrebă domnul Bantling.

— Numai dacă închid înăuntrul lor pe netrebnicii de conservatori. Dar cu *dumneavoastră* am întotdeauna impresia că vorbesc peste o împrejmuire cu un șir de cioburi frumos aranjate deasupra.

— Îl cunoașteți bine pe reformatorul nereformat ? continuă Osmond s-o întrebe pe Isabel.

— Destul de bine pentru cît mă interesează.

— Și cît de mult vă interesează ?

— Ei bine, îmi place să mă gîndesc la el cu plăcere.

— A-ți plăcea să te gîndești cu plăcere — păi asta înseamnă pasiune ! zise Osmond.

— Nu, reflectă ea — lasă asta pentru a-ți plăcea să-ți displacă.

— Vreți să provocați în mine o pasiune pentru *el*, atunci ? rîse Osmond.

Isabel nu zise nimic o clipă, dar apoi răspunse acestei întrebări neserioase cu o gravitate disproporționată.

— Nu, domnule Osmond. Nu cred că aș îndrăzni vreodată să te provoc. În orice caz, lordul Warburton, adăugă ea mai ușurel, este un om foarte drăguț.

— Foarte înzestrat ca intelect ? întrebă prietenul ei.

— Excelent înzestrat, și tot atît de bun cum arată.

— Tot atît de bun pe cît e de arătos, vreți să spuneți ? Arată foarte bine. Ce noroc extraordinar ! — să fii un mare magnat englez, să fii deștept, să mai fii și frumos pe deasupra și culmea, să te bucuri și de înalta dumneavoastră favoare ! Acesta e omul pe care l-aș putea invidia.

Isabel reflectă cu atenție la ceea ce spusese.

— Am impresia că dumneata invidiezi întotdeauna pe cîte cineva. Ieri îl invidiai pe papă ; astăzi pe bietul lord Warburton.

— Invidia mea nu este periculoasă ; n-ar face rău nici unei muște. Nu doresc să distrug oamenii — doresc numai să *fiu* în locul lor. Vedeți că m-ar distruge numai pe mine.

— Ai vrea să fii în locul papii ? spuse Isabel.

— Mi-aș dori din suflet numai că ar fi trebuit să mă dedic acestei aspirații mai de timpuriu. Dar de ce, reveni Osmond, îi spuneți prietenului dumneavoastră „bietul" ?

— Femeilor — cînd sînt foarte, foarte bune — le este uneori milă de bărbați, după ce i-a îndurerat ; acesta e felul mărinimos în care își manifestă ele bunătatea, spuse Ralph care interveni pentru prima dată în discuție, cu un cinism atît de subtil, încît părea că o spune cu totul nevinovat.

— Dar, mă rog, l-am îndurerat eu pe lordul Warburton ? întrebă Isabel ridicînd din sprîncene de parcă așa ceva nici prin minte nu i-ar fi trecut.

— Așa i-a trebuit ! spuse Henrietta, în timp ce cortina se ridica pentru scena de balet.

Isabel nu-și mai văzu timp de douăzeci și patru de ore victima, dar a doua zi după ce fusese la operă, îl întîlni în galeria de la Capitoliu, stînd în fața statuii Gladiatorului pe

moarte, punctul de atracție al colecției. Tînăra fată venise cu prietenii ei, printre care nu lipsea nici de data aceasta Gilbert Osmond și după ce urcară scările au intrat în prima și cea mai frumoasă sală. Lordul Warburton i se adresă cu destulă voiciune, dar peste o clipă îi spuse că pleacă din galerie.

— Și plec și din Roma, adăugă el. Trebuie să vă zic la revedere. Isabelei, destul de inconsecventă, îi părea acum rău că pleacă. Pesemne nu-i mai era teamă că își va reînnoi cererea în căsătorie ; se gîndea la altceva. Tocmai voia să-și exprime regretul, dar se înfrînă și îi dori pur și simplu călătorie plăcută : ceea ce îl făcu s-o privească cam înnourat.

— Mi-e teamă că o să mă considerați foarte „volatil". Mai deunăzi v-am spus că voiam atît de mult să rămîn.

— A, nu ; se putea foarte ușor să vă schimbați hotărîrea.

— Tocmai asta am și făcut.

— *Bon voyage*, atunci.

— De-abia așteptați să scăpați de mine, spuse domnia-sa foarte posomorît.

— Nici gînd. Dar detest despărțirile.

— Nu vă pasă ce fac, zise el jalnic.

Isabel îl privi un moment.

— Ah, spuse ea, nu vă țineți promisiunea !

Lordul Warburton se înroși la față ca un băiețandru de cincisprezece ani.

— Dacă nu mi-o țin este pentru că nu pot ; și de aceea plec.

— La revedere, atunci.

— La revedere. Mai zăbovi, totuși. Cînd vă revăd ?

Isabel ezită dar, deodată, de parcă ar fi avut o inspirație fericită :

— Într-o bună zi după ce veți fi căsătorit.

— Asta n-o să fie niciodată. Sau, în orice caz, după ce vă veți căsători dumneavoastră.

— Și așa e bine, zîmbi ea.

— Da, exact. La revedere.

Dădură mîna, după care o lăsă singură în minunata încăpere, printre marmurile antice și lucitoare. Isabel se așeză în centrul cercului pe care îl formau aceste prezențe, privindu-le vag, îndreptîndu-și ochii asupra fețelor lor frumoase și împietrite, ascultîndu-le parcă tăcerea eternă. Este imposibil, cel puțin la Roma, să privești mult timp un grup mare de sculpturi grecești, fără să simți înrîurirea nobilei lor liniști,

şi care parcă, după închiderea unei porţi înalte în vederea acestei ceremonii, aşterne lin asupra spiritului mantia mare şi albă a păcii. Spun mai ales la Roma pentru că atmosfera acestui oraş este un mediu excelent pentru asemenea impresii. Cu ele se îmbină şi strălucirea de aur a soarelui, iar liniştea adîncă á trecutului, atît de vie încă, deşi azi nu mai e decît un pustiu presărat cu nume, pare să azvîrle o vrajă solemnă asupra lor. Storurile de la ferestrele Capitoliului erau parţial trase şi o umbră clară, caldă se odihnea pe figurile statuilor, dîndu-le o expresie de o mai blîndă umanitate. Isabel stătu acolo îndelungă vreme sub vraja graţiei lor înmărmurite, întrebîndu-se la ce fapte din trecut priveau ochii lor absenţi şi cum ar suna auzului nostru glasul străin al buzelor lor. Pereţii sălii de culoare roşu-închis le scotea în evidenţă ; pardoseala de marmură le reflecta frumuseţea. Isabel mai fusese înainte să le vadă, dar acum simţea din nou aceeaşi încîntare dublată de plăcerea de a se afla singură. În cele din urmă atenţia îi slăbi, atrasă de un curent mai adînc al vieţii. Un turist oarecare intră, se opri şi se uită la Gladiatorul pe moarte, iar apoi ieşi pe cealaltă uşă, scîrţîind pe pardoseala lucie. După o jumătate de oră Gilbert Osmond reapăru înaintea celorlalţi. Păşi încet spre ea, cu mîinile la spate şi cu obişnuitul lui zîmbet întrebător, care însă nu era tocmai plin de farmec.

— Sînt mirat că vă găsesc singură. Credeam că sînteţi în compania cuiva.

— Sînt — şi încă în cea mai bună companie. Privi la *Antinous şi faunul.*

— Societatea lor vi se pare mai plăcută decît aceea a unui pair englez ?

— A, pairul meu englez m-a părăsit de cîtva timp. Se ridică vorbindu-i înadins puţin cam sec.

Domnul Osmond sesiză tonul ei şi acest fapt îl făcu să se intereseze curios :

— Mi se pare că e adevărat ce am auzit mai serile trecute : sînteţi cam crudă cu nobilul acela.

Isabel privi o clipă Gladiatorul înfrînt.

— Nu este adevărat. Sînt scrupulos de binevoitoare faţă de el.

— Tocmai asta voiam să spun ! răspunse Gilbert Osmond, cu o atît de fericită veselie, încît gluma lui se cerea lămurită. Ştim că îl caracteriza o pasiune pentru lucruri originale şi ra-

rităţi, pentru superioritate şi desăvîrşire ; iar acum, după ce îl văzuse pe lordul Warburton, pe care îl considera un excelent exemplu al neamului şi rangului său, i se părea şi mai ispititoare ideea de-a face curte unei tinere domnişoare care, respingînd o mînă atît de nobilă, se calificase pentru a figura în colecţia lui de obiecte alese. Gilbert Osmond avea o înaltă apreciere faţă de această aristocraţie ; nu atît pentru distincţia ei, pe care o socotea uşor de depăşit, cît pentru realitatea ei solidă. Nu-şi iertase niciodată steaua pentru faptul că nu-i hărăzise să fie duce englez şi de aceea era în stare să preţuiască atitudinea neaşteptată a Isabelei. I se părea foarte nimerit ca femeia pe care s-ar putea s-o ia în căsătorie să fi săvîrşit o faptă de acest gen.

Capitolul 29

ÎN DISCUŢIA PE CARE O AVU CU excelentul său prieten, Ralph Touchett, după cum ştim, fusese destul de rezervat în privinţa meritelor personale ale lui Gilbert Osmond ; dar Ralph Touchett ar fi putut să se simtă zgîrcit în aprecieri, judecînd după comportamentul acelui domn în restul şederii sale la Roma. Osmond îşi petrecea o parte din zi împreună cu Isabel şi societatea ei şi le făcu în cele din urmă impresia celui mai excelent companion. Cine n-ar fi văzut că dispunea şi de tact şi de vervă ? — acesta fiind tocmai motivul pentru care Ralph îi reproşa de mult lui Osmond o anume sociabilitate superficială. Chiar şi vărul răutăcios al Isabelei era nevoit să admită că în momentele acelea el era un prieten încîntător. Buna lui dispoziţie era imperturbabilă, ştiinţa gestului celui mai potrivit, găsirea cuvîntului celui mai potrivit erau la fel de oportune ca şi focul de ţigară pe care ţi-l oferea prieteneşte. Era limpede că se distra — se distra atît cît poate un om care este întotdeauna aşa de puţin surprins, şi asta îl făcea aproape de admirat. Nu că ar fi fost în mare vervă — în concertul delectării, el nu atingea toba cea mare, nici măcar cu o ciocănitură , nu putea să sufere tonul înalt şi strident, sau ceea ce el numea trăncăneli fără noimă. Socotea că dom-

nişoara Archer era uneori prea repezită. Era păcat că avea defectul acesta, pentru că altminteri n-ar fi avut într-adevăr nici unul ; pentru el caracterul acestei domnişoare ar fi fost neted ca fildeşul pe care îl simţi în palmă. Dar dacă el nu se manifesta zgomotos, era pe de altă parte profund şi, în aceste zile de sfîrşit de mai, cunoscu o mulţumire lăuntrică ce se însoţea cu hoinăreli domoale pe sub pinii de la Villa Borghese, printre dulcile floricele de cîmp şi marmurele acoperite cu muşchi. Totul îl bucura ; niciodată nu-l bucuraseră atîtea lucruri deodată. Impresii vechi, delectări vechi, toate renăşteau ; într-o seară după ce ajunse la hanul unde locuia, scrise un mic sonet pe care îl intitulă *Roma revizitată*. O zi sau două mai tîrziu arătă Isabelei aceste versuri corecte şi măiestrite, explicîndu-i că era un obicei italian să-ţi sărbătoreşti evenimentele vieţii, aducînd slavă muzei.

Plăcerile şi le savura în general singur ; era prea des — ar fi recunoscut aceasta — şi prea dureros conştient de strîmbătate şi urîciune ; roua binefăcătoare a unei fericiri imaginabile se pogora prea arareori asupra spiritului său. Dar acum era fericit — poate mai fericit decît oricînd, iar această stare avea un temei serios. Era pur şi simplu simţămîntul succesului — cea mai plăcută emoţie a sufletului omenesc. Osmond avusese întotdeauna puţină parte de el ; în această privinţă suprasaturaţia îl indispunea, după cum ştia foarte bine şi şi-o spunea adesea în sinea lui. „A, nu, n-am fost răsfăţat ; cu siguranţă n-am fost răsfăţat, obişnuia să-şi zică. Dacă o să izbîndesc înainte de a muri, voi fi cîştigat trudnic izbînda". Era prea înclinat să creadă că acest dar putea fi „cîştigat" doar rîvnind la el în taină. Totuşi viaţa nu-i fusese cu desăvîrşire lipsită de succes ; cîte unui spectator ar fi putut să-i dea impresia că se odihnea pe oarecari lauri. Dar izbînzile lui erau, unele din ele acum, prea vechi ; altele fuseseră prea uşoare. Aceasta era mai puţin anevoioasă decît s-ar fi crezut, dar fusese uşoară — mai bine-zis rapidă — numai pentru că el făcuse un efort cu totul excepţional, un efort mai mare decît s-ar fi crezut capabil să depună. Dorinţa de a avea ceva care să-i dea în vileag „aptitudinile" — să i le dea în vileag într-un fel sau altul — fusese visul tinereţii sale ; dar, cu trecerea anilor, condiţiile care însoţeau orice manifestare vizibilă a excepţionalului i se păreau din ce în ce mai vulgare şi detestabile, ca şi cum ai da pe gît halbe de bere pentru a-ţi face reclamă cît

poţi să „rezişti". Dacă un tablou anonim expus într-un muzeu ar fi fost conştient şi atent, ar fi cunoscut această plăcere deosebită de a fi în cele din urmă şi pe neaşteptate identificat — ca aparţinînd unui mare maestru — printr-o trăsătură stilistică superioară şi neobservată. Fata descoperi cu puţin ajutor tocmai „stilul" lui ; iar acum, pe lîngă faptul că ea însăşi se bucura de el, îl va face cunoscut lumii întregi, fără ca el să se ostenească cîtuşi de puţin. Ea va face aceasta *pentru* el şi astfel ştia că nu aşteptase în zadar.

Cu puţin timp înainte de data plecării, Isabel primi de la doamna Touchett o telegramă care suna astfel : „Părăsesc Florenţa 4 iunie. Merg la Bellaggio şi te iau cu mine dacă n-ai alte planuri. Dar nu pot aştepta dacă mai hoinăreşti prin Roma." Hoinăreala prin Roma era foarte plăcută, dar Isabel avea alte planuri şi o anunţă pe mătuşă-sa că va pleca imediat ca s-o întîlnească. Îl înştiinţă şi pe Gilbert Osmond, iar el îi răspunse că deoarece petrecuse multe veri şi ierni în Italia, dorea să mai pribegească puţin în umbra răcoroasă a catedralei Sfîntul Petru. Se va întoarce la Florenţa numai peste zece zile şi între timp ea va pleca spre Bellaggio. Poate vor trece luni pînă cînd o va revedea. Această convorbire avu loc în salonul mare şi ornamental, pe care prietenii noştri îl închiriaseră la hotel ; era seară tîrziu şi a doua zi Ralph urma s-o însoţească pe verişoara lui la Florenţa. Osmond o găsi singură ; domnişoara Stackpole se împrietenise cu o familie foarte simpatică de americani, care locuia la etajul al patrulea şi urcase scara interminabilă pentru a le face o vizită. Henrietta se împrietenea în călătorii cu foarte multă uşurinţă şi reuşise să-şi formeze în trenuri unele relaţii pe care le socotea foarte preţioase. Ralph se pregătea de călătorie, iar Isabel şedea singură înconjurată de un noian de tapiserie galbenă. Scaunele şi canapelele erau portocalii. Pereţii şi ferestrele erau drapate în roşu închis şi auriu. Oglinzile şi tablourile aveau rame mari sclipitoare ; tavanul, pictat cu muze dezvelite şi heruvimi, era adînc boltit. Pentru Osmond încăperea era supărător de urîtă ; culorile false şi strălucirea ieftină erau ca vorbele vulgare şi mincinoase de fanfaron. Isabel luase în mînă un volum de Ampère pe care i-l dăduse Ralph, cînd sosiră la Roma ; dar deşi avea cartea în poală, ţinînd distrată degetul la locul unde rămăsese cu cititul, nu era nerăbdătoare să-şi continue lectura. O lampă acoperită cu un abajur roz din hîrtie satinată

ardea pe masă lîngă ea, răspîndind în jur o lumină bizară de un trandafiriu pal.

— Îmi spuneţi că vă veţi întoarce ; dar cine ştie? spuse Gilbert Osmond. Cred că mai degrabă o să porniţi în călătoria aceea în jurul lumii. Nu aveţi nici o obligaţie să vă întoarceţi ; puteţi face întocmai cum vă place ; puteţi să colindaţi prin spaţiu.

— Dar Italia e şi ea o parte din spaţiu, răspunse Isabel. Pot să poposesc şi aici, în drumul meu.

— În drumul dumneavoastră în jurul lumii ? Nu, să nu faceţi asta. Să nu ne puneţi în paranteză — acordaţi-ne şi nouă un capitol separat. Nu vreau să vă văd în timpul călătoriilor. Mai bine să vă văd cînd se vor sfîrşi. Aş vrea să vă văd după ce-o să vă săturaţi de drumeţie şi veţi fi ostenită. Peste o clipă Osmond mai adăugă : Vă prefer în situaţia aceea.

Isabel, cu ochii plecaţi, răsfoia filele domnului Ampère.

— Iei lucrurile în bătaie de joc, fără a avea aerul că o faci, deşi cred că nu fără intenţie. Nu pui nici un preţ pe călătoriile mele — le socoteşti caraghioase.

— De unde aţi dedus asta ?

Isabel continuă pe acelaşi ton, frecînd marginea cărţii cu un coupe-papier.

— Îmi vezi ignoranţa, gafele, felul cum pribegesc de parcă lumea ar fi a mea, pur şi simplu pentru că — pentru că mi s-a dat posibilitatea să călătoresc. Dumneata crezi că unei femei nu-i şade bine. Ţi se pare ceva îndrăzneţ şi neelegant.

— Cred că e frumos, zise Osmond. Îmi cunoaşteţi părerile — v-am întreţinut destul de mult cu ele. Nu vă amintiţi cînd spuneam că omul trebuie să facă din viaţa sa o operă de artă ? La început păreaţi cam uimită ; iar apoi v-am spus că aveam impresia că tocmai acest lucru încercaţi să faceţi din viaţa dumneavoastră.

Isabel ridică privirile de pe carte.

— Ceea ce dispreţuieşti cel mai mult pe lume este arta proastă, arta stupidă.

— Se poate. Dar a dumneavoastră mi se pare foarte limpede şi foarte bună.

— Dacă la iarnă m-aş duce în Japonia, aţi rîde de mine, continuă ea.

Osmond zîmbi — un zîmbet subtil, dar nu rîse, căci tonul discuţiei lor nu era hazliu. De fapt Isabel era solemnă ; Osmond o mai văzuse astfel.

— Aveţi o imaginaţie care uluieşte !

— Tocmai asta spun şi eu. O asemenea idee ţi se pare absurdă.

— Ce n-aş da să pot merge în Japonia : este una din ţările pe care doresc cel mai mult să le văd. Nu vă vine să credeţi — cu preferinţa mea pentru obiecte vechi emailate ?

— Eu n-am o preferinţă pentru obiecte vechi emailate care să-mi dea o justificare, spuse Isabel.

— Dumneavoastră aveţi o justificare mai bună — mijloacele de a călători. Greşiţi cu desăvîrşire cînd susţineţi că rîd de dumneavoastră. Nu ştiu cum vă trece prin minte una ca asta.

— N-ar fi mare lucru dacă ai socoti că e ridicol ca eu să am posibilităţi de călătorie, în timp ce dumneata nu le ai ; căci dumneata le ştii pe toate, iar eu nu ştiu nimic.

— Cu atît mai mult trebuie să călătoriţi şi să învăţaţi, zîmbi Osmond. În afară de asta, nu e adevărat că eu le ştiu pe toate, adăugă el, de parcă această problemă trebuia lămurită.

Pe Isabel n-o surprinse ciudăţenia tonului său grav ; se gîndea că cel mai plăcut episod al vieţii ei — în acest fel îi plăcea să califice puţinele zile petrecute la Roma, pe care, visătoare, ar fi putut-o asemăna cu figura unei mici prinţese dintr-o epocă a veşmintelor somptuoase, drapată într-o mantie de gală şi trăgînd o trenă care pentru a fi ţinută era nevoie de paji şi istorici — că această fericire se apropie de sfîrşit. Că interesul stîrnit pentru Roma se datora în cea mai mare parte domnului Osmond — era o reflexie cu care nu-şi bătea capul acum ; era un fapt pe care îl apreciase pînă atunci din plin. Dar îşi zicea că dacă se va întîmpla să nu se mai întîlnească niciodată, poate că, la urma urmelor, era bine şi aşa. Întîmplările fericite nu se repetă şi aventura ei îşi schimbase aspectul, era ca o insulă romantică, acum privită dinspre mare şi de unde, după ce se înfruptase din struguri purpurii, Isabel pornea din nou la drum cît timp briza era prielnică. S-ar fi putut ca întorcîndu-se în Italia să i se pară altcumva — acest om care îi plăcea aşa cum era atunci ; mai bine să nu mai vină decît să înfrunte riscul. Dar dacă nu va mai veni, era păcat că acest capitol s-a închis ; simţi un moment o săgetare prin

inimă și îi veni să plîngă ; din pricina acestei senzații nu putea rosti nici o vorbă, iar Gilbert Osmond stătea și el tăcut ; o privea.

— Duceți-vă pretutindeni, spuse el în sfîrșit cu o voce joasă și blîndă ; faceți totul ; luați totul de la viață. Fiți fericită — fiți triumfătoare.

— Ce înseamnă triumfător ?

— Ei bine, să faci ceea ce îți place.

— Atunci mie mi se pare că a triumfa înseamnă a da greș ! A face toate lucrurile deșarte care îți plac este adesea foarte plicticos.

— Exact, spuse Osmond cu istețimea lui calmă. După cum ziceam înainte, veți fi ostenită într-o zi. Se opri o clipă, iar apoi continuă : Nu știu dacă n-ar fi bine să aștept pînă atunci pentru ceea ce vreau să vă spun.

— A, neștiind despre ce este vorba, nu te pot sfătui. Dar cînd sînt obosită, sînt îngrozitoare, adăugă Isabel trecînd la altă idee.

— Nu cred. Uneori sînteți supărată — asta o pot crede, deși nu v-am văzut niciodată astfel. Dar sînt sigur că nu sînteți niciodată „furioasă".

— Nici cînd îmi pierd cumpătul ?

— Nu-l pierdeți — îl găsiți, și asta trebuie să fie frumos. Osmond vorbea cu ardoare nobilă. Trebuie să fie interesant să vezi asemenea clipe.

— De l-aș putea găsi acum ! exclamă Isabel nervoasă.

— Nu mi-e teamă ; mi-aș încrucișa brațele și v-aș admira. Vorbesc foarte serios. Se aplecă în față cu mîinile pe genunchi ; își lăsă privirile în pămînt pentru cîteva clipe. Ceea ce vreau să vă spun, continuă el în cele din urmă ridicîndu-și ochii, este că sînt îndrăgostit de dumneavoastră.

Isabel se ridică pe dată.

— O, păstrează asta pentru cînd voi *fi* ostenită !

— Ostenită s-o auziți de la alții ? Stătea cu ochii înălțați spre ea. Nu, luați seama la sentimentele mele acum sau niciodată, cum doriți. Dar trebuie s-o spun acum.

Isabel dădu să se întoarcă în altă parte, dar se opri deodată ațintindu-și privirile asupra lui. Rămaseră cîteva clipe în această poziție — uitîndu-se unul la altul lung — cu privirea largă, conștientă, din momentele critice ale vieții. Apoi Osmond

se ridică şi se apropie de ea, cu adînc respect de parcă îi era teamă că fusese prea familiar.

— Sînt cu desăvîrşire îndrăgostit de dumneavoastră.

Îşi repetă afirmaţia pe un ton aproape de discreţie impersonală, ca un om care se aşteaptă la foarte puţin şi care vorbeşte doar pentru a-şi descărca sufletul. Fi îi dădură lacrimile ; de data aceasta cedară săgetării ascuţite din inimă, ceea ce îi aminti de lunecarea unui zăvor fin — înainte, înapoi, n-ar fi putut spune cum. Vorbele pe care le rostise îl făceau, aşa cum stătea acolo, frumos şi plin de generozitate, îl învăluiau parcă în atmosfera aurie a începutului de toamnă ; dar moral vorbind, ea se retrăgea dinaintea lor — înfruntîndu-l totuşi cu privirea — aşa cum se retrăsese şi în alte confruntări asemănătoare.

— A, nu-mi spune asta, te rog, zise cu o intensitate care exprima groaza de a trebui şi acum să aleagă şi să hotărască. Ceea ce o îngrozea atît de mult era tocmai forţa care s-ar fi zis că trebuia să-i alunge groaza — un simţămînt lăuntric, în adîncurile fiinţei ei, care i se părea a fi pasiune însufleţită şi încrezătoare. Era acolo în inima ei, ca o sumă mare păstrată la o bancă — iar gîndul de a începe s-o cheltuiască i se părea înspăimîntător. Dacă se atingea de ea, va ieşi la iveală totul.

— Nu-mi închipui că pentru dumneavoastră contează prea mult, spuse Osmond. Vă pot oferi prea puţin. Ceea ce am — pentru mine este destul ; dar nu e destul pentru dumneavoastră. N-am nici avere, nici renume şi nici un fel de avantaje extrinsece. Aşa încît de fapt nu ofer nimic. Dar v-am spus-o doar aşa pentru că mă gîndeam că n-o să vă jignească şi, într-o zi, cine ştie cînd, s-ar putea să vă facă plăcere. Pentru mine, fiţi sigură, este o mare plăcere, zise el, stînd în faţa ei, înclinat spre ea cu mult respect, şi învîrtindu-şi încetişor pălăria pe care o luase în mîini, cu o mişcare ce exprima tremurul plin de bun-simţ al stingherelii şi nimic din ciudăţenia ei, expunînd privirilor Isabelei figura lui fermă, fină, uşor răvăşită. Nu mă îndurerează, căci totul este atît de firesc. Pentru mine veţi fi întotdeauna cea mai importantă femeie din lume.

Isabel se privea în acest rol — se uită mai bine şi socoti că îl reprezenta cu un anumit farmec. Dar ceea ce spuse nu exprima această încîntare de sine.

— Nu mă jigneşti ; ar trebui să nu uiţi însă că fără să se simtă jignit, omul poate fi incomodat, tulburat. „Incomodat"

se auzi spunînd şi cuvîntul i se păru caraghios. Dar numai nerozia aceasta îi venii în cap.

— Nu uit de loc. Bineînţeles că sînteţi surprinsă şi uimită. Dar dacă nu e decît asta, va trece. Şi poate va lăsa ceva în urmă, ca să nu-mi fie ruşine.

— Nu ştiu ce ar putea să lase. În orice caz poţi să vezi că nu sînt copleşită de emoţie, zise Isabel cu un zîmbet palid. Nu sînt atît de tulburată încît să nu pot gîndi. Şi cred că îmi pare bine că ne despărţim — că părăsesc Roma mîine.

— Cu asta nu sînt de acord, bineînţeles.

— Nu te *cunosc* de loc, adăugă ea brusc ; apoi se înroşi la faţă, amintindu-şi că acestea erau exact vorbele pe care le spusese aproape cu un an în urmă lordului Warburton.

— Dacă n-aţi pleca, aţi putea să mă cunoaşteţi mai bine.

— O s-o fac altădată.

— Sper. E uşor să fiu cunoscut.

— Nu, nu, răspunse ea apăsat — acum n-ai fost sincer. Nu e uşor să fii cunoscut ; cineva mai greu de cunoscut nici că se poate.

— Dar, zise el rîzînd, am spus asta pentru că mă cunosc. Poate par lăudăros, dar aşa este.

— Tot ce se poate ; dar eşti foarte înţelept.

— Şi dumneavoastră sînteţi, domnişoară Archer ! exclamă Osmond.

— Tocmai acum n-am această impresie. Totuşi sînt destul de înţeleaptă pentru a-mi da seama că ar fi mai bine să pleci. Noapte bună.

— Dumnezeu să vă aibă în pază ! spuse Gilbert Osmond, luîndu-i mîna pe care ea nu şi-o lăsă într-a lui. După care spuse : Dacă ne întîlnim din nou, mă veţi găsi aşa cum m-aţi lăsat. Dacă nu ne vom mai întîlni eu voi rămîne tot acelaşi.

— Îţi mulţumesc foarte mult. La revedere.

În fiinţa lui Osmond exista o fermitate liniştită ; putea să plece de bunăvoie, dar nu accepta să fie concediat.

— Mai este ceva. Nu v-am cerut nimic — nici măcar un gînd în viitor ; trebuie să apreciaţi acest fapt. Dar aş vrea să vă cer un mic serviciu. Eu nu mă voi întoarce acasă decît peste cîteva zile ; Roma este încîntătoare şi e un loc foarte potrivit pentru starea mea sufletească. A, ştiu că vă pare rău că o părăsiţi, dar bine faceţi că ascultaţi de dorinţele mătuşii dumneavoastră.

— Ea nici măcar nu doreşte să plec ! izbucni Isabel în chip ciudat.

Osmond era, după cîte se vedea, pe punctul de a răspunde ceva, pe măsura acestor vorbe, dar se răzgîndi şi adăugă simplu :

— Desigur că se cade să mergeţi cu dînsa ; aşa se cade. Faceţi tot ceea ce se cade ; sînt de acord cu asta. Scuzaţi-mă că vă dau sfaturi. Spuneţi că nu mă cunoaşteţi, dar de-abia atunci cînd mă veţi cunoaşte veţi descoperi ce cult am eu pentru ceea ce se cuvine.

— Nu eşti convenţional ? întrebă Isabel gravă.

— Îmi place cum rostiţi acest cuvînt ! Nu, nu sînt convenţional : sînt convenţia însăşi. Nu înţelegeţi cum vine asta ? Şi se opri o clipă, zîmbind. Mi-ar plăcea să vă explic. Apoi deodată cu o naturaleţe spontană şi vioaie : Vă rog să vă întoarceţi, o imploră el. Sînt atîtea lucruri despre care am putea discuta.

Isabel rămase cu ochii în pămînt.

— Despre ce serviciu spuneai adineauri ?

— Duceţi-vă s-o vedeţi pe fetiţa mea înainte de a pleca din Florenţa. E singură la vilă. M-am hotărît să n-o trimit la soră-mea care are cu totul alte idei decît mine. Spuneţi-i că trebuie să-l iubească pe sărmanul ei tată foarte mult, zise Gilbert Osmond blînd.

— Pentru mine va fi o mare plăcere să mă duc s-o văd, răspunse Isabel. Îi voi spune negreşit. Încă o dată, la revedere.

Apoi Osmond îşi luă rămas bun la repezeală şi cu mult respect. După ce plecă, Isabel rămase o clipă privind în jurul ei, apoi se aşeză încet şi rămase pe gînduri. Stătu aşa pînă ce se întoarseră prietenii ei, cu mîinile împreunate, privind la covorul urît. Agitaţia ei — care nu se potolise — era foarte adîncă, foarte liniştită. Imaginaţia ei anticipase cu o săptămînă cele petrecute ; dar acum cînd se întîmplaseră aievea se opri — principiul acela sublim se prăbuşi oarecum. Spiritul acestei tinere lucra în chip ciudat şi vi-l prezint aşa cum îl văd eu şi nu sper să-l fac să vă apară pe de-a-ntregul firesc. Imaginaţia ei, cum spun, şovăia în aceste momente ; în faţa ei se întindea un ultim spaţiu obscur pe care nu putea să-l traverseze — o întindere întunecată şi nesigură, care părea ambiguă şi chiar uşor perfidă ca o pîrloagă văzută într-un amurg de iarnă. Dar trebuia totuşi să-l treacă.

Capitolul 30

ÎN ZIUA URMĂTOARE SE ÎNTOARSE la Florența escortată de vărul ei, și Ralph Touchett, deși de obicei refractar față de disciplina căilor ferate, se bucură de orele petrecute în trenul care o distanța grabnic pe Isabel de orașul ce se distingea acum prin preferința lui Gilbert Osmond — ore în care se închega începutul unui proiect mai mare de călătorie. Domnișoara Stackpole rămăsese la Roma ; își programase o excursie la Neapole, pe care urma s-o întreprindă cu ajutorul domnului Bantling. Isabel avea de stat trei zile la Florența pînă la patru iunie, data plecării doamnei Touchett, și se hotărî s-o consacre pe ultima din ele vizitei pe care promisese s-o facă lui Pansy Osmond. Dar planul ei era la un moment dat să sufere modificări, din respect pentru părerea doamnei Merle. Această doamnă se afla încă la Casa Touchett : dar și ea tocmai se pregătea să părăsească Florența, următorul ei popas fiind la un castel străvechi din munții Toscanei, reședința unei familii nobile din ținutul acela, iar prietenia cu această familie (îi cunoștea, după cum spunea ea, dintotdeauna) i se păru Isabelei, judecînd după anumite fotografii pe care i le arătă madame Merle și care înfățișau locuința lor imensă, crenelată, un privilegiu prețios. O înștiință pe această norocoasă femeie că domnul Osmond o rugase să treacă pe la fiica lui, dar nu aminti nimic despre declarația de dragoste pe care i-o făcuse.

— *Ah, comme cela se trouve* ! [1] exclamă madame Merle. Și eu m-am gîndit că ar fi frumos din partea mea să-i fac o vizită copilei, înainte de a pleca.

— Putem merge împreună în cazul acesta, spuse Isabel în chip rezonabil ; „rezonabil" pentru că propunerea nu fusese rostită cu entuziasm. Ar fi dorit să pornească singură în acest mic pelerinaj ; i-ar fi plăcut mai mult în felul acesta. Totuși era gata să sacrifice acest sentiment mistic, înaltei considerații pe care o avea față de prietena ei.

Acel personaj medită subtil.

— La urma urmelor, de ce să mergem amîndouă, dat fiind că avem fiecare atîtea de făcut în aceste ultime ore ?

[1] Ah, ce bine se nimerește ! (franc.).

— Foarte bine ; pot foarte ușor să merg singură.

— Nu știu ce să spun la asta — să mergi singură în casa unui bărbat frumos și necăsătorit. A fost însurat — dar e atîta timp de atunci !

Isabel privi mirată.

— Cînd domnul Osmond nu este acasă, ce importanță are ?

— Vezi tu, ei nu știu că e plecat.

— Ei ? La cine vă referiți ?

— La toată lumea. Dar poate că nu contează.

— Dacă dumneavoastră v-ați duce de ce n-aș merge și eu ? întrebă Isabel.

— Pentru că eu sînt o babetă, iar dumneata ești o tînără frumoasă.

— Chiar așa să fie, dumneavoastră n-ați promis.

— Ce mult ții seama de promisiunile pe care le faci ! spuse femeia mai în vîrstă cu ironie blîndă.

— Țin foarte mult seama de promisiunile pe care le fac. Vă surprinde ?

— Ai dreptate, reflectă madame Merle cu glas tare. Cred într-adevăr că dorești să fii amabilă cu fetița.

— Doresc foarte mult să fiu amabilă cu ea.

— În cazul acesta du-te s-o vezi ; nu va prinde nimeni de veste. Și spune-i că aș fi venit eu dacă nu te-ai fi dus dumneata. Sau mai bine, adăugă madame Merle, nu-i spune. N-o s-o intereseze.

În timp ce Isabel mergea spre Pansy, expunîndu-se publicității unui vehicul deschis, pe drumul șerpuit care ducea în vîrful dealului, la domnul Osmond, se întreba la ce s-a gîndit prietena ei cînd a spus că nimeni nu va prinde de veste. Din cînd în cînd la intervale mari de timp, această doamnă care cu libertatea ei de a călători, prefera marea largă canalului primejdios, lăsa să-i scape cîte o observație ambiguă, atingea cîte o notă discordantă. Ce îi păsa Isabelei Archer de judecata vulgară a oamenilor obscuri ? Și își închipuia madame Merle că ea era în stare de fapte ce trebuiau săvîrșite pe ascuns ? Firește că nu ; pesemne că se referise la altceva — ceva ce atunci, în graba dinaintea plecării, nu avu timp să explice. Isabel va reveni la această problemă într-o zi ; unele lucruri le voia clare. O auzi pe Pansy zdrăngănind la pian într-altă cameră, pe cînd era condusă în salonul domnului Osmond ; fetița „exersa“ și Isabel se bucură că își îndeplinea datoria cu

rigurozitate. Apăru numaidecît, netezindu-şi rochia, şi făcu onorurile casei tatălui ei cu o politeţe plină de zel. Isabel stătu o jumătate de ceas, iar Pansy era la înălţimea ocaziei, aşa cum zîna mică, înaripată din pantomimă se înălţa cu ajutorul unei sfori ascunse — fără să pălăvrăgească, ci conversînd şi manifestînd acelaşi interes respectuos faţă de problemele Isabelei pe care Isabel avea amabilitatea să-l arate faţă de ale ei. Isabel se minuna de această copilă ; floarea albă a drăgălăşeniei cultivate n-a fost nicicînd prezentată nărilor ei atît de aproape. Ce bine fusese învăţată copila, îşi spuse tînăra noastră cu admiraţie ; ce drăguţ fusese îndrumată şi modelată ; şi totuşi cît de simplă, cît de naturală, cît de nevinovată fusese păstrată ! Pe Isabel o pasionase întotdeauna problema caracterului şi a calităţii, o interesa să sondeze, cum s-ar zice, misterul adînc personal, şi pînă acum se complăcuse în dubiul dacă acest vlăstar plăpînd nu era de fapt atotştiutor. Era candoarea ei desăvîrşită doar perfecţiunea conştiinţei de sine ? Sau îşi luase această atitudine pentru a face plăcere musafirei tatălui ei, sau era ea oare expresia directă a unei naturi fără de prihană ? Timpul pe care Isabel şi-l petrecu în apartamentul frumos, pustiu şi întunecat al domnului Osmond — ferestrele fuseseră pe jumătate camuflate pentru a izola căldura şi ici-colo, printr-o crăpătură, minunata zi de vară se furişa înăuntru, dînd la iveală o licărire de culoare ştearsă de vremi, sau luminînd o auritură cu luciul pierdut în întunecimea deasă — discuţia cu fata casei, spun, o lămuri cu totul. Pansy era de fapt o pagină nescrisă, o suprafaţă albă, pură, păstrată astfel în chip fericit ; nu cunoştea nici vicleşugul, nici prefăcătoria, nici toanele, nici iscusinţa — numai două sau trei mici instincte excelente : să ştie cine îi era prieten, să evite o greşeală, să aibă grijă de o jucărie veche sau de o rochie nouă. Dar era înduioşător să fii atît de plăpînd şi îţi dădea impresia unei victime uşoare a sorţii. Nu va avea voinţă, nici puterea de a rezista, nici simţămîntul propriei ei importanţe ; va putea fi uşor înşelată, uşor zdrobită ; toată forţa ei va consta în a şti cînd şi de ce să se agaţe. Se plimbă prin apartament cu vizitatoarea care îi ceru voie să meargă din nou prin celelalte camere unde Pansy îşi exprimă părerile asupra diferitelor opere de artă. Vorbi de planurile ei, de ocupaţiile ei, de inten-

țiile tatălui ei ; nu că ar fi fost egoistă, dar crezu de cuviință să dea anumite informații pe care o musafiră atît de distinsă le aștepta în mod firesc.

— Vă rog să-mi spuneți, zise ea, s-a dus tata s-o vadă pe Madame Catherine la Roma ? Mi-a spus că va merge dacă va avea timp. Poate că n-a avut timp. Tatii îi place să aibă mult timp. Voia să discute cu dînsa despre educația mea ; știți, nu mi-am sfîrșit-o încă. Nu știu ce ar mai putea face cu mine ; dar se pare că e departe de a fi sfîrșită. Tata mi-a spus într-o zi că se gîndea să mi-o desăvîrșească chiar el ; căci la mînăstire în ultimii doi ani, profesorii care predau fetelor acelora înalte costă atît de scump. Tata nu este bogat și mi-ar părea foarte rău dacă ar trebui să plătească bani mulți pentru mine, deoarece nu cred că merit. Nu învăț destul de repede și nu am memorie. Pentru ceea ce mi se spune, am — mai ales dacă este ceva plăcut ; dar nu țin minte ce învăț din cărți. Pe cea mai bună prietenă a mea a luat-o de la mînăstire, cînd avea paisprezece ani, pentru a i se face — cum se spune în englezește ? — o *zestre*. Nu se spune așa în engleză ? Sper că n-am greșit ; vreau să spun că familia ei voia să păstreze banii pentru ca s-o mărite. Nu știu dacă acesta e motivul pentru care tata vrea să păstreze banii — ca să mă mărite. Trebuiesc atîția bani ca să te poți mărita ! continuă Pansy cu un suspin ; cred că tata ar putea să economisească această sumă. În orice caz, sînt încă prea tînără ca să mă gîndesc la asta și nu-mi place nici un domn ; vreau să spun nici unul în afară de el. Dacă nu mi-ar fi tată mi-ar plăcea să mă căsătoresc cu el ; prefer să fiu fiica lui decît soția vreunui — vreunui om străin. Mi-e tare dor de el, dar totuși nu chiar atît cît ați putea crede, căci am fost mult timp departe de el. Cu tata am stat mai ales în timpul vacanței. Aproape că Madame Catherine îmi lipsește mai mult ; dar să nu-i spuneți. N-o să-l mai vedeți ? Îmi pare foarte rău și o să-i pară și lui rău. Dintre toți cei care vin pe aici pe dumneavoastră vă îndrăgesc cel mai mult. Acesta nu e un compliment prea mare căci la noi vine puțină lume. A fost foarte frumos din partea dumneavoastră că ați venit azi să mă vedeți — e atît de departe de casa dumneavoastră ; căci eu nu sînt decît un copil. O, da, am numai îndeletniciri copilărești. Dumneavoastră cînd le-ați părăsit, îndeletnicirile copilărești ? Aș dori să știu ce vîrstă aveți, dar nu știu dacă se cade să vă întreb. La mînăstire ni s-a spus să nu întrebăm niciodată vîrsta. Nu-mi place să fac

ceea ce nu se cuvine ; dă impresia că n-ai fost bine crescut. Nici mie nu mi-ar plăcea să fiu luată prin surprindere. Tata a lăsat dispoziţii pentru toate. Merg la culcare foarte devreme. Cînd soarele coboară în partea aceea, mă duc în grădină. Tata a lăsat porunci stricte să nu mă bronzez. Îmi place întotdeauna panorama ; munţii sînt atît de minunaţi. La Roma, din mînăstire nu vedeam nimic altceva decît acoperişuri şi clopotniţe. Exersez cîte trei ore. Nu cînt prea bine. Cîntaţi şi dumneavoastră ? Aş dori foarte mult să-mi cîntaţi ceva ; tata e de părere să ascult muzică bună. Madame Merle mi-a cîntat de mai multe ori ; asta îmi place cel mai mult la madame Merle ; are mare dexteritate. Eu nu voi avea niciodată dexteritate. N-am nici voce — doar un sunet mic ca scîrţîitul creionului de plumb cînd desenezi înflorituri pe tăbliţă.

Isabel îi satisfăcu această dorinţă respectuoasă, îşi scoase mănuşile şi se aşeză la pian, în timp ce Pansy stătea lîngă ea şi îi privea mîinile albe care se mişcau repede pe claviatură. Cînd isprăvi, sărută copila în semn de rămas bun, o ţinu aproape şi o privi lung.

— Să fii foarte cuminte, zise ea ; să-i faci bucurie tatălui tău.

— Cred că pentru asta trăiesc, răspunse Pansy. Nu are multe bucurii ; e un om cam trist.

Isabel ascultă această afirmaţie cu atît de mult interes încît obligaţia de a-l ascunde i se păru aproape un chin. Mîndria era aceea care o obliga şi de asemenea un anume sentiment al bunei-cuviinţe ; în mintea ei mai erau şi alte lucruri despre tatăl lui Pansy pe care un imbold puternic, înfrînat pe dată, o îndemnă să i le spună ; erau lucruri pe care i-ar fi plăcut să le audă de la copilă, s-o facă să i le spună. Dar de îndată ce deveni conştientă de aceste lucruri, imaginaţia i se potoli, înspăimîntată la ideea că ar fi putut să profite de copilă — pentru asta s-ar fi acuzat — şi că ar fi putut să exale în aerul acela răsuflarea vrăjii de care era cuprinsă şi pe care el, printr-o percepere subtilă, ar fi putut-o simţi. Venise — venise, dar stătu numai o oră. Se ridică repede de la pian ; iar apoi mai zăbovi o clipă, ţinînd-o pe mica ei prietenă, apropiindu-şi fiinţa subţirică şi drăgălaşă a copilei, privind-o aproape cu invidie. Trebui să-şi mărturisească — ar fi dorit cu înflăcărare să discute despre Gilbert Osmond cu această creatură mititică şi inocentă, care lui îi era atît de apropiată. Dar nu mai

zise nimic ; o sărută încă o dată pe Pansy. Trecură împreună prin vestibul, pînă la uşa care se deschidea spre curte ; iar acolo tînăra ei gazdă se opri, privind visător în zare.

— N-am voie să merg mai departe. Am promis tatii să nu trec pragul acesta.

— Bine faci că îl asculţi ; el nu-ţi va cere niciodată să faci ceva nerezonabil.

— Îl voi asculta întotdeauna. Dar cînd mai veniţi ?

— Mi-e teamă că va trece mult pînă atunci.

— De îndată ce veţi putea, sper. Eu sînt doar o fetiţă, zise Pansy, dar vă voi aştepta mereu. Şi silueta ei mică rămase în cadrul înalt şi întunecat al uşii, privind-o pe Isabel în timp ce traversa curtea curată şi cenuşie, dispărînd apoi în lumina vie de după marele *portone* care, cînd se deschise, lăsă să intre o strălucire orbitoare.

Capitolul 31

ISABEL SE ÎNTOARSE LA FLORENŢA, dar numai după cîteva luni ; un interval de timp destul de bogat în evenimente. Dar pe noi nu ne preocupă acum această perioadă ; atenţia noastră se concentrează din nou asupra unei zile de primăvară tîrzie, la scurt timp după întoarcerea ei la Palazzo Crescentini şi la un an după întîmplările pe care tocmai le-am relatat. Se afla singură, de data aceasta, într-o cameră mai mică din numeroasele încăperi pe care doamna Touchett le consacrase întrunirilor sociale, iar din expresia şi atitudinea ei se putea deduce că aşteaptă un musafir. Fereastra înaltă era deschisă şi, deşi storurile verzi erau parţial trase, aerul luminos al grădinii pătrundea înăuntru printr-o crăpătură largă şi umplea camera de căldură şi miresme. Tînăra noastră stătu o vreme lîngă fereastră cu mîinile împreunate la spate ; se uita afară cu privirea pierdută de neastîmpăr. Prea mare îi era tulburarea pentru ca să fie atentă şi mintea îi rătăcea într-aiurea. Dar nu se putea aştepta să-l zărească pe musafir înainte de a apărea în casă, căci intrarea în palat nu se făcea prin grădină unde domnea întotdeauna liniştea şi singurătatea. Dorea mai degrabă să-i anticipeze sosirea

printr-un proces de presupunere și, judecînd după expresia feței ei, această încercare îi dădea mare bătaie de cap. Se simțea gravă și, fără îndoială, mult mai împovărată parcă de experiența anului ce s-a scurs și în care văzuse lumea. Cutreierase, ar fi zis, prin spațiu și observase multă omenire și, de aceea, în ochii ei era acum o persoană foarte diferită de tînăra sprințară de la Albany, care începuse să scruteze Europa pe pajiștea de la Gardencourt cu cîțiva ani în urmă. Era încîntată că recoltase înțelepciune și învățase mai mult despre viață decît și-ar fi putut închipui vreodată această ființă cu mintea zburdalnică. Dacă acum gîndurile ei ar fi înclinat spre retrospectivă în loc să-și fluture aripile nervos prin preajma prezentului, ele ar fi putut evoca o mulțime de tablouri interesante. Aceste tablouri ar fi reprezentat atît peisaje, cît și figuri ; acestea din urmă ar fi fost totuși mai numeroase. Cîteva din imaginile care ar fi putut să fie proiectate pe un asemenea cîmp ne sînt cunoscute. Ar fi apărut de pildă împăciuitoarea Lily, sora eroinei noastre și soția lui Edmund Ludlow, care venise de la New York pentru a petrece cinci luni cu Isabel. Îl lăsase pe soțul ei acasă, dar își adusese copiii pentru care Isabel juca acum cu mărinimie și dragoste rolul de mătușă necăsătorită. Domnul Ludlow către sfîrșit reușise să smulgă cîteva săptămîni din cadrul triumfurilor sale juridice și, traversînd oceanul cu extremă iuțeală, petrecu o lună cu cele două surori la Paris, după care se întoarse cu soția sa acasă. Copiii Ludlow nu atinseseră încă, nici chiar din punctul de vedere american, vîrsta potrivită turismului : așa că în timpul cît stătu cu sora ei, Isabel își reduse acțiunile la un cerc strîmt. Lily și copilașii o întîlniră în Elveția, în luna iulie, și petrecură o vară cu timp frumos, într-o vale alpină cu flori dese în lunci, unde umbra castanilor mari formau un loc de popas în timpul acelor ascensiuni pe care doamnele și copiii le pot întreprinde în după-amiezele călduroase. Apoi au ajuns în capitala Franței, care fu adorată cu ceremonii costisitoare de către Lily, în timp ce Isabelei i se păru de o monotonie zgomotoasă în aceste zile, cînd pentru ea amintirea Romei era ca o fiolă conținînd ceva cu miros înviorător, ascunsă în batistă, și de care s-ar fi folosit în zăpușeala dintr-o cameră aglomerată.

Doamna Ludlow, după cum spuneam, aducea jertfe Parisului, dar era totuși cuprinsă de unele îndoieli și mirări care nu se puteau potoli la acel altar ; și după venirea soțului ei

se amărî şi mai mult, văzînd că el nu se lansa în aceste speculaţii. Toate se concentrau asupra Isabelei ; dar Edmund Ludlow, de fapt ca întotdeauna, refuză să rămînă surprins sau mîhnit, sau nelămurit, sau extaziat de orice faptă pe care ar fi săvîrşit-o sau n-ar fi săvîrşit-o cumnata lui. Mintea doamnei Ludlow se mişca în diverse chipuri. Cîteodată se gîndea că era atît de firesc ca această tînără să se întoarcă în America şi să-şi ia o casă la New York — cea a familiei Rossiter de pildă, care avea o seră elegantă şi era imediat după colţ de unde locuiau ei ; altă dată nu-şi putea ascunde uimirea că fata nu se căsătorise cu vreun membru al înaltei aristocraţii. În general, după cum spun, pierduse legătura apropiată cu probabilităţile. Se bucurase mai mult de moştenirea Isabelei decît dacă banii i-ar fi fost lăsaţi ei ; i se părea că această avere era tocmai fundalul potrivit pentru a scoate în evidenţă persoana surorii ei firavă, dar eminentă în acelaşi timp. Isabel se dezvoltase mai puţin însă decît îşi închipuise Lily — dezvoltarea fiind după priceperea lui Lily legată oarecum misterios de vizite matinale şi serate. Era neîndoielnic că din punct de vedere intelectual făcuse progrese mari ; dar după cîte se părea, pe tărîm social cucerise puţine din acele victorii, ale căror trofee doamna Ludlow se pregătise să le admire. Concepţia lui Lily despre asemenea izbînzi era extrem de vagă ; dar tocmai la aceasta se aştepta din partea Isabelei — să-i dea formă şi întruchipare. Isabel putea să aibă tot atîta succes ca şi la New York ; şi doamna Ludlow apelă la soţul ei pentru a afla dacă există vreun privilegiu de care Isabel se bucura în Europa şi pe care societatea acelui oraş nu putea să i-l ofere. Ştim şi noi că Isabel făcuse cuceriri — dar dacă ele erau sau nu inferioare acelora pe care le-ar fi putut avea în ţara ei natală e greu de spus ; şi spun din nou, nu tocmai cu satisfacţie, că nu făcuse din acele onorabile victorii ale ei o chestiune publică. Nu i-a spus surorii ei despre cererea în căsătorie a lordului Warburton şi nu-i făcuse nici măcar o aluzie la starea de spirit a domnului Osmond ; şi nu avea motiv mai bun pentru tăcerea ei decît acela că nu dorea să vorbească. Era mai romantic să nu spună nimic — şi sorbind adînc şi în taină povestea de iubire, era tot atît de puţin dispusă să ceară sfatul bietei Lily, pe cît ar fi dorit să închidă volumul acela rar pentru totdeauna. Dar Lily nu ştia nimic despre aceste discriminări şi nu putea decît să afirme că viaţa surorii ei era într-un ciu-

dat declin — o impresie confirmată de faptul că, de pildă, tăcerea Isabelei asupra domnului Osmond era direct proporțională cu frecvența cu care îi ocupa gîndurile. Și cum aceasta se întîmpla foarte des, doamnei Ludlow i se părea că Isabelei îi pierise curajul. Rezultatul atît de straniu al unei întîmplări atît de îmbucurătoare ca aceea de a moșteni o avere o uluia desigur pe inimoasa Lily ; îi întărea impresia că Isabel nu era de loc ca ceilalți oameni.

Dar curajul eroinei noastre am putea spune că a atins culmea, după ce rudele ei plecară spre casă. Era în stare să-și închipuie fapte și mai cutezătoare decît petrecerea unei ierni la Paris — Parisul avea aspecte prin care se asemăna atît de mult cu New Yorkul, Parisul era ca o proză elegantă, și îngrijită, iar corespondența intimă pe care o purta cu madame Merle îi stimula în mare măsură zborurile imaginației. Nu simțise niciodată cu atîta înflăcărare libertatea, cutezanța absolută și neastîmpărul, ca atunci cînd se depărta de peron la Euston Station, într-una din ultimele zile ale lunii noiembrie, după ce pornise trenul care o ducea pe biata Lily, pe soțul și copiii ei, la Liverpool, de unde urmau să ia vaporul. Era bine că se distrase ; își dădea seama foarte bine de asta ; era foarte atentă, după cum știm, la ceea ce e bun pentru ea și se străduia necontenit să găsească ceva care să fie destul de bun. Pentru a se folosi pînă în ultima clipă de ocazia pe care o avea acum, îi conduse pînă la Londra pe călătorii de neinvidiat. I-ar fi condus chiar pînă la Liverpool, numai că Edmund Ludlow o rugase să-i scutească de această favoare ; căci Lily se frămînta atît de mult din pricina asta și punea întrebări atît de imposibile. Isabel privea trenul care se pusese în mișcare ; trimise o sărutare celui mai mare dintre nepoți, un copil zglobiu, care stătea mult aplecat în afară pe geamul vagonului și făcea din această despărțire o ocazie de ilaritate zgomotoasă, iar apoi se întoarse în strada încețoșată a Londrei. Toată lumea era a ei — putea să facă tot ce dorea. Simți un fior adînc de bucurie, dar deocamdată dorința ei era destul de modestă ; dorea doar să se întoarcă pe jos de la Euston Square pînă la hotelul unde locuia ; se lăsase înserarea timpurie a unei dupăamiezi de noiembrie ; în ceața groasă, cafenie, lămpile străzii aveau o licărire slabă, roșiatică ; eroina noastră nu era însoțită și Euston Square era departe de Piccadilly. Dar Isabel

parcurse acest drum bucurîndu-se cu adevărat de primejdiile lui şi aproape că rătăci calea înadins pentru a avea mai multe senzaţii, dar fu dezamăgită cînd un poliţist îndatoritor îi arătă cu uşurinţă drumul. Spectacolul vieţii oamenilor o pasiona atît de mult, încît îi plăcea să privească tabloul înserării pe străzile Londrei — forfota mulţimii, trăsurile care mînau în grabă, magazinele şi tarabele viu luminate, umezeala întunecată şi strălucitoare de peste tot. Ajunsă la hotel, îi scrise doamnei Merle că peste o zi sau două va porni spre Roma. Plecă la Roma fără să ancoreze la Florenţa — mersese mai întîi la Veneţia şi apoi înaintă spre sud pe la Ancona. Întreprinse această călătorie fără alt ajutor decît acela al servantei sale, căci protectorii ei fireşti nu erau acum disponibili. Ralph Touchett îşi petrecea iarna la Corfu, iar domnişoara Stackpole fusese chemată în America printr-o telegramă din partea ziarului *Interviewer* în luna septembrie. Acest ziar oferea strălucitei sale corespondente un cîmp mai proaspăt pentru desfăşurarea geniului ei decît oraşele dărăpănate ale Europei, iar Henrietta fu îndemnată la drum şi de promisiunea domnului Bantling de a veni s-o viziteze cît de curînd. Isabel îi scrise doamnei Touchett pentru a se scuza că nu-şi făcuse încă apariţia la Florenţa, iar mătuşă-sa îi răspunse în mod destul de caracteristic. Scuzele, o anunţă doamna Touchett, nu preţuiau pentru ea mai mult decît nişte baloane de săpun şi nici ea nu-şi făcea de lucru cu asemenea fleacuri. Făceai ceva sau nu, iar ceea ce „ar fi trebuit" să faci aparţinea unei sfere lipsite de realitate, ca ideea unei vieţi viitoare, sau a originii lumii. Scrisoarea ei era sinceră, dar (lucru rar la doamna Touchett), nu chiar atît de sinceră cum se pretindea a fi. O iertă uşor pe nepoată-sa pentru că nu se opri la Florenţa, considerînd faptul drept o dovadă că Gilbert Osmond o interesa mai puţin decît înainte. Era bineînţeles atentă să vadă dacă el va găsi acum un pretext pentru a merge la Roma şi se linişti oarecum aflînd că nu se făcuse vinovat de absenţă.

În ceea ce o priveşte pe Isabel, încă nu se împliniseră două săptămîni de cînd se afla la Roma, că îi şi propuse doamnei Merle să întreprindă amîndouă un pelerinaj în Orient. Madame Merle îi spuse prietenei ei că nu avea astîmpăr, dar adăugă apoi că şi ea ardea de dorul de a vizita Atena şi Constantinopolul. Au pornit prin urmare în această expediţie şi petrecură trei luni în Grecia, în Turcia, în Egipt. Pentru Isabel

aceste țări erau o sursă de mare interes, deși madame Merle continuă să remarce că și acolo, printre cele mai clasice priveliști, locuri menite să predispună cel mai mult la liniște și meditație, fata era totuși stăpînită de o anume incoerență. Isabel călătorea iute și nesăbuit ; era ca un om însetat care bea cu nesaț pahar după pahar. În același timp madame Merle, în calitate de doamnă de onoare a unei prințese care circula *incognito*, gîfîia oleacă în urma ei. Venise la invitația Isabelei și madame Merle învestea situația inadmisibilă a fetei cu toată demnitatea care se cuvenea. Își îndeplinea rolul cu mare tact, cum era și de așteptat, estompîndu-se și acceptînd calitatea unei însoțitoare, ale cărei cheltuieli erau plătite cu mînă largă. Dar situația nu prezenta greutăți și oamenii care întîlneau în călătoriile lor această pereche rezervată și totuși frapantă, n-ar fi putut să vă spună care era patroana și care clienta. Dacă am declara că, după ce Isabel o cunoscu mai bine pe madame Merle, această doamnă se arătă demnă de apreciere, ar însemna să facem o foarte palidă afirmație despre impresia pe care ea o lăsă asupra tinerei ei prietene, găsind-o de la bun început atît de generoasă și degajată. După o intimitate de trei luni, Isabel simți că o cunoaște mai bine ; își dezvăluise caracterul și, în sfîrșit, această admirabilă femeie își respectă promisiunea de a-și relata povestea vieții din punctul ei de vedere, cu atît mai mult cu cît Isabel o mai auzise din punctul de vedere al altora. Această poveste era atît de tristă (fiind vorba de răposatul domn Merle, un adevărat aventurier, ar fi putut zice, deși la început se arătase atît de amabil, care cu ani în urmă profitase de tinerețea și de lipsa ei de experiență, ceea ce ar părea fără îndoială de necrezut acelora ce o cunoșteau de-abia acum) ; abunda atîta în întîmplări uluitoare și jalnice, încît prietena ei se miră cum putuse o persoană în asemenea măsură *éprouvée* să-și păstreze prospețimea și interesul pentru viață. Pricepea acum incomparabil mai bine această prospețime a doamnei Merle ; i se părea că o vede profesională, ușor mecanică, purtată în cutia ei ca vioara virtuosului, sau învelită într-o pătură și ținută în frîu, ca „favoritul" jocheului. Madame Merle îi plăcea tot atît de mult ca și altădată, dar exista un colț de cortină care nu se ridica nici-

rînd ; parcă ar fi rămas totuşi ca o actriţă în faţa publicului, condamnată să apară numai în rol şi costum. Spusese odată că ea venea din depărtări, că aparţinea lumii „vechi, vechi", şi pe Isabel n-o părăsi niciodată impresia că era produsul unei ambianţe sociale şi morale deosebite de a ei, că madame Merle crescuse sub alte stele.

Credea aşadar că în fond avea o altă moralitate. Bineînţeles că moralitatea persoanelor culte este foarte asemănătoare ; dar tînăra noastră avea simţămîntul că valorile ei erau perimate, sau, cum se spunea prin magazine despre mărfuri, cu preţ redus. Considera cu înfumurarea caracteristică tinereţii că o moralitate care se deosebea de a ei trebuia să-i fie inferioară ; şi această convingere o ajuta să depisteze cîte o licărire de cruzime, cîte o nesinceritate în conversaţia unei persoane care ridicase amabilitatea delicată la rangul de artă şi care era mult prea mîndră pentru a merge pe căile înguste ale înşelătoriei. Privită din anumite unghiuri, concepţia doamnei Merle despre mobilurile umane s-ar fi putut forma la curtea vreunui regat în decadenţă şi pe lista ei erau cîteva despre care eroina noastră nici nu auzise măcar. Isabel nu auzise despre tot, asta era cît se poate de clar ; şi, evident, erau lucruri pe lume de care era mai bine să nu auzi. O dată sau de două ori, se simţi de-a dreptul înspăimîntată ; căci numai astfel putea fi, de vreme ce exclamă despre prietena ei : „Doamne, văd că nu mă înţelege !" Oricît ar părea de absurd, această descoperire avu efectul unui şoc, îi lăsă în suflet o vagă mîhnire din care răsăreau şi unele presimţiri rele. Mîhnirea i se alina în urma vreunei dovezi subite de inteligenţă remarcabilă din partea doamnei Merle ; dar reprezenta punctul culminant în fluxul şi refluxul confidenţelor. Madame Merle declară o dată că atunci cînd o prietenie încetează de a se mai dezvolta, începe declinul ei — neexistînd un punct de echilibru între a-ţi plăcea mai mult şi a-ţi plăcea mai puţin. Cu alte cuvinte, o afecţiune staţionară era cu neputinţă — trebuia să se mişte într-o direcţie sau alta. Dar cu toate acestea, fata găsea pentru înclinaţia ei spre romantism, care acum era mai intensă decît oricînd, mii de ocupaţii. Nu mă refer la avîntul pe care acesta îl primi cînd Isabel admira piramidele în timpul unei excursii la Cairo, sau cînd stătea printre coloanele năruite ale Acropolei şi îşi aţintea privirile asupra locului care îi fusese indicat despre Strîmtoarea Salamis ; şi aceste emoţii rămaseră adînci

și memorabile. Se întoarse, la sfîrșitul lunii martie, din Egipt și Grecia și stătu din nou la Roma. La cîteva zile după sosirea ei, Gilbert Osmond descinse de la Florența și rămase trei săptămîni, timp în care datorită faptului că Isabel locuia la vechea lui prietenă, madame Merle, întîlnirile zilnice dintre ei erau de fapt inevitabile. La sfîrșitul lunii aprilie îi scrisese doamnei Touchett că acum va fi bucuroasă să accepte o invitație pe care o primise cu multă vreme înainte, și se duse să facă o vizită la Palazzo Crescentini, madame Merle rămînînd în continuare la Roma. O găsi pe mătușa ei singură ; Ralph era încă la Corfu. Dar era așteptat la Florența din zi în zi și Isabel, care nu-l văzuse de mai bine de un an, era pregătită să-l întîmpine cît mai afectuos cu putință.

Capitolul 32

DAR NU LA EL SE GÎNDEA ISABEL în timp ce stătea la geam, cum am găsit-o adineauri, și nici la vreuna din problemele de care am pomenit în grabă. Cugetul ei nu se îndrepta în trecut, ci spre clipele imediate și iminente ale prezentului. Avea motive să se aștepte la o scenă și nu-i plăceau scenele. Nu se întreba ce o să-i spună vizitatorului ; la întrebarea aceasta dăduse răspuns. Ce-i va spune el — aceasta era interesant. Nu putea să fie ceva cîtuși de puțin mîngîietor — era sigură și convingerea aceasta se vădea fără îndoială în norul care îi umbrea fruntea. Iar în rest toată ființa îi era cuprinsă de o limpezime deplină ; pusese la o parte doliul, iar acum pășea într-o splendoare plină de strălucire. Numai că se simțea mai în vîrstă — mult mai în vîrstă și parcă astfel ar fi valorat mai mult, precum o curiozitate din colecția unui anticar. Dar nu rămase la infinit în voia acestor aprehensiuni, căci în cele din urmă se ivi în fața ei un servitor care îi prezentă pe tavă o carte de vizită.

— Să poftească înăuntru domnul, zise ea și continuă să privească pe fereastră după ce valetul se retrase. Numai cînd auzi că ușa se închise în urma persoanei care intră îndată, privi în jur.

Era Caspar Goodwood — stătea acolo, suportînd o clipă privirea ei vioaie şi rece, care îl măsura din creştet pînă în tălpi şi care mai degrabă reţinea decît oferea un salut. Dacă maturizarea lui ţinuse pas cu cea a Isabelei ne vom da seama în curînd; deocamdată voi spune doar că privirea ei critică nu întrezărea pe chipul lui urma vremii. Drept, puternic şi neînduplecat, în înfăţişarea lui nu era nimic care să-ţi vorbească de tinereţe, sau de vîrstă; dacă nu avea nici inocenţă, nici slăbiciune, nu avea nici o filozofie practică. Maxilarul trăda aceeaşi expresie voluntară ca mai demult; dar era ceva cumplit în criza în care se afla acum; avea aerul unui om care călătorise greu; la început nu zise nimic, de parcă i s-ar fi tăiat respiraţia. Aceasta îi dădu Isabelei timp să reflecteze: „Bietul om, de ce fapte mari e în stare şi ce păcat că îşi iroseşte în halul acesta splendida forţă de care dispune! Ce păcat că nu poţi să mulţumeşti pe toată lumea!" Îi mai dădu timp şi să zică după un minut:

— Nu pot să-ţi spun cît am sperat că nu vei veni!

— Nu mă îndoiesc de asta. Şi căută cu privirea un scaun. Nu numai că venise, dar avea de gînd să şi stea.

— Trebuie să fii tare obosit, zise Isabel, aşezîndu-se, şi, cu generozitate, cum considera ea, pentru a-i oferi şi lui posibilitatea.

— Nu, nu sînt de loc obosit. M-ai văzut vreodată obosit?

— Niciodată; aş fi vrut să te văd! Cînd ai sosit?

— Azi-noapte, foarte tîrziu; într-un fel de tren-melc, căruia i se zice expres. Trenurile astea italiene merg cam cu viteza unui convoi de înmormîntare din America.

— Se nimereşte perfect — îţi dădea probabil impresia că vii să mă înmormîntezi! şi se căzni să zîmbească încurajator ca pentru a slăbi încordarea situaţiei. Judecase bine totul, ajungînd foarte clar la concluzia că nu-şi călca nici o promisiune şi nu falsifica nici un contract; dar cu toate acestea îi era teamă de vizitator. Îi era ruşine de propria-i frică; dar era extrem de mulţumită că nu mai exista nimic altceva de care să se ruşineze. El o privea cu insistenţa sa rigidă, o insistenţă care era atît de lipsită de tact; mai cu seamă cînd licărirea întunecată şi tristă din ochii lui se cobora asupra ei ca o greutate fizică.

— Nu, n-am avut această impresie; nu mi te puteam închipui moartă. Bine era să fi putut! declară el sincer.

— Îţi mulţumesc nespus.

— Mai bine să te ştiu moartă decît măritată cu un alt bărbat.

— Eşti foarte egoist! răspunse ea, cu ardoarea unei convingeri reale. Dacă dumneata nu eşti fericit, alţii au totuşi dreptul să fie.

— Se prea poate că sînt egoist; dar puţin îmi pasă că mi-o spui. Acum nu-mi mai pasă, orice mi-ai spune — nu mai simt. Cele mai crude lucruri care ţi-ar trece prin minte n-ar fi decît nişte înţepături de ac. După ceea ce ai făcut, nu voi mai simţi niciodată nimic — adică nimic altceva în afară de fapta dumitale. O s-o simt toată viaţa.

Domnul Goodwood făcu aceste declaraţii fără patimă, cu o cumpătare seacă şi pe tonul său american, tărăgănat şi aspru, ce nu prezentau într-o lumină mai trandafirie afirmaţii care în esenţă erau dure. Pe Isabel tonul acesta mai degrabă o irită, decît o impresionă; dar supărarea ei fu poate binevenită, căci constitui un motiv în plus de a se controla. Sub presiunea acestui control gîndul i se abătu în altă parte.

— Cînd ai plecat din New York?

Caspar Goodwood îşi înălţă capul de parcă ar fi calculat.

— Acum şaptesprezece zile.

— Se pare că ai călătorit rapid, în ciuda trenurilor încete de care spuneai.

— Am venit cît mai rapid cu putinţă. Aş fi venit acum cinci zile, dacă aş fi putut.

— Ar fi fost acelaşi lucru, domnule Goodwood, zîmbi ea rece.

— Pentru dumneata, da. Însă nu şi pentru mine.

— Nu văd ce ai de cîştigat.

— Asta urmează să apreciez eu!

— Desigur. Mie mi se pare că dumneata te chinuieşti doar. Şi apoi, pentru a schimba subiectul, îl întrebă dacă o întîlnise pe Henrietta Stackpole. El avu aerul să spună că n-a venit de la Boston la Florenţa ca să discute despre Henrietta Stackpole; dar răspunse destul de răspicat că fusese în compania acelei tinere domnişoare chiar înainte de a pleca din America.

— A venit să te vadă? îl întrebă Isabel.

— Da, a fost la Boston şi a trecut pe la biroul meu. Era în ziua cînd am primit scrisoarea dumitale.

— I-ai spus ? întrebă Isabel cu oarecare îngrijorare.
— A, nu, răspunse Caspar Goodwood simplu ; n-am vrut. Va afla destul de curînd ; află totul.
— Am să-i scriu, iar apoi îmi va scrie ea şi o să mă certe, declară Isabel încercînd să zîmbească din nou.
Caspar însă rămase cu aceeaşi expresie de gravitate severă.
— Cred că va veni direct aici, spuse el.
— Anume ca să mă certe ?
— Nu ştiu. Cred că n-a văzut Europa în amănunţime.
— Îmi pare bine că ştiu, zise Isabel. Trebuie să mă pregătesc în vederea venirii ei.
Domnul Goodwood îşi coborî o clipă privirile în pămînt ; apoi îşi ridică ochii şi întrebă :
— Îl cunoaşte pe domnul Osmond ?
— Puţin. Şi nu-i place. Dar nu mă căsătoresc binînţeles, pentru a-i face Henriettei pe voie, adăugă ea. Pentru bietul Caspar ar fi fost mai bine dacă ar fi încercat ceva mai mult s-o mulţumească pe domnişoara Stackpole ; dar el nu-i spuse aceasta ; o întrebă doar cînd va avea loc căsătoria. La care ea răspunse că nu ştie încă.
— Tot ceea ce pot spune e că va fi curînd. N-am spus nimănui în afară de dumneata şi încă o persoană — o veche prietenă a domnului Osmond.
— Prietenii dumitale nu doresc această căsătorie ? întrebă el.
— N-am idee. După cum spuneam, nu mă căsătoresc de dragul prietenilor.
Goodwood continuă cu întrebările, fără exclamaţii sau comentarii şi totodată fără a încerca să fie delicat :
— Cine şi ce este prin urmare domnul Osmond ?
— Cine şi ce ? Nimeni şi nimic, doar un om foarte bun şi onorabil. Nu e om de afaceri, spuse Isabel. Nu este bogat ; nu este cunoscut pentru ceva special.
Îi displăceau întrebările domnului Goodwood, însă îşi zicea că era de datoria ei să-i acorde cît mai mare satisfacţie. Dar satisfacţia pe care o vădi bietul Caspar era mică ; şedea foarte drept, privind-o stăruitor.
— De unde vine ? Unde locuieşte ?
Niciodată nu-i plăcuse atît de puţin felul în care zicea „locuieşte".

— Nu vine de nicăieri. Cea mai mare parte a vieții și-a petrecut-o în Italia.

— Spuneai în scrisoare că e american. Nu are un loc natal ?

— Are, dar l-a uitat. A plecat de acolo cînd era mic.

— Nu s-a mai întors niciodată ?

— De ce să se întoarcă ? întrebă Isabel, înroșindu-se la față în apărarea lui Osmond. Nu are nici o profesie.

— S-ar fi putut întoarce din plăcere. Nu-i plac Statele Unite ?

— Nu le cunoaște. Și apoi el e foarte liniștit și foarte simplu — se mulțumește cu Italia.

— Cu Italia și cu dumneata, rezumă domnul Goodwood cu sinceritate tristă, nepărînd a încerca să facă o epigramă. Ce a făcut în viața lui ? întrebă el brusc.

— De mă căsătoresc cu el ? Absolut nimic, răspunse Isabel în timp ce răbdarea i se întărea, transformîndu-se puțin în asprime. Dacă ar fi săvîrșit fapte mari, m-ai ierta mai ușor ? Renunță la mine, domnule Goodwood ; mă căsătoresc cu un om complet lipsit de importanță. Nu căuta să-l înțelegi. N-ai să poți.

— Adică nu pot să-l apreciez ; asta vrei să spui. Și nu crezi cîtuși de puțin că e un om complet lipsit de importanță. Dumneata îl vezi măreț, îl vezi însemnat, deși nimeni altul nu-l vede astfel.

Isabel se îmbujoră mai tare ; asta dovedea agerime din partea lui și era desigur o dovadă că pasiunea iuțea percepțiile lui Goodwood pe care Isabel nu le considerase niciodată fine.

— De ce revii mereu la părerile altora ? Nu pot să discut despre domnul Osmond cu dumneata.

— Firește că nu, răspunse Caspar, rezonabil. Ședea mai departe cu aceeași expresie neputincioasă și rigidă de parcă ar fi vrut să spună că ea avea dreptate și că nu mai era altceva de discutat.

— Vezi ce puțin ai de cîștigat, exclamă ea în consecință — ce puțină mîngîiere sau satisfacție pot să-ți ofer.

— Nu m-am așteptat la prea mult din partea dumitale.

— Atunci nu înțeleg de ce ai venit.

— Am venit pentru că voiam să te mai văd o dată — chiar și așa cum ești.

— Apreciez acest fapt; dar dacă ai fi așteptat o vreme, mai degrabă sau mai tîrziu ne-am fi întîlnit cu siguranță și întîlnirea de atunci ar fi fost mai plăcută pentru amîndoi, decît cea de acum.

— Să fi așteptat pînă după căsătoria dumitale? Tocmai asta n-am vrut să fac. O să fii altfel atunci.

— Nu prea. Voi rămîne în continuare o bună prietenă a dumitale, vei vedea.

— Asta o să fie și mai rău, rosti domnul Goodwood sever.

— A, ești neînțelegător! Nu pot promite că te voi urî pentru a te ajuta să te resemnezi.

— Nu mi-ar păsa dacă ai face-o!

Isabel se ridică cu un gest de nerăbdare înăbușită și merse la fereastră unde rămase o clipă uitîndu-se afară. Cînd se întoarse, vizitatorul stătea încă neclintit la locul său. Veni spre ei, apoi se opri punînd mîna pe speteaza scaunului în care șezuse.

— Vrei să zici că ai venit numai ca să mă privești? În cazul acesta e mai bine pentru dumneata poate decît pentru mine.

— Am dorit să-ți aud glasul, zise el.

— L-ai auzit și vezi că nu-ți spune nimic prea plăcut.

— Îmi face plăcere totuși. Și cu aceasta se ridică în picioare.

Isabel primise cu nemulțumire și necaz dis-de-dimineață vestea că se afla la Florența și că peste o oră va veni, cu îngăduința ei, să-i facă o vizită. Fu cuprinsă de o stare de agitație și se simți nenorocită, dar îi trimise vorbă prin mesagerul lui că putea să poftească oricînd. Cînd îl văzu încercă aceeași neplăcere; însăși prezența lui era plină de implicații apăsătoare. Implica lucruri pe care ea n-ar fi putut nicicînd să le accepte — drepturi, reproșuri, obiecții, dojană, speranță de a o face să-și schimbe hotărîrea. Dacă au fost implicate, aceste lucruri n-au fost totuși rostite; și acum, în mod cu totul ciudat, pe tînăra noastră o indigna remarcabila stăpînire de sine a vizitatorului. Suferința lui mută o enerva; reținerea lui bărbătească făcea ca inima să-i bată mai tare. Se simțea tot mai furioasă și își zicea că era supărată ca femeile atunci cînd nu au dreptate. Ea nu făcea o nedreptate; din fericire nu trebuia să înghită o asemenea amărăciune; dar cu toate acestea ar fi dorit ca el s-o învinuiască puțin. Do-

rise ca vizita lui să fie scurtă ; n-avea rost şi nu era oportună ; totuşi acum cînd el era gata să plece, simţi deodată o spaimă la gîndul că o părăsea fără să rostească măcar o vorbă care i-ar da prilejul să se apere mai mult decît în scrisoarea pe care i-o trimisese înainte cu o lună, pentru a-l înştiinţa în cîteva cuvinte alese cu grijă despre logodna ei. Dar dacă avea dreptate de ce dorea să se apere ? Dorinţa ei ca domnul Goodwood să se supere pornea dintr-un exces de generozitate. Şi dacă pînă acum el nu se reţinuse cu îndîrjire, probabil că trebui să facă acest efort cînd auzi tonul pe care tînăra noastră exclamă deodată, ca şi cum l-ar fi acuzat că el o acuzase pe ea :

— Nu te-am înşelat ! Am avut deplină libertate !

— Da, ştiu asta, spuse Caspar.

— Te-am avertizat că voi face aşa cum voi vrea.

— Ai spus că probabil n-o să te măriţi niciodată şi mi-ai spus-o într-un fel care m-a făcut să cred.

Isabel reflectă la aceasta o clipă.

— Nimeni nu poate fi mai surprins decît mine de intenţiile pe care le am acum.

— Mi-ai spus că dacă voi auzi că eşti logodită, să nu cred ; continuă Caspar. Am auzit chiar de la dumneata acum douăzeci de zile, dar mi-am amintit ce ai spus. Mă gîndeam că poate o fi vreo greşeală la mijloc şi acesta e unul din motivele pentru care am venit.

— Dacă vrei să-ţi repet acelaşi lucru pe cale orală, pot s-o fac imediat. Nu este nici o greşeală.

— Mi-am dat seama de cum am intrat în cameră.

— Ce ţi-ar folosi dumitale, dacă eu nu m-aş căsători ? întrebă ea cu oarecare înverşunare.

— Mi-ar plăcea mai mult să te ştiu astfel.

— Eşti foarte egoist, după cum ţi-am mai spus.

— Ştiu. Egoismul meu e ca fierul.

— Chiar şi fierul se topeşte uneori ! Dacă vei vrea să fii rezonabil te voi vedea şi altă dată.

— Nu ţi se pare că sînt şi acum rezonabil ?

— Nu ştiu ce să-ţi spun, răspunse fata cu o umilinţă subită.

— N-o să te mai deranjez multă vreme, adăugă tînărul. Făcu un pas spre uşă, dar se opri. Un alt motiv pentru care

am venit, a fost acela că voiam să aflu cum explici această schimbare de atitudine.

Umilința o părăsi într-o clipită.

— Cum explic ? Crezi că sînt obligată să dau explicații ? Goodwood îi aruncă o privire lungă și mută.

— Erai foarte categorică. Am crezut ce spuneai.

— La fel și eu. Crezi că dacă aș vrea să explic aș putea ?

— Nu, cred că nu. Ei bine, adăugă el, am făcut ceea ce mi-am dorit. Te-am văzut.

— Cît de puțin îți pasă de aceste călătorii îngrozitoare, răspunse Isabel pe dată, simțind sărăcia replicii.

— Dacă ți-e teamă că m-am istovit din pricina drumului, poți să fii pe pace. Dădu să plece, de data aceasta cu adevărat, fără o strîngere de mînă, fără un semn de despărțire. La ușă se opri cu mîna pe clanță. Plec din Florența mîine, zise, fără un tremur în glas.

— Sînt încîntată ! răspunse ea cu ardoare. La cinci minute după plecarea lui, izbucni în lacrimi.

Capitolul 33

ACCESUL DE PLÎNS FU TOTUȘI DEGRABĂ înăbușit și urmele lui dispărură cînd o oră mai tîrziu comunică vestea rea și mătușii. Mă exprim astfel deoarece Isabel era sigură că doamna Touchett nu va fi încîntată ; Isabel așteptase să-i spună numai după întîlnirea cu domnul Goodwood. Avea ciudata impresie că nu se cădea să dea în vileag faptul înainte de a auzi ce avea de spus domnul Goodwood. Acesta spusese mai puțin decît se așteptase ea și acum era oarecum mînioasă că își pierduse vremea. Dar nu va mai pierde timp ; așteptă pînă cînd doamna Touchett veni în salon înaintea dejunului de la amiază și atunci începu :

— Mătușă Lydia, am să-ți spun ceva.

Doamna Touchett tresăltă puțin și o privi aproape înfricoșător.

— Nu e nevoie să-mi spui ; știu despre ce e vorba.

— Nu știu de unde știi.

— Ca şi atunci cînd ştiu că fereastra e deschisă — simt un curent. Vrei să te căsătoreşti cu omul acela.

— La ce om te referi ? întrebă Isabel cu mare demnitate.

— La prietenul doamnei Merle — domnul Osmond.

— Nu ştiu de ce îl numeşti prietenul doamnei Merle. Acesta e cel mai însemnat lucru care se cunoaşte despre el ?

— Dacă nu este prietenul ei, ar trebui să fie — după ceea ce a făcut pentru el ! exclamă doamna Touchett. Nu m-aş fi aşteptat din partea ei ; sînt decepţionată.

— Dacă îţi închipui că madame Merle a avut ceva de-a face cu logodna mea, greşeşti foarte mult, declară Isabel cu un fel de răceală înfocată.

— Vrei să spui că farmecele tale au fost suficiente şi că nu mai era nevoie ca acest domn să fie aţîţat ? Ai perfectă dreptate. Sînt imense farmecele tale şi n-ar fi avut niciodată cutezanţa să se gîndească la tine, dacă ea nu l-ar fi îndemnat. Acest domn are o foarte bună părere despre sine, dar nu era omul care să se deranjeze. Madame Merle s-a deranjat *pentru* el.

— S-a deranjat foarte mult şi singur ! exclamă Isabel, rîzînd forţat.

Doamna Touchett aprobă din cap cu severitate.

— Cred şi eu că s-a deranjat la urma urmelor, dacă a ajuns să te facă să-l placi atît de mult.

— Credeam că îţi place şi *dumitale.*

— Mi-a plăcut cîndva ; tocmai de aceea sînt supărată pe el.

— Să fii supărată pe mine, nu pe el, spuse fata.

— A, pe tine sînt supărată mereu ; nu e nici o satisfacţie în asta ! De aceea l-ai refuzat pe lordul Warburton ?

— Te rog nu aminti de el ! De ce să nu-mi placă domnul Osmond dacă şi alte persoane au făcut la fel ?

— Altele, în momentele lor cele mai nesăbuite, n-au vrut să se mărite cu el. Nu e nimic de capul lui, explică doamna Touchett.

— În cazul acesta nu-mi poate face rău, spuse Isabel.

— Crezi că vei fi fericită ? Cine face ca tine nu e fericit, să ştii.

— Atunci eu voi inaugura o modă nouă. Pentru ce se căsătoreşte omul ?

— Pentru ce te căsătoreşti *tu*, numai Dumnezeu ştie. Oamenii se căsătoresc de obicei, ca şi cum ar intra într-o asociaţie — pentru a-şi întemeia un cămin. Dar în această asociaţie, tu vei aduce totul.

— Pentru că domnul Osmond nu e bogat ? La asta te referi ? întrebă Isabel.

— Nu are bani ; nu are nume ; nu are importanţă. Pentru mine asemenea lucruri au valoare şi am curajul s-o spun ; cred că sînt foarte preţioase. Mulţi alţii gîndesc la fel şi o arată. Dar motivează în alte feluri.

Isabel ezită puţin.

— Eu cred că apreciez tot ceea ce este valoros. Dau mare importanţă banilor şi de aceea aş vrea să aibă şi domnul Osmond puţini.

— Dă-i bani atunci. Dar mărită-te cu altcineva.

— Pentru mine numele lui este destul de bun, continuă fata. E un nume foarte drăguţ. Al meu e chiar atît de distins ?

— Cu atît mai mult, ar trebui să ţi-l înnobilezi. Sînt numai vreo cîteva nume americane. Te măriţi cu el din caritate ?

— Era de datoria mea să-ţi spun, mătuşă Lydia, dar nu cred că am datoria să-ţi şi explic. Chiar de aş avea-o, n-aş fi în stare. Aşa că, te rog, nu obiecta ; discutînd despre această chestiune, eu mă aflu într-o situaţie dezavantajoasă. Nu sînt în stare să discut despre asta.

— Nu obiectez. Îţi răspund doar ; trebuie să dau şi eu un semn că gîndesc. Vedeam cum se apropie evenimentul, dar n-am zis nimic. Nu mă amestec niciodată.

— E adevărat şi îţi sînt foarte recunoscătoare. Ai fost foarte delicată.

— Nu a fost delicat — aşa mi-a convenit, zise doamna Touchett. Dar o să discut cu madame Merle.

— Nu văd de ce continui s-o amesteci în căsătoria mea. Mi-a fost întotdeauna o prietenă foarte bună.

— Se poate ; dar mie nu mi-a fost.

— Ce ţi-a făcut ?

— M-a înşelat. Aproape că mi-a promis că va împiedica logodna.

— N-ar fi putut s-o împiedice.
— Ea poate face orice ; de aceea mi-a plăcut întotdeauna madame Merle. Ştiam că poate juca orice rol ; dar credeam că le joacă pe rînd ; nu credeam că va juca roluri în acelaşi timp.
— Nu ştiu ce rol o fi jucat faţă de dumneata, spuse Isabel ; asta rămîne între dumneavoastră. Cu mine a fost cinstită, bună şi devotată.
— Devotată, cred şi eu ; a dorit să te măriţi cu candidatul ei. Mi-a spus că te urmărea numai ca să poată interveni.
— A spus-o ca să-ţi facă plăcere, zise fata, conştientă totuşi că explicaţia era nepotrivită.
— Să-mi facă plăcere înşelîndu-mă ? Mă cunoaşte mai bine. Sînt eu mulţumită acum ?
— Nu cred că eşti prea mulţumită vreodată, fu obligată Isabel să răspundă. Dacă madame Merle ştia că vei afla adevărul ce avea de cîştigat fiind nesinceră ?
— A cîştigat timp, vezi bine. În vremea cînd aşteptam să intervină, tu mărşăluiai înainte şi ea de fapt bătea toba.
— Foarte bine. Dar după cum singură zici, m-ai văzut mărşăluind şi chiar dacă ea ar fi dat alarma n-ai fi încercat să mă opreşti.
— Nu, dar altcineva ar fi făcut-o.
— Cine ? întrebă Isabel, îndreptînd spre mătuşa ei o privire foarte stăruitoare.
Ochişorii strălucitori ai doamnei Touchett, vioi ca de obicei, nu răspunseră privirii ei, ci mai degrabă i-o susţinu.
— Pe Ralph l-ai fi ascultat ?
— Nu, dacă l-ar fi defăimat pe domnul Osmond.
— Ralph nu defăimează oamenii ; ştii doar. Ţine foarte mult la tine.
— Ştiu, spuse Isabel ; şi preţuirea lui o s-o simt acum, deoarece el ştie că toate faptele mele sînt bine gîndite.
— Nu şi-a închipuit niciodată că vei face asta. I-am spus că erai în stare şi el susţinea contrariul.
— Pentru că îi place să fie de altă părere, zîmbi fata. Pe el nu-l acuzi că te-a înşelat ; de ce s-o acuzi atunci pe madame Merle ?

— El nu s-a angajat niciodată să împiedice logodna.

— Îmi pare bine ! exclamă cu veselie Isabel. Aş dori foarte mult, adăugă ea imediat, ca atunci cînd vine, dumneata să-l înştiinţezi prima, de logodna mea.

— Bineînţeles că o să-i spun, zise doamna Touchett. N-o să-ţi mai vorbesc despre această chestiune, dar te anunţ că voi discuta cu alţii.

— Cum doreşti. Voiam doar să spun că este mai bine să afle de la dumneata decît de la mine.

— Sînt perfect de acord ; e mult mai potrivit ! Şi acestea fiind zise mătuşa şi nepoata se duseră la dejun, unde doamna Touchett îşi respectă promisiunea şi nu făcu nici o aluzie la Gilbert Osmond. După o perioadă de tăcere o întrebă pe Isabel cine a fost persoana care o vizitase cu o oră înainte.

— Un prieten vechi — un gentleman american, spuse Isabel înroşindu-se la faţă.

— Un gentleman american desigur. Numai un gentleman american poate să facă o vizită la orele zece dimineaţa.

— A fost zece şi jumătate ; era în mare grabă ; pleacă în seara aceasta.

— N-ar fi putut să vină ieri, la ora la care se obişnuieşte ?

— N-a sosit decît azi-noapte.

— Stă la Florenţa numai douăzeci şi patru de ore? exclamă doamna Touchett. E un adevărat gentleman american.

— Este într-adevăr, spuse Isabel gîndind cu admiraţie răutăcioasă la ceea ce Caspar Goodwood făcuse pentru ea.

După două zile sosi şi Ralph ; dar deşi Isabel era sigură că doamna Touchett îi comunicase numaidecît marele eveniment, el la început nu dădu nici un semn că ar fi ştiut ceva. Discuţia care se impunea a fost, fireşte, despre starea sănătăţii lui. Isabel avea multe de întrebat despre Corfu. Cînd apăru în cameră, înfăţişarea lui o ului ; uitase că arăta aşa de bolnav. Deşi fusese la Corfu, arăta foarte rău în ziua aceea şi Isabel se întrebă dacă suferinţa i se agravase într-adevăr, sau ea s-a dezobişnuit să mai trăiască în preajma unui bolnav. Anii treceau şi bietul Ralph nu se apropia nici un pic de frumuseţea convenţională, iar pierderea completă, după cît se vedea, a sănătăţii, nu-i atenuase cu nimic înfăţişarea ciudată de la natură. Roasă de boală, secătuită, sensibilă totuşi şi ironică, faţa lui era ca un felinar aprins, peticit cu hîrtie şi ţinut cu o mînă tremurătoare ; favoriţii rari lîncezeau pe nişte obraji

supţi ; curba exorbitantă a nasului se definea şi mai lămurit. Era slab din cale-afară, slab şi deşirat ; o coeziune întîmplătoare a unor unghiuri destinse. Vestonul său brun de catifea era fără moarte ; mîinile îi înţepeniseră în buzunare ; mergea anevoie, se poticnea, apoi iar îşi tîra picioarele, ca omul istovit de boală. Poate că această ţinută ciudată îl făcea să apară acum mai mult decît oricînd ca un bolnav poznaş — un bolnav pentru care chiar şi infirmităţile lui erau parte din gluma universală. În cazul lui Ralph, ele ar fi putut într-adevăr să fie cauza principală a lipsei de seriozitate ce caracteriza concepţia sa despre o lume în care raţiunea propriei sale continuităţi era de neînţeles. Isabel îi iubea urîţenia ; stîngăcia lui îi era dragă. Fuseseră îndulcite prin asociaţie ; i se părea că ele constituie tocmai condiţia farmecului său. Avea atîta farmec, încît pînă atunci ideea că era bolnav conţinea într-un fel şi o consolare ; starea sănătăţii lui nu părea o limitare, ci un oarecare avantaj intelectual ; îl absolvea de orice emoţie profesională sau oficială, permiţîndu-i luxul de a fi exclusiv personal. Personalitatea care rezulta astfel era încîntătoare ; sărbezeala bolitului nu-l putuse atinge ; a fost nevoit să se supună unei suferinţe deplorabile, dar în aparenţă reuşise să nu fie bolnav. Acestea erau impresiile fetei despre vărul ei ; şi numai dacă se gîndea mai bine îi era milă de el. Şi deoarece gîndea mult, îi acordase o anumită compasiune ; dar i-a fost întotdeauna groază să irosească această esenţă — un articol preţios, mai valoros pentru cel care îl oferea, decît pentru oricine altul. Acum însă nu era nevoie de o prea mare sensibilitate ca să simţi că felul în care Ralph îşi trăia viaţa era mai puţin elastic de cum ar fi trebuit să fie. Era un spirit vioi, liber, generos, avea toată iluminarea înţelepciunii şi nimic din pedanteria ei, şi totuşi se stingea în chip dureros.

Isabel observă din nou că viaţa era desigur grea pentru unii şi, gîndindu-se cît de uşoară promitea acum să devină pentru ea, simţi o îmbujorare delicată de ruşine. Era pregătită să audă că Ralph nu era bucuros de logodna ei ; dar cu toată afecţiunea ce i-o purta, nu avea de gînd să-l lase să-i umbrească fericirea. Nu avea de gînd, sau cel puţin aşa credea, nici măcar să i-o ia în nume de rău ; căci era privilegiul său — era de fapt pe linia lui obişnuită — acela de a găsi cusur oricărei intenţii de căsătorie din partea ei. Verii pretind întotdeauna că îţi urăsc soţul ; asta era tradiţional, clasic ; unul

din rolurile verilor este acela de a pretinde că te adoră. Dacă Ralph nu era critic atunci nu mai era nimic ; şi cu toate că, persoana fiind corespunzătoare, ar fi fost desigur bucuroasă ca măritişul ei să fie pe placul lui Ralph, precum şi al altora, ar fi fost absurd să considere că era important ca alegerea ei să se potrivească părerilor lui. Care erau părerile lui la urma urmelor ? Pretinsese că ar fi făcut mai bine să se mărite cu lordul Warburton ; dar aceasta numai pentru că ea l-a refuzat pe acel om excelent. Dacă l-ar fi acceptat, Ralph ar fi luat cu siguranţă alt ton ; adopta întotdeauna părerea contrară. Orice căsătorie putea fi criticată ; căsătoria, prin esenţa ei, e expusă criticii. Cît de bine ar fi putut, dacă s-ar fi preocupat, să critice chiar ea această uniune a ei ! Dar avea alte ocupaţii şi dacă Ralph voia s-o scutească de această grijă, n-avea decît. Isabel îşi pusese în gînd să fie cît mai răbdătoare şi mai indulgentă. Probabil că el observase acest fapt şi, prin urmare, era cu atît mai ciudat că nu zicea nimic. După ce trecură trei zile fără ca Ralph să pomenească ceva, tînăra noastră s-a plictisit să mai aştepte ; oricît i-ar fi fost de neplăcut, putea cel puţin să îndeplinească o formă. Pentru noi, care ştim mai multe despre bietul Ralph decît verişoara sa, e lesne de crezut că în vremea care a urmat sosirii lui la Palazzo Crescentini, a trecut în taină prin multe etape. Maică-sa îl salutase de fapt cu marea veste, care îl îngheţă mai mult decît sărutul matern al doamnei Touchett. Ralph era şocat şi umilit ; calculele lui dăduseră greş şi persoana care îl interesa cel mai mult pe lume era pierdută. Umbla într-aiurea prin casă, ca un vas fără cîrmă, purtat pe un fluviu stîncos, sau şedea în grădina palatului pe un scaun mare de trestie cu picioarele lui lungi, întinse, avînd capul dat pe spate şi pălăria trasă pe ochi. Simţea o răceală în inimă ; nu-i plăcuse niciodată ceva atît de puţin. Ce putea să facă, ce putea să zică ? Dacă fata era de neînduplecat, putea el să pretindă că era de acord ? Era îngăduit să caute s-o înduplece numai dacă încercarea reuşea. Tentativa de a o convinge că omul al cărui vicleşug adînc o biruise avea în el ceva sordid sau sinistru ar fi fost de o discreţie decentă numai în cazul cînd ea s-ar fi lăsat convinsă. Altminteri, s-ar fi blestemat, pur şi simplu. Îl costa acelaşi efort să spună ce gîndeşte sau să se prefacă ; nu putea nici să încuviinţeze cu sinceritate, nici să protesteze cu speranţă. Între timp ştia — sau mai degrabă presupunea —

că logodnicii își reînnoiau zilnic jurămintele. În vremea aceasta Osmond se arăta rar la Palazzo Crescentini ; dar Isabel îl întîlnea în fiecare zi prin alte părți, cum de altfel era liberă s-o facă după ce logodna lor a fost anunțată. Închiriase o trăsură lunar, ca să nu rămînă îndatorată doamnei Touchett pentru mijloacele de a urma o cale pe care ea o dezaproba și dimineața mergea la Cascine. În această pustietate suburbană nu era nici țipenie de om în orele timpurii ale zilei și tînăra noastră se plimba cu iubitul ei prin părțile cele mai liniștite, trecea prin umbra cenușie a Italiei și asculta privighetorile.

Capitolul 34

ÎNTR-O DIMINEAȚĂ, DUPĂ CE SE întoarse de la plimbare cam cu o jumătate de ceas înaintea prînzului, coborî din trăsură în curtea palatului și, în loc să urce scara mare, traversă curtea, trecu pe sub o altă arcadă și intră în grădină. Loc mai încîntător la vremea aceea a zilei era de neînchipuit. Liniștea amiezii plutea în aer și umbra caldă, molcomă și împrejmuită făcea din foișoare niște peșteri spațioase. Ralph ședea acolo în obscuritatea clară, la picioarele unei statui a Terpsihorei — o nimfă dansantă cu degete subțiri, într-o draperie înfoiată, în maniera lui Bernini ; Ralph se afla într-o atitudine de extremă relaxare și Isabel crezu mai întîi că doarme. Pasul ei ușor pe iarbă nu-l trezi și, înainte de a pleca, stătu o clipă să-l privească. În momentul acela Ralph deschise ochii ; atunci se așeză pe un scaun rustic de același fel cu al lui. Deși în supărarea ei îl acuzase de indiferență, își dădea seama că pe Ralph îl frămîntă un gînd. Dar crezuse că aerul lui distrat se datora în parte lîncezelii pricinuite de slăbiciunea sa care se accentuase, în parte necazurilor de pe urma moștenirii pe care i-o lăsase tatăl său — fructul unor aranjamente excentrice, pe care doamna Touchett le dezaproba și care, după cum îi spusese Isabelei, întîmpinau acum opoziție din partea celorlalți asociați ai băncii. Ar fi trebuit să meargă în Anglia, zicea maică-sa, în loc să

vină la Florența ; nu mai fusese acolo de luni de zile și banca nu-l interesa mai mult decît Patagonia.

— Îmi pare rău că te-am trezit, spuse Isabel ; pari foarte obosit.

— Mă simt foarte obosit. Dar nu dormeam. Mă gîndeam la tine.

— Te-ai ostenit gîndindu-te ?

— Foarte mult. Nu duce la nimic. Drumul e lung și nu mai ajung o dată.

— Unde dorești să ajungi ? îl întrebă ea în timp ce își închidea umbrela de soare.

— La punctul cînd voi putea să exprim clar ceea ce gîndesc despre logodna ta.

— Nu te gîndi prea mult la ea, răspunse Isabel nepăsătoare.

— Vrei să spui că nu mă privește ?

— De la un anumit punct încolo, nu.

— Tocmai acesta e punctul pe care vreau să mi-l fixez. Mă gîndeam că poate m-ai considerat lipsit de bună creștere. Nu te-am felicitat.

— Am observat, desigur. Mă miram de ce taci.

— Au fost o mulțime de motive. O să-ți spun acum, zise Ralph. Își scoase pălăria și o așeză pe pămînt ; apoi se uită la Isabel. Se aplecă pe spate sub protecția lui Bernini, sprijinindu-și capul de piedestalul lui de marmură, cu brațele lăsate în jos și mîinile puse pe rezemătoarele scaunului său larg. Părea stingherit, jenat ; ezită mult timp. Isabel nu zicea nimic ; cînd oamenii erau stînjeniți, îi era milă de ei, dar acum părea hotărîtă să nu-l ajute pe Ralph să rostească vreo vorbă care să nu facă onoare măreței hotărîri.

— Nici nu m-am dezmeticit încă, zise el în cele din urmă. Tu erai ultima persoană pe care mă așteptam s-o văd prinsă.

— Nu știu de ce spui că sînt prinsă.

— Pentru că vei fi pusă într-o colivie.

— Dacă îmi place colivia, nu e nevoie să te necăjești, răspunse ea.

— Tocmai de asta mă mir ; la asta mă gîndeam.

— Dacă tu te gîndești imaginează-ți cum m-am gîndit eu! Sînt mulțumită că fac bine.

— Trebuie să te fi schimbat cu desăvîrșire. Acum un an libertatea îți era mai scumpă decît orice. Singura ta dorință era să vezi viața.

— Am văzut-o, spuse Isabel. Acum, trebuie să mărturisesc, întinderile ei nu mi se mai par atît de ademenitoare.

— Eu nu pretind că ar fi ; dar îmi închipuiam că ideea îţi surîdea şi că voiai să examinezi cu privirea întreg cîmpul.

— Mi-am dat seama că omul nu poate să facă ceva atît de general. Trebuie să-şi aleagă un colţ şi pe acela să-l cultive.

— Sînt de aceeaşi părere. Şi omul trebuie să-şi aleagă un colţ cît mai bun cu putinţă. Habar n-am avut, toată iarna, cît timp citeam încîntătoarele tale scrisori, că tu alegeai. Nu mi-ai spus nimic despre asta şi tăcerea ta mi-a adormit vigilenţa.

— Nu era o chestiune despre care să-ţi scriu. În afară de asta, nu ştiam nimic despre viitor. Totul s-a întîmplat în ultima vreme. Dar dacă ai fi fost în gardă, ce ai fi făcut ? întrebă Isabel.

— Aş fi zis : „Mai aşteaptă puţin."

— Ce să aştept ?

— Puţin mai multă lumină, spuse Ralph cu un zîmbet cam absurd în timp ce îşi vîrî mîinile în buzunare.

— De unde ar fi venit lumina ? De la tine ?

— S-ar fi putut să aprind şi eu o scînteie sau două.

Isabel îşi scoase mănuşile ; le aşeză pe genunchi şi le netezi cu mîna. Blîndeţea acestei mişcări era întîmplătoare, căci expresia feţei ei nu era de loc conciliantă.

— Baţi cîmpii degeaba, Ralph. Ai vrea să spui că nu-ţi place domnul Osmond şi totuşi ţi-e teamă.

— Adică vreau să rănesc şi totuşi mi-e teamă să dau lovitura ? Vreau să-l rănesc pe *el*, da — dar nu să te rănesc pe tine. Mi-e teamă de tine, nu de el. Dacă te vei căsători cu el, n-o să-mi pară bine că am vorbit.

— *Dacă* mă voi căsători ! Te aşteptai cumva să-mi schimbi hotărîrea ?

— Fireşte că ţie ţi se pare ceva de-a dreptul nebunesc.

— Nu, spuse Isabel peste o clipă ; mi se pare de-a dreptul înduioşător.

— E acelaşi lucru. Devin atît de caraghios încît mă compătimeşti.

Îşi mîngîie din nou mănuşile lungi.

— Ştiu că ai pentru mine o mare afecţiune. Nu pot uita acest fapt.

— Pentru Dumnezeu, nici să nu încerci. Să-l ai mereu în minte. Îți vei da seama cît de mult îți doresc binele.

— Și cît de puțină încredere ai în mine !

Urmă o clipă de tăcere : amiaza caldă părea că ascultă.

— Am încredere în tine, dar nu am în el, spuse Ralph.

Isabel își ridică privirea și se uită la el adînc, cu ochii mari.

— Ai spus acum ce ai pe suflet și îmi pare bine că te-ai exprimat atît de clar. Dar o să suferi din pricina asta.

— Nu, dacă vei fi dreaptă.

— Sînt foarte dreaptă, zise Isabel. Ce dovadă mai bună poate să existe decît aceea că nu sînt supărată pe tine ? Nu știu ce este cu mine, dar nu sînt. Am fost cînd ai început, dar mi-a trecut. Poate că ar trebui să fiu supărată, dar domnul Osmond n-ar fi de acord. El vrea ca eu să știu totul ; de aceea îmi place ; tu n-ai nimic de cîștigat, știu asta. N-am fost niciodată atît de drăguță cu tine ca fată, încît să dorești să rămîn aceeași. Dai sfaturi foarte bune ; ai dat adesea. Nu, sînt foarte liniștită ; am crezut întotdeauna în înțelepciunea ta, continuă ea mîndră că putea fi atît de liniștită, vorbind totuși cu un fel de exaltare reținută. Dorința ei arzătoare era să fie dreaptă ; lui Ralph acest lucru îi merse drept la inimă, îl emoționă ca o mîngîiere venită din partea unei creaturi pe care o rănise. Dorea să întrerupă discuția, s-o încurajeze ; o clipă fu cuprins de o inconsecvență absurdă ; și-ar fi retras cuvintele. Dar ea nu-i dădu prilejul ; continuă, văzînd cam în ce fel se prezenta linia eroică și dorind să avanseze în acea direcție. Văd că ai o anumită părere. Aș dori foarte mult s-o aud. Sînt sigură că ești dezinteresat ; simt asta. Pare ciudat că discutăm despre această chestiune și trebuie să-ți spun clar că dacă îți închipui că o să mă faci să-mi schimb hotărîrea, poți să renunți de pe acum. N-o să dau înapoi nici cu un centimetru ; e prea tîrziu. După cum spui, sînt prinsă. Gîndul acesta nu-ți va face plăcere desigur, dar suferința va exista în propriul tău cuget. Eu n-o să-ți reproșez niciodată.

— Nici eu nu cred că o să-mi reproșezi vreodată, spuse Ralph. Nu mă gîndeam nici pe departe că vei face o asemenea căsătorie.

— Dar ce căsătorie, mă rog ?

— Ei bine, e greu de spus. Nu prea aveam imaginea pozitivă a unei căsătorii, dar o aveam pe cea negativă. N-am crezut că o să te hotărăști — ei bine, pentru *acest* tip.

— Ce cusur are tipul domnului Osmond dacă e într-adevăr un tip ? Ceea ce prețuiesc *eu* mai ales la el este independența, personalitatea lui puternică, declară fata. Ce ai de spus împotriva lui ? Aproape că nici nu-l cunoști.

— Da, spuse Ralph, îl cunosc foarte puțin și mărturisesc totodată că nu dețin fapte și detalii despre el, ca să pot dovedi că este un netrebnic. Dar cu toate acestea simt că îți asumi un mare risc.

— Căsătoria este întotdeauna un mare risc și riscul lui e tot atît de mare ca și al meu.

— Asta îl privește ! Dacă îi este teamă n-are decît să se retragă. Dă Doamne s-o facă !

Isabel se înclină pe speteaza scaunului, își încrucișă brațele și îl fixă o vreme din priviri pe vărul ei.

— Nu cred că te înțeleg, spuse ea în sfîrșit cu răceală. Nu știu la ce te referi.

— Credeam că o să te măriți cu un om mai însemnat.

După cum ziceam tonul ei de mai înainte fusese rece, dar cînd auzi aceste vorbe i se ridică o roșeață în obraji, ca o flacără.

— Mai însemnat pentru cine ? Mie mi se pare că este suficient ca soțul unei femei să fie însemnat pentru ea !

Se îmbujoră și Ralph ; atitudinea lui îl stînjenea ; din punct de vedere fizic, începu să și-o schimbe ; își îndreptă spatele, se aplecă în față, așezîndu-și mîinile pe genunchi. Își lăsă privirea în pămînt ; părea să cugete cu cea mai mare seriozitate.

— O să-ți spun imediat la ce mă gîndesc, zise el pe dată. Se simțea tulburat și plin de nerăbdare ; acum că deschisese discuția voia să-și descarce sufletul. Dar voia să fie și deosebit de blînd.

Isabel așteptă puțin — apoi zise maiestuos :

— Domnul Osmond excelează în tot ceea ce te face să ții la un om. Poate că există naturi mai nobile, dar eu n-am avut niciodată plăcerea să le întîlnesc. Natura domnului Osmond este cea mai aleasă din cîte cunosc ; pentru mine el este destul de bun, destul de interesant și destul de inteligent. Mă impresionează mai mult ceea ce are și ceea ce reprezintă, decît ceea ce s-ar putea să-i lipsească.

— Mă delectam cu o viziune încîntătoare a viitorului tău, remarcă Ralph fără să-i răspundă. Mă distram plănuind pentru tine un destin măreț. Trebuia să nu conțină în el nimic de

acest gen. Nu trebuia să te prăbuşeşti atît de uşor, sau atît de curînd.

— Să mă prăbuşesc, zici ?

— Aşa văd eu situaţia ta de acum. Se făcea că te ridici departe în înaltul cerului — că pluteşti în lumina strălucitoare, deasupra oamenilor. Deodată cineva azvîrle un boboc de trandafir veştejit — o săgeată care n-ar fi trebuit niciciînd să te ajungă — şi cazi imediat la pămînt. Mă doare, spuse Ralph avîntat, mă doare de parcă eu aş fi căzut !

Expresia de suferinţă şi năuceală de pe faţa lui se accentuă.

— Nu te înţeleg de loc, repetă ea. Spui că te distrai făcînd planuri despre viitorul meu — nu înţeleg cum vine asta. Să nu te distrezi prea mult, căci am să cred că o faci pe socoteala mea.

Ralph clătină din cap.

— Nu mi-e teamă că n-o să crezi că am avut idei mărețe în legătură cu tine.

— La ce te gîndeşti atunci cînd spui că mă înălţam şi pluteam ? continuă ea. Niciodată nu m-am mişcat pe un plan mai înalt decît acum. Pentru o fată nu poate să existe ceva mai înalt decît o căsătorie cu un om care îi place, spuse biata Isabel luînd-o pe coarda didactică.

— Îndrăznesc să te critic tocmai pentru că îţi place această persoană, dragă verişoară. Eu aş fi zis că ţie ţi s-ar fi potrivit o natură mai activă, mai puternică, mai liberă, spuse Ralph şovăitor, apoi adăugă : Nu mă pot elibera de impresia că domnul Osmond este oarecum — ei bine, mărunt. Rosti ultimul cuvînt cu nesiguranţă ; îi era teamă ca ea să nu se aprindă din nou. Dar spre mirarea lui era liniştită ; şi părea să reflecteze.

— Mărunt ? rostit de ea, cuvîntul sună imens.

— Cred că este limitat, egoist. Prea se ia în serios !

— Are un mare respect de sine ; nu-l condamn pentru asta, zise Isabel. Înseamnă că îi respectă şi pe ceilalţi.

Lui Ralph aproape că îi veni inima la loc auzind-o că vorbeşte cu atîta cumpăt.

— Da, dar totul este relativ ; omul ar trebui să simtă că are raporturi cu lumea dinafară — cu ceilalţi oameni. Nu cred că domnul Osmond simte asta.

— Eu am, mai ales, de-a face cu raporturile lui faţă de mine. În această privinţă este excelent.

— El este întruchiparea gustului, continuă Ralph, frămîntîndu-şi mintea cum ar putea să exprime mai bine atributele sinistre ale lui Gilbert Osmond, fără ca să pară răuvoitor, făcîndu-i o descriere prea grosolană. Dorea să-l descrie în mod impersonal, ştiinţific. Judecă şi apreciază, aprobă şi condamnă numai în conformitate cu gustul lui.

— Atunci e un mare noroc că gustul lui este desăvîrşit.

— Este desăvîrşit, fără îndoială, din moment ce l-a îndemnat să te aleagă pe tine de mireasă. Dar ai văzut vreodată un asemenea gust — într-adevăr desăvîrşit — în momente de mînie ?

— Sper că nu-mi va fi hărăzit să nemulţumesc gustul soţului meu.

La auzul acestor vorbe Ralph îşi ieşi din fire.

— A, asta e o îndărătnicie, nu e demn de tine ! N-ai fost menită să fii măsurată în acest fel — erai menită pentru ceva mai bun decît să veghezi asupra sensibilităţilor unui diletant steril !

Isabel se ridică în grabă, iar el făcu acelaşi lucru, aşa că stătură o clipă privindu-se unul pe celălalt de parcă el i-ar fi aruncat în obraz o provocare, sau o insultă. Dar : — Mergi prea departe, şopti ea simplu.

— Ţi-am spus ce aveam pe inimă — şi am spus-o pentru că te iubesc !

Isabel păli ; era şi el pe lista aceea agasantă ? Deodată simţi dorinţa să-l şteargă de pe listă.

— A, va să zică nu eşti dezinteresat !

— Te iubesc, dar te iubesc fără speranţă, spuse Ralph iute, căznindu-se să zîmbească şi simţi că în această declaraţie exprimase mai mult decît intenţiona.

Isabel se depărtă şi se opri să privească în liniştea însorită a grădinii, dar nu peste mult se întoarse spre el.

— Mi se pare că vorbele tale sînt o nebunie a disperării ! Nu te înţeleg — dar n-are a face. Nu te contrazic ; mi-e imposibil ; am încercat doar să te ascult. Îţi sînt foarte recunoscătoare pentru că ai căutat să explici, spuse ea domol de parcă mînia de adineauri, cînd sărise de pe scaun, i s-ar fi şi potolit. E foarte frumos din partea ta că încerci să mă previi dacă eşti într-adevăr îngrijorat ; dar nu-ţi promit că mă voi gîndi la ceea ce mi-ai spus : voi uita cît mai grabnic posibil. Încearcă şi tu să uiţi ; ţi-ai făcut datoria şi nimeni n-ar putea

face mai mult. Nu pot să-ţi explic ceea ce simt, ceea ce cred şi nici dacă aş putea n-aş face-o. Se opri o clipă, iar apoi continuă cu o inconsecvenţă pe care Ralph o observă chiar în toiul nerăbdării lui de a descoperi vreun simptom de concesie. Nu sînt de acord cu părerea ta despre domnul Osmond ; nu pot s-o apreciez deoarece eu îl văd în cu totul alt fel. Nu este însemnat — nu, nu este însemnat ; el este un om care priveşte importanţa cu supremă indiferenţă. Dacă la asta te referi cînd îi numeşti „mărunt", atunci da, poţi să-i zici mărunt oricît doreşti. Dar eu numesc asta superioritate — cea mai superioară atitudine din cîte am cunoscut. N-am de gînd să discut cu tine în contradictoriu despre persoana cu care mă voi căsători, repetă Isabel. Nu mă preocupă cîtuşi de puţin să-l apăr pe domnul Osmond ; nu e atît de slab, încît să aibă nevoie de apărarea mea. Cred că ţi se pare şi ţie curios că vorbesc despre el cu atîta calm şi răceală de parcă ar fi un oarecare. N-aş discuta din capul locului despre el cu nimeni în afară de tine ; iar ţie după cele ce ai spus — pot să-ţi răspund o dată pentru totdeauna. Spune-mi te rog, ai dori să fac o căsătorie din interes — ceea ce se numeşte o căsătorie din ambiţie ? Am o singură ambiţie — să fiu liberă să-mi urmez pînă la capăt un sentiment frumos. Am avut şi altele pe vremuri, dar au trecut. Eşti nemulţumit de domnul Osmond pentru că nu este bogat ? Tocmai de aceea îmi place. Din fericire, am bani destui ; niciodată n-am simţit o asemenea recunoştinţă pentru că îi am, ca astăzi. Sînt momente cînd aş dori să merg şi să îngenunchez la mormîntul tatălui tău ; poate că a săvîrşit o faptă mai bună decît îşi închipuia cînd mi-a dăruit posibilitatea de a mă căsători cu un om sărac — un om care şi-a purtat sărăcia cu atîta demnitate, cu atîta indiferenţă. Domnul Osmond n-a dat niciodată din coate şi n-a luptat — căci pe el nu-l interesau cîştigurile lumeşti. Dacă asta înseamnă să fii limitat, dacă asta înseamnă să fii egoist, atunci e foarte bine. Nu mă înspăimîntă asemenea vorbe, nici măcar nu sînt nemulţumită ; îmi pare doar rău că faci o greşeală. Alţii ar fi putut s-o facă, dar de tine mă mir. Tu ar trebui să recunoşti un gentleman atunci cînd îl întîlneşti — ar trebui să recunoşti o minte aleasă. Domnul Osmond nu face greşeli ! El ştie totul, înţelege totul, are spiritul cel mai binevoitor, mai blînd şi mai înalt. Eşti stăpînit de o idee falsă. E păcat, dar eu n-am ce face ; te priveşte pe tine mai mult decît pe mine. Isabel se opri un moment privin-

du-l pe vărul ei cu ochii luminaţi de un sentiment care contrazicea calmul atent al atitudinii ei— un sentiment în care se amesteca atît durerea mînioasă stîrnită de vorbele lui, cît şi mîndria-i rănită din cauză că trebuise să-şi justifice o alegere care ei îi sugera numai puritate şi nobleţe. Cu toate că se opri, Ralph nu zise nimic ; văzu că ea mai avea şi altceva de spus. Era măreaţă, dar şi extrem de îngrijorată ; era indiferentă, dar şi răscolită de emoţie. Cu ce fel de persoană ţi-ar fi plăcut să mă căsătoresc ? întrebă ea deodată. Îmi vorbeşti de înălţare şi plutire, dar dacă te căsătoreşti, atingi pămîntul oricum. Ai sentimente şi trebuinţe omeneşti, ai o inimă în piept şi te căsătoreşti cu un anumit individ. Mama ta nu poate să-mi ierte că n-am ajuns la o mai bună înţelegere cu lordul Warburton şi e îngrozită că mă pot mulţumi cu o persoană care nu posedă nici unul din marile lui avantaje — nici avere, nici titlu, nici onoruri, nici case, nici pămînturi, nici poziţie, reputaţie sau relaţii strălucite de vreun fel. Ceea ce mie îmi place este tocmai absenţa totală a acestor lucruri. Domnul Osmond este pur şi simplu un om foarte singuratic, foarte cult şi foarte onest — nu este un proprietar prodigios.

Ralph ascultă cu mare atenţie de parcă tot ceea ce zicea ea ar fi meritat o profundă considerare ; dar la drept vorbind era atent numai pe jumătate la ce spunea Isabel, iar în rest căuta să se deprindă cu povara unei impresii absolute — impresia unei arzătoare bune-credinţe din partea ei. Isabel greşea, dar credea ; se înşela, dar era deprimant de constantă. Îi era minunat de caracteristic să inventeze o teorie frumoasă despre Gilbert Osmond, iar apoi să-l iubească nu pentru ceea ce poseda în realitate, ci tocmai pentru lipsurile sale împodobite ca nişte trăsături de onoare. Ralph îşi aminti cum îi spusese tatălui său că voia să-i dăruiască Isabelei posibilitatea de a putea să-şi satisfacă cerinţele imaginaţiei. Făcuse întocmai şi fata se folosise din plin de acest lux. Bietul Ralph se simţea dezgustat ; îi era ruşine. Isabel rostise ultimele cuvinte pe un ton coborît de convingere solemnă, care de fapt termină discuţia, iar apoi o încheie din punct de vedere formal, întorcîndu-se pentru a porni spre casă. Ralph mergea în dreptul ei şi trecură prin curte împreună, pînă ce ajunseră la scara cea mare. Aici Ralph se opri, iar Isabel stătu şi ea pe loc întorcînd spre el o faţă radioasă — o expresie nefirească de recu-

noştinţă deplină. Împotrivirea lui îi clarificase propria-i concepţie asupra atitudinii pe care o luase.

— Nu vii să iei dejunul ? îl întrebă.

— Nu ; n-am poftă de dejun ; nu mi-e foame.

— Ar trebui să mănînci, spuse fata ; te hrăneşti cu aer.

— Da, e adevărat, iar acum merg din nou în grădină ca să mai iau o înghiţitură de aer. Am venit pînă aici numai ca să-ţi spun aceasta ; anul trecut ziceam că dacă vei ajunge la necaz, mă voi simţi îngrozitor de păcălit. Aşa mă simt azi.

— Crezi că am ajuns la necaz ?

— Omul cînd greşeşte e la necaz.

— Foarte bine, zise Isabel ; n-o să-mi plîng niciodată necazul în faţa ta ! Şi începu să urce scara.

Ralph rămase pe loc cu mîinile în buzunare, urmărind-o din ochi ; apoi îl străpunse răcoarea care stătea la pîndă în curtea cu ziduri înalte şi tremură ; aşa încît se întoarse în grădină pentru a se hrăni cu razele de soare florentine.

Capitolul 35

CÎND SE PLIMBA PRIN CASCINE CU iubitul ei, Isabel nu simţea nici un îndemn să-i spună de ce puţină simpatie se bucura la Palazzo Crescentini. Opoziţia discretă a mătuşii şi vărului ei n-o impresiona în general prea mult ; morala acestei împotriviri era pur şi simplu că domnul Osmond le displăcea. Această antipatie n-o îngrijora pe Isabel ; aproape că nici n-o regreta ; deoarece nu făcea decît să scoată şi mai mult în evidenţă faptul, de altminteri foarte onorabil, că ea se mărita după dorinţa inimii ei. Alte lucruri se făceau de dragul altor oameni ; dar căsătoria o făceai pentru o satisfacţie mai personală ; şi satisfacţia Isabelei era confirmată de comportamentul excelent al iubitului ei. Gilbert Osmond era îndrăgostit şi niciodată nu meritase mai puţin decît în aceste zile liniştite şi luminoase, numărate fiecare, ce precedau împlinirea nădejdilor sale, critica aspră la care îl supunea Ralph Touchett. Impresia cea mai de seamă pe care această critică o lăsă asupra Isabelei era că pasiunea iubirii îşi separa în chip neîndurător victima de toată lumea în afară de

persoana iubită. Ea se simțea desprinsă de toți cei pe care îi cunoscuse înainte — de cele două surori ale ei, care îi scriseră exprimîndu-și nădejdea de cuviință că Isabel va fi fericită și, oarecum mai vag, surpriza că nu-și alesese un soț care să fi fost eroul unui destin mai bogat în evenimente ; de Henrietta care era sigură că va sosi prea tîrziu, înadins ca s-o dojenească ; de lordul Warburton care se va consola, desigur, și de Caspar Goodwood, care probabil nu se va consola ; de mătușa ei care avea idei închistate și superficiale despre căsătorie și față de acestea nu ezita să-și arate disprețul ; și de Ralph care umbla cu mofturi despre viitorul ei măreț numai pentru a-și masca o deziluzie personală. După cîte se părea Ralph ar fi voit să nu se mărite de loc — în fond asta era — pentru că se distra cu spactacolul isprăvilor ei, ca femeie necăsătorită. Dezamăgirea îl făcea să spună vorbe de ocară despre omul pe care el îl prefera chiar și lui ; Isabel se amuza spunîndu-și că Ralph fusese mînios. Îi venea ușor s-o creadă căci, după cum spuneam, avea acum puțină emoție disponibilă pentru nevoi mărunte și accepta ca un incident, de fapt ca o podoabă, a soartei ei, ideea că a-l prefera pe Gilbert Osmond așa cum îl prefera ea, însemna să rupă neapărat toate celelalte relații. Gusta din bucuriile acestei preferințe care însă o făceau să simtă aproape cu înfiorare că valul acestei stări de vrajă și obsesie era ofensator și fără cruțare, oricît de măreață ar fi onoarea tradițională și presupusa virtute de a fi îndrăgostit. Era partea tragică a fericirii ; binele cuiva se făurea întotdeauna din răul altcuiva.

Exaltarea succesului, care acum fără îndoială că ardea cu flacără vie în ființa lui Osmond, scotea foarte puțin fum, pentru o văpaie atît de strălucitoare. Satisfacția la el nu lua forme vulgare ; emoția la omul cel mai conștient de sine era un fel de extaz al autocontrolului. Dar această înclinație a firii sale făcea din el un iubit admirabil ; avea în permanență imaginea stării de farmec, de dedicare. Nu uita niciodată de sine, după cum am mai spus ; și astfel nu uita niciodată să fie atent și tandru, să dea impresia, ceea ce nu era de loc greu — unei emotivități și a unor intenții profunde. Tînăra lui domnișoară îl încînta nespus ; madame Merle îi făcuse un dar de neprețuit. Căci ce putea fi mai minunat pe lume decît să trăiești alături de un spirit nobil armonizat cu gingășia. Nu va fi gingășia toată pentru el, și încordarea pentru lume, care

admira aerul de superioritate? Ce dar putea să fie mai fericit decît o minte vioaie și imaginativă, care te scutea de repetiții și îți reflecta gîndul pe o suprafață lucie și elegantă? Osmond nu putea suferi să-și audă gîndul reprodus cuvînt cu cuvînt — asta îl făcea să pară răsuflat și stupid; prefera să-i fie împrospătat prin reproducere, așa cum sînt „cuvintele" prin muzică. Egoismul său nu se manifestase niciodată sub acea formă nerafinată de a-și dori o soție anostă; inteligența ei trebuia să fie o farfurie de argint, nu una de lut — o farfurie pe care el putea s-o încarce cu fructe coapte și cărora ea le va oferi o valoare decorativă, așa încît discuția să poată deveni pentru el un fel de desert servit Calitatea argintului o găsi în toată perfecțiunea la Isabel; putea să-i atingă imaginația cu dosul mîinii și s-o facă să răsune. Știa absolut sigur, deși nu i se spusese, că uniunea lor nu era privită cu ochi buni de rudele fetei; dar, o considerase pe Isabel atît de independentă, încît nu părea necesar să-și exprime regretul pentru această atitudine a familiei ei. Cu toate acestea într-o dimineață făcu o aluzie neașteptată.

— Diferența de stare materială este ceea ce nu le convine, spuse el. Ei își închipuie că sînt îndrăgostit de banii tăi.

— Vorbești de mătușa-mea —de vărul meu? întrebă Isabel. De unde știi ce gîndesc ei?

— Nu mi-ai spus că sînt mulțumiți și mai deunăzi i-am scris doamnei Touchett, dar nu mi-a răspuns. Dacă ar fi fost încîntați, ar fi dat vreun semn, și faptul că eu sînt sărac, iar tu ești bogată este cea mai clară explicație a rezervei lor. Se înțelege că atunci cînd un om sărac se căsătorește cu o fată bogată, trebuie să se aștepte la acuzații. Dar nu-mi pasă de ele. Nu-mi pasă decît de un singur lucru — ca tu să n-ai nici o umbră de îndoială. Nu mă sinchisesc de ceea ce spun oamenii cărora nu le cer nimic — poate nici nu sînt în stare să doresc să știu. Asemenea lucruri nu m-au interesat niciodată și, Doamne iartă-mă, de ce aș începe să fiu altfel azi, cînd mi-am luat o compensație pentru totul? Nu pretind că-mi pare rău că ești bogată; sînt încîntat. Sînt încîntat de tot ceea ce îți aparține — fie că e vorba de bani sau virtute. E îngrozitor să umbli după bani, dar e o împrejurare fericită cînd îți ies în cale. Cred totuși că eu am dovedit suficient de mult limitele poftei mele de îmbogățire; n-am încercat în viața mea să cîștig un ban și eu ar trebui să fiu mai puțin

suspectat decît majoritatea oamenilor pe care îi vedem zbătîndu-se ca să acapareze. Cred că e de datoria lor să aibă suspiciuni ; de datoria familiei tale ; e normal s-o facă. Într-o zi o să le plac mai mult ; şi ţie la fel, dacă e vorba. Pînă atunci nu trebuie să-mi fac sînge rău, ci pur şi simplu să fiu recunoscător pentru viaţă şi iubire.

Iubindu-te am devenit mai bun, spuse el cu altă ocazie ; am devenit mai înţelept şi mai degajat şi — de ce să neg ? — mai voios, mai agreabil şi chiar mai puternic. Înainte îmi doream o mulţime de lucruri şi eram mînios că nu le aveam. După cum ţi-am mai spus, din punct de vedere teoretic eram mulţumit. Îmi ziceam încîntat că îmi limitasem dorinţele. Dar eram supus enervărilor ; obişnuiam să am accese morbide, sterile şi odioase de foame, de dorinţă. Acum sînt pe deplin mulţumit, căci nu-mi pot închipui ceva mai bun. Este ca şi cum cineva ar fi încercat să silabisească o carte într-o lumină obscură şi deodată apare o lampă. Mi-am căscat ochii pe cartea vieţii şi n-am găsit nimic care să-mi răsplătească strădania ; dar acum, cînd pot s-o citesc bine, văd că e o poveste încîntătoare. Draga mea fată, nu pot să-ţi spun cum viaţa pare să ne stea deschisă în faţă — ce după-amiază lungă de vară ne aşteaptă. Este a doua jumătate a unei zile italiene — cu o ceaţă aurie şi cu umbre care se alungesc şi acea gingăşie divină a luminii, a aerului, a peisajului pe care eu am iubit-o toată viaţa şi pe care tu o iubeşti astăzi. Pe cinstea mea, nu văd de ce nu ne-am înţelege. Avem ceea ce ne place — ca să nu mai vorbim de faptul că ne avem unul pe celălalt. Avem facultatea de a admira şi cîteva convingeri importante. Nu sîntem nerozi, nu sîntem meschini, nu sîntem subjugaţi de ignoranţă sau tristeţe. Tu eşti deosebit de proaspătă, iar eu sînt deosebit de maturizat. Biata mea copilă ne va distra ; vom încerca să-i făurim şi ei o mică existenţă. Totul este blînd şi delicat — are coloritul italian.

Făceau o mulţime de planuri, dar îşi rezervau şi multă libertate ; era firesc să locuiască deocamdată în Italia. În Italia se întîlniseră şi Italia contribuise la primele impresii pe care şi le formară unul despre celălalt şi această ţară trebuia să contribuie şi la fericirea lor. Osmond era ataşat de lucrurile cunoscute mai de mult, iar Isabel simţea îndemn spre nou, ceea ce părea să-i asigure un viitor în care va avea conştiinţa frumosului la un înalt nivel. Dorinţei de expansiune

nelimitată din sufletul ei i-a urmat simțămîntul că viața era pustie fără o îndatorire personală care să-i concentreze toate energiile spre un punct. Îi spusese lui Ralph că „văzuse viața" într-un an sau doi și că obosise, nu să mai trăiască, ci să mai observe. Ce se întîmplase cu toată însuflețirea ei, cu toate aspirațiile și teoriile ei, cu înalta prețuire a independenței ei și cu acea convingere că nu se va căsători niciodată? Aceste lucruri fuseseră absorbite într-o necesitate mai primitivă — o necesitate al cărei răspuns înlătura întrebări fără număr și totuși împlinea dorințe infinite. Simplifica situația dintr-o lovitură, cobora din înalturi ca lumina stelelor și nu avea nevoie de explicație. Se explica destul prin faptul că el era iubitul ei, numai al ei, și că ea era în stare să-i fie de folos. Putea să i se predea cu un fel de umilință, putea să-i devină soție cu un fel de mîndrie; ca nu numai că lua, dar și oferea.

O aduse și pe Pansy cu el de două sau trei ori la Cascine. Pansy era foarte puțin mai înaltă decît în anul ce trecuse și nu mult mai matură. Că va rămîne întotdeauna un copil era convingerea tatălui ei care o ducea de mînă cînd ea era într-al șaisprezecelea an și îi spunea să se ducă să se joace în timp ce el se va așeza puțin, alături de drăguța domnișoară. Pansy purta o rochie scurtă și un pardesiu lung; pălăria părea să-i fie întotdeauna prea mare. Îi făcea plăcere să se depărteze cu pași repezi și scurți pînă la capătul aleii, iar apoi să vină înapoi cu un zîmbet care părea să implore încuviințare. Isabel încuviința cu dărnicie și această dărnicie avea duioșia după care tînjea natura afectuoasă a copilei. Isabel era atentă la indicațiile pe care le dădea de parcă ar fi fost și pentru ea foarte importante — Pansy exprima atît de bine o parte din serviciile pe care le putea face, o parte din răspunderea pe care și-o putea lua. Tatăl său o considera încă atît de copilăroasă, încît nu-i explicase noile relații dintre el și eleganta domnișoară Archer.

— Ea nu știe, îi spuse Isabelei; nu-și dă seama; crede că e cu totul firesc ca tu și cu mine să venim și să ne plimbăm pe aici împreună, ca niște prieteni buni. Mie mi se pare că există ceva de o inocență încîntătoare în gîndirea ei; este tocmai cum îmi place să fie. Nu, nu sînt un ratat, cum credeam altădată; am izbutit în două privințe. Mă voi căsători cu femeia pe care o ador și mi-am crescut copila așa cum am dorit, după moda veche.

Ținea foarte mult și în toate cele la „moda veche" ; Isabel socoti că acest fapt era o notă aleasă, domoală, sinceră a naturii lui.

— Mi se pare că n-o să știi dacă ai izbutit pînă ce nu-i vei spune, zise ea. Trebuie să vezi cum primește vestea. S-ar putea să fie înspăimîntată — geloasă poate.

— Nu mi-e teamă de asta ; te iubește prea mult, oricum. Mi-ar plăcea să nu-i destăinuiesc nimic o vreme — să văd dacă îi trece prin minte că, dacă nu sîntem logodiți, ar trebui să fim.

Pe Isabel o impresionă modul artistic, plastic oarecum în care Osmond privea inocența lui Pansy — aprecierea Isabelei dovedind o îngrijorare mai mult din punct de vedere moral. Fu poate la fel de plăcut impresionată cîteva zile mai tîrziu, cînd Osmond îi zise că, după ce îi comunică fetiței vestea, ea răspunse atît de drăgălaș : „O, atunci o să am o soră frumoasă !" Nu fusese nici surprinsă nici alarmată ; n-a plîns cum se așteptase el.

— Poate că a bănuit, spuse Isabel.

— Nu vorbi așa ; m-aș simți dezgustat dacă aș crede asta. Presupuneam că o să fie pentru ea un mic șoc ; dar felul cum a luat vestea dovedește că manierele ei sînt excelente. Este de asemenea ceea ce doream. Vei vedea singură ; mîine o să te felicite personal.

Întîlnirea de a doua zi avu loc la Contesa Gemini, unde Pansy fusese condusă de tatăl ei care știa că Isabel urma să vină în după-amiaza aceea pentru a întoarce contesei vizita pe care aceasta i-o făcuse, aflînd că vor fi cumnate. Trecuse pe la Casa Touchett, însă Isabel era plecată ; dar după ce tînăra noastră fu introdusă în salonul contesei, se ivi Pansy pentru ca s-o anunțe că mătușa ei va veni îndată. Pansy își petrecea ziua la această doamnă, care considera că era la vîrsta cînd trebuia să învețe cum să se comporte în societate. Isabel era de părere că fetița ar fi putut să dea lecții de comportament mătușii ei și nimic nu putea să îndreptățească mai bine această convingere decît felul în care Pansy făcu față ocaziei, în timp ce o așteptară pe contesă. În anul care trecuse, tatăl ei hotărî pînă la urmă s-o trimită înapoi la mînăstire pentru ca educația ei să primească ultimele retușuri și Madame Catherine își aplicase evident teoria conform căreia Pansy era hărăzită pentru lumea mare.

— Tata mi-a spus că aţi avut bunăvoinţa de a consimţi să vă căsătoriţi cu dînsul, spuse eleva acelei excelente femei. E de-a drept încîntător. Cred că o să vă potriviţi foarte bine.

— Crezi că o să mă potrivesc cu *tine*?

— Cu mine o să vă potriviţi de minune; dar voiam să spun că dumneavoastră şi tata vă veţi potrivi. Sînteţi amîndoi atît de liniştiţi şi serioşi. Dumneavoastră nu sînteţi atît de liniştită ca dînsul — sau chiar ca madame Merle; dar sînteţi mai liniştită decît mulţi alţii. N-ar fi trebuit să-şi ia de pildă o soţie ca mătuşă-mea. Ea e întotdeauna în mişcare, în agitaţie — mai cu seamă azi; o să vedeţi cînd va veni. La mînăstire ni s-a spus că nu se face să-i judecăm pe cei mai în vîrstă decît noi, dar cred că nu e nici un rău dacă îi judecăm favorabil. Veţi fi o admirabilă tovarăşă de viaţă pentru tata.

— Pentru tine de asemenea, sper, zise Isabel.

— Înadins vorbesc de el întîi. V-am mai spus care este părerea mea despre dumneavoastră; mi-aţi plăcut din primele clipe. Vă admir atît de mult încît cred că va fi un mare noroc să vă am mereu înaintea ochilor. O să fiţi modelul meu; voi încerca să vă imit, deşi mi-e teamă că voi realiza o foarte slabă copie. Sînt extrem de bucuroasă pentru tata — mai avea nevoie şi de altceva în afară de mine. Fără dumneavoastră nu văd cum ar fi putut să-l găsească. Veţi fi mama mea vitregă, dar nu trebuie să folosim acest cuvînt. Se spune că sînt întotdeauna fără milă; însă cred că dumneavoastră nici măcar nu mă veţi ciupi, sau îmbrînci vreodată. Nu mi-e teamă de loc.

— Scumpa şi micuţa mea Pansy, spuse Isabel cu blîndeţe. Voi fi atît de bună cu tine. O viziune vagă, apărută în mod incoerent, că într-un fel inexplicabil va ajunge să aibă nevoie de aceasta îi fulgeră prin minte şi o îngheţă.

— Foarte bine, atunci n-are de ce să-mi fie teamă, răspunse copila pe tonul ei de promptitudine pregătită. Ce învăţătură primise, părea el să sugereze — sau de ce pedepse îi era groază în caz de neaplicare a ei!

Descrierea pe care o făcuse mătuşii ei nu era incorectă; contesei Gemini nici prin minte nu-i trecea să-şi strîngă aripile. Intră în cameră fluturînd prin aer şi o sărută pe Isabel mai întîi pe frunte şi apoi pe fiecare obraz, de parcă ar fi urmat un ritual stabilit din timpuri străvechi. O îndreptă pe

musafira ei spre o canapea unde, după ce se așezară o privi cu o serie de smucituri din cap și începu să vorbească de parcă ar fi fost așezată în fața unui șevalet și ar fi aplicat cu chibzuială cîteva trăsături de penel unei compoziții de figuri gata schițate.

— Dacă aștepți ca să te felicit, te rog să mă scuzi. Cred că nu te sinchisești dacă o fac sau nu ; presupun — fiind atît de deșteaptă — că nu te sinchisești de tot soiul de fleacuri. Dar mie îmi pasă dacă torn minciuni ; nu mint decît atunci cînd am ceva important de cîștigat prin asta. De la dumneata nu văd ce aș putea să cîștig — mai ales că tot nu m-ai crede. Nu fac declarații, după cum nu fac flori de hîrtie, sau abajururi înzorzonate — nu mă pricep. Abajururile mele ar lua cu siguranță foc, trandafirii și minciunile mele ar întrece cu mult realitatea. Din punctul meu de vedere sînt foarte bucuroasă că te măriți cu Osmond ; dar pentru dumneata, nu pot pretinde că sînt bucuroasă. Ești foarte inteligentă — știi că în felul acesta se vorbește întotdeauna despre dumneata ; ai moștenit o avere, ești foarte frumoasă și originală, de loc banală ; așa încît e bine că te avem în familie. Știi, familia noastră e foarte bună ; Osmond ți-o fi spus poate ; iar mama era destul de distinsă — i se spunea Corina americană. Dar am decăzut groaznic, cred, și poate că dumneata ne vei ridica. Am mare încredere în dumneata ; sînt atîtea lucruri despre care aș vrea să stăm de vorbă. Eu nu felicit niciodată fetele cînd se căsătoresc ; cred că n-ar trebui să se facă din căsătorie o capcană din oțel atît de groaznică. Cred că Pansy n-ar trebui să audă toate astea ; dar tocmai de aceea a venit aici la mine — ca să învețe tonul de societate. Nu e nici un rău dacă știe ce grozăvii o pot aștepta. Prima dată cînd mi-am dat [illegible]a că fratele meu ți-a pus gînd rău, am vrut să-ți scriu și să te implor să nu-i dai ascultare. Apoi mi-am spus că era neloial din partea mea și detest asemenea lucruri. În afară de aceasta, după cum îți spuneam, eu însămi eram încîntată ; și la urma urmelor sînt foarte egoistă. În treacăt fie zis, dumneata n-o să mă respecți nici un pic și noi două nu vom fi niciodată prietene intime. Mie mi-ar plăcea, însă dumneata n-o să vrei. Dar totuși într-o zi vom fi prietene mai bune decît crezi. Va veni și soțul meu să te cunoască, deși după cum probabil știi, el nu se află în nici un fel de relații cu Osmond. Lui îi place foarte mult să întîlnească femei drăguțe, dar nu mi-e

frică de dumneata. În primul rînd că nu-mi pasă ce face. În al doilea rînd dumitale puțin o să-ți pese de el, unul ca el nu va fi niciodată de dumneata și, așa nerod cum este, va vedea totuși că nici dumneata nu ești de el. Într-o zi, dacă vei putea suporta, îți voi spune totul despre el. Crezi că nepoată-mea ar trebui să plece din cameră? Pansy du-te și exersează puțin la mine în budoar.

— Lăsați-o să stea, vă rog, spuse Isabel. Aș prefera să nu mi se spună nici un lucru pe care Pansy n-ar avea voie să-l audă.

Capitolul 36

ÎNTR-O DUPĂ-AMIAZĂ DIN TOAMNA anului o mie opt sute șaptezeci și șase, pe înserat, un tînăr cu înfățișare plăcută, sună la ușa unui mic apartament de la etajul al treilea al unei vechi case din Roma. Cînd ușa fu deschisă, el întrebă de madame Merle; după care, servanta, o femeie curată și urîțică, avînd o figură de franțuzoaică și alură de cameristă, îl introduse într-un salon micuț și îi ceru favoarea de a-și spune numele.

— Domnul Edward Rosier, zise tînărul care se așeză, în așteptarea doamnei Merle.

Cititorul n-a uitat poate că domnul Rosier era o podoabă a cercului de americani din Paris, dar trebuie de asemenea amintit că uneori el dispărea din orizontul acestuia. Își petrecuse parte din ierni la Pau și cum el era un gentleman cu obiceiuri statornice, ar fi putut să-și facă ani în șir vizita anuală la această încîntătoare stațiune. Dar în vara anului o mie opt sute șaptezeci și șase, avu loc un eveniment care nu numai că îi schimbă cursul gîndurilor, dar și tipicul de viață. Petrecu o lună în Engadinul de Sus și întîlni la San Moritz o tînără încîntătoare. Acestei micuțe persoane începu să-i acorde numaidecît o atenție deosebită; i se păru că era exact îngerul domestic pe care îl căuta de mult. Domnul Rosier, însă, nu era niciodată repezit, și mai discret ca el nici că se putea, așa că deocamdată nu-și dezvălui înfocarea; dar i se păru cînd se despărțiră — tînăra domnișoară pentru a coborî

spre Italia, iar admiratorul ei pentru a pleca la Geneva, unde avea întîlnire cu alți prieteni — că va fi nenorocit la modul romantic, dacă n-o s-o mai revadă. Cel mai simplu lucru era, deci, să meargă la toamnă la Roma, unde domnișoara Osmond domicilia împreună cu familia ei. Domnul Rosier întreprinse un pelerinaj spre capitala Italiei și ajunse acolo la întîi noiembrie. Era un lucru foarte plăcut, iar pentru tînărul nostru isprava aceasta avea într-însa și ceva eroic. Poate că nu era destul de oțelit pentru otrava aerului din Roma la care se expunea și care se știa că în luna noiembrie te pîndea de peste tot. Dar norocul le surîde celor bravi ; și acest cutezător care lua trei pilule de chinină pe zi, după o lună nu avea nici un motiv să-și deplîngă temeritatea. Își folosise, într-o oarecare măsură, bine timpul ; zadarnic și-l dedicase găsirii vreunui cusur în natura lui Pansy Osmond. Era admirabil cizelată ; pînă la ultimul retuș ; era într-adevăr o piesă desăvîrșită. În meditația lui amoroasă și-o închipuia foarte mult ca pe o păstoriță din porțelan de Dresda. Domnișoara Osmond, în floarea tinereții, avea într-adevăr o notă de rococo și cum Rosier avea predilecție pentru acest stil, nu se putea să n-o aprecieze. Faptul că prețuia producțiile unor perioade relativ frivole s-ar fi putut vedea din felul atent cum examina salonul doamnei Merle, care, deși împodobit cu specimene de toate stilurile, era bogat mai ales în articole din ultimele două veacuri. Își puse imediat monoclul la ochi și privi în jur ; iar apoi : „Pe cinstea mea, are unele lucruri strașnice !" murmură el rîvnitor. Odaia era mică și încărcată de mobilă : îți dădea impresia de mătase decolorată și mici statuiete care erau gata să se clatine dacă te mișcai. Rosier se ridică și umblă prin odaie cu pasul său tacticos, aplecîndu-se deasupra meselor încărcate cu bibelouri și a pernelor brodate cu blazoane princiare. Cînd madame Merle intră în cameră, îl găsi stînd cu nasul foarte aproape de volanul mare de dantelă de la cuvertura de damasc a căminului. Îl ridică delicat, de parcă voia să-l miroasă.

— E dantelă veche de Veneția, zise ea ; e destul de bună.

— E prea bună pentru așa ceva ; ar trebui s-o purtați.

— Am auzit că dumneata ai la Paris o dantelă și mai bună în aceeași situație.

— A, dar eu nu pot s-o port, zîmbi musafirul.

— Nu văd de ce n-ai putea ! Am o dantelă mai bună decît aceasta, pentru purtat.

Privirile lui rătăciră din nou, zăbovind prin odaie.

— Aveți cîteva lucruri de mare preț.

— Da, dar le urăsc.

— Vreți să scăpați de ele ? întrebă repede tînărul.

— Nu, e bine să ai ce urî : ai pe ce să te descarci !

— Eu îmi iubesc lucrurile, zise domnul Rosier, îmbujorat de admirație. Dar n-am venit ca să discutăm despre lucrurile mele sau ale dumneavoastră. Se opri o clipă și apoi cu un glas mai încet : Țin mai mult la domnișoara Osmond decît la toate *bibelots* din Europa !

Madame Merle făcu ochii mari.

— Ai venit ca să-mi spui asta ?

— Am venit să vă cer sfatul.

Îl privea prietenește, cu fruntea încrețită, în timp ce își mîngîia bărbia cu mîna ei mare, albă.

— Un om îndrăgostit, știi, nu cere sfaturi.

— De ce, dacă se află într-o situație precară ? Asta se întîmplă adesea cu îndrăgostiții. Eu am mai fost îndrăgostit și știu. Dar ca acum, niciodată — atît de mult, într-adevăr niciodată. Aș dori mai ales să știu ce credeți despre șansele pe care le am. Mi-e teamă că pentru domnul Osmond nu sînt — ei bine, o adevărată piesă de colecționar.

— Dorești ca eu să intervin ? întrebă madame Merle stînd cu brațele ei pline încrucișate și cu gura frumoasă ridicată în colțul din stînga.

— Dacă ați putea pune o vorbă bună pentru mine, v-aș fi foarte recunoscător. N-are rost s-o deranjez pe domnișoara Osmond pînă cînd nu am motive întemeiate să cred că tatăl dînsei va consimți.

— Ai mult bun-simț ; asta e în favoarea dumitale. Dar prea te pripești, cînd îți închipui că eu te consider o comoară.

— Ați fost foarte amabilă cu mine, zise tînărul. De aceea am venit.

— Eu sînt întotdeauna amabilă cu oamenii care au obiecte valoroase Louis Quatorze. Este ceva foarte rar acum și nu se știe ce poți cîștiga avîndu-le. După care colțul stîng al gurii doamnei Merle dădu expresie glumei.

Dar cu toate acestea domnul Rosier părea plin de neliniște și cuprins de o încordare susținută.

— A, credeam că vă plac !

— Îmi placi foarte mult ; dar să nu analizăm asta acum, te rog. Scuză-mă dacă ţi se pare că îţi vorbesc de sus, dar să ştii că te consider un mic gentleman perfect. Însă mai trebuie să-ţi spun că nu de mine depinde căsătoria lui Pansy Osmond.

— Nici eu nu mi-am închipuit asta. Dar mi se părea că sînteţi intimă cu familia ei şi mă gîndeam că aţi putea avea influenţă.

Madame Merle reflectă.

— La cine te gîndeşti cînd spui familia ei ?

— Păi, la tatăl ei ; şi — cum se spune în englezeşte ? — la *belle-mère* [1] a ei.

— Domnul Osmond este desigur tatăl ei ; dar soţia lui nu se prea poate numi un membru al familiei. Doamna Osmond nu are nimic de-a face cu măritişul lui Pansy.

— Îmi pare rău, zise Rosier cu un suspin blînd de bună-credinţă. Cred că doamna Osmond m-ar susţine.

— Tot ce se poate — dacă soţul ei nu te va încuraja.

Rosier ridică din sprîncene.

— Dînsa are alte păreri decît domnul Osmond ?

— În toate. Gîndesc complet diferit.

— Ei bine, zise Rosier, îmi pare rău că aud asta ; dar nu e treaba mea. Dînsa ţine foarte mult la Pansy.

— Da, ţine foarte mult la Pansy.

— Şi Pansy are o mare afecţiune pentru dînsa. Mi-a spus cît de mult o iubeşte de parcă ar fi mama ei adevărată.

— Probabil că ai avut totuşi o discuţie foarte intimă cu biata copilă, zise madame Merle. Ţi-ai declarat sentimentele ?

— Nici gînd! exclamă Rosier, ridicîndu-şi mîna frumos înmănuşată. Nici gînd, pînă ce nu mă asigur de cele ale părinţilor.

— Întotdeauna aştepţi asta ? Ai principii excelente ; respecţi buna-cuviinţă.

— Cred că rîdeţi de mine, murmură tînărul, lăsîndu-se pe spate în scaun şi atingîndu-şi mustaţa mică. Nu mă aşteptam din partea dumneavoastră, madame Merle.

Doamna Merle clatină calm din cap ca o persoană care vedea lucrurile aşa cum le vedea ea.

[1] Mama vitregă (franc.).

— Mă nedreptăţeşti. Consider conduita dumitale de un excelent gust şi că este cea mai bună din cîte se puteau adopta. Da, aşa o consider.

— Nu vreau s-o tulbur — numai ca s-o tulbur ; o iubesc prea mult pentru ca să fac asta, spuse Ned Rosier.

— Îmi pare bine totuşi că mi-ai spus, zise apoi madame Merle. Lasă totul pe seama mea, puţin ; cred că te pot ajuta.

— Îmi ziceam eu că dumneavoastră sînteţi persoana la care trebuie să vin ! exclamă vizitatorul cu entuziasm subit.

— Ai fost foarte isteţ, răspunse madame Merle pe un ton mai sec. Cînd spun că te pot ajuta, vreau să zic admiţînd că pretenţia dumitale are temei. Ia să ne gîndim puţin dacă are.

— Sînt un om extrem de onorabil, să ştiţi, zise Rosier cu însufleţire. Nu vreau să spun că n-am defecte, dar pot să spun că nu am vicii.

— Toate acestea sînt negative. Depinde de asemenea de ce numesc oamenii vicii. Dar care este latura dumitale pozitivă ? Care este cea meritorie ? Ce ai dumneata în afară de dantela spaniolă şi ceştile de ceai de Dresda ?

— Am un venit mulţumitor — vreo patruzeci de mii de franci pe an. Şi cum sînt descurcăreţ din fire, putem trăi frumos din acest venit.

— Frumos, nu. Dar suficient de bine, da. Chiar şi aceasta depinde de locul unde vă veţi stabili.

— La Paris. Mi-aş asuma răspunderea să locuim la Paris.

Gura doamnei Merle se ridică în stînga.

— N-ar fi grozav ; ar trebui să te foloseşti de ceştile de ceai şi ele s-ar sparge.

— Nu vreau să fim grozavi. Dacă domnişoara Osmond o să aibă totul drăguţ aranjat, va fi de ajuns. Cînd cineva e atît de drăguţă ca ea, îşi poate permite — ei bine, *faïence* ieftină de tot. N-ar trebui să poarte decît muselină — fără crenguţe, zise Rosier gînditor.

— Nu-i permiţi nici măcar o crenguţă [1] ? Ţi-ar fi în orice caz foarte recunoscătoare pentru această teorie.

— Este teoria cea mai potrivită ; vă asigur ; şi sînt convins că ea ar fi de acord. Ea înţelege toate astea ; de aceea o iubesc.

[1] Joc de cuvinte : *Sprig* în engleză înseamnă *crenguţă* şi *copil, odraslă*.

— E o fetiță foarte bună și deosebit de ordonată — de asemenea extrem de grațioasă. Dar tatăl ei, după cîte știu, nu poate să-i dea nimic.

Rosier nu crîcni.

— Nu doresc să-i dea nimic. Dar pot să spun în treacăt că dînsul trăiește ca un om bogat.

— Banii sînt ai soției sale; i-a adus o avere mare.

— Dar doamna Osmond ține foarte mult la fiica ei vitregă; poate că va face ceva pentru ea.

— Zici că ești îndrăgostit lulea, dar nu-ți scapă nimic! exclamă madame Merle, rîzînd.

— Eu prețuiesc mult o *zestre*. Pot să mă lipsesc de ea, dar o prețuiesc.

— Doamna Osmond, continuă madame Merle, va prefera probabil să-și păstreze banii pentru copiii ei.

— Copiii ei? Dar n-are nici unul.

— S-ar putea să aibă totuși. A avut un biet băiețel care a murit acum doi ani, după șase luni de la naștere. De aceea s-ar putea să urmeze alții.

— Sper, dacă aceasta o va face fericită. E o femeie minunată.

Madame Merle nu se repezi cu laudele.

— A, despre ea sînt multe de spus. Minunată — cum vrei să-i zici! Dar n-am ajuns tocmai la concluzia că dumneata ești o *partidă*. Absența viciilor nu prea e o sursă de venit.

— Scuzați-mă, eu cred că poate să fie, zise Rosier cu toată luciditatea.

— Veți fi o pereche înduioșătoare cînd veți trăi din nevinovăția dumitale!

— Cred că mă subevaluați.

— Nu ești chiar atît de nevinovat? Zău că patruzeci de mii de franci pe an și un caracter frumos e o combinație la care trebuie luat-aminte. Nu vreau să spun că e ceva nemaipomenit, dar s-ar putea să se ivească o ofertă și mai proastă. Totuși domnul Osmond o să fie probabil de părerea că va putea să nimerească și mai bine.

— *El*, poate; dar fiica dînsului? Ea nu poate să nimerească mai bine decît să se mărite cu omul pe care îl iubește. Căci, știți, ea mă iubește, adăugă Rosier cu înfocare.

— Te iubește, știu.

— A, exclamă tînărul, îmi ziceam eu că dumneavoastră sînteți persoana la care trebuie să vin.

— Dar nu-mi dau seama de unde știi dumneata acest lucru, dacă n-ai întrebat-o, continuă madame Merle.

— În asemenea cazuri nu este nevoie de întrebat și de spus ; după cum ziceați, noi sîntem o pereche inocentă. Dar *dumneavoastră* de unde ați știut ?

— Eu care nu sînt inocentă ? Fiind foarte șireată. Las' pe mine ; voi afla eu cum stau lucrurile.

Rosier se ridică și rămase în picioare netezindu-și pălăria.

— O spuneți cu destulă răceală. Nu aflați numai care este situația, ci faceți din ea ceea ce ar trebui să fie.

— O să fac tot ce îmi stă în putere. Voi încerca să scot în evidență cît mai mult meritele dumitale.

— Vă mulțumesc din suflet. Între timp o să stau de vorbă cu doamna Osmond.

— *Gardez-vous-en bien* [1] ! și madame Merle fu în picioare. Să n-o pui în mișcare căci vei strica totul.

Rosier își aținti privirile în pălărie ; se întreba dacă madame Merle era de fapt persoana la care trebuia să vină.

— Nu cred că vă înțeleg. Sînt un prieten vechi al doamnei Osmond și presupun că ar dori să reușesc.

— N-ai decît să fii prieten vechi ; cu cît are mai mulți prieteni vechi cu atît e mai bine, căci nu se prea înțelege cu unii dintre cei noi. Dar deocamdată nu încerca s-o înduplеci să pună umărul pentru dumneata. Poate că soțul ei are alte păreri și, ca o persoană care îi dorește binele, te sfătuiesc să nu înmulțești diferendele dintre ei.

Fața sărmanului Rosier luă o expresie de îngrijorare ; pețitul domnișoarei Osmond era o treabă mai complicată decît putuse să conceapă cu înclinația lui pentru nuanțările cuvenite. Dar simțul desăvîrșit al realității, pe care și-l ascundea sub o suprafață ce o sugera pe aceea a „serviciului celui mai bun" al unui proprietar grijuliu, îi veni într-ajutor.

— Nu văd de ce sînt obligat să țin atît de mult seama de domnul Osmond ! exclamă el.

— Nu, dar ar trebui să ții seama de *ea*. Spui că îi ești prieten vechi. Ai vrea s-o faci să sufere ?

— Pentru nimic în lume.

[1] Abțineți-vă ! (franc.).

— Atunci fii cu multă băgare de seamă şi lasă totul baltă, pînă cînd voi face eu cîteva investigaţii.

— Să las totul baltă, dragă madame Merle ? Nu uitaţi că sînt îndrăgostit.

— N-o să te mistui din pricina asta ! De ce ai venit la mine dacă nu iei aminte la ceea ce spun ?

— Sînteţi foarte binevoitoare ; voi fi foarte cuminte, promise tînărul. Dar mi-e teamă că domnul Osmond e neînduplecat, adăugă cu vocea lui blîndă, în timp ce se îndrepta spre uşă.

Madame Merle rîse scurt.

— Asta s-a mai spus şi altă dată. Dar nici cu soţia lui nu e uşor.

— A, dînsa e o femeie minunată ! repetă Ned Rosier la plecare.

Hotărî ca purtarea lui să fie demnă de un aspirant care era oricum un model de discreţie ; dar nu vedea în ce fel se angajase faţă de madame Merle să nu treacă aşa, ca din întîmplare, pe la doamna Osmond pe acasă, pentru a mai prinde puţin curaj. Reflectă fără încetare la ceea ce îi spusese sfătuitoarea lui şi socoti în toate chipurile impresia pe care i-o lăsă tonul ei destul de circumspect. Se dusese la ea *de confiance,* cum se zicea la Paris ; dar poate că a fost cam pripit. Îi venea greu să se considere nechibzuit — atît de rar îşi atrăsese acest reproş ; dar era adevărat că pe madame Merle nu o cunoscuse decît în ultima lună şi faptul că o socotea o femeie încîntătoare nu era, dacă stăteai să judeci bine, un motiv pentru a presupune că va fi dornică s-o împingă pe Pansy Osmond în braţele lui, oricît de graţios i-ar fi fost aranjate aceste membre în vederea primirii ei. Îi arătase într-adevăr bunăvoinţă, ea fiind o persoană importantă în casa fetei ; deşi avea aerul acela (Rosier se întrebase de mai multe ori cum reuşea) că e deosebit de intimă cu familia Osmond şi, în acelaşi timp, nu prea familiară. Dar poate că el exagerase aceste avantaje. Nu există nici un motiv deosebit pentru care această doamnă să-şi dea osteneală în favoarea lui ; o femeie drăguţă era drăguţă cu toată lumea, şi Rosier simţea că a fost un nerod cînd a apelat la madame Merle pe motiv că îl remarcase. Era foarte probabil — deşi păruse s-o spună doar în glumă — că se gîndea de fapt numai la ale sale *bibelots.* Îi trecuse oare prin minte că el ar putea să-i ofere

două sau trei nestemate din colecţia sa ? Numai de l-ar ajuta s-o ia în căsătorie pe domnişoara Osmond şi îi va dărui întreg muzeul său. Dar nu putea să i-o spună deschis ; prea ar fi părut grosolan să-i ofere mită. Însă i-ar fi plăcut ca ea să creadă aceasta.

Cu asemenea gînduri îşi bătea capul, cînd se duse din nou la doamna Osmond acasă, doamna Osmond avînd o „serată" — — ca de altfel în fiecare joi — şi cînd prezenţa lui se putea explica prin respectarea normelor obişnuite de politeţe. Obiectul afecţiunilor bine stăpînite ale domnului Rosier locuia într-o casă înaltă, chiar în inima Romei ; o clădire masivă, întunecată, care dădea spre o *piazetta* însorită din vecinătatea palatului Farnese. Într-un palat locuia mica Pansy — la Roma socotit palat, dar în mintea cuprinsă de nelinişti a bietului Rosier era o închisoare. I se părea de rău augur faptul că tînăra domnişoară pe care voia s-o ia în căsătorie şi care avea un tată deosebit de pretenţios pe care nu credea că va fi în stare să-l îmbuneze, era întemniţată într-un fel de fortăreaţă domestică, un edificiu ce purta un nume roman vechi şi auster şi-ţi amintea de fapte istorice, de crimă, viclenie şi violenţă, menţionat în *Murray* şi vizitat de turişti care, după ce îl examinau vag, păreau dezamăgiţi şi întristaţi, cu fresce de Caravaggio la *piano nobile*[1] şi un şir de statui mutilate şi urne prăfuite în loggia largă, nobil arcuită, deasupra curţii umede unde o fîntînă ţîşnea dintr-o nişă acoperită cu muşchi. Dacă mintea nu i-ar fi fost atît de preocupată, ar fi putut să aprecieze cum se cuvenea Palazzo Roccanera ; ar fi putut să se transpună în starea de spirit a doamnei Osmond, care îi spusese odată că, stabilindu-se la Roma, ea şi cu soţul ei, aleseseră această locuinţă de dragul culorii locale. Avea suficientă culoare locală şi, deşi domnul Rosier cunoştea mai puţine lucruri despre arhitectură decît despre emailurile de Limoges, putea să vadă că proporţiile ferestrelor şi chiar detaliile cornişei aveau un aer măreţ. Dar Rosier era obsedat de convingerea că în epocile mai pitoreşti fetele tinere fuseseră închise acolo pentru a le îndepărta de iubiţii lor devotaţi şi apoi, sub ameninţarea că vor fi aruncate în mînăstiri, erau forţate să încheie căsătorii înfiorătoare. Exista totuşi un lucru pe care îl aprecia de cîte ori se afla în camerele

[1] Primul etaj al unei clădiri (it.).

de primire calde și bogate de la etajul al doilea ale doamnei Osmond. Recunoștea că acești oameni erau foarte tari la alegerea „obiectelor de preț". Era gustul lui Osmond — de loc al ei ; aceasta i-o spusese doamna Osmond, cînd veni în casa lor pentru prima dată și cînd, după ce se întrebă timp de un sfert de oră dacă ei aveau chiar și obiecte de artă franțuzești mai valoroase decît ale lui de la Paris, fu obligat să recunoască fără întîrziere că aveau într-adevăr și își învinse invidia ca un gentleman ce era, exprimîndu-și față de doamna casei admirația pură pentru comorile ei. Află de la doamna Osmond că soțul ei își făurise o colecție mare înainte de căsătoria lor și că, deși își procurase în ultimii trei ani o serie de piese frumoase, cele mai de seamă achiziții le făcuse într-o vreme cînd era lipsit de avantajul sfaturilor ei. Rosier interpretă aceste informații potrivit principiilor sale. În loc de „sfaturi" înțelege „bani gheață", își zise tînărul, și faptul că Gilbert Osmond își procurase cele mai prețioase obiecte ale sale în perioada săracă a vieții lui confirma doctrina sa cea mai îndrăgită — doctrina că un colecționar poate fi oricît de sărac, numai să aibă răbdare. În general, cînd Rosier își făcea apariția joi seara, se uita în primul rînd la pereții salonului ; se găseau acolo vreo trei sau patru obiecte după care ochii lui jinduiau cu adevărat. Dar după discuția pe care o avu cu madame Merle simțea extrema gravitate a situației sale ; și acum, după ce intră, începu s-o caute din priviri pe domnișoara casei cu nerăbdarea permisă unui gentleman care, de cîte ori trecea un prag, zîmbea convins că nu i se puteau întîmpla decît lucruri plăcute.

Capitolul 37

PANSY NU SE AFLA ÎN PRIMA cameră, o încăpere largă, cu un tavan concav și pereți acoperiți cu damasc vechi, de culoare roșie ; aici stătea de obicei doamna Osmond — deși în seara aceea nu era la locul ei obișnuit — și tot aici un cerc de prieteni mai intimi ai casei se strîngea în jurul focului. Încăperea era scăldată într-o lumină potolită, difuză ; conținea obiectele mai mari și-aproape

întotdeauna — un parfum de flori. De data aceasta Pansy era pesemne în camera următoare, locul de întîlnire al musafirilor mai tineri, unde se servea ceaiul. Osmond stătea în fața căminului, aplecat înapoi cu mîinile la spate ; își ridicase un picior pentru a-și încălzi talpa. Cîteva persoane împrăștiate în jurul său discutau între ele ; dar el nu lua parte la conversație ; ochii săi aveau o expresie, de altfel frecventă la el, care părea să vădească o preocupare pentru lucruri mai vrednice de interes decît aparițiile care li se impuneau cu sila. Rosier, intrînd neanunțat, nu-i atrase atenția ; dar tînărul, foarte pedant în privința etichetei, deși era chiar deosebit de conștient că venise s-o întîlnească pe soție și nu pe soț, se duse să dea mîna cu el. Osmond îi întinse mîna stîngă, fără să-și schimbe poziția.

— Te salut. Soția mea e pe aici, pe undeva.

— N-aveți grijă ; o s-o găsesc eu, spuse Rosier cu voioșie.

Osmond, totuși, îl măsură pe de-a întregul cu privirea ; nu se simțise niciodată examinat cu atîta competență. „Madame Merle i-a spus și lui nu-i convine", gîndi Rosier. Sperase ca madame Merle să fie acolo, dar nu se vedea ; poate că era într-o altă cameră sau va veni mai tîrziu. Nu fusese niciodată prea încîntat de Gilbert Osmond, deoarece avea impresia că își dă aere. Dar Rosier nu era supărăcios din fire, iar cînd era vorba de politețe simțea întotdeauna un îndemn puternic de a fi la înălțime. Privi împrejur și zîmbi complet neputincios, iar apoi peste o clipă :

— Am văzut azi o piesă grozav de reușită de Capo di Monte, zise el.

Osmond nu răspunse nimic la început ; dar foarte curînd, în timp ce își încălzea talpa de la gheață :

— Nu mă interesează cîtuși de puțin Capo di Monte ! i-o reteză el.

— Sper că nu vă părăsiți preocuparea.

— Preocuparea pentru oale și farfurii vechi ? Ba da, mi-o părăsesc.

Rosier uită o clipă de situația sa delicată.

— Nu cumva aveți de gînd să vă despărțiți de... de vreo piesă-două ?

— Nu am de gînd să mă despart de absolut nimic, domnule Rosier, spuse Osmond privindu-l și acum drept în ochi pe musafirul său.

— Aha, doriți să păstrați, dar nu și să adăugați, remarcă Rosier isteț.

— Exact. N-am nimic de împerecheat.

Bietul Rosier își dădea seama că se înroșise la față ; îi era necaz că nu avea destulă stăpînire de sine.

— A, *eu* am ! fu tot ceea ce putu bîigui ; și știa că bîiguiala lui se pierdu în parte în timp ce dădu să plece. Se îndreptă spre camera învecinată și o întîlni pe doamna Osmond care venea din ușa adîncă. Era îmbrăcată în catifea neagră ; părea nobilă și minunată, după cum zisese el, și totuși radiind, oh, atîta bunăvoință ! Știm ce gîndea domnul Rosier despre ea și termenii în care își exprimase în fața doamnei Merle admirația. Ca și aprecierea lui pentru scumpa-i fetiță, această admirație se baza în parte pe faptul că avea ochiul format pentru figuri decorative și pe instinctul lui pentru ceea ce era autentic ; de asemenea și pe simțul lui pentru valori necatalogate, precum și pentru acel secret al unei „străluciri" în afara oricărei pierderi sau redescoperiri consemnate, pe care pasiunea pentru articole fragile nu-l împiedica s-o recunoască. În seara aceea doamna Osmond putea să satisfacă asemenea gusturi. Anii o atinseseră numai pentru a o îmbogăți ; floarea tinereții nu i se ofilise, doar că atîrna mai liniștită pe tulpina ei. Pierduse ceva din nerăbdarea aceea zglobie pe care Osmond o dezaprobase — părea acum mai capabilă să aștepte. Iar cum stătea așa în cadrul aurit al ușii, tînărului nostru îi înfățișă tabloul unei doamne grațioase.

— După cum vedeți, sînt foarte constant. Dar cine să fie, dacă nu eu ?

— Da, te cunosc de mai multă vreme decît oricine de aici. Dar să nu ne lăsăm în voia amintirilor duioase. Vreau să te prezint unei domnișoare.

— A, ce domnișoară, vă rog ? întrebă Rosier nespus de îndatoritor ; dar nu pentru asta venise.

— Șade acolo lîngă foc, îmbrăcată în roz, și nu are cu cine să stea de vorbă.

Rosier ezită o clipă.

— Domnul Osmond nu poate să discute cu dînsa ? Este numai la doi pași.

Ezită și doamna Osmond.

— Nu e prea vioaie și lui nu-i plac oamenii posaci.

— Dar pentru mine e bună ? A, zău, e prea de tot.

— Mă gîndeam doar că dumneata ai idei pentru doi. Şi apoi dumneata eşti atît de îndatoritor.

— Şi soţul dumneavoastră este.

— Nu, nu este — faţă de mine. Şi doamna Osmond zîmbi distrată.

— Înseamnă că ar trebui să fie de două ori mai îndatoritor cu alte femei.

— Şi eu îi spun asta, zise ea zîmbind încă.

— Ştiţi, aş bea nişte ceai, continuă Rosier, privind visător spre camera cealaltă.

— Perfect. Du-te şi serveşte-o şi pe domnişoara mea.

— Foarte bine ; dar după asta o s-o las în voia sorţii. Adevărul este că mor de dorinţa de a discuta puţin cu domnişoara Osmond.

— A, zise Isabel, întorcîndu-se să plece, în problema aceasta nu te pot ajuta !

După cinci minute, în timp ce îi înmîna o ceaşcă de ceai domnişoarei în roz, pe care o conduse în cealaltă cameră, se întrebă dacă, făcînd doamnei Osmond mărturisirea de mai sus, nu cumva călcase promisiunea dată doamnei Merle. O asemenea întrebare putea să-l zbuciume pe acest tînăr timp îndelungat. Dar în cele din urmă deveni — comparativ vorbind — indiferent ; puţin îi păsa lui de promisiuni pe care nu le-ar ţine. Soarta în voia căreia ameninţase că o va abandona pe demoazela în roz nu se dovedi nicidecum atît de necruţătoare ; căci Pansy Osmond, care-i dăduse ceaiul pentru această domnişoară — lui Pansy îi plăcea, ca întotdeauna, să facă ceai — veni curînd şi stătu de vorbă cu ea. La această convorbire blîndă, Edward Rosier participă puţin ; stătea în apropiere mohorît, urmărind-o din priviri pe micuţa lui iubită. Dacă o privim acum cu ochii lui, la început nu vom vedea prea mult la ea care să ne amintească de fetiţa ascultătoare, care, cu trei ani în urmă, la Florenţa, era trimisă să facă plimbări scurte pe Cascine, în timp ce tatăl ei şi domnişoara Archer discutau despre chestiuni sacre pentru oamenii mari. Dar după o clipă, privind mai bine, vom observa că, deşi la nouăsprezece ani Pansy devenise o domnişoară, nu corespundea de fapt rolului ; că deşi se făcuse foarte drăguţă, îi lipsea într-o măsură deplorabilă calitatea cunoscută şi apreciată în înfăţişarea femeilor sub numele de stil ; şi că deşi este îmbrăcată cu multă prospeţime, îşi poartă veşmîntul elegant cu dorinţa

nemascată de a-l cruţa — de parcă l-ar fi luat cu împrumut anume pentru ocazia aceea. Pare-se că Edward Rosier ar fi fost tocmai omul care să observe aceste defecte ; şi de fapt nu exista nici o calitate, oricare ar fi fost ea, a acestei domnişoare pe care să n-o fi observat. Numai că el dădea acestor calităţi nume de ale lui — unele dintre ele fiind într-adevăr destul de nimerite. „Nu, ea este unică — e absolut unică", obişnuia să-şi zică ; şi puteţi fi siguri că n-ar fi recunoscut nici un moment că domnişoara Osmond era lipsită de stil. Stil ? Doar avea stilul unei mici prinţese ; dacă nu vedeai, însemna că nu aveai ochi pentru aşa ceva. Nu era modern, nu era conştient, n-ar fi produs nici o impresie pe Broadway ; domnişoara mică, serioasă, cu rochita ei ţeapănă, semăna cu Infanta lui Velasquez. Aceasta era suficient pentru Edward Rosier, care considera că aerul ei de modă veche era încîntător. Ochii plini de dor, buzele frumoase, trupşorul ei, toate erau înduioşătoare, ca rugăciunea unui copil. Simţea acum dorinţa aprigă de a şti exact cît de mult îl plăcea — o dorinţă din pricina căreia nu avea astîmpăr pe scaun. Ba îl mai treceau şi călduri, aşa încît trebui să-şi tamponeze fruntea cu batista : nu se simţise niciodată atît de tulburat. Ea era o atît de perfectă *jeune fille* şi unei *jeune fille* nu puteai să-i pui întrebarea necesară pentru a lămuri această problemă. La o *jeune fille* visase întotdeauna Rosier — o *jeune fille* care să nu fie totuşi franţuzoaică, deoarece simţise că această naţionalitate va complica lucrurile. Era sigur că Pansy nu citise niciodată un ziar, iar în privinţa romanelor, îl citise cel mult pe Walter Scott. O *jeune fille* americană — ce putea fi mai potrivit ? Va fi sinceră şi veselă şi totuşi o fată care nu umblase singură, nici nu primise scrisori de la bărbaţi, nici nu fusese dusă la teatru pentru ca să vadă comedia de moravuri. Rosier nu putea să nege că, aşa cum stăteau lucrurile, ar fi fost o necuviinţă din partea lui ca musafir să se adreseze direct acestei creaturi nevinovate ; dar acum era în pericolul iminent de a se întreba dacă bunacuviinţă de musafir era lucrul cel mai sacru din lume. Nu erau sentimentele pe care le nutrea faţă de domnişoara Osmond de o importanţă infinit mai mare ? De o importanţă mai mare pentru el — da ; dar probabil nu şi pentru stăpînul casei. Există o singură mîngîiere ; chiar dacă acest domn fusese pus în gardă de către madame Merle, probabil că el nu o prevenise la rîndul său pe

Pansy ; faptul de a o încunoștința că un tînăr prezentabil era îndrăgostit de ea nu ar fi putut să facă parte din tactica lui. Dar era îndrăgostit de ea cu adevărat, tînărul acesta prezentabil ; și toate aceste restricții de circumstanță terminară prin a-l enerva. Ce voise Gilbert Osmond să spună, cînd îi dădu două degete de la mîna stîngă ? Dacă Osmond era necioplit, fără îndoială că el putea să fie îndrăzneț. Se simți extrem de îndrăzneț, după ce fata posacă, atît de zadarnic deghizată în roz, răspunse chemării mamei ei care intră pentru a-i spune, trăgîndu-i lui Rosier o ocheadă cu înțelesuri, că trebuia s-o ducă spre alte triumfuri. Mama și fiica se depărtară, iar acum depindea numai de el ca să rămînă de fapt singur cu Pansy. Nu mai fusese niciodată singur cu ea ; nu mai fusese niciodată singur cu o *jeune fille*. Era o clipă mare ; bietul Rosier începu să-și tamponeze fruntea din nou. După odaia în care se aflau ei, era o alta — o cameră mică, luminată, cu ușa larg deschisă, care, societatea nefiind numeroasă, rămăsese goală toată seara. Era pustie și acum ; tapisată în galben pal ; se aflau acolo mai multe lămpi ; prin ușa deschisă părea templul însuși al iubirii încuviințate. Rosier privi o clipă prin această deschidere ; îi era teamă că Pansy va fugi și aproape că se simți în stare să întindă mîna pentru ca s-o rețină. Dar ea zăbovea pe locul unde o lăsase cealaltă fată, fără să facă vreo mișcare pentru a se îndrepta spre un grup de musafiri din cealaltă parte a camerei. O clipă îi trecu prin minte că poate e speriată — prea speriată ca să se miște din loc ; dar după ce îi mai aruncă o privire, se asigură că nu era așa, iar apoi își zise că e prea inocentă pentru asta. După o șovăială supremă o întrebă dacă îi permite să meargă să se uite la camera galbenă, care părea atît de atrăgătoare și în același timp atît de virginală. Mai fusese în acea încăpere cu Osmond, pentru a examina mobila din epoca primului imperiu francez și mai ales pentru a admira ceasul (pe care în realitate nu îl admiră), o construcție clasică imensă, a acelei perioade. Simțea că începuse să acționeze.

— Desigur că puteți merge, zise Pansy ; și dacă doriți, vă conduc. Nu era cîtuși de puțin speriată.

— Tocmai speram să spuneți asta ; sînteți atît de amabilă, murmură Rosier.

Intrară împreună ; Rosier consideră, de fapt, că odaia era foarte urîtă și părea rece. Pansy remarcă același lucru.

— Nu este pentru serate, iarna ; e mai mult pentru vară, spuse ea. E aranjată după gustul tatii ; are atît de mult.

„Are destul", gîndi Rosier ; dar unele gusturi ale lui erau foarte proaste. Privi împrejur ; nu prea ştia ce să zică în situaţia dată.

— Pe doamna Osmond n-o interesează cum îi sînt aranjate camerele ? Dînsa nu are gust ? întrebă el.

— Ba da, are mult gust ; dar mai ales pentru literatură, spuse Pansy — şi pentru conversaţie. Dar şi tatii îi plac aceste lucruri. Cred că el ştie de toate.

Rosier nu zise nimic o vreme.

— Există un lucru pe care sînt sigur că îl ştie ! îşi dădu el drumul deodată. Ştie că atunci cînd vin aici este, cu tot respectul pe care i-l port, cu tot respectul pentru doamna Osmond care e atît de încîntătoare — este de fapt, spuse tînărul, pentru a vă întîlni pe dumneavoastră !

— Ca să mă întîlniţi pe mine ? şi Pansy îşi înălţă ochii, uşor tulburaţi.

— Ca să vă întîlnesc pe dumneavoastră ; de aceea vin, repetă Rosier şi, rupînd-o în felul acesta cu autoritatea, se simţi cuprins de o îmbătare.

Pansy îl privea simplu, stăruitor, deschis ; nu era nevoie să roşească pentru ca să pară mai modestă.

— Mă gîndeam şi eu că pentru asta veniţi.

— Şi nu v-a displăcut ?

— Nu eram sigură ; nu ştiam. Nu mi-aţi spus niciodată, zise Pansy.

— Îmi era teamă să nu vă ofensez.

— Nu mă ofensaţi, murmură fata, zîmbind de parcă ar fi sărutat-o un înger.

— Atunci îţi plac, Pansy ? întrebă Rosier foarte blînd, simţindu-se foarte fericit.

— Da — îmi placi.

Merseră pînă la cămin unde stătea cocoţat ceasul *empire*, mare şi rece ; acum înaintaseră mai mult în cameră şi de afară nu puteau fi văzuţi. Tonul pe care spuse aceste trei vorbe i se păru a fi însăşi suflarea naturii şi în loc de răspuns nu putu decît să-i ia mîna şi să i-o ţină o clipă. Apoi o ridică la buze. Ea se supuse cu zîmbetul ei pur şi încrezător în care era ceva de o pasivitate inefabilă. Îl plăcea, îl plăcuse tot timpul ; acum fie ce-o fi ! Ea era gata — fusese gata dinainte

și așteptase mereu ca el să vorbească. Dacă n-ar fi vorbit, ea ar fi așteptat toată viața ; dar cînd vorba a fost rostită, căzu precum o piersică din pomul scuturat. Rosier simți că dacă ar fi adus-o spre el și ar fi ținut-o la inimă, ea s-ar fi supus fără murmur, ar fi rămas acolo fără o întrebare. Adevărul era că un asemenea gest ar fi fost un act nesocotit, într-un *salottino* galben, stil *empire*. Fata știuse că el pentru ea venea și totuși cu ce tact se purtase, întocmai ca o adevărată micuță doamnă !

— Îmi ești tare dragă, murmură Rosier, încercînd să creadă că la urma urmelor exista și o bună-cuviință de musafir.

Fata se uită o clipă la mîna ei, acolo unde el i-o sărutase.

— Ai spus că tata știe ?

— Mi-ai spus chiar acum că el știe totul.

— Cred că ar trebui să afli precis, spuse Pansy.

— Ah, draga mea, din moment ce sînt sigur de *dumneata* ! îi șopti Rosier la ureche ; după care ea se întoarse spre celelalte camere cu un ușor aer de fermitate ce părea să exprime că trebuiau să se convingă fără întîrziere.

Între timp celelalte camere deveniseră conștiente de sosirea doamnei Merle, care, oriunde s-ar fi dus, făcea impresie cînd intra. Dar cum reușea, nu v-ar fi putut spune nici cel mai atent dintre spectatori, deoarece nici tare nu vorbea, nici nu rîdea cu poftă, nici nu se mișca repede, nici nu se îmbrăca extravagant, nici nu atrăgea în vreun fel atenția publicului. Mare, blondă, surîzătoare, senină, în calmul ei era ceva ce se difuza și cînd lumea privea în jur, era din pricina unei liniști care se lăsa deodată. În această ocazie, acționă cît mai liniștit cu putință ; după ce o îmbrățișă pe doamna Osmond, un gest cît de cît mai frapant, se așeză pe o canapea mică pentru a sta la sfat cu stăpînul casei. La început avu loc între ei un schimb de banalități în public, acordau întotdeauna, de formă, o anumită atenție banalității — iar apoi madame Merle ale cărei priviri rătăceau prin jur, întrebă dacă micul domn Rosier venise în seara aceea.

— A venit aproape de o oră — dar a dispărut, spuse Osmond.

— Dar unde e Pansy ?

— În cealaltă cameră. Sînt mai mulți acolo.

— Este și el probabil printre ei, spuse madame Merle.

— Vrei să-l întîlneşti ? întrebă Osmond pe un ton de o absurditate provocătoare.

Madame Merle îl privi o clipă ; ea îi cunoştea toate tonurile pînă la optimi de notă.

— Da, aş vrea să-i spun că ţi-am transmis dorinţa lui şi că ai manifestat un slab interes faţă de ea.

— Nu-i spune asta. Va încerca să-mi atragă interesul — exact ceea ce nu doresc. Spune-i că dispreţuiesc propunerea lui.

— Dar n-o dispreţuieşti.

— N-are importanţă ; nu-mi place. I-am dat chiar eu să înţeleagă în seara aceasta ; am fost necioplit înadins. Chestiunile astea sînt atît de plicticoase. Nu e nici o grabă.

— O să-i spun că ai nevoie de timp ca să mai reflectezi.

— Nu, să nu faci asta. Are să se ţină scai.

— Dacă îl descurajez, va face acelaşi lucru.

— Da, însă într-unul din cazuri va încerca să discute şi să explice — ceea ce ar fi peste măsură de plictisitor. În celălalt caz, îşi va ţine probabil gura şi va întreprinde o maşinaţie mai subtilă. În felul acesta voi fi lăsat în pace. Îmi este nesuferit să discut cu un măgar.

— Aşa îl numeşti pe bietul domn Rosier ?

— O, este o pacoste — cu eterna lui majolică.

Madame Merle îşi coborî privirile ; un zîmbet uşor îi juca pe buze.

— Este un gentleman, are o fire încîntătoare ; şi la urma urmelor, un venit de patruzeci de mii de franci !

— Asta înseamnă sărăcie — sărăcie „cu lustru", interveni Osmond. Altceva visam pentru Pansy.

— Foarte bine, atunci. Mi-a promis că n-o să-i vorbească.

— Îl crezi ? întrebă Osmond cu un aer distrat.

— Absolut. Pansy se gîndeşte mult la el ; dar nu cred că după părerea ta acest lucru are importanţă.

— Consider că nu are nici o importanţă ; de altfel nu cred că s-a gîndit la el.

— Părerea aceasta e mai convenabilă, spuse madame Merle liniştită.

— Ţi-a spus că este îndrăgostită de el ?

— Drept cine o iei ? Şi drept cine mă iei pe mine ? adăugă madame Merle peste o clipă.

Osmond își ridicase piciorul, așezîndu-și încheietura fină pe celălalt genunchi ; își prinse încheietura cu mîna, într-o atitudine care îi era obișnuită — degetul său arătător lung și subțire și degetul cel mare puteau s-o înlănțuie — și își aținti un timp privirile înaintea sa.

— Problema nu mă găsește nepregătit. Pentru aceasta am educat-o. Numai pentru aceasta — pentru ca atunci cînd se va ivi ocazia să facă așa cum voi prefera eu.

— Nu mi-e teamă că n-o să te asculte.

— Ei bine, atunci în ce constă dificultatea ?

— Nu văd nici una. Dar cu toate acestea îți recomand să nu te debarasezi de domnul Rosier. Nu-l lăsa din mînă ; s-ar putea să-ți fie de folos.

— Nu pot. Ține-l tu.

— Foarte bine ; îl voi pune într-un colț și o să-i fixez ora cînd poate s-o vadă. Madame Merle, aproape tot timpul cît discutară, aruncă priviri în jur ; în asemenea situații era un obicei al ei, după cum era și acela de a intercala în discuție pauze inexpresive. Ultimele cuvinte pe care le-am redat au fost urmate de o lungă tăcere ; și înainte ca aceasta să ia sfîrșit, o văzu pe Pansy ieșind din camera învecinată cu Edward Rosier în urma ei. Fata înaintă cîțiva pași, iar apoi se opri, uitîndu-se la madame Merle și la tatăl ei.

— I-a vorbit, îi zise madame Merle lui Osmond.

El nu-și întoarse capul de loc.

— Ca să vezi ce a însemnat încrederea ta în promisiunile lui. Ar merita să fie biciuit.

— Are de gînd să se mărturisească, bietul om !

Osmond se ridică ; se uită aspru la fiica lui.

— Nu-i nimic, murmură el, dînd să plece.

Peste un moment Pansy se apropie de madame Merle cu aerul ei de politețe nefamiliară. Nici felul în care o întîmpină această doamnă nu fu mai intim ; îi zîmbi pur și simplu prietenește, ridicîndu-se de pe canapea.

— Ați întîrziat foarte mult, spuse tînăra creatură, blînd.

— Draga mea copilă, eu nu întîrzii niciodată mai mult decît intenționez.

Madame Merle nu se ridicase din amabilitate pentru Pansy ; se îndreptă spre Edward Rosier. El se apropie ca s-o întîlnească și foarte rapid, de parcă ar fi vrut să scape de un gînd :

— I-am vorbit ! șopti el.

— Ştiu, domnule Rosier.
— V-a spus ea ?
— Da, mi-a spus. Să te porţi cum se cuvine în restul serii şi treci pe la mine mîine la cinci şi un sfert. Era severă şi în felul cum îi întoarse spatele era un anume dispreţ, care îl făcu să bombănească o imprecaţie decentă.

N-avea de gînd să discute cu Osmond ; nu era nici timpul, nici locul potrivit. Dar în mod instinctiv paşii îl purtară spre Isabel care stătea de vorbă cu o doamnă bătrînă. Se aşeză de cealaltă parte a ei ; doamna bătrînă era italiancă şi Rosier era sigur că nu înţelege engleza.

— Mi-aţi spus adineauri că nu mă veţi ajuta, începu el către doamna Osmond. Poate că o să gîndiţi altfel, cînd veţi afla... cînd veţi afla... !

Isabel îi înfrînă ezitarea :

— Ce să aflu ?
— Că ea este de acord.
— Ce vrei să spui cu asta ?
— Ei bine, că am ajuns la o înţelegere.
— Rău face, zise Isabel. Asta n-o să meargă.

Bietul Rosier o privi pe jumătate implorator, pe jumătate mînios ; o învăpăiere bruscă arăta că se simţea jignit.

— N-am fost niciodată tratat astfel, spuse el. Ce aveţi împotriva mea, la urma urmelor ? Nu acesta e felul în care sînt de obicei apreciat. M-aş fi putut căsători de douăzeci de ori.
— Păcat că nu te-ai însurat. Vreau să spun nu de douăzeci de ori, ci doar o dată şi bine, adăugă Isabel, zîmbind binevoitor. Nu eşti destul de bogat pentru Pansy.
— Ei nu-i pasă cîtuşi de puţin de bani.
— Nu, dar tatălui ei îi pasă.
— A, da, a dovedit-o ! exclamă tînărul.

Isabel se ridică şi plecă, părăsind-o pe doamna bătrînă fără nici o formalitate ; în următoarele zece minute Rosier îşi găsi o ocupaţie, prefăcîndu-se că examinează colecţia de miniaturi a lui Gilbert Osmond, care erau aşezate cu grijă pe o serie de mici perdele de catifea. Se uita, dar nu vedea nimic ; obrajii îi ardeau ; era jignit la culme. Cu siguranţă că nu mai fusese tratat în felul acela ; n-a fost obişnuit să i se spună că nu e destul de bun. Ştia cît de bun e şi dacă această părere eronată n-ar fi fost atît de periculoasă, ar fi putut să-şi rîdă de ea. O căută din nou pe Pansy, dar fata dispăruse şi acum nu mai

dorea altceva decît să părăsească această casă. Dar înainte de a pleca mai vorbi o dată cu Isabel; îl supăra gîndul că îi spusese o mojicie — singurul lucru care ar fi putut acum să îndreptăţească o părere rea despre el.

— Am vorbit adineauri de domnul Osmond cum nu s-a cuvenit, începu el. Dar trebuie să vă gîndiţi la situaţia mea.

— Nu-mi amintesc ce ai spus, zise Isabel cu răceală.

— A, sînteţi ofensată şi acum chiar că n-o să mă ajutaţi. Tînăra femeie nu zise nimic o clipă, iar apoi, schimbîndu-şi tonul:

— Nu că n-aş vrea; pur şi simplu nu pot! Era aproape furioasă.

— Dacă aţi *putea*, numai puţin, n-aş mai vorbi de soţul dumneavoastră decît ca de un înger.

— Ispita e mare, spuse Isabel într-un fel grav — de nepătruns, cum îl numi mai tîrziu în sinea lui; şi ea îi aruncă o privire, drept în ochi, tot de nepătruns. Îl făcu oarecum să-şi aducă aminte că o cunoscuse de copil; şi totuşi privirea ei era mai ascuţită decît ar fi dorit, şi o luă din loc.

Capitolul 38

ÎN ZIUA URMĂTOARE SE DUSE LA madame Merle şi, spre mirarea lui, scăpă destul de uşor. Dar îl făcu să promită că va sta pe loc pînă ce situaţia se va lămuri în vreun fel. Domnul Osmond avusese speranţe mai mari; era foarte adevărat că deoarece el nu avea de gînd să-i dea fiicei lui o zestre, asemenea speranţe puteau fi criticate, sau, dacă voiai, chiar luate în derîdere. Dar l-ar sfătui pe domnul Rosier să nu adopte tonul acela; dacă va avea răbdare, s-ar putea să atingă fericirea pe care şi-o dorea. Domnul Osmond era împotriva căsătoriei, dar n-ar fi un miracol dacă ar ajunge s-o lase mai moale cu timpul. Pansy nu-l va contrazice niciodată pe tatăl ei, de asta putea să fie sigur; aşa că nu cîştigă nimic dacă se pripeşte. Domnul Osmond trebuia să se deprindă cu ideea unui gen de partidă la care el nu se gîndise pînă atunci şi asta se va întîmpla de la sine — n-avea rost să forţeze nota. Rosier observă că între timp situaţia lui va fi cea mai

penibilă din lume, iar madame Merle îl asigură că îi părea foarte rău de el. Dar, după cum spunea dînsa şi pe drept cuvînt, nu puteai avea tot ce doreşti pe lume ; lecţia aceasta o primise chiar ea. N-avea rost să-i scrie lui Gilbert Osmond, care-i încredinţase ei misiunea de a discuta cu domnul Rosier. Dorea ca problema aceasta să fie abandonată timp de cîteva săptămîni şi atunci cînd va avea să-i comunice domnului Rosier vreo veste îmbucurătoare, îi va scrie chiar dînsul.

— Nu-i place că i-ai vorbit lui Pansy. Ah, nu-i place de loc, să ştii, zise madame Merle.

— Sînt perfect de acord să-i dau ocazia să mi-o spună în faţă !

— Dacă faci una ca asta îţi va spune mai multe decît vei dori să auzi. În luna care vine du-te în casa aceea cît mai rar posibil şi lasă restul pe seama mea.

— Cît mai rar posibil ? Cine va impune măsura ?

— Lasă-mă pe mine s-o impun. Du-te la seratele de joi seara împreună cu ceilalţi, dar nu te mai duce şi în alte zile şi nu te frămînta din pricina lui Pansy. Voi avea eu grijă ca să priceapă totul. Este o natură liniştită ; va primi totul cu mult calm.

Edward Rosier se frămînta foarte mult din pricina lui Pansy, dar procedă aşa cum fusese sfătuit şi aşteptă să vină joi seara pentru a merge la Palazzo Roccanera. Doamna Osmond avusese invitaţi la cină aşa că, deşi el sosise devreme, societatea era destul de numeroasă. Osmond era ca de obicei, în prima cameră lîngă foc, cu ochii aţintiţi spre uşă, şi, pentru ca să nu pară necuviincios, Rosier trebui să meargă la el şi să-i spună cîteva cuvinte.

— Îmi pare bine că pricepi o aluzie, spuse tatăl lui Pansy, închizîndu-şi uşor ochii pătrunzători şi lucizi.

— Nu pricep nici o aluzie. Dar am priceput ceea ce eu am socotit că era un mesaj pentru mine.

— L-ai priceput ? De unde l-ai primit ?

Bietul Rosier avu impresia că era insultat şi stătu un moment pe gînduri, întrebîndu-se cît trebuia să rabde un om foarte îndrăgostit.

— Madame Merle mi-a transmis după cîte am înţeles un mesaj de la dumneavoastră — în sensul că îmi refuzaţi prilejul pe care îl vreau, prilejul de a vă explica dorinţele mele. Şi era încîntat că vorbise cu destulă severitate.

— Nu văd ce are de-a face madame Merle cu toată povestea asta. De ce ai apelat la madame Merle ?

— I-am cerut doar părerea — nimic mai mult. Am făcut aceasta deoarece mi se părea că vă cunoaşte foarte bine.

— Nu mă cunoaşte atît de bine cum îşi închipuie, zise Osmond.

— Îmi pare rău, deoarece dînsa mi-a dat o licărire de speranţă.

Osmond îşi pironi o clipă privirile în foc.

— Eu o preţuiesc foarte mult pe fiica mea.

— Nu puteţi s-o preţuiţi mai mult decît mine. Oare n-o dovedesc îndeajuns, dorind să mă căsătoresc cu dînsa ?

— Doresc s-o mărit foarte bine, continuă Osmond cu o impertinenţă seacă pe care, dacă ar fi fost în altă stare de spirit, bietul Rosier ar fi admirat-o.

— Pretind, bineînţeles, că mărităndu-se cu mine se mărită bine. N-ar putea să se mărite cu cineva care s-o iubească mai mult — sau pe care, îndrăznesc să spun, ea l-ar iubi mai mult.

— Nu sînt obligat să accept teoriile dumitale cu privire la sentimentele fiicei mele — şi Osmond privi în sus, cu un zîmbet rece şi fugar.

— Nu fac teorii. Fiica dumneavoastră s-a pronunţat.

— Faţă de mine, nu, continuă Osmond, aplecîndu-se puţin înainte şi coborîndu-şi privirile spre vîrful pantofilor.

— Am promisiunea ei, domnule ! exclamă Rosier strident, din pricina exasperării.

Deoarece înainte vorbiseră cu glas foarte scăzut, tonul acesta atrase oarecum atenţia celor din jur. Osmond aşteptă pînă ce mica zarvă se potoli ; apoi spuse imperturbabil :

— Cred că ea nu-şi aminteşte de această promisiune.

Stătuseră în picioare cu faţa spre foc şi după ce rosti aceste cuvinte, stăpînul casei se întoarse din nou spre lumea din cameră. Înainte de a avea timp să răspundă, Rosier observă că un domn — un străin — tocmai intrase neanunţat, după obiceiul de la Roma, şi acum se pregătea să se înfăţişeze domnului Osmond. Acesta îl privi cu un zîmbet amabil, dar oarecum şters ; musafirul avea o faţă frumoasă, încadrată de o barbă mare blondă ; şi era, evident, englez.

— Se pare că nu mă recunoaşteţi, zise el cu un zîmbet care exprima mai mult decît cel al lui Osmond.

— A, da, acum știu. Mă așteptam atît de puțin să vă întîlnesc.

Rosier se depărtă, pornind țintă în căutarea lui Pansy. Se uită după ea, ca de obicei în camera alăturată, dar din nou dădu peste doamna Osmond. Nu o salută — era pe drept cuvînt indignat, dar îi spuse dur :

— N-am mai pomenit om cu atîta sînge rece ca soțul dumneavoastră.

Zîmbetul ei misterios era același ca și altădată.

— Nu poți pretinde ca toți oamenii să fie aprinși ca dumneata.

— N-am pretenția că sînt glacial, dar judec totuși lucrurile la rece. Ce i-a zis fiicei sale ?

— Habar n-am.

— Nu vă interesează ? întrebă Rosier, cu impresia că și ea era enervantă.

O clipă Isabel nu răspunse nimic ; apoi : — Nu ! zise dintr-o dată, avînd în ochi o lumină mai vie, care contrazicea în mod izbitor vorba ce o rostise.

— Să-mi fie cu iertare, dar nu cred. Unde este domnișoara Osmond ?

— În colț, pregătește ceaiul. Te rog s-o lași în pace.

Rosier își descoperi pe dată prietena care fusese ascunsă de grupurile de musafiri. O urmări din ochi, dar atenția lui Pansy era în întregime absorbită de îndeletnicirea ei.

— Ce naiba i-a zis ? întrebă el din nou implorator. Îmi declară că Pansy a renunțat la mine.

— Nu a renunțat la dumneata, spuse Isabel cu voce joasă și fără să-l privească.

— Ah, pentru asta vă mulțumesc ! Acum am s-o las în pace, cît veți crede dumneavoastră de cuviință !

De-abia spusese aceste vorbe că o văzu pălind și atunci observă că Osmond venea spre ea împreună cu domnul care sosise nu de mult. Îl socoti, deși acesta era chipeș și avea, evident, experiență socială, o leacă stînjenit.

— Isabel, zise soțul ei, îți aduc un vechi prieten.

Zîmbea, dar fața doamnei Osmond, ca și cea a vechiului ei prieten, nu exprima destulă stăpînire.

— Sînt foarte fericită că-l văd pe lordul Warburton, spuse Isabel. Rosier plecă și acum, după ce convorbirea le fusese întreruptă, se simți absolvit de micul angajament pe care tocmai

și-l luase. Îi trecu repede prin minte că doamna Osmond n-o să observe ce va face el.

La drept vorbind, Isabel nu-l mai observă o vreme. Era uluită ; nici nu-și dădea bine seama dacă simțea bucurie sau durere. Însă lordul Warburton, acum cînd se afla în fața ei, era cu totul sigur de simțămintele sale ; totuși ochii lui cenușii își păstraseră proprietatea lor aleasă de a exprima recunoașterea și atestarea unor fapte cu strictă sinceritate. Era mai „greoi" decît pe vremuri și părea mai trecut ; stătea acolo cu siguranța unui om chibzuit.

— Bănuiesc că nu v-ați așteptat să mă vedeți, spuse el ; de-abia am sosit. De fapt am ajuns la Roma chiar în astă-seară. După cum vedeți, n-am pierdut nici o clipă și am venit să vă prezint omagiile mele. Știam că primiți joia.

— Vezi că faima seratelor tale de joi s-a răspîndit pînă în Anglia, remarcă Osmond soției sale.

— Lordul Warburton e foarte amabil că a venit la noi numaidecît ; sîntem deosebit de măguliți, zise Isabel.

— A, desigur, e mai bine decît să vă fi oprit la vreunul din hanurile acelea oribile, zise apoi Osmond.

— Hotelul pare foarte bun ; cred că este același în care v-am întîlnit pe dumneavoastră acum patru ani. Știți că noi, aici la Roma, ne-am întîlnit pentru prima oară ; e mult de atunci. Vă amintiți unde mi-am luat rămas bun de la dumneavoastră ? o întrebă lordul pe doamna casei. La Capitoliu, în prima încăpere.

— De asta îmi aduc și eu aminte, zise Osmond. Eram și eu pe acolo, atunci.

— Da, îmi amintesc că erați. Îmi părea foarte rău că părăseam Roma — atît de rău încît mi-a rămas în suflet o amintire tristă și n-am mai dorit să vin înapoi pînă azi. Dar știam că locuiți aici, îi zise Isabelei vechiul ei prieten, și vă asigur că m-am gîndit adesea la dumneavoastră. Trebuie să fie încîntător să locuiești aici, spuse, uitîndu-se în jur la casa în care ea își făurise căminul și în privirea sa ar fi putut să întrezărească umbra vagă a mîhnirii lui de altădată.

— Am fi fost bucuroși să vă vedem oricînd, remarcă Osmond politicos.

— Mulțumesc foarte mult. N-am mai plecat din Anglia de atunci. Pînă acum o lună credeam într-adevăr că s-a sfîrșit cu drumurile mele.

— Am auzit de dumneavoastră din cînd în cînd, spuse Isabel care, cu rara isteţime a spiritului ei, apreciase semnificaţia pe care această reîntîlnire o avea pentru ea.

— Sper că n-aţi auzit nimic rău. Am dus o existenţă cu desăvîrşire ştearsă.

— Ca domniile bune din istorie, fu de părere Osmond. Cu aceasta i se păru că îndatoririle lui de gazdă au luat sfîrşit — le îndeplinise cu atîta conştiinciozitate. Nimic n-ar fi putut să fie mai adecvat, mai bine pus la punct, decît complezenţa lui faţă de vechiul prieten al soţiei sale. Era scrupuloasă, explicită, era oricum numai naturală nu — o deficienţă pe care lordul Warburton cu felul lui firesc de a fi s-ar putea s-o fi observat. Vă las cu doamna Osmond, adăugă el. Aveţi amintiri la care eu nu particip.

— Mi-e teamă că aveţi mult de pierdut! îi strigă din urmă lordul Warburton, în timp ce domnul Osmond se depărta, pe un ton care trăda poate prea mult aprecierea generozităţii lui Osmond. Apoi musafirul îşi îndreptă asupra Isabelei privirea adîncă, cea mai adîncă şi conştientă, devenind din ce în ce mai serioasă. Sînt într-adevăr foarte bucuros că vă văd.

— Îmi pare bine. Sînteţi foarte amabil.

— Ştiţi că v-aţi schimbat — puţin ?

Ea ezită.

— Da — mult, chiar.

— Nu vreau să zic în rău, desigur ; şi totuşi cum aş putea să spun în bine ?

— Eu remarc acelaşi lucru la *dumneavoastră,* însă fără nici o rezervă, replică ea cu îndrăzneală.

— A, da, în ce mă priveşte — a trecut mult timp. Ar fi păcat să nu se vadă nici o urmă. Se aşezară şi Isabel se interesă de surorile lui, apoi îi mai puse şi alte întrebări de convenienţă. Lordul Warburton îi răspunse de parcă întrebările ei l-ar fi interesat şi peste cîteva clipe ea îşi dădu seama — sau îşi închipuia doar — că nu mai era omul care să insiste cu toată puterea, ca odinioară. Timpul a suflat peste inima lui, şi, fără să i-o îngheţe, i-a dat simţămîntul alinător că luase aer. Isabel simţi cum crescu brusc obişnuita ei preţuire pentru progresul Timpului. Prietenul ei arăta desigur ca un om mulţumit, ca unul care era dispus să îndrăgească oamenii, sau căruia cel puţin îi plăcea ca ea să-l ştie astfel. Trebuie să vă spun ceva

fără întîrziere, reluă el. L-am adus pe Ralph Touchett cu mine.

— L-aţi adus cu dumneavoastră ? surpriza Isabelei era mare.

— E la hotel ; a fost prea obosit ca să vină şi s-a culcat.

— Voi merge să-l văd, spuse ea imediat.

— Tocmai asta speram. Am impresia că nu l-aţi văzut prea des de cînd v-aţi căsătorit, că relaţiile dintre dumneavoastră au fost puţin mai — mai formale. De aceea am ezitat — ca un britanic stîngaci.

— Ţin la Ralph tot atît de mult ca şi altădată, răspunse Isabel. Dar de ce a venit la Roma ? Declaraţia ei fusese foarte blîndă, întrebarea puţin repezită.

— Pentru că îi este foarte rău, doamnă Osmond.

— Dar atunci Roma nu e un loc potrivit pentru el. Mi-a scris că s-a hotărît să renunţe la obiceiul de a ierna în străinătate şi că va rămîne în Anglia, în casă, într-o climă artificială, cum îi zicea el.

— Bietul băiat nu reuşeşte cu artificialul ! M-am dus să-l văd acum trei săptămîni la Gardencourt şi l-am găsit bolnav de-a binelea. Boala i se agravează cu fiecare an şi acum nu mai are nici un pic de putere. Nu mai fumează ! Şi-a creat o climă artificială într-adevăr ; în casă era o căldură ca la Calcutta. Cu toate acestea i-a intrat în cap, aşa deodată, să plece în Sicilia. Eu n-am crezut — şi nici doctorii şi nici unul din prietenii lui. Mama sa, după cum presupun că ştiţi, este în America, aşa că n-avea cine să-l oprească. Se crampona de ideea că o iarnă la Catania va fi salvarea lui. Zicea că putea să ia cu el servitori şi mobile, că îşi va crea tot confortul acolo, dar de fapt nu a adus nimic. Voiam cel puţin să călătorească pe mare, ca să se cruţe de oboseală ; dar zicea că îi este silă de mare şi că dorea să se oprească la Roma. Deşi credeam că sînt toate vorbe fără noimă, m-am hotărît să vin cu el. Sînt un fel de — cum se spune în America ? — un fel de „moderator". Bietul Ralph e foarte moderat acum. Am plecat din Anglia cu două săptămîni în urmă şi i-a fost foarte rău pe drum. Nu se poate încălzi nicidecum şi pe măsură ce înaintăm spre sud îi este tot mai frig. Omul care îl însoţeşte este destul de bun, dar mi-e teamă că e cu neputinţă să mai fie ajutat. Aş fi vrut să ia cu el un tip priceput — mă gîndeam la vreun doctor tînăr şi isteţ ; dar nici n-a vrut să audă.

Nu vă supăraţi că o spun, dar doamna Touchett şi-a găsit să plece în America într-o perioadă cum nu se poate mai critică.

Isabel ascultase absorbită ; faţa îi era plină de durere şi uimire.

— Mătuşa face acest lucru la intervale fixe şi nu se lasă împiedicată de nimic. Cînd vine data, porneşte ; cred că ar fi pornit şi dacă Ralph ar fi fost pe moarte.

— Uneori îmi vine să cred că este într-adevăr pe moarte, spuse lordul Warburton.

Isabel sări în picioare.

— Atunci merg să-l văd chiar acum.

El o opri ; era puţin descumpănit de efectul atît de grabnic al vorbelor sale.

— Nu vreau să spun că am avut această impresie în astă-seară. Dimpotrivă, azi în tren se părea că-i este deosebit de bine ; ideea că ajungem la Roma — iubeşte Roma, foarte mult, ştiţi — îi dădea putere. Acum o oră cînd i-am dorit noapte bună, mi-a spus că e foarte obosit, dar foarte fericit. Duceţi-vă la el mîine dimineaţă ; asta e tot ce voiam să zic. Nu i-am spus că voi veni aici ; am hotărît să vă vizitez numai după ce ne-am despărţit. Atunci mi-am amintit că el mi-a spus că aveţi o serată chiar azi, joi. M-am gîndit să vin şi să vă spun că e aici şi că ar fi poate mai bine să nu aşteptaţi ca el să treacă pe la dumneavoastră. Mi se pare că-mi spunea că nu v-a scris. Isabel nu trebuia să declare că va acţiona conform veştilor primite de la lordul Warburton ; aşa cum stătea, părea o fiinţă înaripată ţintuită locului. În afară de aceasta, voiam şi eu să vă văd, adăugă musafirul curtenitor.

— Nu înţeleg planul lui Ralph ; mi se pare cu totul nesocotit, zise ea. Eram bucuroasă să-l ştiu între zidurile groase de la Gardencourt.

— Era singur de tot, acolo ; zidurile groase erau unica lui companie.

— V-aţi dus să-l vedeţi ; aţi fost deosebit de bun.

— O, Doamne, doar n-aveam nimic de făcut, spuse lordul Warburton.

— Dimpotrivă, auzim că înfăptuiţi lucruri mari. Toată lumea vorbeşte de dumneavoastră ca de un mare om de stat, iar eu văd încontinuu numele dumneavoastră în *The Times* care, în treacăt fie zis, nu prea pare să-l onoreze. Se vede că sînteţi un radical înverşunat ca întotdeauna.

— Nu mă simt chiar atît de înverşunat ; ştiţi, lumea a ajuns acum, să fie de acord cu mine. Am purtat împreună cu Touchett un fel de dezbatere parlamentară tot drumul de la Londra. Eu îi spun că este ultimul reprezentant al torilor, iar el îmi zice Regele goţilor — spune că port pînă în cele mai mici amănunte ale înfăţişării mele semnele unei brute. Vedeţi că mai există viaţă în el.

Isabel avea multe de întrebat în legătură cu Ralph, dar se abţinu să-i pună toate întrebările care o interesau. Va afla singură în ziua următoare. Avea impresia că de la o vreme lordul Warburton se va plictisi de această problemă — lui îi stătea gîndul la alte posibile subiecte de discuţie. Îşi zicea cu tot mai multă siguranţă că el se vindecase şi, ceea ce e şi mai important, era în stare să şi-o spună fără amărăciune. Cîndva i se înfăţişase atît de mult ca o imagine a stăruinţei, a perseverenţei, o fiinţă căreia trebuia să-i rezişti şi pe care trebuia s-o înduplecei prin vorbe, încît la început apariţia lui fu ca o nouă ameninţare. Dar acum era liniştită ; putea să vadă că singura lui dorinţă era ca ei doi să fie în termeni buni, dîndu-i să înţeleagă că o iertase şi că avînd atîta bun-gust era incapabil să facă aluzii transparente. Aceasta nu era desigur o formă de răzbunare ; n-avea nici o bănuială că el ar fi vrut s-o pedepsească printr-o afişare a deziluziei lui. Era încredinţată că lordul Warburton se gîndise pur şi simplu că o va interesa că el se resemnase şi va fi bucuroasă s-o afle. Era resemnarea unei naturi sănătoase şi pline de bărbăţie, în care rănile sentimentale nu puteau niciodată să ulcereze. Politica britanică îl vindecase ; ştia ea că aşa va fi. Se gîndi cu pizmă la soarta mai fericită a bărbaţilor care sînt întotdeauna liberi să se cufunde în apele tămăduitoare ale acţiunii. Lordul Warburton vorbi despre trecut, dar vorbi fără nici un fel de implicaţii ; aminti chiar şi de vechea lor întîlnire de la Roma, ca de un prilej foarte plăcut. I-a mai spus că aflase cu deosebit interes de căsătoria ei şi că era o mare plăcere pentru el că făcuse cunoştinţă cu domnul Osmond — căci nu prea putea spune că s-au cunoscut cu cealaltă ocazie. Nu-i scrisese în vremea acelui episod al vieţii ei, dar nu-şi ceru scuze pentru aceasta. Singurul lucru pe care îl dădea de înţeles era că ei rămăseseră prieteni vechi şi apropiaţi. Şi tot ca un prieten apropiat îi zise deodată, după o scurtă pauză în timpul căreia zîmbise, uitîndu-se primprejur ca o persoană care se distrează

la o petrecere provincială, urmărind un joc nevinovat de ghicitoare.

— Ei bine, presupun că sînteţi foarte fericită.

Isabel îi răspunse cu un rîs fugar ; tonul remarcii lui i se păru comic.

— Credeţi că dacă n-aş fi, v-aş spune ?

— Ei, nu ştiu. Nu văd de ce nu.

— Eu văd. Dar spre norocul meu, sînt foarte fericită.

— Aveţi o locuinţă excepţional de frumoasă.

— Da, e foarte plăcut aici. Dar nu e meritul meu — e al soţului.

— Vreţi să spuneţi că dînsul a aranjat-o ?

— Da. Cînd am venit nu exista nimic.

— Trebuie să fie foarte priceput.

— E genial în ceea ce priveşte tapiseria, zise Isabel.

— Aşa ceva e foarte la modă acum. Dar probabil că aveţi şi dumneavoastră un gust personal.

— Admir lucrurile cînd sînt isprăvite, dar n-am idei. Nu pot niciodată să propun nimic.

— Adică acceptaţi ceea ce propun alţii ?

— Foarte bucuros, în general.

— E bine de ştiut. O să vă propun ceva.

— Îmi va face plăcere. Trebuie să spun totuşi, că în cîteva privinţe minore, am o oarecare iniţiativă. Mi-ar plăcea de pildă să vă prezint cîţiva din aceste persoane.

— A, nu, vă rog ; prefer să şed aici. Decît poate domnişoarei aceleia în rochie albastră. Are o figură drăgălaşă.

— Cea care discută cu tînărul rumen la faţă ? Este fiica soţului meu.

— Norocos om, soţul dumneavoastră. Ce fetiţă scumpă !

— Trebuie s-o cunoaşteţi.

— Peste o clipă — cu plăcere. Îmi place s-o privesc de aici. Dar, foarte curînd, încetă s-o mai privească ; ochii lui se întorceau mereu la doamna Osmond. Ştiţi că am greşit adineauri cînd v-am spus că v-aţi schimbat ? zise el peste puţin timp. Îmi păreţi de fapt, aproape aceeaşi.

— Şi totuşi mie mi se pare că a fi căsătorită e o mare schimbare, spuse Isabel cu voioşie blîndă.

— Schimbă pe majoritatea oamenilor mai mult decît pe dumneavoastră. Vedeţi, eu nu m-am căsătorit încă.

— Mă mir.

— Ar trebui să înţelegeţi situaţia, doamnă Osmond. Dar vreau neapărat să mă căsătoresc, adăugă el mai simplu.

— Ar trebui să fie foarte uşor, zise Isabel ridicîndu-se — apoi imediat gîndi, simţind o săgetare în inimă, prea vizibilă poate, că nu era ca persoana chemată să remarce acest fapt. Poate pentru că percepu durerea din sufletul Isabelei, lordul Warburton s-a abţinut cu generozitate să-i atragă atenţia că ea, atunci, nu contribuise să-i fie uşor.

Între timp Edward Rosier se aşezase pe un divan lîngă masa de ceai a lui Pansy. La început se făcea că discută fleacuri şi ea îl întrebă cine era domnul străin care stătea de vorbă cu mama ei vitregă.

— E un lord englez, spuse Rosier. Mai mult nu ştiu.

— Oare doreşte ceai? Englezilor le place atît de mult ceaiul.

— Lasă asta ; am să-ţi spun ceva deosebit.

— Nu vorbi aşa de tare — o să te audă toţi, zise Pansy.

— Nu vor auzi dacă vei continua să ai această expresie : de parcă singurul gînd al vieţii dumitale ar fi ca apa din ibric să fiarbă.

— Tocmai acum a fost umplut ; servitorii nu se pricep de loc ! şi suspină sub povara responsabilităţii ei.

— Ştii ce mi-a spus tatăl dumitale adineauri ? Că nu mi-ai vorbit serios acum o săptămînă.

— Nu vorbesc întotdeauna serios. Se poate pretinde aceasta de la o fată tînără ? Dar ceea ce îţi spun *dumitale* e serios.

— Mi-a spus că m-ai uitat.

— A, nu, eu nu uit, zise Pansy, dezvăluindu-şi dinţii drăguţi într-un zîmbet fix.

— Atunci totul a rămas la fel ?

— A, nu, nu chiar la fel. Tata este grozav de sever.

— Dar ce ţi-a făcut ?

— M-a întrebat ce mi-ai făcut *dumneata* şi eu i-am spus totul. Atunci mi-a interzis să mă mărit cu dumneata.

— Nu trebuie să-ţi pese de asta.

— Ba da, trebuie, negreşit. Nu pot să ies din vorba tatii.

— Nici pentru cineva care te iubeşte ca mine, şi pe care pretinzi că îl iubeşti ?

Ea ridică atunci capacul ceainicului şi privi o clipă în acel vas ; apoi picură şase cuvinte în adîncimile lui aromatice.

— Te iubesc tot atît de mult.
— Şi la ce bun pentru mine ?
— A, spuse Pansy înălţîndu-şi ochii galeşi şi visători, asta nu ştiu.
— Mă dezamăgeşti, gemu bietul Rosier.
Fata tăcu o vreme ; dădu servitorului o ceaşcă de ceai.
— Te rog să nu mai vorbeşti.
— Asta mi-e toată satisfacţia ?
— Tata a spus să nu discut cu dumneata.
— Mă sacrifici în felul acesta ? Ah, e prea mult !
— Aş dori să aştepţi puţin, zise fata cu o voce destul de limpede pentru a trăda un tremur.
— Bineînţeles că voi aştepta dacă îmi dai speranţe. Dar îmi usuci sufletul.
— N-o să renunţ la dumneata — o, nu ! continuă Pansy.
— Va încerca să te oblige să te măriţi cu altcineva.
— N-o să fac asta niciodată.
— Atunci ce mai aşteptăm ?
Ea ezită din nou.
— Voi vorbi cu doamna Osmond şi dînsa ne va ajuta. În acest fel se referea la mama ei vitregă, de cele mai multe ori.
— N-o să ne ajute prea mult. Îi este teamă.
— De ce să-i fie teamă ?
— De tatăl dumitale, cred.
Pansy clătină căpşorul.
— Nu îi este teamă de nimeni. Trebuie să avem răbdare.
— Ah, acesta e un cuvînt îngrozitor, gemu Rosier ; era profund descurajat. Uitînd de bunele maniere, îşi lăsă capul în mîini şi, sprijinindu-l cu graţie melancolică, privea în gol spre covor. Deodată simţi o mişcare în preajma lui şi, înălţîndu-şi ochii, o văzu pe Pansy făcînd o reverenţă — tot mica ei reverenţă învăţată la mînăstire — lordului englez pe care doamna Osmond i-l prezentase.

Capitolul 39

REFLECTÎND, CITITORUL NU VA FI probabil surprins de faptul că Ralph Touchett şi verişoara lui se văzură mai rar după căsătoria ei decît înainte — păre-

rile lui despre acest eveniment nefiind de natură să întărească o prietenie intimă. După cum știm, Ralph își spusese pe față gîndul, iar apoi tăcuse chitic, deoarece Isabel nu-l mai îndemnă să reia o discuție care de fapt marcase o epocă în relațiile dintre ei. Discuția aceea provocase o schimbare — schimbarea de care el se temea și nu cea la care sperase. În loc să potolească însuflețirea fetei, aproape că nimicise o prietenie. De atunci n-a mai fost pomenită părerea lui Ralph asupra lui Gilbert Osmond și, învăluind acest subiect într-o tăcere sacră, reușiră să păstreze aparența unei sincerități reciproce. Dar exista acum o deosebire, după cum adesea își zisese Ralph — exista o deosebire. Isabel nu-l iertase și nu-l va ierta niciodată ; asta era tot ce a cîștigat. Ea credea că îl iertase ; credea că nu-i păsa de vorbele lui ; și deoarece era în același timp foarte generoasă și foarte mîndră, aceste convingeri reprezentau o anumită realitate. Dar fie că această căsătorie îi va justifica părerile sau nu, el va rămîne ca unul care i-a făcut un rău, genul acela de rău pe care femeile nu-l pot uita. Ca soție a lui Osmond era imposibil să-i mai fie prietenă vreodată. Dacă în această calitate va avea parte de fericirea la care se așteptase, va simți numai dispreț pentru omul care încercase dinainte să subestimeze o atît de scumpă binefacere ; dacă, pe de altă parte, avertizarea lui se va dovedi întemeiată, legămîntul ca el să nu-i știe niciodată amarul va fi o povară atît de grea pe sufletul ei, încît va începe să-l urască. Atît de întunecate au fost, în anul de după căsătoria verișoarei sale, previziunile lui Ralph ; și dacă meditațiile lui ni se par morbide, să nu uităm că el nu era atunci în floarea sănătății. Se consola cum putea, comportîndu-se (după socotința lui) frumos și asistă la ceremonia prin care Isabel își unea soarta cu cea a domnului Osmond și care avu loc la Florența în luna iunie. Află de la mama lui că la început Isabel se gîndise să-și celebreze căsătoria în țara ei natală, dar cum simplitatea era o dorință de seamă a ei și pentru ca această caracteristică să-și găsească deplină concretizare, hotărî în cele din urmă, deși Osmond se declară dispus să plece într-o călătorie oricît de lungă, să fie cununați de preotul cel mai apropiat și în timpul cel mai scurt. Faptul acesta s-a săvîrșit prin urmare la capela mică americană, într-o zi foarte călduroasă, în prezența doar a doamnei Touchett și a fiului ei, a lui Pansy Osmond și a contesei Gemini. Această sobrietate de care am pomenit

înainte a fost în parte rezultatul absenței a două persoane pe care ne-am fi așteptat să le găsim în ocazia dată și care ar fi învestit-o cu o anume strălucire. Madame Merle fusese invitată, dar madame Merle, căreia îi era imposibil să părăsească Roma, trimisese o scrisoare gentilă prin care își cerea scuze că nu putea să vină. Henrietta Stackpole nu fusese invitată, căci plecarea ei din America, despre care Isabel află de la domnul Goodwood, fusese zădărnicită de unele îndatoriri profesionale ; dar trimise o scrisoare mai puțin gentilă decît a doamnei Merle, anunțînd că dacă ar fi putut să traverseze Atlanticul, ar fi fost prezentă nu numai ca martor ocular, dar și în calitate de critic. Întoarcerea ei în Europa avu loc ceva mai tîrziu și atunci fixă o întîlnire cu Isabel în toamnă, la Paris, cînd se lăsă — o idee cam prea mult — în voia geniului ei critic. Bietul Osmond, care era subiectul principal al criticii, protestase atît de vehement, încît Henrietta se văzu obligată să-i declare Isabelei că pasul pe care-l făcuse ridica între ele o barieră. „Nu pentru că te-ai măritat, ci faptul că te-ai măritat cu *el*", socoti Henrietta că era de datoria ei să remarce ; asemănîndu-se la păreri, după cum se va vedea cu Ralph Touchett mai mult decît ar fi bănuit el, deși simțea doar puține din ezitările și mustrările lui de cuget. Dar a doua călătorie a Henriettei în Europa n-a fost întreprinsă, după cîte se pare, în zadar ; căci tocmai în momentul cînd Osmond declară Isabelei că se simțea într-adevăr silit să se împotrivească acelei femei-ziariste, Isabel răspunzîndu-i că o judeca prea aspru, bunul domn Bantling își făcu apariția în scenă și îi propuse Henriettei, să facă amîndoi un tur prin Spania. Reportajele din Spania se dovediră a fi cele mai acceptabile din cîte publicase Henrietta pînă atunci, unul mai ales, datat la Alhambra, purtînd titlul *Mauri și clar de lună,* care trecu în general drept capodopera ei. Isabel fu dezamăgită că soțul ei nu era în stare s-o considere pe biata fată pur și simplu ca avînd haz. Se întrebă chiar, dacă nu era cumva defectuoasă capacitatea lui de a sesiza ceea ce era de rîs sau hazliul — dacă avea cum s-ar zice simțul umorului. Desigur că ea privea problema ca o persoană a cărei fericire prezentă n-avea nimic de reproșat conștiinței încărcate a Henriettei. Osmond considera că prietenia lor era un fel de monstruozitate ; nu-și putea închipui ce aveau ele în comun. Pentru el colega de turism a domnului Bantling era pur și simplu cea mai vulgară

dintre femei şi de asemenea declară că era şi cea mai abandonată. Împotriva celei de a doua clauze a verdictului Isabel se ridicase cu o ardoare care îl făcu să se mire din nou de ciudăţenia unora din gusturile soţiei sale. Isabel nu putu să se explice decît prin aceea că îi plăcea să cunoască oameni cît mai deosebiţi de ea. „Atunci de ce nu faci cunoştinţă cu spălătoreasa ta ?" întrebă Osmond ; la care Isabel răspunse că îi era teamă că pe spălătoreasă n-o interesa persoana ei. Iar pe Henrietta o interesa atît de mult.

În cei doi ani de după căsătoria ei, Ralph n-a văzut-o aproape de loc ; în iarna cînd ea se stabili la Roma, Ralph se dusese din nou la San Remo, unde veni şi mama lui în primăvară, iar apoi plecă împreună cu el în Anglia ca să vadă cum mai mergeau treburile pe la bancă — deoarece pe Ralph nu-l putuse îndupleca să se ocupe de asemenea chestiuni. Ralph luase cu chirie casa de la San Remo, o vilă mică, pe care o mai ocupă încă o iarnă ; dar la sfîrşitul lunii aprilie în acest al doilea an, veni la Roma. Era prima dată, de la căsătorie, că dădu ochii cu ea ; dorinţa lui de a o vedea din nou era atunci deosebit de vie. Isabel îi scrisese din cînd în cînd, dar epistolele ei nu-i spuneau nimic din ceea ce voia să afle. O întrebase pe maică-sa cum o ducea Isabel, iar mama lui îi răspunse simplu că bănuia c-o duce foarte bine. Doamna Touchett nu avea imaginaţia care poate să comunice cu nevăzutul, iar acum nu pretindea că ar fi existat vreo apropiere între ea şi nepoata ei pe care de fapt o vedea rar. Această tînără femeie se părea că duce o existenţă destul de onorabilă, dar doamna Touchett rămînea şi acum la părerea că măritişul Isabelei fusese o afacere ca vai de lume. Nu-i făcea nici o plăcere să se gîndească la această căsnicie care cu siguranţă că şchiopăta serios. Din cînd în cînd la Florenţa se ciocnea de contesa Gemini şi se străduia întotdeauna să reducă la minimum acest contact ; iar contesa îi amintea de Osmond, care la rîndul său o făcea să se gîndească la Isabel. De la o vreme contesa era mai puţin discutată ; dar pentru doamna Touchett acest fapt nu prevestea nici un bine ; nu făcea decît să scoată în evidenţă cum fusese discutată înainte. Amintirea Isabelei îi era mai direct sugerată de persoana doamnei Merle. Dar relaţiile doamnei Merle cu doamna Touchett suferiseră o schimbare perceptibilă. Mătuşa Isabelei îi zisese fără înconjur că jucase un rol prea iscusit ; iar madame Merle, care nu se

certa niciodată cu nimeni, care părea să considere că nimeni nu merita atîta osteneală din partea ei şi care înfăptuise minunea de a trăi mai mult sau mai puţin în preajma doamnei Touchett ani de-a rîndul fără să dea vreun semn de iritare — madame Merle luă acum un ton foarte ridicat şi declară că ea nu se cobora pînă într-acolo încît să se apere împotriva unei asemenea acuzaţii. Adăugă totuşi (fără să se coboare) că se purtase cît se poate de firesc, că dăduse crezare numai celor văzute de ea şi anume că Isabel nu era dornică să se mărite cu Osmond, iar Osmond nu era dornic să placă (vizitele lui repetate nu însemnau nimic; se plictisea de moarte la el în vîrful dealului şi venea numai pentru divertisment). Isabel îşi tăinuise sentimentele, iar călătoria ei în Grecia şi Egipt aruncase de fapt praf în ochii prietenei sale. Madame Merle acceptă evenimentul — nu era dispusă să-l considere drept un fapt scandalos; dar că ea ar fi avut vreun rol în chestiunea aceasta împreună cu altcineva, sau numai ea singură era o învinuire împotriva căreia protesta cu capul sus. Fără îndoială că atitudinea doamnei Touchett şi insulta adusă unor obiceiuri consfinţite de atîtea perioade frumoase au fost motivul pentru care madame Merle se hotărî să petreacă multe luni în Anglia, unde onoarea ei era nepătată. Doamna Touchett îi făcuse un rău; sînt unele lucruri care nu se pot ierta. Dar madame Merle suferea în tăcere; era întotdeauna ceva desăvîrşit în demnitatea ei.

Ralph, după cum spuneam, dorise să se convingă cu ochii lui, dar în timp ce era absorbit de această preocupare se gîndi cît de nebun a fost atunci cînd a pus-o pe Isabel în gardă. Jucase o carte greşită, iar acum pierduse jocul. Nu va vedea nimic, nu va afla nimic; în faţa lui, ea va purta mereu o mască. Ar fi trebuit să se arate bucuros de căsătoria pe care o făcu, aşa încît mai tîrziu cînd, după cum spunea Ralph, totul se va duce de rîpă, ea să aibă plăcerea de a-i spune că el fusese un netot. Ar fi consimţit bucuros să treacă drept netot, numai de-ar fi putut cunoaşte adevărata situaţie a Isabelei. Dar acum ea nici nu-i reproşa erorile, nici nu pretindea că încrederea ei era îndreptăţită; dacă purta o mască, aceasta îi acoperea toată faţa. Era ceva fix şi mecanic în seninătatea pictată pe faţa ei; nu era o expresie, îşi zicea Ralph — era o reprezentaţie, era chiar o publicitate. Îşi pierduse copilul; era o mîhnire, dar o mîhnire de care aproape că nu vorbea; despre

aceasta ar fi fost mai multe de spus decît putea să-i spună lui Ralph. Aparținea trecutului, de altminteri ; se întîmplase cu șase luni în urmă și își și pusese la o parte doliul. Părea că duce o viață modernă. Ralph auzi spunîndu-se că avea o „poziție minunată“. De asemenea, observă el, exista impresia că Isabel era într-adevăr de invidiat, iar mulți credeau că era un privilegiu chiar să o poți cunoaște. Casa ei nu era deschisă tuturor și avea o serată pe săptămînă la care, bineînțeles, lumea nu era invitată. Trăia într-o anumită splendoare, dar trebuia să fii membru al cercului ei pentru a observa aceasta ; căci în acțiunile cotidiene ale domnului și doamnei Osmond nimic nu te făcea să rămîi cu gura căscată, nu era nimic de criticat, sau măcar de admirat. În toate acestea Ralph recunoscu mîna maestrului ; deoarece știa că Isabel nu avea capacitatea de a produce impresii studiate. Îl impresionă faptul că iubea mult mișcarea, veselia, orele tîrzii, plimbările lungi cu trăsura, oboseala ; că era stăpînită de dorința vie de a fi distrată, de a fi preocupată, de a fi plictisită chiar, de a face cunoștințe, de a întîlni oameni despre care se discuta, de a cerceta împrejurimile Romei, de a intra în relații cu unele din cele mai colbuite relicve ale vechii societăți a orașului. În toate aceste ocupații exista mult mai puțină discriminare decît în acea dorință pentru o dezvoltare multilaterală asupra căreia spiritul lui speculase atîta. Era un fel de violență în unele din impulsurile ei, o lipsă de rafinament în unele experiențe ale ei, care îl uimeau ; i se părea că vorbea chiar mai repede, se mișca mai repede, răsufla mai repede decît înaintea căsătoriei. Căzuse fără îndoială în exagerări — ea care ținuse atîta la adevărul pur ; și pe cîtă vreme mai demult îi făceau mare plăcere dezbaterile voioase, jocuri ale intelectului (nu era niciodată atît de fermecătoare ca atunci cînd în toiul discuțiilor aprinse dar cordiale primea o lovitură zdrobitoare drept în față și o îndepărta ca pe o pană), acum părea să creadă că nu există nici un lucru asupra căruia merita să fii sau să nu fii de acord cu alții. Mai demult avusese o minte iscoditoare, iar acum era indiferentă și, totuși, în ciuda acestei indiferențe, activitatea ei era mai intensă decît oricînd. Zveltă încă și mai frumoasă decît înainte, nu se maturizase prea mult ca aspect exterior, dar totuși în ținuta ei era o prestanță și o strălucire care dădeau frumuseții ei o tentă de insolență. Biata Isabel cu inima bună, oare de ce fel de nemernicie fusese mușcată ? Pasul ei ușor trăgea o trenă bogată

în urma lui ; capul ei inteligent susținea o măreție de ornament. Fata zglobie și înfăcărată era cu totul alta acum ; Ralph vedea în ea pe doamna distinsă care trebuia să reprezinte ceva. Ce reprezenta Isabel ? se întreba Ralph ; și nu putea să-și răspundă decît că îl reprezenta pe Gilbert Osmond. „Doamne ferește, ce funcție !“ exclama el jalnic. Nu se putea minuna îndeajuns de misterele lumii.

Îl recunoștea pe Osmond, după cum spuneam; îl recunoștea la fiece pas. Vedea cum păstra toate lucrurile la locul lor ; cum le potrivea, cum le orînduia, cum le dădea viață. Osmond era în elementul lui ; în sfîrșit avea material cu ce să lucreze. Se pricepuse întotdeauna să producă efect și efectele lui erau calculate cu dibăcie. Nu erau produse cu mijloace vulgare, dar motivul era tot atît de vulgar pe cît era arta de mare. Să-și înconjoare interiorul cu un fel de sanctitate demnă de invidiat, să facă în ciudă societății creîndu-i un sentiment al excluderii, să-i convingă pe oameni că lăcașul lui era altfel decît oricare altă casă, să răspîndească impresia că el înfățișa lumii o originalitate rece — acesta era efortul iscusit al personajului căruia Isabel îi atribuise o moralitate superioară. „Lucrează cu material superior, își zicea Ralph ; e o mare abundență în comparație cu resursele lui de mai înainte.“ Ralph era un om cu mintea isteață ; dar Ralph nu fusese nicicînd — după părerea lui — atît de isteț ca atunci cînd observă *in petto* [1], că sub masca de a fi preocupat numai de valori intrinsece, Osmond trăia în exclusivitate pentru lume. Departe de a fi stăpînul ei, așa cum pretindea, era chiar servitorul ei umil, și gradul de atenție pe care lumea i-l acorda era pentru el singura măsură a succesului. Trăia cu ochii ațintiți asupra ei de dimineața pînă seara și lumea era atît de neroadă, încît nu bănuia de loc șmecheria. Tot ceea ce făcea era *pose* — *pose* atît de subtil studiată, încît dacă nu erai cu ochii în patru, ai fi putut s-o confunzi cu impulsul. Ralph nu întîlnise niciodată un om care să trăiască atît de mult în lumea considerației. Gusturile lui, studiile, aptitudinile, colecțiile lui, aveau toate un scop. Viața în vîrful dealului din Florența fusese ani de zile o atitudine conștientă. Solitudinea lui, plictisul, iubirea pentru fiica sa, bunele lui maniere și necuviințele lui erau atîtea și atîtea trăsături ale unei imagini mintale, care nu-l părăsea nici

[1] În sinea lui (lat.).

o clipă, ca un model de impertinență și mistificare. Ambiția lui nu era să placă lumii, ci să-și facă sieși pe plac stîrnind curiozitatea lumii și apoi refuzînd să i-o satisfacă. Aceasta îl făcuse să se simtă mare, faptul că juca lumii farse, în permanență. Lucrul pe care îl săvîrșise pentru a-și face cel mai mult pe plac era căsătoria cu domnișoara Archer ; deși în cazul acesta lumea credulă era întruchipată oarecum în biata Isabel, care fusese mistificată după dorința inimii ei. Ralph crezu că se cuvenea să rămînă consecvent ; îmbrățișase o credință și deoarece suferise din pricina ei onoarea îl obliga să n-o abandoneze. Am făcut această prezentare sumară a componentelor ei, atît cît însemnau ele la vremea aceea. Cu siguranță că se pricepea foarte bine să potrivească faptele cu teoria sa — chiar și faptul că în luna pe care o petrecu la Roma în această perioadă, soțul femeii pe care o iubea nu părea să-l considere cîtuși de puțin drept dușman.

Pentru Gilbert Osmond, Ralph nu prezenta acum o asemenea importanță. Nu pentru că ar fi avut vreo importanță ca prieten ; ci mai degrabă pentru că era cu desăvîrșire lipsit de importanță. Era vărul Isabelei și supărător de bolnav — pe această bază trata cu el. Puse întrebările de rigoare, se interesă de sănătatea lui, de doamna Touchett, de părerile lui asupra iernilor în diferite locuri, dacă hotelul era confortabil. Nu-i adresă în puținele ocazii cînd se întîlniră nici un cuvînt care să nu fi fost strict necesar ; dar se purta întotdeauna cu amabilitatea proprie succesului conștient în prezența eșecului conștient. Cu toate acestea, spre sfîrșit Ralph avu o foarte clară impresie că Osmond făcea ca Isabelei să-i vină foarte greu să-l mai primească în casă. Nu era gelos — nu avea această scuză ; nimeni nu putea să fie gelos pe Ralph. Dar o făcea pe Isabel să plătească pentru duioșia ei de odinioară, din care încă îi mai rămăsese atîta ; și cum Ralph n-avea habar că ea plătea din greu, cînd bănuiala lui se întări, o luă din loc. Prin plecarea lui, o lipsi pe Isabel de o ocupație foarte interesantă ; se întrebase într-una ce principiu frumos îi păstra vioiciunea. Hotărî că pasiunea lui pentru conversație ; conversația lui fusese mai sclipitoare ca oricînd. Se lăsase de plimbat ; nu mai era umblărețul plin de umor de altădată. Ședea cît era ziulica de lungă într-un scaun — indiferent ce scaun, și depindea atît de mult de serviciile pe care binevoiai să i le faci, încît dacă discuția lui n-ar fi fost deosebit de contemplativă, ai fi putut crede că e

orb. Cititorul știe mai multe lucruri despre Ralph decît putea să știe vreodată Isabel și de aceea cititorului i se poate încredința cheia misterului. Ceea ce îl ținea pe Ralph în viață era pur și simplu faptul că nu văzuse încă destul din soarta persoanei care îl interesa cel mai mult pe lume: încă nu era satisfăcut. Trebuiau să mai urmeze și alte evenimente ; nu se încumeta să le piardă. Voia să vadă ce va face din soțul ei — sau ce va face soțul ei din ea. Acesta era doar primul act al dramei și hotărîse să stea pînă la sfîrșitul spectacolului. Hotărîrea lui avu efect ; îl făcuse s-o mai ducă vreo optsprezece luni, pînă cînd se întoarse la Roma cu lordul Warburton. Această dorință dădu într-adevăr impresia că intenționa să trăiască la nesfîrșit, așa încît doamna Touchett pe care felul de a fi al acestui fiu ciudat ce nu răsplătea — și nu era răsplătit — o deruta mai mult ca oricînd, nu ezită, după cum am aflat, să pornească la drum spre meleaguri îndepărtate. Dacă pe Ralph îl ținuse în viață curiozitatea, cu o emoție asemănătoare — aceea de a afla în ce stare se găsește vărul ei— urcă Isabel scările spre apartamentul său, în ziua care a urmat vizitei lordului Warburton.

Rămase timp de o oră ; era prima din mai multe vizite pe care i le va face. Gilbert Osmond trecea pe la el cu punctualitate și trimiteau trăsura după el, așa încît Ralph veni de mai multe ori la Palazzo Roccanera. Trecură două săptămîni la sfîrșitul cărora Ralph îl anunță pe lordul Warburton că se gîndea să nu mai plece în Sicilia. Cinară împreună după ce lordul Warburton hoinărise o zi întreagă prin Campagna. Se ridicaseră de la masă și acum Warburton stătea în fața căminului și-și aprinse o țigară pe care o depărtă imediat de la buze.

— Să nu mai pleci în Sicilia ? Atunci unde vrei să pleci ?

— Cred că n-o să mai plec niciunde, spuse Ralph de pe canapea, fără nici o rușine.

— Vrei să spui că te vei întoarce în Anglia ?

— A, nici gînd ; voi rămîne la Roma.

— Roma nu-ți priește. La Roma nu e destul de cald.

— Va trebui să-mi priască. O s-o fac să-mi priască. Uite ce bine mă simt de cînd sînt aici.

Lordul Warburton îl privi un timp, trăgînd din țigară și căutînd parcă să priceapă.

— Te simţi desigur mai bine decît în timpul călătoriei. Mă întreb cum ai putut să rezişti la drum. Dar eu nu ştiu cum e boala ta. Îţi recomand să încerci Sicilia.

— Nu pot încerca, spuse bietul Ralph. Am terminat de încercat. Nu pot să mă mişc mai departe. Nu pot să fac faţă călătoriei. Imaginează-ţi cum aş fi între Scylla şi Charybda! Nu vreau să mor pe cîmpiile siciliene — să fiu răpit ca Proserpina, în aceeaşi localitate, şi dus spre umbrele plutoniene.

— Atunci de ce naiba ai venit? întrebă lordul Warburton.

— Pentru că ideea mi-a surîs. Dar văd că nu merge. Acum într-adevăr nu mai contează unde mă aflu. Am epuizat toate leacurile. Am înghiţit toate climele. Sînt aici şi rămîn. N-am nici o verişoară în Sicilia — şi încă una măritată.

— Verişoara ta este desigur o ispită. Dar ce spune doctorul?

— Nu l-am întrebat şi nici nu-mi pasă. Dacă mor aici doamna Osmond mă va înmormînta. Dar nu voi muri aici.

— Sper că nu. Lordul Warburton continuă să fumeze îngîndurat. Ei bine, trebuie să spun, reluă el, că în ce mă priveşte sînt foarte bucuros că nu insişti să mergem în Sicilia. Aveam oroare de călătoria aceea.

— A, n-ar fi trebuit să-ţi faci gînduri. Nu intenţionam să te tîrăsc după mine.

— Binecînţeles că nu te-aş fi lăsat să pleci singur.

— Dragul meu Warburton, nu m-am aşteptat nici o clipă să vii mai departe decît pînă aici, exclamă Ralph.

— M-aş fi dus cu tine ca să te văd aranjat acolo, spuse lordul Warburton.

— Eşti un foarte bun creştin. Eşti un om foarte drăguţ.

— Apoi m-aş fi întors aici.

— Iar apoi te-ai fi dus în Anglia.

— Nu, nu; aş fi rămas.

— Ei bine, zise Ralph, dacă asta aveam de gînd amîndoi, nu văd ce rost are Sicilia!

Prietenul lui nu zise nimic; se uită ţintă la foc. În cele din urmă îşi ridică privirile.

— Ascultă, spune-mi un lucru, îşi dădu el drumul; aveai într-adevăr de gînd să mergi în Sicilia, cînd am pornit?

— *Ah, vous m'en demandez trop!* [1] Lasă-mă pe mine să te întreb întîi. Ai venit cu mine numai aşa — platonic?

— Nu ştiu ce vrei să spui. Voiam să plec în străinătate.

[1] Ah, mă întrebi prea multe! (franc.).

— Mi se pare că fiecare dintre noi a avut în minte un mic vicleșug.

— Vorbește numai despre tine. Eu n-am făcut nici un secret din faptul că voiam să stau aici un timp.

— Da, îmi aduc aminte că spuneai că dorești să-l întîlnești pe ministrul de externe.

— L-am întîlnit de trei ori. E un om foarte simpatic.

— Cred că ai uitat pentru ce ai venit, zise Ralph.

— Poate, răspunse prietenul său destul de grav.

Acești doi gentlemeni aparțineau unui neam care nu se caracterizează prin lipsă de discreție și călătoriseră de la Londra pînă la Roma fără să facă vreo aluzie la problemele care îi preocupau cel mai mult pe amîndoi. Era o chestiune veche pe care ei o discutaseră cîndva, dar care își pierduse locul recunoscut în atenția lor, și chiar după ce sosiră la Roma, unde multe lucruri îi purtau înapoi spre ea, păstrară aceeași tăcere pe jumătate timidă, pe jumătate încrezătoare.

— Îți recomand totuși să obții și consimțămîntul medicului, zise lordul Warburton subit, după un timp.

— Consimțămîntul medicului va strica totul. Mă lipsesc de el cînd pot.

— Dar ce crede doamna Osmond ? întrebă prietenul lui Ralph.

— Nu i-am spus. Va zice probabil că Roma este prea răcoroasă și se va oferi chiar să meargă cu mine la Catania. E în stare s-o facă.

— În locul tău mi-ar plăcea.

— Soțului ei n-o să-i placă.

— A, da, îmi închipui ; deși mi se pare că nu ești obligat să ții seama de preferințele lui. Îl privește ce crede.

— Nu vreau să-i învrăjbesc și mai mult, spuse Ralph.

— E chiar atîta vrajbă ?

— Există toate premisele. Plecarea ei cu mine ar declanșa explozia. Osmond nu-l iubește pe vărul soției sale.

— Atunci desigur că va face scandal. Dar n-o să facă scandal și dacă rămîi aici ?

— Tocmai asta vreau să văd. A făcut gură ultima dată cînd am fost la Roma și atunci am crezut că era de datoria mea să dispar. Iar acum cred că e de datoria mea să rămîn și s-o apăr.

— Dragă Touchett, puterile tale defensive... ! începu lordul Warburton zîmbind. Dar zări ceva pe fața prietenului său care

îl făcu să se înfrîneze. Datoria ta în aceste condiţii mi se pare o chestiune cam nostimă, schimbă el vorba.

Cîteva clipe Ralph nu răspunse nimic.

— E adevărat că puterile mele defensive sînt reduse, zise în cele din urmă ; dar deoarece capacităţile mele agresive sînt şi mai reduse, Osmond ar putea totuşi să creadă că nu sînt vrednic de praful său de puşcă. În orice caz, adăugă, există lucruri pe care sînt curios să le văd.

— Îţi sacrifici prin urmare sănătatea curiozităţii ?

— Nu mă interesează prea mult sănătatea mea, dar mă interesează în mod cu totul deosebit doamna Osmond.

— Şi pe mine. Dar nu ca mai demult, adăugă repede lordul Warburton. Aceasta a fost o aluzie pe care pînă acum nu găsi prilejul s-o plaseze.

— Ţi se pare că e foarte fericită ? întrebă Ralph, încurajat de această mărturisire.

— Ei bine, nu ştiu ; nu m-am prea gîndit. Îmi spunea acum cîteva seri că e foarte fericită.

— A, aşa ţi-a spus *ţie*, fireşte, exclamă Ralph, zîmbind.

— Asta nu ştiu. Am impresia că eu eram mai degrabă genul de persoană căreia putea să i se plîngă.

— Să ţi se plîngă ? Nu se va plînge niciodată. Singură şi-a făcut — ceea ce a făcut — şi ea o ştie. Iar ţie o să ţi se plîngă mai puţin decît oricui. E foarte precaută.

— Nu e nevoie să fie. N-am de gînd să-i fac curte din nou.

— Sînt bucuros că aud asta. Cel puţin asupra datoriei *tale* nu poate să fie nici o bănuială.

— A, nu, spuse lordul Warburton grav ; nici una !

— Permite-mi să te întreb, continuă Ralph, dacă pentru a arăta că n-ai de gînd să-i faci curte eşti atît de amabil cu fetiţa ?

Lordul Warburton tresări uşor ; se ridică şi rămase în picioare în faţa căminului, privind neclintit la foc.

— Ţi se pare foarte ridicol ?

— Ridicol ? De loc, dacă îţi place într-adevăr.

— E o micuţă persoană încîntătoare. Nu ştiu să-mi fi plăcut vreodată mai mult o fată de vîrsta ei.

— E o fiinţă drăgălaşă. Ah, ea cel puţin e neprefăcută.

— Bineînţeles că e diferenţă de vîrstă între noi — mai mult de douăzeci de ani.

— Dragă Warburton, spuse Ralph, eşti serios ?

— Absolut serios — pînă în prezent.

— Îmi pare foarte bine. Şi o, Doamne, exclamă Ralph, cît de măgulit va fi dragul de Osmond !

Prietenul său se încruntă.

— Ascultă, nu mă lua în rîs. N-aş cere-o în căsătorie pe fiică-sa pentru a-i face *lui* plăcere.

— Va avea totuşi perversitatea să fie încîntat.

— Nu ţine chiar atît la mine, zise domnia-sa.

— Atît ? Dragă Warburton, inconvenientul situaţiei tale este că nu e de loc nevoie ca oamenii să ţină la tine pentru a dori să-şi formeze legături cu tine. Eu, să fiu în locul tău, aş avea fericita încredere că mă iubesc.

Lordul Warburton nu prea era dispus în acele momente să aprecieze axiome generale — se gîndea la un caz special.

— Crezi că ei o să-i pară bine ?

— Fetei ? Va fi încîntată, desigur.

— Nu, nu ; vreau să spun doamnei Osmond.

Ralph îl privi o clipă.

— Dragul meu, dar ce are ea de-a face cu această chestiune ?

— Orice doreşte. Ţine foarte mult la Pansy.

— Foarte adevărat — foarte adevărat. Şi Ralph se ridică încet în picioare. E o chestiune interesantă — pînă unde o va duce iubirea pentru Pansy. Stătu o clipă cu mîinile în buzunare şi cu fruntea cam înnourată. Sper că ştii, că eşti foarte... foarte si—...gur. Ei drăcie ! exclamă el oprindu-se brusc. Nu ştiu cum să spun.

— Ba da, ştii ; tu ştii cum să spui orice.

— Ei, îmi vine greu. Sper că eşti sigur că dintre meritele domnişoarei Osmond, faptul că este... ăă... atît de apropiată mamei ei vitrege nu este cel mai de seamă.

— Doamne fereşte, Touchett ! exclamă mînios lordul Warburton, drept cine mă iei ?

Capitolul 40

DUPĂ CE SE CĂSĂTORI, ISABEL O văzu rar pe madame Merle, deoarece această doamnă lipsea frecvent din Roma. Odată stătu şase luni în Anglia ; altă dată

își petrecu o parte din iarnă la Paris. Făcu numeroase vizite unor prieteni care trăiau departe și nutrea ideea ca în viitor să fie o locuitoare mai puțin înrădăcinată a Romei decît în trecut. Și deoarece în trecut fusese înrădăcinată numai în sensul de a avea în permanență un apartament într-una din nișele cele mai însorite de pe Pincio — un apartament care era adesea pustiu — această intenție a ei sugera perspectiva unei absențe aproape permanente ; o primejdie pe care Isabel într-o vreme era foarte înclinată s-o deplîngă. Familiaritatea cu madame Merle modificase întrucîtva prima ei impresie despre această doamnă, fără ca s-o schimbe însă în mod esențial ; mai conținea încă multă mirare admirativă. Acest personaj era înarmat în toate privințele ; era o plăcere să vezi o persoană atît de complet echipată pentru bătălia socială. Își purta steagul discret, dar armele ei erau din oțel lustruit și le mînuia cu o dibăcie care Isabelei i se părea a fi din ce în ce mai mult meșteșug de veteran. Nu era niciodată plictisită, niciodată n-o copleșea dezgustul ; nu părea niciodată să aibă nevoie de odihnă, sau consolare. Avea ideile ei ; odinioară îi dezvăluise multe din ele Isabelei, care mai știa că sub aparența unei excelente stăpîniri de sine, prietena ei de înaltă cultură ascundea o sensibilitate bogată. Dar voința era stăpîna vieții ei ; era ceva brav în felul cum trecea prin viață. Era ca și cum i-ar fi învățat taina — ca și cum arta vieții ar fi fost vreun șiretlic iscusit pe care ea l-ar fi ghicit. Isabel, pe măsură ce trecea timpul, cunoștea repulsia, dezgusturile ; erau zile cînd lumea i se părea neagră și se întreba cu oarecare înverșunare pentru ce pretinde că trăiește. Vechiul ei obicei era să trăiască cu entuziasm, să se îndrăgostească de posibilități întrezărite spontan, de ideea vreunei noi isprăvi. Cînd era mai tînără se obișnuise să treacă de la o mică exaltare la alta ; între ele nu prea erau intervale mohorîte. Dar madame Merle își înăbușise entuziasmul ; astăzi ea nu se mai îndrăgostea de nimic ; se conducea în viață numai după rațiune și înțelepciune. Erau ore cînd Isabel ar fi dat orice pentru a primi lecții de inițiere în această artă ; dacă strălucita ei prietenă ar fi fost pe aproape, ar fi apelat la ea. Acum își dădea seama mai bine ca înainte de avantajul de a trăi în acest fel — de a-ți făuri o suprafață dură, un fel de platoșă de argint.

Dar, după cum zic, numai în iarna în care nu de mult am reîntîlnit-o pe eroina noastră, personajul la care ne referim

rămase vreme mai îndelungată la Roma. Isabel o vedea mai des acum decît în vremea care trecuse de la căsătoria ei ; dar între timp necesităţile şi înclinaţiile ei se schimbaseră considerabil. Acum n-ar mai fi apelat la madame Merle pentru a fi instruită ; nu mai dorea să cunoască şiretlicul iscusit al acestei doamne. Dacă avea necazuri, trebuia să le păstreze în taină, iar dacă viaţa era grea, nu i-ar fi devenit mai uşoară, mărturisind că este înfrîntă. Fără îndoială că madame Merle îşi era sieşi de mare folos, şi o podoabă în oricare cerc s-ar fi aflat ; dar era ea — ar fi vrut să fie — de folos altora în perioade de descumpănire delicată ? Cel mai bun fel în care putea să profite de pe urma prietenei ei — de acest lucru fusese întotdeauna convinsă — era s-o imite, să caute să fie tot atît de fermă şi isteaţă ca ea. Madame Merle nu recunoştea nici o descumpănire şi, luînd-o drept pildă, Isabel se hotărî pentru a cincizecea oară să se debaraseze de a ei. I se păru de asemenea, reluînd legăturile care în realitate fuseseră întrerupte, că vechea ei prietenă se schimbase, că era oarecum distantă — ducînd pînă la extrem o anumită teamă artificială de a fi indiscretă. Ralph Touchett susţinea, după cum ştim, că madame Merle era înclinată spre exagerare şi forţa nota — că era, cum s-ar zice, prea de tot. Isabel n-a admis niciodată această învinuire — de fapt n-o înţelesese niciodată prea bine ; comportamentul doamnei Merle, după cîte i se părea ei, purta întotdeauna pecetea bunului gust, era întotdeauna „potolit". Dar tinerei noastre femei îi veni totuşi în gînd că acum mergea puţin prea departe cu această dorinţă a ei de a nu se amesteca în viaţa intimă a familiei Osmond. Atitudinea doamnei Merle nu era, fireşte, de cel mai bun-gust ; era mai degrabă izbitoare. Prea mult ţinea cont că Isabel era măritată ; că avea acum alte preocupări ; că deşi ea, madame Merle, îl cunoscuse pe Gilbert Osmond şi pe mica lui Pansy foarte bine, mai bine aproape decît oricine altcineva, nu făcea la urma urmelor parte din cercul lor intim. Era în gardă ; nu vorbea niciodată de ei decît dacă era întrebată, dacă se insista chiar — ca de pildă atunci cînd i se cerea părerea ; îi era groază ca nu cumva să pară că se amestecă. Ştim cît era de candidă madame Merle şi într-o zi îşi exprimă cu multă candoare această groază în faţa Isabelei.

— Trebuie negreşit să fiu în gardă, spuse ea ; aş putea atît de uşor să te ofensez, fără să bănuiesc măcar. Ai avea motiv să fii ofensată, chiar dacă intenţia mea ar fi dintre cele mai

nevinovate. Nu trebuie să uit că eu l-am cunoscut pe Gilbert Osmond cu multă vreme înaintea dumitale ; nu trebuie să las ca acest fapt să mă trădeze. Dacă ai fi o femeie prostuță, ai putea să fii geloasă. Dar nu ești o femeie prostuță ; sînt absolut sigură de acest lucru. Însă nici eu nu sînt ; de aceea am luat hotărîrea să nu intru în bucluc. Necazul se ivește pe neașteptate ; faci o greșeală cînd nici nu gîndești. Bineînțeles că dacă aș fi vrut să-i fac curte soțului dumitale în zece ani aveam tot timpul și nu m-ar fi împiedicat nimic ; așa încît nu e probabil că voi începe astăzi, cînd sînt mult mai puțin atrăgătoare decît eram odată. Dar dacă te-aș supăra, părînd că vreau să ocup un loc ce nu-mi aparține, nu ai judeca în felul acesta ; ai spune pur și simplu că uit de anumite diferențe. Sînt hotărîtă să nu le uit. Firește că o prietenă bună nu se gîndește întotdeauna la așa ceva ; nu-ți suspectezi prietenii de o nedreptate ; eu nu te suspectez pe dumneata, draga mea, cîtuși de puțin ; dar suspectez natura umană. Să nu-ți închipui că mă simt stînjenită ; nu mă urmăresc întotdeauna. Cred că o dovedesc cu prisosință, vorbindu-ți în felul acesta. Însă tot ceea ce vreau să spun este că dacă ai fi cumva geloasă — sub forma aceasta s-ar manifesta — cu siguranță aș crede că e puțin și vina mea. Soțul tău n-ar avea desigur vină.

Isabel a avut timp de trei ani răgaz să cugete asupra teoriei doamnei Touchett după care madame Merle a pus la cale căsătoria lui Gilbert Osmond. Știm cum a primit Isabel la început această teorie. O fi pus madame Merle la cale căsătoria lui Gilbert Osmond, dar cu siguranță că pe a Isabelei Archer n-a făcut-o ea. Era rezultatul acțiunii — Isabel nu prea știa a cui : a naturii, providenței, soartei, a misterului etern al lucrurilor. Era adevărat că mătușa ei nu se plînsese atît de activitatea doamnei Merle, ci mai ales de duplicitatea ei ; ea provocase acest eveniment ciudat ca apoi să-și nege vina. O asemenea vină n-ar fi fost mare, după părerea Isabelei ; ea nu putea să vadă o crimă în faptul că madame Merle fusese cauza care a făcut să se înfiripe cea mai importantă prietenie din viața ei. Aceste gînduri îi trecură prin minte cu puțin înainte de căsătorie, după mica discuție pe care o avusese cu mătușa ei și într-o vreme cînd mai era capabilă de acea largă referire interioară, oarecum pe tonul istoricului filozof, la analele ei tinere și puține la număr. Dacă madame Merle dorise într-adevăr ca ea să-și schimbe starea civilă nu putea spune decît că avusese o idee

foarte fericită. Față de ea se purtase de altfel cu deplină franchețe, nu-și ascunsese niciodată excelenta părere pe care o avea despre Osmond. După căsătorie, Isabel descoperi că soțul ei nu vedea cu ochi buni această problemă ; rareori consimțea să atingă, în discuție, această mărgea, cea mai rotundă și mai netedă din mătăniile lor sociale.

— Nu-ți place madame Merle ? îl întrebă Isabel odată. Ea te admiră mult.

— O să-ți spun acum o dată pentru totdeauna, îi răspunse Osmond. Mi-a plăcut cîndva mai mult decît astăzi. M-am plictisit de ea și mi-e cam rușine. Este aproape nefiresc de bună. Îmi pare bine că nu e în Italia, absența ei creează o relaxare — moralicește e un fel de *détente*. Nu vorbi prea mult de ea ; e ca și cum ai aduce-o înapoi. Se va întoarce la timp.

Madame Merle se întoarse de fapt înainte de a fi prea tîrziu — prea tîrziu, vreau să spun, pentru a-și recăpăta orice avantaj pe care ar fi putut să-l piardă. Dar dacă între timp, după cum ziceam, se schimbase în mod sesizabil, nici simțămintele Isabelei nu erau chiar aceleași ca mai înainte. Percepea situația cu aceeași acuitate ca și odinioară, dar era mult mai puțin mulțumită. Unei minți nemulțumite pot să-i scape alte lucruri, dar rar se întîmplă să-i lipsească motivele ; ele înfloresc dese ca piciorul cocoșului în luna iunie. Contribuția doamnei Merle la căsătoria lui Gilbert Osmond nu mai era un fapt demn de toată considerația ; s-ar fi putut zice că, la urma urmelor, nu prea avea de ce să-i mulțumească ; cu trecerea timpului avea tot mai puține temeiuri ca să-i fie recunoscătoare și Isabel își zise o dată că poate fără această femeie, viața ei ar fi fost alta. Dar această reflexie fu imediat înăbușită ; se simți îngrozită că putea să gîndească astfel. „Să nu fiu nedreaptă, orice mi s-ar întîmpla, își zise ; să-mi port singură povara și să n-o pun în cîrca altora !" Această hotărîre fu în cele din urmă pusă la încercare cu ocazia acelei scuze ingenioase prin care madame Merle găsi de cuviință să-și motiveze conduita și pe care am prezentat-o mai înainte ; căci era ceva iritant — ceva aproape batjocoritor — în discriminările ei nete și în convingerile ei clare. Astăzi în mintea Isabelei nimic nu era clar ; era o învălmășeală de regrete, o complicație de temeri. Se simți deznădăjduită cînd se depărtă de prietena ei care tocmai făcuse afirmațiile citate ; cît de puțin își dădea seama madame Merle la ce se gîndea ea ! Ea însăși nu era în stare să explice. Geloasă

pe ea — geloasă pe ea cu Gilbert ? Ideea, în momentul acela, nu-i sugeră o realitate apropiată. Aproape că își dorea să fie geloasă ; ar fi însemnat într-un fel o împrospătare. Nu era într-un fel un simpton de fericire ? Dar madame Merle era înțeleaptă, atît de înțeleaptă, încît ar fi putut să pretindă că o cunoaște pe Isabel mai bine decît se cunoștea Isabel pe sine. Viața acestei femei tinere fusese întotdeauna fecundă în hotărîri — multe dintre ele de o natură elevată ; dar în nici o perioadă n-au înflorit (tăinuite în sufletul ei) mai bogat ca astăzi. E adevărat că toate erau parcă de aceeași natură ; s-ar fi putut rezuma toate la ideea că dacă va fi în viață nefericită, aceasta nu trebuia să se întîmple dintr-o greșeală a ei. Sărmanul ei spirit înaripat fusese întotdeauna foarte doritor să facă tot ce îi stătea în putere și pînă acum nu fusese profund descurajat. Voia de aceea să rămînă foarte credincios dreptății — să nu răspundă prin răzbunări meschine. A o asocia pe madame Merle cu dezamăgirea ei, ar fi fost o răzbunare meschină — mai ales că satisfacția pe care ar fi dobîndit-o în felul acesta ar fi fost cu totul nesinceră. Poate că i-ar fi alimentat simțămîntul amărăciunii, dar nu i-ar fi dezlegat lanțurile. Era imposibil să pretindă că nu acționase cu ochii deschiși ; dacă a existat vreo fată care să fie un agent liber, aceea fusese ea. O fată îndrăgostită nu era fără îndoială, un agent liber ; dar singurul izvor al greșelii ei se afla în ea însăși. Nu fusese nici o uneltire, nici o cursă ; ea a privit, a reflectat și a ales. Cînd o femeie a făcut o asemenea greșeală, nu există decît o singură cale pentru ca s-o poată repara — doar o imensă (oh, și cît de măreață !) acceptare. O nebunie era de ajuns, mai ales cînd trebuia să dureze pentru toată viața ; o a doua nu va conta prea mult. În acest legămînt de reticență era o anumită noblețe, care îi dădea putere Isabelei să răzbească mai departe ; dar madame Merle avusese dreptate totuși cînd a luat acele măsuri de precauție.

Într-o zi, cam după o lună de la sosirea lui Ralph Touchett la Roma, Isabel se întoarse de la o plimbare cu Pansy. Faptul că era acum atît de bucuroasă de existența lui Pansy nu se datora numai hotărîrii ei generale de a fi dreaptă — se datora de asemenea duioșiei ei față de ceea ce era pur și firav. Pansy îi era dragă și nimic altceva în viața ei nu era atît de cinstit ca atașamentul acestei tinere creaturi, și nimic nu avea gingășia cu care ea însăși îl simțea. Era ca o prezență blîndă — ca o

mînă mică în mîna ei ; din partea lui Pansy era mai mult decît o afecțiune — era un fel de credință arzătoare și imperioasă. Pentru Isabel dependența fetei era mai mult decît o plăcere ; opera ca un imbold sigur atunci cînd motivele amenințau s-o părăsească. Își spusese că omul trebuie să-și împlinească datoria acolo unde o găsește și că trebuie s-o caute din răsputeri. Simpatia lui Pansy era un îndemn direct ; părea să spună că aici era neîndoielnic o ocazie, deși poate nu chiar eminentă. Dar în ce scop era această ocazie, Isabel n-ar fi putut spune desluşit ; în general de a fi pentru copilă mai mult decît era în stare să fie copila pentru ea însăși. Isabel ar fi putut să zîmbească în aceste zile la gîndul că mica ei prietenă i se păruse cîndva ambiguă, deoarece acum își dădea seama că ambiguitățile lui Pansy se datorau pur și simplu propriei ei perceperi grosolane. Nu-și putuse închipui că cineva era în stare să țină atît de mult — nemaipomenit de mult — să fie pe voia altora. Dar de atunci încoace văzuse această facultate delicată în acțiune și acum știa ce să creadă despre ea. Aceasta era structura copilei — era un fel de geniu. Pansy nu avea mîndrie care să intervină împotriva acestei predispoziții și, deși își extindea necontenit cuceririle, nu era încrezută de pe urma lor. Ele două erau tot timpul împreună ; rar se întîmpla ca doamna Osmond să fie văzută fără fiica ei vitregă. Isabelei îi plăcea compania ei ; era ca și cum ar fi purtat un buchet compus în întregime din aceleași flori. Să n-o neglijeze pe Pansy, la nici un fel de provocare să n-o neglijeze — din acest fapt își făcuse o religie. Fata părea să fie mai fericită în societatea Isabelei decît în oricare alta, în afară de cea a tatălui ei, pe care îl admira cu o intensitate explicabilă prin faptul că, deoarece paternitatea era pentru Gilbert Osmond o plăcere deosebită, fusese întotdeauna nespus de blînd cu Pansy. Isabel știa cît de mult îi plăcea lui Pansy să fie cu ea și cum studia mijloacele de a se face plăcută. Hotărîse că cea mai bună cale de a-i face Isabelei pe plac era negativă și consta în a nu-i pricinui nici un necaz — o convingere care desigur nu putea să aibă nici o legătură cu necazurile care existau deja. Era, de aceea, pasivă cu ingeniozitate și aproape docilă în mod imaginativ ; era atentă să-și tempereze pînă și avîntul cu care aproba propunerile Isabelei și care ar fi putut să implice că ea era de altă părere. Nu întrerupea niciodată, nu punea niciodată întrebări în societate și deși aprobarea o bucura pînă într-atît

încît devenea palidă atunci cînd o obținea, nu ținea niciodată mîna întinsă ca s-o capete. O aștepta doar cu ochi visători — o atitudine care pe măsură ce înainta în vîrstă făcea ca ochii ei să fie cei mai galeși din lume. Cînd în cea de a doua iarnă la Palazzo Roccanera începu să meargă la reuniuni și baluri, era prima care propunea plecarea, la o oră rezonabilă, pentru ca nu cumva doamna Osmond să fi fost obosită. Isabel aprecia sacrificiul dansurilor tîrzii, deoarece știa că mica ei însoțitoare iubea cu pasiune dansul, pășind în ritmul muzicii precum o zînă sîrguincioasă. Societatea, în afară de aceasta, nu prezenta pentru ea nici un neajuns ; îi plăceau chiar și aspectele mai supărătoare — căldura sălilor de dans, cinele plicticoase, aglomerația la ușă, așteptarea penibilă a trăsurii. Ziua, în acest vehicul, lîngă mama ei vitregă, Pansy ședea într-o atitudine fixă, recunoscătoare, aplecată înainte, zîmbind ușor, de parcă ar fi fost luată la plimbare cu trăsura pentru prima oară.

În ziua de care e vorba, ieșiseră de pe una din porțile cetății și, după o jumătate de ceas, lăsară trăsura să aștepte la marginea drumului, în timp ce ele se depărtară pășind pe iarba scurtă din Campagna presărată chiar și în lunile de iarnă cu flori gingașe. Era aproape un obicei zilnic pentru Isabel, căci îi plăcea nespus să se plimbe și era iute de picior, deși nu chiar atît de iute ca la început, cînd venise în Europa. Pansy nu se prea dădea în vînt după aceste excursii, dar îi plăceau pentru că ei îi plăcea totul ; și se mișca într-o unduire mai scurtă alături de soția tatălui ei, care, după aceea, întorcîndu-se la Roma, îi onora preferințele, făcînd ocolul colinei Pincio sau a vilei Borghese. Culesese o mînă de flori într-o vale însorită, departe de zidurile Romei și, ajungînd la Palazzo Roccanera, se duse drept în camera ei ca să le pună în apă. Isabel trecu în salon, unde stătea de obicei, a doua încăpere după camera largă de la intrare în care se ajungea imediat de la scări și al cărei aspect de nuditate măreață nici Gilbert Osmond, cu ingeniozitatea lui bogată, nu putuse să-l corecteze. Nu trecu bine pragul salonului și se opri brusc, motivul fiind acela că receptă o impresie. Impresia, strict vorbind nu conținea nimic nemaipomenit, dar o simți ca pe ceva nou și pașii ei nefiind auziți avu răgaz să cuprindă cu mintea scena înainte de a o întrerupe. În fața ei se aflau madame Merle cu pălărie pe cap și Gilbert Osmond care îi vorbea ; un minut n-au băgat de seamă că Isabel intrase. Îi mai văzuse desigur și altă dată stînd

de vorbă ; dar ceea ce nu văzuse, sau cel puţin nu observase înainte, era tăcerea intimă care se aşternu între ei şi din care îşi dădu seama că îi va desprinde cu o tresărire. Madame Merle stătea în picioare pe carpetă aproape de foc ; Osmond şedea lăsat pe spate într-un scaun adînc şi o privea. Ea îşi ţinea capul sus, ca de obicei, dar ochii îi erau aplecaţi asupra lui. Ceea ce o frapă mai întîi pe Isabel era faptul că el şedea în timp ce madame Merle stătea în picioare ; era o anomalie în această situaţie care o uimea. Apoi observă că în schimbul lor de idei ajunseseră deodată la o pauză, iar acum reflectau faţă în faţă, nestînjeniţi, ca nişte prieteni vechi, care uneori schimbă idei, fără să le rostească. Nu era nimic uluitor în asta ; erau prieteni vechi, de fapt. Dar totul forma o imagine care dură doar o clipă, ca o scăpărare bruscă de lumină. Poziţiile lor familiare, privirile lor adîncite una într-alta îi dădeau impresia că descoperă ceva. Dar n-apucă să vadă bine şi totul se sfîrşi. Madame Merle o zări şi îi zise bun venit fără să se mişte ; soţul ei, pe de altă parte, sări în picioare imediat. Apoi mormăi că voia să iasă la plimbare şi după ce îşi ceru scuze de la musafiră, părăsi camera.

— Am venit să te văd, crezînd că ai sosit ; şi cum nu erai acasă, te-am aşteptat, zise madame Merle.

— Nu v-a poftit să luaţi loc ? întrebă Isabel zîmbind.

Madame Merle privi în jur.

— A, adevărat ; dar tocmai plecam.

— Vă rog să şedeţi acum.

— Desigur. Am venit cu un scop. Mă munceşte un gînd.

— V-am spus eu înainte, zise Isabel, că trebuie să fie ceva extraordinar care să vă aducă în casa aceasta.

— Şi ştii ce ţi-am spus *eu* : fie că vin, fie că stau deoparte, am acelaşi motiv — afecţiunea pe care ţi-o port.

— Da, mi-aţi spus asta.

— În momentul acesta pari să nu crezi, zise madame Merle.

— A, răspunse Isabel, profunzimea motivelor dumneavoastră, acesta e ultimul lucru din lume de care mă îndoiesc !

— Te îndoieşti mai degrabă de sinceritatea vorbelor mele.

Isabel dădu gravă din cap.

— Ştiu că aţi fost întotdeauna bună cu mine.

— De cîte ori mi-ai dat voie să fiu. Nu primeşti întotdeauna bunăvoinţa ; atunci trebuie să fii lăsată în pace. Dar

nu pentru ca să-ți fac un serviciu am venit azi aici ; e vorba de cu totul altceva. Am venit ca să scap de un necaz de al meu — să ți-l încredințez. Tocmai discutam cu soțul dumitale despre această chestiune.

— Mă mir ; lui nu-i plac necazurile.

— Mai ales ale altora ; știu foarte bine. Dar cred că nici dumitale nu-ți plac. În orice caz, fie că îți plac sau nu, trebuie să mă ajuți. E vorba de bietul domn Rosier.

— A, zise Isabel pe gînduri, va să zică e necazul lui, nu al dumneavoastră.

— A reușit să-l treacă pe umerii mei. Vine pe la mine de zece ori pe săptămînă ca să discutăm despre Pansy.

— Da, vrea s-o ia în căsătorie. Știu totul.

Madame Merle stătu în cumpănă.

— De la soțul dumitale am dedus că probabil nu știi.

— De unde să știe el ce știu eu ? Nu mi-a vorbit niciodată despre această chestiune.

— Probabil pentru că nu știe cum să vorbească despre ea.

— E totuși genul de chestiune unde el rar dă greș.

— Da, pentru că în general știe foarte bine ce să gîndească. Astăzi nu știe.

— Nu i-ați spus ? întrebă Isabel.

Madame Merle își compuse un zîmbet luminos.

— Știi că îmi vorbești cam sec ?

— Da ; n-am încotro. Domnul Rosier a discutat și cu mine.

— E explicabil. Dumneata îi ești atît de apropiată copilei.

— A, zise Isabel, vai de mîngîierea pe care i-am dat-o eu ! Dacă dumneavoastră mă socotiți seacă, mă întreb ce o fi crezînd *el*.

— Cred că se gîndește că poți să faci mai mult decît ai făcut.

— Nu pot să fac nimic.

— Poți să faci în orice caz mai mult decît mine. Nu știu ce legături misterioase o fi descoperit între mine și Pansy ; dar a venit la mine de la bun început de parcă norocul lui ar fi în mîna mea. Acum vine într-una ca să-mi dea zor să intervin, ca să afle ce speranțe sînt, ca să-și reverse dorul.

— E foarte îndrăgostit, zise Isabel.

— Foarte mult — pentru el.

— Foarte îndrăgostit pentru Pansy, s-ar putea spune la fel de bine.

Madame Merle își lăsă privirile în pămînt o clipă.

— Nu crezi că e atrăgătoare ?

— Cea mai scumpă persoană din lume — dar foarte limitată.

— Ar trebui să fie cu atît mai ușor pentru domnul Rosier s-o iubească. Dînsul nu este limitat.

— Nu, zise Isabel, este cam de mărimea unei batiste de buzunar — a acelora mici, tivite cu dantelă. În ultima vreme umorul ei se transformase tot mai mult în sarcasm, dar peste o clipă îi fu rușine că îl concentra asupra unei ființe atît de nevinovate cum era pețitorul lui Pansy. Este foarte binevoitor, foarte cinstit, adăugă ea pe dată ; și nu e chiar așa prost cum pare.

— Mă asigură că Pansy e încîntată de el, spuse madame Merle.

— Nu știu ; n-am întrebat-o.

— N-ai descusut-o puțin ?

— N-am calitatea ; tatăl ei o are.

— Ah, ești prea formalistă ! spuse madame Merle.

— Trebuie să judec singură.

Madame Merle îi răspunse din nou cu zîmbetul ei.

— Nu e ușor ca dumneata să fii ajutată.

— Să fiu ajutată ? spuse Isabel foarte serios. Ce vreți să spuneți ?

— E ușor ca cineva să te nemulțumească. Nu vezi cîtă dreptate am să fiu cu băgare de seamă ? În orice caz te anunț, după cum l-am anunțat și pe Osmond, că în privința chestiunilor amoroase dintre domnișoara Pansy și domnul Edward Rosier, eu mă spăl pe mîini. *Je n'y peux rien, moi !* Nu pot să-i vorbesc lui Pansy despre el. Mai ales că, adăugă madame Merle, nu-l consider un soț ideal.

Isabel reflectă o clipă ; după care zise, surîzînd :

— În cazul acesta nu vă spălați pe mîini ! După care mai adăugă pe un alt ton : Nu puteți — vă interesează prea mult.

Madame Merle se ridică încet ; îi aruncă Isabelei o privire tot atît de rapidă ca și imaginea care apăru în fața eroinei noastre cu puțin înainte. Numai că de data aceasta Isabel nu văzu nimic

— Întreabă-l data viitoare, și vei vedea.

— Nu pot să-l întreb ; nu mai vine în casă. Gilbert l-a înștiințat că nu este binevenit.

— A, da, spuse madame Merle. Am uitat asta — deși e refrenul lamentației lui. Zice că Osmond l-a insultat. Cu toate acestea, continuă ea, lui Osmond nu-i displace chiar atît cît își închipuie. Se ridică de pe scaun ca și cum ar fi vrut să încheie discuția dar zăbovi privind în jur și era limpede că mai avea ceva de spus. Isabel observă aceasta și își dădu seama la ce se gîndea madame Merle ; dar avea motivele ei pentru care nu deschidea calea.

— Probabil că i-a făcut plăcere să afle — dacă i-ați spus, răspunse zîmbind.

— Firește că i-am spus ; în privința aceasta l-am încurajat. L-am sfătuit să aibă răbdare, i-am spus că situația lui nu e disperată, numai să-și țină gura și să stea liniștit. Din păcate i-a intrat în cap gelozia.

— Gelozia ?

— E gelos pe lordul Warburton care, spune el, e mereu pe aici.

Isabel, fiind obosită, șezuse tot timpul ; dar la auzul acestor vorbe se ridică.

— Ah ! exclamă ea simplu, pornind agale spre cămin. Madame Merle o urmări din ochi pe cînd trecea și în clipa cît se opri în fața oglinzii de la cămin ca să-și aranjeze o buclă rebelă.

— Bietul domn Rosier spune într-una că nu e de loc imposibil ca lordul Warburton să se îndrăgostească de Pansy, continuă madame Merle.

Isabel nu zise nimic o vreme ; plecă de la oglindă.

— E adevărat — nu e de loc imposibil, răspunse ea în cele din urmă, mai blînd și grav.

— Așa i-am spus și eu domnului Rosier. Așa crede și soțul dumitale.

— Asta nu știu.

— Întreabă-l și vei vedea.

— N-o să-l întreb, zise Isabel.

— Scuză-mă ; am uitat că mi-ai mai spus înainte. Bineînțeles, adăugă madame Merle, că dumneata ai avut infinit mai multe ocazii decît mine ca să observi atitudinea lordului Warburton.

— Nu văd de ce nu v-aş spune că îi place fiica mea vitregă foarte mult.

Madame Merle îi aruncă din nou una din privirile ei iuţi.

— Îi place Pansy, vrei să spui — aşa cum înţelege domnul Rosier ?

— Nu ştiu cum înţelege domnul Rosier ; dar lordul Warburton mi-a spus că Pansy l-a fermecat.

— Şi nu i-ai spus lui Osmond ? Aceasta a fost o observaţie bruscă, repezită ; parcă îi ţîşni de pe buze

Ochii Isabelei se opriră asupra ei.

— Cred că va afla la timp. Lordul Warburton are gură şi ştie cum să se exprime.

Madame Merle îşi dădu imediat seama că vorbise mai iute ca de obicei şi acest gînd o făcu să se îmbujoreze. Acordă impulsului trădător timp ca să se domolească, iar apoi zise de parcă ar fi meditat atunci puţin asupra problemei.

— Asta ar fi mai bine decît să se mărite cu bietul domn Rosier.

— Mult mai bine, cred.

— Ar fi excelent ; ar fi o partidă grozavă E într-adevăr foarte frumos din partea lui.

— Foarte frumos din partea lui ?

— Să-şi coboare privirile asupra unei fetiţe simple.

— Nu sînt de aceeaşi părere.

— Eşti foarte bună. Dar la urma urmelor, Pansy Osmond...

— La urma urmelor Pansy Osmond este cea mai atrăgătoare persoană din cîte a cunoscut ! exclamă Isabel.

Madame Merle privi în gol şi era pe drept cuvînt năucită.

— Ah, acum cîteva clipe, mi s-a părut că o dispreţuiai.

— Am spus că e limitată. Şi aşa este. Aşa e şi lordul Warburton.

— Aşa sîntem cu toţii, dacă e vorba. Dacă Pansy atîta merită, cu atît mai bine. Dar dacă îşi îndreaptă afecţiunea asupra domnului Rosier nu voi putea admite că atîta merită. Aş fi prea răutăcioasă.

— Domnul Rosier e un pisălog ! exclamă Isabel deodată.

— Sînt absolut de aceeaşi părere şi sînt încîntată să aflu că nu va trebui să-i alimentez focul. În viitor, dacă mai trece pe la mine, uşa mea va fi închisă pentru el. Şi strîngîndu-şi

mantaua în jurul trupului, madame Merle se pregăti să plece. Se opri însă în timp ce se îndrepta spre ușă, la auzul unei rugăminți neașteptate din partea Isabelei.

— Totuși, fiți amabilă cu el.

Ea ridică din umeri și din sprîncene și stătu în loc, privindu-și prietena.

— Nu-ți înțeleg contradicțiile! Hotărît că nu voi fi amabilă cu el, deoarece ar fi o amabilitate falsă. Vreau s-o văd măritată cu lordul Warburton.

— Ar fi bine să așteptați pînă cînd o va cere.

— Dacă ceea ce spui e adevărat, o va cere. Mai ales, zise ea peste o clipă, dacă dumneata îl vei convinge.

— Dacă eu îl voi convinge ?

— Este cu totul în puterea dumitale. Ai mare influență asupra lui.

Isabel își încreți ușor fruntea.

— De unde ați aflat ?

— Doamna Touchett mi-a spus. Nu dumneata... nici vorbă... spuse madame Merle zîmbind.

— Eu, desigur, nu v-am spus așa ceva niciodată.

— Ai fi putut — prilejuri erau destule — cînd eram pe cale să ne facem confidențe. Dar mi-ai spus într-adevăr foarte puține lucruri ; m-am gîndit de multe ori la asta.

Și Isabel se gîndise, și uneori cu o anumită satisfacție. Dar acum nu recunoscu — poate pentru că nu voia să pară că ideea aceasta o bucura.

— Se pare că ați avut o informatoare excelentă în persoana mătușii mele, răspunse ea simplu.

— Mi-a spus că ai refuzat cererea în căsătorie a lordului Warburton, pentru că era foarte supărată și nu-i mai ieșea din minte faptul. Eu cred, firește, că ai făcut mai bine așa cum ai făcut. Dar dacă dumneata n-ai vrut să te măriți cu lordul Warburton, recompensează-l, ajutîndu-l să se însoare cu altcineva.

Isabel ascultă cu o figură care continua să nu reflecte expresia luminoasă a doamnei Merle. Dar peste o clipă zise destul de blînd și chibzuit :

— Aș fi într-adevăr foarte bucuroasă pentru Pansy dacă s-ar putea pune la cale căsătoria. Apoi prietena ei care păru să vadă în aceste vorbe un semn de bun augur, o îmbrățișă mai afectuos decît ar fi fost de așteptat și se retrase triumfătoare.

Capitolul 41

OSMOND ABORDĂ ACEST SUBIECT pentru prima oară în seara aceea, venind foarte tîrziu în salon, unde Isabel stătea singură. În seara aceea stăteau acasă, iar Pansy se dusese la culcare ; după cină Osmond rămase într-o cameră în care își așezase cărțile și căreia el îi zicea birou. La orele zece sosi lordul Warburton, ca întotdeauna cînd afla de la Isabel că va fi acasă ; mai avea de mers undeva și stătu numai o jumătate de ceas. Isabel îl întrebă de Ralph și apoi îi vorbi foarte puțin, înadins ; dorea ca el să discute cu fiica ei vitregă. S-a prefăcut că citește ; se duse la pian după cîtva timp ; se întreba dacă n-ar fi putut părăsi camera. Treptat începu să-i surîdă ideea că Pansy va deveni soția aceluia ce stăpînea frumoasa proprietate de la Lockleigh, deși la început nu prea era entuziasmată. În după-amiaza aceea madame Merle aplicase chibritul asupra unei acumulări de material inflamabil. Cînd Isabel era nefericită se uita întotdeauna în jurul ei — parte din pricina unei porniri spontane, parte din cauza unei teorii — pentru a căuta o formă de activitate definită. Nu putea niciodată să se debaraseze de simțămîntul că nefericirea era o stare de boală — de suferință, opusă acțiunii. A „face" indiferent ce — era așadar o scăpare, poate într-o anumită măsură, un remediu. În afară de aceasta, voia să se asigure că făcuse tot posibilul pentru a-l mulțumi pe soțul ei ; dorea cu tot dinadinsul să nu fie obsedat de ideea că soția lui se lăsase pe tînjeală atunci cînd s-a făcut apel la ea. Va fi o mare bucurie pentru el s-o vadă pe Pansy măritată cu un nobil englez și pe bună dreptate va fi bucuros, dat fiind că acest nobil era un caracter atît de solid. Isabelei i se părea că provocînd un asemenea eveniment dintr-un sentiment al datoriei, va juca rolul unei soții bune. Asta dorea să fie ; dorea să fie în stare să creadă sincer și bazată pe dovezi că fusese o soție bună. Apoi o asemenea faptă i se părea și într-altfel îmbietoare. Îi va da de lucru și ea dorea să aibă ocupație. O va amuza chiar, și dacă putea să se amuze cu adevărat poate că va fi salvată. În sfîrșit îi va face un serviciu lordului Warburton, căruia evident îi plăcea încîntătoarea fată. Faptul era puțin ciudat — el fiind ceea ce era ; dar aceste impresii nu se puteau explica. Pansy putea să farmece pe oricine — pe ori-

cine în afară de lordul Warburton. Isabel ar fi crezut-o prea mică, prea neînsemnată, poate chiar artificială pentru asta. În ființa ei era întotdeauna ceva de păpușă, iar el nu asta căuta. Și totuși cine putea să știe vreodată ce căutau bărbații ? Căutau ceea ce găseau ; știau ce le place numai atunci cînd vedeau. În asemenea chestiuni nici o teorie nu era valabilă și nici un lucru nu era mai inexplicabil sau mai natural decît altul. Dacă o iubise pe ea, putea să pară curios că o iubea acum pe Pansy, care era cu totul altfel ; dar pe ea n-a iubit-o atît de mult cum și-a închipuit el. Sau dacă a iubit-o cîndva, acum îi trecuse de tot și de vreme ce atunci a dat greș era firesc să creadă că ceva cu totul de alt gen ar putea să reușească. Entuziasmul, cum spun, n-o cuprinse pe Isabel de la început, dar îl avea astăzi și o făcea aproape fericită. Era uimitor ce fericire putea încă să găsească în ideea de-a face bucurie soțului ei. Dar păcat că Edward Rosier le ațînuse calea.

La gîndul acesta raza care lumina deodată acea cale pierdu ceva din strălucirea ei. Isabel era din nefericire atît de sigură că Pansy îl socotea pe domnul Rosier drept cel mai drăguț dintre toți tinerii — atît de sigură de parcă ar fi avut o discuție cu ea pe această temă. Era foarte plicticos să fie dinainte atît de sigură, cînd ea evitase cu grijă să se informeze ; aproape tot atît de plicticos ca și faptul că bietul domn Rosier își vîrîse în cap această idee. Era desigur mult inferior lordului Warburton. Nu era atît diferența de avere, cît diferența dintre om și om ; tînărul american avea într-adevăr o greutate atît de mică. Aparținea mult mai mult tipului de gentleman fin și de prisos decît nobilul englez. Era adevărat că nu exista vreun motiv anume pentru care Pansy să se mărite cu un om de stat ; totuși dacă s-a întîmplat ca un om de stat s-o admire, n-avea decît, și ea va fi o soție de *pair* desăvîrșită, ca o micuță perlă.

Cititorului s-ar putea să i se pară că doamna Osmond devenise dintr-o dată ciudat de cinică, pentru că în cele din urmă își zise că această dificultate va putea probabil să fie înlăturată. Un impediment întruchipat în persoana sărmanului Rosier nu putea în nici un caz să se prezinte ca un pericol ; existau întotdeauna mijloace pentru a înlătura obstacolele secundare. Isabel își dădea seama perfect că nu apreciase tenacitatea lui Pansy care putea să se dovedească supărător de mare ; înclina s-o vadă mai degrabă cedînd la sugestia

altora, decît cramponîndu-se atunci cînd era dezaprobată — căci la ea facultatea de a consimţi era desigur dezvoltată incomparabil mai mult decît aceea de a protesta. Se agăţa, da, se agăţa ; dar pentru ea conta atît de puţin de cine se crampona. Lordul Warburton era tot atît de bun ca şi domnul Rosier — mai ales că părea să-l placă ; îi destăinuise Isabelei acest sentiment fără nici o rezervă ; conversaţia lui i se părea a fi deosebit de interesantă — îi povestise totul despre India. Comportamentul lui faţă de Pansy fusese cît se poate de adecvat şi natural — Isabel observă acest fapt şi mai observă că nu-i vorbea de sus, avînd în vedere tinereţea şi simplitatea ei, ci într-un fel de parcă ea ar fi înţeles subiectele de care îi vorbea, cu aceeaşi competenţă cu care le urmărea pe acelea ale operelor la modă. Cu mare atenţie urmărea muzica şi pe bariton. Lordul Warburton avea grijă să fie doar amabil — tot atît de amabil cum fusese la Gardencourt cu o altă puştoaică zvînturată. Pe fete le impresiona asemenea comportare ; îşi aminti cum fusese şi ea impresionată şi îşi zise că dacă ar fi fost atît de simplă ca Pansy impresia ar fi fost încă şi mai profundă. Nu fusese simplă atunci cînd l-a refuzat ; operaţia aceea a fost la fel de complicată ca şi acceptarea lui Osmond de mai tîrziu. Pansy, cu toate că era simplă, pricepea cu adevărat şi era bucuroasă că lordul Warburton discuta cu ea nu despre partenerii şi buchetele ei, ci despre situaţia Italiei, condiţia ţărănimii, despre faimosul impozit pe grîul măcinat, despre *pellagra* şi impresiile lui asupra societăţii Romei. Ea îl privea în timp ce trecea acul prin goblenul pe care îl broda, cu ochii drăgălaşi şi supuşi şi cînd îi cobora se uita pe furiş la persoana lui, la mîinile, picioarele, hainele lui, de parcă l-ar fi studiat. Chiar şi înfăţişarea lui, i-ar fi putut spune Isabel, era mai frumoasă decît cea a domnului Rosier. Dar în asemenea clipe Isabel se mulţumea să se întrebe unde era acel domn ; nu mai dădea pe la Palazzo Roccanera. Era surprinzător, după cum spuneam, cît de mult pusese stăpînire pe ea ideea de a-l ajuta pe soţul ei să fie mulţumit.

Era surprinzător dintr-o serie de motive pe care le voi arăta îndată. În seara de care vorbeam, în timp ce lordul Warburton se găsea acolo, Isabel era gata să facă marele pas de a ieşi din cameră ca să-i lase pe ei doi singuri. Spun marele pas pentru că în felul acesta ar fi privit Gilbert Os-

mond gestul și Isabel se străduia din răsputeri să fie de părerea soțului ei. Reușea de bine de rău, însă de data aceasta nu izbuti să-și pună în aplicare intenția. Nu avea tăria, totuși ; ceva o reținea pe loc și făcea să-i fie imposibil. Nu tocmai pentru că ar fi fost josnic sau insidios din partea ei ; căci femeile în general practică asemenea șiretlicuri, avînd conștiința împăcată, iar Isabel era din instinct în mai mare măsură fidelă geniului comun al sexului ei, decît falsă față de el. Intervenise o îndoială vagă — simțămîntul că nu era absolut sigură. Așa că rămase în salon și după un timp lordul Warburton plecă la serata unde era invitat, promițîndu-i lui Pansy că îi va relata a doua zi pe larg cum s-a distrat. După ce el pleacă, Isabel se întrebă dacă nu cumva împiedicase ceva care ar fi putut să se întîmple, în cazul cînd ar fi părăsit camera pentru un sfert de oră ; iar apoi afirmă — tot în minte — că atunci cînd distinsul lor vizitator va voi ca ea să plece, va găsi cu ușurință modalitatea prin care să-i dea de știre. Pansy nu zise absolut nimic despre el după ce plecă, și Isabel avu grijă să nu spună nici ea nimic, căci își luase angajamentul să stea în rezervă pînă cînd lordul Warburton se va pronunța. Dar întîrzierea lui nu se potrivea cu descrierea pe care o făcu sentimentelor sale în fața Isabelei. Pansy se duse la culcare și Isabel trebui să admită că acum nu mai putea ști ce gînduri treceau prin capul fetei. Mica ei prietenă era transparentă, dar în momentele acelea îi era cu neputință s-o înțeleagă.

Rămase singură, privind focul, pînă cînd, peste o jumătate de oră, apăru soțul ei. Se plimbă un timp prin cameră, în tăcere, iar apoi se așeză ; se uita și el la foc. Dar Isabel își mută privirile de la flacăra pîlpîitoare din cămin la fața lui Osmond și îl urmări din ochi în timp ce el păstra tăcere. Se obișnuise să-l observe pe ascuns ; un instinct, despre care nu este o exagerare să spunem că era legat de cel al autoapărării, îi crease acest obicei. Dorea să-i știe cît se putea mai bine gîndurile, să știe dinainte ce va spune, așa încît să-și poată pregăti răspunsul. Mai demult nu se pricepuse să pregătească răspunsuri ; în privința aceasta rar depășise stadiul de a se gîndi ulterior la lucrurile inteligente pe care ar fi putut să le spună. Dar învățase ce era prudența — învățase într-o oarecare măsură chiar din expresia soțului ei. Era aceeași față pe care o examinase cu ochi la fel de curioși

poate, dar mai puţin pătrunzători, pe terasa unei vile florentine ; doar că între timp Osmond devenise ceva mai trupeş. Mai era însă şi acum foarte distins.

— A fost lordul Warburton pe aici? întrebă el nu peste mult.

— Da, a stat o jumătate de ceas.

— A întîlnit-o pe Pansy ?

— Da ; a şezut pe sofa alături de ea.

— A vorbit cu ea mult ?

— A vorbit aproape numai cu ea.

— Mi se pare că îi acordă atenţie. Nu i-ai zice aşa ?

— Nu-i zic nicicum, zise Isabel ; am aşteptat ca tu să-i dai un nume.

— Este o consideraţie pe care nu mi-o arăţi întotdeauna, răspunse Osmond după un moment.

— Am hotărît de data aceasta să încerc să acţionez aşa cum ţi-ar plăcea ţie. De atîtea ori n-am izbutit.

Osmond îşi întoarse capul încet şi o privi.

— Încerci să te cerţi cu mine ?

— Nu, încerc să trăiesc în pace.

— Nimic nu e mai uşor ; ştii că eu nu mă cert.

— Dar ce faci atunci cînd încerci să mă mînii ? întrebă Isabel.

— Nu încerc ; dacă am făcut-o, a fost cel mai natural lucru din lume. Iar acum nu încerc de loc.

Isabel zîmbi.

— N-are importanţă. M-am hotărît să nu mai fiu niciodată mînioasă.

— Este o hotărîre excelentă. Îţi ieşi uşor din fire.

— Da, e adevărat. Împinse la o parte cartea pe care o citea şi luă fîşia de goblen pe care Pansy o lăsase pe masă.

— E unul din motivele pentru care nu ţi-am vorbit despre această chestiune a fiicei mele, zise Osmond desemnînd-o pe Pansy într-un fel care îi era foarte obişnuit. Îmi era teamă că o să întîmpin împotrivire — că vei avea părerile tale. L-am trimis pe micul Rosier să-şi vadă de treabă.

— Îţi era teamă că o să pledez pentru domnul Rosier ? N-ai băgat de seamă că nu ţi-am vorbit niciodată de el ?

— Nu ţi-am dat niciodată prilejul. Discutăm atît de puţin în ultimul timp. Ştiu că ţi-e prieten vechi.

— Da, mi-e prieten vechi. Isabel nu ţinea mai mult la el decît la goblenul pe care îl avea în mînă ; dar ce-i drept,

era un prieten vechi și simți dorința să nu minimalizeze în fața soțului ei asemenea legături. Osmond avea un fel de a-și exprima disprețul față de ele, care îi întărea loialitatea, chiar și atunci cînd, precum și în acest caz, erau neînsemnate. Uneori simțea un fel de duioșie pasionată pentru amintirile care nu aveau alt merit decît acela că aparțineau vieții ei de dinaintea căsătoriei. Dar în privința lui Pansy, adăugă ea peste o clipă, nu i-am dat nici o încurajare.

— Foarte bine.

— Foarte bine pentru mine, vrei să zici. Pentru el contează prea puțin.

— N-are rost să discutăm despre el, spuse Osmond. După cum zic, l-am dat afară.

— Da ; însă un îndrăgostit pe care îl izgonești rămîne întotdeauna un îndrăgostit. Uneori cu atît mai mult. Domnul Rosier mai trage nădejde.

— Să-i fie de bine ! Fiica mea n-are decît să aștepte în liniște să devină lady Warburton.

— Ți-ar plăcea ? întrebă Isabel cu o simplitate mai naturală decît am crede. Era hotărîtă să nu presupună nimic, deoarece Osmond avea obiceiul să-i răstălmăcească presupunerile. Dorința lui arzătoare ca fiica sa să devină lady Warburton fusese tocmai baza recentelor ei reflecții. Dar le păstra în taină ; pe față nu voia să recunoască nimic pînă ce Osmond nu-și va reda năzuințele în vorbe ; nu voia să admită în fața lui că el îl credea pe lordul Warburton un om de preț pentru care merita să se depună eforturi neobișnuite în familia Osmond. Gilbert lăsa mereu să se înțeleagă că pentru el nimic în viață nu conta prea mult ; că el trata de la egal la egal pe cei mai distinși oameni din lume și că fiica lui n-avea decît să arunce o privire în jur pentru a alege un prinț. De aceea ar fi fost o inconsecvență din partea lui să spună răspicat că aspiră la lordul Warburton și că, acest nobil scăpîndu-i, era posibil să nu poată fi înlocuit ; căci mai obișnuia să spună că el nu era niciodată inconsecvent. Ar fi dorit ca soția lui să treacă peste această problemă. Dar e ciudat, acum cînd se aflau față în față și, deși cu o oră în urmă aproape că născocise un plan de acțiune pentru a-i face lui o bucurie, Isabel nu era înțelegătoare, nu voia să treacă peste această problemă. Și totuși cunoștea exact efectul întrebării ei asupra lui Osmond : opera ca o umilință.

Nu-i nimic ; şi el o umilea teribil — şi unde mai pui că era în stare să aştepte ocazii mari şi uneori să arate o indiferenţă aproape inexplicabilă faţă de cele mici. Isabel se folosi poate de o ocazie mică pentru că nu ar fi profitat de una mare.

Osmond se achită de data aceasta în mod foarte onorabil.

— Mi-ar plăcea extrem de mult ; ar fi o partidă strălucită. Iar apoi lordul Warburton mai prezintă încă un avantaj : e un vechi prieten al tău. Pentru el ar fi plăcut să intre în familie. E foarte ciudat că admiratorii lui Pansy sînt toţi prieteni vechi de ai tăi.

— E firesc să vină să mă vadă. Venind să mă vadă, o văd pe Pansy. Văzînd-o, e firesc să se îndrăgostească de ea.

— Aşa cred şi eu. Dar tu nu eşti obligată să faci asta.

— Dacă s-ar mărita cu lordul Warburton, aş fi foarte bucuroasă, continuă Isabel cu sinceritate. E un om excelent. Zici că n-are decît să stea perfect liniştită. Poate că n-o să stea perfect liniştită. Dacă îl pierde pe domnul Rosier s-ar putea să sară în sus !

Osmond păru să nu ia în seamă vorbele ei ; şedea cu privirile aţintite în foc.

— Lui Pansy i-ar plăcea să fie o doamnă mare, observă el, peste o clipă, cu o anumită duioşie în glas. Mai mult decît orice, doreşte să placă, adăugă el.

— Să placă domnului Rosier, poate.

— Nu, să-mi fie mie pe plac.

— Şi mie, puţin, cred, zise Isabel.

— Da, te respectă mult. Dar va face aşa cum doresc eu.

— Dacă eşti sigur de asta, e foarte bine, continuă ea.

— Între timp, spuse Osmond, mi-ar plăcea ca distinsul nostru musafir să vorbească.

— A vorbit — cu mine. Mi-a spus că ar fi încîntat să creadă că ea ar putea să ţină la el.

Osmond întoarse capul repede, dar la început nu zise nimic. Apoi :

— De ce nu mi-ai spus ? întrebă el aspru.

— N-am avut ocazia. Ştii cum trăim. M-am folosit de primul prilej care mi s-a ivit.

— I-ai vorbit de Rosier ?

— A, da, puţin.

— N-ar fi trebuit.

— Credeam că este mai bine să știe, așa încît, așa încît... și Isabel se opri.

— Așa încît ce ?

— Așa încît să acționeze în consecință.

— Așa încît să dea îndărăt, vrei să spui ?

— Nu, așa încît să avanseze, pînă mai este timp.

— Se pare că nu acesta a fost efectul.

— Ar trebui să ai răbdare, spuse Isabel. Știi că englezii sînt timizi.

— Acesta nu e. N-a fost cînd ți-a făcut ție curte.

Îi era teamă că Osmond va vorbi de asta ; îi era neplăcut.

— Pardon ; a fost foarte timid, răspunse ea.

Osmond n-a zis nimic o vreme ; luă o carte și o frunzări în timp ce Isabel ședea tăcută și cosea la goblenul lui Pansy.

— Tu trebuie să ai mare trecere la el, zise Osmond în cele din urmă. În momentul cînd dorești într-adevăr, poți să-l determini.

Asta era și mai ofensator ; dar simți că era foarte firesc să vorbească astfel și, la urma urmelor, ideea lui semăna foarte mult cu ceea ce își zisese și ea.

— De ce aș avea eu trecere ? îl întrebă. Ce am făcut eu ca să-l oblig ?

— Ai refuzat să te căsătorești cu el, spuse Osmond cu ochii pe carte.

— Nu trebuie să mă bazez prea mult pe asta, răspunse ea.

Aruncă pe dată cartea și se ridică în picioare, stînd în fața focului cu mîinile la spate.

— Ei bine, eu susțin că situația e în mîinile tale. O las acolo. Cu puțină bunăvoință, poți să izbutești. Gîndește-te la asta și nu uita că mă bizui mult pe tine. Așteptă puțin pentru a-i da răgaz să răspundă ; dar Isabel nu răspunse nimic și el ieși curînd din cameră.

Capitolul 42

NU RĂSPUNSE NIMIC DEOARECE CUVINTELE lui îi prezentară situația în fața ochilor și acum o examina absorbită. Ceva în vorbele acestea stîrnise deodată

vibrații adînci, așa încît îi fusese teamă să vorbească. După plecarea lui se lăsă pe speteaza scaunului și închise ochii; și vreme îndelungată, tîrziu în noapte, tot mai tîrziu, stătu în salonul liniștit, pradă gîndurilor. Un servitor intră ca să vadă de foc și ea îi porunci să aducă alte lumînări și apoi să se ducă la culcare. Osmond i-a zis să se gîndească la ceea ce îi spusese; la asta se gîndea într-adevăr, și la multe altele. Ideea venită din partea altcuiva că ea ar avea o înrîurire covîrșitoare asupra lordului Warburton — aceasta o făcu să tresară ca atunci cînd pe neașteptate recunoști un fapt. Era oare adevărat că între ei doi mai exista ceva care putea să-l îndemne să-i facă declarații lui Pansy — o dorință de a fi aprobat, de a face așa cum i-ar fi plăcut ei? Isabel nu-și pusese pînă acum această întrebare deoarece n-a fost obligată; dar acum că i se prezentase fără înconjur, întrezărea răspunsul, iar răspunsul o înspăimînta. Da, era ceva — ceva din partea lordului Warburton. La început, cînd acesta a venit la Roma, Isabel crezu că veriga ce îi unise odată s-a rupt de tot; dar treptat își dădu seama că mai avea încă o existență palpabilă. Era subțire ca un fir de păr, dar existau clipe cînd i se părea că o aude vibrînd. În ceea ce o privea nu se schimbase nimic; ceea ce gîndise cîndva despre el, gîndea și acum; n-avea rost ca sentimentul ei să se schimbe; i se păru de fapt că era un sentiment mai bun ca oricînd. Dar el? Mai credea și acum că Isabel putea să fie pentru el mai mult decît alte femei? Dorea să se folosească de amintirea puținelor momente din intimitate prin care trecuseră odinioară? Isabel știa că descifrase cîteva semne ale unei asemenea înclinații. Dar ce speranțe și ce pretenții avea și în ce fel ciudat erau ele amestecate cu prețuirea, evident foarte sinceră, a bietei Pansy? Era oare îndrăgostit de soția lui Gilbert Osmond și dacă era într-adevăr ce mîngîiere se aștepta să primească? Dacă era îndrăgostit de Pansy, nu era îndrăgostit de mama ei vitregă și dacă era îndrăgostit de mama ei vitregă nu era îndrăgostit de Pansy. Trebuia să cultive puterea pe care o avea asupra lui pentru a-l determina să-și lege viața de cea a lui Pansy, știind că va face aceasta de dragul ei și nu pentru mica ființă — acesta era serviciul pe care i-l cerea soțul ei? Aceasta era în orice caz datoria care îi stătea în față — din momentul în care își zise că vechiul ei prieten avea încă o predilecție de nezdrun-

cinat pentru compania ei. Nu era o sarcină plăcută ; era de fapt respingător. Se întrebă consternată dacă lordul Warburton se prefăcea că este îndrăgostit de Pansy pentru a cultiva o altă satisfacţie şi, cum s-ar zice, alte ocazii. De această duplicitate rafinată îl absolvi numaidecît ; prefera să-l creadă absolut de bună-credinţă. Dar dacă admiraţia lui pentru Pansy era doar o amăgire, nu era mai bine decît dacă ar fi fost afecţiune. Isabel hoinărea cu gîndul printre aceste urîte posibilităţi, pînă cînd se rătăci de-a binelea ; unele din ele de cum îi ieşeau în cale păreau destul de urîte. Apoi evadă din acest labirint, frecîndu-se la ochi şi declară că imaginaţia îi făcea neîndoielnic puţină cinste, iar cea a soţului ei îi făcea lui şi mai puţină. Lordul Warburton era cum nu se poate mai dezinteresat şi ea nu însemna pentru el mai mult decît trebuia să-şi dorească. Se va bizui pe aceasta pînă ce se va dovedi contrariul ; pînă cînd se va dovedi într-un mod mai pozitiv decît dintr-o sugerare cinică a lui Osmond.

O asemenea hotărîre îi aduse în seara aceasta doar puţină linişte, căci sufletul îi era bîntuit de spaime care se îmbulzeau în centrul gîndirii ei de îndată ce li se făcea loc. Ce le învîrtejea atît de amarnic nu prea ştia nici ea, decît poate bănuiala izvorîtă în după-amiaza aceea că soţul ei întreţinea relaţii mai strînse cu madam Merle decît îşi închipuise ea. Această bănuială îi revenea în minte şi se mira că n-o avusese şi mai demult. Pe lîngă aceasta scurta ei convorbire cu Osmond, înainte cu o jumătate de oră, era un exemplu grăitor al puterii lui de-a face să se veştejească tot ceea ce atingea, de a nărui orice proiect al ei doar printr-o privire. Era foarte bine că ea intenţiona să-i dea o dovadă de lealitate ; dar numai ideea că el aştepta ceva, ridica o presupunere împotriva acelui fapt. Parcă el ar fi putut deochea ; parcă prezenţa lui era piază-rea şi favoarea lui o nenorocire. Această greşeală sălăşluia în el, sau în neîncrederea profundă pe care ea o nutrea ? Această neîncredere era acum rezultatul cel mai limpede al scurtei lor convieţuiri ; între ei se căscase o prăpastie peste care se priveau cu ochi ce exprimau de ambele părţi deziluzia suferită. Era o opoziţie ciudată la care nu visase nicicînd — o opoziţie în care principiul vital al unuia era motivul de dispreţ pentru celălalt. Nu era vina ei — ea nu dorise să înşele ; admirase şi crezuse doar. Făcuse primii paşi cu cea mai pură încredere, iar apoi văzu deodată că

perspectiva infinită a vieţii de femeie căsătorită era o cărare întunecată şi îngustă cu un zid fără ferestre în capăt. În loc să ducă spre locurile înalte ale fericirii, de unde lumea ar fi părut să se întindă dedesubt, aşa încît puteai s-o priveşti de sus cu exaltare şi cu simţămîntul că eşti avantajat, să judeci, să alegi şi să compătimeşti, ducea mai degrabă în jos, spre pămînt, către meleaguri de restricţii şi tristeţe unde sunetul altor vieţi, mai uşoare şi mai libere, se auzea parcă de sus, adîncind impresia eşecului. Profunda neîncredere în soţul ei — numai ea întuneca lumea. Acesta e un simţămînt uşor de indicat, dar nu la fel de uşor de explicat, şi atît de complex ca structură, încît fusese nevoie de multă vreme şi încă de şi mai multă suferinţă pentru a ajunge la perfecţiunea de atunci. Pentru Isabel suferinţa era o condiţie activă ; nu însemna o împietrire, o stupoare, o disperare; era o pasiune a gîndirii, a speculaţiei, a răspunsului la orice stare opresivă. Îi părea bine că-şi tăinuise credinţa spulberată — că nimeni n-o bănuia în afară de Osmond. O, el ştia asta, şi erau clipe cînd avea impresia că îl bucura. Apăruse treptat — numai după întîiul lor an de căsătorie, în prima parte de o admirabilă intimitate, începuse Isabel să se înspăimînte. Umbrele s-au strîns, după aceea ; parcă Osmond înadins şi cu răutate ar fi stins luminile, una cîte una. Amurgul la început fusese vag şi transparent, aşa încît vedea atît cît să păşească. Dar se întunecă necontenit şi dacă negura s-a ridicat din cînd în cînd, unele colţuri ale orizontului ei erau într-o beznă de nepătruns. Aceste umbre nu emanau din mintea ei ; era foarte sigură de asta ; se străduise din răsputeri să fie dreaptă şi cumpătată, să vadă numai adevărul. Ele erau o parte, un fel de creaţie şi consecinţă a prezenţei soţului ei. Nu erau fapte rele de ale lui, turpitudinile lui ; nu-l acuza de nimic — adică de un singur lucru care *nu* era o crimă. Isabel nu ştia ca el să fi făcut vreun rău ; nu era violent, nu era crud : Isabel credea pur şi simplu că o ura. Numai de acest lucru îl acuza şi nenorocirea consta tocmai în faptul că nu era o crimă, căci împotriva unei crime ar fi găsit ea leac. Soţul ei descoperise că era atît de diferită de ceea ce îşi închipuise el că va fi. La început crezuse că o va putea schimba şi ea se străduia să fie aşa cum îi plăcea lui. Dar la urma urmelor ea era ea — n-avea încotro ; iar acum nu avea rost să se prefacă, să poarte o mască sau un

costum, căci el o cunoştea şi luase hotărîrea. Nu-i era frică de el ; nu-i era teamă că o va răni ; căci ranchiuna pe care i-o purta nu era de acest gen. El voia, dacă era posibil, să nu creeze niciodată vreun pretext, să nu apară niciodată că el ar fi greşit. Isabel, scrutînd viitorul cu ochi seci şi neclintiţi, văzu că el va ieşi învingător. Ea îi cerea destule pretexte, ea ieşea rău în destule rînduri. Uneori aproape că îi era milă de el ; căci dacă nu îl înşelase în intenţiile ei, îşi dădea seama cît de mult o făcuse în fapt. La început, cînd a cunoscut-o, ea s-a estompat ; se făcuse mică, pretinzînd că era mai neînsemnată decît în realitate. Şi deoarece ea fusese cu adevărat vrăjită, el s-a străduit să iasă în relief. Nu era schimbat ; nu se prefăcuse mai mult decît ea în anul cînd i-a făcut curte. Dar ea îi văzuse atunci natura numai pe jumătate, aşa cum se vede discul lunar cînd este parţial mascat de umbra pămîntului. Acum vedea luna plină — vedea omul în întregime. A stat pe loc, cum s-ar zice, pentru ca el să aibă cîmp liber şi totuşi ea confundase partea cu întregul.

Ah, simţise o vrajă nespusă ! Nu-i trecuse încă ; mai dăinuia şi acum : mai ştia şi acum ce îl făcea pe Osmond încîntător cînd voia să fie. Dorise să fie atunci cînd i-a făcut curte şi cum ea dorise să fie vrăjită, nu era de mirare că el a izbutit. Osmond izbutise pentru că fusese sincer ; niciodată nu i-ar fi trecut prin minte să nege acest fapt. El a admirat-o — îi spusese de ce : pentru că era cea mai imaginativă femeie din cîte cunoscuse. Putea să fie adevărat ; căci în acele luni îşi imaginase o lume de lucruri care nu aveau substanţă. Avusese o imagine şi mai minunată a lui, nutrită din simţiri vrăjite şi oh, de o închipuire atît de înflăcărată ! nu-l descifrase corect. O impresionase o anumită combinaţie de trăsături şi ele îi înfăţişau cea mai remarcabilă figură. Faptul că era sărac şi singuratic şi totuşi oarecum nobil — aceasta o interesase şi părea să-i ofere prilejul dorit. Era o frumuseţe nedefinită în fiinţa lui — în situaţia lui, în mintea şi faţa lui. În acelaşi timp simţi că era neajutorat şi de prisos, dar acest sentiment luă forma unei duioşii care era tocmai floarea respectului faţă de el. Era ca un călător sceptic care se plimba pe faleză aşteptînd mareea, privind spre mare, fără ca totuşi să pornească în larg. În toate acestea ea îşi găsise prilejul. Îi va lansa barca ; va fi providenţa lui ; va fi bine să-l iu-

bească. Şi îl iubise, se dăruise cu atîta nelinişte şi totuşi cu atîta ardoare — în mare măsură pentru ceea ce găsea la el, dar foarte mult şi pentru ceea ce îi aducea ea şi putea să îmbogăţească darul. Privind în urmă la pasiunea acelor săptămîni intense, vedea în ea un fel de înclinaţie maternă — fericirea unei femei, care simţea că aduce o contribuţie, că vine cu mîinile încărcate. De n-ar fi fost banii, îşi dădea seama astăzi, n-ar fi făcut-o niciodată. Şi atunci mintea îi zbura în urmă la bietul domn Touchett, care dormea în ţărîna Angliei, autorul caritabil al unei mîhniri fără margini! Căci acesta era fantasticul fapt. În fond banii ei fuseseră o povară, i-au apăsat cugetul care era plin de dorinţa de a transfera greutatea lor unei alte conştiinţe mai pregătite să-i primească. Ce putea să-i uşureze mai mult conştiinţa decît faptul de a-i ceda omului cu cel mai desăvîrşit gust din lume? Altceva mai bun nu putea face cu ei, decît dacă i-ar fi donat unui spital; şi nu existase nici o instituţie de caritate care s-o intereseze atît de mult ca Gilbert Osmond. El îi va folosi averea într-un fel care o va face să aibă o mai bună părere despre ea, şi va şterge o anume grosolănie ce însoţea norocul unei moşteniri neaşteptate. Nu fusese nimic prea delicat în moştenirea celor şaptezeci de mii de lire; delicateţe era numai în fapta domnului Touchett care îi lăsase ei. Dar căsătorindu-se cu Gilbert Osmond şi aducîndu-i o asemenea dotă — aceasta însemna delicateţe şi din partea ei. Din partea lui însemna mai puţin — era adevărat; dar aceasta îl privea pe el, şi dacă o iubea nu va fi împotriva bogăţiei ei. Nu avusese el curajul să spună că îi părea bine că e bogată?

Obrazul îi ardea cînd se întreba dacă nu cumva se măritase pe temeiul unei teorii false, pentru a face cu banii ei ceva cu totul superior. Dar răspundea pe dată că aceasta era povestea numai pe jumătate. O apucase atunci o înflăcărare — o percepţie a afecţiunii lui însufleţite şi o încîntare în faţa calităţilor lui personale. Nimeni altul nu era ca el. Această convingere supremă îi umpluse viaţa luni de zile şi îi mai rămăsese încă destul din ea pentru a-i dovedi că n-ar fi putut face altfel. Cel mai fin — în sensul că era cel mai subtil — organism bărbătesc pe care îl cunoscuse vreodată a devenit proprietatea ei şi faptul că nu avea decît să întindă mîinile pentru a-l primi, fusese la început ca un act de evlavie. Nu se înşelase cu privire la frumuseţea minţii lui; cunoştea

perfect acel organ, acum. Trăise în preajma minții lui, aproape că existase în ea — parcă devenise locuința ei. Dacă era prinsă, pentru aceasta fusese nevoie de o mînă puternică ; reflecția aceasta avea poate o oarecare importanță. O minte mai ingenioasă, mai suplă, mai instruită, mai deprinsă cu admirabile preocupări nu mai întîlnise ; iar acum trebuia să se răfuiască tocmai cu acest instrument desăvîrșit. Se pierdea într-o amărăciune infinită cînd se gîndea la amploarea decepției *lui*. Era poate de mirare că nu o ura mai mult. Își amintea perfect de primul semn al urii lui — fusese ca o sonerie ce anunță ridicarea cortinei căzute peste adevărata dramă a vieții lor. Îi spuse într-o zi că avea prea multe idei și că trebuie să se debaraseze de ele. Asta i-o spusese încă înainte de căsătorie ; dar atunci vorbele lui trecură neobservate ; i-au venit în minte de-abia mai pe urmă. Acum puteau foarte bine să nu treacă neobservate deoarece îi vorbise cu toată convingerea. Vorbele lui nu fuseseră de loc întîmplătoare, iar cînd le examină în lumina unei experiențe mai profunde, i s-au părut prevestitoare de rău. O spusese cu toată convingerea — ar fi dorit să nu aibă nimic al ei decît înfățișarea-i drăguță. Știuse ea că avea prea multe idei ; avea chiar mai multe decît își închipuise el, mult mai numeroase decît acelea cărora le dăduse glas în vremea cînd o ceru în căsătorie. Da, fusese într-adevăr ipocrită ; îl iubise atît de mult. Avea prea multe idei ca singură ; dar tocmai de aceea se căsătoreau oamenii, pentru a-și împărtăși ideile cu altcineva. Nu puteai să le smulgi din rădăcină, deși puteai firește să le înăbuși, să fii atent să nu le rostești. Dar nu aceasta fusese pricina, nu faptul că el se împotrivea opiniilor ei ; asta nu contase. Ea nu avea opinii — nici una pe care n-ar fi fost dornică s-o sacrifice în schimbul satisfacției de a se simți iubită. El se referise la tot — la caracterul ei, la felul cum simțea, cum judeca. Pe acestea le ținuse ea în rezervă ; pe acestea nu le știuse el decît atunci cînd le descoperi singur — cu ușa închisă în urma lui, ca să zicem așa — pus de-a dreptul în fața lor. Ea privea viața într-un fel care lui i se părea o jignire personală. Cerul știa că cel puțin acum felul acesta de a privi era atît de umil, atît de îngăduitor ! Părea ciudat cum de ea nu bănuise de la început că modul lui de a judeca lumea era atît de diferit de al ei. Crezuse că vederile lui Osmond erau atît de largi, de luminate, cu desăvîrșire cele

ale unui om onest și ale unui gentleman. N-o asigurase el că nu era stăpînit de superstiții, de limitări neroade, de nici o prejudecată care să-și fi pierdut prospețimea? Nu apărea el ca un om care trăia în aerul liber al lumii, indiferent față de considerentele meschine, și pe care îl interesau doar adevărul și cunoașterea și care credea că doi oameni inteligenți trebuie să le caute împreună și fie că le aflau ori nu, să găsească cel puțin fericirea în această căutare? El îi spusese că iubea convenționalul; dar într-un sens în care aceasta păru o declarație nobilă. În sensul acela, al dragostei pentru armonie și ordine și decență și pentru toate îndatoririle înălțătoare ale vieții, ea îl acceptă cu dragă inimă, iar prevenirea lui nu prevestea nimic rău. Dar trecură luni și îl urmă mai departe, iar el o conduse în lăcașul lui și atunci, numai atunci își dădu seama unde se afla.

Putea să retrăiască spaima aceea neîncrezătoare pe care o simți cînd își aprecie locuința. Între acele patru ziduri trăise de atunci; o vor înconjura tot restul vieții. Era casa întunericului, casa muțeniei, casa sufocării. Mintea frumoasă a lui Osmond nu-i dădea nici lumină, nici aer; mintea frumoasă a lui Osmond părea de fapt să privească în jos de la o mică fereastră situată la înălțime și să-și rîdă de ea. Nu fusese desigur suferință fizică; pentru suferința fizică s-ar fi putut găsi un leac. Putea să vină și să plece; avea libertatea ei; soțul ei era de o politețe desăvîrșită. Se lua pe sine atît de în serios; era ceva îngrozitor. Îndărătul culturii, deșteptăciunii, farmecului său, al bunăvoinței lui, al dezinvolturii sale, îndărătul cunoașterii vieții, egoismul său zăcea ascuns ca un șarpe într-un morman de flori. Ea îl luase în serios, dar nu chiar atît de în serios. Cum ar fi putut — mai ales după ce îl cunoscuse mai bine? Trebuia să-l vadă așa cum se vedea el — ca primul gentleman din Europa. Așa îl crezuse la început și de fapt acesta a fost motivul pentru care se căsătorise cu el. Dar cînd începu să vadă ce implica aceasta, se retrase; legămîntul acesta însemna mai mult decît la ceea ce se angajase ea. Implica un dispreț suveran față de toată lumea, în afară de trei sau patru persoane suspuse pe care le invidia, și față de orice pe lume în afară de cîteva idei de-ale lui. Foarte bine; chiar și așa s-ar fi dus alături de el cale lungă; deoarece el îi arăta atît de mult ce însemna josnicia și sărăcia vieții, îi deschidea ochii atît de larg asupra

stupidității, depravării și ignoranței omenirii, încît fusese cu totul impresionată de virtutea de a te păstra nepătat într-o lume infinit de vulgară. Dar la urma urmelor, pentru această lume josnică și de nimic era omul făcut să trăiască; trebuia s-o aibă mereu în fața ochilor nu pentru ca s-o lumineze, sau s-o transforme, sau s-o salveze, ci să smulgă de la ea o recunoaștere a propriei superiorități. Pe de o parte era mîrșavă, dar pe de alta oferea o normă. Osmond îi vorbise Isabelei despre renunțarea lui, despre indiferența și ușurința cu care se dispensa de ajutoarele obișnuite ce duc la succes; și toate acestea i se păruseră admirabile. Considerase că îl caracteriza o indiferență nobilă, o independență desăvîrșită. Dar în realitate indiferența era ultima calitate a sa; nu mai întîlnise niciodată pe cineva care să se gîndească atît de mult la alții. Cît despre ea, era limpede că lumea a interesat-o întotdeauna, iar studierea semenilor însemnase necontenit o pasiune. Dar ar fi fost dispusă să renunțe la toate curiozitățile și simpatiile ei de dragul unei vieți personale, dacă persoana în cauză ar fi putut s-o facă să creadă că în acest fel avea o recompensă! Aceasta era convingerea ei de acum; și i-ar fi venit desigur mai ușor să o intereseze societatea în felul în care îl interesa pe Osmond.

Lui îi era cu neputință să trăiască fără societate, și Isabel își dădu seama că n-o făcuse de fapt niciodată. O privise de la fereastra lui, chiar și atunci cînd părea cu totul detașat de ea. Avea idealul lui întocmai cum încercase și ea să-l aibă pe al ei; dar era ciudat că oamenii căutau adevărul în locuri atît de diferite. Idealul lui era o mare prosperitate și decență a vieții aristocratice pe care, după cum își dădea seama, Osmond pretindea că în esență cel puțin o dusese întotdeauna. Nu se abătuse nici o clipă de la această viață. N-ar fi putut trece niciodată peste o asemenea rușine. Foarte bine; și cu aceasta ar fi fost de acord; dar ideile, dorințele și asociațiile pe care ei le legau de aceleași formule erau atît de diferite. Noțiunea pe care o avea ea asupra vieții aristocrate reprezenta uniunea dintre cunoștințe vaste și o vastă libertate; cunoștințele îți dădeau un simț al datoriei, iar libertatea pe acela al bucuriei vieții. Dar pentru Osmond era numai o chestiune de forme, o atitudine conștientă, calculată. El admira ceea ce era vechi, consacrat, transmis; și ea admira toate acestea, dar pretindea să facă ce dorea cu ele. El avea

un respect nemărginit pentru tradiție ; îi spusese odată că cel mai bun lucru din lume era s-o ai, iar dacă erai atît de nenorocos încît să n-o ai, trebuia să treci imediat la înfăptuirea ei. Isabel știa că el voise să spună atunci că ea nu avea tradiție și că el era mai înzestrat ; deși nu putuse afla niciodată de unde își trăgea el tradițiile. Avea o întreagă colecție de tradiții ; acesta era un fapt absolut cert și după o vreme Isabel începu să priceapă. Important era să acționezi în conformitate cu ele ; important nu numai pentru el, ci și pentru ea. Isabel avea o vagă impresie că pentru a sluji unei alte persoane decît stăpînului lor, tradițiile trebuiau să fie de o natură cu totul superioară ; dar ea consimți totuși să pășească în acordurile muzicii înălțătoare care se revărsa din trecutul înnegurat al soțului ei ; ea, care, odinioară avusese un pas atît de liber, fusese atît de zglobie, atît de sinuoasă, atît de mult opusul a tot ce aducea a procesiune. Erau anumite lucruri pe care trebuiau să le înfăptuiască, o anumită postură ce trebuia luată, anumiți oameni care trebuiau să fie cunoscuți și alții care să nu fie cunoscuți. Cînd se văzu împresurată de acest sistem rigid, deși drapat cu tapete pictate, acel simțămînt al întunericului și sufocării de care aminteam mai înainte o copleși de tot ; se simțea ferecată într-o lume îmbîcsită, cu miros de mucegai. Rezistase, firește ; la început cu mult umor, ironic și cu multă duioșie ; apoi pe măsură ce situația se agrava, tot mai înflăcărată, tot mai vehement și mai implorator. Pledase pentru cauza libertății, pentru ca fiecare din ei să facă ceea ce dorea, pentru a nu le păsa de aspectul vieții lor, de felul cum era denumită — pentru cauza altor instincte și a altor doruri, pentru cu totul alt ideal.

Atunci se întîmplase ca personalitatea soțului ei, ca niciodată, să pășească înainte și să stea semeață. Osmond a răspuns ideilor ei numai cu dispreț și își dădu seama că simțea o rușine inefabilă pentru felul ei de a gîndi. Ce credea despre ea — că era meschină, vulgară și de nimic ? Acum măcar știa că nu avea tradiții ! Nu prevăzuse că ea va dovedi atîta platitudine ; sentimentele ei erau demne de un ziar radical sau de un predicator unitarian. Adevărata ofensă, după cum observă ea ulterior, consta în faptul că avea o minte proprie. Mintea ei trebuia să fie a lui — atașată de a lui ca un mic lot de grădină de un parc de vînătoare. El va grebla pă-

mîntul uşor şi va stropi florile ; va plivi straturile şi cîteodată va culege un buchet. Va fi o proprietate drăguţă pentru un proprietar care mai avea şi alte ţinuturi întinse. Nu dorea ca ea să fie neroadă. Dimpotrivă, îi plăcuse tocmai pentru că era deşteaptă. Dar se aştepta ca inteligenţa ei să opereze pe de-a-ntregul în favoarea lui şi departe de a dori ca mintea ei să fie un gol, fusese încîntat că va fi de o receptivitate bogată. Se aşteptase ca soţia lui să simtă împreună cu el, să-l înţeleagă, să-i împărtăşească opiniile, preferinţele ; iar Isabel trebui să admită că aceasta nu era o pretenţie jignitoare din partea unui om atît de dotat şi a unui soţ, la început cel puţin, atît de iubitor. Dar erau unele lucruri pe care nu le putea nicidecum pricepe. Mai întîi de toate erau de o infamie hidoasă. Nu era fiică de puritani, dar cu toate acestea credea în castitate şi în decenţă. Osmond era departe de aşa ceva ; unele din tradiţiile lui o făceau să se îngrozească. Toate femeile aveau amanţi ? Toate minţeau şi chiar şi cele mai desăvîrşite dintre ele cădeau în ispită ? Erau oare numai vreo trei sau patru care nu-şi înşelau soţii ? Cînd Isabel auzea asemenea lucruri simţea faţă de ele un dispreţ mai mare decît pentru nişte bîrfeli de la ţară — un dispreţ care îşi păstra prospeţimea într-un aer foarte viciat. Era vicierea cumnatei ei ; oare Osmond judeca numai după purtările contesei Gemini ? Această doamnă minţea adesea, iar înşelătoriile la care se dedase nu erau numai verbale. Era destul să găseşti aceste lucruri acceptate în tradiţiile lui Osmond — era destul fără a le da o amploare atît de mare. Tocmai dispreţul ei faţă de ceea ce acceptase Osmond îl făcea să stea băţos. El era plin de dispreţ şi se cuvenea ca şi soţia lui să fie tot atît de bine înarmată ; dar ca ea să îndrepte lumina fierbinte a dispreţului asupra concepţiei lui despre lume — aceasta era o primejdie de care nu ţinuse seama. Credea că îi va dirija sentimentele înainte ca Isabel să ajungă în această situaţie ; şi Isabel putea să-şi închipuie uşor cum i s-a aprins obrazul cînd şi-a dat seama că fusese prea încrezător. Cînd aveai o soţie care îţi dădea această impresie, nu-ţi rămînea decît s-o urăşti.

Acum era sigură din punct de vedere moral că acest sentiment al urii care la început fusese un refugiu şi un răcoritor, devenise ocupaţia şi bucuria vieţii lui. Sentimentul era profund pentru că era sincer ; avusese revelaţia că ea de fapt se putea lipsi de el. Dacă pentru ea însăşi ideea era uluitoare,

dacă i se prezentase la început ca un fel de infidelitate, ca o întinare, ce efect imens o fi avut asupra *lui?* Era foarte simplu; o disprețuia; ea nu avea tradiții și orizontul ei moral era acela al unui pastor unitarian. Biata Isabel care nu fusese niciodată în stare să înțeleagă religia unitariană! Aceasta era certitudinea cu care trăia nu mai știa nici ea de cînd. Ce va mai fi — ce îi aștepta? Aceasta era întrebarea pe care și-o punea necontenit. Ce va face el — ce trebuia *ea* să facă? La ce ducea ura unui bărbat față de soția lui? Ea nu îl ura, de asta era sigură, căci din cînd în cînd simțea o dorință arzătoare să-i facă o surpriză plăcută. Dar foarte des simțea o teamă și, după cum spuneam, avea mereu impresia că îl înșelase chiar de la început. Era o căsătorie ciudată în orice caz și duceau o viață îngrozitoare. Pînă în dimineața aceea aproape că nu-i vorbise de o săptămînă; era sec precum un foc stins. Isabel știa că avea un motiv anume; era nemulțumit că Ralph Touchett rămăsese la Roma. I se părea că îl vede prea des — cu o săptămînă în urmă îi spusese că nu se cădea să meargă la el, la hotel. Ar fi spus mai multe dacă n-ar fi părut brutal din partea lui să-l ocărască pe Ralph, acum cînd era atît de bolnav; dar faptul că fusese nevoit să se stăpînească nu făcu decît să-i intensifice dezgustul. Isabel citea toate acestea așa cum ar fi citit ora pe cadranul ceasornicului. Era tot atît de conștientă că interesul ei pentru Ralph stîrnea furia soțului, de parcă Osmond ar fi încuiat-o în camera ei — ceea ce era sigură că dorea să facă. Avea credința sinceră că, în general, nu se răzvrătea împotriva dorințelor lui Osmond, dar nu putea să fie indiferentă față de Ralph. Gîndindu-se că nu peste mult va muri și că nu îl va mai vedea niciodată, simțea pentru el o duioșie pe care nu o cunoscuse înainte. În nimic nu-și mai afla bucurie acum: ce bucurie putea să existe pentru o femeie care știa că își irosise viața? Avea tot timpul inima grea — o lumină palidă cădea peste tot. Dar vizita lui Ralph era o lampă în beznă; căci în ora cît stătea cu el durerea pentru ființa ei se transforma oarecum în durere pentru *el*. Acum îl simțea ca pe un frate. Nu avusese niciodată un frate, dar dacă ar fi avut și ar fi fost necăjită și el ar fi fost pe moarte, i-ar fi fost drag așa cum îi era Ralph. A, desigur, dacă Gilbert era gelos, poate că avea unele motive; după ce stătea cu Ralph o jumătate de oră, Gilbert nu-i apărea mai bun. Nu pentru că ar fi discutat despre el — nu pentru că *ea* s-ar fi plîns. Nu

rosteau niciodată numele lui. Numai că Ralph era generos, iar soţul ei nu era. Ceva în conversaţia lui Ralph, în zîmbetul lui, în simplul fapt că era la Roma făcea ca cercul blestemat în interiorul căruia se învîrtea să pară mai spaţios. El o făcea să simtă binele din lume ; o făcea să simtă ceea ce ar fi putut să fie. Era în realitate la fel de inteligent ca şi Osmond — în afară de faptul că era mai bun. Şi astfel i se părea că a-şi ascunde nenorocirea faţă de el era un act de devotament. O ascundea cu iscusinţă ; cînd discutau, ea atîrna tot timpul perdele şi aranja paravane. Trăia în faţa ei din nou — nu avusese timp să moară — dimineaţa aceea în grădina de la Florenţa cînd Ralph o prevenise împotriva lui Osmond. Nu avea decît să închidă ochii pentru a vedea locul acela, pentru a-i auzi vocea, pentru a simţi aerul cald şi molcom de atunci. De unde putuse să ştie ? Ce mister, ce minunată înţelepciune ! Tot atît de inteligent ca Gilbert ? Era mult mai inteligent — dacă ajunsese la o asemenea apreciere. Gilbert nu fusese niciodată atît de profund, atît de drept. Îi spusese atunci că de la ea n-o să afle niciodată dacă avea dreptate ; şi acum avea grijă să nu se trădeze ; îi dădea mult de lucru ; era pasiune, exaltare, religie în respectarea promisiunii ei. Femeile îşi află uneori religia în ocupaţii ciudate iar Isabel şi-o găsea acum ; jucînd un rol în faţa vărului ei avea impresia că face o faptă frumoasă. Ar fi fost o faptă frumoasă, dacă ar fi putut măcar pentru o clipă să-l ducă de nas. Dar aşa cum se prezenta situaţia, bunătatea ei consta mai ales în încercarea de a-l face să creadă că el cîndva o jignise profund şi că acest fapt l-a dat de ruşine, dar că deoarece ea era foarte generoasă şi el atît de bolnav, nu-i purta pică şi chiar se ferea cu grijă să-şi fluture fericirea în faţa lui. Ralph zîmbea în sinea lui stînd culcat pe sofa, la gîndul acestei extraordinare menajări din partea ei ; dar o ierta pentru faptul că ea îl iertase. Nu dorea să-l îndurereze, destăinuindu-i nefericirea ei ; acest fapt era esenţial şi nu conta că de fapt aflarea adevărului i-ar fi dat lui dreptate.

Rămase în salonul fără zgomot mult timp după ce focul se stinse. Nici vorbă să simtă frigul ; era cuprinsă de febră. Auzi cum ceasornicul bătu orele mici, apoi orele mari, dar veghea şi nu lua timpul în seamă. Mintea ei, asaltată de viziuni, era extraordinar de activă şi viziunile puteau să-i apară acolo, stînd pe scaun în întîmpinarea lor, ca şi pe pernă, pentru ca să-şi rîdă de odihna ei. După cum spuneam avea credinţa că nu

era sfidătoare şi ce dovadă mai bună putea să existe decît aceea că rămăsese acolo jumătate din noapte, încercînd să se convingă că nu exista motiv pentru care Pansy să nu se mărite, că era la fel de simplu ca şi cum ai pune o scrisoare la poştă. Cînd ceasul bătu patru se ridică ; se duse în sfîrşit la culcare, căci lampa se stinsese de mult, iar luminările arseseră pînă la ultima picătură. Dar chiar atunci se opri în mijlocul camerei şi rămase cu ochii pironiţi asupra unei imagini care i se înfăţişă deodată — imaginea soţului ei şi a doamnei Merle, uniţi, fără să-şi dea seama, în mod intim.

Capitolul 43

TREI SERI MAI TÎRZIU O DUSE PE Pansy la o mare serată unde Osmond, care nu mergea niciodată la dans, nu le însoţi. Pansy, ca întotdeauna, de-abia aştepta dansul ; nu era genul de persoană înclinată să facă generalizări şi nu extinsese asupra altor plăceri interdicţia care îi fusese impusă asupra iubirii. Dacă aştepta momentul potrivit sau dacă spera să cîştige consimţămîntul tatălui ei însemnă că avea previziuni de izbîndă. Dar Isabel credea că era improbabil ; era mult mai probabil că Pansy se hotărîse pur şi simplu să fie o fată ascultătoare. Nu mai avusese o asemenea ocazie şi ea dădea ocaziilor preţuirea cuvenită. Se purtă cu multă băgare de seamă ca de obicei şi îşi cruţa fustele vaporoase cu nu mai puţină atenţie decît în alte dăţi ; îşi ţinea buchetul foarte strîns şi numără florile pentru a douăzecea oară. O făcea pe Isabel să se simtă bătrînă ; i se părea că era atît de mult de cînd nu mai trecuse prin emoţiile unui bal. Pansy, care era mult admirată, nu ducea niciodată lipsă de parteneri şi foarte curînd după ce sosiră îi dădu Isabelei, care nu dansa, buchetul de flori să i-l ţină. Isabel îi făcea acest serviciu de cîteva minute, cînd îl observă pe Edward Rosier în imediata ei apropiere. Era în faţa ei ; zîmbetul afabil îi pierise şi acum avea un aer aproape de hotărîre militară. Această schimbare în expresia lui ar fi făcut-o pe Isabel să zîmbească, dacă nu şi-ar fi dat seama că în fond situaţia lui era destul de grea ; mirosise întotdeauna mult mai mult a heliotrop decît a praf de puşcă. O clipă se uită la ea cumplit, de parcă ar fi vrut s-o înştiinţeze

că era periculos, iar apoi își coborî privirile asupra buchetului. După ce îl examină, privirea i se îmblînzi, și zise :

— E tot numai panseie ; trebuie să fie al ei !

Isabel zîmbi binevoitoare.

— Da, e al ei, mi l-a dat să i-l țin.

— Îmi permiteți să-l țin și eu puțin, doamnă Osmond ? întrebă sărmanul tînăr.

— Nu, n-am încredere în dumneata ; mi-e teamă că n-o să-l înapoiezi.

— Nu sînt sigur că l-aș înapoia ; aș pleca imediat de aici cu buchetul. Dar nu-mi permiteți să iau măcar o singură floare ?

Isabel stătu în cumpănă o clipă, iar apoi, tot surîzătoare, îi întinse buchetul.

— Alege-ți singur una. E îngrozitor ce fac eu pentru dumneata.

— A, dacă faceți numai atît, doamnă Osmond ! exclamă Rosier cu monoclul în ochi în timp ce își alegea cu atenție floarea.

— Să n-o pui la butonieră, zise ea. Pentru nimic în lume !

— Mi-ar plăcea ca ea s-o vadă. A refuzat să danseze cu mine, dar vreau să-i arăt că eu mai cred și acum în ea.

— E foarte bine să i-o arăți ei, dar e nepotrivit s-o arăți altora. Tatăl ei i-a spus să nu danseze cu dumneata.

— Și asta e tot ceea ce *dumneavoastră* puteți face pentru mine ? M-am așteptat la mai mult din partea dumneavoastră, doamnă Osmond, spuse tînărul făcînd o aluzie de o elegantă generalitate. Cunoștința noastră datează de vreme foarte îndelungată — chiar din zilele nevinovatei noastre copilării.

— Nu mă face prea bătrînă, răspunse Isabel cu răbdare. Revii foarte des la acest fapt și în ce mă privește nu l-am negat niciodată. Dar trebuie să-ți spun că, deși sîntem prieteni vechi, dacă mi-ai fi făcut onoarea de a mă cere în căsătorie, te-aș fi refuzat pe loc.

— Ah, prin urmare nu mă prețuiți. Spuneți-mi mai bine că mă considerați un pierde-vară parizian.

— Te prețuiesc foarte mult, dar nu sînt îndrăgostită de dumneata. Adică vreau să spun că nu sînt îndrăgostită de dumneata ca soț pentru Pansy.

— Foarte bine ; înțeleg. Vă este milă de mine — și atîta tot. Și Edward Rosier privi împrejur dintr-un loc într-altul,

cu monoclul la ochi. Pentru el era o revelaţie că oamenii nu reuşeau să fie mai încîntaţi de el ; dar era totuşi prea mîndru pentru a arăta că această deficienţă i se părea generală.

Isabel nu zise nimic o vreme. Înfăţişarea şi comportarea lui nu aveau demnitatea celei mai profunde tragedii ; micul său monoclu, printre altele, se împotrivea unei asemenea expresii. Dar simţi deodată o emoţie ; la urma urmelor nefericirea ei avea ceva comun cu a lui şi îi trecu prin minte că avea în faţă, într-o formă uşor de recunoscut, chiar dacă nu romantică, cel mai impresionant fapt de pe lume — iubirea tînără luptînd cu potrivnicia.

— Ai fi într-adevăr foarte bun cu ea ? întrebă Isabel în cele din urmă, cu voce scăzută.

Rosier îşi coborî privirile cu evlavie şi ridică la buze floricica pe care o ţinea în mînă. Apoi se uită la Isabel.

— Vă este milă de mine ; dar de *ea* nu vă este milă puţin ?

— Nu ştiu ; nu sînt sigură. Ea se va bucura întotdeauna de viaţă.

— Depinde de ce numiţi viaţă ! spuse domnul Rosier pe un ton mişcător. N-o să se bucure cînd va fi torturată.

— De aşa ceva nu poate fi vorba.

— Îmi pare bine. Ştie ea ce face. O să vedeţi.

— Cred că ştie şi n-o să încalce niciodată dorinţele tatălui ei. Dar se întoarce la mine, adăugă Isabel, şi trebuie să te rog să pleci.

Rosier zăbovi pînă cînd Pansy apăru la braţul unui cavaler ; rămase destul pentru ca s-o poată privi drept în faţă. Apoi se depărtă, ţinîndu-şi capul sus ; şi felul în care făcu acest sacrificiu, pentru că aşa se impunea, o convinse pe Isabel că era foarte îndrăgostit.

Pansy, care rareori îşi răvăşea ţinuta în timpul dansului, arătînd cu desăvîrşire proaspătă şi răcorită după acest exerciţiu, aşteptă o clipă, iar apoi îşi luă buchetul înapoi. Isabel se uită la ea şi văzu că numără florile ; atunci îşi zise că negreşit erau forţe mai profunde în joc decît îşi închipuise. Pansy îl văzu pe Rosier plecînd, dar nu i-a pomenit nimic Isabelei de el ; vorbi numai despre partenerul ei după ce acesta se înclină şi se retrase ; despre muzică, de pardoseala încăperii, de ghinionul de a-şi fi rupt rochia. Isabel era totuşi sigură că Pansy observase că iubitul ei i-a răpit o floare ; deşi nu era nevoie să se ştie acest fapt pentru a explica graţia înda-

toritoare cu care răspunse la invitația următorului partener. Această drăgălășenie desăvîrșită în condiții de constrîngere acută era parte dintr-un sistem mai amplu. Din nou fu condusă de un tînăr îmbujorat care însă îi ținea buchetul; și nu trecură decît cîteva minute de la plecarea ei, cînd Isabel îl văzu pe lordul Warburton, înaintînd prin mulțime. Se apropie îndată și îi zise bună seara; nu-l văzuse din ziua precedentă. Privi în jur și apoi întrebă:

— Unde este fetița? Își făcuse obiceiul inofensiv s-o numească în felul acesta.

— Dansează, spuse Isabel. O s-o vedeți pe aici pe undeva.

Lordul Warburton privi printre dansatori și în sfîrșit îi întîlni privirea.

— Mă vede, dar nu vrea să mă bage în seamă, remarcă el. Nu dansați?

— După cum vedeți, stau părăsită.

— Nu vreți să dansați cu mine?

— Mulțumesc; aș dori mai degrabă să dansați cu fetița.

— Una n-o exclude pe cealaltă — mai ales că acum e angajată.

— Nu e angajată tot timpul și puteți să vă rezervați și dumneavoastră rîndul. Este neobosită la dans, iar dumneavoastră veți fi mai proaspăt.

— Dansează frumos, spuse lordul Warburton urmărind-o din ochi. Ah, în sfîrșit, mi-a acordat un zîmbet. Stătea acolo frumos, degajat, impunător; și în vreme ce îl observa, Isabelei îi trecu prin minte ca și altădată că era ciudat ca unui om de structura lui să-i poată plăcea o fetiță ca Pansy. I se păru o mare nepotrivire; nici micile farmece ale lui Pansy, nici amabilitatea sau îngăduința lui; nici chiar nevoia de a se amuza, care la el era extremă și permanentă, nu erau suficiente pentru ca să-i explice sentimentele. Mi-ar plăcea să dansez cu dumneavoastră, continuă el peste o clipă, întorcîndu-se din nou spre Isabel; dar cred că îmi place și mai mult să discut cu dumneavoastră.

— Da, e mai bine și mai demn de importanța dumneavoastră. Marii oameni de stat n-ar trebui să valseze.

— Nu fiți crudă. Atunci de ce îmi recomandați să dansez cu domnișoara Osmond?

— A, e cu totul altceva. Dacă veți dansa cu ea, va părea că e o amabilitate din partea dumneavoastră — ca și cum ați

face-o pentru distracţia ei. Dacă veţi dansa cu mine, o să pară că o faceţi pentru distracţia dumneavoastră.

— Şi mă rog n-am şi eu dreptul să mă distrez ?

— Nu, cu treburile imperiului britanic pe cap, nu.

— La naiba cu imperiul britanic ! Întotdeauna îl luaţi în rîs.

— Distraţi-vă discutînd cu mine, spuse Isabel.

— Nu sînt sigur că este într-adevăr o recreare. Sînteţi prea caustică ; trebuie să mă apăr tot timpul. Iar în astă-seară îmi păreţi mai periculoasă decît de obicei. Vreţi să nu dansaţi de loc ?

— Nu pot să-mi părăsesc locul. Pansy trebuie să mă găsească aici.

Tăcu o vreme.

— Sînteţi minunat de bună cu ea, spuse deodată.

Isabel privi în gol cîteva clipe şi zîmbi.

— Vă puteţi imagina că cineva ar putea să fie altfel ?

— Nu, într-adevăr. Ştiu cum farmecă lumea. Dar cred că dumneavoastră aţi făcut mult pentru ea.

— Am scos-o în lume, zise Isabel, continuînd să zîmbească. Şi am avut grijă să fie îmbrăcată cum trebuie.

— Societatea dumneavoastră trebuie să fi fost o mare binefacere pentru ea. Aţi discutat cu ea, aţi sfătuit-o, i-aţi ajutat să se dezvolte.

— A, desigur, dacă ea nu este îngerul desăvîrşit măcar a trăit în preajma lui.

Rîseră amîndoi ; dar pe faţa lui era întipărită o preocupare care împiedica o veselie deplină.

— Toţi încercăm să trăim cît mai aproape de el, spuse lordul după o şovăială de un moment.

Isabel se întoarse în altă parte ; Pansy se întorcea din nou la ea şi era bucuroasă de această diversiune. Ştim cît de mult îi plăcea lordul Warburton ; îl socotea mai plăcut chiar decît o arăta suma meritelor sale ; prietenia lui i se părea ca o sursă de ajutor în caz de nevoie ; era ca şi cum ai fi avut un cont mare la o bancă. Se simţea mai fericită cînd el era în cameră ; era ceva încurajator în prezenţa lui ; sunetul vocii lui îi amintea de binefacerile naturii. Dar cu toate acestea nu-i plăcea ca el să fie prea aproape, să se bizuie prea mult pe bunăvoinţa ei. Îi era teamă de aceasta ; se ferea ; ar fi dorit să nu fie aşa. Simţea că dacă ar fi venit prea aproape, ar fi putut să-şi iasă din fire, poruncindu-i să păstreze distanţa. Pansy se întoarse

la Isabel cu o altă spintecătură la rochie, care era consecința inevitabilă a celei dintîi, și i-o arătă Isabelei cu ochi plini de seriozitate. Erau prea mulți gentlemeni în uniformă ; purtau pintenii aceia îngrozitori, fatali pentru rochiile fetelor. Cu această ocazie se dovedi că resursele femeilor sînt fără număr. Isabel se ocupă de veșmîntul profanat al lui Pansy ; scotoci după un ac și repară stricăciunea ; zîmbea, ascultînd-o cum își relata aventurile. Atenția și simpatia ei erau imediate și active ; și erau direct proporționate cu un sentiment de care nu se legau în nici un fel — îndoiala emoționantă dacă lordul Warburton va încerca să-i facă curte. Nu se gîndea numai la vorbele lui din seara aceea ; mai erau și altele ; se gîndea la referirile lui și la continuitatea lor. La aceasta se gîndea în timp ce prindea cu acul rochia lui Pansy. Dacă era într-adevăr așa cum se temea Isabel, lordul Warburton nu-și dădea cu siguranță seama ce face ; nu-și dădea seama că îi acorda lui Pansy atenție. Dar aceasta nu făcea situația cu nimic mai promițătoare, nu făcea situația cu nimic mai puțin imposibilă. Cu cît va reveni mai degrabă la adevăratele relații cu lumea înconjurătoare, cu atît mai bine. El începu imediat să discute cu Pansy — pe care o deruta desigur faptul că îi adresă un surîs de admirație potolită. Pansy răspunse ca de obicei cu un ușor aer de aspirație scrupuloasă ; cînd discuta cu ea, lordul Warburton trebuia să se aplece mult, iar ochii fetei rătăceau ca de obicei în sus și în jos, asupra persoanei lui robuste, de parcă el și-ar fi etalat-o anume în fața ei. Părea întotdeauna puțin înfricată ; dar frica ei nu era dureroasă ca să implice aversiune ; dimpotrivă, Pansy arăta ca și cum ar fi știut că lordul știa că ei îi place. Isabel îi lăsă împreună puțin și se îndreptă spre o prietenă pe care o văzu în apropiere și discutară amîndouă pînă cînd începu muzica pentru următorul dans, pe care știa că Pansy îl acordase cuiva. Fata veni lîngă ea numaidecît, puțin îmbujorată de neastîmpăr și Isabel, care respecta întocmai părerea lui Osmond despre completa dependență a fiicei sale, o încredință, ca pe ceva de preț, vremelnic împrumutat, partenerului ei. În problema aceasta Isabel avea ideile și rezervele ei ; erau clipe cînd extrema aderență a lui Pansy le făcea pe amîndouă să pară, după cum socotea ea, niște caraghioase. Dar Osmond îi prezentase un fel de tablou al poziției ei, în calitate de doamnă de companie a fiicei sale, care consta dintr-o alternanță binevoitoare de concesii și

restricţii ; existau unele instrucţiuni date de el, pe care îi plăcea să ştie că le-a urmat cu rigurozitate. Poate pentru că în acest fel i se părea că pe unele din ele le reducea la absurd.

După ce Pansy fu condusă la dans, îl găsi pe lordul Warburton din nou în apropierea ei. Îl privi stăruitor ; ar fi dorit să ştie ce mocneşte. Dar nu păru nicidecum tulburat.

— Mi-a promis că va dansa cu mine mai tîrziu, spuse el.

— Îmi pare bine. Presupun că i-aţi cerut să vă rezerve cotilionul.

Lordul Warburton păru puţin încurcat.

— Nu, nu i-am cerut să mi-l acorde. Vom dansa cadrilul.

— A, nu sînteţi isteţ ! spuse Isabel aproape mînioasă. I-am spus să păstreze cotilionul în cazul cînd o veţi invita.

— Biata fetiţă, ca să vezi ! Şi lordul Warburton rîse din inimă. Fireşte că o s-o invit dacă doriţi.

— Dacă doresc ? O, dacă dansaţi cu ea numai pentru că eu doresc !

— Mi-e teamă că o plictisesc. Se pare că e anturată de o mulţime de tineri.

Isabel îşi coborî privirile, reflectînd iute ; lordul Warburton se uita la ea şi îi simţi privirea aţintită pe faţa ei. Era gata să-l roage să-şi desprindă ochii. Totuşi nu-i spuse ; dar peste un minut îi zise înălţîndu-şi-i pe ai ei :

— Vă rog să mă lămuriţi.

— Cu ce să vă lămuresc ?

— Mi-aţi spus acum zece zile că aţi vrea să vă căsătoriţi cu fiica mea vitregă. Doar n-aţi uitat !

— Să uit ? I-am scris domnului Osmond azi-dimineaţă.

— A, spuse Isabel, nu mi-a spus că a primit o scrisoare de la dumneavoastră.

Lordul Warburton se bîlbîi puţin.

— Nu... nu i-am trimis-o.

— Poate că aţi uitat.

— Nu, n-am fost mulţumit de ea. Ştiţi, e penibil să scrii o asemenea scrisoare. Dar o s-o trimit în astă-seară.

— La orele trei dimineaţa ?

— Vreau să spun, mai tîrziu, în cursul zilei.

— Foarte bine. Prin urmare mai doriţi încă să vă căsătoriţi cu ea ?

— Foarte mult, într-adevăr.

— Nu vă e teamă că o s-o plictisiți ? Și deoarece lordul Warburton făcu ochii mari la auzul acestei întrebări, Isabel adăugă :

— Dacă nu poate să danseze cu dumneavoastră o jumătate de oră, cum va putea să danseze cu dumneavoastră toată viața ?

— A, răspunse lordul Warburton prompt, o s-o las să danseze cu alții ! Cît despre cotilion, adevărul este că mă gîndeam că dumneavoastră... dumneavoastră...

— Că eu îl voi dansa cu dumneavoastră ? V-am spus că nu dansez de loc.

— Exact ; astfel că în timpul cotilionului credeam că voi găsi un colț liniștit unde să ne așezăm și să stăm de vorbă.

— O, spuse Isabel cu gravitate, sînteți mult prea atent cu mine.

Cînd veni la rînd cotilionul se dovedi că Pansy îl acordase altcuiva, crezînd cu toată umilința că lordul Warburton nu avea nici o intenție. Isabel îl sfătui să-și găsească o altă parteneră, dar el o asigură că nu va dansa cu nimeni în afară de ea. Deoarece, cu toată mustrarea gazdei, refuzase alte invitații, pe motivul că nu dansa de loc, acum nu putea să facă o excepție în favoarea lordului Warburton.

— La drept vorbind, nu sînt dispus să dansez, spuse el ; este o distracție barbară ; mi-ar plăcea mai degrabă să discutăm. Și o înștiință că descoperise tocmai colțul pe care îl căuta — un ungher liniștit într-una din camerele mai mici, unde muzica o să se audă în surdină și n-o să le deranjeze conversația. Isabel hotărî să-i împlinească vrerea ; dorea să se lămurească. Plecă din sala de dans împreună cu el, deși știa că soțul ei dorea să n-o slăbească din ochi pe fiica lui. Dar era cu *prétendent*-ul fiicei sale ; acest fapt i se va părea potrivit lui Osmond. În drum dădu peste Edward Rosier care stătea în cadrul unei uși, cu brațele încrucișate, privind dansul cu atitudinea unui tînăr lipsit de iluzii. Isabel se opri o clipă și îl întrebă dacă nu dansa.

— Firește că nu, dacă nu pot să dansez cu *ea !* răspunse el.

— Atunci ar fi mai bine să pleci, încercă Isabel să-i dea un sfat bun.

— Nu voi pleca atîta vreme cît ea e aici ! Lordul Warburton trecu, fără ca Rosier să-l onoreze cu vreo privire.

Nobilul însă îl observă pe tînărul melancolic şi o întrebă pe Isabel cine era prietenul ei mahmur, remarcînd că îl mai văzuse undeva.

— Este tînărul de care v-am spus că e îndrăgostit de Pansy.

— A, da, îmi amintesc. Pare cam nenorocit.

— Are motive. Soţul meu nu vrea să-l asculte.

— Dar de ce ? se interesă lordul Warburton. Pare foarte inofensiv.

— Nu are destui bani şi nu este prea deştept.

Lordul Warburton ascultă cu interes ; părea mirat de ceea ce afla despre Edward Rosier.

— Ia auzi, dar părea un tînăr bine situat.

—Aşa şi este, dar soţul meu e foarte pretenţios.

— A, înţeleg. Şi lordul Warburton se opri un moment. Cîţi bani are ? se încumetă să întrebe.

— Vreo patruzeci de mii de franci pe an.

— O mie şase sute de lire ? A, dar e un venit foarte bun.

— Şi eu cred la fel. Soţul meu însă are veleităţi mai mari.

— Da ; am observat că soţul dumneavoastră are veleităţi foarte mari. Tînărul acesta e într-adevăr un idiot ?

— Un idiot ? De fel ; este încîntător. Cînd avea doisprezece ani şi eu am fost îndrăgostită de el.

— Nu pare să aibă mult mai mult de doisprezece ani nici acum, răspunse lordul Warburton distrat, privind în jur. Apoi, mai hotărît : Nu credeţi că am putea să stăm aici ?

— Unde doriţi. Încăperea era un fel de budoar, scăldată într-o lumină blîndă, de culoare trandafirie ; o doamnă şi un domn tocmai plecau de acolo, cînd prietenii noştri intrară. E foarte frumos că vă interesaţi atît de mult de domnul Rosier, spuse Isabel.

— Mi se pare că e prost tratat. De supărare avea o faţă lungă de un iard. Mă întrebam ce-l doare.

— Sînteţi un om drept, spuse Isabel. Aveţi un gînd bun, chiar şi pentru un rival.

Lordul Warburton se întoarse deodată cu ochii mari.

— Un rival ? Îl numiţi rivalul meu ?

— Sigur — dacă amîndoi vreţi să luaţi în căsătorie aceeaşi persoană.

— Da — însă de vreme ce el nu are nici o şansă !

— Chiar de ar fi aşa, îmi place că vă puneţi în locul lui. Acest fapt denotă imaginaţie.

— Vă place asta la mine? Lordul Warburton îndreptă spre ea o privire nesigură. Am impresia că rîdeţi de mine.

— Da, rîd puţin de dumneavoastră. Dar nu-mi displace că se poate rîde de dumneavoastră.

— A, bine, atunci să mă transpun ceva mai mult în situaţia lui. Ce credeţi că s-ar putea face pentru el?

— Deoarece v-am lăudat imaginaţia, vă las să vă imaginaţi singur, spuse Isabel. Şi Pansy v-ar iubi pentru asta.

— Domnişoara Osmond? A, dînsa, după cîte ştiu, mă şi iubeşte.

— Foarte mult, cred.

El aşteptă puţin; o întreba din ochi.

— Dar atunci nu vă înţeleg. Nu cumva vreţi să spuneţi că ţine la el?

— Doar v-am spus că eu cred că da.

Un val de roşeaţă îi acoperi obrajii lordului Warburton.

— Mi-aţi spus că nu vrea să aibă altă dorinţă decît cea a tatălui ei şi, după cîte am înţeles, dînsul m-ar prefera. Se opri o clipă, iar apoi cu faţa îmbujorată întrebă: Nu mă înţelegeţi?

— Da, v-am spus că are o dorinţă nemăsurată să-i facă pe plac tatălui ei şi că probabil aceasta o va duce foarte departe.

— Mie mi se pare un sentiment foarte potrivit, zise lordul Warburton.

— Desigur; e un sentiment foarte potrivit. Isabel rămase tăcută pentru cîteva clipe; nu mai venise nimeni în cameră; străbătînd mai multe încăperi, muzica ajungea la ei cu bogăţia-i domolită. Apoi Isabel zise: Dar nu acesta mi se pare sentimentul pentru care un bărbat ar dori să fie recunoscător cînd e vorba să-şi aleagă o soţie.

— Nu ştiu; dacă soţia este bună şi el crede că ea face bine!

— Da, desigur că aşa trebuie să gîndiţi.

— Aşa gîndesc; nu pot altfel. Felul acesta de a judeca vi se pare desigur foarte britanic.

— Nu, nu mi se pare. Cred că Pansy ar face minunat de bine să se mărite cu dumneavoastră şi de altfel nu ştiu cine ar putea s-o ştie mai bine decît dumneavoastră. Dar nu sînteţi îndrăgostit.

— A, ba sînt, doamnă Osmond !

Isabel clătină din cap.

— Vă place să credeți că este așa, în timp ce stați aici cu mine. Dar mie nu îmi păreți îndrăgostit.

— Nu sînt ca tînărul din ușă. Recunosc asta. Dar de ce ar fi atît de nefiresc ? Poate să existe pe lume ființă mai drăgălașă decît domnișoara Osmond ?

— Nici una, poate. Dar iubirea n-are nimic de-a face cu motivele întemeiate.

— Nu sînt de părerea dumneavoastră. Eu sînt încîntat că am motive întemeiate.

— Bineînțeles. Dacă ați fi într-adevăr îndrăgostit, nu v-ați sinchisi nici un pic de ele.

— Ah, într-adevăr îndrăgostit — într-adevăr îndrăgostit ! exclamă lordul Warburton încrucișîndu-și brațele, lăsîndu-și capul pe spate și întinzîndu-se puțin. Nu uitați că am patruzeci și doi de ani. N-am pretenția că sînt cum eram odată.

— Ei, dacă sînteți sigur, zise Isabel, atunci e foarte bine.

Lordul Warburton nu răspunse nimic ; ședea cu capul dat pe spate, privind în față. Apoi brusc, își schimbă poziția ; se întoarse repede spre prietena lui.

— De ce sînteți atît de refractară, atît de sceptică ?

Isabel îi întîlni privirea și o clipă se uitară drept, unul în ochii celuilalt. Dacă voia să se lămurească, zări acum ceva care o lămuri ; în expresia lui zări licărirea ideii că ea era neliniștită în ceea ce o privea — că îi era poate chiar și teamă. Arăta o suspiciune, nu o nădejde, dar oricum ar fi fost, îi spunea ceea ce voia să știe. El nu trebuia să bănuiască nici o clipă că ea descoperea în propunerea lui de căsătorie implicația unei mai mari apropieri de ea însăși sau că ar socoti-o după ce el se trădase astfel, prevestitoare de rău. Prin acea privire scurtă, extrem de particulară, schimbară între ei înțelesuri mai adînci decît și-au dat seama în acele momente.

— Dragă lord Warburton, zise Isabel zîmbind, din partea mea puteți face tot ceea ce vă trece prin minte.

Și cu aceasta se ridică și porni spre camera învecinată, unde prietenul ei văzu că doi domni, personaje ilustre ale societății din Roma, o întîmpinară numaidecît de parcă pe ea ar fi căutat-o. În timp ce discuta cu ei, Isabel regretă că plecase ; parcă ar fi fugit de el — mai ales că lordul Warburton

n-o urmă. Dar de aceasta îi părea bine şi, în orice caz, era satisfăcută. Era atît de satisfăcută, încît trecînd din nou în sala de dans şi găsindu-l pe Edward Rosier încă postat în uşă, se opri şi îi vorbi iar.

— Bine ai făcut că n-ai plecat. Ştiu lucruri îmbucurătoare pentru dumneata.

— Am nevoie de ele, se tîngui el încetişor, cînd văd că vă aveţi atît de bine cu *el!*

— Nu vorbi de el ; fac ce pot pentru dumneata. Mi-e teamă că n-o să fie mare lucru, dar ce voi putea, voi face.

Îndreptă spre ea o privire piezişă şi întunecată.

— Dar ce v-a înduplecat aşa, din senin ?

— Simţămîntul că eşti o pacoste prin pragurile uşilor ! îi răspunse zîmbind în timp ce trecu pe lîngă el. O jumătate de oră mai tîrziu îşi luă rămas bun, împreună cu Pansy, iar apoi aşteptară o vreme trăsura jos la scări, alături de mulţi alţi musafiri, care plecau. Tocmai cînd trăsura se apropia, lordul Warburton ieşi din casă şi le conduse pînă la uşa trăsurii. Acolo stătu o clipă şi o întrebă pe Pansy cum se distrase ; iar ea, după ce i-a răspuns, se retrase puţintel obosită. Apoi Isabel la geam, reţinîndu-l cu o mişcare a degetului, murmură blînd :

— Nu uitaţi să trimiteţi tatălui ei scrisoarea.

Capitolul 41

CONTESA GEMINI ERA ADESEA extrem de plictisită — se usca de plictiseală, cum zicea ea. Dar cu toate acestea nu se uscase şi continua să lupte vitejeşte cu destinul prin care i-a fost hărăzit să se mărite cu un florentin îndărătnic, care insista să locuiască în oraşul său natal, unde se bucura de consideraţia proprie unui gentleman, al cărui talent de a pierde la cărţi nu avea meritul de a fi neesenţial unei naturi de felul ei binevoitoare. Contele Gemini nu era simpatizat nici chiar de către aceia care cîştigau de la el ; şi purta un nume care, avînd o valoare moderată la Florenţa, era precum moneda locală a vechilor state italiene, fără putere de circulaţie în alte părţi ale peninsulei. La Roma era pur şi simplu un florentin foarte netot şi nu e de mirare că

nu fusese dornic să viziteze prea frecvent un oraş în care, pentru ca s-o scoată la capăt, prostia lui ar fi necesitat mai multe explicaţii decît i-ar fi convenit. Contesa ducea dorul Romei şi durerea ei permanentă era că nu avea o locuinţă acolo. Îi era şi ruşine să spună cît de rar i se îngăduise să viziteze acel oraş ; faptul că alţi membri ai nobilimii florentine nu fuseseră în viaţa lor la Roma nu putea s-o îmbuneze. Se ducea ori de cîte ori avea posibilitatea, asta era tot ce putea să zică. Adică nu tot, ci tot ce spunea că putea să zică. De fapt ar fi avut mai multe de spus şi arătase adesea motivele pentru care detesta Florenţa şi dorea să-şi sfîrşească zilele în umbra catedralei Sfîntul Petru. Dar aceste motive care nu ne interesează îndeaproape erau de obicei rezumate în declaraţia că Roma, pe scurt, era Cetatea eternă, pe cîtă vreme Florenţa era pur şi simplu un locşor drăguţ ca oricare altul. După cît se pare, pentru contesă ideea eternităţii era în mod necesar legată de distracţiile ei. Avea convingerea că societatea era infinit mai interesantă la Roma, unde puteai să întîlneşti celebrităţi la serate în tot timpul iernii. La Florenţa nu erau celebrităţi ; cel puţin nu se auzise să fie. De la căsătoria fratelui ei, nerăbdarea îi crescuse mult ; era sigură că soţia lui avea o viaţă mai strălucită decît a ei. Nu era atît de intelectuală ca Isabel, dar era destul de intelectuală ca să admire Roma — nu pentru ruine şi catacombe, poate nici chiar pentru monumente şi muzee, pentru ceremoniile bisericeşti, sau pentru peisaj ; dar cu siguranţă pentru toate celelalte. Auzea mult despre cumnata ei şi era convinsă că se distra de minune. De fapt văzuse cu ochii ei, în singura ocazie cînd se bucură de ospitalitatea lor la Palazzo Roccanera. Petrecuse acolo o săptămînă în prima iarnă după căsătoria fratelui ei, dar nu fusese încurajată să-şi reînnoiască vizita. Osmond n-o voia — de aceasta era absolut sigură ; dar s-ar fi dus totuşi, căci puţin îi păsa de Osmond. Însă soţul ei nu-i dădea voie şi apoi avea întotdeauna dificultăţi pecuniare. Isabel fusese foarte drăguţă ; contesa, căreia îi plăcuse cumnata chiar de la început, nu fusese orbită de invidie în recunoaşterea meritelor personale ale Isabelei. Observase întotdeauna că se înţelegea mai bine cu femei deştepte decît cu cele prostănace ca ea ; cele prostănace nu erau niciodată în stare să-i înţeleagă înţelepciunea, pe cîtă vreme, cele deştepte — cele cu adevărat deştepte — îi înţelegeau întotdeauna prostia. Avea impresia că

deşi erau deosebite ca înfăţişare şi stil general, ea şi Isabel aveau undeva un petic de pămînt comun, pe care vor pune piciorul pînă în cele din urmă. Nu era prea întins, dar era foarte solid şi îl vor recunoaşte amîndouă, cînd îl vor atinge cu adevărat. Iar apoi, în preajma doamnei Osmond trăia sub influenţa unei surprize plăcute; se aştepta tot timpul ca Isabel s-o „privească de sus" şi vedea cum această operaţie era încontinuu amînată. Se întreba cînd va începe, ca focurile de artificii, sau ca postul mare, sau ca sezonul de operă; nu pentru că i-ar fi păsat prea mult, dar nu se putea dumeri de ce întîrzia atîta. Cumnata ei o privea ca de la egal la egal şi îşi exprima tot atît de puţin dispreţul, cît şi admiraţia faţă de biata contesă. În realitate Isabel nu se gîndea s-o dispreţuiască pe contesă după cum nu i-ar fi dat prin minte să pronunţe o sentinţă morală asupra unui greiere. Totuşi nu era indiferentă faţă de sora soţului ei; îi era mai degrabă puţin frică de ea. Se minuna de ea; o socotea extraordinară. Contesa părea să nu aibă suflet; era ca o scoică rară şi lucioasă, cu suprafaţa lustruită şi cu o deschizătură trandafirie în care se auzea ceva huruind, dacă o scuturai. Huruitul acesta era principiul spiritual al contesei, o nucuşoară răzleaţă care se rostogolea înăuntrul ei. Era prea năstruşnică pentru a o dispreţui, prea anormală pentru a fi comparată. Isabel ar fi invitat-o din nou (de conte nici vorbă nu putea să fie); dar după căsătorie, Osmond nu se sfiise să spună deschis că Amy era o nebună de ultima speţă — o nebună a cărei nebunie era de nestăpînit, ca geniul. Altădată spusese că nu avea inimă şi adăugă peste o clipă că şi-o dăduse de pomană — în bucăţele mici ca pe un tort de nuntă glasat. Faptul că nu fusese invitată era desigur un alt obstacol care o ţinea pe loc; dar în perioada de care vorbim era în posesia unei invitaţii de a petrece mai multe săptămîni la Palazzo Roccanera. Propunerea venise chiar din partea lui Osmond, care i-a scris să se pregătească sufleteşte pentru a fi foarte liniştită. Dacă ea descoperi sau nu în aceste vorbe întreaga intenţie a lui Osmond mi-e imposibil să afirm; dar acceptă invitaţia în orice condiţii. Pe deasupra mai era şi curioasă; deoarece cu ocazia vizitei anterioare avusese impresia că fratele ei şi-a găsit naşul. Înainte de căsătorie îi păruse foarte rău de Isabel, atît de rău îi păruse încît se gîndi serios — dacă ea putea vreodată să se gîndească serios — s-o pună în gardă. Dar renunţă, iar la scurtă vreme fu pe pace.

Osmond era semeț ca întotdeauna, dar soția lui nu va cădea victimă cu una cu două. Contesa nu era prea exactă la măsurători, dar i se păru că dacă Isabel va sta cu fruntea sus, ea o să fie spiritul mai înalt dintre ei doi. Acum voia să afle dacă Isabel stătuse cu fruntea sus ; i-ar fi făcut nespusă plăcere să-l vadă pe Osmond depășit în înălțime.

Cu cîteva zile înainte de a pleca la Roma, un servitor îi prezentă cartea de vizită a unui musafir — carte de vizită ce purta simpla inscripție *Henrietta Stackpole*. Contesa își apăsă fruntea cu vîrful degetelor ; nu-și amintea să fi cunoscut nici o Henriettă. Apoi servitorul observă că doamna îl rugase să-i spună contesei că o va recunoaște de îndată ce o va vedea, chiar dacă nu-și aducea aminte de numele ei. Dar înainte de a apărea în fața ei, contesa își aminti că stătuse cîndva la doamna Touchett o domnișoară cu îndeletniciri literare ; singura femeie de litere pe care o întîlnise vreodată — mai bine zis singura în vremuri moderne, căci de altminteri, ea era fiica unei poetese defuncte. O recunoscu pe domnișoara Stackpole numaidecît, mai ales că domnișoara Stackpole arăta absolut neschimbată ; iar contesa, care era deosebit de amabilă, socoti că vizita unei persoane atît de distinse era un eveniment deosebit. Se întreba dacă domnișoara Stackpole venise pentru mama ei — dacă auzise de Corina americană. Mama ei nu semănase de fel cu prietena Isabelei ; dintr-o singură ochire putu să vadă că această domnișoară era mult mai contemporană ; și avu impresia că aveau loc îmbunătățiri — mai cu seamă în țări depărtate — în caracterul (caracterul profesional) al acestor doamne de litere. Mama ei obișnuia să poarte o eșarfă romană aruncată peste umerii de-abia dezgoliți de catifeaua neagră și întinsă care îi înveșmînta și o cunună aurie de lauri așezată deasupra unei mulțimi de bucle lucioase. Vorbea blînd și visător, cu accentul străbunilor ei „creoli", după cum mărturisise întotdeauna ; suspina mult și nu era de loc întreprinzătoare. Pe de altă parte, contesa putea să observe că Henrietta avea întotdeauna haine încheiate cu nasturi pînă sus și purta părul împletit strîns ; expresia ei exprima multă vioiciune și spirit practic ; era aproape scrupulos de familiară. Era tot atît de imposibil să ți-o imaginezi suspinînd visător pe cît era de imposibil să-ți închipui o scrisoare expediată fără adresă. Contesa nu putea decît să simtă că această corespondentă a ziarului *Interviewer* era mult mai mult în miș-

care decît Corina americană. Îi spuse că s-a hotărît să-i facă o vizită, deoarece contesa era singura persoană pe care o cunoștea la Florența și că atunci cînd se afla într-un oraș străin îi plăcea să întîlnească și alți oameni decît călători superficiali. O cunoștea pe doamna Touchett, dar doamna Touchett era în America și chiar de-ar fi fost la Florența nu s-ar fi deranjat s-o întîlnească, deoarece doamna Touchett nu era ființa pe care ea s-o admire.

— Vrei să spui că eu sînt ? întrebă contesa grațios.

— Ei bine, vă simpatizez mai mult decît pe dînsa, zise domnișoara Stackpole. Îmi aduc aminte că mi-ați părut foarte interesantă cînd v-am văzut rîndul trecut. Nu știu dacă a fost o întîmplare, sau dacă acela e stilul dumneavoastră obișnuit. În orice caz ideile dumneavoastră m-au impresionat. M-am folosit după aceea de ele în publicistică.

— Doamne ! țipă contesa, căscînd ochii pe jumătate înspăimîntată. N-am habar să fi spus vreodată ceva remarcabil ! Mi-ar fi plăcut să știu atunci.

— Ați vorbit de situația femeii în acest oraș, remarcă domnișoara Stackpole. Ați lămurit în mare măsură această problemă.

— Situația femeii e foarte nefavorabilă. La asta te gîndești ? Ai notat ce am spus și ai publicat ? continuă contesa. Ah, arată-mi te rog și mie !

— O să le scriu să vă trimită ziarul dacă doriți, spuse Henrietta. N-am menționat numele dumneavoastră ; am spus doar o doamnă din înalta societate. Iar apoi am citat opiniile dumneavoastră.

Contesa se dădu repede înapoi și își azvîrli în sus mîinile împreunate.

— Știi că îmi pare rău că nu mi-ai menționat numele ? Mi-ar fi plăcut să-mi văd numele în ziar. Am uitat care îmi erau părerile ; am atît de multe ! Dar nu mi-e rușine cu ele. Nu sînt de loc ca fratele meu — cred că îl cunoști pe fratele meu, nu ? După el e scandalos să apari în ziare ; dacă l-ai cita pe el, nu ți-ar ierta-o niciodată.

— N-are de ce să-i fie teamă ; nu mă voi referi niciodată la dînsul, spuse domnișoara Stackpole pe un ton sec și ironic. Acesta e un alt motiv, adăugă ea, pentru care am vrut să vă văd. Știți că domnul Osmond s-a căsătorit cu cea mai dragă prietenă a mea.

— A, da ; erai o prietenă de-a Isabelei. Încercam să mă gîndesc ce știu despre dumneata.

— Sînt cu totul de acord să fiu cunoscută în felul acesta, declară Henrietta. Dar fratelui dumneavoastră nu-i place să mă știe ca prietenă a ei. A încercat să rupă relațiile mele cu Isabel.

— Nu-i îngădui, spuse contesa.

— Tocmai despre aceasta vreau să discut cu dumneavoastră. Plec la Roma.

— Și eu ! exclamă contesa. Vom merge împreună.

— Cu multă plăcere. Și cînd voi scrie despre călătoria mea, o să vă menționez cu numele, ca tovarășă de drum.

Contesa sări de pe scaun și veni să se așeze pe sofa lîngă musafira ei.

— Ah, trebuie să-mi trimiți ziarul ! Soțului meu n-o să-i placă, dar nu e nevoie să-l vadă. De altfel nu știe cum să citească.

Ochii mari ai Henriettei deveniră imenși.

— Nu știe cum să citească ? Îmi dați voie să introduc asta în articolul meu ?

— În articolul dumitale ?

— În *Interviewer*. Acesta e ziarul meu.

— A, desigur, dacă vrei ; cu numele lui. Vei sta la Isabel ?

Henrietta își înălță capul și o privi fix pe contesă cîteva clipe în tăcere.

— Nu m-a invitat. I-am scris că voi veni și mi-a răspuns că va reține o cameră la un *pension*. N-a motivat în nici un fel.

Contesa ascultă cu foarte mult interes.

— Motivul e Osmond, remarcă ea cu înțeles.

— Isabel ar trebui să ia poziție, spuse domnișoara Stackpole. Mi-e teamă că s-a schimbat mult. Eu i-am spus că așa se va întîmpla.

— Îmi pare rău că aud asta ; nădăjduiam că nu se va lăsa. Dar ce are fratele meu împotriva dumitale ? întrebă contesa cu nevinovăție.

— Nu știu și nici nu-mi pasă. Din partea mea, pot să-i și displac ; nu vreau să plac tuturor ; aș avea o părere mai proastă despre mine dacă aș plăcea anumitor oameni. Un ziarist nu poate spera să facă mult bine decît dacă devine în mare măsură nesuferit ; în felul acesta află dacă munca sa dă roade.

Şi e acelaşi lucru cînd e vorba de o ziaristă. Dar nu mă aşteptam de la Isabel.

— Vrei să spui că îi eşti nesuferită ? întrebă contesa.

— Nu ştiu ; vreau să văd. De aceea merg la Roma.

— Doamne, ce misiune plicticoasă, exclamă contesa.

— Nu-mi scrie ca altădată ; e lesne de observat că există o deosebire. Dacă ştiţi ceva, continuă domnişoara Stackpole, mi-ar plăcea să aflu dinainte ca să hotărăsc pe ce linie să merg.

Contesa şi-a răsfrînt buza de jos şi a strîns din umeri prelung.

— Ştiu foarte puţin ; aud foarte puţin de Osmond şi il văd rar. Nu-i plac mai mult decît se pare că îi placi dumneata.

— Totuşi dumneavoastră nu sînteţi corespondentă de presă, spuse Henrietta pe gînduri.

— O, are o mulţime de motive. Cu toate acestea m-au invitat — voi sta la ei ! şi contesa zîmbi foarte fioros ; exaltarea ei din acel moment nu luă în seamă dezamăgirea domnişoarei Stackpole.

Dar domnişoara privi totul foarte placid.

— Nu m-aş fi dus dacă Isabel m-ar fi invitat. Cel puţin aşa cred ; şi îmi pare bine că n-a trebuit să mă hotărăsc. Ar fi fost o problemă dificilă. N-aş fi vrut să plec de la ea şi totuşi n-aş fi fost fericită sub acoperişul ei. Un *pension* îmi convine de minune. Dar asta nu e totul.

— La Roma e foarte bine acum, spuse contesa ; sînt acolo tot felul de oameni iluştri. Ai auzit vreodată de lordul Warburton ?

— Dacă am auzit de el ? Îl cunosc foarte bine. Îl consideraţi foarte ilustru ? întrebă Henrietta.

— Eu nu-l cunosc, dar aud că este un adevărat *grand seigneur*. Îi face curte Isabelei.

— Îi face curte ?

— Aşa am auzit ; nu cunosc amănuntele, spuse contesa nepăsătoare. Dar Isabel e în siguranţă.

Henrietta o privi pe contesă cu toată seriozitatea ; o clipă nu zise nimic.

— Cînd plecaţi la Roma ? o întrebă ea brusc.

— Numai peste o săptămînă, cred.

— Eu plec mîine, spuse Henrietta. Cred că n-are rost să mai aştept.

— O, Doamne, ce rău îmi pare ! Îmi fac nişte rochii. Aud că Isabel are casă deschisă. Dar o să te întîlnesc acolo ; voi trece pe la dumneata, pe la *pension*. Henrietta stătea nemişcată — era dusă pe gînduri ; iar contesa ţipă deodată : Ah, dar dacă nu plecăm împreună, nu vei putea să descrii călătoria noastră !

Pe domnişoara Stackpole n-o mişcă această remarcă ; se gîndea la cu totul altceva şi nu întîrzie să spună :

— Nu sînt sigură că vă înţeleg în legătură cu lordul Warburton.

— Nu mă înţelegi ? Vreau să spun că el e foarte drăguţ şi atîta tot.

— E drăguţ, după părerea dumneavoastră, să faci curte femeilor căsătorite ? întrebă Henrietta cum nu se putea mai clar.

Contesa făcu ochii mari, iar apoi zise, izbucnind într-un rîs scurt şi strident.

— Bineînţeles că toţi bărbaţii drăguţi fac asta. Căsătoreşte-te şi vei vedea !

— Ar fi suficient să ştiu acest fapt pentru a nu mă căsători ! zise domnişoara Stackpole. Eu l-aş vrea numai pe soţul meu ; nu i-aş vrea pe ai altora. Vreţi să spuneţi că Isabel este vinovată... vinovată ? Şi se opri puţin pentru a-şi găsi cuvintele.

— Dacă Isabel e vinovată ? O, nici vorbă, încă nu, sper. Vreau să spun că Osmond este foarte obositor şi că lordul Warburton, după cîte aud, vine des în casa Isabelei. Mi se pare că eşti scandalizată.

— Nu, sînt numai îngrijorată, zise Henrietta.

— Ah, nu prea e un compliment pentru Isabel ! Ar trebui să ai mai multă încredere. Să-ţi spun ceva, adăugă repede contesa : Mă angajez să-i abat atenţia de la ea, dacă asta te linişteşte.

Domnişoara Stackpole răspunse la început doar cu o solemnitate şi mai profundă în priviri.

— Nu mă înţelegeţi, spuse ea după un timp. Nu mă gîndesc la ceea ce bănuiţi dumneavoastră. Nu mi-e teamă de Isabel — în sensul în care credeţi. Mi-e teamă că e nefericită — asta vreau să aflu.

Contesa îşi suci capul de mai multe ori ; părea nerăbdătoare şi sarcastică.

— S-ar putea să fie ; în ce mă priveşte aş vrea să ştiu dacă Osmond e nefericit. Domnişoara Stackpole începuse s-o cam plictisească.

— Dacă este într-adevăr schimbată, aceasta trebuie să fie cauza, continuă Henrietta.

— Vei vedea ; îţi va spune, zise contesa.

— A, poate că *nu-mi* va spune — de asta mi-e teamă !

— Ei bine, dacă Osmond nu se mai distrează — cum obişnuia el — îmi place să cred că voi afla, răspunse contesa.

— Nu-mi pasă de asta, zise Henrietta.

— Mie îmi pasă grozav ! Dacă Isabel este nefericită, îmi pare foarte rău de ea, dar n-am ce-i face. Aş putea să-i spun unele lucruri care ar supăra-o şi mai mult, dar nu pot să-i spun nimic care s-o consoleze..De ce s-a măritat cu el ? Dacă m-ar fi ascultat, s-ar fi debarasat de el. Dar o s-o iert dacă aflu că îi face zile fripte ! Dacă l-a lăsat s-o calce pur şi simplu în picioare, nu sînt sigură nici măcar că o s-o compătimesc. Dar nu-mi vine să cred că este aşa. Mă bazez pe faptul că dacă ea este nenorocită, cel puţin l-a făcut şi pe el să fie.

Henrietta se ridică în picioare ; acestea i se păreau, fireşte, perspective de-a dreptul înfiorătoare. Nu dorea de loc să-l vadă pe domnul Osmond nefericit ; şi, într-adevăr, el nu putea să constituie subiectul unui zbor al imaginaţiei ei. O cam dezamăgise contesa a cărei minte se mişca într-un cerc mai strîmt decît îşi închipuise şi avea înclinaţii spre vulgaritate, chiar şi în cadrul acela.

— Ar fi mai bine dacă s-ar iubi, spuse Henrietta ca pentru a recomanda o înălţare morală.

— E imposibil. El nu poate iubi pe nimeni.

— Îmi închipuiam eu că aşa este. Dar acest fapt nu face decît să-mi mărească temerea pentru Isabel. O să pornesc chiar mîine, negreşit.

— Isabel îşi are desigur devotaţii ei, zise contesa cu un zîmbet foarte voios. Declar că n-o compătimesc.

— Poate că nu sînt în stare s-o ajut, continuă domnişoara Stackpole de parcă ar fi fost bine să nu aibă iluzii.

— În orice caz, probabil că doreşti s-o ajuţi ; asta e ceva. Cred că de aceea ai venit din America, adăugă imediat contesa.

— Da, am vrut să am grijă de ea, spuse Henrietta cu seninătate.

Doamna casei stătea în fața ei, zîmbindu-i din ochii mici și strălucitori, cu nasul acela iscoditor, cu obrajii în care se ivi cîte o pată de îmbujorare.

— A, e foarte drăguț din partea dumitale — *c'est bien gentil !* Nu se numește aceasta prietenie ?

— Nu știu cum se numește. M-am gîndit că era mai bine să vin.

— Ea este foarte fericită — este foarte norocoasă, continuă contesa. Mai există și alții alături de ea. Apoi izbucni cu înflăcărare : E mai norocoasă decît mine ! Eu sînt tot atît de nefericită ca și ea — am un soț foarte rău ; e mult mai rău decît Osmond. N-am prieteni. Credeam că am, dar s-au dus. Nimeni, bărbat sau femeie, n-ar face pentru mine ce ai făcut dumneata pentru ea.

Henrietta era mișcată ; era sinceritate în această efuziune amară. O privi insistent o clipă, iar apoi zise :

— Ascultați contesă, voi face pentru dumneavoastră tot ceea ce doriți. Voi aștepta ca să călătorim împreună.

— Lasă asta, răspunse contesa, schimbîndu-și iute tonul. Numai să mă descrii în ziar !

Dar înainte de a o părăsi, Henrietta se văzu obligată să-i explice că nu putea să facă o prezentare fictivă a călătoriei ei la Roma. Domnișoara Stackpole era o reporteră ce respecta veracitatea cu strictețe. Plecînd de la contesă, o luă spre Lung' Arno, de-a lungul cheiului însorit al rîului galben, unde hanurile cu fațade vesele cunoscute turiștilor sînt toate așezate în șir. Încă înainte învățase să se descurce pe străzile Florenței (era foarte isteață în asemenea probleme), și de aceea fu în stare să iasă cu pas foarte hotărît din mica piață care duce spre podul Sfintei Treimi. O luă la stînga spre Ponte Vecchio și se opri în fața unuia din hotelurile care dădeau spre acea încîntătoare construcție. Aici, scoase un portofel, luă dintr-însul o carte de vizită și un creion și după ce reflectă o clipă, scrise cîteva cuvinte. Este privilegiul nostru să putem privi peste umărul ei și în felul acesta să citim o scurtă întrebare : „Aș putea să te văd diseară pentru cîteva minute, într-o chestiune foarte importantă ?" Henrietta adăugă apoi că va pleca la Roma a doua zi. Înarmată cu acest document se apropie de portar, care stătea postat în pragul ușii, și îl întrebă dacă domnul Goodwood era acasă. Portarul răspunse, așa cum răspund întotdeauna portarii, că plecase cam de vreo douăzeci

de minute ; după care Henrietta îi dădu cartea de vizită și îl rugă să i-o înmîneze cînd se va întoarce. Părăsi hanul și își văzu de drum de-a lungul cheiului pînă la porticul auster de la Uffizi prin care trecu și ajunse îndată la intrarea faimoasei galerii de pictură. Pătrunse înăuntru și urcă scara înaltă care ducea spre sălile de sus. Coridorul lung cu ferestre de o parte și ornamentat cu busturi antice, ce conducea spre aceste încăperi, prezenta o perspectivă goală în care lumina strălucitoare a iernii sclipea pe pardoseala de marmură. Galeria este foarte rece și în săptămînile din toiul iernii are puțini vizitatori. Domnișoara Stackpole ar putea să ne apară mai înflăcărată în căutarea de frumusețe artistică decît pînă acum, dar la urma urmelor avea și ea preferințele ei și obiecte pe care le admira. Unul dintre ele era un mic Correggio din Tribuna — fecioara stînd îngenuncheată în fața copilului sfînt, care e culcat în așternut de paie, și bătîndu-i din palme, în timp ce el rîde vesel și gîngurește. Henrietta avea o evlavie deosebită pentru această scenă intimă — îl socotea cel mai frumos tablou din lume. Acum, în drumul ei de la New York la Roma, deși petrecea doar trei zile la Florența, își puse în gînd să revadă neapărat opera de artă favorită. Avea un mare simț al frumosului în toate domeniile și acesta implica o mulțime de obligații intelectuale. Dădu să pășească în Tribuna cînd un domn tocmai venea de acolo ; scoase o mică exclamație cînd se trezi în fața lui Caspar Goodwood.

— Chiar acum am fost la hotelul dumitale, spuse ea. Ți-am lăsat o carte de vizită.

— Sînt foarte onorat, răspunse Caspar Goodwood pe un ton de parcă chiar așa ar fi fost.

— N-am făcut-o pentru ca să te onorez ; am mai trecut pe la dumneata și altă dată și știu că nu-ți place. Voiam să discutăm puțin despre ceva.

Goodwood se uită o clipă la catarama de la pălăria ei.

— Voi fi foarte bucuros să aud ce doriți să-mi spuneți.

— Nu-ți place să discuți cu mine, spuse Henrietta. Dar nu-mi pasă ; nu discut pentru ca să te distrez. Ți-am scris două vorbe ca să te rog să vii să mă întîlnești ; dar de vreme ce te-am întîlnit aici, e foarte bine.

— Plecam tocmai, declară Goodwood ; dar acum bineînțeles că o să rămîn. Era politicos, dar nu entuziasmat.

Însă Henrietta nu umbla niciodată după declarații mari, iar acum era atît de serios preocupată, încît îi părea bine că e dispus s-o asculte, în orice caz. Cu toate acestea îl întrebă mai întîi dacă văzuse tablourile.

— Tot ceea ce doream să văd. Sînt aici de o oră.

— Mă întreb dacă ai văzut tabloul meu preferat, un Correggio spuse Henrietta. Am venit anume ca să-l văd. Intră în Tribuna, iar el o însoți agale.

— Cred că l-am văzut, dar nu știam că e favoritul dumneavoastră. N-am memoria tablourilor — mai ales a celor de genul acesta. Îi arătă tabloul ei preferat și el o întrebă dacă despre Correggio dorea să-i vorbească.

— Nu, spuse Henrietta, despre ceva mai puțin armonios! Erau în încăperea mică, minunată, o vitrină splendidă de comori însingurate, numai ei doi ; doar un custode zăbovea în jurul lui Venus de Medici. Vreau să-mi faci o favoare, continuă domnișoara Stackpole.

Caspar Goodwood își încreți fruntea ușor, dar nu se arătă de loc stînjenit din pricină că nu putea să pară nerăbdător. Fața lui era cea a unui om mult mai vîrstnic decît prietenul nostru de mai demult.

— Sînt sigur că e ceva care n-o să-mi placă, spuse el destul de tare.

— Nu, nu cred că o să-ți placă. Dacă ți-ar plăcea n-ar mai fi o favoare.

— Ei, să auzim, continuă el pe tonul unui om pe deplin conștient de răbdarea sa.

— Ai putea spune că nu există vreun motiv anume pentru care dumneata să-mi faci o favoare. Într-adevăr cunosc numai unul : faptul că, dacă mi-ai îngădui, eu aș fi bucuroasă să-ți fac dumitale un serviciu. Tonul ei domol și exact, fără urmă de afectare, era cum nu se poate mai sincer ; Caspar Goodwood, deși prezenta o suprafață cam dură, fu totuși mișcat. Dar cînd era mișcat, rareori manifesta semnele obișnuite ale emoției ; nici nu se înroșea la față, nici nu-și ferea privirile, nici nu părea stînjenit. Își fixa doar atenția cu mai multă concentrare ; părea să reflecteze cu fermitate sporită. Henrietta continuă, așadar, dezinteresată, fără să aibă impresia unui avantaj. Acum pot într-adevăr să-ți spun — pare momentul potrivit — că dacă te-am plictisit vreodată (și cred că uneori am făcut-o) a fost pentru că știam că eu sînt dispusă

să îndur plictiseli pentru dumneata. Te-am deranjat — fără îndoială. Dar eu m-aş deranja pentru dumneata.

Goodwood ezită :

— Vă deranjaţi şi acum.

— Da, întrucîtva. Vreau să reflectezi dacă în general e bine să pleci la Roma.

— Bănuiam că asta îmi veţi spune, recunoscu el fără dibăcie.

— Va să zică ai reflectat şi dumneata ?

— Fireşte, şi încă foarte atent. Am analizat problema în fel şi chip. Altfel n-aş fi venit pînă aici. De aceea am stat la Paris două luni. Am reflectat.

— Mi se pare că ai hotărît aşa cum ţi-a convenit. Ai hotărît că aşa e cel mai bine pentru că erai atît de mult atras.

— Pentru cine e cel mai bine ? întrebă Goodwood.

— Ei, în primul rînd, pentru dumneata. În al doilea rînd pentru doamna Osmond.

— Oh, ei nu-i va face nici un bine. Nu mă amăgesc cu gîndul acesta.

— Nu-i va face vreun rău ? Aceasta e întrebarea.

— Nu văd ce importanţă va avea pentru dînsa. Eu nu însemn nimic pentru doamna Osmond. Dar dacă doriţi să ştiţi, vreau într-adevăr s-o văd.

— Da, şi de aceea te duci.

— Fireşte. Ar putea să existe vreun motiv mai bun ?

— În ce fel te va ajuta pe dumneata ? — asta vreau să ştiu, spuse domnişoara Stackpole.

— Tocmai asta nu pot să vă spun. Tocmai la asta mă gîndeam la Paris.

— Te va face şi mai nemulţumit.

— De ce spuneţi „şi mai“ nemulţumit ? întrebă Goodwood cam sever. De unde ştiţi că oricum sînt ?

— Ei bine, spuse Henrietta ezitînd puţin, se pare că n-ai ţinut niciodată la vreo altă femeie.

— De unde ştiţi la ce ţin eu ? exclamă el, foarte învăpăiat la faţă. Acum ţin să merg la Roma.

Henrietta îl privi în tăcere cu o expresie tristă, dar totuşi luminoasă. În cele din urmă zise :

— Voiam doar să-ţi spun ce cred ; îmi stătea pe suflet. Consideri, fireşte, că nu e treaba mea. Dar conform acestui principiu, n-ar trebui să ne intereseze nimic.

— E foarte frumos din partea dumneavoastră ; vă sînt foarte îndatorat pentru interesul pe care mi-l purtați, zise Caspar Goodwood. Voi merge la Roma și n-o să-i pricinuiesc nici un rău doamnei Osmond.

— N-o să-i pricinuiești, poate. Dar o s-o ajuți ? — asta contează de fapt.

— Are nevoie de ajutor ? întrebă el rar, cu o privire pătrunzătoare.

— Majoritatea femeilor au întotdeauna nevoie, spuse Henrietta pe un ton scrupulos de evaziv și generalizînd cu mai puțin optimism decît de obicei. Dacă mergi la Roma, adăugă ea, sper că vei fi un prieten adevărat — nu unul egoist ! apoi se întoarse și începu să privească tablourile.

Caspar Goodwood o lăsă să se depărteze și rămase pe loc, urmărind-o din priviri în timp ce ea rătăcea prin încăpere ; dar la scurtă vreme se apropie de Henrietta.

— Ați auzit ceva despre ea aici ? reluă el. Aș vrea să știu ce ați auzit.

Henriettei nu-i plăcuse niciodată să lungească vorba și, cu toate că în situația dată ar fi fost poate nimerit, hotărî, după ce se gîndi cîteva minute, să nu facă nici o excepție, la repezeală.

— Da, am auzit, răspunse ea ; dar pentru că nu vreau să te duci la Roma, nu îți voi spune.

— Cum doriți. O să constat singur, spuse el. Apoi inconsecvent, adăugă : Ați auzit că este nefericită !

— O, asta nu vei constata ! exclamă Henrietta.

— Sper că nu. Cînd plecați ?

— Mîine cu trenul de seara. Și dumneata ?

Goodwood se codi ; n-avea chef să călătorească la Roma în compania domnișoarei Stackpole. Indiferența lui față de un asemenea prilej nu era de aceeași natură ca cea a lui Gilbert Osmond, dar în momentul acesta avea un caracter la fel de lămurit. Era mai degrabă un omagiu față de virtuțile domnișoarei Stackpole, decît o referire la defectele ei. O considera foarte remarcabilă, foarte inteligentă și, teoretic, n-avea nimic împotriva clasei din care făcea parte. Doamnele corespondente i se păreau parte din organizația firească a lucrurilor într-o țară progresistă și, deși el nu le citea niciodată corespondenn-

țele, presupunea că slujeau într-un fel la prosperitatea socială. Dar tocmai din pricina acestei distincții a poziției lor, ar fi dorit ca domnișoara Stackpole să nu fie convinsă de atîtea lucruri. Avea convingerea de pildă că el era oricînd gata să facă o aluzie la doamna Osmond ; o avusese cînd s-au întîlnit la Paris, șase săptămîni după ce el sosi în Europa, și Henrietta își repeta părerea cu fiecare ocazie. Nu dorea de loc să facă aluzii la doamna Osmond ; doar *nu* se gîndea tot timpul la ea. Era absolut sigur de asta. El era cel mai rezervat și cel mai puțin vorbăreț dintre oameni și această corespondentă iscoditoare îi străfulgera încontinuu cu felinarul ei întunecimile liniștite ale sufletului. Ar fi dorit să nu se preocupe atîta ; dorea chiar, deși ar putea să pară cam brutal din partea lui, să-l lase în pace. Dar cu toate acestea acum făcea alte reflecții — care arată cît de diferită era aversiunea lui de cea a lui Gilbert Osmond. Dorea să plece imediat la Roma ; i-ar fi plăcut să călătorească singur cu trenul de noapte. Detesta vagoanele de tren europene în care stăteai ore în șir ca într-o menghină : genunchi lîngă genunchi și nas lîngă nas cu un străin care curînd îți devenea nesuferit cu vehemență sporită de dorința de a deschide geamul ; și dacă era mai rău noaptea decît ziua, cel puțin noaptea puteai să dormi și să visezi că te afli într-un vagon american de lux. Dar n-ar fi putut să ia un tren de noapte, cînd domnișoara Stackpole pornea dimineața ; i se părea că ar fi o insultă la adresa unei femei fără apărare. Dar nici nu putea să aștepte pînă după plecarea ei căci nu avea răbdare. Nu-i convenea să plece a doua zi. Henrietta îl supăra ; prezența ei era apăsătoare ; ideea de a petrece ziua într-un vagon european alături de ea oferea o sumedenie de complicații enervante. Totuși era o domnișoară care călătorea singură ; era de datoria lui să se deranjeze pentru ea. N-avea de ales ; era o necesitate absolut clară. Păru foarte grav cîteva clipe, iar apoi zise fără curtoazie ostentativă, dar pe un ton foarte răspicat :

— Dacă plecați mîine bineînțeles că voi pleca și eu, căci pot să vă fiu de ajutor.

— Ei bine, domnule Goodwood, sper și eu că da ! răspunse imperturbabil Henrietta.

Capitolul 45

AM MAI AVUT PRILEJUL SĂ SPUN că Isabel ştia că soţul ei e nemulţumit din pricină că Ralph îşi prelungea şederea la Roma. Acest fapt îi era foarte viu în minte cînd se duse la hotelul unde locuia vărul ei, a doua zi după ce îl invitase pe lordul Warburton să dea o dovadă concretă a sincerităţii sale ; şi în acest moment, ca şi altădată, intuia suficient de bine izvorul împotrivirii lui Osmond. Acesta dorea ca ea să nu aibă libertate de gîndire şi ştia foarte bine că Ralph era un apostol al libertăţii Tocmai de aceea, îşi zicea Isabel, era o recreare să te duci să-l vezi. Se înţelege că Isabel se bucura de această recreare în ciuda împotrivirii soţului ei, adică se bucura, cum îi plăcea ei să creadă, în mod discret. Nu începuse încă să acţioneze în opoziţie făţişă cu dorinţele lui ; el era stăpînul ei ales şi stabilit ; uneori privea acest fapt cu mintea pustie şi neîncrezătoare. Îi împovăra însă imaginaţia ; avea mereu în minte toate îndatoririle tradiţionale şi sacre ale căsătoriei. Ideea de a le încălca o umplea de ruşine şi groază, căci dăruindu-se lui scăpase din vedere această posibilitate, în credinţa deplină că intenţiile soţului ei erau la fel de generoase ca şi ale ei. Totuşi i se părea că întrezăreşte apropierea rapidă a zilei cînd va trebui să ia înapoi ceva ce oferise în mod atît de solemn. O asemenea ceremonie va fi odioasă şi monstruoasă ; pîna atunci încerca s-o alunge din faţa ochilor. Osmond nu va uşura situaţia, începînd el, primul ; va lăsa povara asupra ei, pînă la sfîrşit. N-o oprise încă formal să-l viziteze pe Ralph ; dar era sigură că dacă Ralph nu va pleca foarte curînd această interzicere va veni. Cum putea bietul Ralph să plece ? Îi era imposibil din cauza vremii. Înţelegea perfect dorinţa soţului ei ca Ralph să plece ; nu vedea la drept vorbind cum ar fi *putut* să-i placă lui Osmond s-o ştie în compania vărului ei. Ralph nu spunea nici o vorbă împotriva lui, dar protestul dureros şi mut al lui Osmond era cu toate acestea întemeiat. Dacă se va interpune cu hotărîre, dacă va face uz de autoritatea sa, ea va trebui să hotărască şi asta nu va fi uşor. La gîndul acesta inima îi bătea mai tare şi obrajii îi ardeau, cum spun, dinainte ; erau momente cînd, în dorinţa de a evita o ruptură făţişă, dorea ca Ralph să plece, înfruntînd chiar riscul. Şi degeaba îşi zicea atunci cînd se afla în asemenea

stări de spirit că e un suflet slab, o lașă. Nu pentru că l-ar fi iubit pe Ralph mai puțin, dar aproape orice părea preferabil repudierii celui mai serios act — singurul act sacru — al vieții ei. Aceasta făcea ca întreg viitorul să-i apară hidos. Despărțirea de Osmond va fi pe viață; orice recunoaștere fățișă a unor necesități ireconciliabile va însemna mărturisirea eșecului lor. Pentru ei nu putea să existe nici o iertare, nici un compromis, nici o uitare ușoară sau vreo îndreptare formală. Încercaseră să realizeze un singur lucru și realizarea lui trebuia să fie desăvîrșită. Din moment ce dăduseră greș, nu se mai putea face nimic; un înlocuitor al acelui succes era de neînchipuit. Deocamdată Isabel mergea la Hôtel de Paris de cîte ori credea de cuviință; măsura decenței era în canoanele gustului și nu putea să existe vreo dovadă mai bună că moralitatea era, ca să zicem așa, o chestiune de apreciere serioasă. Isabel aplica această măsură cu deosebită libertate azi, căci pe lîngă adevărul general că nu putea să-l lase pe Ralph să moară singur, avea să-l întrebe ceva important. De fapt problema îl privea pe Gilbert la fel de mult ca și pe ea.

Abordă foarte curînd chestiunea care o interesa.

— Vreau să-mi răspunzi la o întrebare. E vorba de lordul Warburton.

— Cred că ghicesc întrebarea ta, răspunse Ralph, șezînd într-un fotoliu, din care picioarele lui subțiri se întindeau pe o distanță mai mare decît oricînd.

— Se poate s-o ghicești. Te rog răspunde-mi atunci.

— A, n-am spus că pot să fac asta.

— Sînteți prieteni intimi, spuse ea, ai ocazia să-l observi îndeaproape.

— Foarte adevărat. Dar gîndește-te cum trebuie să se prefacă.

— De ce să se prefacă? Nu e în firea lui.

— A, nu uita că împrejurările sînt speciale, zise Ralph cu aerul unui om care se amuză în sinea lui.

— Într-o oarecare măsură — da. Dar este într-adevăr îndrăgostit?

— Foarte tare, cred. Pot să deslușesc asta.

— Ah! spuse Isabel cu o oarecare răceală.

Ralph o privi de parcă în ilaritatea sa blîndă ar fi fost atins de o înșelătorie.

— O spui de parcă ai fi decepţionată.

Isabel se ridică, netezindu-şi încetişor mănuşile şi privindu-le gînditoare.

— La urma urmelor, nu mă priveşte.

— Vorbeşti foarte înţelept, spuse vărul ei. Iar apoi după o clipă : Pot să te întreb despre ce este vorba ?

Isabel îşi aţinti privirile în gol.

— Credeam că ştii. Lordul Warburton mi-a spus că doreşte, mai mult decît orice pe lume, să se însoare cu Pansy. Ţi-am mai spus-o şi altă dată, fără a scoate de la tine vreun comentariu. Cred că în dimineaţa aceasta ai putea să-ţi spui părerea. Crezi că o iubeşte cu adevărat ?

— A, pe Pansy, nu ! exclamă Ralph foarte categoric.

— Dar ai spus adineauri că o iubeşte.

Ralph aşteptă o clipă.

— Că te iubeşte pe dumneata, doamnă Osmond.

Isabel clătină din cap cu gravitate.

— Ştii, asta e o absurditate.

— Fireşte. Însă absurditatea e a lui Warburton, nu a mea.

— Ar fi ceva foarte plicticos. Vorbea, cum îi plăcea să creadă, cu multă subtilitate.

— Ar trebui să-ţi spun, continuă Ralph, că faţă de mine a negat acest sentiment.

— Frumos din partea voastră că discutaţi asemenea chestiuni ! Dar ţi-a spus că e îndrăgostit de Pansy ?

— A vorbit foarte frumos de ea — foarte cuviincios. Crede că Pansy ar face faţă foarte bine la Lockleigh.

— Crede cu adevărat ?

— A, ce crede Warburton cu adevărat ! zise Ralph.

Isabel începu să-şi netezească mănuşile din nou ; erau nişte mănuşi lungi şi largi, şi se putea ocupa în voie cu ele. Dar în curînd îşi ridică privirile şi apoi :

— Ah, Ralph, nu mă ajuţi de loc ! exclamă ea brusc şi cu înflăcărare.

Pentru prima dată cerca ajutor şi vorbele ei pătimaşe îl zguduiră pe Ralph. El dădu glas unui murmur prelung de uşurare, de milă, de duioşie ; i se păru că în sfîrşit se aruncase o punte peste prăpastia care îi despărţea. Acest simţămînt îl făcu să exclame peste o clipă :

— Cît de nefericită trebuie să fii.

Dar nu-şi sfîrşi bine vorbele că Isabel îşi redobîndi stăpînirea de sine de care se folosi în primul rînd pentru a se preface că n-a auzit ce spusese el.

— Cînd spun că m-ai putea ajuta, vorbesc cu totul aiurea, zise Isabel cu un zîmbet fugar. Ce idee, să-ţi bat capul cu neplăcerile mele domestice ! Problema e cît se poate de simplă ; lordul Warburton trebuie să se descurce singur. Nu mă pot angaja să-l duc de mînă.

— Ar trebui să reuşească uşor, zise Ralph.

Isabel reflectă :

— Da — însă n-a reuşit întotdeauna.

— Foarte adevărat. Dar ştii cît m-a uimit pe mine întotdeauna acest fapt. Este domnişoara Osmond în stare să ne ofere o surpriză ?

— Surpriza va veni mai degrabă din partea lui. Am impresia că pînă la urmă o să lase totul baltă.

— Nu va face nimic dezonorant, spuse Ralph.

— Sînt foarte sigură de asta. Nimic nu poate fi mai onorabil din partea lui decît s-o lase pe biata copilă în pace. Ea iubeşte un alt bărbat şi este neomenos să încerci s-o mituieşti cu oferte magnifice pentru ca să renunţe la el.

— Neomenos faţă de cealaltă persoană, poate — faţă de cel pe care îl iubeşte. Dar Warburton nu e obligat să ţină seama de asta.

— Nu, neomenos faţă de ea, zise Isabel. Ar fi foarte nefericită dacă ar trebui să-l părăsească pe bietul domn Rosier. Ideea pare să te amuze ; tu nu-l iubeşti, fireşte. Dar, el are meritul — pentru Pansy — de a fi îndrăgostit de ea. Poate să observe dintr-o singură privire că lordul Warburton nu este.

— Ar fi foarte bun cu ea, zise Ralph.

— A fost bun cu ea şi pînă acum. Dar din fericire nu i-a spus nici o vorbă care s-o tulbure. Mîine ar putea să vină să-şi ia rămas bun de la ea, aşa cum se cade.

— Cum i-ar conveni asta soţului tău ?

— Nu i-ar conveni de loc ; şi poate că are dreptate. Numai că trebuie să obţină satisfacţie singur.

— Te-a delegat pe tine s-o obţii ? îndrăzni Ralph să întrebe.

— Era natural ca eu, în calitate de prietenă veche a lordului Warburton — vreau să zic mai veche decît Gilbert — să mă interesez de intenţiile lui.

— Adică să te intereseze renunţarea lui la ele.

Isabel ezită, încreţindu-şi fruntea uşor.

— Nu pricep. Îi pledezi cauza ?

— Nici vorbă. Sînt foarte bucuros că nu va deveni soţul fiicei tale vitrege. Ar fi o înrudire atît de ciudată pentru tine ! zise Ralph, zîmbind. Dar mă agit pentru ca nu cumva soţul tău să-şi închipuie că n-ai stăruit destul.

Se pomeni şi Isabel zîmbind.

— Mă cunoaşte destul de bine pentru ca să nu se aştepte să stărui. Nici el n-are de gînd să stăruie, presupun. Nu mi-e teamă că n-o să mă pot dezvinovăţi ! zise ea cu indiferenţă.

Masca îi căzuse pentru o clipă dar şi-o puse din nou, spre nemărginita dezamăgire a lui Ralph. Întrezărise o frîntură din expresia ei naturală şi dorea nespus de mult s-o studieze. Avea o dorinţă aproape năvalnică s-o audă că se plînge de soţul ei — s-o audă spunînd că el o va face răspunzătoare de dezertarea lordului Warburton. Ralph avea convingerea că aceasta era situaţia ei ; instinctul îi spunea dinainte ce formă va lua nemulţumirea lui Osmond într-o asemenea eventualitate. Nu putea să ia decît forma cea mai meschină şi mai crudă. Ar fi dorit s-o prevină pe Isabel — să-i arate cel puţin cum îi judeca situaţia, cum ştia totul. N-avea importanţă că Isabel ştia mult mai bine ; pentru propria lui satisfacţie mai mult decît pentru a ei, rîvnea să-i arate că el nu s-a înşelat. Încercă şi iar încercă s-o facă să-l trădeze pe Osmond ; făcînd aceasta avea impresia că este nesimţit, crud, aproape lipsit de onoare. Dar n-avea importanţă, căci mereu dădea greş. Atunci de ce venise şi de ce părea să-i ofere prilejul de a încălca o convenţie tacită a lor ? De ce îi cerea sfatul dacă nu-i dădea libertate să-i răspundă ? Cum puteau să discute despre neplăcerile ei domestice, cum le denumise ea în glumă, dacă factorul principal nu trebuia menţionat ? Tocmai aceste contradicţii indicau cît de mîhnită era, iar strigătul ei după ajutor de mai înainte era singurul lucru pe care trebuia să-l ia în seamă.

— Fără îndoială că veţi fi în conflict, totuşi, spuse el peste o clipă. Şi deoarece Isabel nu răspunse, părînd că nu prea înţelegea, Ralph continuă : Veţi avea păreri foarte diferite.

— Asta se poate întîmpla uşor şi celor mai unite perechi.

Îşi luă umbrela de soare ; Ralph observă că era nervoasă şi că

îi era teamă de ce i-ar mai fi putut spune. Este însă o chestiune pentru care nu ne putem certa, adăugă ea ; căci aproape tot interesul e de partea lui. E foarte firesc. Pansy e la urma urmelor fiica lui — nu a mea. Şi îi întinse mîna pentru a-şi lua rămas bun.

Ralph hotărî în sinea lui că Isabel nu va pleca fără ca s-o înştiinţeze că ştie totul ; era o ocazie prea mare pentru ca s-o scape.

— Ştii ce îl va îndemna acest interes să spună ? o întrebă în timp ce îi lua mîna. Isabel dădu negativ din cap cu oarecare răceală — dar nu descurajator — şi el continuă. Îl va îndemna să spună că lipsa ta de zel se datorează geloziei. Se opri o clipă ; expresia feţei tinerei femei îl înspăimîntă.

— Geloziei ?

— Geloziei faţă de fiica lui.

Obrajii i se învăpăiară şi îşi azvîrli capul pe spate.

— Nu eşti prea amabil, spuse Isabel cu un glas pe care nu-l mai auzise nicicînd pe buzele ei.

— Fii sinceră cu mine şi vei vedea, răspunse Ralph.

Dar Isabel nu-i replică ; îşi retrase mîna dintr-a lui, în timp ce el încerca să i-o reţină, şi dispăru grabnic din cameră. Se hotărî să stea de vorbă cu Pansy şi merse chiar în aceeaşi zi în camera fetei, înainte de cină. Pansy era gata îmbrăcată ; era întotdeauna pregătită din vreme ; ceea ce părea să ilustreze răbdarea ei drăgălaşă şi liniştea graţioasă în care putea să stea şi să aştepte. Acum şedea în ţinuta-i proaspătă, înaintea focului din dormitor ; stinsese lumînările după ce isprăvi cu îmbrăcatul, în conformitate cu obiceiurile economicoase în care fusese crescută şi pe care acum le respecta mai cu grijă decît oricînd ; aşa încît încăperea era luminată numai de cîţiva buşteni din foc. Camerele din Palazzo Roccanera erau pe cît de multe, pe atît de spaţioase, şi budoarul virginal al lui Pansy era o încăpere imensă cu un tavan întunecat din bîrne masive. Micuţa lui stăpînă apărea în mijlocul ei ca un grăunte al umanităţii şi, pe cînd se ridică în grabă şi cu respect ca s-o întîmpine pe Isabel, o impresionă mai mult ca oricînd sinceritatea ei sfioasă. Isabel avea o sarcină grea — nu-i rămînea decît s-o îndeplinească cît mai simplu cu putinţă. Se simţea îndurerată şi mînioasă, dar se strădui să nu-şi trădeze această înfierbîntare. Îi era teamă chiar să nu pară prea gravă, sau cel puţin prea severă ; îi era teamă să n-o alarmeze pe Pansy.

Dar fata părea să fi ghicit că Isabel venise mai mult sau mai puţin ca o duhovnică ; căci după ce mută scaunul în care şezuse puţin mai aproape de foc şi Isabel se aşeză în el, îngenunche pe o pernă în faţa ei, cu ochii înălţaţi şi mîinile împreunate pe genunchii mamei ei vitrege. Isabel voia s-o audă rostind că lordul Warburton nu-i ocupă gîndurile ; dar dacă dorea să aibă această asigurare, simţi că nu-i era îngăduit în nici un caz s-o provoace. Tatăl fetei ar fi considerat aceasta drept o trădare josnică ; şi, într-adevăr, Isabel ştia că dacă Pansy ar fi manifestat o cît de mică înclinaţie să-l încurajeze pe lordul Warburton, datoria ei era să tacă. Îi era greu să interogheze fără a da impresia că sugerează ; suprema simplitate a lui Pansy, o şi mai deplină nevinovăţie decît crezuse Isabel pînă atunci, făcea ca după orice tentativă de informare să simtă ceva din efectul unei mustrări. Cum stătea îngenuncheată în lumina neclară a focului, cu rochia drăguţă strălucind uşor, cu mîinile împreunate pe jumătate implorator, pe jumătate cu supunere, cu ochii blînzi, aţintiţi în sus, pătrunsă de gravitatea situaţiei, Isabelei îi păru precum o martiră-copil, gătită în vederea sacrificiului şi care nici nu îndrăznea să spere că îl va putea evita. Cînd Isabel i-a spus că pînă atunci nu discutase niciodată cu ea despre ceea ce se petrecea în vederea căsătoriei ei, dar că tăcerea aceasta nu însemnase indiferenţă, sau ignorare, ci se datora dorinţei de a-i da libertate, Pansy se aplecă înainte, îşi ridică faţa tot mai aproape şi zise cu un mic murmur care exprima evident, o năzuinţă profundă, că ţinuse mult ca Isabel să-i vorbească, iar acum o ruga să-i dea o povaţă.

— Îmi vine greu să te sfătuiesc, răspunse Isabel. Nu ştiu cum aş putea să-mi iau această răspundere. E de datoria tatălui tău ; trebuie să-i primeşti poveţele şi, mai presus de orice, să acţionezi în conformitate cu ele.

Auzind aceste vorbe, Pansy îşi coborî privirile ; o clipă rămase tăcută.

— Cred că mi-ar plăcea sfatul dumneavoastră mai mult decît al tatii, observă ea numaidecît.

— Nu e bine aşa, spuse Isabel cu răceală. Eu te iubesc foarte mult, dar tatăl tău te iubeşte şi mai mult.

— Nu pentru că mă iubiţi — ci pentru că sînteţi o doamnă, răspunse Pansy cu aerul că ceea ce zice e foarte rezonabil.

O fată tînără poate să fie sfătuită mai bine de o doamnă, decît de un bărbat.

— Atunci te sfătuiesc să acorzi cea mai mare considerație dorințelor tatălui tău.

— A, da, spuse copila cu însuflețire. Trebuie să fac asta.

— Dar dacă îți vorbesc acum despre căsătorie n-o fac pentru tine, ci pentru mine, continuă Isabel. Dacă încerc să aflu de la tine ce aștepți, ce dorești, este numai pentru ca să pot acționa în consecință.

Pansy privi mirată, iar apoi foarte repede.

— Veți face tot ceea ce doresc eu ? întrebă ea.

— Înainte de a spune da, trebuie să știu care îți sînt dorințele.

Pansy îi spuse numaidecît că singurul lucru pe care și-l dorea în viață era să se mărite cu domnul Rosier. O ceruse în căsătorie și ea i-a spus că va consimți, dacă tatăl ei o să-i îngăduie. Acum tatăl ei nu voia să-i îngăduie.

— Foarte bine, înseamnă că e imposibil, declară Isabel.

— Da, e imposibil, spuse Pansy fără un suspin și cu aceeași atenție concentrată înscrisă pe fețișoara ei luminoasă.

— Prin urmare trebuie să te gîndești la altceva, continuă Isabel ; dar Pansy suspină, și îi zise că a încercat acest lucru, dar fără cel mai mic succes.

— Omul se gîndește la aceia care se gîndesc la el, spuse ea cu un zîmbet șters. Știu că domnul Rosier se gîndește la mine.

— N-ar trebui, îi răspunse Isabel de sus. Tatăl tău i-a cerut în mod lămurit să nu se mai gîndească la tine.

— N-are încotro, deoarece știe că și eu mă gîndesc la *el*.

— N-ar trebui să te gîndești la el. Pentru el s-ar putea să existe vreo scuză ; dar pentru tine nu e nici una.

— Aș dori să încercați să-mi găsiți și mie una, exclamă fata de parcă s-ar fi rugat Madonei.

— Mi-ar părea foarte rău să încerc, zise Madona cu o răceală neobișnuită. Dacă ai ști că altcineva se gîndește la tine, te-ai gîndi și tu la el ?

— Nimeni nu poate să se gîndească la mine ca domnul Rosier ; nimeni nu are dreptul.

— A, dar eu nu recunosc dreptul domnului Rosier ! exclamă Isabel cu ipocrizie.

Pansy o privi stăruitor, evident foarte nedumerită ; iar Isabel, folosindu-se de acest prilej, începu să-i arate jalnicele

consecinţe ale neascultării tatălui ei. Auzind aceasta, Pansy o opri, asigurînd-o că nu va ieşi din vorba tatălui ei, că nu se va căsători niciodată fără consimţămîntul lui. Apoi o mai anunţă pe tonul cel mai liniştit şi simplu cu putinţă că, deşi nu se va căsători poate niciodată cu domnul Rosier, o să se gîndească neîncetat la el. Se părea că şi acceptase ideea unei singurătăţi eterne; dar Isabel era desigur liberă să creadă că nu-şi dădea seama ce înseamnă aceasta. Pansy era cu desăvîrşire sinceră; era pregătită să renunţe la iubitul ei. Acest fapt putea să apară ca un pas important spre un alt pas, dar era limpede că pentru Pansy nu avea acest rezultat: nu-i purta duşmănie tatălui ei; în inima ei nu era duşmănie; era numai duioşia fidelităţii fără de Edward Rosier şi iluzia bizară şi splendidă că, rămînînd necăsătorită, putea s-o dovedească mai bine decît măritîndu-se cu el.

— Tatăl tău ar dori să faci o căsătorie mai bună, spuse Isabel. Averea domnului Rosier nu e de loc mare.

— Cum adică mai bună — dacă această căsătorie ar fi destul de bună? Şi apoi eu însămi am atît de puţini bani; de ce să umblu după avere?

— Faptul că ai atît de puţini e un motiv pentru a căuta mai mulţi. Spunînd aceasta Isabel fu bucuroasă de obscuritatea încăperii; simţea că faţa îi era hidoasă de nesinceritate. Asta o făcea pentru Osmond; asta trebuia s-o facă pentru Osmond! Ochii gravi ai lui Pansy aţintiţi asupra ei o stînjeneau aproape; se ruşina la gîndul că lua atît de uşor preferinţa fetei.

— Ce aţi dori să fac? o întrebă Pansy încet.

Întrebarea aceasta era teribilă şi Isabel se refugie timidă în nelămurit.

— Să-ţi aminteşti cît de mult îţi stă în putere să faci bucurie tatălui tău.

— Adică să mă căsătoresc cu altcineva — dacă m-ar cere?

Răspunsul Isabelei se lăsă aşteptat o clipă; apoi se auzi spunînd în liniştea creată parcă de concentrarea lui Pansy:

— Da, să te căsătoreşti cu altcineva.

Ochii copilei deveniră mai pătrunzători; Isabel crezu că se îndoieşte de sinceritatea ei şi impresia aceasta se întări cînd fata se ridică încet de pe pernă. Stătu o clipă în faţa Isabelei cu mîinile ei mici descleştate, iar apoi zise cu vocea tremurătoare:

— Ei bine, sper că nu mă va cere nimeni!

— Problema aceasta s-a pus. Altcineva ar fi fost gata să te ceară în căsătorie.

— Nu cred că a putut să fie gata, zise Pansy.

— Ba da, așa se pare — dacă ar fi fost sigur de succes.

— Dacă ar fi fost sigur ? Înseamnă că n-a fost gata !

Acest răspuns i se păru Isabelei inteligent ; se ridică și ea de pe scaun și rămase o clipă privind la foc.

— Lordul Warburton ți-a acordat multă atenție, reluă ea ; știi, bineînțeles, că de el e vorba. Pe neașteptate se pomeni aproape că încearcă să se justifice ; ceea ce o făcu să-l recomande pe acel nobil cu mai puțină dibăcie decît intenționase.

— A fost foarte amabil cu mine și îmi place foarte mult. Dar dacă vă gîndiți că mă va cere în căsătorie, cred că vă înșelați.

— Se poate. Dar tatălui tău i-ar plăcea extrem de mult.

Pansy clătină din cap, cu un mic surîs înțelept pe buze.

— Lordul Warburton nu mă va cere doar pentru a-i face tatii pe plac.

— Tatăl tău ar dori să-l încurajezi, continuă Isabel în mod mecanic.

— Cum pot să-l încurajez ?

— Nu știu. Tatăl tău trebuie să-ți spună asta.

Pansy nu zise nimic un timp ; continuă doar să zîmbească de parcă ar fi fost în stăpînirea unei certitudini îmbucurătoare.

— Nu e nici un pericol — nici un pericol ! declară ea în cele din urmă.

Era o convingere în felul cum o spunea și o fericire în încrederea ei, care o făcură pe Isabel să se simtă jenată. Se simțea acuzată de necinste, iar ideea aceasta îi făcea silă. Pentru a-și redobîndi respectul de sine era gata să spună că lordul Warburton o încunoștințase că *era* totuși un pericol. Dar nu i-a spus ; zise doar — atingînd problema cam pe ocolite, în stînjeneala ei — că fusese fără îndoială deosebit de amabil, deosebit de prietenos.

— Da, a fost foarte amabil, răspunse Pansy. De aceea îmi place lordul Warburton.

— Atunci în ce constă dificultatea ?

— Am fost întotdeauna sigură că știe că eu nu vreau — ce spuneați că ar trebui să fac ? să-l încurajez. Știe că nu vreau să mă căsătoresc și de aceea dorește să fiu încredințată că el

nu mă va deranja. Acesta e sensul amabilității lui. E ca și cum mi-ar spune: „Îmi placi foarte mult, dar dacă nu te bucură, n-o să ți-o mai spun niciodată." Cred că este foarte frumos, foarte nobil din partea lui, continuă Pansy, din ce în ce mai categoric. Aceasta e tot ce ne-am spus unul altuia. Și, de altfel, nici nu mă iubește. A, nu, nu e nici un pericol.

Isabel rămase uimită de percepția profundă a acestei copile supuse; îi era teamă de înțelepciunea lui Pansy — aproape că începea să se retragă din fața ei.

— Trebuie să spui aceasta tatălui tău, observă ea cu rezervă.

— Cred că ar fi mai bine să nu-i spun, zise Pansy fără nici o rezervă.

— N-ar trebui să-l lași să nutrească speranțe false.

— Se poate; dar pentru mine va fi bine așa. Atîta vreme cît își închipuie că lordul Warburton are intențiile de care pomeneați, tata n-o să propună pe altcineva. Și acest fapt va fi pentru mine un avantaj, spuse copila cu multă luciditate.

În luciditatea ei era ceva scînteietor și Isabel răsuflă ușurată. O scutea de o răspundere grea. Pansy era destul de luminată și Isabel simțea că în acele clipe nu putea să-i dăruiască nici o rază din mica ei rezervă de lumină. Totuși o obseda gîndul că trebuia să-i rămînă loială lui Osmond, că discutînd cu fiica lui își punea onoarea în joc. Sub influența acestui simțămînt mai lansă o sugestie înainte de a se retrage — o sugestie care va însemna că a făcut tot ce i-a stat în putință.

— Tatăl tău este cel puțin sigur că dorești să te măriți cu un nobil.

Pansy rămase în pragul ușii; dăduse perdeaua la o parte pentru a-i face loc Isabelei să treacă.

— Cred că domnul Rosier arată ca un nobil! remarcă ea cu multă gravitate.

Capitolul 46

LORDUL WARBURTON N-A FOST VĂZUT în salonul doamnei Osmond timp de mai multe zile și Isabel observă că soțul ei nu-i spuse că ar fi primit vreo scrisoare de la el. Mai observă de asemenea că Osmond era în

expectativă şi că, deşi nu-i convenea să se trădeze, socotea că distinsul lui prieten îl făcea să aştepte cam mult. După patru zile deschise discuţia despre absenţa lui.

— Ce s-a întîmplat cu lordul Warburton ? Ce înseamnă că tratează omul ca un negustor care îţi vine cu nota de plată ?

— Nu ştiu nimic, spuse Isabel. L-am văzut vinerea trecută la balul german. Mi-a spus că intenţionează să-ţi scrie.

— Nu mi-a scris nimic.

— Bănuiam, de vreme ce nu mi-ai spus.

— E un tip ciudat, zise Osmond cu înţeles. Şi, deoarece Isabel nu-i răspunse, continuă, întrebînd-o dacă domniei-sale îi trebuiau cinci zile pentru a ticlui o scrisoare. Se exprimă atît de greu ?

— Nu ştiu, se văzu Isabel silită să răspundă. N-am primit nici o scrisoare de la el.

— Nici o scrisoare ? Aveam impresia că eraţi pe vremuri în corespondenţă intimă.

Isabel răspunse că nu era adevărat şi abandonă discuţia. Dar a doua zi, venind în salon, mai spre seară, soţul ei reluă problema din nou.

— Cînd lordul Warburton te-a anunţat că intenţionează să-mi scrie, ce i-ai spus ?

Isabel se fîstîci.

— Cred că i-am spus să nu uite.

— Credeai că există acest pericol ?

— După cum spui, e un tip ciudat.

— A uitat, după cîte se pare, spuse Osmond. Fii bună şi aminteşte-i.

— Ai vrea să-i scriu ?

— N-am nimic împotrivă.

— Aştepţi prea mult de la mine.

— A, da, aştept mult de la tine.

— Mi-e teamă că te voi dezamăgi.

— Aşteptările mele au supravieţuit oricum multor dezamăgiri.

— Asta o ştiu, bineînţeles. Închipuieşte-ţi cum m-am putut dezamăgi eu însămi ! Dacă doreşti într-adevăr să pui mîna pe lordul Warburton trebuie s-o faci singur.

Cîteva minute Osmond rămase tăcut ; apoi zise :

— N-o să-mi fie uşor, cu tine acţionînd împotriva mea.

Isabel tresări ; simţea că începuse să tremure. Avea un fel de a o privi pe sub pleoapele pe jumătate închise de parcă ar fi gîndit la ea, dar de-abia dacă o zărea, ceea ce Isabelei i se păru că ascunde o intenţie nemaipomenit de crudă. Părea că o recunoaşte ca fiind o necesitate dezagreabilă a gîndului, dar că o ignoră în acelaşi timp ca prezenţă. Efectul acesta nu fusese niciodată mai pronunţat decît acum.

— Cred că mă acuzi de ceva foarte josnic, replică ea.

— Te acuz de faptul că nu eşti demnă de încredere. Dacă nu apare pînă la urmă, va fi din pricină că tu l-ai îndepărtat. Nu ştiu dacă e josnic : e un lucru pe care femeile consideră întotdeauna că pot să-l facă. Nu mă îndoiesc că ai cele mai frumoase idei despre asta.

— Ţi-am spus că voi face ce voi putea, zise ea.

— Da, ai cîştigat timp în felul acesta.

Îi fulgeră prin minte la auzul vorbelor lui că fusese un timp cînd credea că Osmond are un caracter frumos.

— Cît de mult doreşti să nu-ţi scape ! exclamă ea peste o clipă.

Dar imediat ce termină de vorbit, pricepu întreaga semnificaţie a cuvintelor ei de care nu-şi dădu seama atunci cînd le rostise. Prin ele făcea o comparaţie între Osmond şi ea, amintea de faptul că ţinuse cîndva în mînă această comoară mult rîvnită şi că se simţise destul de bogată pentru a o lăsa să cadă. O cuprinse deodată o bucurie fără margini — o plăcere oribilă, pentru că îl rănise ; căci faţa lui i-a spus numaidecît că nu-i scăpase nimic din forţa exclamaţiei ei. Dar Osmond nu exprimă nimic altceva ; zise doar repede :

— Da, doresc nespus de mult.

În acest moment intră un slujitor pentru a introduce un musafir şi fu pe dată urmat de lordul Warburton, care rămase consternat văzîndu-l pe Osmond. Se uită rapid de la stăpînul casei la stăpînă ; o atitudine ce arăta că nu voia să-i conturbe, sau că percepea chiar o atmosferă încărcată. Apoi înaintă cu maniera lui englezească în care o vagă timiditate apărea ca un element de bună creştere ; al cărei singur defect era greutatea de a efectua tranziţii. Osmond era stînjenit ; nu găsea nimic de spus ; dar Isabel remarcă destul de prompt că tocmai vorbeau despre dînsul. După care soţul ei zise că nu ştiau ce s-a întîmplat cu el — le era teamă să nu fi plecat.

— Nu, explică el, zîmbind şi privindu-l pe Osmand ; mă pregătesc doar să plec. Apoi spuse că a fost chemat pe neaşteptate în Anglia ; va pleca a doua zi, sau în ziua următoare. Îmi pare grozav de rău că-l părăsesc pe bietul Touchett ! exclamă în sfîrşit.

O clipă nici unul din ceilalţi doi nu zise nimic ; Osmond se lăsă pe spate în scaun, ascultînd. Isabel nu se uita la el ; îşi imagina numai ce figură făcea. Ochii ei se îndreptară asupra feţei musafirului unde puteau să rămînă în voie, cu atît mai mult cu cît domnia-sa îi evită cu grijă. Totuşi Isabel era sigură că dacă i-ar fi întîlnit privirea, ar fi găsit-o grăitoare.

— Mai bine l-ai lua pe bietul Touchett cu dumneata, îl auzi pe soţul ei spunînd cu destulă nepăsare, peste o clipă.

— Mai bine ar face să aştepte vreme caldă, răspunse lordul Warburton. Nu l-aş sfătui să călătorească chiar acum.

Stătu un sfert de oră, vorbind de parcă nu-i va mai vedea curînd — decît bincînţeles dacă vor veni în Anglia, ceea ce le recomanda din suflet. De ce să nu vină în Anglia la toamnă ? — aceasta i se părea o idee foarte fericită. Va fi atît de încîntat să facă tot ce va putea pentru ei — să vină şi să petreacă o lună la el. Osmond, după cum singur spunea, fusese în Anglia numai o dată ; era o situaţie absurdă pentru un om de inteligenţa lui şi care dispunea de atîta timp liber. Era tocmai ţara pe care trebuia s-o viziteze — cu siguranţă că se va simţi bine acolo. Apoi lordul Warburton o întrebă pe Isabel dacă îşi amintea cît de bine se distrase în Anglia şi dacă nu voia să vină din nou. Nu dorea să vadă Gardencourt-ul încă o dată ? Era într-adevăr foarte frumos acolo. Touchett nu-şi îngrijea proprietatea cum ar fi trebuit, dar era un loc care nu pierdea aproape nimic dacă îl lăsai în părăsire. De ce nu i-au făcut o vizită lui Touchett ? Fără îndoială că îi chemase. Nu-i chemase ? Ce secătură fără maniere ! — şi lordul Warburton promise că îi va spune lui Ralph Touchett vreo cîteva. Era, fireşte, doar o întîmplare ; ar fi încîntat să-i primească la el acasă. Să petreacă o lună la Touchett şi o lună la el, să întîlnească toţi oamenii de acolo care trebuiau cunoscuţi, n-ar fi de loc rău. Lordul Warburton zise apoi că se va distra şi domnişoara Osmond, care i-a spus că nu fusese în Anglia şi el o asigurase că era o ţară ce merita să fie văzută. Binecînţeles că nu era nevoie să meargă în Anglia pentru a fi admirată — aceasta era soarta dînsei pretutindeni ; dar acolo va avea un succes imens,

cu siguranţă că va avea, dacă acest fapt putea să constituie un îndemn. Întrebă dacă era acasă; nu putea să-şi ia rămas bun? Nu pentru că i-ar fi plăcut despărţirile — îi era întotdeauna groază de aşa ceva. Cînd a plecat din Anglia, nu şi-a luat rămas bun de la nici un suflet de om. Îl bătuse gîndul să părăsească Roma fără s-o mai deranjeze pe doamna Osmond cu o ultimă întrevedere. Ce putea fi mai trist decît întîlnirile de rămas bun? Nu spuneai niciodată lucrurile pe care ai fi dorit să le zici — îţi veneau în minte numai după o oră. Pe de altă parte spuneai în asemenea ocazii o serie de lucruri fără rost, pur şi simplu pentru că simţeai că trebuie să spui ceva. Acest simţămînt te tulbură; îţi zăpăceşte minţile. Îl avea şi el acum şi acesta era efectul pe care îl producea asupra lui. Dacă doamnei Osmond i se părea că nu a vorbit aşa cum se cuvine, trebuia să atribuie acest fapt agitaţiei sale; nu era lucru uşor să te desparţi de doamna Osmond. Regreta într-adevăr foarte mult că pleacă. Se gîndise să-i scrie în loc de a mai veni — dar o să-i scrie în orice caz pentru ca să-i spună lucrurile care cu siguranţă îi vor veni în minte de îndată ce va pleca de acolo. Trebuiau să se gîndească serios să vină la Lockleigh.

Dacă exista vreo stînjeneală în această vizită sau în anunţarea plecării lordului, ea nu apăru la suprafaţă. Lordul Warburton vorbea despre agitaţia sa; dar nu şi-o trăda cu nimic şi Isabel îşi dădu seama că, de vreme ce se hotărîse pentru o retragere, era în stare s-o execute într-un mod cavaleresc. Îi părea foarte bine pentru el; ţinea la el destul de mult pentru a dori să iasă onorabil dintr-o situaţie. Lordul Warburton ar fi izbutit acest lucru în orice ocazie — nu din obrăznicie, ci pur şi simplu pentru că era obişnuit să aibă succes; şi Isabel simţi că nu era în puterea soţului ei să-i anuleze această capacitate. În timp ce şedea acolo, în mintea ei avea loc o operaţie complexă. Pe de o parte îl asculta pe musafir; îi răspundea ce era de cuviinţă; citea mai mult sau mai puţin printre rînduri şi se întreba cum ar fi vorbit dacă ar fi găsit-o singură. Pe de altă parte era perfect conştientă de emoţia lui Osmond. Aproape că îi era milă de el; era condamnat să simtă durerea ascuţită a pierderii, fără a-şi putea să-şi potolească amarul blestemînd. Nutrise o mare speranţă, iar acum, cînd o vedea spulberată în fum, era obligat să şadă şi să zîmbească, răsucindu-şi degetele. Nu că s-ar fi deranjat să zîmbească prea voios; pe prietenul lor îl privea cu figura cea mai goală de

expresie pe care putea s-o aibă un om atît de deştept ca el. Faptul de a putea să pară cu desăvîrşire necompromis se datora într-adevăr inteligenţei sale. Înfăţişarea lui de acum nu era însă o mărturisire a dezamăgirii ; făcea pur şi simplu parte din sistemul obişnuit al lui Osmond, care consta în a fi inexpresiv, exact în măsura în care de fapt îl interesa ceva. Îl interesase acest dar de la bun început ; nu îngădui nicicînd figurii lui rafinate să iradieze dorinţa sa vie. Îl tratase pe posibilul său ginere aşa cum trata pe toată lumea — cu aerul că îl interesa doar pentru avantajul pe care l-ar fi avut acela şi nicidecum pentru folosul unei persoane atît de multilateral şi perfect înzestrate, cum era Gilbert Osmond. Acum nu voia să dea la iveală nici un semn al mîniei din sufletul său, care era rezultatul unui proiect nimicit — nici cel mai vag, cel mai subtil semn. Isabel putea fi sigură de acest fapt, dacă îi dădea vreo satisfacţie. Ciudat, foarte ciudat, era totuşi o satisfacţie ; dorea ca lordul Warburton să triumfe asupra soţului ei şi în acelaşi timp dorea ca soţul ei să apară superior în faţa lordului Warburton. Osmond în felul său era admirabil ; avea, ca şi musafirul lor, avantajul unui obicei dobîndit. Nu acela al succesului, ci unul aproape la fel de bun — acela de a nu încerca. Şezînd aplecat pe spate în scaun, ascultînd vag ofertele prietenoase şi explicaţiile înăbuşite ale celuilalt — de parcă se cuvenea să admită că erau adresate cu deosebire soţiei sale — se mîngîia măcar la gîndul (căci îi rămăsese atît de puţin altceva) că el personal reuşise să se ţină departe de toată această chestiune şi că aerul de indiferenţă pe care şi-l lua acum era şi mai frumos prin constanţa lui. Însemna ceva să fie în stare să pară că gesturile aceluia care îşi lua rămas bun nu aveau nici o legătură cu starea sa de spirit. Lordul Warburton se descurca bine, desigur ; dar reprezentaţia lui Osmond era prin natura ei mult mai finisată. Situaţia lordului Warburton era de fapt uşoară ; nu exista vreun motiv pe lume pentru care să nu părăsească Roma. Avusese intenţii generoase, care însă nu dăduseră roade ; nu se compromisese niciodată şi onoarea lui era în siguranţă. Osmond vădi un interes moderat faţă de propunerea lordului Warburton de a merge cu toţii în Anglia şi de a sta la el, precum şi faţă de aluzia despre succesul pe care l-ar fi putut avea Pansy în timpul acestei vizite. Murmură aprobativ, dar o lasă pe Isabel să spună că era o chestiune care necesita o reflectare serioasă. Isabel, chiar

în timpul cît făcu această remarcă, putu să vadă calea largă ce se deschise deodată în mintea soţului ei şi pe mijlocul căreia înainta silueta măruntă a lui Pansy.

Lordul Warburton ceruse voie să-şi ia rămas bun de la Pansy, dar nici Isabel şi nici Osmond nu făcură vreun gest pentru a trimite după ea. Reieşea din atitudinea lui că vizita trebuia să fie scurtă ; şedea pe un scaun mic de parcă ar fi vrut să stea doar o clipă, ţinîndu-şi pălăria în mînă. Dar nu se îndura să plece ; Isabel se întreba ce aşteaptă. Credea că nu pe Pansy ; avea impresia că ar fi vrut mai degrabă să n-o întîlnească pe fată. Cu siguranţă că aştepta ca ea să rămînă singură — avea să-i spună ceva. Isabel nu prea dorea să-l asculte, căci îi era teamă că va căuta să dea o explicaţie şi ea se putea lipsi foarte bine de explicaţii. Dar Osmond se ridică în curînd ca un om bine crescut căruia îi trecuse prin minte că un musafir atît de statornic poate dorea să spună ultimul cuvînt doamnelor.

— Am de scris o scrisoare înainte de cină, spuse el ; vă rog să mă scuzaţi. O să văd dacă fiica mea e liberă şi, dacă este, va fi înştiinţată că sînteţi aici. Desigur că veţi trece pe la noi cînd mai veniţi la Roma. Doamna Osmond o să vorbească cu dumneavoastră despre expediţia în Anglia ; dînsa hotărăşte toate aceste chestiuni.

Înclinarea din cap prin care, în locul unei strîngeri de mînă, încheie aceste puţine cuvinte, fu poate un salut cam anemic ; dar în situaţia dată nu se putea cere mai mult. Isabel reflectă că după ce va ieşi din cameră, lordul Warburton nu va avea motiv să spună : „Soţul dumneavoastră este foarte supărat" ; ceea ce ar fi fost extrem de neplăcut pentru ea. Totuşi dacă ar fi spus aceasta ea i-ar fi răspuns : „O nu vă faceţi griji. Nu pe dumneavoastră vă urăşte ; pe mine mă urăşte !"

Numai după ce rămaseră singuri, prietenul ei trădă o vagă stînjeneală — aşezîndu-se pe un alt scaun, luînd în mînă două sau trei obiecte care erau pe aproape.

— Sper că o va chema pe domnişoara Osmond, remarcă el peste puţin timp. Doresc foarte mult s-o văd.

— Îmi pare bine că e pentru ultima oară, spuse Isabel.

— Şi mie. Nu mă iubeşte.

— Nu, nu vă iubeşte.

— Nu mă mir, răspunse el. Apoi schimbă brusc vorba. Veţi veni în Anglia, nu-i aşa ?

— Cred că ar fi mai bine să nu venim.

— A, îmi datorați o vizită. Nu vă aduceți aminte că urma să veniți la Lockleigh odată și că n-ați mai venit ?

— De atunci totul s-a schimbat, spuse Isabel.

— Nu s-a schimbat în rău, desigur — în ce ne privește pe noi. Să vă văd sub acoperișul meu — șovăi doar o clipă — ar fi o mare mulțumire pentru mine.

Se temuse de o explicație ; dar aceasta fu singura pe care o auzi. Discutară puțin de Ralph și peste un moment apăru Pansy, îmbrăcată pentru cină și cu cîte o mică pată roșie în ambii obraji. Dădu mîna cu lordul Warburton și rămase privind în sus spre fața lui cu un zîmbet fix — un zîmbet pe care Isabel îl știa, deși domnia sa poate că n-a bănuit niciodată că era vecin cu plînsul.

— Plec, spuse el, vreau să vă spun la revedere.

— La revedere, lord Warburton. Vocea îi tremura perceptibil.

— Și mai vreau să vă spun cît de mult doresc să fiți foarte fericită.

— Mulțumesc, lord Warburton, răspunse Pansy.

Lordul stătu pe gînduri o clipă și aruncă o privire Isabelei.

— Ar trebui să fiți foarte fericită — aveți un înger păzitor.

— Sînt sigură că voi fi foarte fericită, spuse Pansy pe tonul unei persoane ale cărei certitudini erau întotdeauna îmbucurătoare.

— O asemenea convingere vă va duce departe. Dar dacă nu se va adeveri vreodată, amintiți-vă... amintiți-vă... și interlocutorul ei se bîlbîi oleacă. Gîndiți-vă la mine uneori ! spuse el cu un rîs nelămurit. Apoi dădu mîna cu Isabel în tăcere și dus a fost într-o clipită.

După ce lordul Warburton părăsi camera, Isabel se așteptă ca fiica sa vitregă să izbucnească în plîns ; dar Pansy o aștepta cu ceva complet diferit.

— Cred că sînteți într-adevăr îngerul meu păzitor ! exclamă ea foarte suav.

Isabel clătină din cap.

— Nu sînt nici un fel de înger. Sînt în cel mai bun caz buna ta prietenă.

— Atunci sînteți o prietenă foarte bună — l-ați rugat pe tata să fie blînd cu mine.

— Nu l-am rugat nimic pe tatăl tău, zise Isabel mirată.
— Mi-a spus adineauri să vin în salon, iar apoi m-a sărutat foarte afectuos.
— A, spuse Isabel, aceasta a fost ideea lui !
Recunoscu perfect ideea ; era foarte caracteristică şi de acum încolo va mai vedea multe din manifestările ei. Nici faţă de Pansy nu voia să se dea de gol cîtuşi de puţin. În seara aceea au luat masa în oraş şi după cină erau invitaţi ; aşa încît numai seara tîrziu îl găsi Isabel singur. Cînd Pansy îl sărută înainte de a merge la culcare, el îi răspunse îmbrăţişînd-o cu mai multă duioşie decît de obicei, şi Isabel se întrebă dacă aceasta nu era o aluzie la faptul că fiica lui căzuse victima maşinaţiilor mamei ei vitrege. Era reacţia lui faţă de faptele la care se aştepta în continuare din partea soţiei sale. Isabel dădu s-o urmeze pe Pansy, cînd el spuse că dorea să mai rămînă ; aveau ceva de discutat. Apoi se plimbă puţin prin salon în timp ce ea aştepta îmbrăcată în manta.
— Nu înţeleg ce doreşti să faci, spuse el peste o clipă. Aş vrea să ştiu — pentru ca să ştiu cum să acţionez.
— În momentul acesta doresc să merg la culcare. Sînt foarte obosită.
— Stai jos şi odihneşte-te ; n-o să te reţin mult. Nu acolo — aşază-te într-un loc comod. Şi aranjă o mulţime de perne, care erau răvăşite în mod pitoresc pe un divan mare. Dar ea nu se aşeză acolo ; se lăsă în scaunul cel mai apropiat. Focul se stinsese ; în camera aceea mare erau puţine lumini. Îşi strînse mantaua în jurul corpului ; simţea un îngheţ de moarte. Am impresia că încerci să mă umileşti, continuă Osmond. Este o faptă cît se poate de absurdă.
— Nu înţeleg de loc ce vrei să spui.
— Ţi-ai făcut jocul cu multă iscusinţă ; ai reuşit de minune.
— Ce-am reuşit ?
— Dar n-ai pus încă totul la punct ; o să-l mai vedem pe lordul Warburton. Şi se opri în faţa ei cu mîinile în buzunare, privind-o gînditor, în felul său obişnuit, vrînd parcă să-i dea de înţeles că ea nu era un obiect al gîndirii sale, ci doar un incident neplăcut al ei.
— Dacă îţi închipui că lordul Warburton are obligaţia să se întoarcă, greşeşti, spuse Isabel. N-are absolut nici o obligaţie.

— Tocmai de aceea îmi pare rău. Dar cînd spun că se va întoarce nu mă gîndesc că va veni dintr-un sentiment al datoriei.

— Nu are un alt motiv. Cred că a văzut absolut totul la Roma.

— A, nu, aceasta e o judecată superficială. Roma este inepuizabilă. Şi Osmond începu din nou să se plimbe. Dar poate că nu e nici o grabă adăugă el. Ideea de a merge în Anglia este destul de bună. Dacă nu m-aş teme că îl găsesc pe vărul tău acolo, cred că aş încerca să te conving.

— Poate că nu-l vei mai găsi pe vărul meu, spuse Isabel.

— Aş vrea să fiu sigur de asta. Voi fi totuşi cît se poate de sigur. În acelaşi timp aş dori să-i văd casa de care mi-ai vorbit atîta cîndva ; cum se numeşte ? — Gardencourt. Trebuie să fie un loc încîntător. Şi apoi, ştii, eu am o evlavie pentru memoria unchiului tău ; m-ai făcut să-l îndrăgesc foarte mult. Mi-ar plăcea să văd unde a trăit şi a murit. De fapt acest lucru e doar un amănunt. Prietenul tău avea dreptate. Pansy ar trebui să vadă Anglia.

— Nu mă îndoiesc că o să-i placă, spuse Isabel.

— Dar e mult pînă atunci ; toamna viitoare e departe, continuă Osmond ; între timp există lucruri care ne interesează mai îndeaproape. Mă crezi chiar atît de mîndru ? întrebă el brusc.

— Te cred foarte ciudat.

— Nu mă înţelegi.

— Nu, nici chiar atunci cînd mă insulţi !

— Nu te insult ; sînt incapabil de asta. Vorbesc doar de anumite fapte şi dacă aluziile respective te jignesc, nu e vina mea. E lucru cert că ai ţinut toată chestiunea în mîinile tale.

— Iar începi cu lordul Warburton ? întrebă Isabel. Sînt sătulă pînă peste cap de numele lui.

— O să-l mai auzi înainte ca să sfîrşim cu el.

Isabel îi spusese că o insultă, dar deodată i se păru că aceasta nu mai era pentru ea o durere. El era înfrînt — înfrînt ; imaginea acestei căderi aproape că o ameţea ; aceasta era singura durere. Osmond era prea ciudat, prea diferit ; nu o afecta. Totuşi acţiunea pasiunii lui morbide era extraordinară şi simţi o curiozitate tot mai mare să afle în ce fel se justifica.

— Aş putea zice că, după părerea mea, ceea ce vrei să-mi spui nu merită atenţie, replică ea peste un moment. Dar poate

că greşesc. Există un lucru pe care ar merita să-l aud să ştiu clar de ce mă acuzi.

— Te acuz de faptul că ai împiedicat căsătoria lui Pansy cu Warburton. E destul de clar ?

— Dimpotrivă, mi-am dat tot interesul. Ţi-am spus de altfel ; şi cînd mi-ai declarat că te bizui pe mine — cred că aşa ai zis — am acceptat obligaţia. A fost o nebunie din partea mea, dar totuşi am făcut-o.

— Ai pretins că o faci şi ai pretins chiar că te împotriveşti pentru ca în felul acesta să mă încred şi mai mult în tine. Apoi ai început să-ţi foloseşti ingeniozitatea pentru a-l îndepărta.

— Cred că înţeleg ce vrei să-mi spui ! zise Isabel.

— Unde e scrisoarea pe care spuneai că mi-a scris-o ? o întrebă soţul ei.

— N-am idee, nu l-am întrebat.

— Ai oprit-o pe drum, zise Osmond.

Isabel se ridică încet ; cum stătea înveşmîntată în mantaua albă care îi ajungea pînă la glezne, ar fi putut să reprezinte îngerul dispreţului, văr primar cu cel al milei.

— O, Gilbert, tu care păreai atît de desăvîrşit ! exclamă ea într-un murmur prelung.

— N-am fost niciodată atît de desăvîrşit ca tine. Ai făcut tot ce ai dorit. L ai îndepărtat fără să pari că o faci, iar pe mine m-ai pus în situaţia în care doreai să mă vezi — aceea a unui tată care a încercat să-şi mărite fata cu un lord, dar a eşuat în mod grotesc.

— Pansy nu-l iubeşte. E foarte bucuroasă că a plecat, spuse Isabel.

— Asta nu are nimic de-a face cu problema.

— Iar el nu o iubeşte pe Pansy.

— Nu e adevărat ; chiar tu mi-ai spus că ţine la ea. Nu ştiu de ce ai vrut să ai tocmai această satisfacţie, continuă Osmond ; puteai să-ţi cauţi alta. Nu mi se pare că am fost încrezut — că am fost prea sigur de reuşită Am fost foarte modest, foarte liniştit. Ideea nu a pornit de la mine. A început să dea semne că o îndrăgeşte înainte ca eu să mă fi gîndit vreodată la asta. Am lăsat totul pe seama ta.

— Da, ţi-a părut foarte bine că puteai să laşi totul pe seama mea. De acum înainte va trebui să te ocupi singur de asemenea chestiuni.

El o privi o clipă ; apoi se întoarse în altă parte.

— Credeam că o iubeşti foarte mult pe fiica mea.
— N-am iubit-o niciodată mai mult ca astăzi.
— Afecţiunea ta suferă de limitări imense. Dar, poate că e firesc să fie aşa.
— Asta e tot ce ai dorit să-mi spui? întrebă Isabel, luînd o luminare de pe una din mese.
— Eşti satisfăcută? Sînt oare suficient de dezamăgit?
— Nu cred totuşi că eşti dezamăgit. Ai avut o nouă ocazie de a încerca să mă eluieşti.
— Nu e vorba de asta. S-a dovedit că Pansy poate să ţintească sus de tot.
— Sărmana micuţă Pansy! zise Isabel în timp ce se depărtă cu luminarea în mînă.

Capitolul 47

DESPRE VENIREA LUI CASPAR Goodwood la Roma află de la Henrietta Stackpole; un eveniment care avu loc după trei zile de la plecarea lordului Warburton. Acest din urmă eveniment fusese precedat de un fapt oarecum important pentru Isabel — din nou o absenţă temporară a doamnei Merle, care plecase la o prietenă din Neapole, fericită posesoare a unei vile la Posillippo. Madame Merle încetase de a mai contribui la fericirea Isabelei, care se întreba dacă cea mai discretă dintre femei n-ar fi putut să fie din întîmplare şi cea mai primejdioasă. Uneori noaptea avea vedenii ciudate; se făcea că îşi zăreşte soţul şi pe prietena ei — prietena lui — într-o combinaţie obscură, de nelămurit. I se părea că nu terminase cu madame Merle; această doamnă îi rezerva ceva. Imaginaţia Isabelei se preocupa intens de dezlegarea acestei enigme, dar din cînd în cînd era înfrîntă de o spaimă fără nume, aşa încît atunci cînd acea încîntătoare femeie nu se afla la Roma, avea aproape simţămîntul unei uşurări. Aflase de la domnişoara Stackpole că domnul Goodwood era în Europa, căci Henrietta îi scrisese pentru a-i da de ştire, imediat după ce îl întîlni la Paris. El nu-i scria niciodată Isabelei şi, cu toate că se afla în Europa, credea că e foarte posibil ca el să nu dorească s-o vadă. Ultima lor între-

vedere, înaintea căsătoriei ei, avusese caracterul unei despărțiri definitive; dacă își amintea bine, el spusese atunci că voia s-o vadă pentru ultima dată. De atunci el era rămășița cea mai discordantă a trecutului ei — de fapt singura amintire de care se lega o durere permanentă. În dimineața aceea o lăsase cu impresia unui șoc cu totul de prisos; era ca o tamponare între două vase, ziua în amiaza mare. Nu fusese nici ceață, nici un curent ascuns care s-o motiveze, iar ea nu dorise decît să-l ocolească. Dar el se ciocnise de prova ei în timp ce ea era cu mîna la cîrmă și — pentru a încheia metafora — avaria pe care o pricinuise vasului mai șubred se mai trăda uneori și acum într-un scîrțîit slab. Întîlnirea cu el fusese un lucru îngrozitor, deoarece Goodwood reprezenta singura nenorocire pe care, după cîte credea ea, o cășunase în lume: era singura persoană cu o pretenție nesatisfăcută asupra ei. Din cauza ei era nefericit, n-avea ce-i face; și nefericirea lui era o realitate necruțătoare. Plînsese furioasă după ce el plecă, nu știuse nici ea de ce; încercase să creadă că din pricina lipsei lui de considerație. Venise la ea cu durerea lui, cînd fericirea ei era deplină; și a făcut atunci tot ce i-a stat în putință pentru a întuneca strălucirea acelor raze pure. Nu fusese violent, dar era totuși o violență în impresia care i-a rămas ei. În orice caz, ceva fusese violent undeva; poate că a fost numai în accesul ei de plîns și în senzația de după aceea care a dăinuit trei sau patru zile.

Efectul ultimei lui chemări se stinsese curînd și în timpul primului an de căsătorie nu-i mai știu de nume. Era un subiect de referire ce o nemulțumea; era neplăcut să trebuiască să te gîndești la un om care era îndurerat și sumbru din pricina ta și a cărui supărare nu puteai totuși s-o alini. Ar fi fost cu totul altceva dacă ar fi putut cîtuși de puțin să se îndoiască de starea lui neîmpăcată, așa cum se îndoia de cea a lordului Warburton; din nefericire nici vorbă nu putea fi de asta, și tocmai aspectul acesta agresiv și neîndurător al situației, o făcea să i se pară atît de neatrăgătoare. Nu putea niciodată să-și spună că era un om care, deși suferise, avea alte compensații, așa cum era în stare să spună de pretendentul ei englez. Nu avea încredere în compensațiile domnului Goodwood și nici un fel de stimă față de ele. O fabrică de bumbac nu era o compensație pentru nimic — cu atît mai puțin pentru faptul că nu izbutise să se însoare

cu Isabel Archer. Şi totuşi pe lîngă aceasta nu mai ştia ce are — în afară bineînţeles de calităţile lui intrinsece. Oh, era destul de intrinsec ; nu şi-l putea închipui căutînd consolări artificiale. Dacă îşi extindea întreprinderea — aceasta după cît ştia Isabel fiind singura direcţie în care putea să-şi canalizeze eforturile — o va face deoarece era o acţiune întreprinzătoare, sau profitabilă pentru afaceri ; nicidecum cu speranţa că în felul acesta va acoperi trecutul. De aceea figura lui îi părea inexpresivă şi tristă, ceea ce făcea ca presimţirea întîlnirii cu el, sau amintirea întîlnirii s-o zdruncine puternic : unui asemenea incident îi lipsea draperia socială care, în mod obişnuit, înăbuşea în faldurile ei într-o epocă supracivilizată ascuţişul contactelor umane. Tăcerea lui deplină, faptul că nu primea niciodată veşti de la el şi că foarte rar îl auzea pomenit, toate adînceau această impresie a singurătăţii sale. Îi cerea lui Lily veşti despre el, din cînd în cînd ; dar Lily nu ştia nimic despre Boston — întreaga ei imaginaţie se mărginea la est cu Madison Avenue. Cu trecerea timpului Isabel se gîndise la el mai des şi cu mai puţine restricţii ; nu o dată voise să-i scrie. Soţului ei nu-i vorbise de el — nu i-a spus niciodată de vizitele pe care i le făcuse Goodwood la Florenţa, o rezervă care la început nu s-a datorat lipsei de încredere în Osmond, ci pur şi simplu considerentului că decepţia tînărului nu era secretul ei, ci al lui. Ar fi fost nedrept din partea ei, crezuse, să-l transmită altuia şi de altfel puţin l-ar fi interesat pe Gilbert problemele domnului Goodwood. Dar cînd era vorba să-i scrie, se răzgîndea ; i se părea că dată fiind mîhnirea lui, putea cel puţin să-l lase în pace. Cu toate acestea i-ar fi plăcut ca într-un fel oarecare să se apropie de el. Nu pentru că i-ar fi trecut vreodată prin minte că s-ar fi putut mărita cu el ; chiar după ce consecinţele uniunii ei actuale deveniră clare pentru ea. această reflecţie, deşi se lăsa în voia altor cugetări, nu avu destul temei pentru a-i veni în minte. Dar deoarece o copleşeau şi pe ea supărările, el devenise un membru al acelui cerc de lucruri faţă de care voia să se reabiliteze. Am arătat cu cîtă ardoare avea nevoie să simtă că nefericirea n-o ajunsese din vina ei. Nu avea perspectiva apropiată a morţii şi totuşi voia să facă pace cu lumea — să-şi pună în ordine afacerile spirituale. În răstimpuri îşi aducea aminte că mai avea o socoteală de încheiat cu Caspar şi

se văzu dispusă, sau în stare s-o încheie azi, în condiții mai ușoare pentru el, decît oricînd înainte. Totuși cînd auzi că vine la Roma, o cuprinse frica ; va fi mai neplăcut pentru el decît pentru oricine altul să descopere — căci cu siguranță va descoperi ca și cum ar fi fost un bilanț falsificat, sau ceva de acest gen — dezordinea intimă a chestiunilor ei. În adîncul sufletului, Isabel credea că el învestise totul în fericirea ei, pe cîtă vreme ceilalți învestiseră numai parțial. El era încă o persoană față de care trebuia să-și ascundă încordarea. Dar se liniști după sosirea lui la Roma, căci trecură mai multe zile și nu veni s-o vadă.

Henrietta Stackpole, e lesne de închipuit, a fost mult mai punctuală și Isabel avu parte de societatea prietenei ei din plin. Domnișoara Stackpole se avîntă cu tot sufletul, căci acum, cînd dorea cu orice preț să aibă conștiința limpede, acesta era un mod de a dovedi că nu fusese superficială — cu atît mai mult cu cît anii în zborul lor mai degrabă au îmbogățit, decît au nimicit acele particularități care fuseseră criticate cu umor de persoane mai puțin apropiate ei decît Isabel și care erau încă destul de accentuate pentru a da loialității o tentă de eroism. Henrietta era la fel de înflăcărată, de iute și proaspătă ca întotdeauna și la fel de curată, ageră și cinstită. Ochii ei larg deschiși, ce străluceau ca niște gări mari cu acoperiș de sticlă, nu trăseseră obloanele ; îmbrăcămintea îi era la fel de scrobită ca și mai demult, iar opiniile nu pierduseră nimic din referirile la țara natală. Dar nu era în nici un caz cu totul neschimbată ; Isabelei i se păru că era mai puțin precisă. Înainte nu fusese niciodată imprecisă ; deși se informa despre mai multe lucruri în același timp, reușise să se ocupe cu spirit pătrunzător și în întregime de fiecare din ele. Pentru orice faptă a ei avea motiv ; era înțesată de motive. Altădată venise în Europa deoarece dorea s-o vadă, dar acum după ce o vizitase, nu avea o asemenea scuză. Nu pretindea nici o clipă că dorința de a cerceta civilizațiile decăzute avea ceva de-a face cu venirea ei de acum ; călătoria aceasta era mai degrabă expresia independenței ei față de o lume veche, decît a unor obligații în plus față de ea. „A veni în Europa nu înseamnă nimic, îi spuse Isabelei ; nu mi se pare că e nevoie de atîtea motive pentru asta. E mare lucru să stai acasă ; e mult mai important." De aceea o porni din nou la Roma fără să aibă sim-

ţămîntul că realizează ceva foarte important ; văzuse oraşul înainte şi îl cercetase cu atenţie ; actul ei de acum era doar un semn al familiarităţii, al cunoaşterii depline a acestui oraş, al faptului că avea dreptul să fie acolo ca oricine altul. Pînă aici toate bune, dar Henrietta era neliniştită ; avea, de altfel, dreptul să fie neliniştită. De fapt, venirea ei la Roma avea un motiv mai însemnat decît acela că îi păsa atît de puţin de acest oraş. Prietena ei îl recunoscu uşor şi, o dată cu aceasta, îşi dădu seama de valoarea fidelităţii ei. Traversase oceanul furtunos în toiul iernii, deoarece ghicise că Isabel era tristă. Henrietta ghicea multe lucruri, dar nu ghicise niciodată atît de bine ca acum. Satisfacţiile Isabelei erau puţine, însă chiar de ar fi fost mai numeroase, ar fi simţit aceeaşi bucurie intimă la gîndul că preţuirea pe care i-o acordase întotdeauna Henriettei era îndreptăţită. În privinţa Henriettei făcuse concesii mari şi susţinuse că era valoroasă cu toate slăbiciunile ei. Dar nu în acest triumf al ei îşi găsea mulţumirea ; ci în faptul că îşi descărcă sufletul faţă de această confidentă, prima persoană căreia îi mărturisi că nu se află de loc în largul ei. Henrietta însăşi abordase această problemă cu cea mai mică întîrziere posibilă şi o acuză în faţă că era nenorocită. Ea era o femeie, o soră a ei ; ea nu era Ralph, nici lordul Warburton, nici Caspar Goodwood şi deci Isabel putea să-i vorbească.

— Da, sînt nenorocită, spuse ea foarte blînd. Îi era groază să se audă vorbind astfel ; încercă să-i spună adevărul cu cea mai mare chibzuinţă.

— Dar ce rău îţi face ? întrebă Henrietta încruntîndu-se, de parcă s-ar fi interesat de operaţiile unui vraci.

— Nu face nimic. Dar nu-i place persoana mea.

— E foarte greu să placi unui om ca el ! exclamă domnişoara Stackpole. De ce nu-l părăseşti ?

— Nu pot să mă schimb aşa.

— De ce nu ? Aş dori să ştiu. Nu vrei să mărturiseşti că ai făcut o greşeală. Eşti prea mîndră.

— Nu ştiu dacă sînt prea mîndră. Dar nu pot să-mi public greşeala. Nu cred că este decent. Mai degrabă aş muri.

— Nu vei gîndi mereu aşa, zise Henrietta.

— Nu ştiu unde mă poate duce o mare nefericire ; dar am impresia că-mi va fi întotdeauna ruşine. Omul trebuie să-şi accepte faptele. M-am căsătorit cu el în faţa lumii în-

ţegi ; am avut deplină libertate ; nu se putea să fac ceva mai deliberat. Omul nu se poate schimba chiar aşa, repetă Isabel.

— Tu te-ai schimbat totuşi în ciuda imposibilităţii de care vorbeşti. Sper că n-ai de gînd să spui că îl iubeşti.

Isabel stătu pe gînduri :

— Nu, nu-l iubesc. Pot să ţi-o spun deoarece mi s-a urît cu secretul acesta. Dar e destul atît ; nu pot să-l strig în gura mare.

Henrietta rîse.

— Nu crezi că ai prea multe menajamente ?

— Nu pe el îl menajez, ci pe mine !

Nu e de mirare că pe Gilbert Osmond nu-l bucura de fel prezenţa domnişoarei Stackpole ; instinctul îl îndemna să fie contra unei domnişoare în stare s-o sfătuiască pe soţia lui să se retragă de sub acoperişul conjugal. Cînd Henrietta sosi la Roma, Osmond îi spuse soţiei sale că spera că o s-o lase pe prietena ei ziarista în pace ; iar Isabel îi răspunse că n-avea de ce să-i fie teamă de ea. Îi spuse Henriettei că, deoarece Osmond n-o agrea, nu putea s-o invite la masă, dar că existau alte modalităţi de a se întîlni. Isabel o primea pe domnişoara Stackpole în salonul ei cu dragă inimă şi o luă de mai multe ori la plimbare cu trăsura, faţă în faţă cu Pansy, care, aplecîndu-se puţin înainte, se uita prelung la celebra autoare şi cu o atenţie plină de respect, ceea ce Henriettei i se părea enervant uneori. Se plînse Isabelei că domnişoara Osmond o privea cu ochişorii ei de parcă ar fi vrut să ţină minte tot ce spunea.

— Nu vreau să-şi aducă aminte de mine în felul acesta, declară domnişoara Stackpole ; consider că ceea ce spun se referă numai la momentul respectiv ca şi ziarele de dimineaţă. Fiica ta, aşa cum şade acolo, parcă ar păstra toate numerele vechi ca să le scoată într-o bună zi la iveală împotriva mea.

Nu putu nicidecum să-şi formeze o părere favorabilă despre Pansy, a cărei lipsă de iniţiativă, de conversaţie, de pretenţii personale i se părea, la o fată de douăzeci de ani, nefirească şi chiar stranie. Isabel îşi dădu seama în curînd că lui Osmond i-ar fi plăcut ca ea să susţină puţin cauza prietenei ei, să insiste puţin s-o primească, aşa încît el să poată părea că suferă de dragul bunelor maniere. Faptul că-i ac-

ceptă imediat obiecţiile îl dezavantaja prea mult — unul din neajunsurile exprimării dispreţului fiind acela că omul nu se poate bucura de cinstea de a exprima în acelaşi timp milă. Osmond ţinea la cinstea sa, dar ţinea totuşi şi la obiecţiile sale — toate acestea fiind elemente greu de împăcat. Cel mai bun lucru ar fi fost ca domnişoara Stackpole să vină la masă o dată sau de două ori la Palazzo Roccanera, aşa încît (cu toată politeţea lui superficială, întotdeauna atît de mare) să judece singură cît de puţină plăcere îi făcea prezenţa ei. Dar din moment ce ambele doamne erau atît de îndărătnice, lui Osmond nu-i rămînea altceva de făcut decît să aştepte ca domnişoara din New York să-şi ia tălpăşiţa. Era surprinzător cît de puţin îl bucura compania prietenilor soţiei sale; găsi prilejul de a-i atrage atenţia asupra acestui fapt.

— Fără îndoială că n-ai noroc la prieteni; aş dori să-ţi faci o nouă colecţie, îi zise într-o dimineaţă, fără să se refere la ceva precis în momentul acela, ci pe un ton de matură chibzuinţă care făcea ca observaţia să fie lipsită de spontaneitate brutală. Parcă te-ai fi ostenit să alegi înadins persoanele din lume cu care am cel mai puţin în comun. Pe vărul tău l-am considerat întotdeauna un măgar îngîmfat — în afară de faptul că este cel mai hîd animal pe care îl cunosc. Apoi este îngrozitor de plicticos să nu i-o poţi spune în faţă; trebuie să fie cruţat din pricina sănătăţii. Boala mi se pare cea mai reuşită caracteristică a lui; îi acordă privilegii de care nu se bucură nimeni. Dacă e chiar atît de grav, există un singur mod ca s-o dovedească, dar se pare că nici prin gînd nu-i trece. Despre marele Warburton nu pot să spun lucruri mai bune. Cînd stai să te gîndeşti, cu ce neobrăzare nemaipomenită şi-a jucat rolul! Vine şi se uită la fiica omului de parcă ar fi un şir de apartamente; încearcă clanţele uşilor şi priveşte pe fereastră, ciocăneşte pereţii şi parcă i-ar conveni să închirieze. Sînteţi amabil să faceţi contractul? Apoi se gîndeşte că odăile sînt prea mici; nu crede că va putea să locuiască la etajul al treilea; trebuie să caute un *piano nobile*. Şi dispare, după ce a stat timp de o lună pe gratis în micul apartament modest. Dar domnişoara Stackpole este cea mai minunată invenţie a ta. Mi se pare un fel de monstru. Nu există nici un nerv în corpul omului pe care să nu-l facă să tresară. Ştii că eu n-am recunoscut niciodată că e femeie? Ştii de ce îmi aduce aminte?

De o peniță nouă de oțel — cel mai odios lucru din lum
Vorbește așa cum scrie o peniță de oțel ; apropo, scrisorile ei nu sînt pe hîrtie liniată ? Gîndește, se mișcă, umblă și pri veşte exact așa cum discută. Ai putea să spui că nu mă supără deoarece n-o văd. N-o văd, dar o aud ; o aud cît e ziua de mare. Vocea ei îmi stăruie în urechi ; nu pot scăpa de ea. Știu exact ce spune și cunosc fiecare inflexiune a tonului pe care vorbește. Spune lucruri încîntătoare despre persoana mea și asta îți cade foarte bine. Nu-mi place de loc să cred că vorbește despre mine — mă simt ca și cum aș ști că valetul îmi poartă pălăria.

Henrietta discuta despre Gilbert Osmond, după cum îl asigura soția lui, mai puțin decît își închipuia el. Avea o mulțime de alte subiecte, iar două dintre ele poate că pe cititor îl interesează în mod deosebit. Îi aduse la cunoștință că domnul Goodwood descoperise singur că era nefericită, deși mintea ei isteață nu era în stare să priceapă ce mîngîiere spera să-i aducă Isabelei venind la Roma, fără ca totuși s-o caute. Îl întîlniră de două ori pe stradă, dar el păru că nu le vede ; erau în trăsură, iar el avea obiceiul să privească drept în față, de parcă și-ar fi propus să cuprindă cu ochii numai un singur obiect o dată. Isabel avu impresia că îl văzuse cu o zi înainte ; părea că ieșise cu aceeași figură și același pas pe ușa doamnei Touchett, la sfîrșitul ultimei lor întîlniri. Era îmbrăcat la fel ca în ziua aceea și Isabel își aminti de culoarea cravatei lui ; dar cu tot aerul familiar pe care îl avea mai era și ceva ciudat în figura sa, ceva care îi dădea iarăși impresia că sosirea lui la Roma era un lucru înspăimîntător. Arăta mai mare și părea să se înalțe mai mult deasupra celorlalte capete decît pe vremuri, și în zilele acelea ajungea cu siguranță destul de sus. Isabel observă că oamenii pe lîngă care trecea se uitau în urmă după el ; dar Caspar Goodwood mergea drept înainte, ridicînd deasupra lor o față ca un cer de februarie.

Celălalt subiect al domnișoarei Stackpole era cu totul diferit de primul ; îi dădu Isabelei ultimele vești despre domnul Bantling. În anul precedent fusese în Statele Unite și era fericită că putuse să-i acorde o deosebită atenție. Nu știa cît de mult i-a plăcut domnului Bantling America, dar putea să afirme că vizita aceea i-a prins bine ; cînd a plecat nu mai era același ca la venire. I-a deschis ochii, arătîndu-i

că Anglia nu era totul pe lume. În majoritatea locurilor fusese foarte simpatizat, iar lumea îl considera extrem de simplu — mai simplu decît se știa în general că sînt englezii. Unii îl socotiseră afectat; Henrietta nu știa dacă au vrut să spună că simplitatea lui era o afectare. Unele din întrebările lui erau prea descurajatoare; credea că toate cameristele erau fiice de fermieri — sau că toate fiicele de fermier erau cameriste — nu-și mai amintea exact. Nu păruse în stare să priceapă marele sistem școlar; era prea mult pentru el, într-adevăr. În general se purtase de parcă totul îl depășea — de parcă ar fi fost în stare să cuprindă numai o mică parte. Partea pe care și-a ales-o a fost sistemul hotelurilor și navigația fluvială. Fusese de-a dreptul fascinat de hoteluri; avea fotografia fiecărui hotel pe care îl vizitase. Dar vasele fluviale îl interesau cel mai mult; nu dorea altceva decît să navigheze pe bărcile mari. Călătoriseră împreună de la New York la Milwaukee, oprindu-se în cele mai interesante orașe din drum; și de cîte ori o porneau din nou, dorea să știe dacă puteau să meargă cu vaporul. Nu prea era tare la geografie — avea impresia că Baltimore era un oraș din vest și aștepta tot timpul să ajungă la Mississippi. Se vede că n-a auzit niciodată de alt fluviu în America în afară de Mississippi și nu era pregătit să recunoască existența rîului Hudson, deși în cele din urmă fu obligat să admită că era la fel de mare ca Rinul. Petrecuseră cîteva ore plăcute în vagoanele de lux; comanda întotdeauna înghețată de la omul de culoare. Nu se obișnuia nicidecum cu ideea că puteai să găsești înghețată în trenuri. Firește că în vagoanele englezești nu puteai să găsești nici evantaie, nici bomboane, nici nimic! Căldura i se părea copleșitoare, iar ea i-a spus că era probabil cel mai mare zăduf din cîte cunoscuse. Acum se afla în Anglia la vînătoare — „umbla după vînat", cum zicea Henrietta. Acestea erau distracțiile pieilor roșii din America; noi am lăsat de mult în urmă plăcerile vînătorii. Lumea din Anglia părea să creadă că noi purtăm securi și pene; dar un asemenea echipament este mai degrabă potrivit obiceiurilor englezești. Domnul Bantling nu va avea timp s-o întîlnească în Italia, dar cînd se va duce din nou la Paris, prietenul ei nădăjduia să vină și el acolo. Dorea foarte mult să revadă Versailles-ul; îi plăcea mult vechiul *régime*. În această problemă nu erau de aceeași părere, căci ei îi

plăcea Versailles-ul tocmai pentru că era o mărturie că vechiul regim fusese înlăturat. Nu mai existau duci şi marchizi la Versailles; dimpotrivă îşi amintea că văzuse într-o zi cinci familii americane plimbîndu-se pe acolo. Domnul Bantling dorea foarte mult ca ea să reia din nou problema Angliei şi credea că acum se va putea lămuri mai bine; Anglia se schimbase mult în ultimii doi sau trei ani. În cazul că ea va vizita Anglia din nou, domnul Bantling era hotărît să meargă la sora lui, Lady Pensil, pentru ca de data aceasta invitaţia să-i parvină numaidecît. Misterul cu cealaltă n-a putut fi dezvăluit.

Caspar Goodwood veni în sfîrşit la Palazzo Roccanera; îi scrisese o scrisoare Isabelei înainte, pentru a-i cere permisiunea. I-a fost acordată imediat; va fi acasă la orele şase în după-amiaza aceea. Isabel s-a întrebat toată ziua de ce dorea să vină — ce îşi închipuia că avea de cîştigat. Pînă atunci el i se prezentase ca o persoană lipsită de facultatea compromisului, dispus ori să primească ce a cerut, ori nimic. Dar ospitalitatea Isabelei nu ridica întrebări şi nu-i veni greu să pară destul de fericită, pentru a-l înşela. Era cel puţin convinsă că îl înşela, că îl făcea să-şi spună că fusese greşit informat. Observa de asemenea, sau aşa credea, că nu era dezamăgit cum desigur ar fi fost alţii; nu venise la Roma pentru a căuta o şansă. Nu află niciodată pentru ce venise; nu-i dădu nici o explicaţie; nu putea fi alta decît aceea că voia s-o vadă. Cu alte cuvinte venise pentru a se distra. Isabel urmări această inducţie cu multă nerăbdare şi era încîntată că găsise o formulă care să îndepărteze spectrul mîhnirii de demult a acestui domn. Dacă venise la Roma pentru a se distra, tocmai aceasta era şi dorinţa ei; căci dacă ţinea să se amuze, însemna că durerea din suflet i-a trecut. Şi dacă îi trecuse durerea din suflet totul era în ordine şi ea nu mai avea nici o răspundere. E adevărat că era cam rigid în timpul acestei recreări, dar el nu fusese niciodată degajat, sau cu purtări prea libere, şi Isabel avea toate motivele să creadă că era satisfăcut de ceea ce vedea. Nu i se destăinuia Henriettei, deşi ea îi făcea lui confidenţe şi, în consecinţă, Isabel nu primi nici o lămurire asupra stării sale de spirit. Avea o conversaţie redusă despre subiecte generale; Isabel îşi aminti ce spusese odată, cu ani în urmă, despre el: „Domnul Goodwood vorbeşte mult, dar nu discută". De data aceasta

vorbi mult, dar discută la fel de puţin, ca întotdeauna ; considerînd, bineînţeles, cît de mult se putea discuta despre Roma. Sosirea lui n-a fost menită să simplifice relaţiile dintre ea şi soţul ei, căci dacă domnului Osmond nu-i plăceau prietenii ei, Goodwood nu-i atrăgea atenţia decît ca unul dintre cei mai vechi. Isabel nu putea să spună altceva despre el decît că era cel mai vechi prieten al ei ; această sinteză săracă epuiza faptele. Fusese obligată să-l prezinte lui Gilbert ; i-a fost imposibil să nu-l invite la cină, la seratele ei de joi, de care se săturase, dar la care soţul ei ţinea încă foarte mult, nu atît de dragul de a invita persoane, cît mai ales de dragul de a nu le invita.

La seratele de joi domnul Goodwood venea regulat, solemn şi cam devreme ; le privea cu multă gravitate. O călca pe nervi din cînd în cînd ; era atît de exact în toate ; se gîndea că el ar trebui să-şi dea seama că nu ştia cum să-l trateze. Dar nu putea să-l considere prost ; nu era cîtuşi de puţin ; era doar nemaipomenit de onest. A fi atît de onest ca el însemna să te deosebeşti foarte mult de majoritatea oamenilor ; te obliga să fii la fel de onest faţă de el. Făcea aceste reflexii chiar în vremea cînd se bucura că l-a convins că ea era o femeie cu totul lipsită de griji. El nu se îndoia de acest fapt nici o clipă şi nu-i puse vreo întrebare de ordin personal. Cu Osmond se înţelegea mai bine decît s-ar fi crezut. Lui Osmond nu-i plăcea cînd cineva conta pe el ; în asemenea cazuri simţea nevoia irezistibilă de a dezamăgi. În virtutea acestui principiu se distra, apropiindu-se de un bostonian perpendicular, pe care se crezuse că îl va trata cu răceală. O întrebă pe Isabel dacă şi domnul Goodwood voise să se însoare cu ea şi se miră că nu îl acceptase. Ar fi fost un lucru excelent, ca şi cum ar fi trăit sub o clopotniţă care ar fi sunat din oră în oră şi ar fi produs o vibraţie ciudată în straturile superioare de aer. Declară că îi plăcea să discute cu marele Goodwood ; la început nu era uşor, trebuia să urci o scară interminabilă şi abruptă, pînă în vîrful turnului ; dar cînd ajungeai acolo, aveai o privelişte întinsă şi simţeai puţină adiere proaspătă. Osmond, după cum ştim, avea calităţi încîntătoare, şi lui Caspar Goodwood îi acordă prilejul să se delecteze cu toate. Isabel putea să vadă că domnul Goodwood avea o mai bună părere despre soţul ei, decît ar fi dorit el vreodată ; în dimineaţa aceea la Florenţa îi dăduse

impresia că era inaccesibil unei impresii bune. Gilbert îl invită în repetate rînduri la cină, iar după aceea fumau împreună cîte o ţigară şi domnul Goodwood dori chiar să-i vadă colecţiile. Gilbert îi spuse Isabelei că era foarte original ; avea tăria şi stilul reuşit al unei valize englezeşti — avea o mulţime de curele şi catarame care nu se vor uza nicicînd şi un straşnic lacăt patent. Caspar Goodwood călărea în Campagna şi dedica multă vreme acestui sport ; de aceea Isabel îl întîlnea mai ales seara. Într-o zi s-a gîndit să-i spună că putea să-i facă un serviciu dacă era dispus. Apoi adăugă zîmbind :

— De fapt nu ştiu ce drept am eu să-ţi cer un serviciu.

— Dumneata eşti persoana din lume care ai cel mai mare drept, răspunse el. Ţi-am dat asigurări pe care nu le-am dat nimănui.

Serviciul era să meargă şi să-l vadă pe vărul ei Ralph care era bolnav şi singur la Hôtel de Paris şi să fie cît mai amabil cu putinţă. Domnul Goodwood nu-l văzuse niciodată, dar probabil că îl ştia din auzite pe sărmanul om ; dacă nu se înşela, Ralph îl invitase odată la Gardencourt. Caspar îşi amintea perfect de invitaţia aceea şi, deşi nu era socotit drept om cu imaginaţie, avea destulă totuşi, pentru a se transpune în situaţia unui biet gentleman care zăcea pe moarte într-un hotel din Roma. Intră la Hôtel de Paris şi, fiind condus în prezenţa stăpînului de la Gardencourt, o găsi acolo pe domnişoara Stackpole, care şedea lîngă divanul lui. În relaţiile acestei domnişoare cu Ralph Touchett survenise o schimbare de necrezut. Isabel n-o rugase să meargă să-l vadă, dar auzind că era prea bolnav ca să poată ieşi din casă, se dusese numaidecît din proprie iniţiativă. După aceea îl vizită zilnic — întotdeauna cu convingerea că erau mari duşmani. „A, da, sîntem duşmani intimi", obişnuia Ralph să spună ; şi o acuza fără rezervă — atît cît trebuia pentru a face haz — că venea ca să-l necăjească de moarte. În realitate se împrieteniră de minune, Henrietta mirîndu-se că nu-l simpatizase înainte. Lui Ralph îi plăcea Henrietta exact atît de mult ca şi altădată ; nu se îndoise nici o clipă că Henrietta era o camaradă excelentă. Discutau despre orice şi întotdeauna se contraziceau ; adică despre orice în afară de Isabel — un subiect în privinţa căruia Ralph avea întotdeauna arătătorul subţire pe buze. Pe de altă parte, domnul Bantling

se dovedi a fi o sursă nesecată de conversaţie ; Ralph era în stare să discute cu Henrietta despre domnul Bantling ore în şir. Discuţiile erau bineînţeles stimulate de inevitabilele deosebiri de opinii — Ralph amuzîndu-se cînd susţinea că simpaticul ofiţer de gardă de pe vremuri era un adevărat Machiavelli. Caspar Goodwood nu putea să contribuie cu nimic la asemenea discuţii ; dar după ce rămase singur cu Ralph îşi dădu seama că erau diverse subiecte pe care puteau să le abordeze. Trebuie să recunoaştem că domnişoara care tocmai plecase nu constituia unele din ele ; Caspar recunoştea dinainte toate meritele domnişoarei Stackpole, dar altceva nu mai avea de remarcat cu privire la persoana ei. Nici despre doamna Osmond nu începură după primele aluzii, să discute mai pe larg — o temă care lui Goodwood i se părea tot atît de primejdioasă ca şi lui Ralph. Îi părea foarte rău de personajul acela neclasificabil ; îi venea greu să vadă un om plăcut, atît de plăcut cu toate ciudăţeniile lui, în afara oricărei posibilităţi de a se face ceva pentru el. Pentru Goodwood exista întotdeauna ceva de făcut, iar în acest caz merse de mai multe ori la Hôtel de Paris. Isabelei i se părea că fusese foarte isteaţă ; scăpase cu multă dibăcie de superfluul Caspar. Îi dăduse o ocupaţie ; îl transformase în îngrijitor al lui Ralph. Plănuise să-l trimită în nord cu vărul ei, de îndată ce vremea se va încălzi. Lordul Warburton îl adusese pe Ralph la Roma, iar domnul Goodwood îl va duce înapoi. Părea să existe o simetrie fericită în această situaţie, iar acum dorea din suflet ca Ralph să plece. Îi era încontinuu teamă că va muri acolo sub ochii ei şi o îngrozea gîndul că aceasta se va întîmpla la un hotel, nu departe de uşa ei, al cărei prag îi trecuse atît de rar. Ralph trebuia să-şi închidă ochii pentru somnul de veci în casa lui dragă, într-una din acele încăperi adînci şi obscure de la Gardencourt, unde iedera întunecoasă se îngrămădea pe la marginile ferestrelor lucitoare. În zilele acelea, pentru ea, proprietatea Gardencourt era ceva sacru ; nici un alt capitol al trecutului ei nu era în mod iremediabil pierdut ca acesta. Cînd se gîndea la lunile petrecute acolo, o podidea plînsul. Era încîntată, după cum spuneam, de isteţimea ei, dar acum era momentul cînd trebuia să-şi adune toate forţele ; căci aveau loc o serie de întîmplări care păreau s-o înfrunte şi s-o pună la încercare. Contesa Gemini sosi de la Florenţa — sosi cu geamantanele, cu rochiile, cu trăncăneala,

cu minciunile şi frivolitatea ei, cu legenda ciudată şi păcătoasă despre numărul mare al iubiţilor ei. Edward Rosier, care fusese plecat pe undeva — nimeni, nici chiar Pansy, nu ştia unde — reapăru la Roma şi începu să-i scrie scrisori lungi la care ea nu răspundea. Madame Merle se întoarse de la Neapole şi îi zise cu un zîmbet ciudat: „Ce Dumnezeu ai făcut cu lordul Warburton?" De parcă ar fi fost treaba ei.

Capitolul 48

ÎNTR-O ZI, SPRE SFÎRŞITUL LUNII februarie, Ralph Touchett se hotărî să se întoarcă în Anglia. Avea motivele lui pe care nu era obligat să le dezvăluie; însă Henrietta Stackpole, căreia îi comunică această intenţie, îşi zicea încîntată că le descoperise. Dar se abţinu să le dea glas; zise doar, după o clipă, stînd lîngă divanul său:

— Sper că îţi dai seama că nu poţi merge singur.

— Nici n-am de gînd să fac una ca asta, răspunse Ralph. Voi avea oameni cu mine.

— Ce înţelegi prin „oameni"? Slujitorii pe care îi plăteşti?

— A, zise Ralph glumeţ, la urma urmelor sînt şi ei fiinţe umane.

— Există şi vreo femeie printre ei? dorea să ştie domnişoara Stackpole.

— Vorbeşti de parcă aş avea cine ştie cîţi. Nu, mărturisesc că nu am angajat nici o subretă.

— Ei bine, zise Henrietta calm, în felul acesta nu poţi pleca în Anglia. Trebuie să ai îngrijirea unei femei.

— Am avut atîta îngrijire din partea dumitale în ultimele două săptămîni, încît o să-mi ajungă multă vreme.

— Nu e suficient. Cred că voi pleca cu dumneata, spuse Henrietta.

— Vii cu mine? Ralph se ridică încet de pe divan.

— Da, ştiu că nu-ţi plac, dar, cu toate acestea, voi merge cu dumneata. Pentru sănătatea dumitale ar fi mai bine să stai culcat.

Ralph o privi cîteva clipe ; apoi își puse iarăși capul pe pernă.

— Îmi placi foarte mult, zise el peste un moment.

Domnișoara Stackpole rîse, ceea ce se întîmpla rar.

— Să nu crezi că, spunînd asta, poți scăpa de mine. Voi merge cu dumneata și, culmea, te voi îngriji.

— Ești o femeie foarte inimoasă, zise Ralph.

— Așteaptă pînă ce te voi depune acasă, în stare bună, și atunci să spui asta. Nu va fi ușor. Dar cu toate acestea e mai bine să pleci.

Înainte de a pleca, Ralph îi zise :

— Vrei într-adevăr să ai grijă de mine ?

— Ei bine, vreau să încerc.

— Te anunț atunci că mă supun. Oh, mă supun ! Poate că era un semn al supunerii faptul că la cîteva minute după ce îl lăsă singur, Ralph izbucni într-un hohot de rîs. A traversa Europa sub supravegherea domnișoarei Stackpole i se părea ceva atît de absurd, o dovadă atît de concludentă că el abdicase de la toate funcțiile și renunțase la toate eforturile. Și ciudățenia cea mare era că perspectiva îi făcea plăcere ; era pasiv cu recunoștință și desfătare. Se simțea chiar nerăbdător să pornească ; și, într-adevăr, îi era foarte dor de casă. Sfîrșitul îi era aproape ; i se părea că, întinzînd mîna, ar fi atins ținta. Dar voia să moară acasă ; era dorința lui cea de pe urmă — să se întindă în camera mare și liniștită unde îl văzuse pentru ultima oară pe tatăl său zăcînd și să închidă ochii, vara, la revărsatul zorilor.

În aceeași zi veni să-l vadă Caspar Goodwood și Ralph îl informă că domnișoara Stackpole îl luase în grija ei și urma să-l însoțească în Anglia.

— A, în acest caz, zise Caspar, mi-e teamă că voi fi a cincea roată la car. Doamna Osmond m-a făcut să promit că voi merge cu dumneata.

— Pentru Dumnezeu — este epoca de aur ! Sînteți cu toții prea buni.

— Bunătatea mea e față de dînsa ; nu prea mă gîndesc la dumneata.

— Fie cum spui, dar atunci, *ea* este bună, zîmbi Ralph.

— Pentru că îi înduplecă pe oameni să te însoțească ? Da, e și asta un fel de bunătate, răspunse Goodwood fără glumă. În ce mă privește, adăugă el, pot să spun că aș preferă să

călătoresc împreună cu dumneata şi domnişoara Stackpole, decît numai cu domnişoara Stackpole.

— Şi din toate ai prefera să rămîi aici, zise Ralph. Într-adevăr nu are nici un rost să vii. Henrietta este foarte descurcăreaţă.

— Nu mă îndoiesc. Dar i-am promis doamnei Osmond.

— Poţi s-o convingi uşor să te dezlege de promisiune.

— N-o să accepte pentru nimic în lume. Vrea să am grijă de dumneata, dar nu acesta e lucrul principal. Principalul e că doreşte ca eu să părăsesc Roma.

— A, îţi închipui prea mult, fu de părere Ralph.

— O plictisesc, continuă Goodwood ; n-are nimic să-mi spună şi de aceea a născocit asta.

— A, dacă ei îi convine să pleci, te voi lua cu mine, desigur. Deşi nu văd de ce i-ar conveni, adăugă Ralph peste o clipă.

— Ei bine, spuse simplu Caspar Goodwood, crede că o urmăresc.

— Că o urmăreşti ?

— Că încerc să aflu dacă e fericită.

— E uşor să afli, spuse Ralph. Este femeia cea mai vizibil fericită din cîte cunosc.

— Chiar aşa ; îmi pare bine, răspunse Goodwood sec. Dar totuşi mai avea ceva de spus. Am urmărit-o ; îi sînt prieten vechi şi mi se părea că am dreptul. Pretinde că e fericită ; asta îşi propusese ; şi voiam să văd cum e această fericire. Am văzut, continuă el cu inflexiune aspră în glas, nu mai vreau să văd. Sînt gata să plec.

— Ştii că am şi eu impresia că e timpul să pleci ? răspunse Ralph. Asta a fost singura discuţie dintre aceşti domni asupra Isabelei Osmond.

Henrietta se pregătea de plecare şi între altele se gîndi că n-ar fi rău să-i spună cîteva cuvinte contesei Gemini, care îi întoarse domnişoarei Stackpole, la *pension,* vizita pe care aceasta i-o făcuse la Florenţa.

— V-aţi înşelat foarte mult în privinţa lordului Warburton, observă Henrietta. Cred că e bine să ştiţi asta.

— În privinţa faptului că i-a făcut curte Isabelei ? Dragă domnişoară, o vizita de trei ori pe zi. Trecerea lui a lăsat urme ! exclamă contesa.

— Voia să se însoare cu nepoata dumneavoastră ; de aceea venea în casă.

Contesa privi mirată, iar apoi zise cu un rîs răutăcios :

— Aceasta e povestea pe care o spune Isabel ? Nu e rea. Dacă doreşte să se însoare cu nepoată-mea, mă rog, de ce n-o face ? Poate că s-a dus să cumpere inelul de logodnă şi se va întoarce cu el, luna viitoare, după ce plec eu.

— Nu, nu se va întoarce. Domnişoara Osmond nu vrea să se mărite cu el.

— Ea este o ființă foarte docilă ! Ştiam că ține la Isabel, dar nu-mi închipuiam că merge atît de departe.

— Nu vă înțeleg, spuse Henrietta rece, cu gîndul la netrebnicia contesei. Rămîn la părerea mea — că Isabel n-a încurajat niciodată atențiile lordului Warburton.

— Draga mea prietenă, ce ştii dumneata sau eu despre asta ? Tot ceea ce ştim este că fratele meu e în stare de orice.

— Nu ştiu de ce este în stare fratele dumneavoastră, spuse Henrietta cu demnitate.

— Nu sînt nemulțumită că l-a încurajat pe Warburton, ci pentru că l-a expediat. Țin neapărat să-l cunosc. Crezi că Isabel îşi închipuia că îl voi face necredincios ? continuă contesa cu insistență neobrăzată. Dar nu e greu să-ți dai seama că ea îl păstrează. Casa e plină de el ; e în aer. A, da, a lăsat urme ; totuşi sînt sigură că îl voi întîlni.

— Ei, zise Henrietta după un timp sub imboldul uneia din acele inspirații care făcuseră ca unele din corespondențele ei la ziarul *Interviewer* să devină celebre, poate că la dumneavoastră va avea mai mult succes decît la Isabel !

Cînd îi spuse prietenei ei că se oferise să-l însoțească pe Ralph, Isabel i-a răspuns că n-ar fi putut să facă un gest care s-o bucure mai mult. Crezuse întotdeauna că Ralph şi această tînără femeie erau în fond făcuți să se înțeleagă unul cu celălalt.

— Mi-e indiferent dacă mă înțelege sau nu, declară Henrietta. Lucrul cel mai important este să nu moară în tren.

— Nu va face el asta, zise Isabel clătinînd din cap cu încredere.

— N-o va face, dacă eu voi putea preveni acest fapt. Văd că doreşti să plecăm cu toții. Nu ştiu ce vrei să faci.

— Vreau să fiu singură, zise Isabel.

— Nu vei reuşi cît timp vei avea în casă mereu atîta societate.

— A, ea face parte din comedie. Voi ceilalţi sînteţi spectatori.

— Numeşti asta comedie, Isabel Archer ? întrebă Henrietta pe un ton cam sever.

— Tragedie, dacă vrei. Mă priviţi cu toţii ; mă simt prost din pricina asta.

Henrietta rămase pe gînduri cîtva timp.

— Eşti ca o căprioară rănită care caută umbra cea mai tainică. Oh, îmi creezi atît de mult impresia de neajutorare ! izbucni ea.

— Nu sînt de loc neajutorată. Am de gînd să fac o mulţime de lucruri.

— Nu de tine vorbesc, ci de mine. E prea mult ca după ce am venit înadins, să te las exact cum te-am găsit.

— N-ai dreptate ; mă laşi mult înviorată, spuse Isabel.

— Slabă înviorare — o limonată acră ! Vreau să-mi promiţi ceva.

— Nu pot. N-am să mai promit niciodată nimic. Am făcut o promisiune solemnă acum patru ani şi n-am prea reuşit să mi-o ţin.

— N-ai avut încurajare. În cazul acesta eu te voi încuraja, cît mai mult posibil. Părăseşte-ţi soţul înainte de a se întîmpla o mare nenorocire, asta vreau să-mi promiţi.

— O mare nenorocire ? Ce înţelegi prin asta ?

— Înainte de a-ţi denatura caracterul.

— Vrei să zici firea ? Nu se va denatura, răspunse Isabel zîmbind. Am mare grijă de asta. Sînt extrem de surprinsă, adăugă ea întorcîndu-se, cînd văd ce simplu ţi se pare ţie ca o femeie să-şi părăsească soţul. Se vede că n-ai fost măritată !

— Ei bine, spuse Henrietta, ca şi cum ar fi început o argumentaţie, nimic nu e mai obişnuit în oraşele noastre din vest şi de fapt spre ele trebuie să ne îndreptăm privirile în viitor. Dar argumentaţia ei nu face parte din povestirea noastră, care trebuie să descurce atîtea iţe. Îl anunţă pe Ralph Touchett că era gata să părăsească Roma cu orice tren pe care îl prefera el, iar Ralph îşi luă inima în dinţi în vederea călătoriei. Isabel se duse înainte de plecare să-l vadă şi el remarcă acelaşi lucru ca şi Henrietta. I se părea că Isabel era deosebit de bucuroasă că scapă de ei toţi.

Drept răspuns Isabel îi acoperi mîna cu mîna ei şi zise cu vocea coborîtă şi cu un zîmbet fugar :

— Dragă Ralph... !

Răspunsul acesta era grăitor şi el se simţi pe deplin mulţumit. Dar continuă pe acelaşi ton jovial şi nevinovat.

— Aş fi putut să te văd mai mult în vremea aceasta, dar şi atît a fost mai bine decît de loc. Şi de fapt am auzit mult vorbindu-se despre tine.

— Nu ştiu de la cine, cu viaţa pe care ai dus-o !

— De la vocile din aer ! A, de la nimeni altul ; n-am lăsat lumea să vorbească de tine. Toţi spun că eşti „fermecătoare", şi asta mi se pare atît de banal.

— Aş fi putut să te văd mai des, fără îndoială, zise Isabel. Dar cînd eşti căsătorit ai atîtea ocupaţii.

— Din fericire eu nu sînt căsătorit. Cînd vei veni să mă vezi în Anglia voi putea să te distrez cu toată libertatea unui burlac. Continuă să vorbească de parcă ar fi fost sigur că se vor reîntîlni şi reuşi să facă din această presupunere ceva care să pară aproape real. Nu făcu nici o aluzie la faptul că mai avea puţine zile de trăit şi că poate nu va mai apuca sfîrşitul verii. Dacă el prefera să vorbească astfel, Isabel era de acord ; realitatea era şi aşa destul de clară, fără ca ei să noiee indicatoare în timpul conversaţiei. Aşa mersese mai demult, deşi în privinţa aceasta cît şi în privinţa altor chestiuni ale lui, Ralph nu fusese vreodată egoist. Isabel vorbi despre călătoria lui, despre etapele în care trebuia s-o împartă, de măsurile de precauţie pe care trebuie să le ia.

— Henrietta este cea mai mare precauţie a mea, zise el. Conştiinţa acestei femei este sublimă.

— Va fi desigur foarte conştiincioasă.

— Va fi ? A fost şi pînă acum ! Merge cu mine numai pentru că se gîndeşte că e de datoria ei. E o concepţie a datoriei faţă de tine.

— Da, e o concepţie generoasă, spuse Isabel, şi mă face să mă simt profund ruşinată. Ştii, ar trebui eu să plec cu tine.

— Soţului tău nu i-ar plăcea.

— Nu, nu i-ar plăcea. Dar aş putea să merg, cu toate acestea.

— Mă uimeşte îndrăzneala imaginaţiei tale. Închipuieşte-ţi că eu aş putea să fiu pricină de neînţelegeri între o doamnă şi soţul ei.

— De aceea nu plec, răspunse Isabel, simplu — deşi nu prea limpede.

Dar Ralph o înţelese destul de bine.

— Cred şi eu, cu toate ocupaţiile acelea de care vorbeai.

— Nu de asta e vorba. Mi-e frică, spuse Isabel. După o pauză îşi repetă cuvintele pentru sine mai degrabă decît pentru el : Mi-e frică.

Ralph nu prea putu să desluşească înţelesul tonului ei ; i se păru curios că vorbea în mod atît de deliberat şi fără nici o emoţie în glas. Voia să ispăşească în public o greşeală pentru care nu fusese condamnată ? Ori erau vorbele ei pur şi simplu o încercare de autoanaliză clarificatoare ? Dar oricum ar fi fost, Ralph nu putu să reziste unei ocazii atît de prielnice.

— Ţi-e frică de soţul tău ?

— Mi-e frică de mine ! spuse ea, ridicîndu-se în picioare. Rămase o clipă fără să spună nimic, apoi adăugă : Dacă mi-ar fi frică de soţul meu, asta ar fi o datorie a mea. Se presupune că femeilor trebuie să le fie.

— A, da, rîse Ralph ; dar pentru compensare, se găseşte întotdeauna cîte un bărbat căruia îi e îngrozitor de frică de cîte o femeie !

Isabel nu luă în seamă aceste vorbe de duh şi schimbă subiectul, brusc.

— Henrietta fiind în fruntea micului vostru grup, domnului Goodwood n-o să-i mai rămînă nimic de făcut !

— Ah, dragă Isabel, răspunse Ralph, e obişnuit cu asta. Domnului Goodwood nu i-a mai rămas într-adevăr nimic.

Isabel se înroşi la faţă, iar apoi îi spuse iute că trebuie să-l părăsească. Rămaseră apropiaţi o clipă ; amîndouă mîinile ei erau într-ale lui.

— Ai fost cel mai bun prieten al meu, zise ea.

— Pentru tine am dorit... am dorit să trăiesc. Dar nu-ţi sînt de nici un folos.

Apoi simţi în suflet o durere ascuţită la gîndul că nu-l va mai vedea niciodată. Nu putea să accepte ; nu se putea despărţi de el în felul acesta.

— Dacă mă vei chema, voi veni, zise ea în cele din urmă.

— Soţul tău nu va consimţi.

— Ba, da, o să aranjez eu cumva.

— Întîlnirea aceasta va fi ultima plăcere a mea! zise Ralph.

Ca răspuns Isabel îl sărută. Era joi şi în seara acelei zile Caspar Goodwood veni la Palazzo Roccanera. A fost printre primii sosiţi şi petrecu o parte din vreme discutînd cu Gilbert Osmond care era aproape întotdeauna prezent cînd soţia lui primea oaspeţi. Se aşezară amîndoi şi Osmond, vorbăreţ, comunicativ şi expansiv, părea cuprins de un soi de veselie intelectuală. Se lăsă pe spate, îşi încrucişă picioarele şi tăifăsuia, întinzîndu-se leneş în timp ce Goodwood mai neliniştit, dar de loc vioi, îşi schimba poziţia, se juca apoi cu pălăria, făcînd să scîrţîie micul divan pe care şedea. Osmond avea pe faţă un zîmbet caustic şi agresiv; era ca omul ale cărui percepţii fuseseră înviorate de veşti bune. Îi spuse lui Goodwood că îi părea rău că îl vor pierde; lui personal îi va lipsi în mod deosebit. Întîlnea atît de puţini oameni inteligenţi — erau surprinzător de puţini la Roma. Să vină negreşit înapoi; era ceva atît de reconfortant pentru un italian înrădăcinat ca el să stea de vorbă cu un străin veritabil.

— Îndrăgesc nespus Roma, zise Osmond; dar nimic nu-mi place mai mult decît să întîlnesc oameni care nu sînt stăpîniţi de această superstiţie. Lumea modernă este la urma urmelor foarte plăcută. Dumneata eşti întru totul modern şi cu toate acestea nu eşti de loc o persoană comună. Atîţia dintre modernii pe care îi întîlnim sînt ca vai de ei. Dacă aceştia sînt copiii viitorului, sîntem dispuşi să murim tineri. Bineînţeles că şi anticii sînt foarte adesea plicticoşi. Soţiei mele şi mie ne place tot ceea ce e cu adevărat nou — nu pretenţiile false de noutate! Din păcate nu există nimic nou în privinţa ignoranţei şi a stupidităţii. Le vedem cu prisosinţă sub forme care ne sînt prezentate drept revelaţii ale progresului şi luminii. Revelaţii ale vulgarităţii! Există un anumit gen de vulgaritate care, am impresia, este într-adevăr nou; nu cred că a existat aşa ceva înainte. De fapt nu găsesc de loc vulgaritate înaintea secolului nostru. Observăm o slabă ameninţare a ei, ici şi colo, în secolul trecut, dar în ziua de azi aerul a devenit atît de greu, încît lucrurile delicate pur şi simplu nu se mai recunosc. Dar *dumneata* ne placi! După aceea ezită o clipă, aşezîndu-şi mîna, blînd, pe genunchiul

lui Goodwood şi zîmbind cu un amestec de siguranţă şi stînjeneală. Vreau să-ţi spun ceva extrem de supărător, şi o să ţi se pară că-ţi vorbesc de sus, dar trebuie să-mi îngădui această satisfacţie. Dumneata ne-ai plăcut pentru că — pentru că ne-ai împăcat puţin cu viitorul. Dacă va exista un anumit număr de oameni ca dumneata — *à la bonne heure !* Îţi spun toate acestea în numele soţiei mele şi al meu, mă înţelegi. Şi ea vorbeşte în numele meu, nevastă-mea ; de ce n-aş vorbi şi eu în numele ei ? Ştii, ne asemănăm ca două picături de apă. Am înţeles oare bine că ocupaţia dumitale este... ăă... comercială. Ştii, e o primejdie în asta ; dar felul în care ai scăpat ne uimeşte. Scuză-mă dacă micul meu compliment pare de un gust execrabil ; din fericire, nevastă-mea nu mă aude. Vreau să spun că *ai fi putut să fii...* ă... ceea ce ziceam adineauri. Întreaga lume americană conspira să te facă astfel. Dar ai rezistat, ai ceva în dumneata care te-a salvat. Şi totuşi eşti atît de modern, atît de modern ; cel mai modern om din cîţi am cunoscut ! Vom fi întotdeauna încîntaţi să te revedem.

Am spus că Osmond era bine dispus, remarcile lui fiind o dovadă limpede în acest sens. Erau infinit mai personale decît îi plăceau lui să fie de obicei şi dacă domnul Goodwood le-ar fi ascultat mai cu atenţie, ar fi putut să i se pară ciudat că apărarea delicateţei se afla în mîinile lui Osmond. Putem crede totuşi că Osmond ştia foarte bine ce face şi că, luînd tonul acela superior cu o grosolănie care nu îi era obişnuită, avea un motiv excelent care îl îndemna la această necuviinţă. Goodwood simţea vag că Osmond prea se întrece cu laudele, dar nu-şi dădea seama unde bate. De fapt nu ştia ce tot îndrugă Osmond ; el voia să fie singur cu Isabel şi ideea aceasta îi vorbea mai tare decît vocea bine timbrată a soţului ei. O urmărea din ochi în timp ce se întreţinea cu musafirii şi se întreba cînd va fi liberă şi dacă putea s-o roage să meargă într-una din celelalte camere. El nu era în toane bune ca Osmond ; în conştiinţa lui exista un element de furie mocnită. Pînă acum Osmond ca persoană nu-i displăcuse ; îl considera foarte bine informat şi amabil şi mai asemănător decît îşi închipuise cu omul cu care Isabel Archer avea să se mărite în mod firesc. Osmond repurtase în cîmp deschis o mare izbîndă asupra lui, iar Goodwood juca prea cinstit pentru a simţi îndemnul să-l subevalueze din această cauză. Nu în-

cercase de fapt să aibă o părere bună despre el ; aceasta ar fi fost o pornire de bunăvoință sentimentală de care, chiar și în zilele cînd ajungea aproape să se împace cu situația, Goodwood era cu totul incapabil. Recunoștea că Osmond, ca amator, era un personaj destul de strălucit care căuta să-și omoare timpul liber cu mici rafinamente de conversație. Dar avea încredere în el numai pe jumătate ; nu putea să priceapă de ce naiba Osmond îl copleșea tocmai pe el cu tot soiul de rafinamente. Acest fapt îl făcea să suspecteze că Osmond se distra în taină pe socoteala lui și îi întărea impresia generală că în natura rivalului său triumfător exista un filon de perversitate. Știa de fapt că Osmond n-avea nici un motiv să-i vrea răul ; n-avea de ce să-i fie teamă de el. Cîștigase o izbîndă supremă și acum putea să-și permită să fie amabil față de un om care a pierdut totul. E adevărat că Goodwood avusese uneori dorința groaznică să-l vadă mort și să-l ucidă chiar el ; Osmond nu avea de unde să știe toate acestea, căci practica îl perfecționase pe tînăr în arta de a părea inaccesibil oricărei emoții violente. Cultiva această artă pentru a se înșela pe sine, dar în primul rînd îi înșela pe alții. O cultiva de altfel cu succes foarte limitat ; și cea mai bună dovadă era tulburarea profundă și mută care îi răscolea sufletul cînd îl auzea pe Osmond vorbind despre sentimentele soției sale de parcă ar fi fost pus să răspundă pentru ele.

Numai pentru acest fapt avusese urechi din toate cîte îi spusese Osmond în seara aceea ; își dădu seama că Osmond se referi înadins, mai mult ca de obicei, la armonia conjugală ce domnea la Palazzo Roccanera. Avusese mai mare grijă ca alte dăți să vorbească de parcă el și soția lui ar fi existat într-o dulce comuniune, de parcă pentru fiecare din ei era totuna dacă spuneau „noi" sau „eu". În dosul acestor vorbe era o intenție anumită cel nedumerea și-l mînia pe bietul nostru bostonian, care nu putea să se mîngîie decît cu gîndul că relațiile doamnei Osmond cu soțul ei nu-l priveau. Dar nu avea nici o dovadă că soțul ei o prezentase într-o lumină falsă și, judecînd după aparențe, trebuia să creadă că era încîntată de viața pe care o ducea. Nu dăduse nici cel mai mic semn de nemulțumire. Domnișoara Stackpole îi spusese că Isabel și-a pierdut iluziile, dar obișnuită fiind să scrie pentru ziare, domnișoara Stackpole vedea în toate senzaționalul. Îi plăceau prea mult ultimele știri. În afară de aceasta, de cînd

sosise la Roma, fusese mereu în gardă ; nu mai îndrepta lumina orbitoare a lanternei ei asupra lui. Acest fapt, la drept vorbind, trebuia să fi fost cu totul împotriva conştiinţei ei. Văzuse adevărata situaţie în care se afla Isabel şi adoptă rezerva cuvenită. Indiferent ce s-ar fi putut face pentru îndreptarea situaţiei, cea mai folositoare formă de ajutor nu era să înflăcăreze pe vechii ei admiratori cu simţămîntul erorilor pe care le făcuse Isabel. Domnişoara Stackpole continua să se preocupe mult de sentimentele domnului Goodwood, dar în prezent îşi manifesta acest interes doar trimiţîndu-i extrase umoristice şi de alte feluri din ziarele americane, căci primea cîteva cu fiecare poştă şi le răsfoia întotdeauna cu o pereche de foarfeci în mînă. Punea articolele pe care le decupa într-un plic adresat domnului Goodwood şi îl lăsa cu mîna ei la hotelul unde locuia. El n-o întreba niciodată nimic despre Isabel ; căci nu făcuse el un drum de cinci mii de mile pentru ca să se convingă personal ? Astfel că nu avea nici un motiv s-o creadă pe doamna Osmond nefericită ; dar tocmai absenţa unui motiv opera ca un iritant, contribuind la durerea cu care, în ciuda teoriei sale că nu-i mai păsa, recunoştea că în privinţa Isabelei viitorul nu mai avea ce să-i rezerve. Nici măcar nu avea satisfacţia de a cunoaşte adevărul ; nici măcar nu i se acorda încrederea de a o respecta, dacă de fapt era nefericită. Era deznădăjduit, neputincios şi de prisos. Asupra acestei ultime însuşiri, ea îi atrăsese atenţia prin planul ei ingenios care îl făcea să părăsească Roma. Nu avea absolut nimic împotrivă să facă tot ce putea pentru vărul ei, dar scrîşnea din dinţi la gîndul că dintre toate serviciile pe care i le-ar fi putut cere, ea îl alesese tocmai pe acesta. Nici vorbă să aleagă unul care l-ar fi reţinut la Roma.

În seara aceea îl măcina gîndul că a doua zi va pleca şi că, venind la Roma, nu dobîndise nimic în afară de impresia că era tot atît de puţin dorit ca şi altă dată. Despre ea, nu aflase nimic ; era imperturbabilă, enigmatică, de nepătruns. Simţi cum îl îneca din nou vechea amărăciune pe care se străduise atît de mult s-o înghită, şi atunci ştiu că există dezamăgiri care durează toată viaţa. Osmond continua să vorbească ; Goodwood îşi dădea seama vag că atingea din nou problema intimităţii perfecte dintre el şi soţia lui. O clipă i se păru că omul acesta avea un fel de imaginaţie diabolică ;

era imposibil să fi ales un subiect atît de neobişnuit fără o intenţie răutăcioasă. Dar la urma urmelor ce conta dacă era sau nu diabolic, sau dacă ea îl iubea ori îl ura ? Putea să-l urască de moarte fără ca el să aibă ceva de cîştigat.

— Călătoreşti cu Ralph Touchett, spuse Osmond. Asta înseamnă că vă veţi deplasa încet, bănuiesc.

— Nu ştiu. Voi face cum va dori el.

— Eşti foarte serviabil. Îţi rămînem nespus de obligaţi ; zău că trebuia să mă laşi să ţi-o spun. Nevastă-mea poate ţi-a destăinuit ce simţim. Am fost îngrijoraţi din cauza lui Touchett toată iarna ; nu o dată ni s-a părut că nu va mai părăsi niciodată Roma. N-ar fi trebuit să vină ; e mai rău decît o imprudenţă cînd oameni în starea lui pornesc la drum ; e un fel de indelicateţe. Pentru nimic în lume n-aş vrea să-i rămîn obligat lui Touchett aşa cum este el... cum este el soţiei mele şi mie. Alţii trebuie neapărat să-i poarte de grijă şi nu toţi oamenii sînt la fel de generoşi ca dumneata.

— N-am altceva de făcut, spuse Caspar sec.

Osmond îl privi o clipă pieziş.

— Ar trebui să te căsătoreşti şi atunci vei avea destule de făcut ! E adevărat că în cazul acesta nu vei mai fi atît de disponibil pentru acte de caritate.

— Eşti chiar atît de ocupat ca om căsătorit? întrebă tînărul în mod mecanic.

— A, vezi căsătoria în sine este o ocupaţie. Nu e întotdeauna activă ; e deseori pasivă ; dar cu atît mai mult reclamă atenţie. Apoi soţia mea şi cu mine avem atîtea de făcut împreună. Citim, studiem, ne ocupăm de muzică, ne plimbăm, mergem cu trăsura — discutăm chiar, ca şi atunci cînd ne-am cunoscut. Şi în ziua de azi mă încîntă conversaţia soţiei mele. Dacă vei fi vreodată plictisit, urmează-mi sfatul şi căsătoreşte-te. S-ar putea într-adevăr ca soţia să te plictisească ; dar dumneata nu te vei plictisi niciodată. Vei avea întotdeauna ceva să-ţi spui — vei avea întotdeauna un subiect asupra căruia să reflectezi.

— Nu sînt plictisit, spuse Goodwood. Am multe probleme la care să mă gîndesc şi multe să-mi spun.

— Mai multe decît ai să spui altora ! exclamă Osmond rîzînd uşor. Unde pleci după aceea? Vreau să zic după ce îl încredinţezi pe Touchett îngrijitorilor săi fireşti — sper că maică-sa va veni în sfîrşit să vadă de el. Cuconiţa aceea e superbă ;

își neglijează îndatoririle cu dezinvoltură ! Poate că vei petrece vara în Anglia.

— Nu știu. N-am nici un plan.

— Fericit om ! Pare o viață puțin cam pustie, dar este foarte liberă.

— A da, sînt foarte liber.

— Liber să te întorci la Roma, sper, zise Osmond, în timp ce zări un grup de noi musafiri care intrau în cameră. Nu uita că atunci cînd vei veni, contăm pe dumneata.

Goodwood voise să plece devreme, dar seara trecu fără să aibă ocazia să-i vorbească Isabelei într-alt fel decît ca unul dintr-un grup de musafiri. Era ceva răutăcios în îndărătnicia cu care îl evita ; ranchiuna lui nestinsă descoperea o intenție, cînd de fapt nu se vedea nimic. Nu se vedea absolut nimic. Ea îi întîlni privirile cu un zîmbet senin și ospitalier care parcă îi cerea să vină s-o ajute la îndeletnicirile de gazdă. Dar unor asemenea sugerări el opunea o nerăbdare rigidă. Rătăci prin cameră și așteptă ; discută cu puținii oameni pe care îi cunoștea și care avură pentru prima dată impresia că se contrazicea. Acesta era un lucru rar la Caspar Goodwood, deși i se întîmpla adesea să-i contrazică pe alții. La Palazzo Roccanera se putea asculta muzică și de obicei era foarte bună. La adăpostul muzicii reuși să se stăpînească ; dar către sfîrșit cînd văzu că lumea începe să plece, se apropie de Isabel și o întrebă cu vocea coborîtă dacă nu putea să-i vorbească într-una din celelalte camere care tocmai constatase că era goală. Ea îi zîmbi de parcă ar fi vrut să-l îndatoreze, dar îi era cu neputință.

— Cred că îmi este imposibil. Musafirii își iau rămas bun și trebuie să fiu acolo unde mă pot vedea.

— Voi aștepta pînă ce vor pleca toți.

Isabel ezită o clipă.

— A, asta ar fi minunat ! exclamă ea.

Și așteptarea nu i-a fost scurtă. Mai rămăseseră cîteva persoane la sfîrșit, care păreau priponite de covor. Contesa Gemini care, după cum spunea ea, nu era niciodată în formă pînă la miezul nopții, nu voia să știe că petrecerea luase sfîrșit ; mai avea și acum în jurul ei un grup restrîns de domni și, stînd în fața focului, din cînd în cînd izbucneau cu toții într-un hohot de rîs. Osmond dispăruse — nu-și lua niciodată rămas bun de la lume ; și deoarece contesa își extindea sfera

de influenţă după obicei, la acea oră a nopţii, Isabel o trimise pe Pansy la culcare. Isabel stătu puţin deoparte ; aştepta şi ea să se potolească verva contesei şi ar fi dorit să-i lase în pace pe ultimii zăbavnici.

— N-aş putea să-ţi vorbesc acum ? o întrebă Goodwood îndată.

Isabel se ridică imediat, zîmbind.

— Desigur, vom merge în altă parte, dacă vrei. Plecară, lăsînd-o pe contesă cu cercul ei restrîns şi, o clipă după ce trecură pragul, nici unul din ei nu scoase o vorbă. Isabel nu voia să şadă ; stătea în mijlocul camerei făcîndu-şi încet vînt cu evantaiul ; în ochii lui ea avea aceeaşi graţie ca odinioară. Aştepta ca el să vorbească. Acum, că era singur cu ea, toată pasiunea pe care nu şi-o înăbuşise niciodată, îi invadă simţirea. Îi vîjîia în ochi şi făcea să se învîrte casa cu el ; camera strălucitoare şi pustie deveni obscură, nedesluşită, şi prin vălul care îi împăienjeni vederea Isabel parcă plutea în faţa lui cu ochi sclipitori şi buze întredeschise. Dacă ar fi putut să vadă mai clar, ar fi observat că zîmbetul ei era fix şi puţin forţat — că era înspăimîntată de ceea ce zărea pe faţa lui.

— Bănuiesc că vrei să-ţi iei rămas bun, spuse ea.

— Da — dar nu-mi face plăcere. Nu vreau să părăsesc Roma, zise el cu o sinceritate aproape jalnică.

— Îmi închipui. E minunat din partea dumitale. Nu pot să-ţi spun cît de bun te consider.

O clipă Goodwood nu spuse nimic.

— Cu cîteva vorbe de acest fel mă faci să plec.

— Trebuie să te întorci într-o bună zi, răspunse ea voioasă.

— Într-o bună zi ? Vrei să spui cît mai tîrziu cu putinţă ?

— A, nu ; nu vreau să spun asta.

— Atunci ce *vrei* să spui ? Nu te înţeleg ! Dar am zis că plec şi voi pleca, adăugă el.

— Întoarce-te oricînd, îi răspunse Isabel cu nepăsare prefăcută.

— Puţin îmi pasă de vărul dumitale ! izbucni Caspar.

— Asta ai dorit să-mi spui ?

— Nu, nu ; n-am să-ţi spun nimic ; am vrut să te întreb — se opri o clipă, iar apoi — ce ai făcut de fapt din viaţa dumitale ? zise în grabă, cu vocea coborîtă. Se opri din nou ca şi cum ar fi aşteptat răspuns ; dar Isabel tăcu şi el continuă. Nu ştiu ce să gîndesc, eşti de neînţeles ; ce să cred — ce vrei

să cred ? Ea tot nu zicea nimic ; îl privea doar, însă acum nu se mai prefăcea că era nestingherită. Mi s-a spus că ești nefericită și, dacă este adevărat, aș vrea să știu. Pentru mine ar însemna ceva. Dar dumneata însăți spui că ești fericită și ești atît de liniștită, de calmă, de neîndurătoare. Te-ai schimbat complet. Ascunzi totul ; n-am reușit să mă apropii de dumneata.

— Te apropii foarte mult, spuse Isabel blînd, dar pe un ton de avertizare.

— Și totuși nu te ating ! Vreau să știu adevărul. Îți merge bine ?

— Întrebi prea multe.

— Da — întotdeauna am întrebat mult. Firește că n-o să-mi spui. Iar dacă reușești să-l ascunzi, eu nu voi afla niciodată adevărul. De altfel nu e treaba mea. Vorbise cu un efort vizibil de a se stăpîni, de a da o formă cumpănită unei stări de spirit necumpănite. Dar ideea că era ultima lui șansă, că o iubea și că o pierduse, că ea îl va considera un nerod orice ar fi spus, îi ațîță ciuda și dădu glasului său coborît o vibrație adîncă. Ești cu totul de neînțeles și asta mă face să cred că ai ceva de ascuns. Ți-am spus că prea puțin îmi pasă de vărul dumitale, dar asta nu înseamnă că nu îl simpatizez. Vreau să spun că nu de aceea plec cu el, pentru că îl simpatizez. Dacă dumneata m-ai ruga, m-aș duce cu el și dacă ar fi idiot. Aș pleca mîine în Siberia, dacă mi-ai cere-o. De ce vrei să părăsesc Roma ? Trebuie să ai un motiv ; dacă ai fi chiar atît de mulțumită cum pretinzi că ești, ți-ar fi indiferent. Aș prefera să aflu adevărul despre dumneata, chiar dacă e blestemat, decît să știu că am venit degeaba. Nu pentru asta am venit. Credeam că n-o să-mi pese. Am venit pentru că doream să mă asigur că nu mai trebuie să mă gîndesc la dumneata. Dar tot timpul nu m-am gîndit la nimic altceva și ai perfectă dreptate cînd dorești să plec. Însă dacă trebuie să plec nu e nici un rău că-mi descarc și eu sufletul pentru o clipă, nu-i așa ? Dacă ești într-adevăr jignită — dacă *el* te jignește — nimic din ceea ce îți spun *eu* nu te poate jigni. Cînd îți spun că te iubesc, acesta e pur și simplu motivul pentru care am venit. Credeam că pentru altceva ; dar de aceea am venit. Nu ți-aș spune-o dacă n-aș crede că n-am să te mai văd niciodată. E ultima oară... lasă-mă să culeg o singură floare ! N-am drept să vorbesc astfel, știu ; și dumneata n-ai dreptul să asculți. Dar nu asculți ; nu asculți

niciodată, te gîndești întotdeauna aiurea. După asta trebuie să plec, desigur ; cel puțin o să am un motiv. Faptul că m-ai rugat să plec nu este un motiv, nu e un motiv real. Nu pot judeca după soțul dumitale, schimbă el vorba deodată, aproape incoerent ; nu-l înțeleg, îmi spune că vă adorați unul pe celălalt. De ce mi-o spune ? Ce mă privește pe mine ? Acum, cînd ți-o spun, pari stranie. Dar ești întotdeauna stranie. Da, ai ceva de ascuns. Nu e treaba mea — foarte adevărat. Dar te iubesc, spuse Caspar Goodwood.

Cînd îi vorbi astfel Isabel păru într-adevăr stranie. Își întoarse privirile spre ușa pe care intraseră și își ridică evantaiul parcă în semn de avertizare.

— Te-ai purtat atît de bine, nu strica totul acum la sfîrșit, rosti ea încetișor.

— Nimeni nu mă aude. E minunat felul în care ai încercat să mă dai deoparte. Te iubesc cum nu te-am iubit niciodată.

— Știu. Am știut din momentul în care ai consimțit să pleci.

— N-ai ce-i face... bineînțeles că nu. Ai face, dacă ai putea, dar nu poți, din nefericire. Din nefericire pentru mine, vreau să zic. Nu cer nimic... nimic, adică ce nu s-ar cuveni. Dar îți cer o singură satisfacție... să-mi spui... să-mi spui... !

— Ce să-ți spun ?

— Dacă pot să te compătimesc.

— Ți-ar plăcea ? întrebă Isabel, încercînd să zîmbească din nou.

— Să te compătimesc ? Desigur ! Asta cel puțin ar însemna că fac ceva. Mi-aș dărui viața acestui sentiment.

Isabel ridică evantaiul în dreptul feței pe care și-o acoperi în întregime în afară de ochi. O clipă privirile lor se întîlniră.

— Nu-ți dărui viața acestui sentiment, dar gîndește-te din cînd în cînd la el. Zicînd acestea se întoarse la contesa Gemini.

Capitolul 49

MADAME MERLE NU-ȘI FĂCU APARIȚIA la serata de joi, de la Palazzo Roccanera despre ale cărei întîmplări am relatat cîte ceva și Isabel, deși îi observă absența,

nu se miră. Între ele se petrecură lucruri care nu erau de natură să le stimuleze prietenia şi pentru a le judeca trebuie să ne întoarcem puţin privirile în urmă. Am spus că madame Merle s-a întors de la Neapole în scurtă vreme după ce lordul Warburton părăsise Roma şi că, prima dată cînd o întîlni pe Isabel (la drept vorbind veni imediat s-o vadă), se interesă în primul rînd de deplasările acestui nobil, pentru care i se părea că draga ei prietenă era datoare să răspundă.

— Vă rog să nu vorbiţi despre el, zise Isabel drept răspuns; am auzit atîta despre el în ultima vreme.

Madame Merle îşi aplecă puţin capul într-o parte în semn de protest şi zîmbi din colţul stîng al gurii.

— Aţi auzit, da. Dar nu uita că eu n-am auzit la Neapole. Speram să-l întîlnesc aici şi s-o pot felicita pe Pansy.

— Puteţi totuşi s-o felicitaţi pe Pansy ; dar nu pentru căsătoria cu lordul Warburton.

— Cum vorbeşti ! Nu ştii că mi-am pus nădejdea în această căsătorie ? întrebă madame Merle cu însufleţire, dar totuşi pe un ton de voie bună.

Isabel era tulburată, dar voia să pară şi ea bine dispusă.

— N-ar fi trebuit să plecaţi la Neapole, în cazul acesta. Ar fi trebuit să rămîneţi aici şi să urmăriţi chestiunea.

— Am avut prea multă încredere în dumneata. Dar crezi că e prea tîrziu ?

— Ar fi mai bine s-o întrebaţi pe Pansy, spuse Isabel.

— Am s-o întreb ce i-ai spus.

Aceste vorbe păreau să justifice impulsul de autoapărare pe care îl simţi Isabel, văzînd că musafira lua o atitudine critică. Madame Merle fusese pînă atunci, după cum ştim, foarte discretă ; nu critica niciodată ; îi fusese de-a dreptul frică să se amestece. Dar se vede că s-a rezervat pentru această ocazie, căci acum ochii îi scăpărau ameninţător şi avea o expresie de mînie pe care nici admirabilul ei calm nu putea s-o mascheze. Suferise o dezamăgire, ceea ce stîrni uimirea Isabelei — eroina noastră neavînd cunoştinţă de interesul ei plin de zel pentru căsătoria lui Pansy ; şi îl trăda într-un fel care spori temerile doamnei Osmond. Mai desluşit ca oricînd, Isabel auzea un glas rece şi batjocoritor care venea de cine ştie unde, în pustiul neguros ce o înconjura, spunîndu-i că această femeie ageră, puternică, hotărîtă şi mondenă, această încarnare a spiritului practic şi personal, precum şi a imediatului, era un agent de-

cisiv al destinului ei. Isabel nu-şi dăduse încă seama cît de aproape era de ea şi apropierea ei nu era accidentul fericit pe care îl bănuise. Impresia că era un accident pieri din sufletul Isabelei de fapt în ziua cînd fu frapată de intimitatea în care îi surprinse pe această minunată doamnă şi pe soţul ei. Pînă acum nici o suspiciune clară nu-i luase locul ; dar a fost destul pentru ea s-o facă să-şi privească prietena cu alţi ochi, s-o îndemne să reflecteze că în conduita ei din trecut fusese mai multă intenţie decît îşi închipuise atunci. „A, da, existase o intenţie, existase o intenţie", îşi zicea Isabel ; i se părea că se trezeşte dintr-un vis lung şi lugubru. Ce o făcea să-şi dea seama limpede că madame Merle nu fusese bine intenţionată ? Nimic, decît neîncrederea care se conturase în ultima vreme şi care acum se împreuna cu uimirea fructuoasă creată de intervenţia musafirei în interesul bietei Pansy. Era ceva în această intervenţie care stîrnise de la bun început ca răspuns o rezistenţă ; o vitalitate fără nume de care îşi dădea seama că lipsise din declaraţiile de delicateţe şi prudenţă ale prietenei ei. Madame Merle nu dorise să se amestece desigur, dar numai atîta vreme cît nu avea pentru ce să se amestece. Poate că cititorului i se pare că Isabel se pripea cu îndoielile, bazate pe o simplă suspiciune, asupra unei sincerităţi dovedite de-a lungul mai multor ani de bune oficii. Se grăbea într-adevăr şi pe bună dreptate, căci un adevăr ciudat i se strecura în suflet. Interesul doamnei Merle era acelaşi cu al lui Osmond : asta era destul.

— Cred că Pansy n-o să vă spună nimic care să vă supere şi mai mult, zise ea drept răspuns la ultima remarcă a prietenei ei.

— Nu sînt cîtuşi de puţin supărată. Am doar o mare dorinţă să repar situaţia. Crezi că lordul Warburton ne-a părăsit pentru totdeauna ?

— Nu vă pot spune ; nu vă înţeleg. Totul s-a terminat ; vă rog, lăsaţi-o moartă. Osmond mi-a vorbit mult despre această chestiune şi nu mai am nimic de spus sau de ascultat. N-am nici o îndoială, adăugă Isabel, că va fi foarte fericit să discute problema cu dumneavoastră.

— Ştiu ce crede ; a trecut pe la mine, aseară.

— De îndată ce aţi sosit ? Atunci ştiţi totul şi nu e nevoie să apelaţi la mine pentru informaţii.

— Nu doresc informaţii. În fond e vorba de o simpatie. Mi-am pus nădejdea în această căsătorie ; ideea îmi satisfăcea imaginaţia — ceea ce se întîmplă atît de rar.

— Imaginaţia dumneavoastră, da. Dar nu şi cea a persoanelor în cauză.

— Vrei să spui, desigur, că eu nu sînt în cauză. Bineînţeles că nu sînt, direct. Dar cînd eşti o prietenă atît de veche, nu se poate să nu pui ceva în joc. Uiţi de cît timp o cunosc pe Pansy. Vrei să spui, desigur, adăugă madame Merle, că *dumneata* eşti într-adevăr una din persoanele în cauză.

— Nu ; acesta e ultimul lucru la care mă gîndesc. Dar sînt sătulă pînă peste cap de toată povestea aceasta.

Madame Merle ezită puţin.

— A, da, sarcina dumitale e împlinită.

— Măsuraţi-vă vorbele, zise Isabel foarte grav.

— O, mi le măsor ; poate niciodată mai mult decît atunci cînd par că o fac cel mai puţin. Soţul dumitale te judecă aspru.

O clipă Isabel nu răspunse; simţea că o îneacă amărăciunea. Nu insolenţa doamnei Merle care o informă că Osmond îi făcea confidenţe împotriva ei o izbi cel mai mult ; căci nu se grăbi să creadă că fusese intenţionat insolentă. Madame Merle era foarte rar insolentă şi numai atunci cînd era tocmai potrivit. Acum nu era potrivit, sau cel puţin încă nu era potrivit. Ceea ce o duru ca o picătură de acid corosiv pe o rană deschisă era faptul că Osmond o dezonora nu numai în gînd, dar şi în vorbe.

— Aţi dori să ştiţi cum îl judec eu pe el ? întrebă ea în cele din urmă.

— Nu, pentru că nu mi-ai spune. Şi pentru mine ar fi dureros să ştiu.

Urmă o pauză şi, pentru prima dată de cînd o cunoştea, Madame Merle i se păru dezagreabilă. Ar fi dorit să plece.

— Gîndiţi-vă cît este de drăguţă Pansy şi nu disperaţi, spuse ea brusc, dorind cu aceasta să încheie discuţia.

Dar prezenţa expresivă a doamnei Merle nu suferi nici o constrîngere. Îşi strînse doar mantaua în jurul corpului şi prin acest gest răspîndi în aer o mireasmă uşoară.

— Nu disper ; mă simt încurajată. Şi n-am venit ca să te dojenesc ; am venit pentru a afla, dacă se poate, adevărul. Sînt sigură că mi-l vei spune dacă te întreb. E o minune cînd

poţi să te bizui astfel pe cineva. Nu, nici nu-ţi dai seama ce mîngîiere este pentru mine acest fapt.

— Despre ce adevăr vorbiţi ? întrebă Isabel mirată.

— Atîta doar : dacă lordul Warburton s-a răzgîndit de bunăvoie sau pentru că dumneata l-ai îndemnat. Vreau să spun pentru a-şi face lui pe plac, sau dumitale. Gîndeşte-te ce încredere am încă în dumneata, cu toate că am pierdut puţin din ea, continuă madame Merle zîmbind, dacă îţi pun o asemenea întrebare ! Stătu o clipă şi o privi pe Isabel pentru a cîntări efectul acestor vorbe ; iar apoi continuă : Ei, dar nu lua o postură eroică, nu fi neînţelegătoare şi nu te ofensa. Mie mi se pare că îţi fac o cinste vorbindu-ţi astfel. Nu ştiu să existe vreo altă femeie pe care s-o apreciez la fel. Nici nu-mi trece prin minte că vreo altă femeie mi-ar spune adevărul. Şi nu-ţi dai seama ce bine este să-l ştie şi soţul dumitale ? E adevărat că pare să nu fi avut de loc tact cînd a încercat să-l afle ; s-a lăsat în voia unor presupuneri gratuite. Dar aceasta nu schimbă cu nimic faptul că o cunoaştere clară a celor întîmplate va contribui la părerea lui despre perspectivele fiicei sale. Una este dacă lordul Warburton s-a săturat pur şi simplu de biata copilă, şi e păcat. E altceva dacă a renunţat la ea pentru a-ţi face pe voie. Şi atunci e păcat, dar într-alt fel. În al doilea caz probabil că te-ai resemna să nu-ţi faci pe voie — s-o vezi pur şi simplu căsătorită pe fiica dumitale vitregă. Dă-i drumul lordului Warburton — lasă-ni-l nouă !

Madame Merle vorbise în chip foarte deliberat, urmărind-o din priviri pe Isabel şi crezînd că, după cît se părea, putea să continue cu toată siguranţa. În timp ce vorbea Isabel păli ; îşi încleştase mai tare mîinile în poală ; nu pentru că musafira considerase că era în sfîrşit momentul potrivit pentru a fi insolentă ; nu acesta era lucrul cel mai evident. Era ceva mult mai îngrozitor.

— Cine sînteţi dumneavoastră... ce sînteţi dumneavoastră ? murmură Isabel. Ce aveţi de-a face cu soţul meu ? Era ciudat că în clipa aceea se apropie atît de mult de el, de parcă l-ar fi iubit.

— A, va să zică, iei totul în chip eroic ! Îmi pare foarte rău. Dar să nu crezi că eu voi face la fel.

— Ce aveţi de-a face cu mine ? continuă Isabel.

Madame Merle se ridică încet, mîngîindu-şi manşonul, dar fără să-şi clintească privirile de pe faţa Isabelei.

— Totul ! răspunse ea.

Isabel şedea cu privirea înălţată spre madame Merle ; faţa ei exprima ruga de a fi luminată. Dar lumina din ochii acestei femei părea ca o beznă.

— Oh, nenorocire ! murmură Isabel în sfîrşit ; şi căzu pe spate, acoperindu-şi faţa cu mîinile. Ideea că doamna Touchett avusese dreptate o izbi ca un talaz înalt. Madame Merle o măritase. Acea doamnă părăsi încăperea înainte ca ea să-şi descopere faţa.

În după-amiaza aceea Isabel făcu o plimbare cu trăsura, singură ; dorea să fie departe, sub cerul liber, unde putea să coboare din trăsură şi să calce pe margarete. Roma era de multă vreme confidenta ei, căci într-o lume de ruine, fericirea ei ruinată nu părea o catastrofă atît de nefirească. Îşi încredinţa dezamăgirea unor lucruri care se năruiseră de secole şi totuşi stăteau drepte ; îşi dezvăluia tristeţea tainică în tăcerea locurilor singuratice unde calitatea modernă a acesteia se detaşa şi devenea obiectivă, aşa încît stînd într-o zi de iarnă în vreun colţ încălzit de soare sau în vreo biserică mucezită unde nu călca picior de om aproape că putea să zîmbească gîndindu-se la nefericirea ei măruntă. Era măruntă în amintirea largă a Romei şi simţămîntul obsedant al continuităţii soartei umane o purta uşor de la mai mic la mai mare. Cunoştea Roma profund, cu duioşie ; se contopea cu pătimirea ei şi i-o alina. Ajunsese s-o considere, mai ales, ca pe un loc unde oamenii au suferit. Toate acestea îi treceau prin minte în bisericile părăsite, unde coloanele de marmură, ce proveneau din ruine păgîne, păreau s-o însoţească şi în suferinţa ei, iar tămîia cu iz de mucegai parcă se asocia cu rugi, ce nu primiseră răspuns de vreme îndelungată. Nu exista o eretică mai blîndă, mai puţin consecventă decît Isabel ; cel mai frecvent credincios, privind icoanele întunecate de pe altare, sau mănunchiurile de lumînări aprinse, n-ar fi putut simţi mai intim puterea de sugerare a acestor obiecte, sau comuniunea cu divinitatea. Pansy, după cum ştim, o însoţea aproape întotdeauna şi, în ultima vreme, contesa Gemini, legănînd în mînă o umbrelă de soare roz, dădea strălucire echipajului lor ; dar uneori era singură, după dispoziţie şi în locul pe care şi-l dorea. În asemenea ocazii, avea mai multe adăposturi ; dintre care poate cel mai accesibil era un loc pe parapetul scund ce mărgineşte spaţiul larg acoperit cu iarbă dinaintea faţadei înalte şi reci a Bazilicii luterane

Sfîntul Ioan, de unde privești peste Campagna la conturul care șerpuiește departe, cel al muntelui Alban și la acea cîmpie măreață din mijloc, care este încă atît de plină de toate cîte au trecut peste ea. După ce prietenii și vărul ei plecară, cutreiera mai mult ca de obicei ; își purta sufletul mohorît de la un loc sacru și familiar la altul. Chiar și atunci cînd Pansy și contesa erau alături, simțea atingerea unei lumi dispărute. Trăsura, lăsînd în urmă zidurile Romei, alerga pe străzi înguste unde caprifoiul sălbatic se împletea cu gardul viu, sau o aștepta în locuri retrase din apropierea cîmpurilor, în timp ce ea hoinărea tot mai departe peste iarba smălțuită cu flori sau ședea pe o piatră care pe vremuri avusese un rost, privind prin vălul tristeții ei la minunata tristețe a peisajului — la lumina densă și caldă, la gradația de culori ce se pierdea în zare și la amestecul lor blînd, la păstorii nemișcați în atitudini singuratice, la dealurile deasupra cărora umbrele norilor erau ușoare ca o roșeață în obraji.

În după-amiaza de care am început să vorbesc, luase hotărîrea să nu se mai gîndească la madame Merle ; dar hotărîrea se dovedi zadarnică, imaginea acelei doamne plana mereu în fața ochilor ei. Se întreba cu o groază aproape copilărească dacă acestei prietene intime de mai mulți ani i se putea da epitetul istoric de *păcătoasă*. Ideea o cunoștea doar din Biblie și alte opere literare ; după cîte își amintea, nu cunoscuse personal păcătoșenia. Dorise să dobîndească o cunoaștere amplă a vieții și, deși se încînta la gîndul că o cultivase cu oarecare succes, acest privilegiu elementar îi fusese refuzat. Poate că nu era nici un păcat — în sensul istoric — să fii de o profundă falsitate; căci așa fusese madame Merle — profund, profund, profund falsă. Mătușa Isabelei făcuse această descoperire cu mult înainte și îi atrăsese atenția asupra ei ; dar Isabel la vremea aceea își zicea încîntată că ea era capabilă de o înțelegere mai vastă a lucrurilor, mai ales a spontaneității destinului ei și a nobleții propriilor interpretări, decît biata doamnă Touchett, cu judecata ei rigidă. Madame Merle a făcut ceea ce a vrut ; a realizat unirea celor doi prieteni ai ei ; o reflecție care o făcea să se întrebe ce a determinat-o să dorească atît de mult împlinirea acestui fapt. Existau oameni care aveau pasiunea de a pune la cale căsătorii, așa după cum existau adoratori ai artelor ; dar madame Merle, deși era o mare artistă, nu făcea parte dintre ei. Avea păreri prea rele

despre căsătorie, prea rele chiar şi despre viaţă ; [illegible] acea căsătorie, dar nu dorise altele. A urmărit deci un cîş[illegible]şi Isabel se întreba în ce a constat profitul ei. I-a trebu[illegible] fireşte mult timp ca să descopere şi chiar şi atunci desco[illegible]rea ei era imperfectă. Îşi aminti că madame Merle, deşi [illegible]ru s-o simpatizeze de la prima întîlnire la Gardencourt, [illegible]e încă pe atîta de afectuoasă după moartea domnului Touchett şi după ce află că tînăra ei prietenă beneficiase de pe urma dărniciei bunului bătrîn. Nu-şi află profitul în obiceiul grosolan de a împrumuta bani, ci în ideea mai rafinată de a face părtaş pe unul din prietenii ei intimi la averea dobîndită de curînd şi cu toată nevinovăţia de către tînăra femeie. Alesese fireşte pe cel mai intim prieten al ei şi Isabel vedea limpede că Gilbert ocupa acest loc. Astfel îi încolţi în minte convingerea că omul pe care îl crezuse cel mai puţin sordid din lume se căsătorise cu ea, precum un aventurier vulgar, pentru bani. Ciudat, nu-i trecuse niciodată prin minte pînă acum ; dacă îşi închipuise o serie de lucruri rele despre Osmond, nu-i aduse totuşi această injurie. Acesta era cel mai grav fapt la care se putea gîndi şi îşi zicea că de acum încolo trebuie să se aştepte la necazuri şi mai mari. Un bărbat se putea căsători cu o femeie pentru banii ei; se întîmplă adesea. Dar cel puţin se cădea să-i spună şi ei. Se întreba dacă, din moment ce dorise să aibă banii ei, aceşti bani îi aduceau acum mulţumirea. Ar fi fost dispus să-i ia banii şi s-o lase să plece ? Ah, dacă mărinimia domnului Touchett ar ajuta-o azi, ar fi binecuvîntată, într-adevăr ! Pe de altă parte nu-i era greu să-şi dea seama că madame Merle dorise să-i facă lui Gilbert un serviciu, însă recunoştinţa lui îşi pierduse probabil din căldură. Ce sentimente putea el să aibă acum faţă de preazeloasa lui binefăcătoare şi în ce fel puteau fi exprimate de către un asemenea maestru al ironiei ? Era un fapt ciudat, dar caracteristic că înainte de a se întoarce din plimbarea ei tăcută, Isabel sparse tăcerea, exclamînd încetişor : — Biata, biata madame Merle !

Mila ei ar fi fost poate justificată dacă în aceeaşi după-amiază ar fi stat ascunsă după una din perdelele preţioase de damasc înmuiat de vremi, care ornamentau micul *salon* interesant al doamnei la care se referea exclamaţia Isabelei ; apartamentul aranjat cu grijă, pe care l-am vizitat odată în compania discretului domn Rosier. În acel apartament pe la orele şase, îl găsim pe Gilbert Osmond aşezat într-un scaun, iar pe

gazda casei în picioare în fața lui, așa cum o văzuse Isabel într-o ocazie pe care am consemnat-o în această povestire cu o insistență adecvată importanței ei reale și nu celei aparente.

— Nu cred că ești nefericit; cred că îți convine, zise madame Merle.

— Am spus eu că sînt nefericit? întrebă Osmond cu o figură destul de gravă pentru a sugera că s-ar fi putut să fie.

— Nu, dar nu spui contrariul cum ar trebui, drept recunoștință.

— Nu vorbi de recunoștință, replică el sec. Și nu mă enerva, adăugă peste o clipă.

Madame Merle se așeză încet cu brațele încrucișate și cu mîinile ei albe aranjate drept suport pentru unul din ele, și ca ornament ca să zicem așa pentru celălalt. Părea de un calm desăvîrșit, dar impresionant de tristă.

— La rîndul tău, nu încerca să mă înfricoșezi. Mă întreb dacă îmi ghicești gîndurile.

— Nu-mi bat capul cu ele mai mult decît e necesar. Am destule gînduri proprii.

— Asta pentru că ale tale sînt atît de încîntătoare.

Osmond își sprijini capul de speteaza scaunului și se uită la prietena lui cu o insistență cinică ce părea să fie în parte expresia unei oboseli.

— Mă enervezi, într-adevăr, observă el peste o clipă. Sînt foarte obosit.

— *Eh moi donc*[1]? exclamă madame Merle.

— Tu te obosești singură. La mine oboseala nu e din vina mea.

— Cînd mă obosesc singură, o fac pentru tine. Ți-am dăruit un motiv de interes. E un mare dar.

— Îi zici interes? întrebă Osmond cu detașare.

— Bineînțeles, din moment ce te ajută să-ți treci timpul.

— Timpul nu mi s-a părut niciodată mai lung decît în iarna asta.

— N-ai arătat niciodată mai bine; n-ai fost niciodată atît de agreabil, n-ai strălucit niciodată ca acum.

— Naiba să-mi ia strălucirea! murmură el gînditor. La urma urmelor, cît de puțin mă cunoști!

[1] Dar eu? (franc.).

— Dacă pe tine nu te cunosc, atunci nu mai cunosc nimic, zîmbi madame Merle. Ai sentimentul succesului deplin.

— O să-l am numai atunci cînd te voi face să încetezi de a mă mai judeca.

— Am încetat de multă vreme. Acum vorbesc pe baza unei cunoașteri vechi. Dar și tu te exprimi mai mult acum.

Osmond întîrzia cu răspunsul.

— Aș dori ca tu să te exprimi mai puțin.

— Vrei să mă condamni la tăcere? N-am vorbit în viața mea ca o moară neferecată. În orice caz, există trei sau patru lucruri, pe care aș vrea să ți le spun mai întîi. Soția ta nu știe ce să facă, continuă ea pe un ton schimbat.

— Pardon; știe foarte bine. Are o linie trasată clar. Dorește să-și pună în aplicare ideile.

— Azi ideile ei trebuie să fie remarcabile.

— Bineînțeles că sînt. Are mai multe ca oricînd.

— În dimineața aceasta n-a putut să-mi dezvăluie nici una, spuse madame Merle. Părea să fie într-o stare de spirit foarte simplă, aproape prostească. Era de-a dreptul năucită.

— Mai bine ai spune de la început că era patetică.

— A, nu, nu vreau să te încurajez prea mult.

Avea și acum capul lăsat pe perna din spatele lui; încheietura unui picior îi stătea sprijinită pe celălalt genunchi al său. Rămase în poziția aceasta o vreme.

— Aș vrea să știu ce e cu tine, spuse el în cele din urmă.

— Ce e cu mine... ce e cu mine...! și aici madame Merle se opri. Apoi continuă într-un acces de mînie, ca izbucnirea unui trăsnet vara, dintr-un cer senin. Adevărul este că mi-aș da mîna dreaptă ca să pot plînge și că nu pot!

— La ce ți-ar folosi?

— M-ar face să mă simt așa cum mă simțeam înainte de a te cunoaște.

— Dacă eu ți-am secat lacrimile, asta e ceva. Dar te-am văzut plîngînd.

— Ah, cred că mă vei mai face să plîng. Adică să urlu ca un lup. Sper din suflet și am mare nevoie de asta. Am fost netrebnică azi-dimineață; am fost oribilă, spuse ea.

— Dacă Isabel se afla în starea aceea prostească de care îmi spuneai, probabil că n-a observat, răspunse Osmond.

— Tocmai ticăloşia mea a înlemnit-o. N-am putut să mă stăpînesc ; eram plină de ceva rău. Poate că era ceva bun ; nu ştiu. Nu numai că mi-ai secat lacrimile ; mi-ai secat şi sufletul.

— Deci nu eu sînt răspunzător de starea soţiei mele, spuse Osmond. E plăcut să mă gîndesc că voi beneficia de influenţa ta asupra ei. Nu ştii că sufletul este un principiu nemuritor ? Cum poate să sufere schimbări ?

— Nu cred cîtuşi de puţin că e un principiu nemuritor. Cred că poate fi cu desăvîrşire distrus. Asta s-a întîmplat cu sufletul meu, care a fost foarte bun la început ; şi ţie trebuie să-ţi mulţumesc. Tu eşti *foarte* rău, adăugă ea accentuînd cu gravitate.

— Aşa trebuie să sfîrşim ? întrebă Osmond cu aceeaşi răceală studiată.

— Nu ştiu cum vom sfîrşi. Bine ar fi să ştiu ! Cum sfîrşesc oamenii răi ? — mai ales cînd e vorba de crimele lor *comune*. M-ai făcut să devin tot atît de rea ca şi tine.

— Nu te înţeleg. Mie îmi pari chiar destul de bună, spuse Osmond, indiferenţa sa voită oglindindu-se cu mare efect în vorbele lui.

Stăpînirea de sine a doamnei Merle părea, dimpotrivă, să slăbească şi era mai aproape să şi-o piardă, decît în oricare altă ocazie, cînd am avut plăcerea s-o întîlnim. Lucirea ochilor ei deveni sumbră ; surîsul îi trăda o sforţare dureroasă.

— Destul de bună pentru ceea ce am făcut din mine ? Cred că asta vrei să spui.

— Destul de bună pentru a fi întotdeauna fermecătoare ! exclamă Osmond, zîmbind şi el.

— O, Dumnezeule ! murmură prietena lui ; şi cum sta acolo în prospeţimea ei coaptă, făcu acelaşi gest pe care îl provocase Isabelei în dimineaţa acelei zile : îşi plecă faţa şi şi-o acoperi cu mîinile.

— Ai de gînd să plîngi, totuşi ? întrebă Osmond ; şi pentru că rămase nemişcată continuă : M-am plîns vreodată în faţa ta ?

Madame Merle lăsă să-i cadă mîinile, în grabă.

— Nu, te-ai răzbunat în altfel — te-ai răzbunat pe *ea*.

Osmond îşi dădu capul mai pe spate ; se uită o clipă la tavan şi s-ar fi putut crede că imploră în chip neceremonios puterile cereşti.

— Oh, imaginaţia femeilor! E întotdeauna vulgară, în fond. Vorbeşti de răzbunare ca un romancier de mîna a treia.

— Bineînţeles că nu te-ai plîns. Te-ai bucurat prea mult de triumful tău.

— Sînt curios să ştiu ce numeşti triumful meu.

— Ai reuşit s-o faci pe soţia ta să-i fie frică de tine.

Osmond îşi schimbă poziţia; se aplecă în faţă, îşi sprijini coatele pe genunchi şi privi o clipă la vechiul şi frumosul covoraş persan de la picioarele lui. Avea aerul că refuză orice evaluare, chiar şi a timpului, venită din partea altcuiva şi că preferă să rămînă la valorile stabilite de el; o particularitate care îl făcea uneori să devină enervant în discuţii.

— Isabelei nu-i este frică de mine şi nici nu doresc să-i fie, spuse el în sfîrşit. Ce urmăreşti cînd rosteşti asemenea cuvinte?

— M-am gîndit la tot răul pe care ai putea să mi-l faci, răspunse madame Merle. Soţiei tale i-a fost frică de mine azi-dimineaţă, dar prin mine îi era de fapt frică de tine.

— Ai spus poate lucruri de foarte prost gust; nu sînt eu de vină. N-am înţeles de loc ce rost avea să te duci s-o întîlneşti; eşti în stare să acţionezi şi fără ea. După cîte văd pe tine nu te-am înfricoşat, continuă el; atunci cum aş fi putut s-o fac pe ea să se teamă de mine? Eşti cel puţin tot atît de curajoasă. Nu ştiu de unde ţi s-au năzărit asemenea bazaconii; s-ar crede că ai ajuns să mă cunoşti. În timp ce vorbea se ridică şi merse pînă la cămin unde rămase un moment cu ochii aplecaţi, de parcă le-ar fi văzut pentru prima dată, asupra exemplarelor delicate de porţelan rar, care erau înşirate deasupra. Luă o ceaşcă mică şi o ţinu în mînă; îşi rezemă braţul de cămin şi, ţinînd-o încă, zise: Vezi întotdeauna prea mult în orice; exagerezi; pierzi din vedere realul. Sînt mult mai simplu decît crezi.

— Cred că eşti foarte simplu. Madame Merle avea şi ea ochii aţintiţi asupra ceştii. Am ajuns la concluzia aceasta cu timpul. Te-am studiat, după cum spuneam, pe vremuri; dar numai de cînd te-ai căsătorit te înţeleg. Pricep mai bine ceea ce eşti pentru soţia ta, decît am priceput vreodată ce ai fost pentru mine. Te rog să fii foarte atent cu obiectul acela preţios.

— Are deja o minusculă crăpătură, spuse Osmond pe un ton sec în timp ce îl aşeză la loc. Dacă nu m-ai înţeles înainte

de a mă căsători a fost o nesăbuință crudă din partea ta să mă așezi într-o asemenea cutie. Dar eu am îndrăgit cutia ; mă gîndeam că mi se va potrivi bine. Am cerut foarte puțin ; i-am cerut doar să mă placă.

— Să te placă atît de mult !

— Atît de mult, firește ; în asemenea cazuri omul are pretenții maxime. Să mă adore, dacă vrei. A, da, voiam asta.

— Eu nu te-am adorat niciodată, spuse madame Merle.

— Dar ai pretins că mă adori.

— E adevărat că pe mine nu m-ai acuzat niciodată că m-am potrivit, continuă madame Merle.

— Soția mea a refuzat... a refuzat să facă ceva în sensul acesta, spuse Osmond. Dacă ești hotărîtă să faci o tragedie din asta, nu pentru ea este tragedie.

— Pentru mine e tragedie ! exclamă madame Merle, ridicîndu-se cu un suspin lung și stins, privind în același timp la porțelanurile de pe cămin. Se pare că voi primi o lecție aspră pentru falsa poziție pe care am adoptat-o.

— Parcă ar fi o frază dintr-un caiet. Trebuie să ne căutăm mîngîierea acolo unde o putem găsi. Dacă soției mele nu-i plac, cel puțin îi plac lui Pansy. Voi căuta compensații la Pansy. Din fericire nu-i găsesc nici un cusur.

— Ah, spuse ea încetișor, dacă aș avea un copil !

Osmond așteptă, iar apoi cu un aer puțin cam formal îi aduse la cunoștință :

— Copiii altora pot fi o mare sursă de interes.

— Semeni mai mult cu un caiet decît mine. Dar la urma urmelor există ceva care ne ține legați unul de celălalt.

— Răul pe care aș putea să ți-l fac ? întrebă Osmond.

— Nu ; binele pe care aș putea eu să-l fac pentru tine. Din cauza aceasta, continuă madame Merle, am fost atît de geloasă pe Isabel. Vreau să fie opera *mea*, spuse în timp ce figura ei, care devenise aspră și plină de amărăciune, își relua seninătatea obișnuită.

Prietenul ei își luă pălăria și umbrela și după ce își trecu de două sau trei ori manșeta hainei peste primul din aceste articole :

— În general, cred, zise el, că ar fi mai bine să lași totul pe seama mea.

După ce Osmond plecă, ea merse în primul rînd să ia de pe cămin ceaşca şubrezită de cafea despre care el spusese că are o crăpătură ; dar se uită la ea cam distrată.

— Am fost oare atît de nemernică în zadar ? se tîngui vag.

Capitolul 50

DEOARECE CONTESA GEMINI NU CUNOŞTEA monumentele antice, Isabel se oferi de cîteva ori s-o conducă la aceste relicve interesante şi să-şi dedice plimbările de după-amiază vizitării antichităţilor. Contesa, care recunoştea în cumnata ei o minune a învăţăturii, nu obiecta niciodată şi privea masele de zidărie cu atîta răbdare de parcă ar fi fost mormane de veşminte moderne. Nu avea simţ istoric, deşi avea în unele privinţe simţ anecdotic, iar referitor la ea pe cel apologetic, dar era atît de încîntată că se află la Roma, încît singura ei dorinţă era să fie dusă de curent. Ar fi petrecut cu dragă inimă o oră zilnic în întunecimea umedă a Băilor lui Titus, dacă ar fi putut rămîne cu această condiţie la Palazzo Roccanera. Dar Isabel nu era un ghid riguros; obişnuia să viziteze ruinele mai ales pentru că ele erau un pretext de a avea şi alte subiecte de conversaţie decît aventurile amoroase ale doamnelor din Florenţa, despre care contesa nu se sătura niciodată să dea relaţii. Trebuie să adăugăm că, în timpul acestor vizite, contesa nu-şi permitea nici o formă de cercetare activă ; prefera să şadă în trăsură şi să exclame că totul era cît se poate de interesant. În felul acesta vizitase pînă atunci Coloseumul, spre regretul infinit al nepoatei sale care — cu tot respectul pe care i-l datora — nu înţelegea de ce nu puteau să coboare din trăsură şi să intre în clădire. Pansy avea atît de puţine ocazii să hoinărească, încît părerea ei în împrejurarea aceea n-a fost cu totul dezinteresată ; putem să ne închipuim că speranţa ei tăinuită era că o dată aflate înăuntru, putea s-o înduplece pe musafira părinţilor ei să urce pînă la rîndurile de sus. Veni o zi cînd contesa le anunţă că era dispusă să întreprindă această ispravă — o după-amiază blîndă de martie cînd luna aceea vîntoasă se manifesta în adieri ocazionale de primăvară. Intrară toate trei

la Coloseum, dar Isabel le lăsă să-l viziteze singure. Ea urcase adesea pînă la gradenurile părăsite de unde mulţimile romane obişnuiau să aplaude zbierînd şi unde acum florile sălbatice (cînd li se îngăduia) înfloreau în crăpăturile adînci ; iar azi se simţea obosită şi dorea să stea în arena pustiită. Însemna şi o pauză, căci contesa cerea adesea mai mult atenţiei cuiva, decît dădea ea în schimb ; şi Isabel credea că, rămînînd singură cu nepoată-sa, lăsa să se aştearnă un moment praful peste scandalurile străvechi ale Arnidelor. Rămase prin urmare jos, în timp ce Pansy îşi conduse mătuşa lipsită de discernămînt spre scara abruptă de cărămizi, la baza căreia un custode descuie o poartă înaltă de lemn. Spaţiul mare împrejmuit era pe jumătate în umbră ; soarele la asfinţit scotea în evidenţă tonul roşu pal al blocurilor mari de travertin — culoarea latentă care este singurul element viu în imensa ruină. Pe alocuri rătăcea cîte un ţăran, sau cîte un turist, înălţîndu-şi privirile către orizontul depărtat, unde in liniştea clară, o puzderie de rîndunici se roteau şi coborau pe pămînt. Isabel observă pe dată că unul din vizitatori, postat în mijlocul arenei îşi îndreptase atenţia spre ea şi o privea într-o anume atitudine a capului care, cu săptămîni în urmă, i se păruse că exprimă intenţii zădărnicite, dar indestructibile. Nu putea fi altul decît domnul Rosier ; şi domnul acesta tocmai se pregătea să-i vorbească. Cînd se asigură că nu e însoţită, se apropie spunîndu-i că deşi nu voia să-i răspundă la scrisori, poate că nu-şi va astupa urechile în faţa elocvenţei sale. Isabel răspunse că fiica ei vitregă era pe aproape şi că nu putea să-i acorde decît cinci minute ; drept care el îşi scoase ceasul şi se aşeză pe un bloc crăpat.

— Vă spun în două vorbe, zise Edward Rosier. Mi-am vîndut toate bibelourile ! Isabel instinctiv dădu glas unei exclamaţii de groază ; parcă i-ar fi spus că îşi scosese toţi dinţii. Le-am vîndut la licitaţie, la Hôtel Drouot, continuă el. Vînzarea a avut loc acum trei zile şi mi-au telegrafiat rezultatul. E magnific.

— Mă bucur ; dar aş fi dorit să-ţi păstrezi lucrurile acelea drăguţe.

— Am în schimb bani — cincizeci de mii de dolari. Domnul Osmond mă va socoti oare destul de bogat acum ?

— De aceea le-ai vîndut ? întrebă Isabel blînd.

— Dar, Doamne, pentru ce altceva ? E singurul lucru la care mă gîndesc. M-am dus la Paris ca să pregătesc totul. Dar n-am putut să rămin la vînzare ; n-aş fi putut să le văd cum se duc ; cred că aş fi murit. Dar le-am lăsat pe mîini bune şi s-au vîndut la preţuri mari. Trebuie să vă spun că am păstrat obiectele emailate. Acum am banii în buzunar şi nu mai poate să spună că sînt sărac ! exclamă tînărul cu trufie.

— Acum o să spună că nu eşti deştept, zise Isabel de parcă Gilbert Osmond n-ar fi spus asta niciodată înainte.

Rosier îi aruncă o privire aspră.

— —Vreţi să spuneţi că fără bibelouri nu sînt nimic ? Vreţi să spuneţi că ele constituiau tot ceea ce aveam mai bun ? Aşa mi s-a spus şi la Paris ; o, au fost foarte sinceri în privinţa asta. Dar n-au văzut-o pe *ea !*

— Dragă prietene, meriţi să reuşeşti, zise Isabel cu multă bunăvoinţă.

— O spuneţi atît de trist, încît e ca şi cum aţi zice că n-am să reuşesc. O întrebă din priviri cu un tremur limpede în ochi. Avea expresia unui om care ştia că la Paris, timp de o săptămînă, fusese în gura lumii şi, în consecinţă se înălţase cu o jumătate de cap, fiind în acelaşi timp cuprins de bănuiala dureroasă că în ciuda acestei creşteri, o persoană sau două se mai încăpăţînează încă să-l considere mititel. Ştiu ce s-a petrecut pe aici în timpul cît am fost plecat, continuă el. Ce mai aşteaptă domnul Osmond după ce ea l-a refuzat pe lordul Warburton ?

Isabel chibzui o clipă.

— Să se mărite cu un alt nobil.

— Ce alt nobil ?

— Unul pe care îl va găsi el.

Rosier se ridică încet, punîndu-şi ceasul în buzunarul de la vestă.

— Rîdeţi de cineva, dar de data aceasta nu cred că eu sînt acela.

— N-am vrut să rîd, zise Isabel. Rîd foarte rar. Acum ar fi mai bine să pleci.

— Mă simt foarte singur ! declară Rosier fără să se urnească din loc. Poate că aşa era ; dar, evident, faptul că rosti aceste cuvinte cu voce cam tare, legănîndu-se oleacă, mulţumit de sine, pe vîrful picioarelor şi privind în jur la Colosseum de parcă ar fi fost plin de spectatori, îl făcu să se simtă mai

în siguranţă. Deodată Isabel îl văzu că păleşte ; erau mai mulţi spectatori decît bănuia el. Se întorsese şi văzu că însoţitoarele ei veneau înapoi.

— Trebuie să pleci, negreşit, spuse repede.

— Ah, dragă doamnă, aveţi milă de mine ! murmură Edward Rosier cu o voce care contrazicea în mod ciudat declaraţia sa de mai înainte. Apoi adăugă cu înflăcărarea omului căruia, în toiul unei nenorociri, îi vine un gînd fericit : Doamna aceea este contesa Gemini ? Doresc foarte mult să-i fiu prezentat.

Isabel îl privi o clipă.

— N-are nici o influenţă asupra fratelui ei.

— Ah, vorbiţi de el ca de un monstru ! şi Rosier se înfăţişă contesei care înainta în faţa lui Pansy cu o veselie datorată poate şi faptului că o zări pe cumnată-sa stînd de vorbă cu un tînăr foarte drăguţ.

— Sînt bucuroasă că ţi-ai păstrat obiectele emailate ! îi strigă Isabel în timp ce plecă de lîngă el. Merse direct la Pansy, care, văzîndu-l pe Edward Rosier, se opri brusc şi îşi coborî privirile. Să ne întoarcem la trăsură, îi zise liniştit mama ei vitregă.

— Da, se face tîrziu, răspunse Pansy şi mai blînd. Şi îşi văzu de drum, fără un murmur, fără vreo ezitare şi fără să privească în urmă.

Isabel îşi permise această libertate şi văzu că între contesă şi domnul Rosier avu loc pe dată o întîlnire. El îşi scoase pălăria, iar acum se apleca şi zîmbea ; se prezenta desigur în timp ce spatele expresiv al contesei înfăţişă privirilor Isabelei o înclinare graţioasă. Dar în curînd aceste fapte s-au pierdut în urmă, căci Isabel şi Pansy îşi reluară locurile în trăsură. Pansy, care şedea în faţa mamei ei vitrege, la început îşi ţinu privirile pironite în poală ; apoi îşi ridică ochii şi îi aţinti asupra Isabelei. În privirile ei licărea o mică rază de melancolie — o scînteie de pasiune timidă, care o înduioşă pe Isabel pînă în adîncul inimii. În acelaşi timp o cuprinse un val de invidie, comparînd năzuinţa tremurîndă, idealul definit al copilei cu disperarea ei seacă.

— Sărmană, micuţă Pansy, spuse ea afectuos.

— A, nu-i nimic ! răspunse Pansy, dorind să se scuze. Apoi urmă o tăcere ; contesa nu mai venea.

— I-ai arătat mătuşii totul şi i-a plăcut? întrebă Isabel în cele din urmă.

— Da, i-am arătat totul. Cred că a rămas încîntată.

— Şi nu eşti obosită, sper.

— A, nu, mulţumesc, nu sînt obosită.

Contesa întîrzia, aşa încît Isabel îi porunci valetului să intre în Coloseum şi să-i spună că o aşteptau. Se întoarse numaidecît şi anunţă că signora Contessa le ruga să nu aştepte — va lua o trăsură pînă acasă!

Cam la o săptămînă după ce simpatiile spontane ale acestei doamne promiteau să-i dea tot concursul domnului Rosier, Isabel, mergînd cam tîrziu să se îmbrace pentru cină, o găsi pe Pansy în camera ei. Fata părea că o aşteaptă; se ridică din scaunul adînc pe care şedea.

— Iertaţi-mi îndrăzneala, spuse ea cu o voce plăpîndă. Va fi ultima — pentru un timp.

Avea un glas straniu, iar ochii ei larg deschişi erau plini de emoţie şi înfricoşare.

— Doar nu pleci de acasă! exclamă Isabel.

— Plec la mînăstire.

— La mînăstire? Pansy se apropie pînă cînd fu destul de aproape pentru a o înlănţui pe Isabel cu braţele şi a-şi aşeza capul pe umărul ei. Rămase astfel o clipă, perfect liniştită; dar Isabel simţea că tremură. Acest tremur al corpului ei mic exprima tot ceea ce nu putea să spună. Isabel însă stărui: De ce pleci la mînăstire?

— Deoarece tata socoteşte că aşa e potrivit. Spune că o fată tînără e bine să se retragă puţin din cînd în cînd. Zice că lume, şi iar lume e foarte rău pentru o fată tînără. Va fi o ocazie pentru puţină singurătate — pentru puţină reflectare. Pansy vorbea în fraze scurte, sacadate, de parcă n-ar fi fost sigură de ea; apoi adăugă cu un triumf al stăpînirii de sine: Cred că tata are dreptate; în iarna aceasta am fost atît de mult în lume.

Vestea avu un efect ciudat asupra Isabelei; părea să aibă o semnificaţie mai largă decît îşi dădea seama fata.

— Cînd s-a hotărît asta? întrebă ea. N-am auzit nimic.

— Tata mi-a spus acum o jumătate de oră; a socotit că e mai bine să nu se discute prea mult înainte. Madame Catherine vine să mă ia la şapte şi un sfert şi voi duce cu mine doar două rochii. Voi sta numai cîteva săptămîni; sînt sigură

că va fi foarte bine. Le voi găsi pe toate doamnele acelea care au fost atît de bune cu mine şi voi întîlni fetiţele care sînt educate acolo. Îmi plac mult fetiţele mici, zise Pansy cu un efect de grandoare diminutivă. Mi-e foarte dragă şi mama Catherine. Voi fi foarte liniştită şi mă voi gîndi mult.

Isabel o ascultă, ţinîndu-şi respiraţia ; era aproape îngrozită.

— Gîndeşte-te la *mine* cîteodată.

— Ah, veniţi să mă vedeţi cît de curînd ! exclamă Pansy ; şi exclamaţia ei era foarte diferită de observaţiile eroice pe care tocmai le făcuse.

Isabel nu mai putu să zică nimic ; nu pricepea nimic ; simţi doar cît de puţin îl cunoştea încă pe soţul ei. Răspunsul pe care îl dădu fiicei lui fu o sărutare lungă, afectuoasă.

După o jumătate de oră află de la camerista ei că Madame Catherine sosise cu trăsura şi plecase din nou cu signorina. Se duse în salon, înainte de cină, unde o găsi pe contesa Gemini singură, şi această doamnă caracteriză întîmplarea exclamînd, cu o minunată smucitură a capului :

— *En voilà ma chère, une pose !*[1] Dar dacă era într-adevăr o afectare, nu se dumirea ce afecta soţul ei. Nu putea decît să-şi dea seama într-un mod vag că avea mai multe tradiţii decît îşi închipuise ea. S-a obişnuit să fie atît de atentă la ceea ce îi spunea, încît, deşi pare ciudat, ezită cîteva minute, după ce el intră în cameră, să facă vreo aluzie la plecarea neaşteptată a fiicei lui ; vorbi despre aceasta numai după ce se aşezară la masă. Dar îşi interzise să-i mai pună vreodată o întrebare lui Osmond. Tot ceea ce putu să facă, era să declare cît mai firesc :

— Pansy o să-mi lipsească foarte mult.

El se uită o vreme, avînd capul puţin înclinat, la coşul cu flori din mijlocul mesei.

— A, da, zise el în sfîrşit, m-am gîndit la asta. Ştii, trebuie să te duci s-o vezi ; dar nu prea des. Cred că te întrebi de ce am trimis-o la maici ; dar mă îndoiesc că te pot face să înţelegi. Nu-i nimic ; nu-ţi bate capul cu asta. De aceea n-am spus nimic înainte. Nu credeam că vei fi de acord. Întotdeauna am avut în minte ideea aceasta ; am considerat întotdeauna că face parte din educaţia unei fete. O fiică trebuie să fie proas-

[1] Iată, draga mea, o poză ! (franc.).

pătă şi cinstită ; trebuie să fie inocentă şi blîndă. Cu moravurile din ziua de azi poate să devină atît de prăfuită şi mototolită. Pansy e puţin prăfuită, puţin răvăşită ; a bătut drumurile prea mult. Această gloată care forfoteşte îmbrîncindu-se şi care îşi zice societate — trebuie scoasă din mijlocul ei din cînd în cînd. Mînăstirile sînt foarte liniştite, foarte convenabile, foarte salutare. Îmi place s-o ştiu acolo, în grădina veche, sub arcadă, printre femeile acelea senine şi virtuoase. Multe din ele sînt doamne de neam ; cîteva din ele sînt de viţă nobilă. Va citi, va desena, va cînta la pian. I-am stabilit un regim de viaţă foarte liberal. Nu va fi de loc ascetic ; trebuie să aibă doar un mic sentiment al însingurării. Va avea timp să gîndească şi există ceva la care vreau să se gîndească. Osmond vorbea pe îndelete, chibzuit, ţinînd capul şi acum înclinat într-o parte, de parcă s-ar fi uitat la coşul cu flori. Tonul său era însă acela al unui om încercînd nu atît să ofere o explicaţie, cît să-şi transpună gîndurile în vorbe — aproape în tablouri — ca să vadă cum ar arăta. Privi un timp tabloul pe care l-a invocat şi părea foarte satisfăcut de el. Apoi continuă : catolicii sînt foarte înţelepţi, la urma urmelor. Mînăstirea este o mare instituţie ; nu ne putem lipsi de ea ; corespunde unei necesităţi esenţiale în familii, în societate. E o şcoală a bunelor maniere ; e o şcoală a liniştii. A, nu vreau s-o detaşez pe fiica-mea de lume, adăugă el ; nu vreau să-şi îndrepte gîndurile asupra altei lumi. Aceasta de aici e foarte bună aşa cum trebuie s-o trăiască *ea* şi poate să reflecteze asupra ei cît îi place. Numai că trebuie să reflecteze aşa cum e bine.

Isabel dădu mare atenţie acestei prezentări ; o găsi într-adevăr deosebit de interesantă. Părea să-i arate cît de departe putea merge soţul ei în dorinţa de-a face impresie — pînă într-acolo încît să joace feste teoretice organismului delicat al fiicei sale. Nu putea să-i înţeleagă scopul, nu — nu în întregime ; dar îl înţelegea mai bine decît îşi închipuia sau dorea el, deoarece avea convingerea că întreaga procedură era o mistificare ticluită anume pentru ea, menită să acţioneze asupra imaginaţiei ei. Osmond voise să facă ceva brusc şi arbitrar, ceva neaşteptat şi subtil ; să accentueze diferenţa dintre preferinţele lui şi ale ei şi să arate că dacă el îşi privea copila ca pe o preţioasă operă de artă, era firesc să se îngrijească tot mai mult de ultimele retuşuri. Dacă dorise să pro-

ducă impresie, a reuşit: Isabelei îi îngheţă sufletul. Pansy cunoscuse mînăstirea din copilărie şi îşi află acolo un cămin fericit; pe bunele maici le iubea şi ele o iubeau la rîndul lor foarte mult şi de aceea şederea ei acolo nu se arăta propriu-zis ca o încercare grea. Dar cu toate acestea fata se speriase; impresia pe care tatăl ei voise s-o facă trebuia să aibă, evident, un efect destul de puternic. Vechea tradiţie protestantă nu se ştergea niciodată din imaginaţia Isabelei şi, în timp ce se gîndea la acest exemplu izbitor al geniului soţului ei — privea şi ea coşul cu flori — biata micuţă Pansy deveni eroina unei tragedii. Osmond dorea să se ştie că el nu se dădea în lături de la nimic, iar Isabel se prefăcea cu greu că mănîncă. Dar curînd urmă o relaxare, cînd auzi vocea stridentă a cumnatei ei. Se vede că şi contesa meditase îndeaproape asupra aceleiaşi chestiuni, dar a ajuns la o concluzie diferită de a Isabelei.

— E foarte absurd, dragă Osmond, spuse ea, să născoceşti atîtea motive frumoase pentru alungarea bietei Pansy. De ce nu spui mai bine că ai vrut s-o scoţi din calea mea? N-ai aflat că eu am o părere foarte bună despre domnul Rosier? Am într-adevăr; omul acesta mi se pare *simpaticissimo*. M-a făcut să cred în iubirea adevărată; n-am crezut niciodată pînă acum! Eu avînd aceste convingeri, te-ai gîndit, bineînţeles, că sînt pentru Pansy o companie îngrozitoare.

Osmond luă o sorbitură din paharul cu vin; părea deosebit de bine dispus.

— Draga mea Amy, răspunse el, zîmbind de parcă ar fi rostit nişte vorbe galante, habar n-am care îţi sînt convingerile, dar dacă aş bănui că ele se opun ideilor mele, ar fi mult mai simplu să te alung pe tine.

Capitolul 51

CONTESA N-A FOST ALUNGATĂ; dar simţea că de acum înainte ospitalitatea fratelui ei era foarte nesigură. După o săptămînă de la această întîmplare, Isabel primi o telegramă din Anglia, datată la Gardencourt şi purtînd pecetea doamnei Touchett. „Ralph nu va mai trăi

multe zile, scria ea, și dacă se poate, ar dori să te vadă. Dorește să-ți spun să vii numai în cazul în care nu ai alte îndatoriri. Spun că obișnuiai să vorbești foarte mult despre datoria ta și să te întrebi care era ; sînt curioasă să știu dacă ai aflat. Ralph e pe moarte și nu mai e nimeni aici." Isabel era pregătită să audă această veste, căci primise de la Henrietta o relatare detaliată a călătoriei pe care a făcut-o în Anglia alături de pacientul ei recunoscător. Ralph ajunsese mai mult mort decît viu, dar reușise să-l transporte la Gardencourt, unde se așeză imediat în pat și era limpede, scria domnișoara Stackpole, că nu-l va mai părăsi niciodată. Mai spunea că avusese de fapt doi pacienți în grijă, în loc de unul singur, căci domnul Goodwood, care nu fusese absolut de nici un ajutor, era tot atît de suferind ca și domnul Touchett, numai că din alte pricini. Mai pe urmă scrise că a fost nevoită să predea cîmpul doamnei Touchett, care tocmai se întorsese din America și îi dădu să înțeleagă fără întîrziere că nu avea chef de interviuri la Gardencourt. Isabel îi scrisese mătușii ei la scurtă vreme după ce Ralph venise la Roma, vestind-o de starea critică a sănătății acestuia și spunîndu-i că trebuia să revină cît mai grabnic în Europa. Doamna Touchett confirmase primirea acestui avertisment printr-o telegramă, dar de atunci și pînă la această a doua telegramă pe care am citat-o mai sus, nu mai primise nici o veste din partea ei.

Isabel rămase un moment cu ochii la această din urmă misivă ; apoi vîrînd-o în buzunar, merse direct spre biroul soțului ei. Aici se opri o clipă la ușă, iar apoi deschise și intră. Osmond ședea la masa de lîngă geam cu un volum in folio în fața sa, sprijinit de un maldăr de cărți. Acest volum era deschis la o pagină cu gravuri colorate și Isabel zări îndată că Osmond copia desenul unei monede antice. O cutie cu acuarele și pensule fine era așezată în fața lui și transpusese deja pe o foaie imaculată discul delicat, ușor hașurat. Stătea cu spatele spre ușă, dar o recunoscu fără să întoarcă privirile.

— Scuză-mă că te deranjez, spuse Isabel.

— Cînd vin în camera ta, bat întotdeauna la ușă, răspunse el, continuîndu-și lucrul.

— Am uitat ; mă gîndeam la altceva. Vărul meu e pe moarte.

— A, eu nu cred asta, zise Osmond uitîndu-se la desen printr-o lupă. Era pe moarte şi cînd ne-am căsătorit ; o să ne supravieţuiască nouă, tuturor.

Isabel nu acordă nici o clipă şi nici un gînd aprecierii acestui cinism debitat cu atenţie ; continuă pur şi simplu în grabă, absorbită doar de gîndul ei :

— Mătuşa mi-a telegrafiat, trebuie să plec la Gardencourt.

— De ce trebuie să pleci la Gardencourt ? întrebă Osmond pe un ton de curiozitate sinceră, imparţială.

— Pentru ca să-l văd pe Ralph înainte de a muri.

Osmond nu răspunse nimic o vreme ; continua să dea atenţie principală ocupaţiei sale, care era de un fel ce nu suferea nici o neglijenţă.

— Nu văd de ce e nevoie să te duci, spuse el în cele din urmă. A venit să te vadă aici. Nu mi-a plăcut, am considerat rămînerea lui la Roma drept o mare greşeală. Dar am tolerat-o pentru că îl vedeai pentru ultima oară. Acum îmi spui că nu era pentru ultima oară. Ah, nu eşti recunoscătoare !

— Pentru ce să fiu recunoscătoare ?

Gilbert Osmond puse jos micile lui instrumente, suflă un fir de praf de pe desenul său, se ridică încet şi se uită pentru prima dată la soţia lui.

— Pentru că nu am intervenit cît timp a fost aici.

— Ba da, sînt. Îmi amintesc foarte bine cît de clar m-ai înştiinţat că nu-ţi convenea prezenţa lui. Am fost foarte bucuroasă cînd a plecat.

— Lasă-l în pace atunci. Nu fugi după el.

Isabel îşi întoarse privirile de la el ; şi le opri asupra micului său desen.

— Trebuie să plec în Anglia, spuse pe deplin conştientă că tonul ei putea să pară de o încăpăţînare prostească unui om iritabil şi de gust.

— N-o să-mi placă, observă Osmond.

— De ce să ţin cont de asta ? N-o să-ţi placă şi dacă nu mă duc. Nu-ţi place nimic din ceea ce fac sau nu fac. Pretinzi că mint.

Osmond păli uşor ; avea un zîmbet rece pe buze.

— De aceea trebuie să pleci, prin urmare ? Nu pentru a-l vedea pe vărul tău, ci pentru a te răzbuna pe mine.

— Nu cunosc răzbunarea.

— Eu o cunosc, spuse Osmond. Nu-mi da prilejul.

— De-abia aştepţi să-l ai. Doreşti din suflet să fac vreo nebunie.

— În cazul acesta aş fi încîntat dacă nu m-ai asculta.

— Să nu te ascult? îngînă Isabel pe un ton blînd.

— Să fie clar. Dacă părăseşti Roma azi, va fi cel mai deliberat, cel mai calculat act de opoziţie din partea ta.

— Cum poţi să-l numeşti calculat? Am primit telegrama mătuşii doar acum trei minute.

— Calculezi rapid; e un mare dar. Dar nu văd ce rost are să prelungim discuţia; cunoşti dorinţa mea. Şi rămase în faţa ei aşteptînd parcă să se retragă.

Dar Isabel nu se clinti; ciudat, dar nu putea să se clintească din loc; voia să se mai justifice; Osmond avea puterea, într-o extraordinară măsură, s-o facă să simtă această necesitate. Îi stîrnea întotdeauna ceva în imaginaţie, împotriva raţiunii.

— Nu există nici un motiv pentru o asemenea dorinţă, spuse Isabel, iar eu am toate motivele să plec. Nu pot să-ţi spun cît de nedrept îmi pari. Dar cred că ştii. Opoziţia *ta* este calculată. Este răutăcioasă.

Nu-şi exprimase niciodată gîndurile cele mai rele în faţa lui şi senzaţia de a le auzi era, în mod evident, ceva nou pentru Osmond. Dar nu se arătă mirat şi indiferenţa sa era o dovadă a credinţei că soţia sa nu va fi de fapt în stare să reziste la infinit strădaniei lui iscusite de a o face să vorbească.

— E cu atît mai aprigă, în cazul acesta, răspunse el. Apoi adăugă de parcă i-ar fi dat un sfat prietenesc: E o chestiune foarte importantă. Ea recunoscu; era pe deplin conştientă de însemnătatea ocaziei; ştia că ajunseseră la o criză. Gravitatea situaţiei o îndemna să fie cu băgare de seamă; nu zise nimic, iar el continuă: Spui că nu am motive? Am chiar cele mai întemeiate motive. Îmi displace din adîncul sufletului ceea ce vrei să faci. E dezonorant; e nedelicat, e indecent. N-am nici o legătură cu vărul tău şi nu sînt dator să-i acord concesii. I-am făcut deja cîteva foarte mărinimoase. Relaţiile tale cu el în timpul cît a fost aici m-au făcut să stau ca pe ghimpi; dar am lăsat să treacă de la mine, căci aşteptam să plece din săptămînă în săptămînă. Nu mi-a plăcut niciodată Ralph Touchett şi nici eu nu i-am plăcut vreodată. De aceea îl iubeşti pe vărul tău — pentru că mă urăşte, spuse

Osmond cu un tremur rapid, de-abia auzit în glas. Am un ideal despre ceea ce soția mea trebuie și nu trebuie să facă. Nu trebuie să călătorească prin Europa singură, în ciuda celei mai profunde dorințe ale mele, pentru a sta la căpătîiul altor bărbați. Vărul tău n-are nimic de-a face cu tine; n-are nimic de-a face cu noi. Zîmbești foarte expresiv cînd spun *noi*. Dar te asigur că *noi, noi*, doamnă Osmond este tot ceea ce știu. Consider căsătoria noastră cu toată seriozitatea; se pare că tu ai găsit cu cale să nu faci la fel. Nu știu să fim divorțați, sau despărțiți; pentru mine, sîntem indisolubil uniți. Îmi ești mai aproape și îți sînt mai aproape decît oricare altă ființă umană. Poate că e o apropiere dezagreabilă; în orice caz, noi ne-am ales-o, cu bună-știință. Nu-ți place să ți se amintească, știu; dar eu n-am absolut nimic împotrivă deoarece... deoarece... Și se opri un moment părînd să aibă ceva foarte însemnat de spus. Deoarece cred că trebuie să acceptăm consecințele acțiunilor noastre și ceea ce prețuiesc cel mai mult în viață este onoarea unui fapt!

Vorbi grav și aproape blînd; tonul sarcastic îi pierise din glas. Gravitatea lui frînă zbuciumul Isabelei; hotărîrea pe care o avu cînd intră în cameră se pomeni prinsă într-o rețea din fire subțiri. Ultimele lui vorbe nu erau o poruncă, ele constituiau un fel de rugă; și deși simțea că orice expresie de respect din partea lui nu putea fi decît rafinament al egoismului, ele reprezentau totuși ceva suprem și absolut, ca semnul crucii, sau ca steagul patriei. Osmond vorbea în numele unui fapt sacru și prețios — respectarea unei forme mărețe. Din punct de vedere sentimental erau la fel de departe unul de celălalt, ca îndrăgostiții cei mai deziluzionați, dar nu se despărțiseră niciodată de fapt. Isabel nu se schimbase; mai era și acum stăpînită de vechea ei pasiune pentru dreptate; iar în aceste clipe cînd simțea sofisticăria profanatoare a soțului ei, aceasta păru să bată o clipă în struna lui. Îi trecu prin minte că, în dorința lui de a păstra aparențele, era la urma urmelor sincer și că acest fapt era totuși un merit. Cu zece minute înainte simțise întreaga bucurie a acțiunii spontane — o bucurie care îi fusese atîta vreme străină; dar acțiunea se schimbase deodată într-o renunțare lentă, transformată de atingerea distrugătoare a lui Osmond. Însă dacă trebuia să renunțe îi va spune că ea era mai degrabă o victimă, decît o nătîngă înșelată de vorbele lui.

— Ştiu că eşti un maestru al artei ridiculizării, spuse ea. Cum poţi să vorbeşti de o uniune indisolubilă — cum poţi spune că eşti mulţumit ? Ce uniune poate fi între noi cînd mă acuzi de făţărnicie ? Unde îţi găseşti mulţumirea cînd în inima ta nu există decît o suspiciune hidoasă ?

— În faptul că trăim decent, în pofida unor asemenea neajunsuri.

— Traiul nostru nu e decent ! ţipă Isabel.

— Nu e, de fapt, dacă mergi în Anglia.

— Asta înseamnă foarte puţin ; nu înseamnă nimic. Aş putea face mult mai mult.

Osmond îşi ridică sprîncenele şi chiar şi umerii puţin ; trăise destul de mult în Italia pentru a se deprinde cu acest truc.

— A, dacă ai venit să mă ameninţi, prefer să desenez. Se întoarse la masa lui şi luă în mînă foaia pe care lucrase şi o examină.

— Presupun că dacă plec nu te mai aştepţi să vin înapoi, spuse Isabel.

Osmond se întoarse repede împrejur şi ea putu să vadă că această mişcare cel puţin nu era studiată. O privi cîteva clipe, iar apoi :

— Ţi-ai ieşit din minţi ? întrebă el.

— Ce poate fi altceva decît o despărţire ? continuă ea ; mai ales dacă tot ceea ce spui este adevărat. Nu era în stare să vadă ce altceva putea să fie decît o despărţire ; dorea din suflet să înţeleagă ce altceva ar fi putut să fie.

Osmond se aşeză la masă.

— Nu pot într-adevăr să te contrazic, pornind de la ipoteza că o să mi te împotriveşti, spuse el. Şi luă din nou una din pensulele lui mici.

Isabel mai zăbovi doar un moment ; destul pentru a cuprinde cu privirea figura lui voit indiferentă şi totuşi deosebit de expresivă ; după aceea părăsi camera în grabă. Facultăţile, energia, pasiunea ei erau din nou risipite ; avea impresia că o ceaţă întunecată şi rece o împresurase brusc. Osmond poseda în cel mai înalt grad arta de a da la iveală orice slăbiciune. În drum spre camera ei, o găsi pe contesa Gemini stînd în pragul unui salonaş în care era aranjată o colecţie mică de cărţi eteiogene. Contesa avea în mînă un volum

deschis; părea să parcurgă o pagină, pe care nu o găsea interesantă. Cînd auzi pasul Isabelei își înălță capul.

— Ah, draga mea, tu care ești atît de literată, recomandă-mi te rog o carte distractivă! Tot ce se găsește aici e atît de plicticos! Crezi că asta are rost s-o citesc?

Isabel se uită la titlul volumului pe care contesa i-l întinse, dar fără să-l citească, sau să-l înțeleagă.

— Mi-e teamă că nu te pot sfătui. Am primit vești rele. Vărul meu, Ralph Touchett, e pe moarte.

Contesa scăpă cartea din mînă.

— Ah, era atît de *simpatico*. Îmi pare grozav de rău de tine.

— Ți-ar părea și mai rău dacă ai ști.

— E ceva de știut? Pari foarte necăjită, adăugă contesa. Probabil că ai fost la Osmond.

Cu o jumătate de oră înainte ar fi ascultat cu multă răceală sugestia că va avea cîndva nevoie de compătimirea cumnatei ei și nu poate fi o dovadă mai bună a confuziei în care se afla în acele clipe, decît faptul că aproape se cramponă de atenția zvînturată a acestei doamne.

— Am fost la Osmond, spuse Isabel în timp ce ochii vioi ai contesei luceau către ea.

— Sînt sigură că a fost odios! țipă contesa. A spus că îi pare bine că bietul domn Touchett e pe moarte?

— A spus că e cu neputință să plec în Anglia.

Cînd interesele ei erau în joc, mintea contesei era ageră; prevăzu numaidecît că de acum încolo strălucirea vizitei ei la Roma începea să se stingă. Ralph Touchett va muri. Isabel va îmbrăca doliul și atunci nu vor mai fi serate. O asemenea perspectivă produse o clipă pe figura ei o grimasă expresivă; dar acest joc rapid și viu de trăsături a fost singurul tribut pe care îl acordă dezamăgirii. La urma urmelor, se gîndi ea, piesa nu mai avea nici un haz aproape; stătuse și așa prea mult. Apoi o interesa destul de mult mîhnirea Isabelei pentru a uita de a ei și văzu că mîhnirea Isabelei era adîncă. Părea mai adîncă decît cea pricinuită de moartea unui văr și contesa făcu numaidecît o asociație între exasperantul ei frate și expresia din ochii cumnatei sale. Inima îi bătea de nerăbdare bucuroasă, căci dacă dorise să-l vadă pe Osmond depășit, acum condițiile păreau favorabile. Dacă Isabel va pleca în Anglia, firește că va părăsi și ea numaidecît Palazzo Rocca-

nera ; nimic n-o va îndupleca să rămînă cu Osmond. Cu toate acestea simţea dorinţa aprigă s-o audă pe Isabel spunînd că va merge în Anglia.

— Pentru tine, draga mea, nimic nu e cu neputinţă, zise ea mîngîietor. De ce eşti bogată şi deşteaptă şi bună ?

— De ce într-adevăr ? Mă simt prosteşte de slabă.

— De ce spune Osmond că e imposibil ? întrebă contesa pe un ton care arăta destul de clar că nu-şi putea imagina motivul.

Dar din clipa cînd începu s-o interogheze în acest fel, Isabel se retrase ; îşi eliberă mîna pe care contesa i-o ţinuse afectuos. Însă răspunse la această întrebare cu amărăciune neascunsă :

— Pentru că sîntem atît de fericiţi, încît nu ne putem despărţi nici măcar două săptămîni.

— A, exclamă contesa în timp ce Isabel dădu să plece, cînd vreau să fac o călătorie soţul meu îmi spune pur şi simplu că nu poate să-mi dea bani.

Isabel se duse în camera ei, unde se plimbă în sus şi în jos, timp de o oră. Unor cititori ar putea să li se pară că îşi făcea singură inimă rea, şi fără îndoială că Isabel, ca femeie independentă, se lăsase prea uşor înfrînată. Numai acum înţelegea pe deplin marile îndatoriri ale căsătoriei. Căsătoria însemna că într-un asemenea caz, cînd trebuia să alegi, alegeai fireşte, după voia soţului. „Mi-e teamă — da, mi-e teamă," îşi spuse ea de mai multe ori, oprindu-se brusc în timp ce se plimba. Dar nu de soţul ei îi era teamă — de indignarea lui, de ura, de răzbunarea lui ; nici măcar de felul cum îşi va judeca ea mai tîrziu comportamentul — o consideraţie care de multe ori o imobilizase ; îi era teamă de violenţa implicată în această plecare, cînd Osmond dorea ca ea să rămînă. Se deschisese între ei o prăpastie a neînţelegerii, dar cu toate acestea el dorea ca ea să stea pe loc, plecarea ei i se părea un fapt îngrozitor. Isabel ştia cu ce fineţe nervoasă putea Osmond să simtă o împotrivire. Ce credea despre ea, Isabel ştia, ce era în stare să-i spună, simţise ; totuşi erau căsătoriţi şi căsătoria însemna că femeia trebuie să-şi urmeze bărbatul, alături de care, rostind jurăminte teribile, a stat în faţa altarului. Se aşeză pe divan în cele din urmă şi îşi îngropă capul într-o grămadă de perne.

Cînd îşi înălţă privirile, contesa Gemini stătea în faţa ei. Intrase pe neobservate; avea un zîmbet ciudat pe buzele subţiri şi într-o oră toată faţa i se luminase de înţelesuri. Trăia desigur, cum s-ar zice, la geamul spiritului ei, dar acum se apleca mult în afară.

— Am bătut la uşă, începu ea, dar nu mi-ai răspuns. Aşa că am îndrăznit să intru. Te privesc de cinci minute. Eşti foarte nefericită.

— Da; dar nu cred că poţi să-mi aduci vreo mîngîiere.

— Vrei să-mi dai voie să încerc? Şi contesa se aşeză pe divan, lîngă Isabel. Continuă să zîmbească şi după expresia ei se vedea că jubilează şi că avea să-i dea de ştire unele lucruri. Părea să aibă multe de spus şi Isabelei îi trecu pentru prima dată prin minte că ar fi putut să spună ceva într-adevăr uman. Ochii ei sclipitori şi jucăuşi aveau o fascinaţie neplăcută. La drept vorbind, continuă ea curînd, trebuie să-ţi spun de la început că nu pricep starea ta de spirit. Pari să ai atîtea scrupule, atîtea motive, atîtea legături. Cînd am descoperit, acum zece ani, că cea mai scumpă dorinţă a soţului meu era să mă facă nenorocită — în ultima vreme m-a lăsat pur şi simplu în pace — oh, a fost o simplificare minunată! Biata mea Isabel, nu eşti destul de simplă.

— Nu, nu sînt destul de simplă, zise Isabel.

— Aş vrea să-ţi spun ceva, declară contesa — deoarece cred că ar trebui să ştii. Poate că ştii; poate ai ghicit. Dar dacă este aşa într-adevăr, tot ceea ce pot să zic este că înţeleg şi mai puţin de ce nu faci cum îţi place.

— Ce doreşti să ştiu? Isabel avu o presimţire rea şi inima începu să-i bată mai tare. Contesa tocmai voia să se explice şi, acest fapt în sine, era prevestitor de rău.

Dar avea chef să se joace puţin cu subiectul ei.

— În locul tău aş fi ghicit de mult. N-ai suspectat zău, niciodată?

— N-am ghicit nimic. Ce să fi suspectat? Nu pricep ce vrei să spui.

— Asta din cauză că ai o minte grozav de pură. N-am mai pomenit o femeie cu o minte atît de pură! exclamă contesa.

Isabel se ridică încet.

— Vrei să-mi spui ceva oribil.

— Poţi să-i zici cum vrei! Se ridică şi contesa, în timp ce perversitatea ei tot mai accentuată deveni clară şi în-

spăimîntătoare. În holbarea ei de o clipă i se întrezărea intenţia şi, după cum i se păru Isabelei, hidoşenia ; după care zise : Prima mea cumnată nu a avut copii.

Isabel o privi înmărmurită ; vestea era ca o prăbuşire.

— Prima cumnată ?

— Presupun că ştii cel puţin, dacă se poate menţiona acest fapt, că Osmond a mai fost căsătorit ! Nu ţi-am vorbit niciodată de soţia lui ; socoteam că poate nu se cuvenea sau nu era respectuos. Dar alţii mai puţin scrupuloşi, probabil că au vorbit. Biata femeie a trăit doar trei ani şi a murit fără să aibă copii. Numai după moartea ei a venit pe lume Pansy.

Fruntea Isabelei se încruntă ; buzele îi erau întredeschise într-o uimire palidă, nelămurită. Încerca să priceapă ; dar se părea că existau atîtea lucruri ascunse de priceput.

— Prin urmare Pansy nu e fiica soţului meu ?

— A soţului tău — cum să nu ! Dar nu a soţului altcuiva. E a soţiei altcuiva. Ah, buna mea Isabel, ţipă contesa, în faţa ta trebuie să se pună punctul pe i.

— Nu înţeleg. A cui soţie ? întrebă Isabel.

— Soţia unui elveţian nesuferit care a murit — cît e de atunci ? — cu doisprezece, cu mai mult de cincisprezece ani în urmă. El n-a recunoscut-o niciodată pe domnişoara Pansy şi nici ei, în situaţia aceea, n-ar fi avut ce să-i spună ; de altfel omul n-avea nici un motiv s-o facă. Osmond a recunoscut-o şi a fost de ajuns ; deşi a trebuit să compună mai tîrziu toată povestea aceea cu moartea soţiei sale în timpul naşterii şi că din pricina suferinţei şi groazei a fost nevoit s-o alunge din faţa ochilor săi cît mai multă vreme pe copilă, înainte de a o aduce acasă de la doică. Ştii, soţia lui a murit în realitate din cu totul altă pricină şi în cu totul alt loc ; în munţii Piemontezi, unde merseseră în luna august, căci aerul acela îi făcea bine, dar acolo se îmbolnăvi şi mai grav — fără putinţă de a mai scăpa. Povestea a fost totuşi acceptată ; era învăluită în aparenţe atîta vreme cît nimănui nu-i păsa, cît nimeni nu se deranja s-o examineze. Dar *eu* desigur ştiam — fără cercetări, continuă contesa cu luciditate ; însă, îţi dai seama, fără să schimbăm o vorbă — vreau să zic eu şi Osmond. Nu-l vezi privindu-mă în tăcere, de parcă ar vrea să aplaneze totul ? — adică să mă potolească pe mine, dacă aş vrea să spun ceva. N-am spus nimic, în dreapta sau în stînga — n-am suflat o vorbă nimănui, dacă poţi crede

că sînt în stare de așa ceva ; pe cuvîntul meu, dragă, îți vorbesc acum după atîta vreme, așa cum n-am vorbit niciodată, niciodată. Mai întîi că pentru mine trebuia să fie de ajuns că fetița era nepoata mea — de vreme ce era fiica fratelui meu. Cît despre mama ei adevărată... Dar aici minunata mătușă a lui Pansy se opri involuntar, sub impresia feței cumnatei ei de pe care i se părea că o privesc mai mulți ochi decît a trebuit vreodată să înfrunte.

Nu amintise nici un nume și totuși Isabel de-abia putea să-și oprească pe buze ecoul gîndului nerostit. Se așeză din nou, aplecîndu-și capul.

— De ce mi-ai spus toate astea ? o întrebă cu un glas pe care contesa aproape că nu îl recunoscu.

— Pentru că m-am plictisit să nu știi. M-am plictisit, sincer vorbind, draga mea, să nu-ți spun, de parcă în tot acest timp n-aș fi reușit, ca o bleagă ! *Ça me dépasse*[1], dacă te superi că vorbesc astfel, atîtea lucruri din jurul tău pe care ai izbutit să nu le cunoști. E un fel de ajutor — un sprijin dat ignoranței inocente — deși m-am priceput întotdeauna atît de puțin la asta ; în privința tăcerii pe care am păstrat-o de dragul fratelui meu, virtutea mea se află în sfîrșit epuizată. Însă nu e o minciună sfruntată, să știi, adăugă contesa într-o manieră inimitabilă. Faptele sînt exact așa cum ți le relatez.

— Habar n-am avut, spuse Isabel numaidecît ; și o privi într-un fel care se potrivea fără îndoială lipsei de istețime pe care o dezvăluia această mărturisire.

— Îmi închipuiam — deși îmi venea greu să cred. Nu ți-a trecut niciodată prin minte că el a fost iubitul ei timp de vreo șase sau șapte ani ?

— Nu știu. Mi-au trecut prin minte unele lucruri și probabil că asta însemnau.

— A fost toată vremea minunat de deșteaptă, a fost splendidă în privința lui Pansy ! se extazie contesa.

— Nici o idee de-a mea, continuă Isabel, n-a luat vreodată această formă în mod *definit*. Parcă încerca singură să-și clarifice ce se petrecuse și ce nu se petrecuse. Și așa cum se prezintă situația — nu pricep.

[1] Asta mă depășește (franc.).

Vorbea ca o ființă tulburată și cuprinsă de consternare, dar totuși contesa văzu că revelația ei nu producea efectul pe care îl scontase. S-a așteptat să stîrnească o vîlvătaie, dar de-abia aprinse o scînteie mică. Isabel se arătă mai puțin impresionată de cum ar fi putut să fie, ca femeie tînără cu imaginație recunoscută, în fața unui episod sinistru și rafinat, devenit notoriu.

— Nu-ți dai seama că fata nu putea să treacă drept copila soțului *ei?* — adică a domnului Merle, reluă contesa. Au stat despărțiți prea mult timp și el plecase într-o țară depărtată — undeva în America de Sud, cred. Dacă ea a avut vreodată copii — ceea ce nu sînt sigură — îi pierduse. În împrejurările acelea (adică fiind într-un asemenea impas) era cu putință ca Osmond să recunoască fetița. Soția lui era moartă — foarte adevărat; dar nu murise de atîta vreme încît o anumită întocmire a datelor să fie exclusă — din moment ce nu se stîrnise nici o suspiciune; căci tocmai de aceasta trebuiau să se ferească. Ce putea fi mai firesc decît ca biata doamnă Osmond la distanță și într-o lume care nu-și bătea capul cu fleacuri, să fi lăsat, *poverina*[1], în urma ei fructul scurtei ei fericiri, care a costat-o viața? Cu ajutorul unei schimbări de domiciliu — Osmond locuia cu ea la Neapole în vremea cînd au plecat în Alpi și el, la momentul oportun, părăsi orașul pentru totdeauna — povestea a prins. Biata mea cumnată din mormînt nu mai putea să intervină și mama adevărată, ca să-și salveze pielea, renunță, de ochii lumii, la orice drept asupra copilei.

— Ah, sărmana, sărmana femeie! exclamă Isabel care în momentul acela izbucni în plîns. De multă vreme nu mai vărsase lacrimi; avusese oroare de plîns. Dar în lacrimile care acum îi curgeau șiroaie, contesa Gemini nu găsi decît un nou motiv de nedumerire.

— E foarte frumos din partea ta că o compătimești! rîse ea discordant. Da, ai într-adevăr un fel propriu de a fi!

— Probabil că a fost necredincios soției sale — și atît de curînd! spuse Isabel, oprindu-se brusc.

— Asta mai lipsea — să aperi cauza *ei!* continuă contesa. Dar sînt cu totul de acord că a fost mult prea curînd.

— Dar față de mine, față de mine...? și Isabel ezită de

[1] Sărăcuța (ital.).

parcă nu s-ar fi auzit; de parcă întrebarea ei — deşi era acolo în ochii ei — ar fi fost numai pentru ea.

— Ţie ţi-a fost credincios. Cînd s-a căsătorit cu tine nu mai era iubitul unei alte femei — *aşa* un iubit cum fusese, *cara mia,* cu toate riscurile şi prudenţa lor, cît timp a durat povestea! Trecuse totul; doamna se căise, sau, în orice caz, se retrăsese din motive personale; a avut întotdeauna şi ea un fel de cult al aparenţelor atît de pronunţat, încît chiar şi Osmond se săturase. Îţi poţi imagina ce a fost — cînd nu le-a putut potrivi cu *nici una* din cele la care ţine el! Dar un întreg trecut era între ei.

— Da, repetă Isabel mecanic, un întreg trecut este între ei.

— A, acest trecut mai de pe urmă nu contează. Dar, cum spun, timp de şase sau şapte ani au dus-o împreună.

Isabel rămase tăcută o vreme.

— Atunci de ce a vrut ca el să se însoare cu mine?

— Ei dragă, asta e superioritatea ei! Pentru că aveai bani şi deoarece credea că vei fi bună cu Pansy.

— Biata femeie — şi Pansy care n-o iubeşte!

— De aceea a vrut să găsească o persoană care îi va plăcea lui Pansy. Ea ştie; ea ştie tot.

— Va şti că mi-ai spus?

— Depinde dacă îi spui sau nu. Se aşteaptă la asta şi ştii pe ce se bazează în apărarea ei? Pe faptul că vei crede că mint. Poate că aşa crezi; nu te deranja să-mi ascunzi. Numai că, de data aceasta, nu mint. Am spus o mulţime de minciuni neroade, dar ele n-au făcut rău niciodată nimănui decît mie.

Isabel privea mirată, ascultînd povestirea contesei, ca la o grămadă de mărfuri fantastice pe care nişte ţigani nomazi le-ar fi despachetat pe covor, la picioarele ei.

— De ce nu s-a căsătorit Osmond cu ea? întrebă în cele din urmă.

— Pentru că ea n-a avut bani. Contesa găsea răspuns la orice şi, dacă minţea, minţea bine. Nu se ştie şi nu s-a ştiut niciodată din ce trăieşte, sau cum de are toate lucrurile acelea frumoase. Cred că nici Osmond nu ştie. Dar în afară de asta, ea nu s-ar fi căsătorit cu el.

— Atunci cum l-a putut iubi?

— Nu îl iubeşte în felul acesta. La început l-a iubit şi atunci cred că s-ar fi măritat cu el; dar în vremea aceea soţul ei trăia. În momentul cînd *monsieur* Merle s-a dus

— nu vreau să spun alături de strămoşii lui, deoarece n-a avut niciodată — relaţiile ei cu Osmond se schimbaseră şi ea devenise între timp mai ambiţioasă. În afară de aceasta niciodată n-a avut, continuă contesa făcînd-o pe Isabel să se simtă atît de tragic lovită după aceea — *n-a avut* niciodată, cum s-ar zice, iluzii despre *inteligenţa* lui. Spera să se mărite cu un om mare; asta a fost întotdeauna ideea ei. A aşteptat, a pîndit, a plănuit şi s-a rugat; dar n-a reuşit niciodată. Ştii, eu nu consider că madame Merle e un succes. Nu ştiu ce ar mai putea realiza de acum înainte, dar în prezent se vede că s-a ales cu foarte puţin. Singurul rezultat concret la care a ajuns — în afară, binecînţeles de faptul că a reuşit să cunoască pe toată lumea şi că stă pe la prieteni pe gratis — este că v-a adunat laolaltă pe tine şi pe Osmond. O, dragă, ea a făcut asta; nu trebuie să pari că te îndoieşti. I-am urmărit de ani de zile; ştiu totul-totul. Lumea mă consideră o mare zăpăcită, dar am avut destulă perseverenţă pentru a-i urmări pe ei doi. Ea mă urăşte şi îşi manifestă ura prefăcîndu-se că mă apără tot timpul. Cînd lumea spune că am avut cincisprezece iubiţi, pare scandalizată şi declară că jumătate din ei n-au fost niciodată dovediţi. De ani de zile îi este frică de mine şi se mîngîie foarte mult cu lucrurile false şi josnice pe care oamenii le spun despre mine. Îi este teamă că am s-o dau în vileag şi m-a ameninţat într-o zi, la început, cînd Osmond îţi făcea curte. Eram la el acasă, la Florenţa. Îţi aminteşti după-amiaza aceea cînd te-a adus acolo şi am luat ceaiul în grădină? Atunci m-a ameninţat că dacă îmi va umbla gura, o să-mi găsesc beleaua cu ea. Pretinde că despre mine se pot spune mult mai multe decît despre ea. Ar fi o comparaţie interesantă! Nu-mi pasă de loc de ce ar putea să zică, pentru că ştiu că *ţie* nu-ţi pasă de loc. Nu poţi să-ţi baţi capul mai puţin cu mine, decît acum. Aşa încît poate să se răzbune cum doreşte; nu cred că te va înspăimînta prea mult. Ideea ei cea mai de seamă este aceea de a fi teribil de ireproşabilă — un fel de crin înflorit — întruchiparea bunei-cuviinţe. Ea a venerat întotdeauna acest zeu. Despre soţia lui Cezar, ştii, nu trebuie să se vorbească nimic scandalos; şi, după cum ziceam, a sperat întotdeauna să se mărite cu Cezar. Acesta a fost unul din motivele pentru care n-a vrut să se mărite cu Osmond; teama că, văzîndu-o

cu Pansy, oamenii ar putea face deducții — ar putea chiar să vadă o asemănare. Trăia cu teroarea că mama din ea se va trăda. A fost grozav de atentă ; mama din ea nu s-a trădat niciodată.

— Ba da, spuse Isabel, care ascultase cu o față din ce în ce mai palidă. S-a trădat mai deunăzi, deși n-am recunoscut-o. Se pare că Pansy a avut ocazia de a face o căsătorie strălucită, ceea ce însă nu s-a întîmplat și, în dezamăgirea ei, aproape că a lăsat să-i cadă masca.

— Aici a sfeclit-o ! exclamă contesa. Eșecul ei a fost atît de mare, încît și-a pus în gînd ca fiică-sa să izbutească în cele din urmă.

Isabel tresări cînd contesa rosti „fiică-sa" atît de firesc.

— E extraordinar, murmură ea ; și în această uluire uită aproape că era și ea afectată de această poveste.

— Acum să n-o dușmănești pe biata copilă nevinovată ! continuă contesa. E foarte drăguță în ciuda originii ei deplorabile. Mie îmi place Pansy ; nu, firește, pentru că este a *ei*, ci pentru că a ajuns să fie a ta.

— Da, a ajuns să fie a mea. Și cît trebuie să fi suferit biata femeie cînd mă vedea ! exclamă Isabel în timp ce se înroși la gîndul acesta.

— Nu cred că a suferit ; dimpotrivă, îi pare bine. Căsătoria lui Osmond a săltat-o mult pe fiica lui. Înainte trăia într-o groapă. Și știi ce credea mama ei ? Că ai putea s-o îndrăgești atît de mult pe copilă, încît să faci ceva pentru ea. Osmond, binențeles, n-ar fi putut niciodată să-i dea o zestre. Osmond era într-adevăr extrem de sărac ; dar desigur că știi toate acestea. Ah, dragă, exclamă contesa, de ce ai moștenit bani ? Se opri o clipă de parcă ar fi văzut ceva straniu pe fața Isabelei. Acum să nu-mi spui că o să-i dai o *zestre.* Ești în stare, dar eu aș refuza să cred. Nu încerca să fii prea bună. Fii mai nepăsătoare, mai naturală și urîcioasă ; simte-te puțin rea, așa drept mîngîiere, măcar o dată în viață !

— E foarte ciudat. Cred că trebuia să știu, dar îmi pare rău, spuse Isabel. Îți sînt foarte recunoscătoare.

— Da, pari să-mi fii ! exclamă contesa cu un rîs batjocoritor. Poate ești — poate nu ești. Nu iei lucrurile așa cum aș fi crezut.

— Cum să le iau ? întrebă Isabel.

— Ei, aş zice ca o femeie de care s-a profitat. Isabel nu răspunse la asta ; ascultă doar şi contesa continuă. Au fost întotdeauna legaţi unul de celălalt ; au rămas astfel chiar după ce ea a terminat cu el — sau *el* cu ea. Dar el a însemnat întotdeauna mai mult pentru ea, decît ea pentru el. Cînd aventura lor a luat sfîrşit, au căzut la o învoială, ca fiecare din ei să dea libertate deplină celuilalt, dar de asemenea că fiecare din ei să facă tot ce e posibil pentru a-l ajuta pe celălalt. Ai putea să mă întrebi de unde ştiu. Ştiu din felul cum s-au purtat. Uite cu cît sînt mai bune femeile decît bărbaţii ! Ea i-a găsit lui Osmond o soţie, dar Osmond n-a ridicat nici un deget vreodată pentru ea. Ea a lucrat pentru el, a urzit planuri pentru el, a suferit pentru el ; nu o dată a făcut rost de bani pentru el ; şi sfîrşitul e că el s-a săturat de ea. Ea e un obicei vechi ; sînt momente cînd are nevoie de ea, dar nu i-ar lipsi în general, dacă ar fi în altă parte. Şi culmea, azi ea ştie asta. Aşa că nu trebuie să fii geloasă ! adăugă contesa glumeţ.

Isabel se ridică din nou de pe divan ; se simţea rănită şi fără suflare ; capul îi vîjîia de veştile primite.

— Îţi sînt foarte recunoscătoare, repetă ea. Apoi adăugă brusc, pe un ton cu totul diferit : De unde ştii toate astea ?

Întrebarea păru s-o burzuluiască pe contesă mai mult decît o încînta expresia de recunoştinţă a Isabelei. O privi drept în ochi.

— Să presupunem că am născocit totul ! exclamă ea. Îşi schimbă şi ea tonul deodată şi lăsîndu-şi mîna pe braţul Isabelei zise cu zîmbetul ei iscoditor şi voios : Ce zici, renunţi la călătorie ?

Isabel tresări puţin ; se întoarse în altă parte. Dar se simţi slabă şi peste o clipă trebui să se sprijine cu braţul de cămin. Rămase astfel un minut, iar apoi îşi lăsă capul ameţit pe braţ, cu ochii închişi şi buzele livide.

— Am făcut rău că ţi-am spus — te-am îmbolnăvit ! exclamă contesa.

— Ah, trebuie să-l văd pe Ralph ! se tîngui Isabel ; nu cu ciudă sau furie cum se aştepta contesa ; ci pe un ton de infinită, atotcuprinzătoare tristeţe.

Capitolul 52

ÎN SEARA ACEEA ERA UN TREN SPRE Torino şi Paris ; şi după ce contesa plecă, Isabel chemă camerista care era discretă, devotată şi harnică şi ţinură amîndouă sfat grabnic şi hotărît. După aceea se gîndi (în afară de călătorie) doar la un singur lucru. Trebuia să meargă s-o vadă pe Pansy : de ea nu putea să se îndepărteze. N-o văzuse încă deoarece Osmond îi spusese că era prea curînd pentru vizite. La orele cinci ajunse cu trăsura în faţa unei uşi înalte dintr-o stradă îngustă din Piazza Navona, şi îi deschise portăreasa mînăstirii, o persoană blîndă şi smerită. Isabel mai fusese în această instituţie ; venise cu Pansy în vizită la maici. Ştia că erau femei bune şi văzu că încăperile mari erau curate şi primitoare, iar grădina, bine îngrijită, avea soare iarna şi umbră primăvara. Dar îi era nesuferit locul acesta care o sfida şi aproape o înfricoşa ; n-ar fi stat o noapte acolo, pentru nimic în lume. Azi mai mult ca altădată îi dădea impresia unei închisori bine dotate ; căci nu s-ar fi putut spune că Pansy era liberă s-o părăsească. Această creatură nevinovată îi fusese prezentată acum Isabelei într-o lumină nouă şi izbitoare, dar efectul secundar al revelaţiei trebuia s-o facă să-i întindă mîna.

Portăreasa o lăsă să aştepte în camera de primire, în timp ce ea se duse să anunţe că scumpa domnişoară avea o musafiră. Încăperea aceasta era largă şi rece şi cu mobilă ce părea a fi nouă ; o sobă mare şi curată din porţelan alb, neîncălzită, o colecţie de flori de ceară sub sticlă şi pe pereţi o serie de gravuri reprezentînd scene religioase. Cu prima ocazie Isabelei i se păru că era la Philadelphia mai degrabă decît la Roma, dar azi nu mai făcu nici o reflecţie ; camera i se părea foarte goală şi liniştită. Portăreasa se întoarse cam după vreo cinci minute, conducînd înăuntru o altă persoană. Isabel se ridică, aşteptîndu-se să vadă pe vreuna din doamnele de la mînăstire, dar mare i-a fost mirarea cînd se pomeni faţă în faţă cu madame Merle. Efectul a fost ciudat, căci imaginea doamnei Merle îi era tot timpul prezentă în minte, încît apariţia ei în carne şi oase era ca şi cum ar fi văzut deodată şi oarecum cu spaimă un tablou pictat, mişcîndu-se. Isabel s-a gîndit toată ziua la făţărnicia ei, la cutezanţa, la abilitatea

ei, la probabila ei suferinţă ; şi aceste lucruri întunecate parcă scăpărară deodată cînd această doamnă intră în cameră. Prezenţa ei avu caracterul unei mărturii hidoase, al unui scris, al unor relicve profanate, al unor lucruri înfiorătoare prezentate în faţa judecăţii. Isabel simţi o sfîrşeală ; dacă ar fi fost nevoită să vorbească în acele clipe, n-ar fi fost în stare. Dar nu era nevoie ; i se părea într-adevăr că nu avea absolut nimic să-i spună doamnei Merle. Însă în relaţiile cu această doamnă nu exista nici o necesitate absolută ; avea un fel de a fi care masca nu numai defectele ei ci şi pe ale altora. Acum era altfel decît de obicei ; intră încetişor în urma portăresei şi Isabel îşi dădu imediat seama că de data aceasta nu mai putea să se bizuie pe mijloacele ei obişnuite. Şi pentru ea situaţia era excepţională, aşa că se hotărîse s-o trateze după inspiraţia de moment. Acest fapt îi dădea un aer de solemnitate ; nici măcar nu zîmbea şi, deşi Isabel văzu că juca mai mult decît oricînd un rol, i se părea că minunata femeie nu fusese nicicînd atît de naturală. O privi pe tînăra ei prietenă din cap pînă în picioare, dar nici aspru nici provocator ; mai degrabă cu o amabilitate rece şi fără a lăsa impresia că se gîndeşte la ultima lor întîlnire. Parcă ar fi vrut să facă o deosebire. Atunci a fost iritată, acum se împăcase.

— Poţi să ne laşi singure, îi zise ea portăresei ; peste cinci minute doamna va suna după dumneata. Apoi se întoarse spre Isabel care, după reflecţiile descrise mai sus, încetă să mai observe şi rătăci cu privirea pînă unde îi permiteau zidurile încăperii. Nu mai voia să se uite la madame Merle. Eşti mirată că mă găseşti aici şi mi se pare că nu-ţi place, continuă această doamnă. Nu înţelegi de ce am venit ; e ca şi cum ţi-aş fi luat-o înainte. Mărturisesc că am fost cam indiscretă — ar fi trebuit să-ţi cer permisiunea. În aceste vorbe nu era nimic din mişcarea indirectă a ironiei ; vorbise simplu şi blajin ; dar Isabel, plutind departe, pe o mare a uimirii şi suferinţei, n-ar fi putut să-şi spună cu ce intenţie fuseseră rostite. Dar n-am stat mult, continuă madame Merle, adică n-am stat mult cu Pansy. Am venit s-o văd deoarece în după-amiaza aceasta m-am gîndit că probabil se simte cam singură şi chiar puţin nefericită. Poate că e bine pentru o copilă ca ea ; cunosc atît de puţin aceste copiliţe ; nu ştiu ce să zic. În orice caz e puţin trist. De aceea am venit — aşa, într-o doară. Ştiam, bineînţeles, că veţi veni, dumneata şi

tatăl ei; totuşi nu mi s-a spus că alte vizite sînt interzise. Maica — zi-i pe nume — Madame Catherine — n-a făcut nici o obiecţie. Am stat douăzeci de minute cu Pansy; are o cămăruţă adorabilă, de loc monahală, cu un pian şi flori. A aranjat-o minunat; are atît de mult gust. Bineînţeles, că nu se cade să mă amestec, dar mă simt mai fericită de cînd am văzut-o. Poate să-şi ia şi o cameristă dacă doreşte; dar nu are desigur ocazii pentru care să se îmbrace. Poartă o rochiţă neagră; este atît de drăgălaşă; apoi m-am dus s-o văd pe mama Catherine, care are de asemenea o cameră foarte bună; te asigur că sărmanele maici nu mi se par că duc o viaţă de mînăstire. Mama Catherine are o măsuţă de toaletă deosebit de cochetă, cu ceva care seamănă foarte mult cu o sticlă de Eau-de-Cologne. De Pansy vorbeşte minunat; spune că pentru ele e o mare fericire că o au aici. E o mică sfîntă din paradis şi un model pentru cele mai vîrstnice dintre ele. Chiar cînd o părăseam pe madame Catherine, a venit portăreasa ca să spună că pe signorina o caută o doamnă. Ştiam, fireşte, că trebuie să fii dumneata şi am rugat-o să-mi dea voie să te primesc în locul ei. A ezitat foarte mult — trebuie să-ţi spun — zicea că avea datoria s-o anunţe pe stareţă; era atît de important să fii tratată cu respect. Am rugat-o s-o lase pe stareţă în pace şi am întrebat-o cum îşi închipuia că am să te tratez eu.

Şi aşa continua să vorbească madame Merle cu strălucirea unei femei care stăpînea arta conversaţiei de multă vreme. Dar în vorbirea ei erau faze şi gradaţii, care nu-i scăpară Isabelei, deşi ochii îi rătăceau aiurea. Nu ajunsese prea departe cînd Isabel observă o schimbare subită în glasul ei, o poticnire care însemna în sine o dramă. Această modulare subtilă prilejuia o descoperire importantă — perceperea unei atitudini cu totul noi din partea celei care o asculta. Madame Merle ghici într-o clipită că între ele totul s-a sfîrşit şi într-o altă clipă ghici motivul. Persoana din faţa ei nu era aceeaşi de mai înainte, ci cu totul alta — o persoană care îi cunoştea secretul. Această descoperire era înspăimîntătoare şi, din momentul în care a făcut-o, cea mai rafinată femeie se fîstîci şi îşi pierdu curajul. Dar numai un moment. Apoi fluviul conştient al comportamentului ei desăvîrşit îşi reluă cursul cît se putu mai lin, pînă la sfîrşit. Dar numai pentru că avea în vedere sfîrşitul, fu în stare să continue. Descoperirea o

făcea să tremure și avu nevoie de întreaga forță a voinței pentru a-și înăbuși frămîntarea. Siguranța îi rezida numai în dorința de a nu se trăda. Rezistă, dar înfiorarea din glas nu trecea — n-avea ce-i face — în timp ce se auzea spunînd nici ea nu știa ce. Valul încrederii îi era în reflux și ea nu putea decît să alunece spre port, zgîriind ușor fundul mării.

Isabel văzu toată situația atît de limpede de parcă ar fi fost reflectată într-o oglindă mare și clară. Ar fi putut să fie pentru ea un moment mare, căci ar fi putut să fie un moment de izbîndă. Faptul că Madame Merle își pierduse curajul și vedea în fața ochilor fantoma demascării — era în sine o răzbunare, era în sine făgăduința unei zile mai luminoase. Și o clipă, în timp ce părea că privește pe fereastră, cu spatele pe jumătate întors, Isabel simți o satisfacție. De cealaltă parte a ferestrei era grădina mînăstirii ; dar ea n-o văzu ; nu văzu plantele îmbobocite și nimic din după-amiaza dogorîtoare. Văzu în lumina crudă a acelei revelații, care și devenise o parte a experienței și căreia fragilitatea vasului în care i se oferise îi dădea doar o valoare intrinsecă, faptul dur și izbitor că ea fusese ca o unealtă aplicată, mînuită și apoi pusă la o parte, tot atît de lipsită de simțire și convenabilă ca lemnul și fierul modelat. Toată amărăciunea acestui fapt i se năpusti în suflet din nou ; parcă simțea pe buze gustul dezonoarei. A fost un moment cînd dacă s-ar fi întors să vorbească ar fi rostit vorbe ce ar fi șuierat ca un bici. Dar închise ochii și atunci imaginea aceea hidoasă pieri. Nu mai rămăsese decît cea mai deșteaptă femeie din lume care stătea acolo, la o mică distanță de ea, neștiind ce să creadă, ca și cea mai obscură ființă. Singura răzbunare a Isabelei era să rămînă tăcută și mai departe — s-o lase pe Madame Merle în această situație nemaipomenită. O ținu în starea aceea o vreme ce trebuie să i se fi părut lungă acelei doamne, care pînă la urmă se așeză cu un gest ce era în sine o mărturisire a neputinței. Apoi Isabel își întoarse încet privirile și le coborî asupra ei. Madame Merle era foarte palidă ; învăluia cu privirea fața Isabelei. Putea să zărească ce dorea, căci primejdia pentru ea trecuse. Isabel n-o va acuza niciodată, nu-i va reproșa niciodată ; poate pentru că niciodată nu-i va da ocazia să se apere.

— Am venit să-mi iau rămas bun de la Pansy, spuse tînăra femeie în cele din urmă. Plec în Anglia diseară.

— Pleci în Anglia diseară ? repetă Madame Merle în timp ce şedea pe scaun, uitîndu-se la Isabel.

— Plec la Gardencourt. Ralph Touchett e pe moarte.

— Ah, te va impresiona. Madame Merle îşi reveni ; avea ocazia să-şi exprime compătimirea. Pleci singură ?

— Da ; fără soţul meu.

Madame Merle scoase un murmur încet şi nedesluşit ; un fel de recunoaştere a tristeţii generale a lumii.

— Nu i-am plăcut niciodată domnului Touchett, dar îmi pare rău că e pe moarte. Ai s-o vezi şi pe mama lui ?

— Da, s-a întors din America.

— Era foarte bună cu mine ; dar s-a schimbat. Şi alţii s-au schimbat, zise madame Merle cu un patos blînd şi nobil. Se opri o clipă, apoi adăugă : Şi vei vedea frumosul Gardencourt din nou !

— N-o să mă pot bucura de asta, răspunse Isabel.

— Fireşte — în durerea dumitale. Dar dintre toate casele pe care le cunosc, şi cunosc multe, este cea în care aş fi dorit cel mai mult să locuiesc. Nu cutez să trimit familiei un mesaj, adăugă Madame Merle ; dar aş dori să trimit acelui loc toată dragostea mea.

Isabel dădu să plece.

— Cred că ar trebui să mă duc la Pansy. N-am mult timp.

În timp ce căuta cu ochii ieşirea, uşa se deschise şi apăru una din doamnele mînăstirii, care înaintă cu un zîmbet discret, frecîndu-şi încet, pe sub mînecile lungi şi largi, mîinile grăsulii şi albe. Isabel o recunoscu pe madame Catherine pe care o întîlnise cu altă ocazie şi o rugă să-i îngăduie s-o vadă pe domnişoara Osmond fără întîrziere. Madame Catherine se arătă încă şi mai discretă, dar zîmbi foarte blajin şi spuse :

— Îi faceţi o bucurie. Vă conduc chiar eu. Apoi îşi îndreptă privirea mulţumită şi prudentă spre madame Merle.

— Îmi daţi voie să mai rămîn puţin ? întrebă această doamnă. E atît de bine aici.

— Puteţi rămîne pentru totdeauna dacă doriţi ! şi maica bună rîse cu înţeles.

O conduse pe Isabel afară din cameră, prin mai multe coridoare, iar apoi au urcat o scară lungă. Toate aceste încăperi erau solide şi pustii, luminoase şi curate ; aşa sînt, se gîndi Isabel, marile instituţii penale. Madame Catherine împinse încetişor uşa camerei lui Pansy şi pofti musafira

înăuntru ; apoi rămase zîmbitoare cu braţele încrucişate în timp ce ele două se întîlniră şi se îmbrăţişară.

— E bucuroasă că vă vede, repetă ea ; îi va face bine. Şi aşeză cu grijă scaunul cel mai bun lîngă Isabel. Dar ea nu se aşeză ; părea pregătită să se retragă.

— Cum arată copila noastră scumpă ? o întrebă pe Isabel, mai zăbovind o clipă.

— Arată palidă, răspunse Isabel.

— De bucurie că vă vede. E foarte fericită. *Elle éclaire la maison* [1], spuse maica.

Pansy purta, aşa cum spusese Madame Merle, o rochiţă neagră ; poate de aceea arăta palidă.

— Sînt foarte bune cu mine — se îngrijesc să am de toate ! exclama fata cu obişnuita ei dorinţă de a acomoda.

— Ne gîndim la tine întotdeauna — eşti o sarcină preţioasă, observă madame Catherine pe tonul unei femei pentru care bunăvoinţa era un obicei, şi a cărei concepţie despre datorie presupunea acceptarea oricărei griji. Vorbele acestea căzură cu greutate de plumb în urechile Isabelei ; păreau să reprezinte predarea unei individualităţi ; autoritatea Bisericii.

După ce madame Catherine plecă, Pansy îngenunche şi îşi ascunse capul în poala mamei ei vitrege. Rămase astfel cîteva momente, în timp ce Isabel îi mîngîia blînd, părul. Apoi se ridică, ferindu-şi faţa şi privind prin cameră.

— Nu credeţi că am aranjat-o frumos ? Am tot ceea ce am şi acasă.

— E foarte drăguţ ; e foarte confortabil. Isabel nu ştia ce ar fi putut să-i spună. Pe de o parte nu voia să pară că venise ca s-o compătimească, iar pe de alta, ar fi fost o prefăcătorie stupidă să pretindă că se bucură alături de ea. Aşa că adăugă simplu peste o clipă : Am venit să-mi iau rămas bun. Plec în Anglia.

Feţişoara albă a lui Pansy se înroşi.

— În Anglia ! Nu vă mai întoarceţi ?

— Nu ştiu cînd am să mă întorc.

— Ah, îmi pare rău, suspină Pansy uşor. Vorbea de parcă n-ar fi avut nici un drept să critice ; dar glasul îi exprima o dezamăgire adîncă.

[1] Ne luminează casa (franc.).

— Vărul meu, domnul Touchett, e foarte bolnav ; probabil va muri. Vreau să-l văd, spuse Isabel.

— A, da ; îmi spuneaţi că va muri. Desigur că trebuie să vă duceţi. Merge şi tata ?

— Nu, plec singură.

O clipă fata nu zise nimic. Isabel se întrebase adesea ce credea Pansy despre relaţiile dintre tatăl ei şi soţia lui ; dar nici măcar printr-o privire, sau printr-o aluzie nu lăsa să se întrevadă că le socotea defectuoase în privinţa intimităţii. Făcea şi ea reflecţiile ei, Isabel era sigură ; şi avea probabil convingerea că existau bărbaţi şi soţii mai intimi decît ei. Dar Pansy nu era indiscretă nici măcar în gînd ; nu cuteza s-o judece pe buna ei mamă vitregă şi nici să-l critice pe minunatul ei tată. Inima ar fi putut să i se oprească în loc ca şi cum ar fi văzut doi dintre sfinţii zugrăviţi în tabloul mare din capela mînăstirii întorcîndu-şi capetele pictate şi clătinîndu-le unul către celălalt. Dar, ca şi în acest al doilea caz, n-ar fi pomenit (tocmai de dragul solemnităţii) niciodată despre acest fenomen teribil, aşa încît lăsă la o parte secretele vieţilor mai complexe decît a ei.

— Veţi fi foarte departe, continuă ea imediat.

— Da, voi fi departe. Dar n-are importanţă, explică Isabel ; fiindcă atîta vreme cît eşti aici nu pot să stau în apropierea ta.

— Da, însă puteţi veni să mă vedeţi ; deşi n-aţi venit prea des.

— N-am venit pentru că tatăl tău mi-a interzis. Azi nu aduc nimic cu mine. Nu te pot distra.

— Nu trebuie să fiu distrată. Tata nu doreşte.

— Atunci nu contează dacă sînt la Roma sau în Anglia.

— Nu sînteţi fericită, doamnă Osmond, spuse Pansy.

— Nu prea. Dar nu are importanţă.

— Asta îmi zic şi eu. Ce importanţă are ? Dar aş dori să plec de aici.

— Aş vrea şi eu să poţi.

— Nu mă lăsaţi aici, continuă Pansy blînd.

Isabel nu zise nimic un minut ; inima îi bătea cu putere.

— Vrei să pleci acum cu mine ? întrebă ea.

Pansy o privi implorator.

— V-a spus tata să mă luaţi ?

— Nu ; e propunerea mea.

— Atunci cred că ar fi mai bine să aştept. Tata nu mi-a trimis nici un mesaj ?

— Nu cred că a ştiut că voi veni.

— Crede că n-am stat destul, spuse Pansy. Dar e destul. Doamnele sînt foarte bune şi fetiţele mici vin să mă vadă. Unele sînt foarte mici — nişte copile atît de drăgălaşe. Apoi camera mea — puteţi vedea singură. Toate acestea sînt lucruri încîntătoare. Dar m-am săturat. Tata a dorit să reflectez puţin — şi am reflectat mult.

— La ce ai reflectat ?

— Ei bine, că nu trebuie niciodată să-l supăr pe tata.

— Asta ai ştiut-o dinainte.

— Da ; dar acum o ştiu mai bine. Am să fac orice — am să fac orice, spuse Pansy. Apoi, auzindu-şi vorbele, o îmbujorare intensă şi pură îi apăru în obraji. Isabel pricepu sensul ei ; îşi dădu seama că biata fată fusese învinsă. Bine că domnul Edward Rosier îşi păstrase obiectele emailate ! Isabel o privi în ochi şi văzu mai ales ruga de a fi tratată cu blîndeţe. Îşi puse mîna pe mîna lui Pansy de parcă ar fi vrut să-i spună că privirea ei nu exprima o diminuare a preţuirii ; căci prăbuşirea rezistenţei momentane a lui Pansy (aşa mută şi modestă cum fusese) părea să fie doar tributul dat de ea adevărului lucrurilor. Nu îndrăznea să-i judece pe alţii, dar se judecase pe sine ; văzuse realitatea. N-avea nici o vocaţie pentru a lupta cu diverse combinaţii ; în solemnitatea izolării era ceva ce o copleşea. Capul ei drăgălaş stătea plecat în faţa autorităţii şi nu cerea autorităţii decît să aibă milă. Dar era foarte bine că Edward Rosier păstrase cîteva piese !

Isabel se ridică ; timpul i se scurta cu repeziciune.

— La revedere, atunci. Părăsesc Roma la noapte.

Pansy o apucă de rochie ; faţa copilei se schimbă brusc.

— Păreţi ciudată ; mă speriaţi.

— O, n-avea nici o grijă, spuse Isabel.

— Poate că n-o să vă mai întoarceţi.

— Poate că nu. Nu ştiu.

— Ah, doamnă Osmond, doar n-o să mă părăsiţi :

Isabel îşi dădu seama că Pansy ghicise totul.

— Draga mea copilă, ce pot să fac pentru tine ? întrebă ea.

— Nu ştiu — dar sînt mai fericită cînd mă gîndesc la dumneavoastră.

— Poţi să te gîndeşti la mine întotdeauna.

— Dar nu cînd sînteţi atît de departe. Mi-e puţin teamă, spuse Pansy.

— De ce ţi-e teamă ?

— De tata puţin. Şi de madame Merle. Tocmai a fost să mă vadă.

— Nu trebuie să vorbeşti astfel, observă Isabel.

— A, voi face tot ce doresc ei. Însă dacă sînteţi aici o să-mi vină mai uşor.

Isabel reflectă.

— Nu te voi părăsi, zise ea în cele din urmă. La revedere copila mea.

Apoi se îmbrăţişară o clipă în tăcere, ca două surori ; iar după aceea Pansy merse de-a lungul coridorului alături de musafira ei, pînă în capul scărilor.

— Madame Merle a fost aici, remarcă ea în timp ce mergeau ; şi deoarece Isabel nu răspunse nimic, adăugă subit : Nu-mi place madame Merle.

Isabel ezită, apoi se opri.

— Nu trebuie să spui niciodată asta — că nu-ţi place madame Merle.

Pansy o privi mirată ; dar uimirea n-a fost niciodată pentru Pansy un motiv de nesupunere.

— N-o să mai spun niciodată, zise ea cu o delicateţe desăvîrşită. În capul scărilor trebuiră să se despartă, căci disciplina blîndă, dar foarte precisă în care trăia Pansy, nu-i îngăduia să coboare. Cînd Isabel ajunse jos, fata mai stătea încă în acelaşi loc.

— Vă veţi întoarce ? strigă ea cu un glas pe care Isabel şi-l aminti mai tîrziu.

— Da — mă voi întoarce.

Madame Catherine o întîlni pe doamna Osmond jos şi o conduse pînă la uşa camerei de primire, unde rămaseră să discute un minut.

— Nu vreau să intru, spuse maica. Madame Merle vă aşteaptă.

La auzul acestor vorbe, Isabel înlemni ; era gata să întrebe dacă nu există vreo altă ieşire din mînăstire. Dar reflectînd o clipă, îşi dădu seama că era mai bine să nu-şi trădeze în faţa venerabilei maici dorinţa de a o evita pe cealaltă prietenă a lui Pansy. Călugăriţa îi apucă braţul uşor şi aţin-

tîndu-şi o clipă privirea înţeleaptă şi binevoitoare asupra Isabelei, o întrebă în franţuzeşte şi aproape familiar :

— *Eh, bien, chère Madame, qu'en pensez-vous ?* [1]

— Despre fiica mea vitregă ? O, mi-ar trebui mult ca să vă spun.

— Credem că e de ajuns, observă Madame Catherine clar. Şi împinse uşa camerei de primire.

Madame Merle şedea exact cum o lăsase Isabel, ca o femeie atît de cufundată în gînduri, încît nu mişcă între timp nici un deget. Cînd Madame Catherine închise uşa, se ridică, şi Isabel îşi dădu seama că reflectase cu rost. Îşi recăpătase echilibrul ; era din nou în deplina stăpînire a mijloacelor ei.

— Am dorit să te aştept, spuse ea cu amabilitate. Dar nu pentru ca să discutăm despre Pansy.

Isabel se întrebă despre ce o fi vrînd să discute şi, în ciuda acestei declaraţii a doamnei Merle, răspunse peste o clipă :

— Madame Catherine spune că e de ajuns.

— Da ; şi mie mi se pare de ajuns. Voiam să te mai întreb ceva despre domnul Touchett, adăugă Madame Merle. Ai într-adevăr motive să crezi că se sfîrşeşte în curînd ?

— N-am alte informaţii decît o telegramă. Din păcate nu face decît să confirme o probabilitate.

— Vreau să-ţi pun o întrebare ciudată, zise madame Merle. Îl iubeşti mult pe vărul dumitale ? Şi zîmbetul ei fu tot atît de ciudat ca şi vorbele pe care le rostea.

— Da, îl iubesc foarte mult. Dar nu vă înţeleg.

Madame Merle întîrzia să răspundă.

— E cam greu de explicat. Mi-a trecut ceva prin minte la care poate că dumneata nu te-ai gîndit şi îţi dau prilejul să-mi cunoşti gîndul. Vărul dumitale ţi-a făcut cîndva un mare serviciu. N-ai bănuit niciodată ?

— Mi-a făcut multe servicii !

— Da ; dar unul a fost mult mai presus de celelalte. Te-a făcut femeie bogată.

— *El* m-a făcut... ?

Madame Merle văzînd că izbuteşte, continuă mai triumfător :

[1] Ei, bine, dragă doamnă, ce părere aveţi ? (franc.).

— El ţi-a acordat acea glorie suplimentară de care aveai nevoie pentru a face din dumneata o partidă strălucită. În fond, lui trebuie să-i mulţumeşti. Se opri ; era ceva în ochii Isabelei.

— Nu vă înţeleg. Erau banii unchiului meu.

— Da ; erau banii unchiului dumitale, dar a fost ideea vărului dumitale. El l-a înduplecat pe tatăl său. A, dragă, suma era mare !

Isabel privea uluită ; i se părea că trăieşte azi într-o lume luminată de străfulgerări groaznice.

— Nu ştiu de ce spuneţi asemenea lucruri. Nu ştiu ce ştiţi.

— Nu ştiu nimic decît ceea ce bănuiesc. Dar am bănuit asta.

Isabel merse spre uşă şi cînd o deschise, stătu o clipă cu mîna pe clanţă. Apoi spuse — era singura ei răzbunare :

— Credeam că dumneavoastră trebuia să vă mulţumesc !

Madame Merle lăsă ochii în pămînt ; stătea într-o atitudine de pocăinţă trufaşă.

— Eşti foarte nefericită, ştiu. Dar eu sînt şi mai nefericită.

— Îmi închipui. Cred că aş vrea să nu vă mai întîlnesc niciodată.

Madame Merle îşi ridică privirile.

— Plec în America, observă ea liniştit, în timp ce Isabel ieşi din cameră.

Capitolul 53

NU CU MIRARE, CI CU UN SIMŢĂMÎNT care în alte împrejurări ar fi fost foarte asemănător bucuriei, coborî Isabel din trenul de Paris la Charing Cross, căzînd cum s-ar zice în braţele — sau în orice caz pe mîinile — Henriettei Stackpole. Îi telegrafiase prietenei ei de la Torino şi deşi nu ştiuse precis dacă Henrietta o va întîlni, simţise că telegrama ei va avea un efect bine venit. În lunga ei călătorie de la Roma mintea îi fusese pierdută într-o confuzie ; nu putea să scruteze viitorul. Făcuse această călătorie cu ochi lipsiţi de văz şi admiră foarte puţin ţările prin care trecu, deşi erau împodobite cu veşmîntul proaspăt şi bogat al primăverii. Gîndurile ei îşi

urmaseră calea prin alte țări — meleaguri străine, luminate obscur, țări fără drumuri în care anotimpurile nu se schimbau, și era doar o tristețe perpetuă a iernii. Avea la ce să se gîndească ; dar problemele ei nu-i absorbeau cugetul și nici vreun scop conștient nu o preocupa. Prin minte îi fulgerau viziuni disparate și crîmpeie mohorîte de amintiri, de așteptări. Trecutul și viitorul veneau și dispăreau în voie, i se înfățișau doar în frînturi de imagini care piereau apoi după o logică a lor. Era extraordinar cum își amintea de lucruri trecute. Acum, după ce aflase secretul, acum după ce știa un fapt care o privea atît de mult și a cărui eclipsă făcuse ca viața ei să se asemene unei încercări de a juca vist cu un pachet incomplet de cărți, adevărul lucrurilor, relațiile dintre ele, sensul lor și mai ales caracterul lor hidos i se înfățișau cu un fel de vastitate arhitecturală. Își amintea o mie de nimicuri ; prindeau viață cu spontaneitatea unui fior. La vremea aceea le socotise nimicuri ; acum își dădea seama că avuseseră o greutate de plumb. Dar chiar și acum erau nimicuri la urma urmelor, căci ce rost avea să le înțeleagă ? Nimic nu mai avea rost pentru ea. Orice țel, orice intenție era suspendată ; orice dorință, de asemenea, în afară de unica ei dorință de a ajunge la îndrăgitul ei refugiu care cuprindea o lume. Gardencourt fusese punctul ei de plecare și întoarcerea în acele încăperi înfășurate în tăcere era cel puțin o soluție temporară. Plecase cînd era în putere ; se va întoarce vlăguită și, dacă înainte fusese un loc de odihnă, acum va fi un sanctuar. Îl invidia pe Ralph pentru că era pe moarte, căci dacă te gîndeai la odihnă, aceasta era cea mai desăvîrșită. A înceta să exiști, a renunța la toate și a nu mai ști de nimic — ideea aceasta era la fel de alinătoare ca imaginea unei băi reci într-un bazin de marmură, într-o cameră întunecoasă, într-o țară caldă.

În unele clipe ale călătoriei de la Roma parcă ar fi fost moartă. Stătea în colțul ei atît de nemișcată, atît de pasivă, doar cu simțămîntul că era purtată spre altă țară, atît de detașată de nădejdi și regrete, încît își aminti de una din acele figuri etrusce care se odihnesc pe racla cenușii lor. Nu mai avea ce să regrete acum — totul se sfîrșise. Nu numai vremea nesocotinței ei, dar și vremea căinței era departe. Singurul lucru pe care îl regreta era că Madame Merle fusese atît de — ei bine, atît de inimaginabilă. Aici inteligența o părăsea, căci realmente îi era cu neputință să spună ce fusese madame

Merle. Dar oricum ar fi fost, madame Merle era cea care trebuia să regrete ; şi fără îndoială că o va face în America unde o anunţase că va pleca. Pe Isabel n-o mai interesa ; avea doar impresia că n-o s-o mai vadă pe madame Merle niciodată. Această impresie o purta în viitorul pe care îl întrezărea din cînd în cînd sub forma unei imagini mutilate. Se vedea peste ani tot ca pe o femeie ce aştepta să-şi trăiască viaţa şi aceste viziuni contraziceau starea ei de spirit din acele momente. Era de dorit să plece cît mai departe, într-adevăr departe, mai departe de mica Anglie cenuşie-verde, dar acest privilegiu îi era desigur refuzat. În adîncul sufletului — mai adînc decît pofta renunţării — era simţămîntul că multă vreme de acum înainte va fi antrenată de tumultul vieţii. Şi în unele clipe era în această convingere ceva înviorător şi plin de însufleţire. Era o dovadă de tărie — era o dovadă că într-o zi trebuia să fie din nou fericită. Era imposibil să trăiască numai pentru a suferi ; era încă tînără la urma urmelor şi mai puteau să i se întîmple multe lucruri. A trăi numai ca să suferi — numai pentru a simţi durerea vieţii repetată şi amplificată — i se părea că este prea valoroasă, prea destoinică pentru asta. Apoi se întrebă dacă o părere atît de bună despre sine nu dovedea înfumurare şi nerozie. Cînd există măcar o garanţie că eşti valoros ? Nu era întreaga istorie încărcată de nimicirea unor lucruri preţioase ? Nu era oare mult mai probabil să suferi fiind o fiinţă aleasă ? Atunci poate implicit trebuia să admită că o caracteriza o anumită lipsă de delicateţe ; dar Isabel recunoscu, în timp ce îi trecea prin faţa ochilor, umbra rapidă şi confuză a unui viitor îndelungat. Nu va scăpa niciodată ; va dăinui pînă la sfîrşit. Apoi anii mijlocii o învăluiră din nou şi perdeaua fumurie a nepăsării o împresură de tot.

Henrietta o sărută, aşa cum săruta Henrietta de obicei, de parcă i-ar fi fost teamă să nu fie văzută ; apoi Isabel rămase acolo în mulţime, privind împrejur, căutîndu-şi slujitoarea. Nu întrebă nimic ; dorea să aştepte. Avu deodată impresia că trebuia să fie ajutată. Îi părea bine că Henrietta venise ; o sosire la Londra era un lucru teribil. Cupola lungă, întunecoasă şi afumată a gării, lumina bizară şi palidă, mulţimea deasă şi obscură ce se îmbulzea, o umplură, de o teamă nervoasă şi o îndemnară s-o ia pe Henrietta de braţ. Îşi amintea că aceste lucruri îi plăcuseră cîndva ; păreau parte dintr-un spectacol măreţ şi impresionant. Îşi aminti cum mersese pe

jos de la Euston în amurg de iarnă, pe străzile aglomerate, cu cinci ani în urmă. Azi n-ar mai fi putut să facă la fel şi întîmplarea aceea i se înfăţişă ca şi cum ar fi fost fapta altcuiva.

— E minunat că ai venit, spuse Henrietta uitîndu-se la ea, de parcă Isabel ar fi fost gata să contrazică această afirmaţie. Dacă n-ai fi venit... dacă n-ai fi venit... ei bine, nu ştiu, remarcă domnişoara Stackpole, făcînd o aluzie ameninţătoare la capacităţile ei de a dezaproba.

Isabel se uită în jur fără s-o vadă pe camerista ei. Privirile i se fixară însă asupra unei alte figuri care i se părea cunoscută ; şi într-o clipă recunoscu chipul plin de bunăvoinţă al domnului Bantling. Stătea puţin mai la o parte şi mulţimea care se îmbulzea în jurul lui nu putu să-l urnească din locul pe care şi-l alesese pentru a se retrage discret în timpul cît cele două prietene se îmbrăţişară.

— Uite-l pe domnul Bantling, spuse Isabel, blînd, fără să-i mai pese prea mult acum dacă îşi va găsi slujitoarea sau nu.

— A, da, mă însoţeşte peste tot. Vino, domnule Bantling, exclamă Henrietta. La care celibatarul curtenitor înaintă cu un zîmbet — un zîmbet temperat totuşi de solemnitatea ocaziei. Nu e frumos din partea ei că a venit ? întrebă Henrietta. Ştie totul despre venirea ta, adăugă ea ; am avut o discuţie, nu glumă. El a spus că nu vei veni, eu am spus că vei veni.

— Credeam că sînteţi întotdeauna de acord unul cu celălalt, zîmbi şi Isabel la rîndul ei. Acum simţi că putea să zîmbească ; văzu într-o clipă, în ochii cutezători ai domnului Bantling că avea veşti bune pentru ea. Parcă îi spuneau să nu uite că el era un prieten vechi al vărului ei— că el îl înţelegea, şi să fie pe pace. Isabel îi dădu mîna ; i se părea, în mod cu totul extravagant, că Bantling era un cavaler frumos şi nevinovat.

— O, eu sînt întotdeauna de acord, spuse domnul Bantling. Dar ea nu este, ştiţi.

— Nu ţi-am zis eu că slujitoarele sînt o pacoste ? întrebă Henrietta. Domnişoara ta a rămas probabil la Calais.

— Nu-mi pasă, spuse Isabel, uitîndu-se la domnul Bantling, pe care nu-l găsise niciodată atît de interesant.

— Rămîi cu ea cît mă duc să văd, ordonă Henrietta, lăsîndu-i pe cei doi singuri, un moment.

La început au stat tăcuţi, iar apoi domnul Bantling o întrebă pe Isabel cum călătorise pe Canalul Mînecii.

— Foarte bine. Ba nu, cred că marea a fost foarte agitată, spuse ea spre uimirea vizibilă a domnului Bantling. După care adăugă : Ai fost la Gardencourt, știu.

— Dar de unde știți ?

— N-aș putea să-ți spun — decît că pari să fi fost la Gardencourt.

— Credeți că par teribil de trist ? Știți, e teribil de trist acolo.

— Nu cred că dumneata pari vreodată teribil de trist. Pari teribil de bun, spuse Isabel cu o mărinimie care n-o costă nici un efort. Avea impresia că nu va mai simți niciodată o jenă superficială.

Dar bietul domn Bantling se mai afla încă în acest stadiu inferior. Se înroși tare și rîse, o asigură că era adesea foarte mohorît și că atuncea era teribil de fioros.

— O puteți întreba pe domnișoara Stackpole. Am fost la Gardencourt acum două zile.

— L-ai văzut pe vărul meu ?

— Numai pentru puțin timp. Dar primea lume ; Warburton fusese la el cu o zi înainte. Ralph era exact ca de obicei, în afară de faptul că stătea în pat și că părea îngrozitor de bolnav și nu putea să vorbească, continuă domnul Bantling. A fost grozav de nostim și de vesel cu toate acestea. Deștept ca întotdeauna. Mare nenorocire.

Chiar și în stația aglomerată și zgomotoasă, acest tablou simplu i se părea viu.

— Ai fost spre sfîrșitul zilei ?

— Da ; m-am dus anume. Ne gîndeam că veți dori să știți.

— Îți sînt foarte îndatorată. Pot merge în seara asta ?

— A, nu cred că *ea* o să vă lase să plecați, spuse domnul Bantling. Vrea să vă opriți la ea. L-am rugat pe slujitorul lui Touchett să-mi telegrafieze azi și am găsit telegrama acum o oră la clubul meu. „Liniștit și binișor", asta scrie și e trimisă la orele două. Așa că puteți aștepta pînă mîine. Trebuie să fiți grozav de obosită.

— Da, sînt grozav de obosită ; îți mulțumesc din nou.

— O, spuse domnul Bantling, eram siguri că o să doriți ultimele vești. După care Isabel remarcă distrată că el și Henrietta părea să se înțeleagă totuși bine. Domnișoara Stackpole se întoarse aducînd-o pe camerista Isabelei, pe care

o surprinse tocmai în curs de a-şi dovedi utilitatea. Această excelentă persoană, în loc să se piardă în mulţime, se ocupase de bagajul stăpînei ei, aşa încît aceasta putea acum să părăsească gara.

— Să nu-ţi treacă prin minte să pleci la ţară în astă seară, observă Henrietta. Nu are importanţă dacă există sau nu tren. Trebuie să vii direct la mine pe Wimpole Street. Nu poţi găsi nici un colţişor în toată Londra, dar eu am totuşi unul pentru tine. Nu e un palat roman, dar e destul de bun pentru o noapte.

— Voi face tot ce doreşti, spuse Isabel.

— Vei veni şi vei răspunde la cîteva întrebări ; asta doresc.

— Nu zice nimic de cină, nu-i aşa, doamnă Osmond ? întrebă domnul Bantling glumeţ.

Henrietta îl fixă o clipă cu privirea ei contemplativă.

— Văd că eşti foarte grăbit să iei cina. Mîine dimineaţă la orele zece vei fi la Paddington Station.

— Nu veni pentru mine, domnule Bantling, spuse Isabel.

— Va veni pentru mine, declară Henrietta în timp ce o introduse pe prietena ei într-o trăsură. Iar mai tîrziu, într-un salon mare şi întunecat de pe Wimpole Street — la drept vorbind avuseseră o cină îndestulătoare — puse acele întrebări la care s-a referit în gară.

— Soţul tău ţi-a făcut o scenă din pricina plecării ? Aceasta a fost prima întrebare a domnişoarei Stackpole.

— Nu ; nu pot spune că a făcut o scenă.

— Prin urmare nu s-a împotrivit ?

— Ba da, s-a împotrivit foarte mult. Dar n-a fost ceea ce se numeşte o scenă.

— Atunci ce a fost ?

— A fost o conversaţie foarte paşnică.

Henrietta se uită un timp la musafira ei.

— Trebuie să fi fost infernal, remarcă ea apoi. Iar Isabel n-a negat că fusese infernal. Dar se mărgini să răspundă la întrebările Henriettei, ceea ce era uşor, căci erau destul de precise. Deocamdată nu-i oferi nici o veste nouă.

— Ei bine, spuse domnişoara Stackpole în cele din urmă, n-am de făcut decît o obiecţie. Nu înţeleg de ce i-ai promis micuţei Pansy Osmond că te vei întoarce.

— Nici eu singură nu mai ştiu dacă înţeleg acum, răspunse Isabel. Dar atunci am înţeles.

— Dacă ai uitat motivul, poate că n-o să te întorci.

Isabel aşteptă o clipă.

— Poate că voi găsi altul.

— Cu siguranţă că nu vei găsi niciodată unul temeinic.

— În lipsă de altul, e bun şi motivul că i-am promis să mă întorc, sugeră Isabel.

— Da ; de aceea îl detest.

— Să nu vorbim despre asta acum. Am puţin timp. Plecarea mea a însemnat o complicaţie, dar cum va fi întoarcerea ?

— Nu uita că la urma urmelor n-o să-ţi facă o scenă ! spuse Henrietta cu mult înţeles.

— O să facă totuşi, răspunse Isabel grav. Nu va fi o scenă de moment ; va fi o scenă pentru tot restul vieţii.

Timp de cîteva minute cele două femei reflectară asupra acestui rest şi apoi domnişoara Stackpole, pentru a schimba subiectul, aşa cum îi ceruse Isabel, o anunţă deodată :

— Am fost la lady Pensil !

— Ah, invitaţia a sosit, în sfîrşit !

— Da ; a fost nevoie de cinci ani. Dar de data aceasta a vrut să mă vadă.

— Era firesc.

— Era mai firesc decît cred că ştii, spuse Henrietta, pironindu-şi privirile asupra unui punct îndepărtat. Apoi adăugă, întorcîndu-se brusc : Isabel Archer, scuză-mă. Nu ştii de ce ? Pentru că te-am criticat şi totuşi am mers mai departe decît tine. Domnul Osmond cel puţin s-a născut de cealaltă parte !

Trecu un moment pînă cînd Isabel să priceapă ; înţelesul era cu atîta modestie sau cel puţin cu atîta ingeniozitate voalat. În momentele acelea mintea Isabelei nu era înclinată să sesizeze comicul lucrurilor ; însă salută cu un rîs rapid imaginea pe care i-o sugeră prietena ei. Dar îşi reveni îndată şi întrebă cu excesul de emfază potrivit :

— Henrietta Stackpole, ai de gînd să-ţi abandonezi ţara ?

— Da, sărmana mea Isabel. Nu pretind că neg ; privesc faptul acesta drept în faţă. Am intenţia să mă mărit cu domnul Bantling şi să mă stabilesc chiar aici la Londra.

— Pare foarte ciudat, zise Isabel zîmbind acum.

— Ei da, cred că pare. Am ajuns la pasul acesta încetul cu încetul. Cred că ştiu ce fac ; dar nu ştiu dacă pot să explic.

— Omul nu poate să-şi explice căsătoria, răspunse Isabel.

Iar căsătoria ta nu e nevoie să fie explicată. Domnul Bantling nu este o ghicitoare.

— Nu, el nu reprezintă un calambur prost — şi nici un spirit reuşit al humorului american. Are un caracter frumos, continuă Henrietta. Îl studiez de mulţi ani şi îl cunosc bine. E tot atît de limpede ca şi stilul unui prospect bun. Nu e un intelectual, dar apreciază intelectul. Pe de altă parte, nu-i exagerează pretenţiile. Cred că noi le exagerăm uneori în Statele Unite.

— A, zise Isabel, te-ai schimbat într-adevăr ! E prima dată că te aud zicînd ceva împotriva ţării tale.

— Vreau doar să spun că sîntem prea îndrăgostiţi de puterea creierului ; acest lucru nu este la urma urmelor o greşeală vulgară. Dar sînt schimbată cu adevărat ; femeia trebuie să se schimbe mult pentru ca să se căsătorească.

— Sper să fii foarte fericită. Vei vedea în sfîrşit — pe aici — ceva din viaţa interioară.

Henrietta scoase un mic oftat semnificativ.

— Aceasta e cheia misterului, cred. N-am putut suporta să fiu ţinută deoparte. Acum am dreptul ca oricine altul ! adăugă ea cu exaltare sinceră.

Isabel se amuză de-a binelea, dar în felul ei de a privi era o oarecare melancolie. Henrietta s-a dovedit a fi, în cele din urmă, umană şi feminină, Henrietta, pe care pînă atunci o socotise ca pe o flacără uşoară şi vie, o voce dematerializată. Era o dezamăgire să afle că avea sensibilităţi personale, că era supusă pasiunilor obişnuite şi că prietenia ei cu domnul Bantling nu fusese cu totul originală. În această căsătorie cu domnul Bantling era o lipsă de originalitate — era chiar un fel de nerozie ; şi pentru Isabel, o clipă, negurile lumii se întunecară şi mai mult. Puţin mai tîrziu se gîndi că cel puţin domnul Bantling era original. Dar nu pricepea cum putea Henrietta să renunţe la ţară. Nici ea nu mai era atît de legată de America, dar pentru ca această ţară n-a fost niciodată ceea ce fusese pentru Henrietta. O întrebă îndată dacă s-a simţit bine la lady Pensil.

— A, da, spuse Henrietta, n-a ştiut ce să creadă despre mine.

— Şi asta a fost foarte îmbucurător ?

— Foarte, deoarece se zice că are o minte măiastră. Crede că ştie totul ; dar nu înţelege o femeie modernă de tipul meu.

Ar fi mult mai ușor pentru ca dacă aș fi numai puțin mai bună, sau mai rea. E de-a dreptul derutată ; cred că își închipuie că datoria mea este să fac ceva imoral. Consideră că e imoral să mă mărit cu fratele ei ; dar la urma urmelor nu e destul de imoral. Și n-o să-mi înțeleagă niciodată structura — niciodată !

— Înseamnă că nu e la fel de inteligentă ca și fratele ei, spuse Isabel. Se pare că el a înțeles.

— A, nu, n-a înțeles ! exclamă domnișoara Stackpole cu hotărîre. Cred într-adevăr că de aceea vrea să se însoare cu mine — tocmai pentru a afla misterul și proporțiile lui. Aceasta e o idee fixă — un fel de fascinație.

— Foarte bine că o întreții.

— Ei bine, zise Henrietta, am și eu ceva de aflat ! Și Isabel își dădu seama că nu renunțase la o îndatorire, ci plănuise un atac. În sfîrșit îi venea de hac Angliei.

Isabel înțelese a doua zi la Paddington Station, unde se afla la orele zece în compania domnișoarei Stackpole și a domnului Bantling, că acest domn îndura ușor perplexitățile. Dacă nu aflase totul, aflase cel puțin ceea ce era esențial — că domnișoarei Stackpole nu-i lipsea inițiativa. Era limpede că în alegerea soției fusese în gardă împotriva acestui neajuns.

— Henrietta mi-a spus și sînt foarte bucuroasă, spuse Isabel în timp ce îi dădu mîna.

— Probabil socotiți că e grozav de ciudat, replică domnul Bantling, sprijinindu-se de umbrela sa elegantă.

— Da, socot că e grozav de ciudat.

— Mai ciudat decît mie nu poate să vi se pară. Dar mi-a plăcut întotdeauna să fiu original, zise domnul Bantling cu seninătate.

Capitolul 54

SOSIREA ISABELEI LA GARDENCOURT

cu această a doua ocazie a fost și mai liniștită decît prima dată. Ralph Touchett angajase un personal redus și pentru noii slujitori doamna Osmond era o străină ; așa încît în loc să fie îndrumată spre camera ei, fu condusă cu răceală în salon și lăsată să aștepte pînă ce numele ei va fi anunțat

mătuşii. Aşteptă mult ; doamna Touchett părea că nu se grăbeşte s-o întîmpine. În cele din urmă îşi pierdu răbdarea ; se enervă şi se înspăimîntă — era înspăimîntată de parcă obiectele din jurul ei ar fi prins viaţă şi i-ar fi urmărit frămîntarea cu strîmbături groteşti. Ziua era posomorîtă şi rece ; umbrele erau întunecate în colţurile camerei largi, cafenii. În casă domnea tăcere deplină — o tăcere pe care Isabel şi-o amintea ; se aşternuse peste tot, zile în şir, înaintea morţii unchiului ei. Părăsi sufrageria şi începu să rătăcească prin casă — merse în bibliotecă şi de-a lungul galeriei de tablouri unde, în liniştea profundă, pasul ei stîrnea ecou. Nimic nu se schimbase ; recunoscu toate lucrurile pe care le văzuse cu ani în urmă ; parcă mai ieri stătuse acolo. Invidia trăinicia „pieselor" preţioase care nu se schimbă cîtuşi de puţin şi doar cresc în valoare, în timp ce posesorii lor pierd încetul cu încetul tinereţea, fericirea, frumuseţea ; şi îşi dădu seama că umbla prin casă exact cum făcuse mătuşă-sa în ziua cînd veni s-o vadă la Albany. Se schimbase destul de mult de atunci — acela a fost începutul. Deodată îi trecu prin minte că, dacă mătuşa ei Lydia n-ar fi venit în ziua aceea tocmai în felul acela şi n-ar fi găsit-o singură, totul ar fi putut să fie altcumva. Ar fi putut să aibă o altă viaţă şi poate ar fi fost o femeie fericită. Se opri în galerie în faţa unui mic tablou — un Bonington încîntător şi de preţ — asupra căruia ochii ei rămaseră aţintiţi vreme îndelungată. Dar nu se uita la tablou ; se întreba dacă s-ar fi măritat cu Caspar Goodwood în cazul cînd mătuşa ei n-ar fi venit în ziua aceea la Albany.

Doamna Touchett apăru în sfîrşit, imediat după ce Isabel se întoarse în salonul mare şi pustiu. Arăta mult mai bătrînă, dar ochii îi erau la fel de vioi ca şi altădată şi îşi ţinea şi acum capul sus ; buzele ei subţiri tăinuiau înţelesuri latente. Purta o rochie cenuşie, cum nu se putea mai sobră, şi Isabel se întrebă, aşa cum se întrebase şi prima dată, dacă remarcabila ei rudă semăna mai mult cu o regină-regentă, sau cu intendenta unei închisori. Simţi buzele mătuşii atît de subţiri pe obrazul ei fierbinte.

— Te-am făcut să aştepţi pentru că am stat cu Ralph, zise doamna Touchett. Infirmiera s-a dus la masă şi eu i-am luat locul. Are un slujitor care s-ar zice că-l îngrijeşte, dar nu e bun de nimic ; priveşte tot timpul pe fereastră — de parcă ar fi

ceva de văzut ! N-am vrut să mă mişc, deoarece Ralph părea că doarme şi mi-a fost teamă să nu-l trezesc. Am aşteptat pînă ce s-a întors sora ; mi-am adus aminte că ai cunoscut casa.

— Îmi dau seama că o cunosc mai bine decît credeam ; am umblat peste tot, răspunse Isabel. Apoi întrebă dacă Ralph dormea mult.

— Zace cu ochii închişi ; nu se mişcă. Dar nu ştiu sigur cînd doarme.

— Mă va vedea ? Poate să-mi vorbească ?

Doamna Touchett era zgîrcită la vorbă.

— Poţi să încerci, a fost limita dărniciei sale. Apoi se oferi s-o conducă pe Isabel în camera ei. Credeam că te-au şi dus acolo ; dar nu e casa mea, e a lui Ralph ; şi nu ştiu ce fac pe aici. Ar fi putut cel puţin să-ţi ia bagajul. Cred că n-ai adus multe lucruri. Nu pentru că aş avea ceva împotrivă. Cred că ţi-au dat aceeaşi cameră pe care ai avut-o mai demult ; cînd Ralph a auzit că vii, a spus că trebuie să locuieşti acolo.

— A mai spus ceva ?

— A, dragă, nu mai pălăvrăgeşte ca înainte ! exclamă doamna Touchett în timp ce urca scările în faţa nepoatei sale.

Era aceeaşi cameră şi ceva îi spunea Isabelei că nimeni nu mai dormise acolo de cînd plecase ea. Bagajul era în cameră şi nu era voluminos ; doamna Touchett se aşeză o clipă cu ochii aţintiţi asupra lui.

— Nu e nici o speranţă ? întrebă tînăra femeie în timp ce stătea în picioare în faţa ei.

— Absolut nici una. N-au fost niciodată speranţe. N-a fost o viaţă cu izbînzi.

— Nu — n-a fost decît frumoasă. Isabel se pomeni că o şi contrazice pe mătuşă-sa ; o irita felul ei sec de a fi.

— Nu ştiu ce vrei să spui cu asta ; nu există frumuseţe fără sănătate. Ciudată mai e rochia asta pentru călătorie.

Isabel se uită la îmbrăcămintea pe care o purta.

— Am părăsit Roma la o oră după ce am fost înştiinţată ; am luat prima rochie care mi-a fost la îndemînă.

— Surorile tale din America doreau să ştie cum te îmbraci. Asta părea să le intereseze cel mai mult. N-am fost în stare să le spun — dar se pare că au dreptate : că nu porţi altceva decît brocart negru.

— Ele cred că sînt mai strălucită decît în realitate ; mi-e teamă să le destăinuiesc adevărul, zise Isabel. Lily mi-a scris că ai fost la ei la masă.

— M-a invitat de patru ori și m-am dus o dată. După a doua oară ar fi putut să mă lase în pace. Cina a fost foarte bună ; probabul că a costat-o mult. Soțul ei e foarte necioplit. Dacă m-am simțit bine în America ? De ce să mă simt bine ? Doar nu m-am dus de plăcere.

Acestea erau vești interesante, dar doamna Touchett o părăsi în curînd pe nepoată-sa, urmînd s-o întîlnească peste o jumătate de oră la masa de prînz. Cu această ocazie cele două doamne stătură față în față la o masă scurtată din sufrageria melancolică. Aici, foarte curînd, mătușa nu i se mai păru Isabelei chiar atît de seacă și vechea ei milă față de biata femeie pentru lipsa ei de expresivitate, de regrete sau dezamăgiri, îi reveni iar în acele clipe. Neîndoios că astăzi ar fi fost o binecuvîntare să poată simți o înfrîngere, o greșeală, chiar o rușine. Se întrebă dacă nu simțea chiar lipsa acelor îmbogățiri ale conștiinței și dacă nu încerca în taină, acum către sfîrșit, să întindă mîna după gustul vieții, rămășițe ale ospățului ; mărturia durerii, sau recrearea rece a căinței. Pe de altă parte poate că îi era teamă ; dacă începea să cunoască remușcarea, aceasta putea s-o ducă prea departe. Dar Isabel își dădea seama că o cuprinsese oarecum vag simțămîntul că undeva nu izbutise în viață, că se vedea în viitor o femeie bătrînă, fără amintiri. Fețișoara ei ascuțită părea tragică. Îi spuse Isabelei că Ralph nu se mișcase încă, dar că probabil va putea s-o vadă înainte de cină. Apoi adăugă peste o clipă că îl văzuse pe lordul Warburton în ziua precedentă ; o veste care o înfioră puțin pe Isabel, deoarece însemna că acel personaj se afla în vecinătate și că printr-o întîmplare puteau să se întîlnească. O asemenea întîmplare nu va fi de loc fericită ; doar nu venise în Anglia ca să se războiască din nou cu lordul Warburton. Cu toate acestea îi zise numaidecît mătușii că a fost foarte bun cu Ralph ; și-a dat seama de bunăvoința lui la Roma.

— Acum se gîndește la altceva, replică doamna Touchett. Și se opri cu o privire ca un sfredel.

Isabel își dădu seama că voia să spună ceva și ghici pe dată. Dar răspunsul ei ascundea bănuiala ; inima îi bătea mai tare și voia să cîștige un moment.

— A, da — Camera lorzilor și așa mai departe.

— Nu se gîndește la lorzi ; se gîndește la doamne. Adică se gîndește la una din ele ; i-a spus lui Ralph că e logodit.

— Se căsătorește ? exclamă blînd Isabel.

— Dacă nu rupe logodna. Credea că Ralph dorește să fie înștiințat. Bietul Ralph nu poate să meargă la cununie, deși presupun că va avea loc foarte curînd.

— Și cine e domnișoara ?

— O membră din aristocrație ; lady Flora, lady Felicia — cam așa ceva.

— Îmi pare foarte bine, spuse Isabel. Trebuie să fie o hotărîre bruscă.

— Destul de bruscă, după cîte înțeleg ; o curte de trei săptămîni. De-abia s-a anunțat.

— Îmi pare foarte bine, repetă Isabel cu mai multă emfază. Știa că mătușă-sa o urmărea — căuta semnele vreunei dureri pe care și-o reproșa, și dorința de a o împiedica pe mătușa ei să întrezărească ceva de acest fel o ajută să vorbească pe un ton de mulțumire rapidă, un ton aproape de ușurare. Doamna Touchett urma bineînțeles tradiția după care doamnele, chiar și cele măritate, consideră căsătoria vechilor lor admiratori drept o ofensă față de ele. Prima grijă a Isabelei a fost deci să arate că, oricum ar fi stat lucrurile în general, ea nu era ofensată. Dar în vremea aceasta, după cum spuneam, inima îi bătea mai tare ; și dacă rămăsese îngîndurată cîteva clipe — uită numaidecît că era urmărită de doamna Touchett — această stare nu era pricinuită de pierderea unui admirator. Imaginația ei traversase jumătate din Europa ; se opri gîfîind oleacă și chiar tremurînd puțin în cetatea Romei. Se închipuia anunțîndu-l pe soțul ei că lordul Warburton urma să-și conducă mireasa la altar, și firește că nu-și dădea seama cît de palidă trebuie să fi arătat în timp ce făcu acest efort intelectual. Dar în cele din urmă își adună mințile și îi zise mătușii :

— Era sigur că o va face într-o bună zi.

Doamna Touchett nu zise nimic ; apoi clătină din cap cu severitate.

— Ah, draga mea, mă depășești ! exclamă ea deodată. Continuară cu prînzul în tăcere ; Isabel se simțea de parcă ar fi

aflat că lordul Warburton murise. L-a cunoscut numai ca pretendent şi acum totul se sfîrşise. Era mort pentru biata Pansy ; lîngă Pansy ar fi putut să trăiască. Un servitor dădea tîrcoale prin cameră ; în cele din urmă doamna Touchett îi porunci să le lase singure. Terminase cu prînzul ; şedea cu mîinile împreunate pe marginea mesei.

— Aş dori să-ţi pun trei întrebări, observă ea după ce servitorul plecase.

— Trei sînt prea multe.

— Mai puţine nu-mi ajung, m-am gîndit. Sînt toate foarte chibzuite.

— Tocmai de aceea mi-e teamă. Cele mai chibzuite întrebări sînt cele mai grave, răspunse Isabel. Doamna Touchett îşi dădu scaunul mai în spate şi nepoată-sa, în timp ce se depărtă de la masă şi se duse, oarecum intenţionat, spre una din ferestrele adînci, se simţi urmărită de ochii ei.

— Ţi-a părut vreodată rău că nu te-ai măritat cu lordul Warburton ? întrebă doamna Touchett.

Isabel clătină încetişor din cap, dar nu cu tristeţe.

— Nu, mătuşă dragă.

— Bine. Trebuie să-ţi spun că mi-am propus să cred ceea ce îmi spui.

— Faptul că mă crezi e o ispită imensă, declară ea zîmbind încă.

— O ispită pentru a minţi ? Nu-ţi recomand să faci asta, deoarece cînd sînt greşit informată sînt primejdioasă ca un şobolan otrăvit. Nu vreau să mă bucur de răul tău.

— Soţul meu e acela care nu se înţelege cu mine, spuse Isabel.

— Aş fi putut să-i spun că aşa va fi. Asta nu înseamnă că mă bucur de răul *tău,* adăugă doamna Touchett. Îţi place şi acum Serena Merle ? întrebă ea.

— Nu ca mai demult. Dar n-are importanţă, căci pleacă în America.

— În America ? Pesemne că a făcut ceva foarte rău.

— Da — foarte rău.

— Pot să întreb ce anume ?

— A profitat de mine.

— A, exclamă doamna Touchett, şi de mine ! Profită de toată lumea.

— Va profita şi de America, spuse Isabel zîmbind din nou şi bucuroasă că întrebările mătuşii se isprăviră.

Pe Ralph n-a putut să-l vadă decît seara. Moţăise toată ziua ; adică zăcuse fără cunoştinţă. Era şi doctorul acolo, dar după o vreme plecă — doctorul local care îl îngrijise şi pe tatăl său şi la care Ralph ţinea mult. Venea de trei sau patru ori pe zi ; îşi dădea tot interesul pentru bolnav. Îl chemaseră şi pe Sir Matthew Hope, dar Ralph se săturase de acel om celebru şi o rugase pe maică-sa să-i trimită vorbă că era mort şi că deci nu mai avea nevoie de sfaturi medicale. Doamna Touchett îi scrise pur şi simplu că fiului ei îi displăcea persoana lui. În ziua sosirii Isabelei, Ralph nu dădu nici un semn, după cum spuneam, timp de mai multe ore ; dar spre seară se ridică şi spuse că ştia de sosirea Isabelei. Cum a aflat nu se ştia, căci, de frică să nu-l tulbure, nimeni nu-l vestise. Isabel veni în cameră şi se aşeză lîngă patul lui, în lumina obscură ; nu se afla decît o lumînare cu abajur, într-un colţ al încăperii. Îi spuse infirmierei că putea să plece — va rămîne ea să-l vegheze tot restul serii. Ralph deschise ochii, o recunoscu şi îşi mişcă mîna care-i zăcea fără vlagă, pentru ca să i-o poată lua pe a ei. Dar nu era în stare să vorbească ; închise ochii din nou şi rămase complet nemişcat, ţinînd mîna Isabelei într-a lui. Stătu cu el multă vreme — pînă cînd infirmiera se întoarse ; dar Ralph nu dădea nici un semn de viaţă. Ar fi putut să se stingă în timp ce îl privea ; era deja figura şi întruchiparea morţii. La Roma îl crezuse foarte grav bolnav, dar acum era şi mai rău ; numai o singură schimbare era cu putinţă. Pe faţa lui se aşternuse o linişte stranie : era atît de nemişcată precum capacul unei cutii. Astfel parcă era compus dintr-un grilaj de oase ; cînd deschise ochii ca s-o salute, Isabelei i se păru că priveşte într-un spaţiu nemărginit. Infirmiera nu se întoarse pînă la miezul nopţii ; dar Isabelei orele nu i s-au părut lungi ; tocmai pentru asta venise. Dacă venise pur şi simplu ca să aştepte, avea ocazie din plin, căci el zăcu trei zile într-un fel de tăcere plină de recunoştinţă. O recunoştea şi uneori părea că vrea să-i vorbească ; dar nu avea glas. Apoi închidea ochii din nou, de parcă şi el ar fi aşteptat ceva — ceva ce cu siguranţă va veni. Stătea atît de liniştit, încît ei i se părea că ceea ce trebuia să vină, sosise ; dar cu toate acestea nu pierdu nici o clipă simţămîntul că erau încă împreună. Dar nu erau tot timpul împreună ; erau alte ore pe care le petrecea

hoinărind prin casa goală, ascultînd o voce care nu era cea a bietului Ralph. Trăia în permanență cu teamă ; soțul ei putea să-i scrie. Dar el rămînea tăcut și nu primi decît o scrisoare din Florența, de la contesa Gemini. Ralph vorbi totuși în cele din urmă — în seara celei de a treia zi.

— Mă simt mai bine în astă seară, murmură el pe neașteptate în întunecimea fără zgomot a veghii ei. Cred că pot să spun ceva. Isabel se lăsă în genunchi, lîngă perna lui ; îi luă mîna slabă într-a ei ; îl rugă să nu facă efort — să nu obosească. Fața lui era vrînd-nevrînd serioasă — mușchii ei nu mai puteau să schițeze un zîmbet ; dar Ralph părea să perceapă și acum absurditatea lumii. Ce contează dacă sînt obosit, cînd am întreaga eternitate ca să mă odihnesc ? Nu e nici un rău să faci un efort, cînd este ultimul dintre toate. Nu se simt oamenii întotdeauna mai bine în clipele dinaintea sfîrșitului ? Am auzit adesea spunîndu-se ; tocmai asta așteptam. De cînd ești aici speram să vină. Am încercat de două sau de trei ori ; îmi era teamă că o să te saturi să șezi aici. Vorbea rar, cu pauze lungi și vocea i se frîngea dureros ; glasul parcă îi venea din depărtări ; cînd sfîrși rămase cu fața întoarsă spre Isabel și cu ochii săi mari, deschiși, privind în ochii ei, fără să clipească. Ai fost foarte bună că ai venit, continuă el. Mă gîndeam că vei veni ; dar nu eram sigur.

— Nici eu n-am fost sigură pînă ce n-am venit, spuse Isabel.

— Ai fost ca un înger lîngă patul meu. Știi că se vorbește de îngerul morții. Este cel mai frumos dintre toți. Tu ești ca el ; parcă m-ai aștepta.

— N-am așteptat moartea ta ; așteptam... așteptam asta. Aceasta nu e moartea, dragă Ralph.

— Pentru tine nu este — nu. Niciodată nu ne simțim mai vii decît atunci cînd îi vedem pe alții murind. Aceasta e senzația vieții — simțămîntul că rămînem. L-am avut și eu — chiar și eu. Dar acum nu mai am nici un rost decît să-l dau altora. Cu mine totul s-a sfîrșit. Apoi se opri. Isabel își lăsă capul mai jos pînă cînd și-l odihni pe mîinile ei, împreunate deasupra mîinii lui. Acum nu-l mai vedea ; dar vocea lui îndepărtată era aproape de urechea ei. Isabel, continuă el deodată, aș dori să se termine și pentru tine. Ea nu răspunse nimic ; izbucni într-un hohot de plîns ; rămase astfel, cu fața îngropată. El zăcea liniștit, ascultîndu-i suspinele de plîns ;

în cele din urmă scoase un geamăt prelung : Ah, ce ai făcut pentru mine ?

— Ce ai făcut tu pentru mine ? exclamă ea, frămîntarea ei extremă fiind acum pe jumătate înăbuşită de poziţia în care stătea. Îşi pierduse toată ruşinea, orice dorinţă de a ascunde lucrurile. Acum trebuia să ştie şi el, căci aceasta îi apropia într-o uniune supremă şi pe el durerea nu-l mai putea ajunge. Ai făcut ceva odată — ştii. O Ralph, tu ai fost totul ! Ce am făcut eu pentru tine — ce pot face astăzi ? Aş vrea să mor ca tu să poţi trăi. Dar nu doresc să trăieşti ; aş fi gata să mor ca să nu te pierd. Glasul îi era înecat ca şi al lui şi plin de lacrimi şi de chin.

— Nu mă vei pierde — mă vei păstra. Păstrează-mă în inimă ; voi fi mai aproape de tine ca oricînd. Dragă Isabel, viaţa e mai bună ; căci în viaţă este iubire. Moartea e bună — dar în ea nu găseşti iubire.

— Nu ţi-am mulţumit niciodată — nu ţi-am vorbit — n-am fost niciodată ceea ce ar fi trebuit să fiu ! continuă Isabel. Simţi o dorinţă năvalnică să strige şi să se învinuiască, să se lase cu totul stăpînită de mîhnirea ei. Pentru o clipă toate necazurile deveniră unul singur şi se topiră în această durere de acum. Ce ai putut să crezi despre mine ? Dar de unde puteam să ştiu ? N-am ştiut niciodată, iar azi ştiu numai pentru că există oameni care nu sînt atît de netoţi ca mine.

— Nu-i lua în seamă pe oameni, spuse Ralph. Mie îmi pare bine că părăsesc oamenii.

Isabel îşi înălţă capul şi mîinile împreunate ; păru o clipă că i se roagă lui.

— E adevărat — e adevărat ? întrebă ea.

— Adevărat că ai fost netoată ? A, nu, zise Ralph cu intenţia sensibilă de a fi spiritual.

— Că m-ai făcut bogată — că tot ceea ce am e al tău ?

Ralph îşi întoarse capul şi cîtva timp nu zise nimic. Apoi în sfîrşit :

— Ah, nu vorbi de asta — n-a adus fericire. Îşi îndreptă încet faţa din nou spre ea şi încă o dată se văzură unul pe celălalt. Dacă n-ar fi fost asta — dacă n-ar fi fost... ! Şi se opri. Cred că te-am distrus, se tîngui el.

Isabel avea impresia că pe el durerea nu-l mai putea ajunge ; parcă nu mai aparţinea acestei lumi. Dar chiar dacă n-ar fi avut această impresie ar fi vorbit totuşi, căci nimic

nu mai conta acum, decît faptul care nu era numai un chin — faptul că priveau adevărul împreună.

— S-a căsătorit cu mine pentru bani, zise ea. Voia să spună totul ; îi era teamă să nu moară înainte de a i se destăinui.

Ralph o privi cîteva clipe și pentru prima oară ochii lui ficși își coborîră pleoapele. Dar le ridică peste o clipă și apoi :

— A fost foarte îndrăgostit de tine, răspunse el.

— Da, a fost îndrăgostit de mine. Dar nu s-ar fi căsătorit cu mine dacă aș fi fost săracă. Nu te supăr spunîndu-ți asta. Cum aș putea ? Vreau numai să înțelegi. Am încercat întotdeauna să te feresc de adevăr ; dar acum s-a sfîrșit.

— Am înțeles întotdeauna adevărul, zise Ralph.

— Îmi închipuiam și nu-mi plăcea Dar acum îmi pare bine că știi.

— Nu mă superi — mă faci foarte fericit. Și spunînd aceasta, în glasul său era o bucurie extraordinară. Isabel își aplecă din nou capul și își apăsă buzele pe dosul mîinii lui. Am înțeles întotdeauna, continuă el, deși era atît de ciudat — atît de jalnic. Ai dorit să cunoști viața singură — dar nu ți-a fost îngăduit . ai fost pedepsită pentru dorința ta. Ai fost zdrobită chiar în moara convenționalismului !

— A, da, am fost pedepsită, spuse Isabel printre suspine.

El o ascultă puțin, iar apoi continuă :

— A fost foarte pornit împotriva venirii tale ?

— Mi-a fost foarte greu. Dar nu-mi pasă.

— Prin urmare totul s-a sfîrșit între voi ?

— A, nu ; cred că nu s-a sfîrșit nimic.

— Te întorci la el ? întrebă Ralph, respirînd greu.

— Nu știu — nu pot spune. O să stau aici cît pot mai mult. Nu vreau să mă gîndesc — nu trebuie să mă gîndesc. Nu-mi pasă de nimic, decît de tine, și deocamdată asta e destul. Va mai dura încă puțin. Stînd aici în genunchi și avîndu-te în brațe, acum cînd ești pe moarte, sînt fericită, cum n-am fost de mult. Și vreau ca tu să fii fericit — să nu te gîndești la nimic trist ; să simți doar că eu îți sînt aproape și că te iubesc. De ce trebuie să existe durere ? În clipele astea ce ne privește pe noi durerea ? Nu este lucrul cel mai profund ; există ceva și mai profund.

Lui Ralph îi venea din ce în ce mai greu să vorbească ; trebui să aștepte mai mult ca să prindă putere. La început se

părea că nu va răspunde la aceste ultime cuvinte ; lăsă să treacă mult timp. Apoi murmură simplu :

— Trebuie să stai aici.

— Mi-ar plăcea să stau — atît cît se cuvine.

— Cît se cuvine — cît se cuvine ? îi repetă vorbele. Da, tu ţii mult la asta.

— Aşa trebuie. Eşti foarte obosit, zise Isabel.

— Sînt foarte obosit. Ai spus chiar acum că durerea nu este cel mai profund lucru. Nu... nu. Dar e foarte profundă. Dacă aş putea sta...

— Pentru mine vei fi de-a pururi aici, îl întrerupse ea încetişor. Era uşor să-l întrerupă.

Dar el continuă după o clipă :

— Trece, pînă la urmă ; trece acum. Dar iubirea rămîne. Nu ştiu de ce suferim atît de mult. Poate că o să aflu. Sînt multe lucruri în viaţă. Tu eşti foarte tînără.

— Mă simt foarte bătrînă, zise Isabel.

— O să întinereşti iar. Aşa te văd. Nu cred... nu cred... Dar se opri din nou ; puterile îl părăseau.

Isabel îl rugă să stea liniştit.

— Nu e nevoie să vorbim pentru a ne înţelege unul pe celălalt, spuse ea.

— Nu cred că o greşeală atît de generoasă ca a ta poate să-ţi pricinuiască rău timp îndelungat.

— O, Ralph, sînt foarte fericită acum, exclamă ea printre lacrimi.

— Şi să nu uiţi, continuă el, că dacă ai fost duşmănită, ai fost şi iubită. Ah, dar Isabel — *adorată !* şopti el tărăgănînd vorbele de-abia auzite.

— O, frate ! ţipă ea prăbuşindu-se de durere.

Capitolul 55

ÎI SPUSESE ÎN PRIMA EI SEARĂ LA Gardencourt că dacă va suferi destul de mult în viaţă, s-ar putea să vadă într-o zi stafia casei. Se pare că îndeplinea condiţia necesară ; căci în dimineaţa următoare, cînd mijeau zorii reci, ştia că un spirit stătea lîngă patul ei. Zăcuse pe pat

îmbrăcată, deoarece avea presimțirea că Ralph n-o să mai apuce lumina zilei. Nu putea să doarmă ; aștepta, și o asemenea așteptare o ținea trează. Dar închise ochii ; credea că în toiul nopții va auzi o bătaie la ușă. Nu auzi nici o bătaie, dar cînd întunericul începu să se destrame se ridică de pe pernă brusc, de parcă ar fi fost convocată urgent. O clipă avu impresia că el stătea acolo — o siluetă neclară ce plutea în neclarul din cameră. Privi înmărmurită o clipă ; îi văzu fața albă — ochii blînzi ; apoi văzu că nu e nimic. Nu-i era teamă ; numai că era acum sigură. Părăsi odaia și stăpînită de certitudinea ei trecu prin coridoare întunecoase și coborî o scară de stejar care lucea în lumina cenușie a unei ferestre din hol. În fața ușii de la camera lui Ralph se opri o clipă ascultînd, dar i se păru că nu aude decît tăcerea care o umplea. Deschise ușa cu o mînă atît de ușoară de parcă ar fi ridicat vălul de pe fața unui mort și o văzu pe doamna Touchett șezînd nemișcată și dreaptă lîngă patul fiului ei, ținîndu-l de mînă. Medicul era de cealaltă parte, prinzînd între degetele lui profesionale încheietura celeilalte mîini a bietului Ralph. Cele două infirmiere erau la capetele patului, între ei doi. Doamna Touchett n-o băgă în seamă pe Isabel, dar medicul o privi neclintit ; apoi așeză ușor mîna lui Ralph, foarte aproape de trupul său neînsuflețit. Și infirmiera o privi neclintit, dar nimeni nu scoase o vorbă ; însă Isabel nu privea decît la ceea ce venise să vadă. Ralph era mai frumos decît fusese vreodată în viață și observă o asemănare ciudată cu fața tatălui său pe care cu șase ani în urmă o văzuse culcată pe aceeași pernă. Se duse la mătușa ei și o cuprinse cu brațul ; doamna Touchett, care în general nici nu îmbia la mîngîieri și nici nu-i plăceau, se supuse o clipă acestei gingășii ridicîndu-se, oarecum pentru a o primi. Dar era țeapănă și cu ochii uscați ; fața ei ascuțită și albă era teribilă.

— Dragă mătușă Lydia, murmură Isabel.

— Du-te și mulțumește Domnului că n-ai copii, zise doamna Touchett, eliberîndu-se.

La trei zile după aceasta un număr considerabil de oameni găsiră timp, în toiul „sezonului“ londonez să ia un tren de dimineață spre o gară liniștită în Barkshire și să rămînă timp de o jumătate de oră într-o bisericuță cenușie pînă la care ajungeai ușor pe jos. În cimitirul verde al acestui edificiu, doamna Touchett își încredință fiul, pămîntului. Stătea la mar-

ginea mormîntului, iar Isabel stătea lîngă ea ; nici groparul n-ar fi putut manifesta un interes mai practic pentru scena din fața ochilor decît doamna Touchett. Era o ocazie solemnă, dar nici nemiloasă, nici grea ; natura avea o expresie blîndă. Vremea se limpezise ; ziua, una din ultimele ale înșelătorului mai, era caldă și fără vînt, iar în aer plutea strălucirea măceșului și a mierlei. Era trist să te gîndești la bietul Touchett, dar nu era totuși prea trist, căci nu avusese o moarte năprasnică. Fusese de atîta timp pe moarte ; era mereu gata ; totul fusese atît de așteptat și pregătit. În ochii Isabelei erau lacrimi, dar nu lacrimi care orbesc. Privea printre ele la frumusețea zilei, la minunăția naturii, la duiosul și vechiul cimitir englez, la capetele plecate ale prietenilor buni. Lordul Warburton era acolo și un grup de domni, cu toții necunoscuți pentru ea, dintre care mai mulți, după cum află mai tîrziu, erau de la bancă ; erau alții pe care îi cunoștea. Domnișoara Stackpole era printre primii, cu bunul domn Bantling alături de ea ; și Caspar Goodwood înălțîndu-și capul mai mult decît ceilalți — aplecîndu-l mai puțin. Mare parte din vreme Isabel simți privirea fixă a domnului Goodwood, o privea oarecum mai stăruitor decît obișnuia să privească în public, cîtă vreme ceilalți își pironiseră ochii pe iarba din cimitir. Dar nu-i dădu prilejul să observe că ea îl vedea ; se gîndea la el numai pentru a se mira că mai era încă în Anglia. Fusese sigură că, după ce l-a însoțit pe Ralph la Gardencourt, plecase ; își aminti cît de puțin îi plăcea lui Goodwood această țară. Era totuși acolo, foarte distinct acolo ; și ceva în atitudinea lui părea să-i spună că se afla acolo cu o intenție complexă. Nu voia să-i întîlnească privirea, deși exprima neîndoielnic compătimire ; o stînjenea. O dată cu împrăștierea micului grup, el dispăru și singura persoană care veni să-i vorbească — deși mai mulți vorbeau cu doamna Touchett — a fost Henrietta Stackpole. Henrietta plîngea.

Ralph îi spusese Isabelei că spera să rămînă la Gardencourt și deocamdată nu se grăbi să plece. Își zise că a sta puțin cu mătușă-sa era o manifestare obișnuită de compasiune. Noroc că găsise o formulă atît de bună ; căci altminteri s-ar fi putut să nu găsească nici una. Misiunea ei era sfîrșită ; făcuse acel lucru pentru care îl părăsise pe soțul ei. Avea un soț într-un oraș străin, care număra orele absenței ei ; într-un asemenea caz era nevoie de un motiv excelent. El nu era unul

din cei mai buni soţi, dar aceasta nu schimba situaţia. Anumite obligaţii erau implicate în instituţia căsătoriei, indiferent de măsura fericirii pe care ţi-o oferea. Isabel se gîndea la soţul ei cît mai puţin posibil ; dar acum cînd se afla la distanţă, în afara vrăjii ei, se gîndea cu un soi de cutremurare spirituală la Roma. Imaginea ei era rece ca un sloi de gheaţă şi Isabel se retrăgea în umbra cea mai adîncă de la Gardencourt. Trăia de pe o zi pe alta, amînînd, închizînd ochii, încercînd să nu se gîndească. Ştia că trebuie să hotărască, dar nu hotărî nimic ; nici venirea ei n-a însemnat o hotărîre. Pornise pur şi simplu. Osmond nu dăduse nici un semn de viaţă, iar de acum încolo, evident, nu va mai da nici unul ; lăsa totul pe seama ei. De la Pansy nu primise nici o veste, dar era foarte clar : tatăl ei îi spusese să nu scrie.

Doamna Touchett acceptă compania Isabelei, dar nu-i oferi nici ajutor ; părea cufundată în meditaţii, fără entuziasm însă, şi perfect lucidă, asupra noilor avantaje ale situaţiei ei. Doamna Touchett nu era optimistă, dar chiar din întîmplări dureroase era în stare să tragă un anumit folos. Acum reflecta că la urma urmelor asemenea lucruri se întîmplau altor oameni şi nu ei. Moartea era neplăcută, dar, în cazul acesta era moartea fiului ei, nu a ei ; nu-şi zisese niciodată că moartea ei va fi neplăcută pentru altcineva în afară de doamna Touchett. Era mai înstărită decît bietul Ralph care lăsase toate bunurile vieţii în urma lui şi, într-adevăr, toate garanţiile de siguranţă ; căci după părerea doamnei Touchett răul cel mai mare pe care îl aducea moartea era că te expune înşelătorilor de tot felul. Dar ea era stăpînă pe situaţie ; nimic nu putea fi mai bun. Îi aduse la cunoştinţă Isabelei cu multă punctualitate — în seara zilei cînd fiul ei a fost înmormîntat — cîteva din dispoziţiile testamentare ale lui Ralph. El îi spusese totul, o consultase în toate privinţele. Nu-i lăsase bani ; bineînţeles că nu avea nevoie de bani. I-a lăsat mobila de la Gardencourt, în afară de tablouri şi cărţi, şi folosinţa acelei proprietăţi pe timp de un an ; după care urma să fie vîndută. Banii obţinuţi din vînzare trebuiau donaţi unui spital pentru oameni săraci, suferinzi de boala de care murise el ; iar executorul acestei clauze din testament era lordul Warburton. Restul averii sale, care urma să fie retras din bancă, era împărţit în diverse moşteniri, cîteva dintre ele revenind acelor veri din Vermont, faţă de

care şi tatăl său fusese atît de darnic. Apoi mai era o serie de mici legate.

— Unele din ele sînt extrem de ciudate, zise doamna Touchett; a lăsat sume considerabile unor persoane de care n-am auzit în viaţa mea. Mi-a dat o listă şi, întrebînd cine erau unele din ele, mi-a răspuns că erau oameni care în diverse perioade i s-a părut că l-au simpatizat. Se vede că s-a gîndit că tu nu l-ai simpatizat, căci nu ţi-a lăsat nici un peni. Părerea lui era că tatăl său ţi-a dovedit destulă mărinimie, ceea ce trebuie să spun că e adevărat — deşi nu l-am auzit niciodată plîngîndu-se din pricina asta. Tablourile urmează să fie distribuite; el le-a împărţit unul cîte unul, ca mici amintiri din partea lui. Cele mai valoroase tablouri din colecţie vor trece la lordul Warburton. Şi ce crezi că a făcut cu biblioteca? Pare o farsă, nu alta. A lăsat-o prietenei tale domnişoara Stackpole — „drept recunoştinţă pentru serviciile aduse literaturii". S-a gîndit oare la faptul că l-a însoţit tot timpul de la Roma? A fost acela un serviciu adus literaturii? Conţine o mulţime de cărţi rare şi valoroase şi deoarece nu poate s-o care după ea prin lume, într-un geamantan, îi recomandă s-o vîndă la licitaţie. O s-o vîndă, fireşte, la Christie şi din venituri va înfiinţa un ziar. Va fi acesta un serviciu adus literaturii?

La această întrebare Isabel se abţinu să răspundă, căci depăşea micul interogatoriu la care socoti necesar să se supună cu ocazia sosirii. De altfel literatura n-o interesase niciodată mai puţin ca în vremea aceea, după cum îşi dădu seama cînd luă întîmplător de pe un raft unul din volumele rare şi valoroase de care îi vorbise doamna Touchett. Nu era în stare să citească; nu-şi putuse niciodată dirija atît de puţin atenţia. Aflîndu-se în bibliotecă într-o după-amiază, cam la o săptămînă după ceremonia din cimitir, încerca să şi-o concentreze pentru o oră; dar ochii îi rătăceau adesea de pe cartea pe care o ţinea în mînă, în direcţia geamului deschis care dădea spre aleea lungă. Astfel s-a întîmplat să zărească un vehicul modest care se apropia de uşă şi îl văzu pe lordul Warburton stînd într-un colţ al lui cam stingherit. Îl caracterizase întotdeauna o politeţe desăvîrşită şi nu era de mirare că în situaţia dată se deplasese de la Londra pentru a-i face o vizită doamnei Touchett. Venise ca s-o vadă pe doamna Touchett, fireşte, nu pe doamna Osmond; şi pentru ca să dovedească validitatea acestei teze, Isabel ieşi numaidecît din casă şi hoinări prin

parc. De cînd venise la Gardencourt se plimbase puţin, vremea fiind nefavorabilă pentru a vizita parcul casei. Dar în seara aceasta vremea era frumoasă şi ideea de a ieşi la aer i se păru fericită. Teoria de care am pomenit mai înainte era destul de plauzibilă, dar nu-i dădea astîmpăr, şi dacă aţi fi văzut-o păşind încoace şi încolo aţi fi spus că avea mustrări de conştiinţă. Nu se liniştise un sfert de oră mai tîrziu, cînd, găsindu-se la o depărtare de unde se vedea casa, o zări pe doamna Touchett ieşind din portic, însoţită de musafir. După cîte se vedea, mătuşa ei îi propusese lordului Warburton să plece s-o caute. Isabel nu era dispusă să primească musafiri şi, dacă ar fi putut, s-ar fi ascuns după unul din copacii mari. Dar văzu că fusese zărită şi că nu-i rămînea altceva de făcut decît să înainteze. Deoarece pajiştea de la Gardencourt era o întindere vastă, îi trebui cîtva timp ; în vremea aceasta observă că, păşind alături de doamna Touchett, lordul Warburton mergea cam ţeapăn, cu mîinile la spate şi cu ochii în pămînt. După cîte se părea, tăceau amîndoi ; dar privirea pe care i-o strecură doamna Touchett, avea chiar de la depărtare, o anumită expresie. Părea să spună cu asprime tăioasă : „Iată-l pe nobilul de o excelentă bunătate pe care ai fi putut să-l iei în căsătorie !“ Lordul Warburton îşi înălţă ochii, dar ei nu spuneau asta ; spuneau doar : „Este cam jenant, ştiţi, şi mă bizui pe ajutorul dumneavoastră“. Era foarte grav, foarte cuviincios şi, pentru prima dată de cînd îl cunoştea, o salută pe Isabel fără să-i zîmbească. Chiar şi în zilele lui de mîhnire, începea întotdeauna cu un zîmbet. Părea foarte stingherit.

— Lordul Warburton a avut amabilitatea să vină să mă vadă, zise doamna Touchett. Mi-a zis că nu ştia că te afli încă aici. Ştiu că este un vechi prieten al tău şi pentru că mi s-a spus că nu erai în casă, l-am adus ca să se convingă singur.

— O, am văzut că este un tren convenabil la şase patruzeci, pe care îl voi lua ca să nu întîrzii la cină, explică fără nici o legătură de idei însoţitorul doamnei Touchett. Îmi pare bine că n-aţi plecat.

— Ştiţi, nu voi rămîne multă vreme, spuse Isabel oarecum cu nerăbdare.

— Îmi închipui ; dar sper că veţi sta totuşi cîteva săptămîni. Aţi venit în Anglia mai devreme decît — ăă - - decît credeaţi ?

— Da, am venit pe neaşteptate.

Doamna Touchett se îndepărtă ca şi cum ar fi avut intenţia să examineze starea parcului care nu se prezenta de loc cum ar fi trebuit, în timp ce lordul Warburton ezită puţin. Isabel îşi imagină că voia s-o întrebe de soţul ei — într-un mod confuz — şi că apoi se înfrînă. Continuă să fie la fel de grav, pentru că îşi închipuia că era o atitudine adecvată într-un loc peste care trecuse moartea de curînd, sau din pricina unor motive personale. Dacă simţea că are motive personale era foarte bine că avea acoperirea primului motiv ; putea să se folosească din plin de el. Isabel se gîndea la toate astea. Nu pentru că faţa lui era tristă, asta era cu totul altceva ; dar era ciudat de inexpresivă.

— Surorile mele ar fi fost atît de bucuroase să vină dacă ar fi ştiut că sînteţi încă aici — dacă ar fi crezut că veţi vrea să le întîlniţi, continuă lordul Warburton. Daţi-le voie să vă vadă înaintea plecării dumneavoastră din Anglia.

— Mi-ar face multă plăcere ; îmi amintesc de dînsele cu atîta prietenie.

— Nu ştiu dacă aţi dori să veniţi la Lockleigh pentru o zi sau două. Ştiţi că a rămas promisiunea aceea de demult. Şi domnia sa se îmbujoră puţin cînd făcu această propunere, ceea ce dădu feţei sale un aer oarecum mai familiar. Poate că nu e potrivit s-o spun tocmai acum ; desigur că nu vă gîndiţi la vizite. Dar nu înţelegeam propriu-zis o vizită. Surorile mele vor fi la Lockleigh de rusalii pentru cinci zile, şi dacă aţi putea veni atunci — deoarece ziceaţi că nu veţi rămîne mult timp în Anglia — voi avea grijă să nu mai fie absolut nimeni la noi.

Isabel se întrebă dacă nu se va afla acolo nici măcar domnişoara pe care o va lua în căsătorie. însoţită de mama ei ; dar nu dădu glas acestei idei.

— Vă mulţumesc nespus de mult, se limită ea să spună ; mi-e teamă că nu prea ştiu unde voi fi de rusalii.

— Dar am promisiunea dumneavoastră — nu-i aşa ? — pentru altă dată.

Era o întrebare în vorbele lui ; dar Isabel o lăsă să treacă neobservată. Îl privi pe lordul Warburton o clipă şi rezultatul observării ei a fost că — aşa cum se întîmplase şi înainte — îi fu milă de el.

— Aveţi grijă să nu pierdeţi trenul, spuse ea. Apoi adăugă : Vă doresc multă fericire.

El se înroşi din nou, mai tare decît înainte şi se uită la ceas.

— A, da, şase patruzeci ; nu mai e mult, dar mă aşteaptă o trăsură la uşă. Vă mulţumesc foarte mult. Nu era limpede dacă mulţumirile se refereau la faptul că ea îi amintise de tren, sau la remarca de ordin mai sentimental. La revedere, doamnă Osmond ; la revedere. Şi-au dat mîna, dar el nu se uită în ochii ei, iar apoi se întoarse spre doamna Touchett care venise înapoi. Cu ea despărţirea fu tot atît de scurtă ; şi peste o clipă cele două doamne îl văzură depărtîndu-se cu paşi mari pe pajişte.

— Sînteţi foarte sigură că se căsătoreşte ? o întrebă Isabel pe mătuşa ei.

— Nu pot să fiu mai sigură decît el ; dar el pare sigur. Mi-a primit felicitările.

— Ah, spuse Isabel, mă dau bătută ! — în timp ce mătuşa ei se întoarse spre casă şi la acele ocupaţii de la care fusese sustrasă de venirea musafirului.

S-a dat bătută şi totuşi continua să se gîndească la lordul Warburton, în timp ce se plimba din nou pe sub stejarii cu umbre lungi, proiectate pe întinderea acoperită cu gazon. După cîteva minute se pomeni lîngă o bancă rustică şi după ce o privi o clipă i se păru că o recunoaşte. Nu numai că a văzut-o altădată, nu numai că şezuse pe banca aceasta ; dar acolo i se întîmplase ceva important — locul acela sugera asociaţii. Apoi îşi aminti că şezuse acolo cu şase ani în urmă, cînd un servitor i-a adus scrisoarea prin care Caspar Goodwood o informa că venise după ea în Europa ; şi că după ce citi scrisoarea îşi ridică privirile pentru ca să-l audă pe lordul Warburton spunînd că ar dori s-o ia în căsătorie. Era într-adevăr o bancă istorică, o bancă interesantă ; stătu în loc şi o privi de parcă banca ar fi avut ceva să-i spună. Nu voia să se aşeze acum — îi era mai degrabă frică de ea. Stătea doar în faţa ei şi în timp ce stătea astfel, trecutul îi reveni în minte într-unul din acele valuri năvalnice de emoţie care cuprind din cînd în cînd persoanele sensibile. Efectul acestei tulburări a fost un simţămînt neaşteptat de sfîrşeală sub influenţa căruia îşi în-

vinse scrupulele şi se lăsă pe banca rustică. Am spus că era neliniştită şi că nu putea să-şi găsească nici o ocupaţie ; dar fie că aţi fi acceptat sau nu, văzînd-o acolo, adevărul epitetului de mai sus, aţi recunoscut măcar că era imaginea unei victime a trîndăviei. Atitudinea îi dezvăluia lipsa oricărei ţinte ; mîinile care îi atîrnau de o parte şi de alta se pierdeau în faldurile rochiei negre ; ochii îi rătăceau în neştire. N-avea ce s-o cheme în casă ; cele două doamne în singurătatea lor cinaseră devreme şi luară ceaiul la o oră oarecare. Cît timp rămase în starea aceea, n-ar fi putut să vă spună ; dar amurgul se lăsase de-a binelea cînd îşi dădu seama că nu era singură. Îşi îndreptă repede ţinuta, se uită în jur şi atunci văzu ce se alesese de singurătatea ei. O împărţea cu Caspar Goodwood, care stătea în picioare şi o privea, la o depărtare de cîţiva iarzi, căci nu-i auzise paşii în timp ce se apropiase pe gazonul fără rezonanţă. Îi trecu atunci prin minte că odinioară şi lordul Warburton o surprinsese în acelaşi fel.

Se ridică imediat şi de îndată ce Goodwood îşi dădu seama că fusese văzut, o porni înainte. N-avu timp decît să se ridice, cînd, cu o mişcare ce părea violentă, dar pe care o simţi — nu ştia nici ea cum, o apucă de încheietura mîinii şi o făcu să se aşeze din nou pe bancă. Închise ochii ; n-o lovise : n-a fost decît o atingere la care s-a supus. Dar era ceva pe faţa lui ce nu voia să vadă. La fel o privise mai deunăzi la cimitir ; dar acum era mai rău. La început Goodwood nu zise nimic ; îl simţea doar aproape — lîngă ea pe bancă şi întors spre ea cu îndîrjire. Parcă nimeni nu mai fusese atît de aproape de ea. Dar totul dură numai o clipă, după care Isabel îşi eliberă încheietura din strînsoare, întorcîndu-şi ochii asupra vizitatorului ei.

— M-ai speriat, zise ea.

— N-am vrut, răspunse el, dar dacă te-am speriat puţin, nu-i nimic. Am sosit cu trenul de la Londra mai înainte, dar n-am putut veni direct aici. Era un bărbat la gară, care mi-a luat-o înainte. A luat o trăsură şi l-am auzit că a poruncit să fie adus aici. Nu ştiu cine a fost, dar n-am vrut să vin cu el ; voiam să te găsesc singură. Aşa că am aşteptat şi m-am plimbat. M-am plimbat peste tot şi tocmai veneam spre casă, cînd te-am văzut aici. Mi-a ieşit în cale un îngrijitor sau aşa ceva ; dar n-are a face, căci l-am cunoscut cînd am venit aici cu vă-

rul dumitale. A plecat domnul acela ? Eşti într-adevăr singură? Vreau să-ţi vorbesc. Goodwood vorbea foarte repede ; era tot atît de emoţionat ca şi atunci cînd s-au despărţit la Roma. Isabel sperase că se va domoli ; şi se retrase cu spaimă cînd observă că, dimpotrivă, era cu toate pînzele sus. Isabel avea o nouă senzaţie ; nu i-o mai crease niciodată pînă atunci ; era un simţămînt al primejdiei. Era într-adevăr ceva formidabil în hotărîrea lui. Isabel privea ţintă în faţa ei ; el, cu mîinile pe genunchi, aplecat înainte, se uita adînc în ochii tinerei femei. Amurgul se întuneca în jurul lor. Vreau să-ţi vorbesc, repetă el; am să-ţi spun ceva anume. Nu vreau să te tulbur — aşa cum am făcut nu demult la Roma. N-a avut rost ; te-am supărat doar. N-aveam încotro ; ştiam că greşesc. Dar azi nu greşesc ; te rog să mă crezi, continuă el cu vocea neînduplecată şi profundă, care se topi o clipă într-o implorare. Azi am venit aici cu un scop. E cu totul altceva. Era zadarnic să-ţi vorbesc atunci ; dar acum pot să te ajut.

N-ar fi putut spune dacă din pricină că era înfricată, sau pentru că un asemenea glas în întuneric i se păru fără să vrea o binefacere ; dar îl ascultă cum nu mai ascultase vreodată ; vorbele lui îi coborau adînc în suflet. Produceau un fel de încremenire în toată fiinţa ei ; şi peste o clipă trebui să facă o sforţare pentru a-i răspunde :

— Cum poţi să mă ajuţi ? întrebă cu o voce coborîtă ca şi cum, luîndu-i în serios spusele, întrebarea trebuia să fie confidenţială.

— Convingîndu-te să ai încredere în mine. Acum ştiu — azi ştiu. Îţi aminteşti că te-am întrebat la Roma ? Atunci eram în totală necunoştinţă. Dar azi ştiu, bazat pe surse sigure ; totul este limpede astăzi. A fost bine cînd m-ai înduplecat să vin în Anglia cu vărul dumitale. Era un om bun, un om de caracter, unul din cei mai desăvîrşiţi oameni ; mi-a spus în ce situaţie te afli. A explicat totul ; mi-a ghicit sentimentele. Era un membru al familiei dumitale şi te-a lăsat — atîta timp cît stai în Anglia — în grija mea, zise Goodwood de parcă ar fi anunţat ceva foarte însemnat. Ştii ce mi-a spus ultima dată cînd l-am văzut — pe cînd zăcea acolo unde a murit ? Mi-a spus : „Fă tot ce poţi pentru ea ; fă tot ceea ce îţi va îngădui."

Isabel se ridică deodată de pe bancă.

— N-aveți dreptul să vorbiți despre mine !

— De ce nu — de ce nu, cînd am vorbit în felul acesta ? întrebă Goodwood, urmărind-o concentrat. Și era pe moarte — cînd un om e pe moarte, este cu totul altceva. Isabel își înfrînă mișcarea prin care dădu să plece ; asculta mai mult decît oricînd ; adevărat că el nu mai era ca rîndul trecut. Atunci îl apucase o mînie zadarnică și neputincioasă, dar acum avea o idee pe care parcă ea o presimțea cu toată ființa ei. Dar n-are importanță ! exclamă el cu și mai mare stăruință, deși de data aceasta fără să-i atingă nici un capăt de haină. Chiar dacă Touchett n-ar fi suflat o vorbă cu tot aș fi știut. Nu trebuia decît să te privesc la înmormîntarea vărului dumitale pentru a vedea ce-ți se întîmplă. Nu mai poți să mă înșeli ; pentru Dumnezeu, fii sinceră cu un om care este atît de sincer cu dumneata. Ești cea mai nefericită femeie și soțul dumitale este un diavol afurisit cum altul nu mai există.

Isabel se întoarse spre el de parcă ar fi primit o lovitură.

— Ești nebun ? țipă ea.

— N-am fost niciodată mai întreg la minte ; pricep totul. Să nu crezi că e necesar să-l aperi. Dar nu voi mai spune nimic împotriva lui ; voi vorbi numai despre dumneata, adăugă Goodwood în grabă. Cum poți să pretinzi că n-ai inima sfărîmată ? Nu știi ce să faci — nu știi încotro s-o apuci. E prea tîrziu ca să mai joci un rol ; n-ai lăsat toate astea în urma dumitale la Roma ? Touchett știa totul și știam și eu — ce te va costa venirea în Anglia. Te-ar fi putut costa viața ? Spune că da — și aproape că își ieși din fire. Spune-mi doar un cuvînt de adevăr ! Cînd cunosc această grozăvie cum pot să-mi înăbuș dorința de a te salva ? Ce ai crede despre mine dacă aș sta liniștit și te-aș vedea întorcîndu-te la răsplata ce te așteaptă ? „E înspăimîntător ce va trebui să plătească pentru asta !“ — așa mi-a zis Touchett. Pot să ți-o spun, nu-i așa ? Îți era o rudă atît de apropiată, exclamă Goodwood lămurindu-și mai departe gîndul său ciudat și înfricoșător. Aș fi preferat să fiu împușcat decît să las un alt bărbat să-mi spună acele lucruri ; dar cu el era altceva ; mi se părea că are dreptul. Asta a fost după ce a ajuns acasă — cînd a văzut că era pe moarte și cînd am văzut și eu. Înțeleg totul ; ți-e teamă să te întorci. Ești absolut singură ; nu știi încotro s-o apuci. Nu

poți s-o apuci pe nicăieri ; știi doar foarte bine. Tocmai de aceea vreau să te gîndești la *mine*.

— Să mă gîndesc la „dumneata" ? spuse Isabel, stînd în fața lui în întuneric. Ideea pe care o întrezărise cu cîteva clipe mai înainte plana amenințător în fața ei. Își azvîrli capul pe spate : o privea cu uimire de parcă ar fi fost o cometă pe cer.

— Nu știi încotro s-o apuci. Vino drept la *mine*. Vreau să te conving să ai încredere în mine, repetă Goodwood. Apoi se opri cu ochi strălucitori. De ce să te întorci — de ce să îndedeplinești forma aceea îngrozitoare ?

— Ca să fug de *dumneata !* răspunse ea. Dar asta exprima numai puțin din ceea ce simțea. Restul era că nu fusese niciodată iubită înainte. Crezuse doar, însă iubirea aceasta era diferită ; era vîntul uscat al deșertului la apropierea căruia ceilalți cădeau morți ca niște adieri domoale dintr-o grădină. O învăluia ; o făcea să plutească, iar gustul lui ca de ceva tare, caustic și ciudat îi deschidea cu forța dinții încleștați.

La început crezu că îi va răspunde printr-o izbucnire mai aprigă de mînie. Dar după o clipă era pe deplin liniștit ; dorea să-i arate că era întreg la minte, că judecase totul cu chibzuință.

— Vreau să împiedic acest lucru și cred că pot, dacă vrei măcar o dată să mă asculți. E prea monstruos să te cufunzi din nou în nenorocirea aceea, să mergi să-ți deschizi gura în aerul acela otrăvit. Dumneata ești cea care ți-ai pierdut mințile. Încrede-te în mine, ca și cum ai fi dată în grija mea. De ce să nu fim fericiți ? — cînd totul e aici în fața noastră, cînd e atît de ușor ? Sînt al dumitale pentru totdeauna pe vecie. Iată-mă aici : sînt tare ca o stîncă. De ce îți faci griji ? N-ai copii ; asta ar fi fost un obstacol. Dar așa cum stau lucrurile, n-ai de ce să ții seamă. Trebuie să salvezi ce poți din viața dumitale ; nu trebuie s-o pierzi numai pentru că ai pierdut o parte. Ar fi o insultă să se creadă că te sinchisești de aparențe, de ce va spune lumea, de tîmpenia nemărginită a lumii. N-ai nimic de-a face cu toate astea ; ești complet în afară ; privim lucrurile așa cum sînt. Ai făcut un pas important, venind aici ; următorul nu mai contează ; e cel firesc. Jur că o femeie făcută să sufere cu bună știință e îndreptățită să facă orice în viață — s-o ia pe calea pierzaniei, dacă aceasta

poate s-o ajute! Știu cum suferi și de aceea sînt aici. Putem face tot ce dorim; oare există cineva sub soare căruia îi datorăm ceva? Ce ne ține pe loc? Există ceva care să aibă un drept cît de mic să intervină într-o asemenea chestiune? O asemenea chestiune este între noi — și a spune asta înseamnă a lămuri totul! Ne-am născut ca să putrezim în nenorocire — ne-am născut pentru ca să ne fie teamă? Pe dumneata nu te-am știut niciodată înfricată! Numai de ai putea să te încrezi în mine, cît de puțin vei cunoaște deziluzia! Întreaga lume e în fața noastră — și lumea e foarte mare. Despre aceasta știu și eu cîte ceva.

Isabel dădu glas unui murmur prelung ca o ființă îndurerată; parcă el ar fi apăsat ceva ce o durea.

— Lumea este foarte mică, spuse ea la întîmplare; avea o dorință nespusă să pară că rezistă. Vorbise la întîmplare, pentru a se auzi că spune ceva; dar nu asta voia să zică. Lumea, la drept vorbind, nu-i păruse niciodată atît de mare; parcă se deschidea toată de jur împrejurul ei, sub forma unei mări zbuciumate, iar ea plutea în ape fără fund. Dorise ajutor și iată ajutorul; venise într-un torent năvalnic. Nu știu dacă credea tot ceea ce îi spusese el, dar credea în acele clipe că, decît să cadă în brațele lui, mai bine ar fi să moară. O clipă această credință a fost un fel de delir în care simțea că se tot cufundă și se cufundă. În această mișcare i se părea că bate din picioare pentru a se prinde, pentru a găsi ceva de ce să se sprijine.

— Ah, fii a mea așa cum eu sînt al dumitale! îl auzi pe prietenul ei exclamînd. Renunțase deodată s-o mai convingă și vocea lui parcă răzbătea, aspră și neîndurătoare, dintr-un tumult de sunete nedeslușite.

Dar acesta era bineînțeles doar un fapt subiectiv, cum spun metafizicienii; tumultul apelor și toate celelalte erau în capul ei, amețit. Într-o clipă se trezi.

— Fă-mi cel mai mare bine, zise cu răsuflarea întretăiată. Te implor, du-te!

— Ah, nu spune asta. Nu mă ucide! țipă el.

Isabel își împreună mîinile; ochii i se scăldau în lacrimi.

— Dacă mă iubești, dacă ai milă de mine, lasă-mă în pace!

O privi fioros o clipă în întuneric și în clipa următoare îi simți brațele în jurul ei și buzele lui pe ale ei. Sărutul lui

era ca fulgerul incandescent, o străfulgerare ce se întindea și se întindea și persista ; și era extraordinar, ca și cum în timp ce îl primea ar fi simțit că tot ceea ce îi plăcuse mai puțin în bărbăția lui dură, fiecare fapt agresiv al feței lui, trupul, prezența lui, își justifica identitatea lui intensă, și se contopea în acest act al posesiunii. Așa auzise că se întîmplă cu cei naufragiați care se aflau sub apă și urmăreau un șir de imagini înainte de a se scufunda. Dar cînd din nou se ivi întunericul, era liberă. Nu privi nici un moment în jurul ei ; o zbughi din locul acela. La ferestrele casei erau lumini ; străluceau departe, peste pajiște. Într-un timp extraordinar de scurt — căci distanța era considerabilă — se mișcase prin întuneric (căci n-a văzut nimic) și ajunse la ușă. Numai aici se opri. Privi împrejur. Ascultă cîtva timp. Puse mîna pe zăvor. Nu știuse încotro s-o apuce ; dar acum știa. Era o cărare foarte dreaptă.

După două zile Caspar Goodwood bătea la ușa casei din Wimpole Street, unde Henrietta închiriase un apartament mobilat. N-apucă să ia mîna de pe ciocănaș, că ușa se deschise și în fața lui apăru domnișoara Stackpole, în persoană. Își pusese jacheta și pe cap avea pălărie ; tocmai pleca în oraș.

— O, bună dimineața, spuse el, speram s-o găsesc pe doamna Osmond.

Henrietta îl lăsă o clipă să aștepte răspunsul ; dar domnișoara Stackpole era foarte grăitoare, chiar și atunci cînd tăcea.

— Spune-mi, te rog, ce te-a făcut să crezi că e aici ?

— Am fost la Gardencourt în dimineața aceasta și servitorul mi-a spus că a plecat la Londra. Credea că la dumneata a venit.

Domnișoara Stackpole întîrzie din nou cu răspunsul — cu o intenție cum nu se putea mai binevoitoare.

— A venit aici ieri și a rămas peste noapte. Dar azi dimineață a plecat spre Roma.

Caspar nu se uita la ea : ochii îi erau ațintiți pe prag.

— O, a plecat, bîigui el. Și fără să-și sfîrșească fraza, sau să-și ridice privirea se întoarse țeapăn. De parcă era împietrit.

Henrietta ieşi, închizînd uşa în urma ei, întinse mîna şi îi apucă braţul.

— Ascultă, domnule Goodwood, zise ea, mai aşteaptă.

La auzul acestor vorbe ridică ochii spre ea — dar numai pentru a ghici de pe faţa ei, cu repulsie, că nu voia să spună decît că e tînăr. Stătea în faţa lui, radioasă că-i oferea această mîngîiere ieftină, care adăugă pe loc treizeci de ani vieţii lui. Dar îl duse cu ea, de parcă i-ar fi dat acum cheia răbdării.

Redactor : TEODORA POPA
Tehnoredactor : ION TUDOR

Apărut 1970. Format 540×840/16. Coli ed. 37,89. Coli tipar 37,5. A. nr. 17 095/1970. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 33—330.

Tiparul executat sub comanda nr. 711 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1, București, Republica Socialistă România

Henry James

Portretul unei doamne

roman

Editura Eminescu